LUND UNIVERSITY

Vi, de neutrale

Skitser til udfordring af akademisk førstehed

Brade, Lovise Haj

2017

Document Version:
Förlagets slutgiltiga version

Link to publication

Citation for published version (APA):
Brade, L. H. (2017). *Vi, de neutrale: Skitser til udfordring af akademisk førstehed*. [, Department of Gender Studies]. Lund University.

Total number of authors:
1

General rights
Unless other specific re-use rights are stated the following general rights apply:
Copyright and moral rights for the publications made accessible in the public portal are retained by the authors and/or other copyright owners and it is a condition of accessing publications that users recognise and abide by the legal requirements associated with these rights.
• Users may download and print one copy of any publication from the public portal for the purpose of private study or research.
• You may not further distribute the material or use it for any profit-making activity or commercial gain
• You may freely distribute the URL identifying the publication in the public portal

Read more about Creative commons licenses: https://creativecommons.org/licenses/

Take down policy
If you believe that this document breaches copyright please contact us providing details, and we will remove access to the work immediately and investigate your claim.

LUND UNIVERSITY

PO Box 117
221 00 Lund
+46 46-222 00 00

Vi, de neutrale

SKITSER TIL UDFORDRING AF AKADEMISK FØRSTEHED

LOVISE HAJ BRADE | LUNDS UNIVERSITET

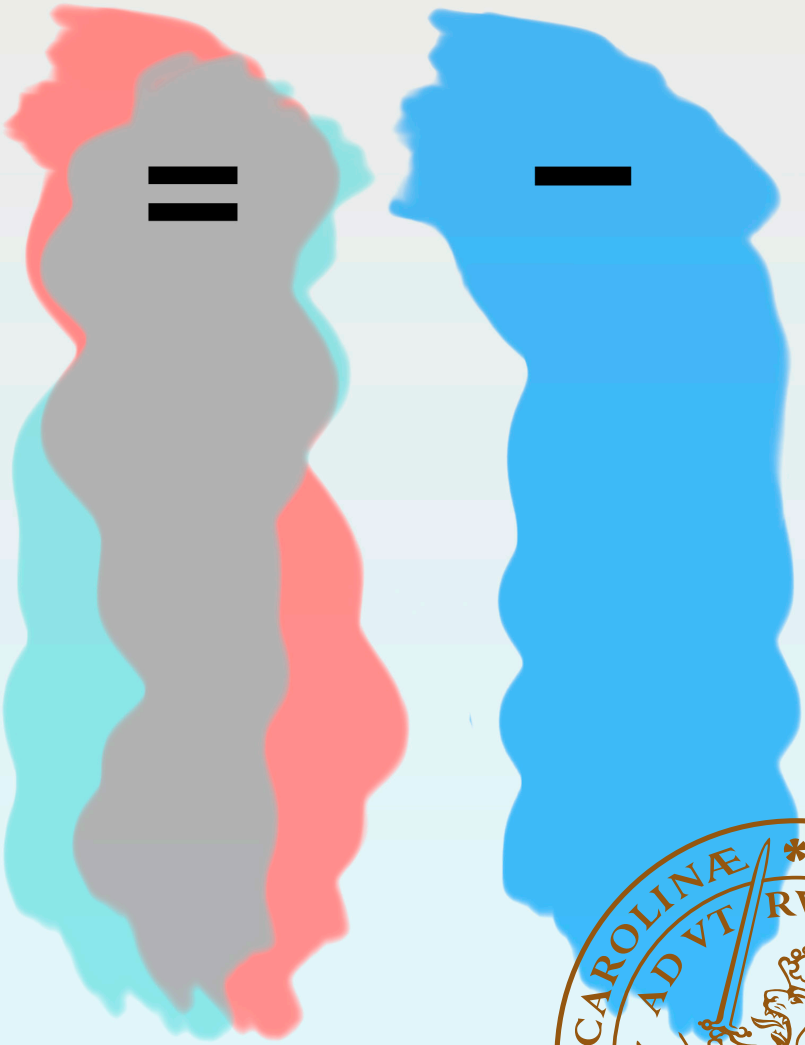

Vi, de neutrale

SKITSER TIL UDFORDRING AF AKADEMISK FØRSTEHED

Hvad vil det sige, at tilhøre 'De Første'? Hvordan er det, at være neutral og indlysende? At ikke opleve modstand, friktion eller usikkerhed i de rum, man befolker? Og hvordan kan sådanne selvfølgelige erfaringer undersøges?

I løbet af de seneste år har en PhD-student besat akademias kommando-central og iværksat et antal renoveringsprojekter med henblik på at ændre præmisserne for universiteters arbejde for bredere rekruttering af studenter fra ikke-studievante hjem. Med afsæt i en ambition om at studere 'det Første' i stedet for 'det Andre' rettes blikket i undersøgelsen, der ligger til grund for renoveringerne, mod de måder, hvorpå studievanthed strukturerer og former akademiske rum og fungerer inkluderende for nogle, mens det ekskluderer andre. Analyserne baserer sig på interviews og observationer blandt veletablerede humanistiske og samfundsvidenskabelige forskere, der alle har mindst en disputeret forælder, og tegner et portræt af et omfattende, men u(be)mærket, akademisk positioneringsarbejde, der især er drevet af en længsel efter (videnskabelig, kropslig og politisk) neutralitet.

Undersøgelsen tager form af breve, samtaler, glædesdrab, forelæsninger, flirt, rundvandringer, korsang, terapinotater og meget andet og inviterer læseren til at udfordre ideen om 'det seriøse' som den eneste vej til viden om verden.

Lovise Haj Brade er sociolog og kønsforsker tilknyttet Lunds Universitet. Vi, de neutrale er hendes doktorafhandling.

LUNDS UNIVERSITET

ISBN 978-91-7753-210-1

Vi, de neutrale

Skitser til udfordring af akademisk førstehed

Revideret version

Lovise Haj Brade

AKADEMISK AVHANDLING
Som för avläggande av filosofie doktorsexamen
vid Samhällsvetenskapliga fakulteten, Lund Universitet
kommer att offentligen försvaras i Kulturens auditorium, Lund
fredagen 5 maj 2017 kl. 13.15

DOKUMENTDATABLAD enl SIS 61 41 21

Organization LUND UNIVERSITY Department of Gender Studies Box 117, 221 00 Lund	Document name DOCTORAL DISSERTATION Date of issue 16 March 2017 Sponsoring organization
Author(s) Lovise Haj Brade	

Title and subtitle

We, the Non-Subjective. Sketches to Challenge Academic Firstness

Abstract

Universities are important sites of education, knowledge production and power. In Sweden, the access to academic education is open and free but the recruitment of students is skewed – of an annual cohort only 22% of persons with parents who had not graduated from high school enrolled in university studies compared to 84% of persons with parents holding a PhD. Since 2003 Swedish universities has been obliged to present bi-annual plans on how to "broaden the recruitment of students", but so far these efforts has gained no or little success (and as of 2010 the plans are no longer mandatory). By introducing the concept of firstness, which links the understanding of hegemony from masculinity studies, the idea of normativity from 'queer' studies and the idea of invisibility and unmarkedness which is key in critical whiteness studies, this thesis suggests a new approach in the efforts to broaden student recruitment.

Based on interviews with 22 senior tenured academics within the humanities and social sciences and with family backgrounds in which at least one parent held a PhD as well as observations in two different university institutions with a high percentage of employees with an academic background, this thesis explore how the reproduction of a certain version of academic 'neutrality' contributes to uphold the prevailing and de facto excluding structures. What becomes evident is how this neutrality regime structures not only the participants self-perceptions but also their views on what concepts such as 'academic' and 'scientific' can and cannot entail, dismissing a large number of non-normative identity positions and ways to engage in research.

Applying CAP (creative, analytical processes) ethnography and a flirtatious approach to methodology and the process of writing, the findings are presented in new and explorative ways including letters, choral singing, renovations, killjoy sessions, lectures, conversations, walkabouts in a squatted and haunted house, therapy notes and much more.

Key words: academia, privilege, neutrality, cap-ethography, creative writing, poststructuralism, flirt, killjoy, renovation, academic background, broarden student recruitment, middleclassness, firstness

Classification system and/or index termes (if any):

Supplementary bibliographical information:		Language Danish
ISSN and key title:		ISBN 978-91-7753-210-1
Recipient's notes	Number of pages 357	Price
	Security classification	

Distribution by (name and address)
I, the undersigned, being the copyright owner of the abstract of the above-mentioned dissertation, hereby grant to all reference sources permission to publish and disseminate the abstract of the above-mentioned dissertation.

Signature Date 2017-03-16

Til V og H

- jeg håber, at I vælger andre veje...

I embrace the label of bad feminist because I am human. I am messy. I'm not trying to be an example. I am not trying to be perfect. I am not trying to say I have all the answers. I am not trying to say I'm right. I am just trying — trying to support what I believe in, trying to do some good in this world, trying to make some noise with my writing while also being myself.

(Roxane Gay)

© Lovise Haj Brade
Coverart: Marianne Vierø, www.marianneviero.com
Lay-out: Julie Valentin-Hjorth

Samhällsvetenskapliga fakulteten
Genusvetenskapliga institutionen

ISBN 978-91-7753-210-1 (print)
ISBN 978-91-7753-211-8 (pdf)

Printed in Sweden by Media-Tryck, Lund University
Lund 2017

Intertek
Media-Tryck innehar certifikat för ISO 14001 Miljöledningssystem

Uppfyller nordiska kriterierna för miljömärkning av trycksaker

fti
Anslutet till näringslivets system för återvinning av förpackningar

KLIMATKOMPENSERAT PAPPER
Trycksaker producerade på klimatkompenserat papper från Antalis

Indholdsfortegnelse

Første forsøg 03
Andet forsøg 05
Forelæsning om arbejdet for bredere studentrekruttering 17

Op og ned af teoritrappen 39
Autointerview 39
Post-akademisk vidensmanifesto 47
En ordentlig, tør og traditionel teoridel 49
First World Conference on Firstness 61
Klassede formationer og studievant subjektivering 81
Autointerview II 89

Ind i metodesalonen 93
Samtalekorridoren 93
Observationsgangen 97
Kære A 99
Samtalestrategier 116
Kære A igen 122

Indledende betragtninger i skrivekammeret 129

Den friktionsfrie park 135
Neutralitetsfortællingen 137

Vidensskabet 147

Baggrundsafsatsen 163
Den næste generation: En ny chance for revolutionen 175
Autenticitet og selvfølgelighed 179
Kære A igen 188

Den umærkede karnap 193
Notat I: Om at artikulere studievanthed 195
Notat II: Anerkendende differentiering og differentierende andengørelse 197
Notat III: Når det umærkelige bliver mærkbart 201
Notat IV: Når 'umærket' aldrig er et alternativ 206
Notat V: Det grådige køn 209

Notat VI: Selektiv opmærksomhed eller når baggrunde bliver synlige 213
Notat VII: Undtagelserne 219
Appendix angående intersektionalitet til notaterne 222

Den blinde passage 227
Privilegieblindhed som neutralitetsstrategi 228
BANK! BANK! BANK! 233

Det hjemsøgte loft 255
Nekropolitik og hjemsøgelsens ontologi 257
Vinde eller forsvinde 261
Fra kisten til kirkegården 263
At besejre døden - zombie eller Jesus 266
Tankelæseren Göran 270

I observationsgangens arkiver 275
Ang. Bevidst glædesdrab 276
En flirtende airbag 289
World-making pågår - metodisk udviklingsarbejde in action 293

Temporære lukninger i Førstehedskuben 297
Autointerview III 299
K A. 310
Kære stakkels strateg 313
Kære venner, kære det kollektiv jeg længes efter! 317
5. maj 2017 321

Litteratur 322

Sammenfatning 342

Summary 346

Sammanfatning 350

Tak 354

Noter til læseren

Alle forfattere udtrykker sig forskelligt og benytter tegn og betydninger forskelligt. Jeg vil her kort redegøre for nogle af de principper jeg har anvendt, når jeg har skrevet. Min forhåbning er, at de kan bidrage til at gøre de følgende sider mere tilgængelige og letlæste.

Jeg skelner mellem dobbelte og enkelte citationstegn. Når jeg indrammer et ord eller en sætning i doble citationstegn ("xxx") indebærer det, at der er tale om et citat eller et begreb, der udspringer fra en citeret tekst. Det er altså en henvisning til, at dette ikke er mit ord, men enten et citat fra den litteratur, jeg anvender eller fra en af studiens deltagere. For at markere forskellen mellem disse citatformer kursiverer jeg dem, der stammer fra empirien, med mindre der er tale om længere uddrag eller observationer, der er markerede med blå tekst.

Når jeg benytter enkelte citationstegn ('xxx') vil jeg markere, at der er tale om et ord med flere (eller uklare) betydninger eller et begreb, som jeg anvender på en ny eller tvetydig måde. I enkelte tilfælde benyttes enkelte citationstegn også for at markere, at jeg har oversat et begreb, der er hentet fra empirien, fra svensk til dansk.

Jeg kursiverer ord eller begreber når jeg vil betone dem. Det kan enten være rent sprogligt for at øge tekstforståelsen, eller fordi de er særligt vigtige i forhold til det jeg vil formidle netop her.

Jeg tager mig friheden at stave sexualitet med x i stedet for ks. Dette fordi jeg rent lingvistisk vil betone sexualitetens forbindelse til sex som foreteelse. Jeg mener at sexualitet ikke er noget vi 'har' eller 'er', men derimod noget vi gør, og vil med den anderledes stavemåde understrege denne performative forståelse af begrebet.

Jeg håber, at disse korte forklaringer kan bidrage til en om ikke problemfri, så forhåbentlig mere ubesværet læsning af følgende sider, og ønsker læseren god læselyst.

Første forsøg

Den Klassiske Institution, gangen udenfor fællesarealet

Det ville klæde hende gevaldigt med en omgang buksevand, tænker jeg, mens jeg dydigt følger efter en nyslået professors hårde høje hæle til hendes rum, hvor jeg skal interviewe hende. Vreden sidder stadig i kroppen, mens jeg venligt spørger, hvor vi skal sidde, tester mikrofonen og begynder at stille spørgsmål. Sekunderne inden stod jeg ved siden af og overværede, hvordan hun med et par velanrettede spydigheder punkterede alt, hvad der kunne ligne forskerglæde og ambition hos en masterstudent, der ville ansøge om en Ph.d. på den Klassiske Institution. Studenten, der ventede udenfor institutionens køkken, havde tydeligvis håbet på en opmuntrende kommentar eller måske tilmed et tilbud om at læse og kommentere ansøgningen. Hun stoppede genert Sonja og indledte med at sige, at hun satte stor pris på professorens seneste bog, og at den havde betydet meget for hendes forståelse af institutionens felt. Sonja standsede, synligt irriteret og svarede kort:

"Jaha, vad kul. Var det något annat du ville?" Studenten blev nervøs og overrasket over det korte uvenlige svar på hendes kompliment, men fremstammede:

"Ja, alltså, jag har tänkt att söka den här doktorandtjänsten som är utlyst och jag förstod att du kanske har något… alltså jag undrar om du skulle kunna ge mig något tips eller så?"

"Tips?" sagde Sonja og så op og ned af studenten: "Tror du att vi sysslar med tips här? Det är faktiskt en seriös forskningsposition du pratar om. Det finns inte mycket hjälp att ge. Antigen kan du det här eller också kan du inte!"

Studentens kinder begyndte at blusse, og hun så ud som om hun helst ville synke gennem gulvet. Hun gav dog ikke op, men så kort på mig og mit forsøg på et opmuntrende smil, og satte sig for at redde en smule af sin ære:

"Nej, jag menade självklart inte att du skulle hjälpa mig, men jag vet att andra studenter har lite mentorsrelation med vissa lärare och jag har inte riktigt såna kontakter, så jag tänkte…".

Mens studenten talte, vendte Sonja sig om og begyndte at gå, og da professoren var kommet et par meter væk, sagde hun med ryggen mod studenten:

"Ärligt talat, så har jag inte tid med sånt här. Ledsen alltså, men om du behöver stöd kan du vända dig till Pernilla (administratören lbh) eller gå och prata med Arbetsförmedlingen eller nåt. Det har kommit in många högt kvalificerade ansökningar till doktorandtjänsten, så jag tror inte att det skulle löna sig att söka, om jag vore du…"

Jeg stod tilbage ved siden af studenten og troede knapt, hvad jeg lige havde set. Voldsomheden i Sonjas tilintetgørelse af studenten var overvældende, og mine hænder var hvidknyttede i lommerne af mit indestængte raseri. Jeg turde knapt se på studenten, men da jeg gjorde det, så jeg, hvordan hendes øjne fyldtes af tårer og hendes krop rystede

af skam og frustration. Men vi kender ikke hinanden, så de to skridt over gulvet for at give hende et kram og en opmuntring blev for lange og malplacerede.
I stedet for at forsikre hende om, at det, hun netop blev udsat for var helt urimeligt, smilte jeg bare lidt (indforstået, håber jeg), himlede med øjnene og vendte mig og fulgte efter Sonja.

Det undertrykte raseri. Den sitrende følelse af subtil uretfærdighed som aldrig artikuleres eller ageres på. Denne afhandling handler om nogle menneskers selvfølgelige tilstedeværelse i akademiske rum og hvordan den diskret sætter vilkår for andres. Det handler om at passe ind. Om at opfatte sig som neutral og tage sig selv og sin position for givet. Og om at bevidst eller ubevidst reproducere dette system.

Det handler også om mig. Den fumlende og mumlende observatør, der også besidder de fleste af de privilegier, jeg vil undersøge. Om at prøve at være en class traitor, men mest knytte hånden i lommen. Om at mene en masse ting i teorien, men ikke vide, hvad jeg skal gøre ved dem i praktikken. Og om at som en moderne (og ikke helt så erotisk besat) Chris Krauss[1] skrive breve til nogen, der aldrig svarer.

[1] Krauss 2016

Andet forsøg

Lund 2014

Kære A. Kademia[2],

Er det ok, at jeg refererer til dig i singularis? Jeg har brugt det meste af mine efterhånden ret mange år på grund-, master- og forskeruddannelsen i først sociologi i København og siden – og parallelt - genusvetenskap i Stockholm og Lund på at forstå, hvordan du, ligesom alt andet, ikke er 'et' eller 'noget', men derimod en slags højborgerligt fatamorgana. – illusorisk og altid allerede gennemfarvet af politiske, populære og personlige forståelser af store begreber som 'viden', 'læring', 'fremskridt' og 'tradition', så jeg tænkte, at det for en afvekslings skyld kunne være rart, hvis vi kunne kommunikere lidt mere direkte - som hele entiteter/subjekter? Jeg håber at du er med på det?

Jeg skriver for at fortælle dig, at jeg fra det lidt perifært placerede kontor (i hvad vi grandiost kalder 'the West Wing' – noget ironisk, for det er ikke mange globalpolitiske beslutninger, der forankres her) på en mindre institution på det samfundsvidenskabelige fakultet i Lund, har arbejdet mig gennem vægge, kolleger, auditorier, promoveringer, forordninger og meget andet og nu er flyttet ind i et af dine centrale kontrolbygninger, hvor jeg har påbegyndt nogle gennemgående renovationer. Universitetsbetjentene kalder det en BZ-aktion og er meget beklemte ved sagen, men de har haft for travlt med at få projektorerne til at virke i undervisningssalene, hente og levere internpost og fragte høj- og sænkbare skriveborde ind på de ansattes kontorer til at gøre noget ved det, så jeg er ikke bekymret for dem. Jeg har lagt mærke til knagende lyde rundt omkring i huset og jeg formoder, at det er dig, der undrer dig over, hvad der foregår hernede, så jeg tænkte, at jeg ville fortælle lidt om mit arbejde og baggrunden for de renovationsbehov, jeg har identificeret?

---

[2] Brevskrivning er en metode foreslås blandt andre af Bella Martin og Bruce Hanington i bogen Universal Methods of Design (2012) men er videreudviklet af Burroughs et al i værket Achitectual Flirtations (2016). Min inspiration til dette greb kommer fra begge disse kilder, men først og fremmest fra workshoppen Excitable writing! trans_forming academia_art_activism på Linköping universitet december 2014.

Jeg kan begynde med at fortælle lidt om, hvordan denne renovationsidé opstod. Længe inden jeg havde indset, at der måtte mere håndfaste renoveringer til, inviteredes jeg til at skrive en afhandling om 'bredere studenterrekruttering' og besluttede at iværksætte – i stedet for den forventede undersøgelse af erfaringen af studie*u*vanthed - en undersøgelse af 22 studievante akademikeres oplevelser af at færdes her i dine gange. Gennem klassiske etnografiske metoder indsamlede jeg over halvandet år et stort materiale, der kredsede om erfaringen af friktionsløshed. Det var spændende og føltes relevant, mens jeg gjorde det, men da jeg satte mig for at skrive om mine undersøgelser, blev det klart, at de akademiske formidlingsstrategier, jeg var mest bekendt med, ikke fungerede her. Det var som om, det, at følge de 'rigtighedsstrukturer', der definerer fænomener som 'afhandling', 'videnskabelighed' og 'akademiskhed' dels blev kedeligt og dels (og vigtigere) blev en legitimering og patruljering af de grænser for videnskabelighed, som det er et af undersøgelsens centrale ambitioner at bryde, og at den middelklassede prægtighed, der er selve min kritiske analyses objekt, kornfed lå og svulmede midt på mine egne sider, jo mere jeg prøvede at indfange den. Derfor iværksatte jeg, inspireret af Laura Richards insisteren på nødvendigheden af cap-etnografi[3], og Brady Burroughs pionærarbejde med at udvikle flirten som metode (2016), et skriveeksperiment med ambitionen at udvikle sociale virkelighedsfiktioner (social science fictions), der giver nye perspektiv på verden og dens selvfølgeligheder.

Jeg brugte virkelighedsfiktionerne til at tænke med og gennem det arbejde, jeg hidtil har udført under paraplyen 'min afhandling' og til at finde nye måder at fremskrive og 'materialisere' det, jeg håber at gøre klart med min undersøgelse. Ikke bare for det nyes skyld, men fordi det, at få øje på noget Andet, lægger fundamentet for forandringer og nye handlinger. Formatet, jeg bruger i denne kritiske fiktion, er dels camp-arkitektonisk, idet den bygger på en queer fantasi om de modeller, der benyttes, når en bygning skal udformes[4]

---

3 Richards skriver: "In the wake of post modernist – including poststructuralist, feminist, queer, and critical race theory – critiques of traditional qualitative writing practices the sacrosanctity of social science writing conventions has been challenged. The ethnographic genre has been blurred enlarged and altered with researchers writing in different formats for at variety of audiences. These ethnographies are like each other, however, in that they are produced through creative analytical practices. I call them "CAP [Creative analytical processes] ethnographies". This label can include new work, future work or older work - wherever the author has moved outside conventional social scientific writing. CAP ethnographies are not alternative or experimental: they are in and of themselves valid representations of the social. In the foreseeable future, these ethnographies may indeed be the most desirable representations because they invite people in and open spaces for thinking about the social that elude us now." (2005:962 fodnote udeladt)

4 Burroughs (2016) opererer ikke direkte med begrebet camp-arkitektonisk, men fremskriver i Architectural Flirtations en queer, camp og flirtende måde at forholde sig til den seriøsitet, som arkitektur (og forskning) ofte udgiver sig for at være. Værket er både i form og stil i høj grad en inspiration for udformningen af nærværende undersøgelse.

og dels kritisk-feministisk i sin politiske og teoretiske ambition og afsæt. Dette format er valgt for at på en visuel måde fremskrive mit projekt, som det ser ud i dag og de renovationer, jeg forestiller mig, bliver nødvendige fremover.

Som du ved, består bygningens entréparti af to mindre rum, hvoraf det første er en slags vindfang og garderobe og det næste fungerer som screening- og sikkerhedsstation, for at sikre, at ubehørige ikke kommer ind. Det er her – og faktisk også ofte udenfor indgangen, på trappen op til døren og stierne, der leder derhen - mange renoveringsindsatser for at 'bredde studenterrekrutteringen' ofte sættes ind. Dette sker for at hjælpe 'studenter fra studieuvante hjem' med at komme hertil og succesfuldt at komme gennem screeningen. Jeg har stor respekt for disse indsatser, men de renovationer, jeg foreslår, er i modsætning til dem orienteret indad – mod det, som de studieuvante skal integreres i. Det første – og eneste – jeg har gjort i disse rum, er at nedmontere og kassere screeningsstationen. Fra det tidligere screeningsrum, som jeg i linje med renoveringerne har omdøbt til Velkomstområdet, løber to parallelle korridorer, der fra hver side af rummet leder til Metodesalonen. De to korridorer byggedes officielt, så vidt jeg har forstået, for at de, der befinder sig i komandocentraler, skal kunne flygte ud af den ene, hvis de blev angrebet via den anden. Imidlertid siger rygterne i huset, at de også fungerer som en måde at eksekvere en hurtig og ubemærket overhaling ind i huset (alternativt diskret retræte) og altså opretholde ugennemsigtigheden i ansættelsesprocesser og karriereforløb. Disse symmetriske korridorer fungerer lige nu som rammerne om det materiale, der udgør basen i mit projekt – til venstre er samtale/interviewkorridoren og til højre observationsgangen (og referencen til hospitalslingo er naturligvis ikke tilfældig – et ophold hos dig kan, ligesom et hospitalsophold være afkræftende og indebære behov for langvarig pleje og observation af nære og kære). I gangene har jeg bredt mit materiale ud, så jeg hverken kan komme ind eller ud af analysen uden at forholde mig til det. I metodesalonen, hvor korridorerne mødes, har jeg indrettet et hjørne for virkelighedsfiktioner og et podie for korsang, kritik, dans og autoetnografi. Jeg er også ved at lave et hul i salongavlen, for at få luft ind til metoden, ligesom jeg har fjernet dørene til korridorerne for at skabe gennemsigtighed og så de to katte jeg tog med mig, da jeg flyttede ind, kan løbe frem og tilbage mellem velkomst, metode og materiale. Direkte overfor de dørløse karme til salonen leder en bred teoritrappe op til overbygningen, hvor kontrolbygningens nerve befinder sig. Et sted deroppe er der nemlig en grandios og vidunderligt smuk hvid kube, hvori de fleste office politics udspiller sig. Kuben, som hidtil har kaldets De Høje Ånders Mødesplads, er beklædt med bøger fra gulv til loft, møblerne er guldornamenterede og på chaiselonger og divaner sidder De Høje Ånder og filosoferer, diskuterer og elaborerer og deres mumlen forplanter sig i hele

huset. Selv om lyden intensiveres, når man går op af trappen, bliver den aldrig rigtig tydelig. Det skyldes, at kuben og al dens storslåethed er omgivet af et centimetertykt lag gennemsigtigt, men uigennemtrængeligt plexiglas, der dæmper lyden og gør, at en udefrakommende, der vover sig op af trappen og finder kuben, kan se alt, der foregår, men får ekstremt svært ved at selv komme ind.

I min renovationsplan har jeg ad hoc-omdøbt denne installation til Førstehedskuben efter et af mine mest centrale teoretiske udsigtspunkter, men når renovationsarbejdet er overstået håber jeg at vi sammen kan finde et navn, der appellerer og inkluderer mere bredt. Jeg forstår, at det muligvis er smertefuldt for dig at renovere i netop dette rum, da du må have investeret utroligt meget i dets storslåede indretning og ophøjede atmosfære (hvem spraymaler eksempelvis ornamenterne og fylder barskabet op med sherry? Hvem skifter stearinlysene i kandelaberne? Når jeg tænker efter, er det overhovedet stearin? Der er jo mange, der er allergiske mod det, og dette er trods alt Sverige; allergikernes forjættede land, hvor reglerne flyder som honning, så jeg formoder at det er bivoks? Men hvem skifter dem og holder øje med alle andre allergier, De Høje Ånder kan slæbe rundt på? Og hvem skurer gulvet, pudser plexiglasset og katalogiserer bøgerne?).

Teoritrappen, der leder op til overbygningen, er vi nok også nødt til at snakke om. Indtil videre har jeg dekoreret den med poststrukturalistisk subjektiveringsteori og teorier om førstehedspositioner, men længere fremme i projektet, er det min plan at udsætte den for en gennemgående ombygning – og om muligt, fjerne eller udjævne den helt. I et moderne akademi er vi nødt til at forholde os til både fysisk og symbolsk tilgængelighed, og jeg tror, at den pompøse trappe ryger på den konto. De øvrige værelser på første sal har jeg ikke udforsket så meget endnu, men jeg fornemmer, at der foregår ret spooky ting der, og jeg hører fra stemmerne herinde, at fænomener som spøgelser, glædesdrab, clairvoyante tendenser og terapeutiske divaner er noget af det, der fylder rummene deroppe. Dette skal vi naturligvis undersøge nærmere – og jeg skriver igen, når jeg ved mere.

Baggrund

Nu hvor du ved lidt mere om mine renovationsplaner, vil jeg give dig lidt baggrund til, hvorfor jeg tror, at de er nødvendige. Min erfaring er, at forandringer altid møder modstand fra dem, der trives bedst med status quo, men jeg tror, at tilmed du har opsnappet, at din klassiske struktur ikke holder i længden. Al den viden der produceres, om systematisk skævrekruttering både blandt studenter og (særligt) blandt videnskabelig personale, samt udfordringen af det klassiske positivistiske videnskabsparadigme, må også

få dig til at overveje, om det er tid til en ommøblering? Det er med afsæt i disse tendenser, at jeg har udformet dette projekt som en undersøgelse af studievanthed som førstehedsposition i akademia (og jeg skal nok forklare, hvad jeg mener med det, lige om lidt).

Men lad mig starte et andet sted. I den tid der er gået, siden jeg flyttede ind (ligesom alle årene, der ledte frem til denne besættelse), har jeg tænkt meget dig, hvad du er og hvilken rolle du kan spille i en kamp for progressiv forandring. Jeg har læst og diskuteret med alt, der kunne give mig en indikation om, hvor jeg har dig og hvad jeg kan gøre med dig og jeg har forflyttet mig mellem flere af dine 'sites', men jeg synes alligevel aldrig, at jeg kom rigtig tæt på en forståelse, der gav mening på både et personligt, politisk og 'officielt' plan. Der lader til at være uendeligt mange forskellige komandocentraler og investeringer i, hvad du kan/skal/bør være, at jeg indså, at jeg måtte begynde bagvendt, for at få en platform at indfange dig på. Derfor tog jeg kattene og mit materiale under armen og flyttede ind, og nu hvor jeg er her, har jeg igangsat disse renovationer baseret på lyst, spontanitet og metodiske indskydelser for at gøre dig lidt mere medgørlig for mig og de mange andre, der har grandiose visioner om dit potentiale, men som ikke er tilfredse med din nuværende form. Hvad vi sidenhen skal finde på, du og jeg, holder jeg stadig åbent, men måske vil du kunne lide mine ombygninger? De har i alle fald hjulpet mig til at skabe et Woolfsk *eget rum*[5] og tænke lidt nyt om, hvad en afhandling og et akademi med emancipatoriske ambitioner om at bryde et vedtaget 'indenforskab' er og kan være.

Som en del af disse indledende inventeringer har jeg genlæst *Homo Academicus*[6], selvom jeg forstår, at du i din moderne svenske udformning nok har mange problemer med at lade Bourdieus satiriske etnografi over fransk akademia i 1980'erne stå på mål for din nuværende udformning. Det er måske nok en rimelig indvending fra en akademisk tradition, der på mange (principielle) måder er præget af et nordisk socialdemokratisk lighedsideal[7], men Bourdieu fastholder desuagtet i indledningen til den engelske oversættelse, at hans uddannelsessociologi på ingen måde er specifikt fransk og at mønstre lignende dem, han finder i de franske Grand Écoles kan genfindes i alle andre såkaldte meritokratiske uddannelsesinstitutioner[8].

---

5 Woolf 2015

6 Bourdieu 1988

7 Se eksempelvis Bondestam 2004

8 Bourdieu 1988:xv-xvi

Grunden til at jeg tager bogen op her, er naturligvis, at jeg – på et generelt niveau - er tilbøjelig til at give ham ret. Bourdieus centrale pointe er – ligesom i hans øvrige værker – at hierakiserede systemer reproducerer sig selv gennem kapitalformationer og distinktionsarbejde, hvilket bidrager til at opretholde et ulige og uretfærdigt samfund – og i dette tilfælde: Akademi. I bogen viser han, hvordan distinktionsprocesserne kan se ud her hos dig, og selv om der er meget, der ikke kan oversættes direkte til de rum, jeg arbejder i nu, resonerer bogen med mig fordi den lader til at bygge på en fascination og indignation over reproduktionen af det akademiske 'indenfor' og den akademiske 'førstehed', der ligner den, der har sporet mig ind på dette projekt.

Hovedspørgsmålet, der guider mig i mit skrive- og renoveringsarbejde, er: *Hvad indebærer en subjektivering kantet af studievant førstehed og hvordan udspiller den sig i svensk akademia i dag* og i Homo Academicus finder jeg en bekræftelse på, at det er et relevant – ja ligefrem vigtigt – spørgsmål at stille.

Bourdieus pointer fik mig til at tænke på hvilke inspirationer, motivationer og forgængere der udgør de tråde vi trækker med ind i vores arbejde og hvilke tråde der klippes, knækker eller forsvinder? Bourdieu skriver blandt andet om, hvordan oplevelser, følelser, mennesker, baggrund osv. influerer ikke bare vores arbejde, men også vor 'akademiske væren' (mit begreb) og hvordan de videre etablerer de (akademiske) horisonter indenfor hvilke, det er muligt at agere[9]. Sara Ahmed, der som Du muligvis ved, også har forslået nogle større renoveringer i britisk akademia[10], beskriver disse positioner som en slags afsætsrampe, der placerer visse ting indenfor vores rækkevidde og derved gør det muligt for os at orientere os mod dem, mens andre er gemte eller udenfor rækkevidde og derfor 'umulige' eller irrelevante at strække sig mod (Ahmed 2006). For eksempel har min hvidhed og opvækst i et akademisk middelklassehjem i en af Københavns meget homogene nordlige forstæder muliggjort, ja naturliggjort, akademiske studier både mentalt og økonomisk, ligesom mit køn og min(e) begærsretning(er) og politiske analyser har trukket tråde i nogle retninger og (måske) ikke i andre – for eksempel ved at give mig et meget bekvemt 'akademisk hjem' i svensk genusvetenskap, samtidigt som jeg oplevede at være ubekvem og monstrøs i danske sociologikredse. I *Notes Towards a Politics of Location* (1994b) understreger Adrienne Rich den

9 Bourdieu 1984; 1988, Bordieau & Passeron 2006

10 I eksempelvis On being included (2012). Sidenhen har hun afsagt sig sin position som professor i Race and Cultural Studies på Goldsmith University i protest mod organisationens modvilje mod hendes renoveringsforslag og dens håndtering af en gruppe studenters anklager om sexuelle krænkelser (https://feministkilljoys.com/2016/05/30/resignation)

politiske nødvendighed af at lokalisere og specificere sit arbejde. Hun skriver: "The politics of location means that the work is not abstract, universalized, objective and detached, but rather, that it is situated in the contingency of one's experience, and as such it is a necessarily partial exercise."[11]. I samme bane argumenterer Donna Haraway for et opgør med forestillingen om et objektivt, universelt subjekt og foreslår i stedet en situeret videnskab, der er: "…politics and epistemologies of location, positioning, and situation, where partiality and not universality is the condition of being heard to make rational knowledge claims. These are the claims on people's lives; the view from a body, always a complex, contradictory, structuring and structured body, versus the view from above, from nowhere, from simplicity."[12]. Når jeg læser dette, bliver jeg nysgerrig på, hvordan du ser på det? Har du nogensinde tænkt på, hvordan akademia ville se ud, hvis du havde været anderledes situeret? Kan et gammelt spøgelse som dig overhovedet positioneres?

Jeg forstår Ahmeds, Riches og Haraways betoninger af positionens betydning som opfordringer til 'akademisk situerethed' – det vil sige en opmærksomhed på, hvor vi ('akademikere') kommer fra, hvordan vi kom hertil, hvem der forsvandt langs vejen og hvordan det påvirker de beslutninger vi tager og de ting vi foreslår – men også de privilegier og den magt vi besidder. Denne princip er central i mit arbejde – den er faktisk på mange måder den emancipatoriske kerne i mit renoveringsprojekt. Ud over at det kantes af en manisk - på grænsen til narcisistisk – autoreflektion[13], så er selve målet med projektet, at pege på nødvendigheden af øget selvkritisk refleksion – fortrinsvis blandt privilegerede akademikere, men også gerne generelt. Dels for at komme til en position hvorfra vi kritisk kan diskutere de resistente forestillinger om meritokrati og neutralitet i akademia i dag, og dels for at placere ansvaret for den ulighed, der er indbagt i din aktuelle udformning, der, hvor de hører hjemme – hos Os, der tjener på det.

Inden jeg vender tilbage til nedrivningsarbejdet, vil jeg også lige skrive et par yderligere ord om form og metode til dig. Dette fordi jeg helt fordomsfuldt har en fornemmelse af, at du og majoriteten af De Høje Ånder vil være skeptiske til min helt formastelige indflytning her hos jer og måske også mene, at brevskriveri og fantasiforelæsninger ikke er seriøse akademiske sysler. Jeg

---

11 Rich citeret i Braidotti 1994:237

12 Haraway 1991:196

13 Blandt andet i form af en gennemgående dialog med et kor af akademisk angst, der har boet på mine skuldre de seneste fem år. Ved at inddrage koret i teksten vil jeg synliggøre hvordan neurotisk selvbevidsthed medvirker til at strukturere vilkårene for akademisk skrivning – særligt når man, som jeg gør her, aspirerer på at udfordre de klassiske fremstillingsformer.

har længe lidt under samme konservative vildfarelse, men i takt med min frustration over projektets mangel på spænding og materialets prægtige forudsigelighed indså jeg, at jeg var nødt til at bryde op og tænke nyt. Nu er min holdning, (igen; inspireret af Burroughs et al.) at al forskning, der vil yde et bidrag og rykke ved sin disciplins rammer, forudsætter en legefuldhed, fantasi og et personligt engagement. Burroughs trækker på kunsthistorikeren Gavin Butt, der har hævdet, at det er et etisk imperativ for den kritiske forsker, at udfordre traditionelle forskningsmetoder og som foreslår at vi bygger vores metode på den mest tvetydige og flygtige af alle interaktionsformer – flirten. Han skriver: "[F]lirtation stalls the moment of definitive judgement and commitment, and thereby makes space for less familiar possibilities, which in turn, reduces the constricting hold of the paranoid impulse on the production of scholarly knowledge"[14]. Flirt og alternative metoder bør altså i denne sammenhæng ses som flugtforsøg fra videnskabens paranoide præstationshetz[15] og som måder at få nye blikke på den virkelighed vi forholder os til. Og denne flirtende fantasifuldhed skal (naturligvis) ikke forstås som frakoblet etiske og politiske aspekter af forskning. Tværtimod skriver bell hooks: "To be truly visionary we have to root our imagination in our concrete reality while simultaneously imagining possibilities beyond that reality."[16]. Butts og hooks pointer fik mig, efter flere
års mere eller mindre pinefulde forsøg på at fremmane tekst, der fungerer på de præmisser, som du normalt spiller på, til at skifte kurs og tage en kardinalbeslutning om at ikke længere producere viden, der ekskluderer snarere end inkluderer, og som er lige så anstrengende at læse, som den er at skrive. I stedet sætter jeg min lid til camp metoder, der svælger, forandrer og engagerer.
At lave etnografi er at se, men også at dagdrømme og skabe nye verdener, skriver John Law & John Urry[17] og for mig åbner breve og virkelighedsfiktioner imaginære lokaliteter, der giver mig mulighed for at glide ind i positioner, historier og verdensanskuelser, der ikke er mine egne (eller dem, jeg forventede). Ved at bruge elementer fra både fiktion og teori og forestille sig lokaliteter og historier, der samtidigt er kritiske argumenter, åbner cap-metoder for modstandspositioner som ifølge Richards ikke kan nås med hjælp mere traditionelle akademiske skriveformer (2005:964)

14 Butt 2006:130
15 ibid: 131
16 hooks 2010:52
17 Law 1997, se også Law & Urry 2005:393ff

og kan derfor udfordre et subjektskonstaterende blik og muliggøre en erkendelse af, hvor magtfulde fiktioner er i konstitueringen af, hvad vi opfatter som virkelighed[18]. De måder, vi lærer at fortælle historier på, samt de handlingsforløb, vi præsenteres for, bliver en del af det repertoire, vi kan forestille os selv og andre indenfor og derfor kan alternative akademiske narrativer indeholde forslag til subjektspositioner, plots og forestillinger om det almindelige og det ualmindelige, som vi (jeg som skriver og Du som læser) kan tage op og gøre til vores egne. Fiktioner er således magtfulde fikseringer af sproget, der medkonstituerer vore muligheder for at tænke – og netop derfor er variationer i skrivestil og fiktionalisering centralt for emancipation (se også Staunæs 2004).

Kære A. Jeg sender snart en lidt mere uddybende diskussion af ovenstående, hvor jeg også kan forklare lidt nærmere, hvad jeg mener med flirt, emancipation og fiktion. Indtil da håber jeg, at du vil forholde dig, om ikke entusiastisk, så i hvert fald åbent, til det, jeg prøver at gøre. Så skal jeg nok også prøve at være nysgerrig, imødekommende og empatisk (og kun lidt kritisk) mod dig og dine…

Ja, jeg håber at jeg med dette brev har givet dig lidt baggrund til den igangværende renovation og hvorfra mine ideer og beslutninger kommer. Der er stadig meget arbejde at gøre, men jeg håber at du også føler, at denne konversation (eller nærmere; monolog fra min side) har bragt os lidt tættere på hinanden. Jeg ser frem imod at diskutere videre med dig – så skriv endelig, hvis du har spørgsmål eller ideer!

Med venlige og legefulde hilsner

L Haj Brade
Ph.D. kandidat
Genusvetenskapliga institutionen, Lunds Universitet

18 Davies 2000, Staunæs 2004

Doktoranden: kan man gøre sådan her? Er det ikke alt for prætentiøst?

KORET: JO DET SUGER! DET SUGER! DET SUUUUGER!

Doktoranden: ja, for det er jo ikke Rigtig Videnskab. Det er jo bare mine små tanker. Et pinligt forsøg på at være original uden noget at have det i… jeg ved jo faktisk ikke engang, hvad jeg mener med det, jeg skriver. Hvordan hulen skal jeg flirte med nogensomhelst? Jeg har knapt været i bad i en uge… Og jeg vil jo slet ikke bruge Bourdieu. Mine kolleger har ret; Jeg har faktisk ingen ret til at skrive om klasse, når jeg selv er så skideprivilligeret…

KORET: JA. DU HAR INGEN RET. INTET AT KOMME MED. DU VED INTET. SKRIV ORDENLIGT! GØR NOGET BRUGBART I STEDET. STATEN BETALER FAKTISK FOR DET HER.

Doktoranden: Staten er min sugar daddy…

KORET: GIV OS NU EN ORDENTLIG INDLEDNING! INSTITUTIONEN FÅR FØRST SINE PENGE NÅR DU DISPUTERER OG DER ER GÅET 6 ÅR NU! SKRIV NOGET BRUGBART INDEN DE SMIDER DIG UD!

Doktoranden: men måske ønsker staten og akademia sig noget nyt? Noget andet end de plejer at få? Måske er det sjovere at læse noget andet end den sædvanlige inledning-syfte-baggrund-teori-metode-analyse-konklusion-disposition? Måske er der nogen, der kan sætte pris på (pseudo)arkitektoniske renoveringer og fiktive breve?

KORET: I SÅ FALD KAN STATEN FINDE SIG EN PENNEVEN. DETTE ER ET U-NI-VER-SI-TET. DU SKAL BEDRIVE VID-EN-SKAB. SKRIV ORDENLIGT! DET ER FOR DIT EGET BEDSTE! DER ER PROFESSORER, DER VENTER PÅ AT SLAGTE DIG! DU KAN IKKE BLIVE VED SÅDAN HER. DER ER KUN NOGLE MÅNEDER TILBAGE. KOM IND I FOLDEN OG SKRIV SÅ VI KAN FORSTÅ DET!

Doktoranden: men at professorerne vil hade det, er jo ingen nyhed. Det er jo dem, jeg sigter på…

KORET: SKRIV EN INDLEDNING, PROBLEMSTILLING, STATE-OF-THE-ART…

Doktoranden: men…

KORET: …METODE, TEORI, ANALYSE, DISKUSSION, KONKLUSION…

Doktoranden: jamen, nej, mit materiale egner sig ikke…

KORET: KOM NU! SKRIV ORDENLIGT! NU, NU, NU!

Doktoranden: …

KORET: OG FORRESTEN: DU KAN FOR HELVEDE IKKE SKRIVE, AT DU ØNSKER AT EN AF DINE INFORMANTER FIK BUKSEVAND!!!

Doktoranden: he-he…

Ok, så hvad har vi? En undersøgelse af såkaldt førstehed blandt akademikere med studievant baggrund. En vilje til at synliggøre (og kritisere) akademisk indenforskab og hvordan det reproduceres. Observationer fra to institutioner på to svenske universiteter og 22 interviews med fastansatte akademikere fra studievane hjem. En masse tanker om metodologiske politikker omkring at 'studere op', (dis-)engagement i sine deltagere[19], emancipation og at spørge efter det usynlige. En poststrukturalistisk inspireret teoretisk horisont der stritter lidt i mange retninger. Analyser af metafysik, selvfølgeligheder, affekter og undtagelser. Og en påbegyndt brevkonversation med et akademisk spøgelse.

Hvor går vi nu så? Til forelæsning, tror jeg…

***

[19] På grund af begrebet 'informanter's lidt triste – og i mine øre – kvantificérbare klang kalder jeg gennemgående de mennesker, jeg har interviewet og bevæget mig mellem i materialeindsamlingen, for studiens 'deltagere'. Pointen er videre at betone, at deres medvirken ikke begrænser sig til det materiale de udgør, men at de også har været aktive som mentale samtalepartnere i analysearbejdet - som blandt andet leverandører af kritiske pointer og godmodigt grinende kommentarer og uddelere af en og anden mental lussing.

Forelæsning om arbejdet for bredere studentrekruttering

"Redovisning av Universitetets plan för breddad rekrytering – historia, lärdomar och utmaningar" står der på power pointens første slide, der allerede lyser på tavlen bagved forelæseren. Jeg sukker. Gudsjammerligt kedeligt. Der er noget med redegørelser for policies og planer for ligebehandlingsarbejde, ligestilling og den slags, der kan få selv den mest entusiastiske aktivist til at zone ud og blive apatisk. En slags gennemgående resignation, der opfylder og omgærder hele feltet. Egentligt er det jo mærkeligt, for i Sverige – land of the policies – er det jo netop i planer og rapporteringer at revolutionen forventes tage afsæt[20]. Det er Regeringens allerskarpeste værktøj for at opnå lighed og modvirke diskriminering, og det bliver brugt til hudløshed i stort set alle offentlige institutioner (og pålægges også private virksomheder med over 25 ansatte)[21]. Så hvorfor er jeg og de andre i salen, som formodentlig også brænder for (eller ja, i hvert fald interesserer sig for) et mere lige tiltræde til akademia, ikke fulde af oprigtig interesse og passion for det, der nu skal formidles? Hvor er den dominerende fornemmelse i rummet, allerede inden forelæsningen er begyndt, resignation snarere end passion? Svaret er vel, at visionen om planernes omvæltende kraft aldrig er blevet tilnærmelsesvis indfriet (se nedenfor). Tværtimod er der, som Ahmed har påpeget, en risiko for (og tendens til?), at planerne konserverer mere end de udfordrer[22], hvilket skaber desillusion og frustration hos dem, der håber på forandring. Alligevel dukker vi op til forelæsninger som denne, opfyldte af små håb om, at der denne gang skal være sket noget – en ny metode, der lader til at virke eller en anden tilgang end tidligere. Og alligevel føler jeg en slags pligtskyldig loyalitet med forelæseren, der igen og igen spejder mod salsdøren for at se, om der muligvis skulle komme yderlige en tilhører (vi er tolv pt. - i en lidt for stor sal) eller måske efter nogen, der kan redde hende væk herfra. Jeg forestiller mig, at hun, ligesom jeg selv ville have været, var fuld af begejstring og vilje til at forandre, da hun begyndte sit arbejde som strateg för breddat rekrytering (som der står nederst på sliden under hendes navn), men at disse følelser blegnede, i takt med at arbejdet udfoldede sig og at hun i dag er stort set lige så resigneret og desillusioneret som jeg. Som hun står der i pæn skjorte, løse bukser og praktiske sko og kortklippet assymmetrisk frisure og retter på sine markerede briller genkender jeg alt for meget af mig selv i hende. Så jeg tager mig sammen. Retter mig op i stolen, tager pennen i hånden og

---

20 Se eksempelvis Rönnblom 2010, Tollin 2011

21 Diskrimineringslagen 2008:567 samt 2016:828

22 I On being included (2012) argumenterer Ahmed for, at institutioner institutionaliserer 'diversitet' som en måde at forsvare og bevare sig selv uden at i grunden genkende og efterstræbe mangfoldighed hvorved det, der kan se ud som institutionel genkendelse i grunden må forstås som institutionel godkendelse af at ignorere de problemer, der eksisterer: "Diversity can thus function as a containment strategy" skriver hun (2012:53)

gør alt for at se interesseret og entusiastisk ud.

Forelæseren lader klokken passere udsat tid med flere minutter, men må til sidst acceptere, at der ikke kommer flere. Hun tager en slurk vand, rømmer sig og siger så:

"Ja, det var ikke mig selv der valgte titlen til denne forelæsning, og jeg kommer ikke til at holde mig helt til den, men jeg håber, at I kan få lidt ud af det jeg vil sige alligevel." Hun klikker en ny power point slide frem:

Den öppna högskolan

- Den öppna högskolan är öppen mot omvärlden. Rekryteringen till högre utbildning bör därför öka, utjämnas och vidgas till nya grupper (…) Alla människors rätt till kunskap och utveckling är utgångspunkt för regeringens politik. Kunskapssamhället skall stå öppet för alla. Detta är den stora välfärdspolitiska uppgiften. Högskolan måste vara en kraft för social förändring (prop 2001/02:15 s. 18)
- Utbildning är en avgörande förutsättning för att befästa demokratin och utjämna olikheter i fördelningen av välfärd, inflytande och möjligheter till att aktivt delta i samhället (s. 18)
- Det är orättvist att familjebakgrunden spelar en så stor roll för valet att gå vidare till högskolan. Högskolestudier leder till en rad fördelar. I genomsnitt har de som studerat på högskolan t.ex. mindre risk för arbetslöshet, fler yrkesverksamma år, mindre ohälsa, längre livslängd och högre lön. (s. 19)

"Baggrunden for universitetets arbejde med at bredde rekrutteringen til vores uddannelser skal findes i den daværende socialdemokratiske Regerings proposition Den Öppna Högskolan, som kom 2001 og som slog fast, at alle samfundsborgere har ret til viden og udvikling og at universitet og högskolor derfor skal fungere som nav i arbejdet for social forandring" siger forelæseren og giver forsamlingen tid til at læse det, der står på sliden.

"Som det fremgår af citaterne er baggrunden for denne opgave en konstatering af det uretfærdige i, at tilgangen til de goder, som en videregående uddannelse giver, ikke er lige for alle samfundsborgere. Kundskabssamfundet skal stå åbent for alle og högskolan skal være en kraft for social forandring, står der. Den daværende Regering har altså givet os en opgave, der handler om at demokratisere tilgangen til akademiske studier og, hvis man skal være lidt højstemt; nedmontere klassesamfundet."

Et par af tilhørerne på rækken bagved mig rykker lidt på sine stole og en kvinde med lyst velplejet hår hoster højt, da forelæseren siger dette. Normalt tales der ikke så slagkraftigt om at nedmontere uretfærdigheder til denne slags sammenkomster. Tværtimod plejer fokus være på alle de positive effekter af arbejdet, og alle plejer groft sagt at være enige om at ligebe-

handling og bredere rekruttering "er vigtigt" og "skal prioriteres" men sjældent villige til at udvikle hvordan og på hvis bekostning[23]. Denne liberale konsensus, der, som Chantal Mouffe har beskrevet, har lagt sig over samfundsdebatten som et tungt fugtigt tæppe og umuliggør en reel diskussion om alternativer til den aktuelle organisering, råder i høj grad også her[24].I stedet for at være 'politisk' (dvs. springe af en artikuleret politisk konflikt) er denne slags arbejde blevet 'politik' (dvs. noget, der passer i de etablerede politiske organisationer)[25]. Således bliver reduceres det politiske arbejdet for forandring ofte til politik i form af arrangementer som dette og uendelige temadage, årsrapporteringer, pjecer og præsentationer med venlige og opmuntrende tilkendegivelser om vigtighed. Dette har dels har at gøre med at vi, der dukker op til denne slags arrangementer, næsten altid er uden vægtig institutionel magt og dels (og mest) fordi langt størstedelen af arbejdet for øget lighed udføres under en præmis om, at det skal "gavne alle" (eller måske nærmere: ikke genere nogen)[26]. Derfor er strategens slagkraftige udmelding usædvanlig, og den skærper min opmærksomhed, samtidigt som den tydeligvis vækker ubehag hos andre. Ingen siger dog noget, og forelæseren begynder at forklare baggrunden for propositionen:

"Spørgsmålet om ligeværdig uddannelse for forskellige samfundsgrupper, baseret blandt andet på det, vi i mit arbejde kalder social baggrund, men som også kan kaldes klasse, har været central i svensk uddannelsespolitik i lang tid – såvel på grundskoleniveau, hvor fokus for det meste ligger på mellemskolevariationer af karakterer[27] og på videregående niveau, hvor arbejdet ofte koncentreres om at brede rekrutteringen af studenter til akademia generelt og til forskellige uddannelser specifikt[28]. De seneste decennier er interessen for ligebehandlingsspørgsmål dog øget, dels på grund af den omfattende reformering af skole- og högskolesystemet, der gennemførtes i begyndelsen af 1990'erne[29] og havde til formål at gøre uddannelserne mere åbne, flexible og tilgængelige og dels på grund af fremvæksten af internationale studier, der giver øgede muligheder for at sammenligne både resultater og ligebehandlingsaspekter mellem forskellige landes skole- og uddannelsessystem"[30]. Hun gør en kort pause og fortsætter:

"I 1990'erne påbegyndtes altså en segregering af det svenske skolesystem, der de

---

23 se f.eks. Martinsson 2009; Rönnblom & Keisu 2013, Espersson 2014

24 Mouffe 2003

25 Mouffe 2005

26 Se eksempelvis Carbin & Rönnblom 2012, Ahmed 2007, Espersson 2014

27 Reformerne har på grundskoleniveau haft konsekvensen, at mellemskolevariationen, det mål, der bruges til at beskrive graden af forskel på de gennemsnitlige karakterer mellem forskellige skoler, er fordoblet siden slutningen af 1990'erne og var over 18% i 2011 (Skolverket 2012). Det frie skolevalg har bidraget til, at elever med høj studiemotivation og engagerede forældre samles i skoler hvor der er mange andre studiemotiverede elever, hvilket får effekt på ligeværdigheden af deres skoleuddannelse eftersom elevers resultat udover den egne og hjemmets motivation påvirkes af klassekammeraternes og lærernes forventninger (som givetvis øger med antallet motiverede elever (ibid.)). Dermed er betydningen af, hvilken skole eleven går i steget, hvilket også spejles i internationale sammenligninger, hvor Sverige tidligere havde små mellemskolevariationer, men nu nærmer sig mange andre lande (ibid.), Skolverket 2009.

28 Se exempelvis Lindensjö & Lundgren 2002 og Carlberg 1995.

29 I starten af 1990'erne gennemførtes omfattende reformer af uddannelsessektoren i Sverige. Reformerne fulgte en

facto har ledt en til konsolidering af baggrundens betydning i forhold til muligheder for videreuddannelse og…"

"Kilde på det!" råber en ældre mand, der sidder ved siden af den blonde kvinde bag mig.

"Undskyld?" siger forelæseren overrasket

"Ja, du kan ikke bare stå der og påstå at det frie skolevalg har medført segregation og ulighed uden at belægge det med fakta. Hvor har du det fra?" siger han, tydeligvis irriteret. Som svar forsætter forelæseren:

"Det fremgår eksempelvis af Anders Trumbergs afhandling Den delade skolan (2011), der tydeligt viser, hvordan homogeniteten (og deraf også segregationen) øger på såvel kommunale som friskoler som effekt af skolereformen 1994 og at dette får effekt på elevernes karakterer og derved også på deres muligheder for videre studier. Trumberg karakteriserer problemet som white flight[31], det vil sige, at elever fra majoritetsbefolkningen forlader skoler hvor andelen af synlige minoriteter øger. Det kan man også læse om hos Eva Andersson et al. der i artiklen Travel-to-school distances in Sweden 2000-2006: Changing school geography with equality implications (2012) beskriver visse elevers (eller skulle vi sige forældres?) villighed til at rejse langt for at gå i en 'passende' skole Og tendensen bekræftes også i IFAUs rapport Decentralisering, skolval och fritstående skolor: resultat och likvärdighet i svensk skola[32], som er lidt af en mursten, men jeg har den med her i tasken, hvis du vil læse mere?"
Manden siger ikke noget, men forelæseren tager alligevel bogen op og går frem og lægger den tungt på bordet foran ham. Mens hun går tilbage fortsætter hun:

"Der er altså en interessant tendens til, at samfundet på den ene side groft sagt cementere klassesamfundet i udformningen af skolesystemet og så samtidigt på den anden side giver os her i akademia opgaven at opløse denne cementering gennem forskellige direktiv om inklusion, ligebehandling og bredere rekruttering." Hun ser sig omkring, men ingen lader til at have noget at indvende mod den beskrivelse, så hun fortsætter:

"Startskuddet for dette arbejde kom som sagt i august 2001, hvor propositionen Den Öppna Högskolan slog fast, at mangfoldigheden i det svenske samfund skal afspejles i universiteternes studenter (og indirekte også gerne i sammensætningen af medarbejdere) og

---

international decentralicerings- og markedstilpasningstendens (se eksempelvis Blomqvist & Rothstein 2000; Skolverket 2009b; Musset 2012).) Den socialdemokratiske regerings skolereform i 1991 indebar, at kommunerne overtog ansvaret for skolen. I 1994 gennemførte den borgerlige regering dels en valgfrihedsreform, der indebar, at elever og forældre i større udstrækning fik mulighed for at vælge hvilken skole, eleverne skulle gå i og dels et 'skolpengsystem' der indebar, at friskoler fik ret til i princip samme offentlige finansiering per elev, som de kommunale skoler, samt dels en reform af læreplanen, der gav lærere og rektorer ret til at i højere grad bestemme undervisningens indehold og former. Formålet med reformerne var flere, både at øge valgfriheden, at tilpasse ressourcerne til lokale behov og til forældre og børns ønsker, samt at effektivisere og opmuntre til mere effektivt ressourceforbrug gennem øget konkurrence (Skolverket 2012)

30 Skolverket 2012

31 Dette begreb er ikke Trumbergs eget, men er blevet brugt længe af amerikanske forskere, for at betegne den omfattende migration af amerikanere med europæisk baggrund fra multikulturelle boligområder til områder, hvor homogeniteten er større og de fleste ligner dem selv udseendemæssigt og kulturelt. Se eksempelvis Schneider 2008

32 Holmlund 2014

32 Holmlund et al 2014

præsenterede flere indsatser og specielle resurser for at opnå dette. Blandt andet fik personer, der normalt ikke søger sig til videregående uddannelser, tilgang til at styrke sine muligheder for at lykkes med studierne ved at gå en særlig "basårsutbildning" ligesom det ved et tillæg til Högskoleförordningen fra 1993 i 2010 blev muligt at tillempe alternativ udvælgelse i antagelsesprocedurerne[33]. Der blev således iværksat en del nye tiltag for at forandre stagnationen i klassesamfundet, og i den anden ende opsattes der samtidigt et mål om, at 50% af hver ungdomsårgang skal have påbegyndt videregående studier, når de fylder 25 år".[34] Forelæseren holder igen en pause og ser på forsamlingen;

"Men, mine venner, for at dette mål skal indfries, og antallet højtuddannede i samfundet øge, er det nødvendigt at bredde rekrutteringen af studenter til de samfundsgrupper, der historisk har været underrepræsenterede i akademia. Derfor blev alle svenske universiteter og högskolor pålagt at oprette planer for at mindske den sociale og etniske skævrekruttering, det vil sige, at sørge for en bedre repræsentation af disse grupper på alle niveauer i systemet, men særligt i studentskaren…"

Selvom jeg forstår, hvad hun mener, gør disse sidste formuleringer mig lidt ubekvem, og jeg tager tilløb til at opponere. En anden tilhører i kasket og spraglet satinjakke kommer mig dog i forkøbet og spørger konfronterende, hvilke 'disse grupper', som forelæseren snakker om, egentlig er?
"Ja, det handler jo om etniske minoriteter og… ja, studenter fra det, vi kalder studieuvante hjem..." svarer strategen lidt svævende.
"Ok," siger tilhøreren, "måske er dette bare en semantisk indvending, men man kan vel også hævde, at skævrekrutteringen sker den anden vej? Altså at vi overrekrutterer etnisk svenske studenter fra studievante hjem?" Forelæseren tænker sig kort om og smiler så, mens hun svarer:

"Ja, det er er jo nok i virkeligheden det største problem. Men vi har af en eller anden grund ikke fået nogle pålæg fra Regeringen om at oprette planer for at mindske rekrutteringen fra den gruppe…" Nu afbryder den blonde kvinde bag mig:

"Men vi er vel ikke her for at udelukke nogen? Altså, vi skal da vel ikke til at indføre en eller anden form for omvendt racisme her? Det handler jo om, at vi skal bredde rekrutteringen for alle – at alle skal føle sig velkomne og at vi skal tage vare på hele talentmassen!" siger hun lidt skingert, mens de to mandlige tilhørere ved siden af hende nikker samstemmende. Forelæseren replicerer:

"Jo, det er jo sådan propositionen lægger det op…", satinjakken afbryder:

"…men spørgsmålet er jo, om det er muligt at bare udvide kagen hele tiden? På et tidspunkt kan det jo være, at vi er nødt til at omfordele den i stedet…" den blonde kvinde ser forskrækket ud og skal til at svare, men forelæseren tager ordet igen:

"Jaja, jeg kommer ind på dette dilemma lidt senere, nu vil jeg først bare have sagt, at vi som sagt har en opgave, der handler om at mindske skævrekrutteringen og øge inter-

---

33 Universitets- och högskolerådet 2016

34 Proposition 2001/02:15

nationaliseringen i studentmassen og det konkrete værktøj vi har fået, for at gøre dette, er at oprette 4-årige handlingsplaner. Den arbejdsmåde blev vedtaget 2002 med et tillæg i Högskolelagen[35] og specificeret i Regleringsbrevet til Universitet og Högskolor samme år[36] og den var været state of the art frem til 2010, da den daværende borgerlige Regering strøg kravet om planer fra Regleringsbrevet igen." Igen opstår en mumlen fra de tre på rækken bag min, og jeg hører en af dem hviske til sin sidemand, at det jo var fordi, vi snart drukner i bureaukrati.

Ny slide:

Hvordan er det gået?

Af UKÄs (Universitetskanslerämbetet) årsrapport 2016 fremgår det, at:

- Andelen 24-årige, der har påbegyndt en videregående uddannelse i 2013 var 44%

Men der er store forskelle internet i denne gruppe:

Af dem, der fødtes 1988 var overgangen til videregående uddannelser:

- 84% for unge med mindst en disputeret forælder
- 22% for unge hvis forældre ikke har studentereksamen.

På forskerniveau er forskellen endnu tydeligere:

Andelen af en årgang som ved 30 års alder har påbegyndt forskeruddannelse er 1,0%, me fordelningen her er:

- 7,2% for unge med mindst en disputeret forælder
- 0,2% for unge hvis forældre ikke har studentereksamen

"Men hvordan er det så gået med dette arbejde?" spørger forelæseren retorisk, og svarer selv: "Som I kan se her, så er der fortsat store forskelle mellem forskellige gruppers tilgang til universitet, men hvis vi starter med det positive, så har den seneste rapport fra Universitetskansleämbetet (UKÄ) vist, at i 2013 begyndte 44% af en ungdomsårgang på en videregående uddannelse inden de var fyldt 24 år. Målet om, at 50% af en årgang skulle gøre det, er altså så godt som opfyldt." Lettelse opstår på bagrækken og en af mændene siger muntert, at så kan vi jo godt gå hjem igen og begynder for sjov at samle

35 SFS 1992:1434, kap.1 §5, Högskolelagen

36 Regleringsbrev U2003/4918/UH

sine papirer sammen, hvorved han uden at opdage det taber et på gulvet ved siden af mit bord. Forelæseren lader sig ikke anfægte af hans kommentar, og fortsætter:

”Det er jo naturligvis rigtig fint, men problemet er, at denne numeriske frem-gang ikke modsvares af en ændring i den sociale skævrekruttering. Der er, som I kan se på grafen her, stadig meget stor forskel på individers tilskyndelse til at påbegynde videregående uddannelser afhængigt af deres forældres uddannelsesniveau. Hun klikker endnu en slide frem:

Strategen lader os begrunde grafen et øjeblik og forklarer:

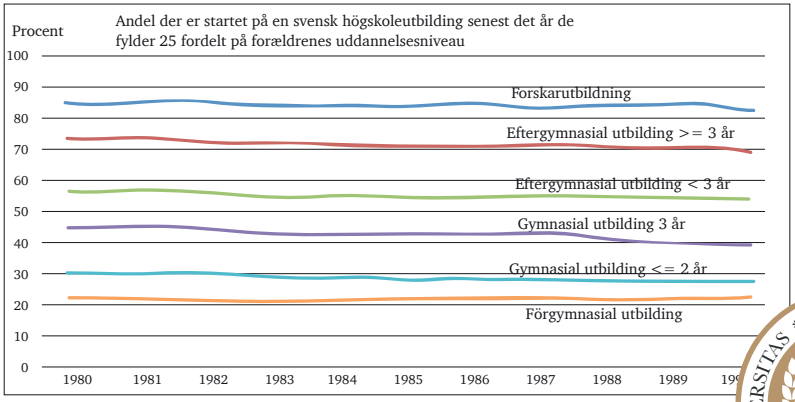

(UKÄ 20016)

For den, der har forskeruddannede forældre er det dobbelt så almindeligt at fortsætte med at uddanne sig efter gymnasiet som for den, der har forældre med gymnasial uddannelse, og tre gange så almindeligt som for den med ikke-gymnasieuddannede forældre. Og for forskeruddannelsen øger denne forskel mellem højt- og lavuddannede forældre drastisk, så det bliver 35 gange mere almindeligt med forskeruddannede forældre i forhold til forældre uden studentereksamen. UKÄs rapport viser også, at denne sammenhæng mellem forældrenes uddannelsesniveau og barnets tilbøjelighed til at studere ikke er forandret gennem de sidste 10 år.”[37] Hun laver en kunstpause og ser på os. Alle er stille, undtaget manden der før ville gå hjem. Han rømmer sig lidt.

”Så med denne statistik må vi sige,” fortsætter forelæseren, ”at universiteterne og högskolorna generelt set i høj grad er mislykket med sit arbejde for at brede studentrekrutteringen.” Forelæseren holder igen en lang kunstpause for at budskabet skal synke rigtigt ind. Og for at slå det helt fast siger hun:

---

37 se også Högskoleverket 2007

”Sammensætningen af studenter på videregående uddannelser i Sverige er således stort set den samme 2010, som den var i 1960-erne”[38].

Total stilhed igen. Alt arbejde, planer og gode intentioner har altså ikke haft nogen effekt. Selvom jeg nok fornemmede at arbejdet gik trægt, så er det alligevel overraskende at det står helt stille. De andre i rummet lader også til at være overraskede. Til sidst synker en tilhører på første række og siger:

”Men det er vel alligevel godt… at vi gør noget? Ikke…?” Forelæseren kigger ud over salen for at se, om der er andre der vil kommentere hendes nyhed, men alle sidder tavse. Måske i chok, måske i resignation, måske ligeglade?

”Det er svært at sige noget om hvad der er ’godt’ i denne sammenhæng, men hvis jeg kort skal opridse en baggrund for denne diskussion, så kan man måske tage afsæt i et citat fra velfærdsforskeren Chia-Ling Yang, som jeg synes pinpointer dobbeltheden i ideen om bredere rekruttering som vejen til samfundsmæssig lighed. Jeg har det ikke på powerpointen, men jeg kan læse det højt” siger forelæseren og roder endnu en bog frem fra sin taske:

”Education is an essential space for creating social equality, for provision of equal opportunities and possibility of social mobility, and for educating students to become active citizens with basic values of democracy, individualism, freedom and independence in society. Nevertheless, education can also be a space where social norms, existing social categories and social positions and power relations are reproduced” (2010:64). Det, jeg godt kan lide ved dette citat er, at det betoner dualismen i den akademiske organisation. Både dens storhed og potentialer og de risici, der uafværgeligt også findes i masseuddannelsen. Og hvor de politiske diskurser, der historisk og også i dag omgærder megen af talen om universitet og högskolors funktion i samfundet, ofte blandt meget andet er fyldte af betragtninger om uddannelsen som en vej væk fra klassesamfundet, så peger både statistikken, som I lige har set, ligesom meget af den tidligere forskning på feltet, på modsatrettede tendenser. I stedet for at udjævne sociale og økonomiske kløfter og, som Carl-Ulrik Schierup & Magnus Dahlstedt skriver; ”motverka kapitalismens polariserande effekter” (2007:22), som var centrale elementer i den socialdemokratiske vision om en anden samfundsorden i starten af 1900-tallet[39]– og som vi også kunne se spor af i den socialdemokratiske Regeringsproposition, jeg viste jer før, peger mange svenske uddannelsessociologer, som eksempelvis Mikael Palme i dag på, hvordan uddannelsessystemet tværtimod må betragtes som en arena for reproduktion af klasseprivilegier og opretholdelse af økonomisk og social ulighed over generationer”[40].

”Undskyld, men hvad er det her?” afbryder den blonde kvinde ”står du og siger, at vi ikke, altså, bryder social arv? Det kan du da ikke mene? Hvis vi ser på den store ekspansion af studiepladser, der er sket generelt i verden, ja i vest i alle fald, siden 1960erne, så er det jo netop, som Martin Trow beskrev med sine typologier (2002), at der er sket en udvikling fra et elitært uddannelsessystem, hvor det er op til 15% af en årgang, der kommer ind, til masseuddannelser eller til og med universale uddannelsessystemer, hvor over 40% af en årgang får en uddannelse. Det må da have betydning for reproduktionen?”

---

38 Der er dog sket forandringer indenfor gruppen studenter med studieuvan baggrund; Andelen kvinder med studieuvan baggrund, der tager videregående uddannelser, er steget over tid, mens andelen mænd er sunket (Hilding 2011). I dag studerer 31% kvinder med studieuvan baggrund ved universitet eller högskola mens den modsvarende andel mænd er 19%. Blandt studenter med studievant baggrund er tallene 70% af kvinderne og 65% af mændene (Berggren 2008).

"Ja det er rigtigt, at der er sket en voldsom ekspansion af antallet studiepladser, men hvis vi ser på eksempelvis 1990erne, hvor der (sideløbende med andre vigtige forandringer) skete en stor udbygning af det svenske akademiske system, så har sociologerne Donald Broady, Mikael Börjesson og Mikael Palme konstateret, at den sociale struktur både indenfor og udenfor akademia er påfaldende uændret[41], hvilket blandt andet tager sig udtryk i, at det er samme hierarkier og prestigesystem, der dominerer nu som for tredive år siden: På prestigefulde uddannelser på traditionelle universiteter genfindes studenter med akademisk baggrund, der kan trække på stærk social og symbolsk kapital, mens det er på de kortere uddannelser ved mindre og mellemstore högskolor, at børnene fra studieuvante hjem tager plads (og det er også her, kønssegregationen er størst). Ekspansionen har således fungeret bredende i kraft af at flere 'kommer ind' og tager en uddannelse, men ikke forandrende, fordi den vertikale prestigemæssige segregation består (2002). Og nu vi er inde på disse spørgsmål, vil jeg også gerne nævne Lars-Olof Hildings afhandling Är det så här vi är? Om utbilning som normalitet och om produktionen af studenter (2011), der undersøger det, han kalder "klassresenärer" og "arvtagere" med svensk og udenlandsk baggrund på en svensk högskola og deres motivationer for at studere. Det, der fremkommer her, bekræfter Broadys og de andres konklusioner; for arvtagerne, altså børn af højtuddannede forældre, var det helt selvfølgeligt at studere videre efter gymnasiet, mens det for børn af lavuddannede forældre fremstod som et valg blandt andre. Hilding mener, at denne relative tilgængelighed skyldes forandringer i den svenske samfundsmodel, der har gjort uddannelse mere vigtigt, men som samtidigt uddefinerer dem, der ikke vælger denne vej. På den ene side fungerer ekspansionen af uddannelsessystemet og betoningen af dets vigtighed altså demokratiserende, men på den anden side stigmatiseres også dem, der af den ene eller anden grund ikke er, kan eller vil være del af dette system, og det er jo altså stadigvæk 56% af en årgang. For lige at binde endnu en krølle på dette, så viser Anne-Sofie Nyströms afhandling fra 2012, forandringerne i diskurserne omkring uddannelsessystemets funktion gennem tre perioder i velfærdsstatens historie. Historisk har vores organisation jo i en parentes bemærket fungeret ekstremt ekskluderende – ikke bare af arbejderklassen, men også af kvinder og de nationale minoriteter[42]. Men netop denne eksklusion og de risici for social uro på grund af for store samfundsmæssige modsætninger (og det "förfall och moralisk kaos" som "samhällets lägre skikt" ansås besidde) var, ifølge Ronny Ambjörnsson, centrale grunde til, at (dele af) borgerskabet og akademias egne repræsentanter tilsluttede sig de progressive bevægelsers krav om brede uddannelsesindsatser (1998:241). Disse argumenter afløstes dog hurtigt, som blandt andre Carl-Ulrik Schierup & Magnus Dahlstedt har vist, af andre, mere retfærdigheds- og samfundsbyggesorienterede, efterhånden som arbejderbevægelsen overtog den politiske magt op gennem

---

39 Bergström 1993, se også Telhaug et al 2004

40 Palme 2008, se også Erikson & Jonsson 1993; Trondman 1994

41 Broady et al 2002. Tværtimod kan man tale om at den sociale ulighed til og med er øget kraftigt de sidste decennier. Se også Almqvist 2016

42 som beskrevet af blandt andre Christian Catomeris 2004, Lennart Lundmark 2002, Hanna Markusson Winkvist 2003 og Christina Florin 2001, 2010

43 Schierup & Dahlstedt 2007. Se også Pringle, Balkmar & Iovanni 2010

forrige århundrede[43]. Nyström viser imidlertid, hvordan disse retfærdighedsargumenter i den senere tid (1990erne og 00erne) er blevet udfordrede af ideen om et uddannelsessystem, der lægger vægt på individets ret til at skabe og vælge sig selv. En udvikling der, som Nyström påpeger, korresponderede med en politisk nyorientering fra omfordeling til identitetsbaserede krav om anerkendelse i samme periode. Konsekvensen bliver, at uddannelse – eller ja, klasserejser i det hele taget - i mindre grad betragtes som en samfundsmæssig opgave og i stedet gøres til individets og familiens ansvar."

Forelæseren holder en pause, tager lidt vand og ser på forsamlingen, der er delt. Jeg og satinjakken er meget entusiastiske, nikker og skriver, nogle stykker sidder ,så vidt jeg kan se og laver noget med deres telefoner, mens de tre på rækken bag mig sukker og vipper utålmodigt på stolene. Hun ser på den blonde kvinde som om det stadig er hendes spørgsmål, hun svarer på, og tilføjer:

"Det er selvfølgeligt vigtigt at have i baghovedet, at denne ideologiske omorientering i uddannelsespolitikken er et led i en international tendens. Philip Altbach, har beskrevet det som en "massification logic" fordi udviklingen fra elite til masse/universal uddannelse ikke er blevet fulgt at en rimelig økonomisk kompensation til institutionerne, hvilket har ledt til øgede krav om effektivitet og rentabilitet, der igen har medført, at den videnskabelige og akademiske status er sunket (1999). Dette, i kombination med en kraftig ekspansion af administrative opgaver, mener Altbach, har fået konsekvenser, dels for hvilke forskningsprojekter der udformes og bevilliges og dels for kvaliteten af disse. Denne sidste tendens, at videnskabeligheden må vige for administration, rentabilitet og bench-marking har mange andre påpeget[44], men få sammenkobler så tydeliget som Altbach denne udvikling med det politiske ønske om at demokratisere og bredde tilgangen til uddannelse. De andre studier forholder sig mere til tendensen i termer af the academic industrial complex[45], cognitive capitalism[46] og academic cannibalism[47], som jeg formoder at I sikkert ved alt om…?"

Spredt bekræftende mumlen breder sig.

"Ok, så nu har vi lidt baggrund for den her idé om bredere rekruttering og de tendenser til individualisering, der kanter udformningen af dette arbejde de senere år. Men det, jeg egentlig havde tænkt, at vi i dag sammen skulle kigge lidt på i dag, er, hvad det egentlig er, vi gør, når vi skriver de planer for bredere rekruttering og ligebehandling, som vi stadigvæk for det meste gør, selvom det ikke er et politisk krav længere?" Intoneringen i det, hun siger, indikerer, at hun stiller et spørgsmål, men hun giver ingen tid til respons og fortsætter, mens hun trykker en ny slide frem:

"Som jeg var inde på før, så kan man læse Regeringspropositionen Den Öppna Högskolan som at arbejdet for at stoppe skævrekrutteringen var et spørgsmål om retfærdighed og om at udrydde klassesamfundet – altså som en forlængelse af det historiske argument for

---

44 som eksempelvis Slaughter & Leslie, 1997; Slaughter & Rhoades 2004, Shear et al 2015, Shore & Wright 2015 og Henkel 2000

45 Nocella et al. 2011

46 deAngelis & Harvie 2009

47 Münch 2014

universaluddannelse." (Igen lidt ubehag på tredje række) "Men der er også andre diskurser på spil. For eksempel står der andetsteds i propositionen at[forelæseren læser højt fra sliden]:

Den öppna högskolan II

- "Tillväxt och välfärd förutsätter en hög utbildningsnivå i hela befolkningen"
- "Samhället utnyttjar därigenom inte sina begåvningsresurser (…) Snedrekryteringen är därmed en misshushållning med mänsklig kompetens, erfarenhet och begåvning"
- "En breddad rekrytering, ökad mångfald och mer blandade studentgrupper ökar utbildningens kvalitet. I en grupp där studenterna har skiftande bakgrund berikas utbildningen av att olika erfarenheter, perspektiv och uppfattningar bryts mot varandra."
- "Mångfalden kan berika undervisningen"

(alle citater fra s.19)

"og disse citater," fortsætter hun, "peger jo i en lidt anden retning end dem, jeg tidligere tog op om alles lige ret til uddannelse. Her forskydes formålet med indsatserne til at handle mere om at værne Sveriges interesser og udnytte landets resurser end om at kæmpe for retfærdighed – lidt i stil med det skifte Nyström identificerede i argumenterne for bredere uddannelsesoptag. Det mangfoldige og blandede, som de "nye" studenter skal bidrage med, beskrives her i termer af at skulle berige universiteterne og undervisningen. Man kan altså sige, at der etableres en rentabilitetsdiskurs, der fungerer parallelt med retfærdighedsdiskursen – og de to præsenteres som helt indbyrdes konfliktfrie og tilmed nogle gange som hinandens forudsætninger…"

Nu afbryder den blonde kvinde igen:

"Men hvorfor er det et problem? Det er jo vist mange gange eksempelvis i Tillväxtverkets rapport Öppna upp (2015), at mangfoldighed og ligestilling er rentabelt, det er vel kun godt hvis det kommer frem? Og vi har jo faktisk også, ligesom resten af samfundet, en opgave, der handler om at bidrage til tilvækst? Jeg kan ikke se, hvad problemet er?"

Forelæseren trækker vejret ind gennem næsen, undertrykker et suk og svarer:

"Jo, det kan selvfølgelig opfattes som positivt, at det nu forstås som rentabelt at inkludere minoriteter og bredde rekrutteringen, men spørgsmålet er jo, om vi ikke skal gøre det uanset hvad? Altså om vi ikke er moralsk forpligtede til at dele på de fordele, som en videregående uddannelse giver og det privilegium, det trods alt er at forske - også selvom det ikke er rentabelt? Og selvom det ikke genererer tilvækst? Når de to grunde til at brede rekrutteringen stilles ved siden af hinanden og gøres lige gyldige, så bliver det jo også muligt at fravælge inklusionen den dag, det ikke længere er rentabelt. Og desuden får det konsekvens-

er for måden, vi ser på 'dem', der skal inkluderes og 'os selv' som skal inkludere…."
Kvinden afbryder igen, mere irriteret nu:

"Men det er da en helt bagvendt måde at argumentere på! Hvis vi kan vise, at det er en fordel og giver økonomisk gevinst at have mange, ja skal vi sige… forskellige typer, i undervisningen – og også videre ind i arbejdslivet – så har vi da gjort dem en kæmpe tjeneste. Dem, der skal ind, altså… så kan de jo sige det til sine arbejdsgivere, at mangfoldighed giver bonus, så jeg er god at satse på - det er da soleklart". De to mænd ved siden af hende mumler bekræftende og nikker, og kvinden føler sig åbenbart opmuntret og fortsætter: "Du kan da ikke stå her, som repræsentant for universitetet og sige, at vi ikke skal forholde os til, hvad der kan betale sig!"
Personen i tights og satinjakke vender sig om mod kvinden og de to mænd og siger vredt, at man måske ikke har lyst til at blive valgt til et job kun for at bidrage med "mangfoldighed" og "give bonus", men afbrydes hurtigt af forelæseren, der ser ud som om, hun ikke var helt forberedt på denne diskussion:

"Jeg repræsenter jo Universitetets arbejde for at brede rekrutteringen og i den egenskab vil jeg absolut mene, at grunden til at vi inkluderer eller breder, har betydning for resultatet. Siger vi, at det handler om retfærdighed, bliver både indsatser og mål nogle helt andre, end hvis vi siger, at grunden er rentabilitet. Og det får, som sagt, ikke mindst effekt for, hvordan vi ser på dem, der skal inkluderes – og det er egentlig derhen jeg vil komme nu; Hvem er det egentlig vi snakker om? Hvem er det, der indgår i arbejdet for at brede rekrutteringen?"
Hun holder en pause og ser ud over salen. Kvinden og satinjakken er beroligede og alle er stille. Efter nogle sekunder rækker en ung mand på vinduesrækken hånden op:

"Det er vel minoriteter? Altså etniske og ja, sexuelle? Og så folk fra ikke-akademiske hjem? Det er vel dem det handler om?" De øvrige tilhører nikker bekræftende, undtaget satinjakken, der himler med øjnene, men forelæseren ser lidt lumsk ud. Hun siger:

"Det er rigtigt. Det er ofte etniske minoriteter og det som kaldes studenter fra studieuvante hjem, der nævnes i dette arbejde – og i nogen udstrækning hbtq-personer og folk med funktionsforudsætninger, der afviger fra normens, og det er selvfølgelig fordi, disse grupper både er numerisk underrepræsenterede og risikerer at opleve stigmatisering

---

[48] Sandell 2014; Andersson 2014; Mälck 2014, Mattson 2005, Söder & Nirje 2010

Hvem er det vi taler om?

Undersøgt materiale:

- Lunds Universitets Handlingsplan för breddad studentrekrytering 2009-2011
- Stockholms universitets handlingsplan för breddad rekrytering 2009- 2012
- Uppsala universitets plan för breddad rekrytering perioden 2009-2010
- Mångfaldsplan för Uppsala universitet 2009-2010
- Göteborgs universitets Likabehandlingspolicy 2007-2010.

og eksklusion i akademia[48], men min klare fornemmelse er, at der er en gruppe, der mangler at komme med i arbejdet, hvis vi skal lykkes med at brede rekrutteringen." Stilhed i salen. Hun lader spørgsmålet hænge i luften og trykker en ny slide frem:

"For at få en lokalt forankret forståelse af problemet, der bygger på de definitionskriterier og artikulationer der allerede gøres på feltet, har jeg lavet en diskursiv læsning af fire svenske universiteters policies for bredere rekruttering. Det er disse her" siger hun og læser op fra sliden. Ingen siger noget, men en fyr på bagerste række vrænger ansigtet og imiterer hviskende til sin sidekammerat "jeg har lavet en diskursanalyse…". Kammeraten griner pligtskyldigt. Forelæseren ignorer dem og fortsætter:

"Gennemgående for disse dokumenter er, at de centrerer sig omkring personagen 'studenter fra studieuvante hjem'[49] (LU) og 'studenter med utraditionel baggrund' (UUpbr), der kan forstås som helt centrale konfigurationer i universiteternes artikulationer af social ulighed. Det er altså disse gestalter, som 'bredningen' skal 'hjælpe', og det er med disse specielle studenter for øje, at indsatserne i planerne udformes. Hvem denne personage er, og hvordan hen (og/eller hens hjem) kan genkendes, specificeres dog aldrig rigtig i planerne, men vi får nogle hints; for eksempel er der en del antagelser om denne gruppes formodede 'dårlige selvfølelse' (UUpbr), 'usikkerhed' (LU) og behov for støtte og forbilleder (LU), for at klare sine studier"

Jeg ser i øjenkrogen hvordan fyrene på bagerste række fniser lidt af denne beskrivelse, men har svært ved at bedømme, hvad det handler om. Forelæseren ser lidt irriteret ud, men vender

49 I det følgende oversættes de svenske begreber til dansk for at give en mere sammenhængende tekst. Alle citater fra policyplanerne er markerede med ' '.

sig igen mod power pointen og fortsætter:

"Et spørgsmål, man kan stille til dette, er naturligvis, hvad fraværet af reel artikulation af social og materiel ulighed og disse lidt ængstelige hentydninger til forventede problemer hos studenter med en vis baggrund, gør, ved de subjekter, den betegner – eller rettere; tror, at den betegner? Og det har blandt andre Lena Martinsson (2009) og Lovise Haj Brade (2014) undersøgt. Skal man sammenfatte deres pointer, så indebærer måden, som 'den studieuvante student' skrives frem på i planerne, at de fremstår som mangelfulde og forstyrrende og, som vi var inde på lidt tidligere, som relevante kun som krydderi på den traditionelle undervisning. Som nogen, der skal bringe mangfoldighed, men absolut ikke forandre noget i grunden. 'Deres' klasserejse er således i nogen grad mest til for 'Os'"

Jeg ser hvordan den blonde kvinde tager tilløb til at opponere, men forelæseren skynder sig at tilføje:

"Det er jo gjort flere studier af klasserejser i Sverige, og de indbefatter ofte analyser af 'det studieuvante subjekt's møde med akademia og bekræfter denne tendens til at hylde den akademiske middelklasse på de mindre privilegeredes bekostning. Mats Trondmans afhandling Bilden av en klassresa – sexton arbetarklassbarn på väg till och i högskolan (1994) forholder sig specifikt til de usikkerheder og ambivalenser, der kan opstå, når mennesker uden studievanthed og akademisk habitus møder de ofte uudtalte, men voldsomt regulerende akademiske normer. Trondman interesserer sig for de klasserejsendes subjektive oplevelser af forflytningen gennem samfundet via akademia, og han analyserer, hvordan de generelle samfundsmæssige moderniseringsprocessers ambivalens også bliver hans informanters gennem erfaringen af at befinde sig i to verdener samtidigt. Og selvom 'den studievante reception' af disse studenter ikke er hans primære interesse, stemmer hans konklusioner godt overens med de indtryk, de planer, jeg har kigget på, giver, af den studieuvante position som et appendix til personagen 'den rigtige student'. Som nogen, der frem for alt skal tilpasse sig, men hvis 'specielle erfaringer' kan fungere stimulerende for omgivelserne. Ulla-Britt Wennerströms afhandling Den kvinnliga klassresan (2003) handler, ligesom Lena Sohls afhandling Att veta sin klass (2014), mere generelt om klasserejseerfaringen end om akademia som sådan, men eftersom uddannelse er en af de mest sikre veje til opadgående klasserejser og middelklassepositioner i Sverige, indgår mange fortællinger om akademia i begge disse studier. Wennerström betoner i sin undersøgelse, at der er en palet af faktorer, der samspiller med uddannelsessystemet for at u/muliggøre kvinders samfundsmæssige forflytninger: Opvækstfamilie, personlighed, ægteskab & familiesituation, tidsmæssige og samfundsmæssige faktorer og arbejdsmarkedet, og at hendes informanter, der alle var lykkedes med en eller anden form for klasserejse (gennem uddannelse, efteruddannelse eller ægteskab), beskrev at mangle "rätt sorts kapital" for at føle sig hjemme i sine nye klassepositioner (2003:301). Igen er det her 'de studieuvante', der forventes underkaste sig de rådende normer og forvalte dem i overensstemmelse med den lokalt mest værdisatte form, hvilket skaber frustration og usikkerhed, men også, hvilket Sohl betoner i sin mere intersektionelle analyse af en gruppe kvinders opadgående klasserejser, et dobbeltblik for de vilkår, der strukturerer såvel arbejder- som middelklasseliv i Sverige i dag. Sohl viser også, hvordan hendes informanter forklarer sine forflytninger med sine investeringer i et stærkt dygtighedsideal og vilje til tilpasning, hvilket jo også taler lige ind i de diskurser, der kommer til udtryk i disse planer. Hvis vi også lige skal kaste et lidt mere internationalt blik på feltet, så

har Stine Thidemann Faber i Danmark også undersøgt en gruppe kvinders klasseerfaringer og viser på en tydelig forskel mellem arbejderklassekvinderne, der er meget bevidste om 'sine pladser' i den sociale stratificering og middelklassekvinderne, der anstrenger sig for at underbetone betydningen af både sit kapital og af stratificering generelt set. Og i anglosaxisk forskning har Beverley Skeggs selvfølgelig, men også Julie Bettie, Sandra J. Jones, Valerie Walkerdine og Steph Lawler bidraget med vigtige analyser af klasserejser og da frem for alt hvordan tanken om meritokrati, der dominerer det britiske samfund, næsten gør opadgående klasserejser (gennem uddannelse) til en moralsk forpligtelse for arbejderklassens unge. Arbejderklassen er med andre ord noget, man skal stræbe efter at lægge bag sig, eller med Lawlers ord "flygte fra" (1999:12), hvorved den veluddannede middelklasse fremstår som den moderne samfundsudviklings krone og i nogen grad næsten et ambitions- og drømmemæssigt imperativ for unge arbejderkvinder." Forelæseren ser sig omkring og sukker:

"Dette er jo kun de mest centrale bidrag til forskningen om klasse i akademia, hvis vi ser lidt bredere, er der jo enormt mange studier, der peger på lignende krav om tilpasning i forhold til for eksempel køn. Her har Britta Lundgren (1996) eksempelvis vist, hvordan kønsidentitet bliver et afgørende kriterium for hvilke forskere, der opmærksommes, belønnes, anstilles og citeres, Cathrine Hasse har med sprezzatura-begrebet vist, at der må en given handleviden til, for at genkendes som medlem i den akademiske flok – en handleviden, der ofte, men ikke altid, knytter sig til mandligt kropstegn (2000, 2003) og Tina Mattsson har undersøgt, hvor kraftigt regulerende femininiteten fungerer for en gruppe heterosexuelle forskere med kvindeligt kropstegn i et såkaldt excellent forskningsmiljø (2014). Tendensen er den samme i forhold til sexualitet og etnicitet/race. Også her er der hårde dogmer, der må vedgås, for nogen skal kunne genkendes som legitim forsker, hvilket Kerstin Sandell har vist gennem analyser af interviews med homoseksuelle forskere og blandt andre Malinda Andersson har vist, når det gælder racialiserede akademikere[50]. Begge disse studier peger på hvordan 'andetheden' vekselvis må doseres, skjules, aktiveres og betydningsfraskrives for at ikke automatisk diskvalificere sin bærer fra akademisk genkendelse. Meget overordnet kan man altså sige, at alle disse studier (og mange flere) tyder på, at forskerpositionen er tydeligt vilkåret en eller anden grad af tilpasning for alle, der ikke tilhører det, vi med Garry Stevens ord kan kalde the favored circle (1998)." Nu sukker mændene bag mig højlydt og hvisker til hinanden, at det altid er det samme skyld med skyld på til hvide mænd på denne slags forelæsninger, jeg vender mig om og ser irriteret på dem til de bliver stille og forelæseren fortsætter:

"Ja, så der er meget, der taler for, at der er mere på færde i arbejdet for bredere rekruttering, end man måske lige kan tro ved første læsning af propositionen. I min analyse af arbejdet var jeg dog ude efter noget lidt andet; I stedet for at se udelukkende på hvad, der fremstod som problemet i planerne, var jeg også interesseret i at finde ud af, hvad der implicit gøres uproblematisk - lidt som du var inde på tidligere," indskyder hun henvendt til satinjakken, "fordi jeg tror, at det ikke er rigtig muligt at inkluderes i noget, uden at det specificeres, hvad det er. Ligesom de studier, jeg her har nævnt, problematiserer de samfundsmæssige strømninger der hylder middelklasselivet og gør det til en slags obligatorisk ideal for alles ambitioner, tror

---

50 Sandell 2014, Andersson 2014, se også eksempelvis de los Reyes 2007, Purwar 2004, Konur 2004

jeg, at vi er nødt til at se nærmere på hvad 'det smalle' som 'de brede' skal inkluderes i egentlig er…",

"Men altså, hvad er det her?" afbryder kvinden nu: "Skulle du ikke give os gode eksempler og konkrete tips til hvordan ligebehandlingsarbejdet kan blive resultateffektivt? Skulle vi ikke få støtte og opmuntring til at booste arbejdet på vores egne institutioner eller fakulteter?",

"Stod der det på hjemmesiden?" svarer forelæseren og kvinden nikker. En af mændene indstemmer:

"Ja! Og at der skulle være sandwich. Ikke bare kaffe og småkager…",

"Der er nok en kommunikationskonsulent, der har været på overarbejde for at gøre min synopsis relevant" smiler forelæseren, "det med resultateffektivitet var lidt af en overdrivelse, men jeg skal prøve at sammenfatte nogle gode råd til sidst." Kvinden ser ikke helt tilfreds ud, men lader sig alligevel nøje med forelæserens løfte. Mandens kommentar om sandwichen ignoreres af forelæseren, men hun tager demonstrativt en småkage i munden og fortsætter:

"Jeg var altså ude efter at kortlægge, hvad det var, de studieuvante studenter ifølge planerne skulle inkluderes i, men det, der er interessant, er, at dette alene optræder som en negation – som det, de ikke selv er. Der er altså ikke nogle henvisninger til studenter fra studievante hjem eller til indsatser for at forandre de 'traditionelle' elementer i akademia, der jo alt andet lige må være (muligvis delvist) konstituerende for den usikkerhed, der tilskrives 'de utraditionelle'…"

"Amen, sister!" udbryder satinjakken.

"Svarene på spørgsmålene om hvem den 'studieuvante student' er, kan vi som sagt finde tæt på teksternes overflader, mens spørgsmålet om, hvem eller hvad et 'studevant hjem' er, lader til at være enten irrelevant eller ubegribeligt." Forelæseren ser sig igen omkring. Foruden satinjakken og mig ser de fleste tilhørere ser ud som om de er enige i, at spørgsmålet er irrelevant og/eller ubegribeligt. Hun forsøger igen:

"Der er altså, som jeg sagde før, en gruppe, der på den en side en meget synlig, men på den anden side næsten altid bliver glemt, når vi diskuterer dette emne…" Hun kigger igen forventningsfuldt på os, men ingen ser ud som om, de vil gætte hvilke gruppe, hun mener, selvom hun allerede indirekte har afsløret det, så hun tænker nok, at hun må skære det helt ud i pap og fortsætter;

"Vi har været lidt inde på det tidligere, men den gruppe, der næsten aldrig nævnes i arbejdet for at brede rekrutteringen er: Os selv! Det vil sige 'Vi'et' – os, der kommer fra studievante hjem, med bogreoler, klaver og akademikerforældre og optager 65% af studentpladserne og 85% af alle akademiske tjenester på svenske universitet og högskolor[51]. Jeg tror, at vi er nødt til at se ikke kun på dem, vi kalder de Andre men også på os, der så bliver de Første, og til at snakke mere om, hvordan vi reproducerer ja næsten kloner, som Philomena Essed og Theo Goldman kalder det, os selv"[52]

Jeg ser, hvordan manden, der fumlede med sine papirer før, bliver nervøs, og begynder at

---

51 UKÄ 2016

52 Essed & Goldman 2002

bladre i dem igen, men forelæseren lægger ikke mærke til noget og giver os en sidste svada:

"For at forstå de udfordringer, som eksempelvis studenter, der ikke har akademisk vane med hjemmefra, kan møde i akademia, mener jeg altså, at det er nødvendigt, at undersøge, ikke bare hvordan disse udfordringer kommer til udtryk i disse studenters (studie) liv, men også – og særligt – hvordan de rum hvori disse studenter bliver (gjort) ubekvemme, ser ud? Hvordan – og for hvem – er de udformede? At tilbyde redskaber for at hjælpe 'dem' til at blive mere som 'os' og navigere 'vores' felt, uden at rette blikker mod dette 'os' og hvordan det medvirker til at skabe 'deres' andenhed, bidrager ikke til andet end at holde 'vores' status som naturlige og uproblematiske stabil og opretholde status quo. Det er samme tendens som i al den forskning om klasserejser og bredningen af akademia, jeg henviste til før, der på en meget fortjenstfuldt måde har belyst arbejderklassen/det studieuvante subjekts udfordringer i et middelklassedomineret samfund, men i mindre grad konfronterer og ansvarliggør det, der skaber disse udfordringer. Både planerne og tidligere forskning er rigtig gode til at beskrive og problematisere den aktuelle udformning af samfundet/akademia, men min observation er, at det er nødvendigt at tage et skridt til for at bidrage til forandringer – nemlig at inddrage den anden side af problematikken."

Det sidste bliver sagt meget hurtigt og med forelæserens blik rettet mod powerpointen, væk fra os. Nu vender hun sig og en kompakt stilhed breder sig. Det er svært at vejre stemningen i rummet. Forbavset? Forvirret? Entusiastisk? Vred? Ingen siger noget og forelæseren fortsætter:

"Selvom jeg som sagt mener, at det er et perspektiv, der i høj grad mangler i det arbejde, vi snakker om her, er jeg naturligvis ikke den eneste, der har påpeget behovet for at fokusere og studere 'opad'. Elitekonceptet er eksempelvis meget brugt indenfor sociologi, men der er forholdsvis få kritiske studier af disse positioner. De klassiske eliteteoretikere Patero, Mosca og Michels var alle tilhængere af eliternes dominerende status, fordi de mente, at det var retfærdigt, at mennesker med bedre evner ville klare sig bedre, klatre samfundsmæssigt og opnå høj status og C. Wright Mills skrev allerede i 1956 at "ordinary men, even today, are prone to explain and to justify power and wealth in terms of knowledge and ability" (1956:351) og det 'even today' mener jeg stadig er aktuelt 60 år senere. Det, jeg imidlertid synes er interessant med disse eliteteorier er, at de, med deres lidt rigide definitioner af eliter som ekstremt velhavende og meget politisk magtfulde og kulturelt indflydelsesrige, har ledt til en opfattelse af, at alle andre end for eksempel de 423 danskere, der ifølge sociologerne Christoph Ellersgaard, Anton Grau Larsen og Sara Steinitz styrer Danmark[53] er 'ikke-eliter', hvilket jeg tror, har medvirket til, at det er så svært at artikulere de privilegier, som alle vi, der ikke tilhører den slags elite sidder på[54]. Det konstitutive øvre, for nu at bruge en Butleromskrivning, som 'de klassiske eliter' udgør, medfører, med andre ord at privilegiers multifacetterede natur og distribution forbliver skjult. Alison Bailey har beskrevet privilegier som "systematically

---

53 Se 2016. For lignede, men mere kvalitative analyser af overklassen i Sverige se eksempelvis Mikael Holmqvists omtalte etnografi Djursholm: Sveriges ledarsamhälle (2015), Petter Sandgrens undersøgelse af eliteopdragelsen på svenske internatskoler (2015) og ikke mindst kulturgeografen Ann Rodenstedts afhandling Living in the calm and safe part of the city (2015), der undersøger, hvordan en del af Malmös øvre middelklasse segregerer sig fra resten af byen i en form for gated community og hvilke rationaler af nærhed og distance, der ligger bag denne tendens.

54 Se også Pease 2010 for samme pointe.

conferred advantages individuals enjoy by virtue of their membership in dominant groups with access to resources and institutional power that are beyond the common advantages of marginalised citizens" (2000:109) og det, jeg synes er centralt i den beskrivelse, er betoningen af, at det oftest er de grupper, en person tilhører, snarere end hens individuelle evner, der gør hen privilegeret. Vi tænker måske ofte på magt og privilegier som noget, nogen får eller har på grund af hårdt arbejde eller, ja, held, måske? I stedet mener jeg, ligesom blandt andre Bob Pease (2010), at mange af disse privilegier, som folk tror, at de har fortjent (fordi det i deres diskurs kun er eliterne, der besidder ufortjente privilegier) ofte hænger sammen med deres placeringer i umærkede og uerkendte dominanssystemer. Systemer, der har som effekt, at visse grupper eller kategorier, eller hvad vi nu skal kalde dem, af mennesker de facto systematisk overordnes andre. Peggy McIntosh demonstrer dette med sin sondring mellem "earned strength and unearned power conferred systematically" (1992:78) og hendes betoninger af nødvendigheden af at dekonstruere privilegier for at få øje på deres centrale dimensioner, hvilke hun identificerer som 1) deres usynlighed for dem, der har dem, 2) magten hos den privilegerede gruppe til at bestemme sociale normer og 3) naturaliseringen af privilegier og den fornemmelse af retmæssighed, der følger heraf."[55]

Igen pauser forelæseren og stilheden breder sig. Efter kort tid tager en af mændene på rækken bagved mig ordet, og siger med en indigneret tone:

"Jeg tror faktisk ikke, at jeg forstår hvad du mener? Hvad har vi med dette at gøre? Jeg har aldrig diskrimineret nogen…" hans to kammerater nikker og kvinden stemmer ind:

"Nej, lige præcis. Vi behandler jo alle lige…" og den anden mand tilføjer:

"Ja og akademia er jo faktisk en meritokratisk institution, så vi er her jo på samme vilkår alle sammen. Jeg forstår ikke, hvad du ville få ud af at undersøge mig...?"

Forelæseren skal lige til at replicere, da en ung kvinde med dreadlocks, der har siddet stille frem til nu, pludselig rejser sig op, rød i ansigtet og råber:

"Åh, men du er sådan en ækel gammel cis-mand! I fatter jo ingenting! I sidder på jeres fede stillinger og bedømmer alle ud fra jeres normer og forfordeler jeres små poder… Og så har du the nerve til at sidde her og sige, at du ikke har noget med dette at gøre. Også dig, frøken Rentabel!" siger hun og nikker til den blonde kvinde.

"Hvad fanden tror du, at det får for effekt at kræve, at alt skal fungere på markedets vilkår? Tror du, at markedet har nogen form for retfærdighedssans eller interesse i at inkludere? Hvordan tror du overhovedet, det er at blive 'inkluderet'? Som en eller anden skide pligt! Mine forældre betaler også skat og vi har mindst lige så meget ret som alle jer forpulede småborgere til at være her!" Hun tager sin taske op fra gulvet og går mod døren, men inden hun forlader salen vender hun sig om og kigger på forsamlingen:

"Ingen af jer har nogen fucking anelse om hvad I snakker om!" råber hun og smækker døren når hun går, men åbner den straks efter igen og råber, henvendt til forelæseren:

"Og du, lille prægtige middelklasseluder! Dine fucking planer og policies! Hvem fanden har de nogensinde hjulpet? Ingen! Dit arbejde er nok det mest meningsløse, der findes!

---

55 McIntosh 1988, se også Kimmel 2003, Perry 2001, Goodman 2001 og Pease 2010

Mentorordninger og temadage! Det er en hån mod folk som har kæmpet sig igennem alt det her på trods af den her kompakte modstand, som de der typer [hun nikker mod blondinen og hendes sidemænd] udøver! Held og Lotto siger jeg bare!"

Døren smækker igen og rummet er helt forandret. Alle sidder stille på sine pladser præcis som før, men stemningen, fornemmelsen er anderledes. Noget, der ikke fik plads før, dukkede op, gjorde sig påmindet og krævede, at blive taget alvorligt. Jeg kommer til at tænke på hauntologen Avery Gordons beskrivelser af, hvordan spøgelser manifesterer sig for at drage opmærksomhed til magtmisbrug eller uretfærdigheder, der angiveligt er overståede, eller hvis undertrykkende karakter kontinuerligt benægtes. Måske var det det, der foregik? Så tænker jeg på Sara Ahmed og hvilket magnifikt glædesdrab, jeg her var vidne til. Smiler lidt for mig selv og ser op på forelæseren, der også står og småsmiler lidt, midt i det ubekvemme. Måske er hun ligesom jeg glad for at nogen endelig gav udtryk for noget af den frustration, der ellers aldrig artikuleres i sammenhæng som disse?
Efter en ubekvem stilhed lader det til, at den blonde kvinden føler, at hun skal tage ansvar for den sociale situation og udbryder:

"Usch, hvor hun var sur, hva?… men det skal du vide," siger hun henvendt til forelæseren: "jeg synes, at dit arbejde er supervigtigt!" og resten af rummet bekræfter dette med højlydt mumlen. En af blondinens sidekammerater fylder i:

"Ja, det er jo ikke altid så befordrende for ens budskab, at være så vred og anklage folk personligt! Det er jo lidt svært at tage seriøst så…"

Jeg mærker irritationen vokse og beslutter, at jeg har set nok. Pakker stille mine ting sammen, nikker (igen) opmuntrende/beklagende til forelæseren, og rejser mig og forlader forelæsningssalen. På vejen samler jeg diskret det dokument, der ligger på gulvet, op, og tager det med mig.

KONTRAKT

Mellem parterne:
Utbildningsdepartementet/Regeringen
Og:
Universitetsledelsen
Og:
Sammenslutningen af Docenterede universitetsansatte fra studievante hjem (DUSH)

sluttes følgende overenskommelse:

Regeringen pålægger gennem utbildningsdepartementet universiteterne at arbejde for at bredde rekrutteringen af studenter og forskerstudenter fra studieuvante hjem med målet at opnå en mere demokratisk fordeling af de fordele og ressourcer som videregående uddannelser indebærer. Med denne indsats vinder Regeringen goodwill og progressive points og et antal 'forbilleder', der kan fremvises i relevante sammenhæng.

Det påligger universitetsledelsen at i tale og skrift betone vigtigheden af dette arbejde og afsætte (små) ressourcer for at gennemføre indsatser, der har til formål at producere aktiviteter, der kan genkendes som universiteternes forsøg på at 'åbne op', 'invitere ind' og 'gøre sig relevant' for præsumptive studenter fra studieuvante hjem. Dette arbejde skal ske kontinuerligt, lavintensivt og uden nogen særlig effekt. For denne indsats vinder universitetsledelsen legitimitet fra utbildningsdepartementet og opbakning fra centrale DUSH-repræsentanter.

Det påligger gruppen DUSH at ligeledes betone, at dette arbejde er 'vigtigt' og mangfoldighed 'givende', men samtidigt understrege, at de/universitetet minsandten altid behandler alle lige. Ligeledes har DUSH en vigtig rolle at varetage som meritokratiets og traditionens fanebærer, hvilket indebærer at afvise alle forslag til forandringer, der kan lede til en reel omfordeling af akademias ressourcer. Til gengæld for denne ikke helt enkle balanceakt vinder DUSH en evig følelse af autonomi og selvhjulpenhed samt retten til at altid undgå at selv udpeges som en del af problemet og til at slippe for at forholde sig til sin egen position i relation til arbejdet for at bredde rekrutteringen.

Det påligger i forlængelse heraf også universitetsledelsen (eller den, der er udpeget heraf) at sikkerstille, at gruppen DUSH aldrig udpeges som problem i arbejdet for at bredde rekrutteringen eller antages at på nogen måde være delagtig i reproduktionen af rekrutteringen af studenter fra studievante hjem. Problemet skal i stedet altid placeres hos den, der skal 'komme ind'. Eksempelvis kan deres formodede manglende selvtillid, usikkerhed i forhold til form og faglighed i akademia, behov for tryghed og tydelighed og så videre identificeres som udfordringer i arbejdet med at brede rekrutteringen og indsatserne tilpasses hertil.

Om denne aftale råder gensidig tillid og hensynstagen, hvilket indebærer at den forbliver hemmelig for udefrakommende og kan, i tilfælde af konfrontation, benægtes af de implicerede parter.

Aftalen er oprettet i tre nummererede udgaver, hvoraf hver part har sin.

Stockholm 2014

For Regeringen For Utbildningsdepartementet For DUSH

KORET: EJ COME ON! ER DU NØDT TIL AT FINGERE ET KONTRAKT FOR AT FÅ DIN POINTE FREM?

Doktoranden: jeg tænkte at det kunne illustrere, hvor gennemgående fraværet af et blik på dem, der udgør hovedproblemet i den u-brede rekruttering er… hvordan den gruppe, der sidder på nøglen til forandring frenetisk kæmper for at gøre sig irrelevante for arbejdet og betone sine egne helt selvhjulpne meriter. De ved alt det her – at uligheden har været konstant de sidste 35 år - og der er ikke blevet gjort noget meningsfuldt ved det!

KORET: DET ER FOR PLAT! OG HELT UDOKUMENTERET! OG DU KAN VEL IKKE FOR ALVOR PÅSTÅ AT ALLE DOCENTEREDE UNIVERSITETSANSATTE HAR EN PAGT…

Doktoranden: …fra studievante hjem…

KORET: …MED STATEN? DU ER JO PARANOID!

Doktoranden: det er klart, at det er unuanceret. Det er bare et stilistisk greb, for at pege på en struktur. Selvfølgelig findes DUSH som organisation ikke i virkeligheden, men på mystisk vis varetages gruppens interesser alligevel. Der er da et eller andet interessant dér!

KORET: MÅSKE FOR ENID BLYTON. OM EN UGE HAR VI 'DE FEM OG MYSTERIET OM DE DOCENTEREDE UNIVERSITETSANSATTE' I POSTKASSEN…

Doktoranden: …fra studievante hjem…

KORET: …MEN DETTE ER EN AFHANDLING! VI RÅBER DET IGEN: SKRIV ORDENLIGT

Op og ned af teoritrappen

Autointerview

Journalisten: (dramatisk stemme, vind i håret, i baggrunden universitetsbetjente, der bekymrede taler med hinanden, mens journalisten taler til kameraet): Nu står vi her udenfor det besatte hus og har som eneste medie fået åbnet en telefonlinje ind til forfatteren, som vi også kan skimte deroppe i et vindue. (kameraet zoomer ind på et tomt vindue øverst i bygningen, og intervieweren taler til mig i telefonen): Goddag! Tak for at du valgte at tale med os! Kan du fortælle os hvad der foregår? Vi har talt med flere læsere, der er forvirrede og urolige over, hvad du har gang i, og som har bedt os om at prøve at få lidt mere klarhed i, hvad dette BZ- og renoveringsprojekt egentlig handler om. Hvad er det du vil? Hvad er dine krav? Er du alene eller er I mange?

L: Jeg forstår godt, hvis læserne er forvirrede, men jeg kan love, at de ikke har nogen grund til uro. Min besættelse og renovering er et helt internt projekt. En opgørelse mellem mig og akademia. Jeg arbejder alene, jeg har ikke taget nogle gidsler og mine krav er modeste.

Journalisten: (dramatisk): Fortæl! Hele verden lytter!

L: Ok, klap lige hesten. Det er universitetets interne web-TV, du arbejder for, ikke Al Jazeera, men ok. Det, jeg helt overordnet er ude på med dette projekt, er, at undersøge trægheder i arbejdet for bredere rekruttering af studerende i svensk akademia. Projektet tager afsæt i dels en konstatering af, at arbejdet ikke fungerer særligt effektivt i den form det har i dag, og dels i

en hemmelig kontrakt, som jeg er kommet i besiddelse af, der dokumenterer et påtrængende behov for et paradigmeskifte i dette arbejde.

Journalisten: (lidt skuffet over fraværet af gidsler, blod og kalashnikovs): Aha, hvad går det ud på?

L: Jeg mener, at det er nødvendigt, at vi begynder at kigge på vilkårene for det, man kan kalde det smalle i dagens akademia – det vil sige alle dem, der qua en studievant baggrund passer ind i stedet for dem, der skal indpasses, som er fokus for arbejdet i dag. Målet er at kunne foreslå renoveringer, der kan lede til et universitet med større tilgængelighed og mindre elitisme (sådan som det begreb forstås i dag). Giver det mening?

Journalisten: (nu tydeligt uinteresseret) Tjo, det tror jeg. Hvordan vil du gøre det? Hvordan fanger du 'det smalle'?

L: Ja, det er jo det, der er udfordringen. Det er ikke nemt at etablere en samtale om fordelene ved en studievant baggrund med nogen, der ikke tænker på sin position som fordelagtig. Jeg har med varierende succes interviewet 22 akademikere fra studievante hjem og lavet deltagende observationer i sammenlagt tre måneder på to institutioner, hvor der var en stærk (over)repræsentation af ansatte med studievant baggrund. Målet med disse interviews var, at få et blik på, hvordan privilegier reproduceres og hvordan de (ikke) fortælles frem – både generelt og specifikt i forbindelse med arbejdet for bredere rekruttering.

Journalisten: Ok, ved du hvad, jeg tror, at det er bedre, at du snakker med min kollega, eller rette sagt, praktikant. Det lyder som om, vi er ved at bevæge os ud i et regulært forskningsinterview, og det har jeg ikke lige tid til, for det ser ud til, at der er ved at ske noget spændende ovre på Juridicum! (begynder at løbe med kameraet efter sig, mens han snakker videre i sin mikrofon): …Det ser ud til, at de snart skal afsløre, hvem der skal være konferencier på årets vårbal, der har jo været mange rygter, men nu får vi snart svaret…

L: Øh, ok?

Praktikanten: (samler telefonen op fra jorden og præsenterer sig): Hej, og tak for at du vil snakke med mig. Jeg har læst det, du tidligere har skrevet om blandt andet førstehed[56] og er ret nysgerrig på det. Kan du fortælle lidt mere? Du har jo valgt en lidt speciel vinkel på dit materiale, i det du gennemgående vil fokusere på 'de Første' i akademia i stedet for 'de Andre'. Hvorfor det, og hvordan definerer du de to?

L: Det er et godt spørgsmål. Min tanke er, at jeg om lidt vil opholde mig på teoritrappen, , og redegøre for, hvordan jeg ser på begrebet othering og dets relation til det, jeg kalder 'de/t Første'.

---

56 Brade 2010, 2014, 2015

Praktikant: Ja ok, men kan du prøve at give et eksempel på det her med dit førstehedsfokus?

L: Ja. Vi kan tage Göran, en af deltagerne i de undersøgelser jeg har iværksat forud for denne besættelse. Han er professor i et humanistisk emne. Det første, han sagde til mig, da vi mødtes, var:

"Jag måste bara börja med att säga, att jag tycker att utgångspunkten för denna intervju är lite konstig. Jag fattar inte riktigt, vad det är, som är intressant med mig? För detta med mitt arbete här, det har ju alltid varit helt självklart för mig. Ända sen jag var barn. Jag har alltid vetat, att det var det, jag ville, jag har kämpat, men jag kände mig hemma från första stund. Det finns inte så mycket mer jag kan säga om det än så. […] Om du vill undersöka akademins uteslutande mekanismer är jag helt fel person att prata med."

Praktikant: Ja, men det lyder da meget rimeligt?

L: Jo, måske kan man godt sige, at Göran i udgangspunktet har ret. Der er noget næsten paradoksalt over at snakke med ham om akademias ekskluderende mekanismer, når han opfatter sin position som en selvfølge og altid har vist, at det var her, han skulle være. Hvad kan han lære os om eksklusion? Hvorfor vender jeg mig ikke til en mere "interessant" person for at høre om, hvordan det er, at opleve sig forkert og udenfor, at ikke kunne dechifrere koderne og se sig henvist til særlige 'indsatser' for at overhovedet begribe, hvad der forventes af en?

Praktikant: Ja, hvorfor? Jeg fornemmer at du selv har svaret?

L: He-he. Ja, selvfølgelig har jeg det. Udover det teoretiske og politiske, som jeg kommer tilbage til, er der to grunde: For det første er disse undersøgelser allerede fortjenstfuldt blevet udført[57], og for det andet; oplever jeg, som personligt positioneret i en øvre (akademisk) middelklasse, at mine forudsætninger for at lave den undersøgelse, som Göran foreslår, er dårlige. Selvom jeg til fulde kan dele en vilje til at forandre begrænsende strukturer, og ville give selvoptagede og selvretfærdige professorer buksevand, så har jeg ikke oplevelserne af udenforskab under huden. og vil derfor altid nærme mig dem 'udefra'. Det betyder naturligvis ikke, at jeg ikke kan fortælle dem, men politisk og etisk foretrækker jeg, at lade folk med sårbare erfaringer, der adskiller sig fra mine, tale for sig selv - og her ligger jeg i linje med giganter som Chandra Talpade Mohanty, Cherrie Moraga, bell hooks[58]. I kampen for retfærdighed ser jeg det mere som min rolle at synliggøre og ansvarliggøre de privilegerede majoritetsgrupper[59], som jeg også selv tilhører, end at prøve at udtolke, hvad udsatte/ikke-privilegerede gruppers oplever, vil eller ønsker[60]. Derfor er Göran vældigt interessant for mig. Selve hans oplevelse af, at min ansats er "konstig" og at han selv er uinteressant som forskningsobjekt og at han opfatter sig selv som irrelevant i en samtale om ekskludering, illustrerer tydeligt de problemstillinger, jeg vil belyse…

---

57 af for eksempel Trondman 1994; Wennerström 2003; Qvarström 1993, Sohl 2014 (se forelæsningen om bredere rekruttering)

Praktikant: Aha, ja ok, men det var din position… jeg forstår stadig ikke helt, hvad det er, han kan lære os om at ekskluderes?

L: Ok, måske kan Göran ikke lære os så meget om eksklusion, men han har desto mere at fortælle os om at blive inkluderet. Oplevelsen af at slippe for at møde friktion, og have alle døre foran sig på vid gab og aldrig skulle forklare eller motivere sin tilstedeværelse. "Jag har kämpat", siger han, men det skydes ind som en hurtig bisætning. Jeg opfatter det næsten som en pligtskyldig, og måske nødvendig betoning af egen autonomi. der ellers risikerer at forsvinde i fortællingen om, hvordan han næsten blev suget ind og (mentalt) installeret som professor, allerede første gang han som ung student satte foden i en forelæsningssal.

Praktikant: Well, er det så galt? Tror du ikke at han har kæmpet?

L: Jo, givetvis. Det har alle, der opnår en position som hans. Det vil jeg gerne understrege. Jeg vil imidlertid også samtidigt hævde, at Göran har haft gode forudsætninger for at lykkes på universitetet. Hans far var professor i samme fag som han, og hans mor disputeret i et andet humanistisk videnskabsfelt. Han kommer utvivlsomt fra det, jeg her (som antonym til ligebehandlingsarbejdets betoninger af studieuvante hjem) kalder et studievant hjem. Han fortæller for eksempel: "Mamma läste Krig och Fred som godnattsaga för mig och min bror när jag var cirka fem och den första boken jag läste själv var Brott och Straff. Då var jag kanske åtta. Sedan dess har jag alltid haft en faiblesse för ryssarna"[61].

Praktikant: Ja, det kan jeg godt se. Det lyder, som om han var godt rustet…

L: Ja, ikke? Det burde ikke være kontroversielt at sige, at Görans baggrund har været en fordel i hans uddannelsesforløb og karriere. Alligevel er det, som om det aldrig artikuleres. Ikke i vores samtale (selvom jeg spørger), ikke i kollegialiteten (i alle fald ikke under de måneder, jeg observerede på Görans institution) og ikke engang i arbejdet for at gøre positioner som Görans tilgængelige for flere – det, der kaldes bredere rekruttering. Det er som om, alle er enige med ham i, at han og den store majoritet af kolleger, der har en opvækst der (i nogen

---

58 se eksempelvis Mohanty 2003 , Moraga et al. 2015, hooks 1984 mfl, Samtidigt anerkender jeg vigtigheden af 'ally-positionen' (defineret af Ayvazian som "a member of a dominant group in our society who works to dismantle any form of oppression from which she or he recieves benefit" (1995:1)) og den særlige viden, der kan produceres fra denne udsigtspost (se eksempelvis. Pease 1997, 2010)

59 Der dog naturligvis også kan bære på sårbare erfaringer, se eksempelvis Michael Kimmels bog Angry White Men (2013), der frem for alt behandler hvide mænd med arbejderbaggrund, men også drager tråde fra deres vrede til den, der genfindes i den konservative politiske elite i USA idag.

60 Se Pease (2000) for en anden strategi, nemlig at bruge sine privilegier til at stille sig ved siden af 'den udsatte' og generere lys på hendes problem

61 Det er naturligvis også muligt, at Göran nævner dette, fordi han godt ved, at det er en særlig erfaring og at Tolstoj og Dostovjetski sandsynligvis ikke er standardlekture for små børn – end ikke i hans socialklasse. I så fald kan kommentaren forstås som en slags positionering, der installerer Göran som værdig og retmæssig arvtager til sin fars professorstitel, til hvilken han er blevet forberedt fra barnsben. Men i samme bevægelse får han i så fald også etableret et narrativ, der sammenkobler kulturel kapital med retmæssig tilgang til privilegerede positioner.

grad) ligner hans, er helt irrelevante for akademias ekskluderende mekanismer. Studievant baggrund bliver i denne optik et "konstigt" udgangspunkt for en samtale. Med andre ord: Problemet med smal rekruttering/ekskluderende mekanismer ligger hos 'Dem' (der skal 'ind') - ikke hos 'Os' (der allerede er her)!

Praktikant: Ok, jeg tror, at jeg forstår. Men hvad er pointen så? Hvad får du – eller vi – ud af at ændre fokus i dette arbejde?

L: Et centralt ærinde i mit arbejde er at udskifte minoriserende epistemologier og flytte fokus fra forskning om og på minoriteter til undersøgelser af normen og relationen minoritet-majoritet[62]. Målet er at belyse det, jeg kalder førstehedens kontingente karakter. Hvad der i en given kontekst opfattes som majoritet, er i lige så høj grad som 'De Andre' disciplineret i foucaultsk forstand, og derfor ikke er mere naturligt, givet eller 'frit' end nogen anden position.

Praktikant: Aha, men som du måske ved skrev Dorte Staunæs i sin afhandling at: "I den poststrukturalistiske tradition for dekonstruktion ligger der i den analytiske tænkning om første- og andenhed per definition en dominansafgørelse, men hvordan det konkrete magtforhold udfolder sig må fremanalyses og ikke forudsættes" (2003:92). Hvordan forholder du dig til det?

L: Jeg tilslutter mig helt denne pointe. Men på trods af dette og mit poststrukturelle afsæt opererer jeg alligevel med en a priori dominansantagelse i forhold til den position, jeg undersøger: De studievante. Det gør jeg fordi denne førstehed/dominansposition allerede indirekte er etableret i det materiale, jeg har som afsæt for undersøgelsen. Planerne for bredere rekruttering af studerende, har allerede defineret et for homogent akademia som et problem, og udpeget et større optag af studenter fra ikke-studievante hjem som en løsning. Igennem udpegningen af en gruppe som underordnede og 'afvigende' fra den lokale norm etableres også samtidigt deres modsætning, 'de studievante' som en lokal dominansposition – en førstehed. Desuden har jeg en politisk motiveret interesse i at synlig- og ansvarliggøre en position, der ikke ofte opfattes interpellerende, men ikke desto mindre (påstår jeg) er virksom. Disse er mine 'materielle' motiveringer til dette fokus. Min lidt mere æteriske motivering handler om vand. Jeg visualiserer nemlig ofte dominans og førstehed som H2O, som jo kommer i mange former. Visse er diffuse, men altomsluttende (eksempelvis flydende form og damp) mens andre er (relativt) håndfaste og håndtérbare (eksempelvis is). For at undersøge førstehed (eller egentlig hvilken som helst 'kategori') som fænomen, er det[63] nødvendigt at momentalt fastfryse førsteheden, for at den skal blive mulig at gribe. Sidenhen kan man så lade den tø lidt op – eller helt smelte – i en kritisk analyse.

---

62 se også Brade 2015. Men betænk samtidigt, at en skelnen mellem minoritet og majoritet teoretisk set altid er reduktionistisk, da den sjældent giver et rimeligt billede af de komplekse og dynamiske mikro-sociale processer, der leder til minoritets- og majoritetsstatus. Der vil således altid eksisterer uendeligt mange positioner mellem de idealtypiske yderpositioner, som begreber som 'Første' og 'Anden' antyder. Se blandt mange andre Kofoed 2004 og Staunæs 2004 og Brade, Petersen & Eriksen 2016 for udviklinger af disse pointer.

Praktikant: Men hvordan motiverer du – som poststrukturalist – en a priori udpegning af Nogle som Noget?

L: Jeg tænker lidt på det, som det, Dorte Marie Søndergaard kalder en diskursiv essentialisme. Hun skriver: "One cannot avoid speaking things into existence, and in doing so, one simultaneously create boundaries. With such boundaries we create a core and periphery and exclude meanings that could otherwise have been articulated. The way we speak things into existence creates a discursive essentialism" (1999:4). Ja, det er firkantet, og i nogen grad essentialiserende (selvom jeg må indskyde, at jeg absolut ikke hævder, at studievante har noget med menneskelig essens at gøre), men jeg tror, at en konsekvent og entydig tilgang til privilegerede og førstehed som netop privilegerede og 'Første' kan være produktivt for at skabe nye udsigtspunkter i analysen og gøre os klogere på det eller dem, der ellers ikke mærkes…

Praktikant: Ok, hvordan definerer du så denne førstehed, denne studievante?

L: Ja, det er jo både en meget enkel og en meget vanskelig opgave. Det er på den ene side enkelt fordi, der er mange i akademia, der i en eller anden udstrækning oplever sig som 'studievante' og derfor kan siges at have relevante erfaringer at biddrage med. På den anden side er det vanskeligt, fordi 'studievant' kan opfattes som et slendrianmæssigt begreb, der ikke nødvendigvis henviser til så meget mere end fraværet af en erfaring af at være ikke-studievant, symptomatisk nok. Desuden er sociale positioner traditionelt blevet undersøgt ud fra et blik på forældrenes position på arbejdsmarkedet og familiens økonomiske forudsætninger[64]. I min undersøgelse ville jeg fokusere specifikt på studievantheden i hjemmet – dvs. forældrenes uddannelsesniveau. Ikke fordi de materielle vilkår som økonomi og forældrenes relation til arbejdsmarkedet udgør i en familie, ikke også er yderst relevante for børnenes muligheder, men fordi jeg er interesseret i netop reproduktionen af studievanthed og hvad det gør ved in- og eksklusionsprocesserne i akademia. Til dette fokus har jeg hentet støtte, dels i de tidligere omtalte planer for bredere studentrekruttering, og dels i Erikson & Jonssons omfattende statistiske analyser, der har vist, at forældrenes uddannelse er den faktor, der påvirker unges valg af uddannelse mest[65]. Dette har styrket min overbevisning om, at det er netop dét, og ikke en mere bred klassedefinition, der skulle være mit afsæt i definitionen af studievanthed. Derfor var min initiale operationalisering af studievanthed som førstehedsposition i akademia, positioner, der kendetegnedes af at være opvokset i velmeriterede akademiske hjem (dvs. med to akademisk uddannede forældre) og som besad såvel veletablerede som trygge positioner i dagens akademia (dvs. som mindst var lektorer (docenter) og som havde fast ansættelse på et svensk universitet eller högskola). Med disse udvælgelseskriterier kunne jeg sikre, at alle deltageres opvæksthjem besad en vis grad af studievanthed, og det viste sig også gennemgående, at en orientering mod akademiske studier havde faldet 'naturligt' for samtlige deltagere, der rekrutteredes på denne kravspecifikation. Tilsvarende viste sig også relativt hurtigt, at der (måske ikke så overraskende) var en stor forskel på graden af 'dyb' i studievantheden mellem

---

63 i det mindste i design- og materialeindsamlingsfasen.

64 se eksempelvis Hilding 2011

dem, hvis forældres uddannelse var afsluttet efter kandidateksamen og dem, hvis forældre var forsat ind i en forskerkarriere[66]. Efterfølgende valgte jeg derfor at alene rekruttere deltagere fra den sidste (noget mindre) gruppe. Kravspecifikationen på deltagerne blev således foruden en stabil akademisk karriere, at mindst en, men helst begge forældre skulle have disputeret. hvilket ledte til at jeg fik indblik i spændende dynasti-formationer, som jeg ikke på forhånd havde regnet med.

Praktikant: Hvordan gik det så. Kan du fortælle om nogle spændende resultater?

L: Haha, Ja, det må du jo læse resten af bogen for at finde ud af…

Praktikant: Ok, tak skal du have, jeg vender tilbage, hvis – eller jeg skulle måske sige når – der er noget mere, der er uklart. Hav det godt.

L: Du er velkommen. Hej så længe!

***

65 Erikson & Johnsson: SOU 1993:85 s. 224, Erikson & Johnsson: 1994:214-15

66 Med 'dyb' mener jeg en gensidig forståelse af det akademiske arbejdes form og 'værdi'. Måske kan forskellen på akademisk uddannede forældre og akademiker-forældre bedst illustreres med et eksempel på det første: Anna, hvis forældre begge har akademisk kandidateksamen, men ikke har forsat i den akademiske bane herefter (og som derfor heller ikke indgår i studiens deltagergruppe), fortæller eksempelvis om, hvordan de aldrig rigtig forstod, hvad hendes arbejde indebærer: "Det var små saker. Som att de alltid refererade till min avhandling som min 'uppsats' och kallade det jag gjorde när jag skrev den för att 'läsa' eller… 'Anna pluggar' brukade de säga, när de skulle berätta för folk vad jag höll på med. Och, även om det inte var direkt fel, så… ja, så kändes det som att de inte riktigt hängde med, när jag tog steget vidare. Alltså de fattade nog inte hur stort ett arbete det var och hur stort det faktiskt är att disputera. Det var först när min opponent sa något om att min avhandling borde ingå obligatoriskt på [en uddannelse] att pappa riktigt hajade att det jag gjort var på riktigt. Alltså angick någon annan än mig, tror jag…" Denne slags uklarheder genfindes ikke i relationerne mellem generationer af akademikere.

Manifestet. Alle har sine favoritter. Fra Karl Marx til Valerie Solanas. Fra Combahee River Collective over Sandy Stone til rummets.se. Fælles for alle er, at de tænder utopiernes lys i mørket, samtidigt med at de foreslår en plan for at komme videre. For Marx var planen som bekendt at det globale proletariat skulle rejse sig og organisere sig mod blodsugerne, der profiterer på deres arbejde; for Solanas var manifestet et kontraktforslag til fremtidens kvinder, der skulle reddes fra patriarkatet ved at cutte mænd op. Sandy Stones posttranssexual manifesto (2006) fremgraver subjekts- og talepositioner, der ligger udenfor den en konservativ – og livsfarlig – tokønsmodel, Combahee River Collectives manifest artikulerer nødvendigheden af en feminisme, hvis udsigelsespunkt ikke er den hvide middelklassekvinde (1977), Susan Sontags Notes on camp (1964) kan læses som et manifest for en camp fremtid, i hvilken vi har omstyrtet 'det seriøse' og kan være "serious about the frivolous, frivolous about the serious." (1964:44) og som Jack Halberstam pointerer, har Lady Gaga et stærkt budskab i videoen til Born this way (2011), hvori the Monster Mother's Manifesto er en mærkelig sci-fi-opfordring til at vælge det gode fremfor det onde, når man opstår af et slimet æg (2012).

Det følgende manifest, som jeg har hængt op over podiet i metodesalonen, stiller sig ikke direkte til rækken af ovennævnte, men ligesom dem, skitserer det en utopisk mulighed (for god viden) samtidigt som det peger fingre af det, der kan karakteriseres som 'problemet'. Det er en måde at klargøre, hvilke kriterier jeg vil bedømmes på, hvilke udsigelsespositioner jeg tror på, og hvilke præmisser, jeg holder mig selv oppe på. Måske kan vejen videre også skimtes[67]:

---

67 og ligesom meget andet i denne undersøgelse står manifestet her i gæld til Burroughs et al.'s kreative arbejde i afhandlingen Artchitectual Flirtations (2016) og særligt digtet 'I hate architeture'.

Post-akademisk vidensmanifesto

God viden holder ikke på formerne
God viden promoverer ikke sig selv
God viden gavner ikke dem, der altid gavnes
God viden forholder sig ikke til udbud og efterspørgsel
God viden sætter hjerte før hjerne, men stiller sig kritik til dikotomien

God viden kræver kroppe
God viden kræver humor
God viden kræver spøgelser
God viden kræver generøsitet
God viden kræver fantasi
God viden kræver politik
God viden kræver terapi
God viden kræver solidaritet og oprør

Viden er kedelig hvis den ikke er vred
Viden er kedelig hvis den ikke bliver berørt
Viden er kedelig hvis den tager sig selv for alvorligt
Viden er virkelig kedelig, hvis den er rentabel

God viden forveksler ikke selvsikkerhed med kundskab
God viden forveksler ikke omtanke med konsensus
God viden forveksler ikke akademia med 'Verden'
God viden forveksler ikke 'Verden' med verden
God viden forveksler ikke interviewtranskription med grundighed

God viden antager ikke, at den ved bedst
God viden antager ikke fælles referencer
God viden antager ikke rigtige svar
God viden antager ikke

God viden undviger repetitive fremstillingsformer…

KORET: ET DIGT!!!! NU STOPPER DET! SKRIV NORMALT!

Doktoranden: det er faktisk et manifest…

KORET: NEJ! DET ER NOK NU! NO MORE LADY GAGA! IKKE FLERE FINGEREDE INTERVIEWS…

Doktoranden: var det ikke meget sjovt?

KORET: DET VAR INFANTILT OG SELVOPTAGET. ABSOLUT U-SJOVT. DU MÅ TAGE DIG SAMMEN HVIS DU SKAL OVERBEVISE NOGEN OM AT DU OVERHOVEDET HAR NOGET AT KOMME MED. ODDSEN FOR AT ET BEDØMMELSESUDVALG GODKENDER DETTE SLÅR I ØJEBLIKKET ALLE REKORDER.

Doktoranden: tror I det?

KORET: VI VED DET. VI SIGER DETTE FOR DIN EGEN SKYLD: SKRIV ET ORDENLIGT KAPITEL OM VIDENSKABSTEORI

Doktoranden: ok, så… jeg gør som I siger. Så må vi se om det bliver så fantastisk meget mere givende…

Koret forsvinder og jeg sætter mig på den helt afklædte teoritrappe, sukker dybt og giver mig til at skrive…

En ordentlig, tør og traditionel teoridel

Denne gennemgang er struktureret omkring afhandlingens metateoretiske forankring, de specifikke teoretiske værktøj, der tages i brug, og arbejdets situering i forhold til andre studier af positioner, der kan forstås som kantede af førstehed. Strukturen kan således sammenfattes i fire temaer:

1) poststrukturalistisk subjektiveringstænkning
2) andetgørelsesbegrebets genealogi
3) normativitetskritiske studier af førstehedspositioner
4) studievante formationer og klassede tilblivelser

Helt grundlæggende kan undersøgelsen anskues som et bidrag til forskningen om privilegier og differentiering i akademia med ambitionen at blive klogere på (nogle af) de mekanismer, der skaber eksklu-, men især inklusion i disse rum, og samtidigt tenderer at gøre arbejde for forandring trægt og ineffektivt. Mere specifikt er jeg interesseret i at forstå og begrebsliggøre akademiske førstehedspositioner – og her specifikt positionen som studievant – og identificere de processer gennem hvilke de/n reproduceres, samt hvordan de betinger og producerer subjektivitet, men også kan forhandles og overskrides.
Med denne ambition skriver jeg mig ind i en bredere feministisk tradition for at betragte menneskelig tilblivelse - subjektivering - gennem poststrukturalistiske optikker, hvilket udgør den helt grundlæggende videnskabsteoretiske forståelsesramme for undersøgelsen (punkt 1). I sig selv er differentiering i akademia, som vi så i forelæsningen tidligere, et velundersøgt fænomen, men den vinkel, jeg her insisterer på, er mindre belyst, hvorfor jeg finder det nødvendigt at trække teoretisk inspiration fra undersøgelsesobjektets (dvs. førstehedens) konstitutive ydre: Andetgørelses- (eng: othering)begrebet og de ideer om differentiering, der springer herfra (punkt 2). Sammen udgør disse to indgange de mest centrale teoretiske inspirationer for det, jeg kalder førstehedsstudier, der kan betragtes som et (intersektionelt) samlingsbegreb for normativitetskritiske analyser (punkt 3), og udgør afhandlingens mest vægtige teoretiske bidrag. Men fordi førstehedbegrebet ikke i sig selv automatisk privilegerer et særligt analyseobjekt/vinkel (og fordi jeg savner en teoretisk velunderbygget poststrukturalistisk klasseforståelse), specificerer jeg i punkt 4, hvordan jeg, med afsæt i såvel materialistisk og poststrukturalistisk klasseteori, forstår klassedimensionerne i mit studieobjekt: Studievant akademisk subjektivering og differentiering.

Poststrukturalistisk subjektiveringsteori

Siden 1980'erne har feministiske kønsforskere interesseret sig for forskellige versioner af poststrukturalismen, fordi den tilbyder en mulighed for at begrebsliggøre relationer mellem sprog og subjektivitet, sociale strukturer og magt. Søndergaard beskriver

poststrukturalistiske tænketeknologier som en dekonstruktion af essensbaseret tænkning, der ellers som epistemologisk fænomen ellers må forstås som et "normativitetslegitimerende diskursivt redskab" (2000b:64). Dette tankeparadigme er den helt grundlæggende forståelsesramme, som dette arbejde indskriver sig i, fordi det med Mons Bissenbakkers ord "kan åbne den forståelsesboks, der ellers er lukket af forventningerne om tænkemådernes naturlige selvfølgelighed" (2008:19). Selvfølgelighed er en af førstehedens stærkeste legitimeringsstrategier og derfor et givet afsætspunkt for analyserne i denne undersøgelse.

Den poststrukturalistiske forståelsesramme jeg applicerer i det følgende tager afsæt i frem for alt Michel Foucaults, men også Friedrich Nietzsches og Jaques Derridas dekonstruktive sprogfilosofi. Præmissen, som denne tilgang bygger på, er ideen, at samfundsbærende fænomen såsom 'viden' og 'sandhed' ikke kan betrages som 'fakta' men derimod må forstås som diskursive konstruktioner, og at de, i kraft af at de indgår i 'det sociale', også indgår i de for tiden herskende magtmæssige styringsmekanismer (Bissenbakker 2008:20). At få tilgang til 'noget' bagved de tolkninger, som vi forstår dette 'noget' igennem, er således ikke muligt i denne forståelse. Denne tanke var i grunden Nietzsches[68], men Foucault har udviklet den i sin magtforståelse, i hvilken han betragter magt som dels relationel og dels intimt forbundet med viden. Det er ikke muligt at udøve magt uden viden og det er umuligt for kundskab at ikke fremkalde magt (Foucault 2000). Det er således, som Bissenbakker skriver, et givet fællesskabs principper for 'viden', der afgør, hvad vi, der indgår heri, opfatter som 'virkelighed' og hvilke spørgsmål, der fremstår relevante at undersøge i relation hertil - det vil sige det, "der for et givet samfund og dets videnskaber er tænkeligt og muligt at øjne og sætte i tale som Virkeligheden" (2008:20). Rammerne som 'det tænkelige' befinder sig indenfor forstås i det følgende som diskurser, det vil sige, som "videnssystemer eller forståelsesrammer, der producerer både sig selv og sit objekt samt dets effekter" (Ibid.:21). Med andre ord indebærer den poststrukturalistiske optik jeg her benytter, at det ikke er muligt at undersøge virkeligheden, som den er (altså uafhængigt af de lokale sociale og kulturelle forståelsessystemer) og det er selve ideen om, at en opdeling af verden i en diskursiv og prædiskursiv sfære overhovedet er mulig, der er krudtet i den poststrukturalistiske forskers kanon. Her har Judith Butlers teoretiseringer været banebrydende, for det er netop ideen om en prædiskursiv virkelighed (for eksempel ideen om det prædiskursive køn) og dens magtmæssige effekter (ideen om dette 'prædiskursive køns' urørlige karaktér), der er (den tidlige) Butlers interesse (Butler 1993, se også Bissenbakker 2008:25). Sigtet for poststrukturalistiske undersøgelser er derfor med Bissenbakkers ord at kortlægge, "hvilke dele af virkeligheden, der fremstilles som diskursive og dermed til forhandling, og hvilke dele, der fremstår som indiskutable repræsentationer af Det Virkelige" (ibid:25) samt hvilke interesser, denne opdeling tjener i en given kontext. Et indlæg i en diskursiv forhandling (eller kamp) handler således om at fastslå et begrebs eller fænomens betydning netop ved at frasortere og afvise alternative forståelser og betydninger af samme (Laclau & Mouffe 1985:122ff, Staten 1985, Bissenbakker 2008:25). At være noget er altid med nødvendighed en funktion af at ikke være noget andet (Ibid.:27) og denne

68 der i Moralens genealogi (1887) slår fast, at "der [ikke] er [nogen] 'væren' bag en gøren, virken, bliven til; 'den gørende' er blot tildigtet en gøren - men denne gøren er alt" (s. 71)

dynamik/negative identifikation kalder Butler 'subjektets konstitutive ydre' (Butler 1998). Undersøgelser af begreber som akademia, samfund, uddannelse, klasse(r) og viden handler med Bissenbakkers ord i en poststrukturalistisk optik om at kortlægge, "hvilke sociale og epistemologiske differentieringer og hierarkiseringer, begreberne konstituerer og hvilke tænkemåder, de hhv. indebærer og udelukker." (Bissenbakker 2008:31) Hvad begreberne inkluderer og hvad der samtidigt implicit ekskluderes. Dette vender jeg tilbage til snart, men først et par ord om subjektivering.

Subjektivering

Poststrukturalismen har i sine forskellige udformninger opnået stor indflydelse på feministiske, postkoloniale, queer og cripteoretiske studier, og med udgangspunkt i kvalitativ empirisk forskning har en række etnologer, antropologer og socialpsykologer bidraget til at operationalisere og konkretisere teorierne. I dette studie trækker jeg især på den danske socialpsykologiske tradition for køns- og subjektiveringstænkning, hvor en række forskere, med Dorte Marie Søndergaard i spidsen, har operationaliseret, oversat og videreudviklet poststrukturalistisk teori og analyse og gjort det (mere) applicérbart på kvalitativt materiale samt strakt, bøjet og videreudviklet subjektiveringsbegrebet[69].

Denne traditions' konceptualisering af subjektiveringteorier som analytisk værktøj betragter subjektivitet som et fænomen, der udspiller sig i mødet mellem viden, magt og individ – som en position indeholdt i en diskursiv struktur (Søndergaard 2000:40ff). Det indebærer, at de positioner, et subjekt kan indtage (og som er forudsætninger for, at det kan fremstå socialt genkendeligt), er betingede af 'det sociale' og af de subjektspositioner, der her stilles til rådighed for nogen med individets specifikke dispositioner, hvilket i en Foucaultsk forstand betyder, at der altid er en magtdimension til stede i subjektiveringen (Foucault 2000, Heede 2002, Bissenbakker 2008:31). Subjektivering kan altså forstås som det, der simultant etablerer og styrer den enkeltes identitet eller med et Butlersk begreb som en række kontextspecifikke mulighedsgivende begrænsninger ("enabling constraints", 1997:16)[70],[71].

Overordnet kan subjektiveringen forstås som et samfunds (eller et universitet/en familie/et forskernetværks) måder at organisere og styre sin befolkning. Det foregår både formelt gennem love, regler og restriktioner på makroniveau og mere fundamentalt ved, at "befolkningerne gøres og gør sig til genstand for en række subjektiverende praksisser" (Bissenbakker 2008:32, se også Søndergaard 2000:38). Individet gøres, skriver Bissenbakker, gennem en lang række

---

69 Se eksempelvis Søndergaard 2005, 2005b, 2003, 2002, 2002b, 2000, 2000b samt Højgaard & Søndergaard 2003, Staunæs & Søndergaard 2006 samt Myong 2009, Amhøj 2007, Cawood 2007, Cawood & Juelskjær 2005, Højgaard 2007, Juelskjær 2009, Kofoed 2003, Krøjer 2003, Bendix Peteresen 2004, Staunæs 2004, Nielsen 2008, Hasse 2000 oma.

70 Med denne subjektforståelse bygger Butler (ligesom Foucault) videre på Louis Althussérs interpellationsbegreb, der peger på, hvordan subjektet bliver kaldet til eksistens gennem forskellige typer af sociale anråbelser – interpellationer – der simultant påkalder subjektet, og i og med påkaldelsen etablerer det som subjekt (Butler 1997, Bissenbakker 2008:31)

71 I denne dialektik mellem mulighed og begrænsning findes også, skriver Butler, melankolien. Sorgen over, ikke at kunne sørge over de muligheder, der begrænses gennem subjektiveringen. I psykoanalysen forstås melankoli som den

kontinuerlige disciplinerende processer, til "subjekt for en selvforståelse, der tillader og tvinger det til at styre sig selv i overensstemmelse med de principper og handlemåder, som et givet samfund finder ønskværdige" (2008:32). Med Foucault ord kan man sige, at subjektet inkorporerer magtens styringsteknologier og derved styrer sig selv i overensstemmelse med dennes ønsker, med uden direkte interventioner herfra. Dette gøres mere konkret gennem at få subjekterne til at (implicit) forstå sig selv som en given subjektsformation, - fx at være 'én, der kommer fra en studievant baggrund – og internalisere og handle indenfor de vilkår, som denne formation opstiller, hvilket, som vi så ovenfor, altid indebærer at adskille sig fra og markere distance til Andre positioner (Søndergaard 2000:22-23). Disse differentieringsprocesser foregår ofte gnidningsfrit, skriver Butler, fordi de omgærdes af en illusion om autonomi og derved forbliver skjulte for subjektet: "The subject is constituted through exclusion and differentiation, perhaps a repression, that is subsequently concealed, covered over, by the effect of autonomy. In this sense, autonomy is the logical consequence of a disavowed dependency, which is to say that the autonomous subject can maintain the illusion of its autonomy insofar as it covers over the break out of which it is constituted" (Butler 1997:162). Autonomiidealet er således et centralt element i konstruktionen af subjektivitet og fylder, qua sit løfte om frisættelse, også en vigtig 'strategisk' funktion i forhold til at fratage det selvoplevet autonome subjekt ansvar for de magtmæssige, materielle og kulturelle konsekvenser af differentieringerne.

De ovenfor skitserede principper tager som sagt afsæt i Foucaults analyser, der frem for alt bevæger sig på samfunds(diskurs)analytiske niveauer. Den skandinaviske/Søndergaardske tradition, som jeg her indskriver mig i, lægger i højere grad vægt på, hvordan diskurserne får effekter i den socio-kulturelle og kontekstuelle udformning af levet hverdagsliv og at fremvise diskursen i de måder, den samles op og viderearbejdes af de altid-allerede-subjektiverede subjekter (Myong 2009:59). Der er altså tale om en variant af Foucaults tænkning der i højere grad fæster sit blik ved diskursernes effekter og subjektiveringsprocesserne og (tilgangen til/fraværet af) handlekraft som genereres her. Således lægges krudtet på at "forfølge en begrebslig ambition, som på én gang handler om at undvige individualiseringen, uden at tabe individet, og undvige sociologiseringen uden at tabe det kontekstuelle, det socio-kulturelle." (Søndergaard 2003:45). For at betone subjektiveringens procesuelle og dialektiske karakter benyttes ofte begreppet subjektiveringsprocesser.

---

tilstand, subjektet hensættes i, når det ikke kan få lov til at sørge, for eksempel fordi det ikke 'må' eller 'kan' indrømme sin kærlighed til et tabt objekt. Melankolien er med andre ord et tab, som subjektet ikke formår at håndtere, og som i stedet benægtes. En sådan melankoli findes implicit i heterosexualiteten mener Butler, fordi den bygger på et ikkeartikulerbart afkald på et homosexuelt begærsobjekt (1993, se også Svensson 2007). Både sorg og melankoli er således måder at håndtere tab. Forskellen på de to handler, ifølge Butler, om, hvorvidt der er tale om et tab, der præmieres eller diskvalificeres i den givne sociale orden. Er tabet 'anerkendt' og kan artikuleres, kan det også sørges, er tabet omvendt uitalesætteligt, fordi det ikke bekræftes af den sociale orden, det opstår i, forskydes det til melankoli (Butler 1993; 1997). Spørgsmålet, som dette rejser, er, hvad den melankolske benægtelse får for konsekvenser for subjektet, og dette spørgsmål finder jeg relevant også udenfor den begærsstruktur, som melankolibegrebets psykoanalytiske ophav giver anledning til. Lidt mere generelt kan melankolien således måske forstås som en uartikuleret sorg over det tab af neutralitet, som en udpegelse af en førstehedsposition fordrer. Det er som sådan det vil komme i spil i denne undersøgelse.

Intersektionalitet eller ej?

Et af de teoretiske udsigtspunkter, hvorfra poststrukturalistisk feministisk teori kommer i spil i forhold til teorier om andetgørelse og normativitetskritiske studier af majoriserede positioner er intersektionalitetstanken. Den grundlæggende indsigt her er, at sociokulturelle kategorier og/eller kategoriseringer som klasse, race og køn må anskues som gensidigt konstituerende og gør noget ved hinanden, som vi som kritiske forskere ikke kan ignorere (Staunæs & Søndergaard 2009). Intersektionalitetsteorier tilbyder således måder at gribe (og teoretisere) subjektets relationelle og kategorielle tilblivelse(r) samt hvordan magt former og omformer relationer kategorierne imellem (Myong 2009:48).[72] Selvom nærværende arbejde på mange måder bygger på de tanker som begrebet har foranlediget, er mit ærinde ikke at lave intersektionalitetsteoretiske analyser i stram forstand, ligesom jeg ikke har en specifik ambition om at udvikle eller bidrage til at omformulere denne teoriretning som sådan (ibid.). På et overordnet plan nærer jeg dog et ønske om at sætte yderligere tryk på førstehed-aksen i intersektionelle analyser fordi jeg, i lighed med Maria Carbin og Sofie Tornhill (2004),[73] ser en risiko for, at en ukritisk brug af begrebet risikerer at lade et (hvidt og vestligt) feministisk enhedssubjekt stå uproblematiseret.

Lene Myong udvikler i sin afhandling denne pointe og peger på, at der i dansk kønsforskning, hvor intersektionalitet er meget populært og hvor eksempelvis kategorien race pligtskyldigt nævnes i remsen af betydningsgivende kategorier, ikke af den grund finder flere deciderede analyser af racialisering sted (2009:47). Dette, mener Myong, kan anskues som et udslag af, hvordan hvid (farveblind) normativitet g(l)emmes bag intersektionalitetsbegrebet og som en illustration af hvordan en intersektionel optik ikke garanterer noget i forhold til hvilke i rækken af differentieringskategorier, der løftes frem og gives analytisk opmærksomhed (ibid.:48). Videre af denne kritik følger, at den åbenhed, som på mange måder er intersektionalitetstankens force, også indebærer en del af dens begrænsning, idet inklusionen og relevansen af forskellige kategorielle tilblivelser bliver et spørgsmål om den enkelte forskers sensitiviteter, normativiteter og interesser[74]. Spørgsmålet, som Myongs kritik foranlediger, er yderst relevant for denne undersøgelse; hvilke analytiske blikke kan få øje på hvad – og på hvilke betingelser? Denne undersøgelse kan forstås som en replik til disse spørgsmål, idet jeg her specifikt er

---

72 I skandinavisk kønsforskning er intersektionalitetsbegrebet blevet diskuteret og udviklet voldsomt gennem de seneste årtier (for teoretiske og politiske diskussioner se fx De los Reyes & Mulinari 2005; Mørck 2005; Lykke 2008, 2005, 2003; Christensen & Siim 2006; Carbin & Tornhill 2004; Staunæs & Søndergaard 2009). Oftest er det feminister og critical race studies teoretikere som Patricia Hill Collins 1998 og Kimberlé Williams Crenshaw 1994, der krediteres for at have ansporet brugen og udviklingen af intersektionalitetsbegrebet. Men som blandt andre Nina Lykke har anført (2008), er det vigtigt at skelne mellem selve begrebet intersektionalitet, der vinder fodfæste i midten af 1990'erne, og den type af tænkning, som begrebet opsnapper, der, under forskellige begrebsliggørelser, har pågået siden 1970'erne (for eksempel af Gloria Anzaldúa, Avtar Brah, Angela Davies, Ruth Frankenberg, bell hooks, Audre Lorde, Thinh T. Minh-ha, Nira Yuval-Davies m.fl. (se også Mørck 2005 og Staunæs 2003)). For yderligere redegørelse af begrebets genealogi og mange variationer, se de los Reyes & Mulinari 2005; Lykke 2008; Staunæs og Søndergaard 2006

73 der, mener jeg, har leveret en af de mest kernefulde skandinaviske kritikker af intersektionalitetsbegrebet. Se også Lykke 2003; 2005

74 Hvilket dette studie er et godt eksempel på, men hvilket også er en af grundene til, at jeg som udgangspunkt ikke vil sætte et intersektionlitetsstempel på den.

interesseret i at udvikle begreber for (førsteheds-)subjektivering gennem positionen som studievant. Jeg anskuer således (i overensstemmelse med intersektionalitetstanken) studie(u)vanthed som et af mange simultane subjektiveringsspor, der gør sig gældende i menneskers liv (ingen er alene sin studievanthed, sin race eller sit køn), men netop her forsøger jeg at fastholde og analysere den i sig selv. Det kan synes paradoksalt og reduktionistisk at privilegere en faktor (som studievanthed) eller en vinkel (som førstehed) over andre, men det kan også fungere som en bevidst – og nødvendig - strategi for at synliggøre subjektiveringsspor, der, som Myong påpeger, ellers risikerer at usynliggøres eller tages for givne. Som en nødvendig analytisk positionering for at løfte et tæppe eller dreje en spotlight og på den måde (måske?) få øje på nogle af de normativiteter, som ovennævnte kritikere advarer imod.

Andetgørelser – førstehedsstudiernes Første

For at få et afsæt for teoretisk at indfange den førstehedsposition, der altså skal udgøre analysens og arbejdets objekt, vender jeg mig indledningsvis til Jaques Derrida og hans idé om betydningsdannelsens supplementlogiske struktur (1982). Derrida foreslår, at betydning altid optræder i dikotome strukturer, i hvilke det ene af dikotomiens begreber implicit tilskrives status som uafhængig og selvstændig 'original' og det Andre som en afledt kopi, der kun eksisterer i kraft af sin Første – dvs. det begreb af hvilket, det er afledt (Bissenbakker 2008:27). Til ideen om, at mening og betydning altid skabes gennem udelukkelser, lægger Derrida således en hierarkisering, der indebærer, at der i enhver kategoriel dikotomisering vil indgå over- og underordning, første- og andenhed. På denne grundlæggende indsigt bygger teorier om andetgørelser (eller othering), der lidt paradoksalt kan forstås som den 'original' af hvilken førstehedsstuderne er aflagte [75].

Andetgørelse (som er min danske versionering af begrebet othering) kan forstås som et processuelt begreb, der både handler om, hvordan 'den illegitime Anden' positioneres udefra, og hvordan denne positionering udstikker et begrænset handlerum for den pågældende [76]. Jeg bruger begrebet som betegnelse for de subjektiveringsprocesser, der angår positionen som 'den Anden' ('the Other'), der i feministiske teorier ofte er blevet brugt om kvinder og kvindekønnet og i postkolonial teori betegner den ikke-hvide, racialt, kulturelt og etniske 'Andre'. Følger vi imidlertid begrebsgenalogien længere tilbage er det Hegels filosofier om dikotomien mellem den Anden og selvet ('Other and self'), der træder frem som mest tydeligt referencepunkt (se fx Jensen 2011). Hegel beskæftiger sig i Phänomenologie des Geistes med herre-slave-forholdet som et forhold mellem selvet og den Anden, og i Hegels filosofi transcenderer og opløser 'Ånden' dette forhold, fordi begge positioner kan betragtes som aspekter af Den og dens udvikling (2005, se også Jensen 2007:68). Som konsekvens af denne mulige transcendens må relationen mellem selvet og 'den anden' snarere end dikotomisk forstås som dialektisk og heri ligger kimen til ideen om subjektets etablering gennem sit konstitutive ydre,

---

75 Førstehedsstudierne kan i mangt og meget forstås som en lidt blegere kopi af de mange undersøgelser og teoretiseringer af erfaringer af diskursive, materielle, eksistentielle andetgørelser/otheringprocesser, hvorfor jeg hævder, at de i Derridask forstand må forstås som den Anden til andenheden, selvom dét, de betegner, netop er den position, fra hvilken 'de Andre' udgrænses.

som Butler senere tager op.

Til trods for at han med ideen om Ånden afdikotomiserer relationen, tages Hegel ofte til indtægt for en selv/anden forståelse i hvilken 'den Anden' konstituerer selvet på en uoverskridelig måde. Dette skyldes, ifølge filosof James Heartfield, at såvel Jean-Paul Sartre som Simone de Beauvoir bruger en "af-åndet" ("despirited") version af Hegels fænomenologi (2005:3). Ved at bortrense ideen om Ånden uden at erstatte den med noget andet, fremstår forholdet mellem selvet og det Andet – eller førsteheden og andenheden – i eksistentialismen, som Sartre foretræder, som ikke-transcendérbar, som absolutte modpoler. Et eksempel på denne læsning af Hegel kommer som sagt til udtryk hos Simone de Beauvoir, hvis værk Det Andet Køn (1999) ligeledes er centralt i andengørelsesbegrebets (og dermed også førstehedsbegrebets) genealogi. Her analyserer de Beauvoir, med eksplicit reference til Hegel, det, hun kalder "kvindens situation" og beskriver, hvordan manden udgør en norm og et centrum, i forhold til hvilket, Kvinden er 'den Anden': "en mand starter aldrig med at placere sig selv som et individ af et bestemt køn: at han er en mand kræver naturligvis ingen forklaring" (1999:13)[77] og "Han er subjektet, det absolutte - hun er det andet" (ibid.:14). Som 'det Andet køn', skriver de Beauvoir, forstås kvinden som en mangel eller afvigelse fra normen. Dette skyldes, skriver hun, at "bliver en enkelt person eller en gruppe låst fast i en mindreværdig situation, så er denne person eller gruppe i realiteten mindreværdig. Men det er netop betydningen af ordet at være, vi nødvendigvis må blive enige om. Uredeligheden kommer ind, når man tillægger ordet substantiel værdi, hvor det i virkeligheden har et dynamisk indhold i Hegelsk forstand: at være vil sige at være blevet, at være blevet gjort til det, man fremtræder som." (ibid. 23, kursiv i original). Kvinderne er således mændene underlegne, fordi de i en given situationen bliver gjort mindreværdige – eksempelvis ved at gives færre muligheder. For at modvirke dette må man (kvinden) insistere på subjektivitet: "at stille sig som subjekt vil sige at stille sig i opposition. Subjektet vil nemlig bekræfte sig selv som det væsentlige og konstituere den anden som ikke-væsentlig, objekt" (ibid. 15, 97). Som det fremgår er disse dynamikker ikke trancendérbare i de Beauvoirs forståelse. Tværtimod bliver forståelsen af 'den Andre' og forskellen til 'den Anden' som konstituerende for selvet, næsten primordaliseret: "Alteritet, andethed, er et grundbegreb i den menneskelige tænkning. Intet fællesskab bestemmer nogen sinde sig selv som subjekt, uden øjeblikkeligt at sætte det Andet over for sig." (ibid 15).

---

76 Hvilket imidlertid ikke udelukker kreativitet. Snarere kan de andetgørelser, der foregår, paradoksalt nok fungere som et symbolsk råstof for ens egen kollektive og individuelle bearbejdning af egen situation. "Othering kan dekonstrueres, omvaloriseres, approprieres eller blive genstand for subversiv ironi. Til tider kan man oven i købet kapitalisere på othering. Eller gøre modstand mod othering." skriver Jensen (2007:66), der blandt andet kritiserer Spivaks forståelse af othering (se nedenfor) for at være for entydigt negativ og fratage 'the Other' subjektskab (ibid.:67-68).

77 Michael Kimmel beskriver i indledningen til bogen Privilege (2003b) en historie som illustrerer netop dette. Han fortæller, at han en gang overhørte en diskussion mellem en hvid og en sort kvinde om hvorvidt deres kønfællesska var af større signifikans end den raciale forskel dem imellem. Den sorte kvinde spurgte da den hvide, hvad hun så når hun så i spejlet og hun svarede at hun så en kvinde. "Det er netop det, der er forskellen" svarede den sorte kvinde, "for når jeg ser i spejlet ser jeg en sort kvinde. For mig er race synligt hele tiden, fordi det er den måde jeg ikke priviligeres i denne kultur. For dig er race usynligt og derfor er jeg usikker på hvilke alliancer vi kan bygge". Kimmel blev bestyrtet af denne konversation, fordi han indså, at når han så sig i spejlet om morgenen, så han 'et menneske', og at såvel køn som race således var helt usynlige for ham (2003:6-7).

Dette kan forstås som en bevægelse fra dialektik til dualisme og indebærer altså en centrering og primordalisering af forholdet mellem første- og andenheden, der betyder, at al socialitet nødvendigvis må forstås som konstitueret heri (Jensen 2011).

Et andet fikspunkt for andetgørelsesbegrebets teorihistorie er Edward Saids bidrag til forståelsen af den måde, Vesten har positioneret og fikseret 'den Anden' på som in casu Orienten/Østen (2002). Saids logik minder om de Beauviors, når han skriver, at "det er muligt for mange genstande eller steder eller tider at blive tilskrevet en betydning, som først opnår objektiv gyldighed, efter, at de er blevet tilskrevet betydning." (ibid.:81). Orientalisme udgør netop sådan en tilskrivning af betydning. Said kalder orientalismen en forestillet geografi og skriver: "der er ingen tvivl om at den forestillede geografi og historie hjælper tanken med at intensivere sin egen fornemmelse af sig selv ved at dramatisere afstanden og forskellen mellem det nære og det fjerne" (ibid. 82-83). Orientalismen bekræfter således en reducerende og distancerende forestilling om (eller forståelse af) Orienten i læserens øjne og producerer 'billeder' af orienten, der "er billeder i den forstand, at de fremstiller eller står for en meget stor enhed, der ellers er for kompleks til at kunne begribes" (ibid. 93). Disse billeder og forestillinger fungerer videre som et værdisystem, hvori 'Orientaleren' konstrueres som moralsk underlegen i forhold til den, der betragter hen (ibid. 93ff, Jensen 2009, 2011). Og det centrale her er, at dette system konstrueres på betragterens præmisser og bygger på – eller medfører - reduktion og essentialisering. Den eller de, der udsættes for orientaliserende andetgørelse, reduceres således til en enkelt eller få negative egenskaber, som samtidig gøres til deres inderste og sande kerne, hvorved udnyttelsen af dem retfærdiggøres (Schwalbe 2000). Historisk legitimerer andetgørelse derfor de privilegeredes privilegier (Lister 2004). Saids version af self-other-dialektikken fremstår næsten lige så totalitær som Beauvoirs, men han holder i højere grad end hende døren åben for subdiskursive modstrategier, dvs. den andetgjortes modstand mod den orientalisering 'de Første' påfører hen. Således fremstår en transcendens af dikotomierne ikke umulig hos Said, men dog heller ikke nært forestående.

Med dette dobbelte afsæt i såvel feministisk som postkolonial teori, er vi fremme ved den første gang andetgørelsesbegrebet bruges i den betydning, som jeg konstruerer førstehedsbegrebet igennem, nemlig som en magtfuld og identitetskonstituerende skabelse af andenhed. Dette begrebsbrug findes hos Gayatri Chakravorty Spivak, hvis systematiske teoretiske udfoldelse af begrebet introduceredes i artiklen the Rani of Sirmur[78] (1985), hvori hun beskæftiger sig med "the fabrication of representations of historical reality" (ibid.:271) på baggrund af arkivmateriale fra den engelske kolonimagt i Indien. Af dette materiale fremanalyserer Spivak tre former for andetgørelse (othering):

- Den første form er illustreret af en engelsk kaptajn, Geoffry Birch, der rejser rundt i Sirmur til hest, og fortæller indbyggerne hvem, der er deres herskere. Han skriver i et brev: "[I have undertaken this journey] to acquaint the people who they are subject to, for as I suspected

78 Sirmaur er et højlanddistrikt i en af Indiens mest nordlige provinser og Ranien er Rajahens kone, der er den formelle leder over området, efter koloniherrerne har afsat Rajahen.

they were not properly informed of it and seem only to have heard of our existence from conquering the Goorkah and from having seen a few Europeans passing thro' the country". (ibid.:254) Med Spivaks ord er han optaget af at konsolidere det europæiske selv, ved at overbevise de indfødte om, at de skal indtage "the space of the other on his home ground" (ibid.:253). Formuleret sociologisk kan man sige, at dette aspekt af andetgørelse har at gøre med magt, og at gøre de andre opmærksomme på, at de er 'De Andre' og som sådan udsat for herredømme (Jensen 2011:64).

- Den anden form for andetgørelse illustreres af et brev fra en General Sir David Ochter-lony, der i et brev til Guvernørens sekretær skriver om "the highlanders": "I see them only possessing all the brutality and perfidy of the rudest times without the courage and all the depravity and treachery of the modern days without the knowledge of refinement" (Spivak 1985: 254-255). Dette aspekt af andetgørelsen – at fremstille den Anden som en bedragerisk barbar – kan forstås som en moralsk positionering (Jensen 2011:65) i forholdet mellem førsteheden og andenheden. Andenheden produceres her som repræsentant for det moralsk depriverede og tilbagestående, hvorved førsteheden alene gennem sin status som ikke-Anden repræsenterer oplysthed, legitimitet og hæderlighed.
- Den tredje form illustreres af en passage i et brev fra the Board of Control i det engelske East India Company til Lord Moira, som er Governor-General-in-Council over samme. Heri står: "the limited degree of science which it may be consistent with good policy to impart to the troops of native powers in alliance with the British government, should be imparted to officers in our own service: because from those officers only we have a sure guarantee that our intentions shall not be overstepped" (Spivak 1985:256) Andetgørelsen består her i en kontrol af viden der indebærer, at den Anden ikke skal/kan gives kendskab til viden og teknologi da, "the master is the subject of science or knowledge" (ibid.: 256). Viden, og den magt der er knyttet hertil, tilhører altså førsteheden, hvorfor den Anden ikke kan gives adgang til kundskab. Med denne sondring indstiftes, mener Spivak, en manipulerende pædagogik, som producerer en forskel mellem 'master' og indfødt (ibid. 256), en forskel, der i takt med sin normalisering senere kan opfattes som naturlig, som "a difference in human or racial material" (ibid.: 256).

De heftige andetgørelsesprocesser Spivak (ligesom Said og de Beauvoir) skildrer, og de implikationer, de har for 'sine' førstehedspositioner, er interessante, fordi de tydeliggør dels andetgørelsens relationelle karakter (uden de selvbestaltede Første, i form af den engelske kolonimagt, ville menneskerne i Sirmur ikke i diskursiv mening tilhøre andetheden), og dels de mange niveauer den opererer på (magt, moralsk og informations/vidensmæssig)[79]. Hvorvidt dikotomien mellem de andetgjordte og de andetgørende (de Første) teoretisk kan overkommes (der i nogen udstrækning er Hegels interessepunkt, og som de Beauvoir og Said også beskæftiger sig med) er i denne sammenhæng mindre centralt, fordi Spivak, ligesom jeg,

79 Videre fremkommer det, at andetgørelsen i Spivaks forståelse allerede i udgangspunktet er et intersektionelt begreb, åbnet for flere positioneringer: Når Rani'en konstrueres og fikseres som den Anden, gør hun det således simultant som den anden klasse (den udbyttede), den anden race ('barbaren') og som kvinden, der kan undertrykkes og manipuleres af det maskuline koloniale subjekt (Jensen 2011:65).

i højere grad interesserer sig for de måder, magt udøves på gennem beskrivelser af 'den Anden' end denne kategoriserings eventuelle opløselighed (altså effekterne af repræsentationerne snarere end disses epistemologiske status (se også Jensen 2009)). Dette kan forstås som en pendant til den lacanske psykoanalyse, hvori en andetgørelse siger mere om det subjekt, der i sit behov for at stabiliseres, projicerer negative og fortrængte egenskaber over på en Anden, end det siger, om denne Anden. Samtidigt vil jeg holde en teoretisk dør åben for, at repræsentationernes effekter kan få betydning for deres epistemologiske status, når blikket rettes mod repræsentationernes førstegørende processer i stedet for at vedblive at fokusere andetgørelsen. Det skal vi se nærmere på snart…

***

Doktoranden:	Nå, hvad siger I? Var det bedre?
KORET:	HRMPF, DET ER OS, DER TALER TIL DIG. IKKE OMVENDT!
Doktoranden:	Ok, sorry, jeg ville også bare sige, at jeg smutter nu. Det blev lidt for firkantet at skrive, sådan som I vil have det, så jeg skal et smut til Sydafrika!
KORET:	HVAD? NEJ! NEJ DU SKAL EJ. DU SKAL SKRIVE TEORI. DER MANGELR JO…
Doktoranden:	nej, hov, jeg kan ikke høre hvad I siger. Der må være noget galt med forbindelsen… vi snakkes ved, når jeg kommer tilbage…

Kære A igen

Undskyld jeg skriver så hurtigt. Jeg ved, at det er stressende, at få flere breve fra samme person, hvis man ikke har nået at svare på det første, men mine penge og doktorandtid er ved at løbe ud, så jeg har ikke tid til at være høflig. Jeg tror nemlig, at vi er nødt til at gå i clinch med min teoretiske ramme og frem for alt 'mit' førstehedsbegreb (der selvfølgelig ikke kun er mit – jeg har hverken fundet på det, eller er den første, der bruger det, men der er, så vidt jeg er orienteret, ikke så mange flere end mig, der har det som centralt teoretisk udgangspunkt og konsekvent undersøgelsesfokus) og det er nok også derfor jeg er blevet inviteret til at give en introduktionsforlæsning om begrebet på the First World Conference on Firstness på Wits University i Johannesburg! Jeg sender dette postkort, så du ved, at jeg er på vej dertil. Renoveringen er altså sat lidt i bero, men mistrøst ej! Jeg kommer snart tilbage!

Vi høres, L

A. Kademia
Loftet
Universitetsbygningens
kommandocentral

First World Conference on Firstness

Konferencen afholdes på den mindre af to conference venues på University of Witwatersrand (Wits), der ligger i den nordlige (og hvidere og derfor rigere) del af det centrale Johannesburg. Konferencecenteret er holdt i terrakotta-farver og døre og vinduer er åbne ud mod en frodig gård, der i øjeblikket vandes af en ældre mand med solhat. I entreen er der dækket op til kaffe til de omkring 40 tilmeldte deltagere og to yngre kvinder går omkring og sætter de sidste ting på plads. Fra entreen står døren åben ind til det mindste af de to store rum. Rummet er halvmørkt fordi gardinerne er trukket for for at holde solen og varmen ude og væggene er mørkegrå og dystre. Gulvet og loftet er holdt i lyst træ, og langs væggene sidder fire mindre lamper og oplyser rummet. Tværsover en af de korte vægge sidder en tavle og over den i loftet er en projektionsdug fastskruet.
Hele universitetskomplekset (inkl. konferencecenteret) er omringet af et højt elektrisk hegn og for at komme ind må såvel studenter som ansatte og konferencedeltagere gå gennem bemandede låger og fremvise gyldige licenser, der kun kan fås, hvis ens navn optræder på en liste, der forefindes på vagtkontoret på den anden side af komplekset. Der er således tale om en tidskrævende og bureaukratisk proces, og måske er det grunden til, at der, foruden forelæseren, kun er nogle få tilhørere udspredt på stolene, da key noten ifølge programmet skal starte.
Forelæseren har hevet dugen ned og tændt sin computers powerpointprogram, så det første billede allerede lyser på væggen:

KORET:	DETTE ER HELT SYGT! DU KAN IKKE BARE GIVE DIG SELV EN KEY NOTE PÅ EN INTERNATIONAL KONFERENCE.
Doktoranden:	aj, øv, kom I med alligevel…? Men hvorfor kan jeg ikke det? Der er ikke andre end mig der bruger begrebet og jeg er jo nødt til at introducere det. Desuden er det mig, der organiserer konferencen…
KORET:	DET ER JO STORHEDSVANVID! DU ER NUL OG NIX. INGEN KOMMER PÅ DIN KONFERENCE OG INGEN LYTTER TIL DIN PRÆSENTATION!
Doktoranden:	nej, det ser unægtelig lidt skralt ud, men måske er det fordi alle deltagerne sidder fast i security og ikke kan komme ind? Det er meget almindeligt på Wits… og uanset hvad, så er der vel også kun omkring 10 personer (inklusiv min mor og mine vejledere), der læser en afhandling, så det passer meget godt.
KORET:	HOLD NU OP. DET GIK LIGE OK. DU SKREV SÅ VI I DET MINDSTE KUNNE GENKENDE ET FORSØG PÅ AT SKRIVE ORDENLIGT!
Doktoranden:	Ja, men det var jo så prægtigt og forventeligt at det ikke var til at holde ud! Come on, kan I ikke sætte jer og lytte? Jeg tror, at det bliver sjovt!

Forelæseren, der er iklædt et ternet jakkesæt, tager sin telefon op af lommen og konstaterer at klokken nu har passeret den udsatte tid og at hen altså må indse, at det er en meget sparsom skare, der er kommet for at lytte. Hen beslutter at tolke det som at security er extra strenge i dag, tager en dyb indånding og begynder:

"Goddag og tak for at I er kommet. Hvis jeg må bede jer om at flytte lidt længere frem, tror jeg at vi måske kan gøre dette til lidt mere af en samtale end en regelret forelæsning, når vi nu er så få?" [ingen flytter sig], forelæseren venter lidt igen og siger så: "Jo det kan selvfølgelig også være, at der kommer flere, som I ved er det ofte lidt besværligt med security…" [stadig stilhed fra tilhørerne] Forelæseren rømmer sig, vender sig mod powerpointen og begynder:

"Jeg er jo blevet bedt om at give en slags nøgle til den teori, terminologi og tænkning, der informerer det begreb, som denne konference undersøger; Førstehed. Formålet med denne forelæsning er at indkredse, hvordan det kan forstås, hvilke begreber og teorier, det trækker på, hvad det kan bidrage med og hvorfor det er både politisk og teoretisk vigtigt. Jeg begynder med at opridse en teoretisk forståelsesramme for begrebets fundament, nemlig ideen om det konstitutive udenfor, der især er blevet udviklet af Butler." Hen ser ud over det næsten tomme rum, og prøver at overse koret, der demonstrativt har sat sig på første række og ser voldsomt provokeret ud. Hen tager sig sammen og fortsætter:

"Førstehedsbegrebet tager afsæt i en række teoretiske værktøjer, hvis fællesnævner er et kompleksitetssøgende og antiessentialistisk udgangspunkt. Med afsæt i poststrukturalistisk teori og teorier om andetgørelse udgør det en platform, hvorfra undflyende majoriserede subjektiviteter kan undersøges." Forelæseren spejder igen ud over forsamlingen, der er vokset med et par tilhørere, men fornemmer ingen respons. En kaffekop klirrer et sted, men ellers henstår salen i kompakt tavshed. Hen fortsætter:

"Jeg begynder med at situere mig, ja, eller os, videnskabsteoretisk i poststrukturalistiske forståelser af subjekter og subjektiviteter… og ja, jeg er bange for at det kan blive lidt tørt, dette her, men jeg håber at I følger med mig." igen ingen reaktion – forelæseren begynder at undre sig over om tilhørerne overhovedet ved, hvor de er. Døren knirker når serveringspersonalet lukker den udefra, og man hører en dæmpet latter fra entreen, der straks får forelæseren til at tænke, at personalet nok griner af hen og hens lidt for pæne tøj i forhold til den meget begrænsede kreds hen taler til. Hen synker tanken tilbage i halsen og fortsætter:

"En af grundpræmisserne i den poststrukturalistiske tradition er ideen om at indlæg i diskursive forhandlinger, læses som forsøg på at fastlægge begrebers eller fænomeners betydninger, hvilket primært gøres ved at udelukke begrebets mulige alternative betydninger. Dette indebærer, at dét, en artikulation udelukker samtidigt også fungerer konstituerende for den konkrete betydningsdannelse. Er i med? [ingen reaktion fra salen] … En betydningsfastlæggelse kan udelukke sit 'andet' på en direkte måde, der eksplicit udpeger sin modsætning, men den kan også foretage mere stilfærdige udelukkelser, ved for eksempel at etablere et diskursivt fællesskab – et 'vi' – uden nogensinde at eksplicitere det 'Dem', som 'Vi'et' uundgåeligt udgør en kontrastering imod. Det er ofte disse implicitte udelukkelser) der i Butlers terminologi kaldes 'et konstitutivt udenfor' (1993:3)), der udgør objektet for diskursive analyser, fordi der i det udelukkede og bortdefinerede altid ligger en potentiel

underminering af den mening, der søges fastlagt (Bissenbakker 2008:27). Et eksempel kunne være påstanden at 'cykler har to hjul'. Den kan ses som et forsøg på at etablere og stabilisere betydningen af hvad en cykel er, men samtidigt - og netop i kraft af dette forsøg til betydningsfastlæggelse - bliver den også mulig at udfordre (fx ved påpege forekomsten af ethjulede cykler). Fastlæggelsen er derfor altid foreløbig. Bissenbakker formulerer det som at "en betydning kan kun være stabil ved at udelukke noget andet, men selve udelukkelsen er også altid en potentiel destabilisering af den fastlagte betydning. (ibid.)" Døren går op og yderligere to deltagere sniger sig ind. Opmuntret fortsætter forelæseren:

"Butler arbejder i denne forbindelse med begreberne abjects og abject othering, der henviser til subjektets tilblivelse gennem grænsesætning[80]. 'Abjektet' udgør subjektets konstitutive ydre, forstået som alt det, det ikke er diskursivt muligt for subjektet at være/blive/tænke, men som trods dette findes i hende. Derfor må dikotomiske kategorier som køn, men også eksempelvis etnicitet, race og sexualitet, performes som genkendelige – og gensidigt væsensforskellige – kategorier. Grænsesætningerne skal ikke forstås som stabile, men som produktive og disciplinerende forhandlinger, hvori kategorierne skaber sig selv og sin modsætning. Butler skriver gennem en læsning af den feministiske sprogfilosof Julia Kristeva følgende:" Forelæseren trykker en ny slide frem og læser:

L Haj Brade

The 'abject' designates that which has been expelled from the body, discharged as excrement, literally rendered 'Other'. This appears as an expulsion of alien elements, but the alien is effectively established through this expulsion. The construction of the 'not-me' as the abject establishes the boundaries of the body which is the first contours of the subject"

(Butler 1999:169)

Flere noterer og nikker opmuntrende, da forelæseren igen ser ud på tilhørerne. Hen fortsætter:

"Abjektbegrebet er psykoanalytisk i sin oprindelse. Hos Kristeva beskriver det, de afsondringer fra kroppen (sved, blod, snot, sæd med videre) der bryder grænsen mellem subjekt og omverden og forstyrrer subjektets opfattelse af at være helt, lukket og klart afgrænset. Det ubehag, subjektet oplever ved at være åbent i forholdt til den ydre verden,

80 se bl.a. Butler 1993:3ff; 1997:162ff

kobler ifølge Kristeva, abjekt til afsky og væmmelse. Anvendt socialvidenskabeligt betegner abjektbegrebet de mennesker, som dels udstødes af samfundet, dels opfattes som ækle og væmmelige. Det kan således være individer eller grupper, der af en eller anden (eller flere) grunde ikke lever op til de herskende normer i en given kontekst, og som derfor bliver frastødt eller møder afstandtagen. Abjektgørelse er således ikke begrænset til køn og sexualitet, men angår "all kinds of bodies whose lives are not considered to be 'lives' and whose materiality is not understood to 'matter'" (Butler 1998:281)[81]. De diskursive andetgørelses- eller abjektificeringsprocesser kan se ud på forskellige måder, men for alle gælder dog, at 'den Anden' tilskrives bestemte karakteristika, hvormed 'egengruppen' (muligvis implicit) afgrænser sig, ved at tildele sig selv de modsatte. Normen har afvigelsen som sit eksistensgrundlag, hvorfor afvigelsen ikke er hinsides det normale, men derimod befinder sig netop både indenfor og udenfor dette. The abject Other er altså altid til stede som en potentiel del af subjektet[82]."Igen nikker og noterer tilhørerne, flere smutter ind, og forelæseren slapper lidt mere af. Efter et velkommende nik til de sidst arriverede, går hen i gang igen:

"Butlers teoretiseringer af det konstitutive ydre er veletablerede, udbredte og velafprøvede i mange empirisk funderede projekter og deres bidrag til en moderne subjektivitetsforståelse kan ikke overvurderes. Hvad jeg dog tror, også kan være vigtigt at teoretisere og analysere, er, hvordan den omvendte relation; at afvigelsen eller 'andenheden' konstitueres af og med udsigt til, det, der anses for at være normalt, sandt og uproblematisk i en given kontekst. Førsteheden er med andre ord ligeså central i andetheds-konstitueringen som abjektet/andetheden/det konstitutive ydre er for førsteheden/'det indre'." Her gør forelæseren en lidt for lang kunstpause i håb om at tilhørerne vil udbryde i sang over denne utrolige indsigt. Dette sker ikke. Hen fortsætter:

"Derfor er undersøgelser, der specifikt tager udgangspunkt i normere(n)de positioner, essentielle for at forstå de mekanismer, der gør, at visse (andre) positioner bliver problemfyldte, afvigende eller ubekvemme. For at forstå de udfordringer, som eksempelvis studenter, der ikke har akademisk vane med hjemmefra, kan møde i akademia, er det nødvendigt at undersøge, ikke bare hvordan disse problemer kommer til udtryk i disse studenters (studie)liv, men også – og særligt, tror jeg - den førstehed, der præger de rum, hvori disse studenter bliver (gjort) ubekvemme. At tilbyde redskaber for at hjælpe 'Dem' til at blive mere som 'Os' og navigere 'vores' felt, uden at rette blikket mod dette 'Os' og hvordan det medvirker til at skabe 'deres' andenhed, bidrager ikke til andet end at holde 'Vores' førstehed og status som naturlige og uproblematiske stabil og på plads." Her hører forelæseren faktisk et svagt, anerkendende 'wuhu!' fra et sted i salen, smiler stort og prøver at regne ud hvem det var, flatterer sig selv gennem at bestemme sig for at det nok var den flotte androgyne person

81 Analytisk kan det være en fordel at skelne mellem andetgørelse og abjektgørelse. Med afsæt i Haraway, Foucault og Butler skelner Dorthe Staunæs i sin afhandling (2004) mellem andetgørelse, der trods alt indebærer en form for accepterende inklusion, mens det at gøre noget abjekt betegner en grundlæggende afvisning af forståelighed (Staunæs 2004:67ff.). For subjekter kan det sidste indebære tab af kontekstuel genkendelighed, sådan at det afvises som forståeligt, eller til og med helt mister sin status som subjekt. Genkendelse udgør en grundlæggende forudsætning for anerkendelse (og dermed andetgørelse). For eksempel kan 'dreng' og 'pige' ses som hinandens 'andet'. Alt efter det givne kønssystem, de optræder i, vil den ene side af dikotominen priviligeres og dermed valoriseres højest og den anden få status som som afledt kopi og dermed potentielt mindre valoriseret. Udenfor dikotomien står imidlertid det

i hjørnet, sender et (flirtende? Eller bare taknemmeligt) smil den vej og fortsætter:

"Derfor foreslår jeg at justere en af de, for mig at se, fundamentale dele af Butlers projekt, nemlig undersøgelsen af hvad og hvordan en given diskurs konstitutivt udelukker betydning og hvad denne udelukkelse indebærer. Som sagt forsætter, etablerer og henviser enhver diskurs andre felter eller subjekter til et 'udenfor', men i samme bevægelse inkluderes også det, der kan betegnes som det 'konstitutive indre'. Det er dette indre, og dets rolle i produktionen af sit ydre, som jeg hævder, er underteoretiseret og fortjener en større kritisk opmærksomhed!" pause igen, flere er vågne nu og en vis optimisme tændes i forelæserens bryst:

"Hvor mange analyser i poststrukturalistiske traditioner overvejende fikserer sit analytiske blik ved de positioner, der henvises til i konstitutionens periferi (og dermed tildeles 'Anden-' eller abjektstatus) og undersøger hvordan disse positioner kæmper med/mod forventede normativiteter, så er min ambition at fastholde mit blik på dem, hvorfra disse Andre adskiller sig – de 'Første'. Genstandsområdet er således fortsat den sociale produktion af normative regimer knyttede til identitetskategorier som klasse, køn, race, sexualitet og så videre, men blikkets primære retning justeres, for at i videst muligt omfang fastholde netop de ellers undflyende majoritetspositioner og for at møde en specifik interesse for, hvordan subjekter samler majoriseringer op og omsætter dem i levet liv. Dette, kære tilhørere, er fundamentet for førstehedsstudierne." Forelæseren holder igen en kunstpause, hælder vand fra den fremstillede karaffel over i et glas og drikker langsomt, noterer glad at endnu en gruppe tilhørere sniger sig ind gennem den knirkende dør og at flere af dem, der før så ud som om de sov, nu har rettet sig op og ser opmærksomme ud.

Kritiske førstehedsstudier

"Ok, nu vender jeg mig til det, som er hovedtemaet for dagens forelæsning. Det, jeg kalder for kritiske førstehedsstudier. Selvom få forskere inden mig eksplicit har tematiseret førstehed i deres arbejde (og da og altid i direkte opposition til 'andenhed'[83]) er teoretiseringer og tematiseringer af majoriserede og/eller normaliserede positioner langt fra ny. Tværtimod er de særdeles veludviklede i en lang række akademiske discipliner. Mit forslag om at læse disse 'normaliserede' subjektivitetsformationer under samlingsbegrebet førstehed og deres

---

abjekte, det vil sige det, der overhovedet ikke giver mening i systemet og som systemet derfor må udelukke for at etablere mening. Det kan i dette eksempel være kategorier eller subjekter, der underminerer, modsiger eller overskrider kønskategorier, eksempelvis trans*subjekter, hvis kønsudtryk eller kønsidentitet ikke genkendes i det dikotomiske system. Ligesom Hegels Ånd kan man sige, at abjektet trancenderer både første- og andenheden og forstyrrer deres fundamentale dikotome relation, men i modsætning til Ånden udgør det i denne forståelse også samtidigt en tredje position, der kan indtages og hvorfra der kan forhandles (et vist) subjektskab. I denne undersøgelse benytter jeg det Andre som betegnelse for det, som er betydningsmæssigt inkluderet, men betragtes som afledt og hierarkisk underordnet det Første. Jeg benytter det Abjekte/konstitutive udenfor som betegnelse for det, der betydningsmæssigt udelukkes helt og dermed mister status som genkendeligt.

82 Se eksempelvis Davies 2000:178

83 Trods ihærdig research har jeg kun fundet begrebet anvendt enkelte gange i dansk social-psykologisk forskning – mest prominent i en kapiteltitel i Kofoed & Staunæs 2003 og i titlen Det första könet (Johansson 2000) (men da kun, som det fremgår, i relation til køn). Men se også Søndergaard 2000, Staunæs 2004, Kofoed 2004, Qvortrup 2007, Myong 2009. Kendetegnende for disse er dog, at førstehed gennemgående tematiseres relationelt i forhold til 'det Andet' - som andenhedens afledte første, så at sige – og altså ikke som en position, der opmærksommes i sin egen ret.

udformninger som førstehedspositioneringer skal således snarere forstås som en samlæsning og udvikling af disse traditioner end som et brud med eller kritik af dem. Som en slags majoriteternes[84] intersektionalitet[85]." Forelæseren er glad, nu er hen på hjemmebane igen:

"Jeg vil starte med at sige, at jeg hellere bruger begrebet 'førstehed' og refererer til førstehedssubjektiveringer end kort og godt 'de Første'. Dette skyldes de specifikke genealogier, der omkranser begreberne first people i en anglosaxisk tradition, hvori de refererer til oprindelige befolkninger i koloniale settler conteksts – eksempelvis aboriginer i Australien, indianer i USA og Canada, inuitter på Grønland og samer i Sverige, Norge, Finland og Rusland og disse samfunds omfattende kampe for at vinde erkendelse og retmæssighed i de lande de uomtvisteligt beboede først[86]." Forelæseren ser sig hurtigt omkring for at sikre, at alle er med på denne pointe, og fortsætter:

"Jeg indser naturligvis den politiske fare i at foreslå en anden brug af termen 'først', frem for alt faren for at min anvendelse af begrebet indebærer, at den originale betydning forvanskes og dermed på sigt, at legitimiteten i de krav, som en position som anerkendt First peoples på et givet territorium indebærer, reduceres. Det er givetvis ikke mit ærinde at bidrage til en sådan udvikling. Tværtimod er en ambition med min brug af begrebet, at bidrage til at holde førsteheden, forstået som de aktuelt hegemoniserede positioner, ansvarlig for dels de privilegier, den besidder i dag og dels de horrible effekter (såsom kolonialisme), den har haft historisk. For at gøre dette, mener jeg dog, at det er nødvendigt med nye og effektive, om end altid ukomplette og kritisable, teoretiske og analytiske værktøjer/begreber og det er netop som et sådant, jeg tilbyder at tænke med førstehed - til trods for de sproglige og politiske risici dette kan indebære. Som et forsøg på at undgå at forvrænge den originale betydning af begrebet, og for at understrege dets kontingens og flydende karakter (man er ikke 'først', men gør førstehed) bruger jeg det som både substantiv og adjektiv og undgår så vidt muligt

---

84 Det er vigtig at her være opmærksom på, at majoritet som det anvendes her, referer til den dominerende gruppe selvom den ikke altid er i numerisk majoritet. I bogen Racial conflict in contemporary society skriver Stone: "the concept of a minority group must include both the numerical and the power dimensions as recognized by a comparative sociologist such as Richard Schermerhorn who has developed a fourfold typology (…) This includes not only majorities and minorities, dominant and sub-ordinate in terms of both numbers and strength, but also elites and subordinated masses, where numerical superiority and power do not coincide." (1985:44, kursiv i original). Denne sammenvejning af numerisk, normeret og magtmæssig overordnethed er også kendetegnende for den måde, jeg forholder mig til termen majoriserede positioner.

85 Og en slags omvendt pendent til Vigil & Longs begreb multipel marginalitet (Vigil & Long 1990, Vigil & Yun 2002), der har som mål at begrebsliggøre "marginalization with respect to more than a single institution or social domain" (Short 2002: xiii).

86 I den brug af begrebet, som jeg foreslår her, kan disse grupper i dag, på grund af Europas imperialistiske historie og dennes nutidige udtryk i en globalt funderet og lokalt udformet strukturel racisme, ikke forstås førstehedskonstituerede subjekter i de nationale kontekster, de befinder sig i. De er tværtimod, som et resultat af koloniseringen og beslagtagelsen af deres oprindelige områder, blevet andet- og i nogle tilfælde abjektgjorte og underlagt en imperialistisk førstehed, kendetegnet af blandt andet hvidhed, kristendom og eurocentrisme. Denne andetgørelse har en voldsom historik af mord, voldtægt, tilfangetagelse, tvangsarbejde, børnetyveri, landappropriering, sult, tvangssocialisering og meget andet og tager sig i dag udtryk i blandt andet indskrænkede rettigheder, udsathed, fravær af eller begrænsede muligheder for selvbestemmelse og for at leve og arbejde i overensstemmelse med kulturelle ønsker og normer, voldsom økonomisk ulighed og meget mere. (Andersen, Hvenegåaard-Lassen & Knobbloch 2015).

87 De gange, det alligevel er sprogligt nødvendigt, optræder ordet altid i direkte opposition til 'de Andre' og sættes i anførelsestegn for at understrege dets analytiske snarere end beskrivende karakter

betegnelsen 'Første' alene[87]."
Forelæseren klikker en ny slide frem:

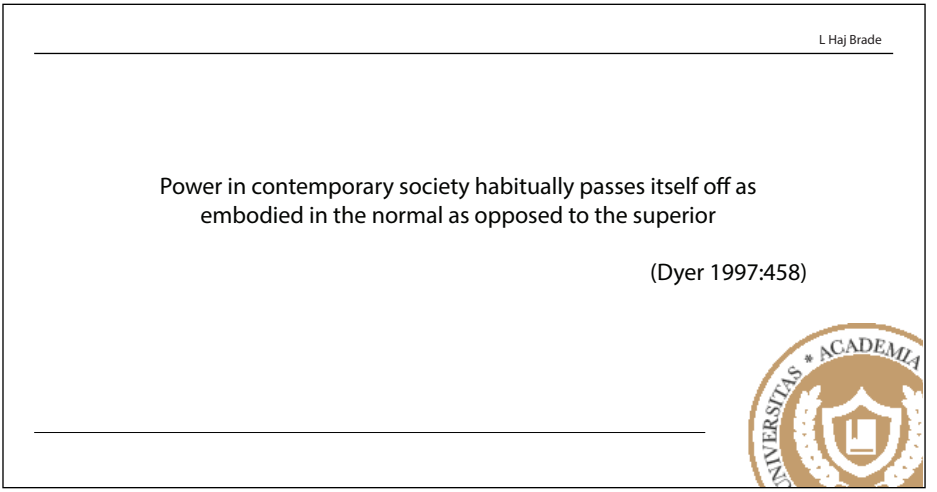

Hen kommenterer:

"Den fundamentale indsigt, som førstehedsstudier, ligesom kritisk forskning om specifikke majoritetspositioner tager afsæt i, kan sammenfattes i Richard Dyers nu næsten kanoniserede citat, som I ser her. Citatet implicerer nødvendigheden af at rette et kritisk og analytisk blik mod det, der i en given kontekst fremtæder 'normalt' for at få øje på de måder, hvorpå ulighed ligesom privilegier, skabes og opretholdes i en given kontekst. Normalisering og normativitet er således centrale elementer i det konstitutive indre, der udgør førstehedens hjemmebane, fordi magt og privilegier i en postfeudal og såkaldt postkolonial tidsepoke frem for alt kommer til udtryk gennem en vellykket og naturaliseret subjektivering i overensstemmelse med de aktuelle lokale og globale hegemonier, der giver normaliseringen sin legitimitet. Af dette følger videre, at en vellykket førstehedssubjektivering ofte er usynlig og umærkelig for den, der udfører den." Her pauser forelæseren for at se, om nogen i salen, (som det ofte har været tilfældet, når hen har talt om dette tema i andre sammenhæng) vil tage chancen til at pointere den åbenlyse omvendte logik til denne pointe, at dette netop ikke gælder for den eller de, der ikke tilhører den lokale og specifikke førstehed[88], men ingen lader til at ville gribe den lavthængende frugt, så den bliver hængende og forelæseren fortsætter:

"Disse centrale elementer – normalitet/normativitet, hegemoni og usynlighed/umærkelighed – er mit afsæt for at tegne konturerne af det, jeg teoretisk og analytisk forstår som førstehed. De er dog langt fra mine egne påfund, men trækker tværtimod på meget af

88 Se fodnote 77 for et eksempel på dette.

det teoretiske gods, som de seneste årtiers forskellige versioner af kritisk forskning om specifikke majoritetspositioner såsom studier af mænd og maskuliniteter, queer eller heteronormativitetsstudier og (kritiske) hvidhedsstudier har genereret, og førstehedsbegrebet skal således ikke ses som et opgør med disse traditioner, men derimod som en samtænkning, justering og (måske) videreudvikling af nogle af deres pointer. Anledningen til, at jeg hævder, at der er brug for yderligere et begreb for at fange privilegeringen af det normale/usynlige/hegemoniske, er dels den i dag relativt basale poststrukturalistiske forståelse af magt som lokal og specifik og den intersektionelle indsigt at sociale kategoriseringer altid er som gensidigt konstituerende (og derfor nødvendige at analysere simultant) og dels, og måske mere presserende; et behov for at begrebsligt bremse og kontrastere fokuseringen på 'andetgørelsesprocesser' og placere ansvaret for disse og deres effekter dér, hvor de hører hjemme - hos dem, der som effekt af andetgørelsen førstegøres. Og denne ambition om ansvarsplacering – og som følge heraf en potentiel omfordeling af magt og privilegier – er meget central i den førstehedsforståelse, jeg her fremlægger." Dette punkt – den direkte udpegning af en politisk bagtanke med det teoretiske begreb – har tidligere vækket en del modstand, når forelæseren har talt om begrebet, men ikke desto mindre mener hen, at det er vigtigt at være tydelig med, at analysen i hens optik er politisk forpligtende. Ingen lader dog til at reagere her, men for at understrege sin påstand lægger hen til:

"Der er jo flere, der har understreget dette behov. Sociologen Shelly Fishking har eksempelvis når det gælder hvidhed pointeret, at kritiske studiers formål bør være: "to put the construction of 'whiteness' on the table to be investigated, analyzed, punctured, and probed" og siden blive "brought to the centre as the site where power and privilege converged and conspired to sabotage ideals of justice, equality, and democracy" (1995:430). Med andre ord: For at forstå de sociale dynamikker, som blandt andet resulterer i hierarkidannelse og segregering, men også interaktion og hybridisering, mellem subjekter på individ- og gruppeniveau, kræves undersøgelser af de etnisk-racialiserede (ligesom kønnede, klassede og sexualitets-) normer, der etableres og forhandles i en given kontekst. Jeg mener, at disse nødvendigvis må være konsekvente i sit fokus på norm i stedet for afviger og simultane i sine analyser af normerende faktorer, hvis de skal kunne bidrage til udfordringer af de hegemonier, på hvilke førstehedens privilegier bygger. Derfor skal førstehedsbegrebet forstås som…" Forelæseren trykker endnu en slide frem og læser højt fra den:

"En opfordring til en åben, men kritisk og destabiliserende intervention i samspil og/eller dissonanser mellem en eller flere simultane majoriserings-
processer og deres 'førstegørende' effekter i en given kontekst, baseret på en ambition om at nedmontere dets normerende status og ansvarliggøre og 'af-priviligere' dem, der drager fordele heraf."

Flere tilhørere noterer og forelæseren giver dem 10 sekunder og fortsætter:

"…det er dog centralt at her samtidigt fastholde, at førstehed, snarere end et selvfølgeligt og stabilt kategoriseringsværktøj, bør forstås som en diskurs for priviligerende normer, som subjekter med større eller mindre lethed kan trække på. Førstehedsbegrebet modsvares således ikke på nogen direkte måde af en særlig gruppe mennesker, hvorfor det er de hierarkiserende diskursers effekter for subjektiveringen snarere end individet, der underkastes dem, der er objektet for en undersøgelse af førstehed." Flere tilhørere ser pludselig skuffede ud, så forelæseren tilføjer:

"Sådan må det nødvendigvis være i min ontologi, men det betyder ikke, at jeg mener, at individet, der drager fordele af diskurserne er et sagesløst offer for sin subjektivering. Enhver har, mener jeg, et ansvar for at (forsøge at) se og modvirke effekterne af strukturer, der hierarkiserer visse sociale kategoriseringer/ subjektiveringer over andre, men ansvaret er og bør altid være proportionelt større hos os, der tilhører det majoriserede og privilegerede kollektiv. At en subjektivering er problemfri og muligvis kognitivt ureflekteret betyder ikke, at den ikke er konstant pågående, og – hvilket er Butlers pointe: dermed også altid mulig at mislykkes med, og derfor – hvilket er min pointe (og anledningen til at jeg ser et subversivt potentiale i førstehedsstudier): potentielt foranderlig. For eksempel gennem bevidst eller ubevidst mis-performance" De skuffede nikker igen, ser beroligede (eller forurettede?) ud, og forelæseren forstætter:

"Jeg går i det følgende lidt videre ind i forskellige specifikke majoritetsstudiers teoretiseringer af de ovennævnte centrale begreber og forsøger med dette at indramme førstehedens fixpunkter. Det handler dels om hegemonibegrebet i maskulinitetsforskningen, normativitetsbegrebet i queer- (og crip)teorier og de måder forestillinger om umærkethed og usynlighed er blevet teoretiseret i den kritiske hvidhedsforskning. Pointen er dels at fremdrage og synliggøre de tråde, der flettes sammen i førstehedsbegrebet og altså bidrage til at fremskrive dets genealogi og dels at understrege begrebets talrige forskelligartede

formationer." Forelæseren ser ud over forsamlingen for at finde en hvid mand, som hen kan henvende sig specifikt til i det følgende. Dette er en strategi, hen har indarbejdet for at prøve at se den, hen i princip taler om, i øjnene. Der er dog ikke mange hvide mænd at vælge mellem i forsamlingen, men allerbagerst og yderst i hjørnet sidder én, der næsten ser ud, som om han sover. Forelæseren ser et øjeblik på ham, prøver at få kontakt, og siger:

Hegemonibegrebets anvendelse i studier af mænd og maskuliniteter

"Indenfor kønsforskningen har (kritiske) studier af mænd og maskuliniteter været udbredte (især) siden udgivelsen af R.W. Connells indflydelsesrige bog Masculinities (1995). I den dekonstruerer Connell den tidligere forgivettagne relation mellem (alle) mænd, (al) maskulinitet og (al) patriarkal magt[89] og demonstrerer, hvordan kun nogle specifikke maskulinitetsformationer kan aspirere på det, hun kalder hegemonisk maskulinitet, mens andre formationer, der befinder sig i hegemoniets udkant, eksempelvis fordi de kombineres med ikke-hegemonisk klasse, race, sexualitet, lokalitet eller andet underordnes og/eller marginaliseres[90].

Begrebet hegemoni udspringer af Antonio Gramscis marxistiske analyser af kapitalismens fremvækst i det post-fascistiske Italien og fokuserer den kulturelle dynamik, der muliggør for en gruppe (bourgeoisiet), at retfærdiggøre sin generelle overordning over andre på en given tid og plads[91]. Med afsæt i denne magtforståelse, skriver Connell og Messerschmidt i en revision af begrebet, at hegemonisk maskulinitet "…embodied the currently most honored way of being a man, it required all other men to position themselves in relation to it, and it ideologically legitimated the global subordination of women to men" (2005:832). Den hegemoniske maskulinitet skal således ikke forstås som den mest 'normale' maskulinitet statistisk set (hvorfor teorien adskiller sig fra den tese, som Dyer-citatet ovenfor indgår i), men snarere som en normativ forskrivelse af de idealer, som det ved et givet tilfælde er nødvendigt at orientere sig mod (og anerkende som 'sund fornuft'), for at få del af samfundsmæssig magt og privilegier Centralt i Connells og Messerschmidts gen-teoretisering af begrebet er hegemoniets altid historisk specifikke og lokaliserede – og derfor skiftende - karakter. Dette, skriver de, er "the element of optimism in an otherwise rather bleak theory" (ibid.:833) idet, det (i alle fald teoretisk) gør det muligt, at en mere 'human' og mindre mestrende maskulinitet end den i dag aktuelle, kan blive hegemonisk i fremtiden." Forelæseren pauser, tænke sig lidt om og tilføjer så:

---

89 Hearn et al 2005; Menderos 1987

90 Her finder jeg det vigtigt at specifikt nævne kvindelig maskulinitet og trans*maskuliniteter, der stort set ikke tematiseres i tidlig maskulinitetsforskning men som udgør centrale aspekter af moderne ditto og således også er vigtige at synliggøre i undersøgelser af førstehed. Maskulinitet er ikke bare maskulinitet, men gøres af kroppe med varierende kropstegn og varierende identifikationer – eksempelvis cis eller trans*. For udvikling af dette se for eksempel Ekins & King 2005, Vidal-Ortiz 2002, Raun 2016, Bremer 2011. For et overblik over feltet trans*maskulinitetsforskning se Gottzén & Straube 2016 og for introduktion til kvindelig maskulinitet se den knapt så 'moderne' men umådeligt indflydelsesrige Female Masculinity (Halberstam 1998).

91 Gramscis pointe er, at de herskendes hegemoni overfører normer og værdier til de dominerede, der herefter tolker og accepterer disse som sund fornuft, hvorved forandring umuliggøres. Således handler hegemoniet i Gramscis forståelse i højere grad om dominans over kulturen end over politik og økonomi.

"Men selvom normer altid er historisk og lokalt specifikke, så bygger deres hegemoni med nødvendighed, som jeg var inde på tidligere, altid på en distancering fra og udgrænsning af noget 'andet'. Selv en 'human' maskulinitets hegemoni vil forudsætte grænsesætninger og abjektgørelser (i dette eksempel mod en 'inhuman' ditto) og det er måske i spejlinger af dette udgrænsedes skriftende karakter, at førsteheden kan skimtes?" Hen kaster igen et blik på manden bagerst i salen, men ser ikke nogen reaktion derfra. Sandsynligvis sover han. Lettet fortsætter forelæseren:

"Connells konceptualisering af hegemoni som det bulls eye som (normaspirerende) cismaskulin subjektivering altid må sigte mod, men som kun rammes af få, er central for min førstehedsforståelse, fordi den tilbyder en læsning af de mekanismer, der gør visse subjektiveringer magtfulde og efterstræbelsesværdige og de privilegier, der følger af at orientere sig mod disse. Og det er måske mere i den uproblematiserede orientering mod hegemoniet end i selve forkropsligendet af dette, at den førstehed, jeg forsøger at indkredse, skal findes? For at gå mere i dybden med dette normative aspekt, vender jeg mig nu til de teoretiseringer af heterosexualitetsens normerende karakter, der populært samles under betegnelsen queer teorier." Ved nævnelsen af begrebet queer ser flere tilhørere opløftede ud, retter sig op på sine stole og smiler opmuntrende til forelæseren, der lykkeligt ler tilbage og begynder:

Normalitet og normativitet som heterosexualitetens privilegium

"I samme periode som maskulinitetsforskningen blev udbredt, lancerede Butler sine teoretiseringer af det, hun i dag kalder det heterosexuelle hegemoni[92], med hvilket hun demonstrerer, at det regulative kønsideal domineres af en forventning om obligatorisk, naturlig og spontan heterosexualitet[93].Ikke alene begrebsliggøres fænomenerne 'kvinde' og 'mand' som fundamentale modsætninger, men et subjekts mandlighed forestilles også at komme til udtryk i et begær vendt mod kvinder, mens kvindelighed er ensbetydende med at blive begæret af mænd (Butler 1990, Ambjörnsson 2010). Heterosexualiteten figurerer altså ikke blot som den højest valoriserede organiseringsform for køn, men udgør selve den forståelsesmæssige grundform, som sexualitet, begær og køn primært/spontant tænkes ud fra. Heteronormativitet kan således forstås som "...en epistemologisk ramme, som naturaliserer det borgerlige, heteroseksuelle, monogame og reproducerende ægteskab og gør det til altomfattende paradigme for begrebsliggørelsen af køn og begær" som queerforskeren Mons Bissenbakker skriver (2005:12). Begrebet er ikke nødvendigvis en kritik af heterosexualitet per se, men derimod en udpegning af de normer, der privilegerer visse former for sexuelle praktikker, samlivsformer og kønsudtryk over andre. Idéen om heteronormativitet, kan altså både forstås som et konkret empirisk spørgsmål om, hvordan sexualitetsnormer tager sig ud på forskellige steder og tider. Men det kan også bruges til at tænke mere generelt om normalitet, normaliseringsprocesser og magt." Alle de unge og queer udseende tilhørere

---

92 Initialt brugte Butler begrebet 'den heteroseksuelle matrice' men hun har senere kritiseret det for at være for totaliserende, hvorfor hun mener, at heterosexuelt hegemoni, der, som vi så ovenfor er et mere kulturelt orienteret begreb, er mere adækvat (se Laskar 2005).

93 eksempelvis i 1993, 1997

nikker, noterer og smiler. Koret er forsvundet, forelæseren føler sig for første gang forsigtigt optimistisk for sit forehavende og fortsætter:

"En af de mest centrale queerforskere er Michael Warner, der i bogen The Trouble with Normal (1990) beskriver, hvorfor queer teori ikke kun handler om det heteronormative, men også kan benyttes til at analysere normalitet og normativitet generelt – eller relationer indenfor andre sociale kategorier mere specifikt. Dette er afsættet for det, der siden er blevet kaldt den objektløse queer kritik, det vil sige en ny og bredere forståelse af objektet for 'den queer analyse' som generelt set de in-og eksklusionsprocesser som normen producerer - uanset sexualitetens plads heri (Petersen 2012:79). Om dette skriver queerteoretikerne David Eng, Jack Halberstam og José Esteban Muñoz:..." En ny slide trykkes frem:

L Haj Brade

"What might be called the "subjectless" critique of queer studies disallows any positing of a proper subject of or object for the field by insisting that queer has no fixed political referent. Such an understanding orients queer epistemology, despite the historical necessities of "strategic essentialism" (Gayatri Spivak's famous term), as a continuous deconstruction of the tenets of positivism at the heart of identity politics. Attention to queer epistemology also insists that sexuality – the organizing rubric of lesbian and gay studies – must be rethought for its positivist assumptions.
A subjectless critique establishes, in Michael Warner's phrase, a focus on "a wide field of normalization" as the site of social violence"

(Eng et al: 2005:3)

Forelæseren læser citatet, lader deltagerne begrunde det en tid og fortsætter så:

"En af dem der følger opfordringen til at analysere queerness 'objektløst' er et andet queerteoretisk hotshot - Jasbir Puar - som mener, at den position af radikal Andethed, som queer ifølge hende bør betegne, i dag (i en optik situeret i det globale Nord) bedst kan forstås som indtaget af figurationen 'den islamistiske terrorist' (Puar 2007:20) fordi den racialt og ikke-sekulære Anden i dagens dominerende vestlige diskurs skrives ind i en subjektsposition, der fremstår som grundlæggende mere 'queer' (som i afvigende og andetgjort) end 'den homosexuelle position' i samme kontext (Petersen 2012:90. Puar 2007, Haritaworn et al. 2012). Puar benytter altså queerbegrebet som en måde at analytisk indfange normen og vise hvordan magten virker gennem forskellige lokale og globale (sexualiserende/racialiserende/konfessionelle/mm) Andetgørelser, i stedet for at på forhånd afgøre hvilke genstandsfelter og/eller subjektspositioner der 'skal' være objektet i en queer analyse (Peterson 2012:90) og jeg mener at dette forslag også må kunne appliceres med modsat fortegn, altså ved at se på, hvordan magten (også) virker gennem sexualiserende, ligesom racialiserende, klasseproducerende og funktionalitetsnormerende førstegørelser." Tilhørerne er med nu. Et par stykker klapper. Dette er noget de kan bruge. Forelæseren mærker sine

pulserende tindinger og bladrer ivrigt i sine noter. Finder ikke det, hen søgte, men fortsætter uden manuskript:

"Med denne konceptualisering af produktionen af normativitet som det konstituerende element i en dikotom tænkning, bliver det muligt at fordybe tanken om 'det konstitutive indre', som jeg opstillede som førstehedens hjemmebane. Med hegemonibegrebet i maskulinitetsforskningen så vi, hvordan en vis subjektiveringsformation opnår status som normerende, i kraft af sin afstand til sine 'Andre' og sin aktive eller implicitte marginalisering af disse. Med en queerteoretisk inspireret (videre)tænkning nuanceres yderligere hvordan hegemoniets normativitet må forstås som ikke bare foreskrivende for 'den rette subjektivering', men som faktisk konstituerende for såvel norm som afviger, idet enhver subjektiveret praksis epistemologisk vil blive forstået og vurderet på baggrund af den lokale førstehedsorganisering. Den hegemoniske førsteheds normative karakter kan således forstås som konstituerende både sit 'indre' og sit 'ydre' – som den absolutte prototype, som alle alternativer ses som variationer over (eller afvigelser fra)." Forelæseren tager en pause, ser ud over salen og spørger: "Men hvordan forkropsliges så denne normativitet og hegemoni?" I ca. 30 sekunder lader forelæseren som om, hen tror, at nogen vil være interesserede i at svare på det retoriske spørgsmål – eksempelvis ved at referere til sin egen kropslige situering. Alle er som ventet stille og ser bort og forelæseren svarer sig selv:

"Både maskulinitetsstudier og queer studier har inspireret mængder af empiriske undersøgelser, der indgående beskæftiger sig med de måder, hvorpå normativitet og hegemoni institutionaliseres, opretholdes og manifesteres i såvel kultur, politik og samfund som på individniveau. Alligevel finder jeg de mest veludviklede teoretiseringer af hvordan forkropsliget normativitet og (aspireret) hegemoni (ikke) opleves i det, der kaldes kritiske studier af hvidhed - og særligt i traditionen for empirisk funderede teoretiseringer af positioner af usynlighed og umærkethed." Hen pauser igen for at få en reaktion, men tilhørerne sidder stadig tavse. "Lad mig forklare lidt nærmere hvad jeg mener:"

(Kritiske) hvidhedsstudier og umærkethed

"Ligesom mandlighedens og heterosexualitetens privilegier blev sat under stadig større ~~kritisk bevågenhed i slutningen af forrige århundrede, opstod og~~så kritiske studier af hvidhed som et interdisciplinært forskningsfelt i samme periode. Udgangspunktet for den tidlige hvidhedsforskning var, at gøre opmærksom på de måder, hvorpå begreber som 'race' og 'etnicitet' frem til da var blevet studeret som kategoriseringer, der navngav 'de Andre', hvorimod de måder, hvorpå disse kategoriseringer konstituerede hvide identiteter og formede hvide menneskers liv, var relativt underbelyste[94]. Richard Dyer beskriver i bogen White denne problematik som en farlig forskningsblindhed, der reetablerer, snarere end udfordrer, hvidhedens hegemoni: "Looking with such passion and single-mindedness at non-dominant groups has had the effect of reproducing the sense of oddness, differentness, exceptionality

94 Discipliner som Critical Race Studies, Subaltern Studies samt minoritets- og postkoloniale studier havde dog gennem flere årtier inden da påpeget, hvordan konstruktioner af race og etnicitet får indflydelse på stereotype og fordomsfulde forestillinger om – og deraf afledte racistiske handlinger overfor – mennesker, der konstrueres som racialt synlige. En synlighed, som i lyset af herskende farveblinde diskurser, der ellers dominerer(ede) såvel politikken som akademia, kun vanskeligt lod/lader sig problematisere (Hill Collins 1998). Se også Steyn 2001.

of these groups, the feeling that they are departures from the norm. Meanwhile the norm has carried on as if it is the natural, inevitable, ordinary way of being human" (1997:44). Denne blindhed, mener Dyer[95], har medført, at hvide mennesker (i metropole kontekster) ikke har været bevidste om den rolle, racialisering spiller i deres liv og "in addition; how race privilege accrue" (Hyde 1995:8). I kraft af de privilegier hvidhed giver, har hvide mennesker generelt (og hvide forskere specifikt) haft deres egen identitet som den norm, mod hvilken alle andre skal måles og dermed gjort hvidheden "usynlig" og "umærkelig" og racialiseringen i hvide menneskers liv "tilpasningsbar" og "frivillig" (Steyn 2001)." Tilhørerne lader til at være med igen. Forelæseren ser at flere nikker og noterer. Referencerne til Melissa Steyn, der er Wits mest kendte navn indenfor kritiske hvidhedsstudier, vækker tydeligvis sympatier. Hen fortsætter:

"Dette vises måske allertydeligst i Ruth Frankenbergs banebrydende etnografi White women - race matters (1993), hvori hun demonstrerer, hvordan forestillinger om race er konstituerende for en gruppe hvide kvinders selvforståelse – til trods for, at de sjældent ser eller verbaliserer kategorien eller selv tilskriver den nogen direkte relevans i deres liv. Frankenberg analyserer de identitetsdannelser og subjektiveringsprocesser, der er forbundet med hvidhed, for at dekonstruere de socio-økonomiske og symbolske privilegier, der konfigureres herigennem. Hun skriver: "whiteness refers to a set of locations that are historically, socially, politically, and culturally produced and, moreover, are intrinsically linked to unfolding relations of domination. Naming "whiteness" displaces it from the unmarked, unnamed status that is itself an effect of its dominance" (1993:6) og det er netop denne status, denne umærkede position og de måder, den kan fremanalyseres empirisk, der informerer førstehedstanken. Men måske vil I også sætte pris på at trække trådene frem til de lidt mere kontemporære hvidhedsstudier, der betoner hvidhedens kompleksitet og differentiering, og hvordan den ikke udelukkende kan forstås i relation til sin modsætning: sort[96]?" Det lyder spredte bekræftende lyde fra salen, så forelæseren fortsætter lidt ud af den tangent, hen nu er begyndt at spille:

"Siden kommunismens fald i 1989 er forskellige migrationsbølger påbegyndt i Europa, og selvom det ser meget anerledes ud i dag, så har eksempelvis migrationen fra Øst- til Vesteuropa medført en relativisering af hvidhedskategorien, der gør, at 'hvide migranter' ofte havner i forskellige versioner af det, der, kan kaldes off-white; en etnisk-racial minorisering, der ikke er synlig på samme måde, som den ikke-hvide position, men som ikke desto mindre kan lede til eksklusion og stigmatisering[97]. Her i Sydafrika ser det givet helt anderledes ud, og de versioner af off-white, der etableres her, er uden tvivl konfigueret på helt andre måder, men pointen er, at hvis vi vil forstå de sociale dynamikker, der blandt andet leder til hierarkisering og segregering, men også interaktion og hybridisering, og pendlen mellem mærket- og umærkethed, så kræver det en opmærksomhed på de etnisk-racialiserede normer, der etableres og forhandles i den givne kontekst. Det er som et værktøj til at forstå, hvordan disse pendlinger kommer til udtryk, og deres samspil med eksempelvis heteronormativitet og cis-

95 ligesom Fishkin 1995, Frankenberg 1993, Steyn 2001 og mange flere

96 Se eksempelvis Hartigan Jr. 2005, 1999

97 Se eksempelvis Andreassen, Folke Henningsen & Myong 2008 og Lönn 2016

maskuline privilegier, at jeg foreslår førsthedsbegrebet." Tilhørerne i det nu næsten halvfulde konferencesal nikker og hvisker til hinanden og griner. Forelæseren mærker et sting af eufori og tillægger indskydelsesvis uden for manus:

"et andet aspekt af dette med at forkropslige normativitet kan vi få ved at inddrage indsigter fra det, der kaldes crip-teori og kendetegnes ved at anlægge kritiske perspektiv på forestillingen om tilgængelighed og kropskapabilitet. Ligesom queer- og i nogen grad hvidhedsteorier angriber cripteorier forestillingen om 'det normale' - der i denne skole refereres til som normaten – og undersøger konsekvenserne af at have en krop, der ikke er synkroniseret hermed[98]. Den normativt kapable førstehed kommer her (lidt som hvidheden) til syne gennem fravær - eksempelvis fravær af oplevelse, fravær af forhindringer og fravær af behov for hjælp og derfor også fravær af artikulation – som u(be)mærket. Matilda Svensson Chowdhury kalder i sin afhandling den stilhed, der omgærder normat-positionen for normalitetens stilhed[99], hvilket altså kan forstås som en slags normens ikke-artikulerede respons på sin u(be)mærkethed. Denne stilhed er vældigt relevant også i en mere overgribende førstehedsforståelse, hvor den dels kan forstås, som sagt, som et udtryk for den førstehedsmærkede positions umærkede status og dels i nogle tilfælde, som en mere bevidst og strategisk stilhed – det vil sige som et udtryk for en modvilje mod at artikulere førsteheden og den differentiering den indebærer og mod selv at komme til syne som 'Først'." Mange i salen nikker og ler og forelæseren skal netop til at udvikle crip-perspektivet, og forklare hvordan det har bidraget til en forandret forståelse af kroppes funktioner som effekter af det miljø de indgår i snarere end af deres udformning,[100] da hen kaster et blik på i computerens hjørne og konstaterer, at der kun er få minutter af den skemalagte tid tilbage. Hurtigt bladrer hen frem til den sidste side i sine noter og sammenfatter:

Kritiske studier af førsteheder

"Hvis jeg nu her til sidst skal sige noget sammenfattende om det, der er mine tanker om førstehedsbegrebet og de teoretiske genealogier, det bygger på, så springer det i grunden af de seneste decenniers empirinære poststrukturalistiske subjektiveringsanalyser og det opgør med normativitetslegitimerende essens, de står for. Videre er det en slags teoretisk spejling af andetgørelses/othering-begrebet og dets implicitte analyser af den, der ser (/ udfører andetgørelsen) snarere end den der bliver set (andetgøres). I førstehedsversioneringen gøres disse implicitte blikke eksplicitte og det udtalte fokus for undersøgelsen. Således udgør det, der andetgøres her den konstitutive yderside af det, der er analysens objekt: Normens konstitutive indre. For at fange dette empirisk tilbyder førstehed at samlæse hegemonitanken

98 Rosemarie Garland-Thompson præsenterede i artiklen Extraordinary bodies; figuring physical disability in American culture and literture (1997) begrebet Normaten som en måde at synliggøre de konstruerede aspekter af normalitet og det kulturelt skabte ideal om selvstændighed og fremgang. Med begrebet peger hun på, hvordan kroppe, der afviger fra de dominerede forventninger om kropskapabilitet aldrig kan være umærkede. Derved kan normaliteten opfattes som påtvunget, hvilket Robert McRuer peger på med begrebet obligatorisk funktionsfuldkommelighed (compulsory ablebodiness (2002)), der er en versionering over Adrienne Rich's idé om obligatorisk heterosexualitet (1994) og udgør et forsøg på at påpege og bryde med betvingende normers naturalisering.

99 Svensson Chowdhury 2012:133,142 se også Mictchell & Snyder 2000

100 se eksempelvis Shildrick 2005

fra maskulinitetsstudierne med normativitetskritikken fra queer- og cripteorierne med ideerne om majoritetspositionens usynlig- og umærkethed, der er hentede fra den kritiske hvidhedsforskning. Disse centrale elementer jeg her har ridset op, implicerer, at vi bør tænke i termer af flere førsteheder, på samme måde som Theo Goldberg har argumenteret for racismer (1990) og Mohanty for patriarkater (1991).

Selvom den forstås som en position af magt og privilegier og ikke en indre uforanderlig essens, forbliver førsteheden, ligesom alle andre sociale sorteringskategorier, givetvis ikke konstant under forskellige omstændigheder. En lokal specifik førstehed konstitueres gennem konkrete sociale relationer og indenfor specifikke historiske socioøkonomiske kontekster, selvom de kan have en overordnet kohærens ved det, at de baseres på dominans og privilegier. Det er kun gennem varsomme, komparative og historiserende studier, bygget på fintmaskede undersøgelser af ligheder, forskelle og interne nuancer indenfor og mellem forskellige kontekster, at en forståelse af førstehedens kompleksitet kan nås. Med mindre vi undersøger førstehed på denne kontekstuelle måde, risikerer vi (blandt andet) at essentialisere førstehedskonstruktioner, der er undersøgt i hvad, der måske kan kaldes den globale førsteheds centrum (Europa-Amerika) udover deres legitime rækkevidde og derved reproducere, snarere end udfordre en given førsteheds hegemoniske position. På så vis kan begrebet sammenfattende forstås som et intersektionelt begreb for normativ majorisering."

Tiden er ude, forelæseren er svedt efter at have spyttet de sidste sætninger ud i et rasende tempo. Ikke videre elegant afslutning, men alle, der har været på konference i Sydafrika ved, at man ikke skal stjæle af deltagernes tea time, og flere tilhørere er allerede ved at pakke sammen og rejse sig. Forelæseren skynder sig derfor bare takke for tiden og invitationen. Hens sidste kommentar om at hen gerne vil diskutere dette mere og at deltagerne endelig må komme frem, hvis de er interesserede, drukner i lyden af stoleskrammel, klirrende kaffekopper og trampende fødder. Forelæseren pakker sin computer ned i sin taske, drikker det sidste vand og går mod udgangen. Den uforløste fornemmelse af ikke rigtig at vide, hvad tilhørerne mente om det hele, melder sig hurtigt, og hen når kun at komme udenfor bygningen, inden koret dukker op.

***

KORET: VAR DET DET?

Doktoranden: ja, det var det vel…

KORET: DU ER ALTSÅ TAGET HELT HERNED, MED ALT HVAD DET INDEBÆRER AF CO2-UDSLIP OG COMPLICITY I NEO-APARTHEID FOR AT RABLE NOGET HELT UORIGINALT OM PRIVILEGIER OG INTERSEKTIONALITET AF PÅ 45 MINUTTER?

Doktoranden: ja… men det var jo trods alt en inviteret key note address?

KORET: INVITERET AF DIG SELV, JA! VI HÅBER AT DET ER HELT KLART FOR DIG NU, AT DETTE HER VAR EN DÅRLIG IDE FRA STARTEN. TAG NU HJEM OG TAG DIG SAMMEN.

Doktoranden: jaja, jeg skal bare hente min kuffert.

I flyet på vej tilbage er jeg deprimeret. Selvom forelæsningen måske egentlig gik ok, og flere tilhørere faktisk kom frem og ville snakke bagefter, fik Koret givet mig en fornemmelse af, at det teoretiske afsæt for renoveringerne er tyndt og uinteressant. For at håndtere dette (og min med alderen stigende flyskræk) sætter jeg mig til at skrive et brev til A om den teoridel, jeg har haft sværest ved at formulere. Den om:

Klassede formationer og studievant subjektivering

Kære A

"Du er nødt til at konkretisere din klasseforståelse" er en kommentar, jeg har fået til hudløshed, når kolleger har læst diverse udkast af dette arbejde. Og det er helt rimeligt, for den udgør lidt af en black box i forhold til mit projekt (og faktisk også i den Regeringsproposition og det organisatoriske arbejde, som jeg har brugt som springbræt til denne undersøgelse og mine renovationsforslag). Det er som om, vi på den ene side gerne taler om klasse og studievanthed som noget 'derude' der berør studenter og måske genererer forskellige vilkår i mødet med Dig, men at vi på den anden side er meget vage i definitionen af, hvad vi mener med begrebet mere konkret. Det er i hvert fald præcis den strategi, jeg har lært og praktiseret. Men nu når mit renovationsarbejde begynder at blive mere konkret, må denne diskussion på bordet!
Som det nok har fremgået, er mine renoveringer poststrukturalistisk funderet. Det indebærer, at jeg har svært ved at betragte visse vægge som på forhånd mere bærende end andre. Jeg har svært ved at købe en arkitekttegning, der bygger på at 'sådan her skal det være' og som kræver, at jeg accepterer, at nogle byggematerialer og –strukturer som bedre eller mere rigtige end andre. Det er min helt instinktive reaktion, at dogmer og regler nødvendigvis må brydes (eller i det mindste bøjes). Men samtidigt er jeg også en bekvem feminist, der egentlig godt kan lide, at loftet ikke falder ned over mig, mens jeg sover og som godt kan se, at køkken og toilet måske er bestandsdele der tilgodeser fundamentale behov i et beboelseshus og som derfor måske nødvendigvis *må* være der. Måske kan man kalde mig en pragmatisk poststrukturalistisk? Lad mig udfolde lidt, hvad jeg mener med det, i forhold til undersøgelser af social ulighed i form af klasse.

Grundlæggende betragter jeg sociale kategoriseringer som køn, race, sexualitet og kropsfunktion som fantasmatiske fiktioner, kollektive fantasier

og kraftfuldt regulerende idealer med vidtrækkende konsekvenser for, hvordan identiteter udformes. Identitetspositioner er ikke bare normative og regulerende dimensioner, men også konstruktioner, der konstant reproduceres og forhandles. Noget vi konstitueres igennem og som konstituerer vores kroppes betingelser for væren og fremtrædelse. Og for så vidt kan alt dette også overføres på klasse. Ligesom ovenstående kan klasse i grunden forstås som en konstruktion, der konstant reproduceres og forhandles og en 'kategori', der opstår i kraft af menneskers identifikation hermed (betinget af kraftigt regulerende ydre strukturer, javist, men trods dette næppe nogen urørlig substans eller essens)?

Butler har tidligere fremført, at hendes perspektiver kan overføres til også at omfatte etnicitet og race[101] og i bogen *Excitable Speech* (1997) og artiklen *Merely Cultural?* (1998) går hun noget af vejen i forhold til at få spørgsmålet om social og økonomisk retfærdighed til at hænge sammen med sin teori om den performative subjektskonstruktion. Butlers egen anvendelse af Bourdieus habitusbegreb i *Excitable Speech* er i den forbindelse særligt illustrativt, fordi habitus netop anskueliggør, hvorfor spørgsmål om subjekttilblivelse og kulturelle repræsentationer ikke nødvendigvis kan skilles fra spørgsmålene om social og økonomisk retfærdighed, og hvordan klassetilegnelse opererer mellem abstrakte strukturer og konkrete specificiteter i hverdagslivet[102]. Butler er imidlertid kritisk overfor Bourdieu; bl.a. mener hun, at han privilegerer det sociale og det 'objektive' og derved kommer til at overse det forandringspotentiale, der ligger i den diskursive praksis[103]. Selvom funktionen af performative talehandlinger kan relateres til Bourdieus begreber habitus og den kropslige hexis (der kan forstås som generative mekanismer i forhold til konstitueringen af den sociale verdens sammenhænge), mener Butler altså, at der findes et subversivt potentiale i de gentagede 'gørelser' (citerede praksisser), som Bourdieu overser[104]. Det, der er styrken ved at indtage et poststrukturalistisk perspektiv er således det forandringspotentiale, subjektet tildeles i kraft af sin mulighed for at fortolke sine 'mulighedsgørende begrænsninger' refleksivt. Potentielt rummer nemlig en kritisk (eller i alle fald ikke-konform) tolkning af disse en eller flere muligheder for transformation.

101 1993:168 se også Salih & Butler 2004:95

102 om dette skriver Meriam Fraser i artiklen Classing Queer. Politics in Competition 1999

103 Højgaard & Staunæs 2007:130, se også McNay 2007

104 se eksempelvis Butler 1999; 2007

Gill Jagger formulerer det på følgende måde: "An important aspect of Butler's critique of identity is that the categories through which embodied subjects come into being are never fully determining. This allows for the possibility of resistance, for the rearticulation of the categories, and hence social and self-transformation" (Jagger 2008:7). Gennem mis-performance kan positioner destabiliseres[105].

Dette er naturligvis meget vel, vil en mindre poststrukturalistisk læser måske indvende, men muligheden for subversivt at 'fejlcitere' sin position som underbetalt sanitetsarbejder ændrer ikke på den grundlæggende økonomiske ulighed, der kendetegner disse positioner. Klasse er jo noget andet og mere end diskursive identifikationer. Det er en social relation, hvor (diskursiv, men frem for alt materiel) værdi approprieres fra en gruppe til en anden i et globalt sanktioneret system af ulighed. Det er, med andre ord, i allerhøjeste grad ikke en fantasmatisk fiktion at *ikke* have råd til vinterstøvler til sit barn. Og det er netop derfor, klasse adskiller sig fra de andre kategoriseringsværktøjer eller identitetspositioner, der nævntes ovenfor.

Samtidigt som jeg anerkender denne indvending, og derved også vedgår, at der i nogen grad må eksistere en prædiskursiv materiel virkelighed, der blandt andet udgøres af individers position i den kapitalistiske produktionsstruktur, vil jeg fastholde, at denne virkelighed i høj grad er diskursivt formet, at alle, som befinder sig i den, er subjektiverede til og i kraft af de positioner, de indtager, og at vi derfor ikke på nogen rimelig måde, kan forstå disse materielle vilkår udenfor de diskurser, der former dem. I min (poststrukturel-pragmatiske) optik står disse to indsigter ikke i modsætning til hinanden, tværtimod er de hinandens forudsætninger og som sådan nødvendige at observere simultant: Foruden de materielle forudsætninger, som vi i nogen mening 'gives', formes en klasseposition i en konstant vekselstrøm af omgivelsens tilskrivelser, individuelle erfaringer og bevidste nuancerede selvfremstillinger, der tilsammen skaber og bibeholder sociale hierarkier – en slags materiel, subjektiv og tilskreven, ontologi. Med Skeggs ord kan vi kalde dette en *tautologisk proces*, hvori individet både former og formes af sine og andres klassede forestillinger og (des)identifikationer:

"Class is a discursive, historically specific, construction, a product of middle-class political consolidation, which includes elements of fantasy

105 Hvad er så mis-performance af eksempelvis studievant middelklassehed, spørger Du måske, og det er netop et af de spørgsmål, jeg er nysgerrig på at få svar på, når jeg går videre i renoveringsarbejdet. Så det vender vi tilbage til

and projection. The historical generation of classed categorizations provide discursive frameworks which enable, legitimate and map onto material inequalities. Class conceptualizations are tautological in that positioning by categorizations and representation influence access to economic and cultural resources" (1997:5). Med andre ord må den poststrukturalistiske klasseanalyses opgave være, at forfine den diskursive analyse af klasse, så den tager højde for de økonomiske realiteter, den er konstrueret for at beskrive.

Jeg er således på ingen måde ude efter en *deartikulering* af klassebegrebet ved at tilskrive det mindre betydning og/eller relevans, såsom Stefan Svallfors har påpeget, at der er tendenser til blandt moderne sociologer[106,107] Tværtimod søger jeg en *reartikulering* af begrebet - og det særligt i lyset af det, blandt andre Skeggs og Fiona Devine et al, har påpeget; at den individorienterede middelklasses fremvoksende hegemoni i de vestlige samfund har medført, at en kollektiv klasseanalyse på samfundsniveau fremskrives som gammeldags og irrelevant. Skeggs skriver således, at blot fordi klassekategorien i dag har en tendens til (blandt forskere) at blive betragtet som uvedkommende, irrelevant og forældet betyder det ikke, at fænomenet er ophørt med at eksistere i det virkelige liv, men derimod blot, at vi befinder os på et historisk stadium, hvor middelklassens identitet og interesser garanteres, legitimeres og generaliseres (1999). Den manglende interesse for klassebegrebet er således et bevis for – ikke at klasserne er forsvundet – men derimod at klasseskel i dag er afpolitiserede, institutionaliserede og accepterede i samfundet – og indirekte dermed også at de derfor er mere relevante end nogensinde at diskutere[108]. I en opsummering af Mike Savage, Gaynor Bagnall & Brian

106 Stefan Svallfors påpeger i sit ræsonnement om dette, at denne diskurs ofte i højere grad er politisk end empirisk motiveret. Eksempelvis undersøger han tendensen i den socialdemokratiske retorik, hvor klasse tidligere har udgjort en grundsten i den politiske analyse, men i de seneste decennier har fået en mindre tydelig position (Svallfors 2004). Jeg mener dog, (ligesom Savage 2000, Devine et al 2005, Skeggs 2005 mfl.), at deartikuleringstendensen også gælder store dele af det øvrige samfund og som sådan kan tolkes som udtryk for den generelle liberaliserings- og individualiserings-tendens, der præger de globale diskurser i dag.

107 Nogle, knap så moderne, eksempler på dette er Nisbet's nekrolog over klasserne i artiklen The Decline and Fall of Social Class (1959) og Clarks og Lipsets artikel Are social Classes Dying? (1998) samt Paluski og Waters bog The Death of Class (1996). Samtlige diskuterer relevansen af et traditionelt strukturalistisk klassebegreb i lyset af de omvæltninger som samfundet har undergået i transitionen fra industrisamfund til et multikomplekst teknologi- informations- og servicesamfund. De argumenterer alle i forskellig grad for relevansen af andre kategoriseringsfaktorer end de traditionelle økonomiske klasser, enten fordi der nu findes nye og mere centrale differentieringsmønstre eksempelvis køn og etnicitet, eller fordi en tiltagende individualisering har gjort alle spørgsmål om sådanne mønstre uvæsentlige og forældede. Pointen er ikke, at social og økonomisk ulighed er forsvundet, men at den bedre forstås med andre begreb og analyser end den klassisk-strukturalistiske klasseanalyse. Se også Faber 2006.

108 se også Savage et al 2001 og for en udvikling af denne tendens Pease 2010

Longhurst's konklusioner skriver den norske sociolog Jon Ivar Elstad bl.a.: "Et nøkkelpunkt er, at hegemoniet framstilles ikke som klasseinteresser, slik arbeiderklassens organisasjoner gjorde det i forrige århundre, men som en oppløsning av klassene, som individualisme, differensiering av livsstiler og konsumisme. Med andre ord: De ideologiske strømninger, som vi har sett i de siste 20-30 år, i form av individualisering, desorganisering av klassene og oppløsning av den tidligere forbindelsen mellom klassene og de politiske partiene, er egentlig uttrykk for middelklassens erobring av et *kulturelt* hegemoni i samfunnet" (2005:8; kursiv i original)[109].

Illusionen om at klasse skulle have mistet sin betydning opstår altså fordi middelklassens hegemoni udtrykkes på en betydeligt anderledes måde end arbejderklassens tidligere gjorde. Dette fungerer som illustration af hvordan 'en klassebevidstløs' middelklasse kontrollerer og dominerer på det politiske, ideologiske og kulturelle plan (2004)[110]. Eftersom middelklassen ikke har noget at vinde på at artikulere eller – endnu mindre - politisere sin samfundsposition og samtidigt indtager et altdominerede hegemoni i samfundsdebatten forstummer samtalen om klasse let. Grupper, der *vil* politisere økonomiske, sociale og kulturelle uretfærdigheder må således positionere sig mod en overvældende samfundsmajoritet som hævder, at klasser er uinteressante og irrelevante.

I forlængelse heraf og af spørgsmålet, der informerer dette arbejde, om hvordan studivante erfaringer (der også altid er klassede) opleves og italesættes subjektivt, påpeger Savage et al, at individer ofte er ambivalente i deres opfattelser af klasse, der på den ene side kan opfattes som en strukturel realitet, men som på den anden side ikke menes at påvirke den individuelle situation: "People have little difficulty in talking about class 'out there', but do not like to think about class closer to home, with respect to their own sense of identity" (2001:880). Kompleksiteten omkring de subjektive aspekter af klasseidentiteten opstår i kraft af at individerne på den ene side ser og forstår samfundsstrukturen, men samtidigt ikke opfatter at den omfatter dem selv, fordi de som selvoplevet fritstående individer, per definition ikke kan udgøre en del af en samfundsklasse (ibid.:882). Der lader således til være en tilslutning til den liberalistiske diskurs om, at individerne i stigende

109 En anden analyse af denne tendens kunne tage afsæt i neoliberalismens globale fremfart og den af-politisering af ulighed, den forårsager. Se eksempelvis Harvey 2005; 2010

110 se også Skeggs 2005

grad bliver fritstående fra klassestrukturen i Savage et al.'s materiale, men af deres analyse fremgår det, at ambivalensen snarere opstår i *ønsket* om at være fritstående fra strukturerne end en oplevet realitet. På samme måde har Skeggs vist, hvordan specielt modvilje og disidentifikation mellem grupperne (og især 'ovenfra og ned') er et centralt element i de dominerende gruppers måder at opretholde deres egne privilegier og usynliggøre deres positioner (1997). Således identificerer Savage et al en fremtrædende ambition blandt sine informanter om at fremstå som 'almindelig' eller 'som folk er flest' og derigennem undgå de klassifikationer, der indirekte skabes/accepteres gennem distinktionen mellem sig selv som 'normal' og andre som 'anderledes'. Man kan således udlede en paradoksal tendens til at erkende et strukturelt klassebegrebs relevans på samfundsniveau mens det fraskrives betydning i individets eget liv[111]. Et aspekt af dette, der ser ud til at få relevans i mine renoveringsplaner, er den idé om meritokrati, der er central i forestillingen om 'det klasseløse samfund'. Allerede for næsten 50 år siden kaldte Richard Sennet og Jonathan Cobb den betydning meritokrati har på mennesker for *the badge of ability* (1977) med henvisning til den måde, mennesker i et 'meritokrati' evaluerer sig selv og deres værdi i forhold til hvad de har (eller ikke har) opnået. I et de facto ulige samfund, der ikke anerkender eksistensen af klasset differentiering, vil dette badge uafværgeligt blive tungere for nogle, end for andre, samtidigt med at disse 'nogle' ikke vil have andre steder end indad at rette deres frustration. Der er, som Betsy Leondar-Wright og Felice Yeskel påpeger, en særlig ondskab i, at mennesker på den ene side opmuntres til at tro, at de kan opnå succes gennem meritter, mens samfundets klassede ulighed samtidigt på den anden side gør det usandsynligt, at de kan gøre netop dette (2007).

Disse tendenser udser i mine øjne (måske paradoksalt) middelklasen som et højst interessant og relevant forskningsobjekt – især hvis fokus lægges på de mekanismer, der 'usynliggør' middelklassen som en klasseidentitet og i stedet ophøjer den til noget almengyldigt og 'normalt'. I min optik er det kun ved at reartikulere og undersøge det, der ellers deartikuleres og ses som naturligt, at vi kan synliggøre dets konstruerethed og påbegynde en analyse af de ideologier, der kan ligge bag normaliseringen. Og det er netop her, jeg mener, at en poststrukturalistisk analyse af førstehedsformationer har noget vigtigt at bidrage med.

111 se eksempelvis Faber 2008, hvis middelklasseinformanter i vid udstrækning bekendte sig til samme strategi.

Samtidigt tilbyder, og dette er vigtigt i forhold til den rimelige indvending ovenfor, dette analysemodus ikke meget mere end netop analysen. Butler understreger, at muligheden for at forestille sig noget andet end de givne normer for subjektivitet, som ofte er det, en poststrukturalistisk analyse kan tilføre, udgør selve grundlaget for overlevelse i en verden, hvor social genkendelighed betinger udgangspunktet for at blive tilkendt status som menneske med de rettigheder, dette indebærer: "possibility is not a luxury: it is as crucial as bread" (2004b:29) men problemet er nogle gange (og særligt i forhold til klasse), at analysen netop ikke er brød. Den kan vise sprækker, inkonsistens og urimeligheder i diskursen. Vise, hvordan den privilegerer nogle og udmanøvrerer andre og den kan, hvis den kobles til et emancipatorisk projekt, måske give brændsel til frustrationens og indignationens bål. Men der er i ærlighedens navn ikke et løfte om omfordeling eller revolution indbagt i en diskursanalyse og som Sedgwick har påpeget, er kritik ikke er ensbetydende med forandring (2003). Uanset hvor kritisk og nitisk et selvretfærdigt udsagn fra en privilegeret position spiddes, vil det aldrig i sig selv lede til nye vinterstøvler til kolde barnetæer. Det er ikke engang sikkert, at koblingen mellem analyse og materialitet vil være synlig – eller overhovedet til stede[112]. Og jeg tror, at denne utydelighed kan være en grund til poststrukturalismens formodede tandløshed når det gælder klassestudier. En formodning, der af ovenstående grunde på mange måder må forstås som rimelig, men som jeg alligevel ikke synes i sig selv er grund nok til at delegitimere de bidrag, analysen faktisk kan give. "Den magtkritiske strateg bør ikke sætte al sin lid til afsløringens i sig selv magisk omstyrtende kraft" skriver Bissenbakker Frederiksen (2008:61) og naturligvis er der ikke nogen magi i analytiske afsløringer, men lidt lid må vi vel trods alt sætte til, at det, vi gør og skriver, *kan* have effekt (om ikke andet så på diskursiv niveau)? Selvom det hverken genererer brød eller børnesko er min forhåbning at følgende analyser af antiidentifikatoriske konstruktioner af klassede privilegier ligesom mine renoveringer i nogen grad kan have emancipatorisk effekt. Det vender jeg tilbage til i et senere brev, for nu må jeg tage nervemedicin og sove resten af denne flyrejse bort. Vi ses hjemme i huset!

Bedste hilsner
L.

---

112 Denne direkte kobling findes givetvis heller ikke nødvendigvis i klassestudier med et andet teoretisk afsæt, men min fornemmelse (og grunden til at jeg skriver dette) er, at der damper en særlig (og i mange tilfælde velfortjent) aroma af af-politisering og relativisering af ulighed fra netop poststrukturalistisk funderede studier.

Autointerview II

Praktikanten: Ja, nu har du jo inviteret mig forbi igen og vi står nu på teoritrappen og er på vej ned i metodesalonen og er altså i det, man vel kan betegne som mellemrummet mellem teori og metode. Er der noget du har lyst til at sige til læserne her?

L: Ja, jeg vil sige, at jeg er glad for at de er fulgt med så langt og så kunne jeg godt tænke mig at knytte et par ord om begreber til det sidste stykke om min klasseforståelse, for det er lige her, i mødet med metoden og empirien at de teoretiske begreber begynder at brænde på.

Praktikanten: Ja, ok, fortæl

L: Det, jeg godt kunne tænke mig at forklare lidt nærmere er den lidt glidende overgang mellem det, der er undersøgelsens hovedobjekt, nemlig studievantheden (an sich så at sige) og de klassede formationer, der uvilkårligt omgærder og informerer positioner som studie(u) van og som folder sig ind i mine analyser. I daglig tale og offentlig diskurs refereres ofte til "den akademiske middelklasse" som en lægmandsbetegnelse for en samfundsgruppe, der er kendetegnet af akademisk uddannelse og korresponderende kvalificerede jobs og – som følge heraf – relativt høje indkomster og matchende livsstil. Det er ofte denne gruppe mit arbejde formodes omhandle, og…

Praktikanten: jamen, gør det ikke det?

L: jo, til vis del, men hvor ovennævnte betegnelse tenderer at fokusere på det, man måske kan kalde middelklasse-delen (dvs. de økonomiske og livsstilsmæssige aspekter) ved "den akademiske middelklasse" zoomer jeg snarere ind på reproduktionen af 'det akademiske' (der givetvis aldrig kan frikobles fra hverken økonomi eller livsstil, men som, hævder jeg, betoner lidt andre aspekter i privilegieproduktionen – vi kan måske kalde det "dannelsen"? – fremfor trygheden). Derfor foretrækker jeg generelt at bruge betegnelsen studievante[113] om mine deltagere, fordi det mere specifikt fokuserer mit undersøgelsesobjekt. Og det er jo også det begreb, der benyttes i de planer for bredere rekruttering, som hele denne undersøgelse på sin vis springer af.

Praktikanten: Hmm, men hvad så med klasse?

---

113 Samtidigt er jeg også bevidst om, at betoningen af netop studiebegrebet kan aktiverer associationer, der rammer lidt skævt i forhold til min målgruppe, der for manges vedkommende nok oplever, at have lagt studietiden bag sig og derfor, antager jeg, ville foretrække at karakteriseres som opvoksede i en akademisk familie. Men for at betone undersøgelsens afsæt i arbejdet for bredere rekruttering, hvor studievantheden er begrebet i fokus, har jeg valgt at holde fast ved det her. Jeg er videre opmærksom på at begrebet kan opfattes noget klumpet og som en svedisme på dansk, men nu blev det sådan!

L: Klasse benytter jeg mest som verbum og adjektiv (klassende og klasset), men i denne undersøgelse ugerne som substantiv. Dette betyder dog ikke, at jeg vil placere min undersøgelse udenfor det felt, man kan kalde klassestudier. Tværtimod betragter jeg, som jeg vist sagde sidste gang vi snakkede sammen, den begrænsede, men dog nærværende tradition for empiriske studier af uddannelsesbaserede klasserejser[114] samt studier af middelklassens formationer[115], (der alle er stærk forankrede i positioner som netop studier af klasse) som søster- eller spejlingsstudier til min, hvorfor min fokusering på studievante ikke skal forstås som en måde at undergrave eller forlade diskussioner om klasse. Derimod er den et forslag til en måde, at indringe og diskutere et aspekt af de klassede formationer, der ofte ellers underbelyses ved at tages for givet, som en del af pakken "den akademiske middelklasse". Som jeg sagde tidligere, har jeg operationaliseret begrebet som en opvækst med to akademisk uddannede forældre hvoraf mindst en disputeret. Det er en definition, der ikke i sig selv tager materielle hensyn til hverken økonomi eller livsstil. At disse aspekter smutter med ind af bagdøren er uundvigeligt, men definitionen er valgt for at i videst muligt omfang fokusere på netop 'det akademiske/studievantheden' og for at prøve at midlertidigt 'slukke' for disse andre kanaler for klasseproduktion og derved specificere min undersøgelse på netop dette aspekt.

Praktikanten: Ok, jeg noterer det. Var det det du ville sige?

L: nej, for det jeg egentlig ville komme til, er det svære, ved at applicere denne slags lidt firkantede begreber på en altid mangetydig virkelighed. Som jeg vil komme ind på i analysen, værger mine deltagere sig mod mine forsøg på at positionere dem som snart sagt noget som helst – og slet ikke noget, der kan forstås som privilegeret – der er rigtig meget stilhed omkring disse positioner.

Praktikanten: ja, hvad er din analyse af det?

L: Jeg tror egentlig, at grunden til det sandsynligvis er ligeså oplagt, som den er banal; klasse og førstehed vækker instinktiv modstand i privilegerede grupper, fordi begreberne i sig selv helt tydeligt peger på samfundets ulighed og ikke tilbyder veje udenom en kras (økonomisk) magtanalyse. Min oplevelse er, at begreberne opfattes som dogmatiske fordi de påkalder en ulighedsdiskurs, som de fleste i diskursdefinierende positioner er enige om at ignorere – eller i hvert fald justere. Og disse kritikker har givetvis en pointe, for ingen er 'altid' vinder eller taber (Første eller Anden) i sit eget liv og positioner er ikke statiske, men hvis vi altid skal relativisere, så bliver det jo umuligt at sige noget…

Praktikanten: Ja, ok, det har vi vist hørt, så nok om det… Men jeg vil lige spørge dig… Jeg har fået en del tilbagemeldinger fra læsere, der er lidt forvirrede over din situerering. Du er

---

114 eksempelvis Sohl 2014, Wennerström 2003

115 Skeggs 2004, Reay 1998, Faber 2008, Nielsen 2008, Gillies 2005

affilieret i Sverige, men skriver på dansk om et svensk fænomen med svensk empiri. Er det korrekt?

L: Ja, det er det. Jeg kan godt forstå at det vækker forvirring. Jeg er også forvirret. Den del, der handler om det sproglige er et (skandi)politisk valg. Jeg mener dels at det er vigtigt at stå vagt om den sproglige integration i Skandinavien (hvorfor jeg skriver på dansk i Sverige) og dels at forskning som den jeg bedriver skal være bredt tilgængelig i den kontekst, hvori den er opstået og skal 'virke' (hvorfor jeg ikke skriver på engelsk). Den del, der handler om fænomen og empiri har at gøre med min institutionelle affiliering og min overordnede interesse for lighedsdiskurser i netop Sverige. Men det er lidt rodet og af og til føles det, som at jeg skriver fra et Öresundstog der er strandet midt på broen… Og jeg vil faktisk gerne benytte lejligheden til at knytte en kommentar til det, for diskrepansen i artikulationen af ulighed i dansk og svensk offentlighed er voldsom.

Praktikanten: Aha? Hvad mener du?

L: Jo, altså, når jeg har fremlagt mit arbejde for svenske kolleger har mange været kritiske, fordi de opfatter, at jeg med min prioritering af studievanthed som analyseobjekt tager afstand fra klassebegrebet og relativiserer fremfor alt de materielle uligheder, som eksisterer mellem mennesker, der står i forskellig relation til produktionsmidlerne – eller 'kunskapssamhället' som kan forstås som den nye sociale differentieringsakse, ligesom jeg har mødt en del modstand mod min forsknings "retning", der bygger på et princip om, at progressiv forsknings sande forpligtelse er "nedad"). Der har altså været en del politik på spil der. Omvendt forholder det sig hos danske kolleger, der oftest bakker ud af rummet når jeg afslører undersøgelsens politiske intentioner. I Danmark foreslås jeg også gerne at benytte andre begreber end klasse, for det fænomen jeg beskriver, fordi klasse opfattes klumpet, strukturalistisk eller utidssvarende. Videre sættes der gerne spørgsmålstegn ved udgangspunktet for min undersøgelse; at studie(u)vanthed har betydning for ulighed i akademia – "Handler det ikke mere om vilje/interesse end om baggrund?" er en typisk dansk kommentar. Alle disse (idealtypiske) forsøg på at afgøre, hvad mit forskningsobjekt bør være og hvilke alliancer jeg bør forpligte mig på, illustrerer tydeligt forskellene i de politikker, der patruljeres i svensk genusvetenskap og dansk sociologi (som er mine to primære akademiske hjemstavne) og den minerede Öresundsbro, jeg nogle gange oplever, at jeg skriver på. Det er en svær balance at navigere.

Praktikanten: Ja, det lyder kompliceret. Hvordan håndterer du det?

L: Det er blandt andet det, jeg vil diskutere, når vi nu går ind i metodesalonen...

***

Ind i metodesalonen

Samtalekorridoren

Noget af det første jeg gjorde, da jeg flyttede ind i bygningen, var at indrette samtalekorridoren. Da jeg kom, var de to gange mørke og tomme. Malingen på væggene skallede og deres smalle udformning gjorde dem helt umulige at bruge til noget som helst. Men fordi al vej ind i resten af bygningen går gennem dem og de optager uforholdsmæssigt mange af underetagens få kvadratmeter ville jeg gerne gøre noget med dem, mens jeg var her. Til at begynde med fungerede de som materialedepot og hjørnerne fyldes af kasser med ringbind, diktafoner og så videre, men efter de første uger fik jeg en indskydelse og begyndte jeg at klæbe udskrevne interviewtransskriptioner op på væggene. Det viste sig at være fantastisk. Ikke nok med, at jeg fik øje på nye dele af samtalerne og så sammenhænge jeg ellers ville have misset, hver gang jeg løb igennem korridoren for at slippe kattene ud i parken, transskriptionerne isolerede desuden fortrinligt (og det trækker en del i et hus som dette) og aktiverede både studentikose minder om cafeer tapetserede med gamle udgaver af Le Monde og en meget kropslig fornemmelse af work in progress, når jeg passerer.

For at inkludere eventuelle besøgende og minde mig selv om, hvad det er for et materiale, der pryder væggene, opsatte jeg følgende tekst på glasruden i svingdøren mellem entreen og gangen:

Kort om samtalematerialet

Til dette arbejde er 22 studievante akademikere blevet interviewet[116]. Rekrutteringen skete dels gennem mit udvidede netværks netværk og dels via opslag på et antal universiteter. At sige, at deltagerne er strategisk udvalgte af en stor pulje af potentielle deltagere, ville være en voldsom idyllisering, for det var ikke uproblematisk at rekruttere medvirkende, der matchede de opsatte krav og som var villige til at lade sig interviewe. Men med hjælp af sneboldseffekten og en vis ihærdighed, fik forskeren til sidst et godt og bredt sample.
De kriterier, der initialt opstilledes for deltagelse var, at de medvirkende skulle være seniore akademikere i relativt trygge ansættelser (det vil sige mindst docenter (se) /lektorer (dk)) på et humanistisk eller samfundsvidenskabeligt fakultet og at de skulle være opvoksede i et studievant hjem. Undersøgelsens forankring i humanistiske og samfundsvidenskabelige kontekster, har at gøre med forskellen på konsensuelle og disensuelle videnskabsidealer[117] og forskerens interesse i studievanthedens effekter netop i forhold til den pragmatisme og mingelering, der er nødvendig i disensuelle miljøer, hvor prestigehierarkiet for meritering og definitionerne på 'god videnskab' ikke er (helt) entydigt fastlagt. Sådanne relativiseringer kendetegner især humaniora og samfundsvidenskab (Søndergaard 2003).

I første omgang lod forskeren det være op til præsumptive deltagere selv at definere begrebet 'studievant hjem', men det blev hurtigt tydeligt, at denne metode gav et for 'løst' materiale[118], hvorfor hun efter to pilotinterviews fastslog en definition, der indebærer at begge forældre (i de tilfælde der var to) skulle have taget en akademisk eksamen og mindst én have disputeret. Efter pilotinterviewene tilføjedes et yderligere kriterium, der var, at deltageren selv skulle være forælder, fordi det blev tydeligt, at diskussionen om baggrundsreproduktion ikke kun er relevant i forhold til tidligere generationer, men i høj grad også i forhold til kommende. (Dog måtte dette krav i løbet af materialeindsamlingen modereres lidt, da effekten viste sig at være kraftig heterodominans i rekrutteringen. Selvom der ikke forelå en ambition om statistisk eller kategoriel repræsentativitet i materialet, var forskeren interesseret i at belyse forskellige erfaringer af studievant førstehed, og ville altså undgå et helt hvidt eller helt straight materiale, som det uden specifik opmærksomhed på 'bredde', let kunne have blevet.)

---

116 Alle deltagere samtykkede skrifteligt til sin medvirken og til at interviewene optogs på bånd og transkriberedes

117 Søndergaard beskriver forskellen mellem de to videnskabsidealer som følger: "Miljøer overvejende prægede af konsensuelle praksisser er kendetegnet ved en tro på objektive og entydige standarder for kvalitet. Neutralitet kan i den sammenhæng relativt nemt konstrueres som sammenfaldende med praktisering af det, der er konsensus om. (…) Til gengæld er de disensuelle miljøer præget af det modsatte af konsensus. Videnskabelighed lever her i flere udgaver. Der er flere paradigmer, felter og interessedomæner, som eksisterer indenfor samme miljø – flere og forskellige bud på hvad der er de prestigiøse tidsskrifter, de prestigiøse internationale konferencer, de interessante forskningsmiljøer i ind- og udland osv." (2003:65-66)

118 Den initiale 'åbne' definition interpellerede såvel folk med én forælder med mellemlang uddannelse og andre med to disputerede forældre. Selvom der er meget interessant at sige om denne spændvidde og dermed bredden i oplevelsen af at have en studievant baggrund, blev det hurtigt tydeligt, at undersøgelsens raison d´être (at betragte en lokal akademisk førstehed) ville kræve et mere sammenholdt materiale, hvor parameteren 'studievant hjem' ikke i sig selv altid kunne relativiseres.

Der er således en række fællestræk mellem deltagerne, der i nogen grad gør det rimeligt at forstå dem som et positionsmæssigt kollektiv eller serialitet (Young 2005), men der er også faktorer, der adskiller dem: Majoriteten er født i Sverige af svenske forældre, men fire har migrationserfaringer i første eller anden generation og er racialiserede som ikke-hvide. Majoriteten lever i samborelationer med en partner med et andet kønnet kropstegn[119] end deres, mens tre lever alene (med og uden børn) og fire med partners med kønnede kropstegn, der ligner deres. I de tilfælde, deltagerne er samboende, er deres partnere i samtlige tilfælde også akademisk uddannede og i otte tilfælde også disputerede og ansatte i akademia. Der er stort set lige mange deltagerer med kvindeligt og mandligt kropstegn i studiet og aldersmæssigt er deltagerne mellem 35 og 66 år, dog fordelt sådan, at størstedelen er midten/slutningen af fyrrerne eller starten af halvtredserne. Økonomisk, kulturelt og socialt er det forskerens vurdering, at alle befinder sig i den øvre middelklasse[120].

Materialet er indsamlet på ti forskellige institutioner fordelt på fire forskellige universiteter i Sverige. Majoriteten af interviewene (henholdsvis fem og syv) er gjort i forbindelse med observationsstudier ved Den Nye og Den Klassiske Institution (se korridoren til venstre), mens resten er foretaget ved enkelte besøg på deltagernes arbejdspladser. Interviewene tog for det meste omkring to timer. De spilledes (med deltagernes tilladelse) ind på bånd og blev efterfølgende transskriberede af forskeren. Samtlige deltagerer fik derefter mulighed for at genlæse samtalen og korrigere eventuelle misforståelser. Otte deltagere takkede ja til den mulighed, men ingen vendte tilbage med rettelser, hvilket forskeren tager til indtægt for, at transskriptionerne, trods mindre sproglige korrektioner, har stemt overens med deltagernes opfattelser. af interviewsituationen. Forskeren har ikke givet deltagerne mulighed for at læse og påvirke de efterfølgende analyser, til trods for at mange feministiske og postkoloniale tænkere har foreslået dette som en metode for at nedmontere (dele af) den ulighed, der ellers kan opstå mellem forsker og beforsket[121]. Selvom forskeren har stor sympati for denne strategi og ambitionen om lavere tærskler mellem akademia og verden 'derude' er der flere grunde til dette valg: For det første mener hun principielt, at det er hendes ansvar som forsker, at foretage og stå på mål for analyserne selv. At uddelegere eller demokratisere dette ansvar risikerer at umuliggøre kritiske analyser ved at gøre forskeren

---

119 Her bruges, inspireret af Søndergaard, begrebet kropstegn som en diskursiv fremmedgørelsesstrategi i forhold til køns- og racekategorierne. Om begrebet skriver Søndergaard: "Med tegnbegrebet fremvises konstruktionen ikke som konsekvens af noget i kroppen iboende; i stedet ses kroppene som et påskud for en konstruktion og den måde, kroppene bliver fokuseret ind på, fremvises som konsekvens af konstruktionen (2000:91, se også 2000b)

120 For visses vedkommende kan man i nogen grad måske også tale om at de indgår i overklassen, men med John Westergaards definition af overklassen som "en snæver gruppe mennesker, i hvis hænder der er samlet en stor koncentration af materiel magt og materielle privilegier" (1998:3) er det, på baggrund af den viden forskeren har om deltagerne, svært at vurdere, om de virkelig tilhører denne snævre gruppe. Derfor positionerer hun samtlige i den øvre akademiske middelklasse.

121 Se eksempelvis Kuokkanen 2007; Smith 1999; Ledman 2015; Sehlin MacNeil & Marsh, 2015

til marionet for deltagernes interesser, ligesom det praktisk kan være svært at navigere ønsker, forhåbninger og forforståelser hos en stor og mangefacetteret deltagergruppe. For det andet, mener forskeren, at der er tid og rum, hvor denne strategi er applicerbar, men også tilfælde, hvor den ikke fungerer. I dette (kritiske) projekt, der i høj grad kan forstås som et studie 'opad', ville en fællesanalyse med deltagerne lede til helt andre typer af samtaler, end hvis ambitionen havde været, at 'give stemme' til en udsat gruppe[122].

I analysen præsenteres og læses deltagerne gennemgående som et kollektiv og kun i få tilfælde præsenteres individuelle biografier. Dette af hensyn til de medvirkendes anonymitet. Da der er tale om et materiale, der i visse henseender kan opfattes som kompromitterende og som er indsamlet gennem forskerens perifere netværk og dets videre bekendtskaber, (hvilket gør risikoen for genkendelse større) er der i analyserne og transskriptionerne foretaget en del (måske) uortodokse metodevalg for at sløre deltagerenes identiteter. Blandt andet er visse deltagere blevet forflyttet i tid og rum (fra en institutionel kontekst til en anden), visse har skiftet kønsligt kropstegn (dog naturligvis kun i tilfælde, hvor kønsparameteren ikke er i spil i analysen) og i lidt længere biografiske analyser er materiale fra flere end en deltager benyttet med henblik på at sammenstrikke en idealtypisk historie. Når det giver mening er interviewmaterialet fra visse deltagere også blevet kløvet op, hvorfor samme deltager kan optræde under forskellige navne i forskellige kapitler. Intet er således som det ser ud, blikke kan bedrage og bliver bedragede, men forskeren hævder, at en vis metodisk uortodoksi er nødvendigt, for at forvalte materialet på den mest respektfulde og integritetshensynstagende måde og for at sikre anonymiseringen bedst muligt. Skulle du som læser, trods disse tiltag, alligevel genkende én eller flere af deltagerne, bedes du respektere den anonymitet, de var tiltænkt – og måske også betvivle din genkendelse en smule? For måske er mange af de optrædende figurer genkendelige, fordi de faktisk deler træk med mange af de mennesker, der lever i disse kontekster og er blevet til gennem samme diskurser og vilkår?

---

122 For det tredje – og helt pragmatisk – ville en invitation om at sam-analysere det godt 1000-sidige materiale til en gruppe travle og højt opsatte forskere med stor sandsynlighed ikke blive positivt besvaret. Derimod har forskeren en stående aftale om at præsentere resultaterne af undersøgelsen på de to institutioner, hvor observationsdelen udspilleede sig, ligesom hun har lovet at sende samtlige deltagere en kopi af bogen, når den er færdig.

Observationsgangen

Selvom materialet i observationsgangen slet ikke er ophængt eller struktureret lige så organiseret som i samtalekorridoren, forstyrrede det min ordenssans at der ikke også var et opslag på den anden dør, hvorfor endnu en tekst blev produceret og opsat her:

Kort om observationsmaterialet

Som en del af materialeindsamlingen gennemførtes sammenlagt tre måneders feltarbejde blandt studievante (og -uvante) akademikere. Observationerne blev foretaget skiftevis mellem to institutioner, der begge er præget af en høj andel (ca. 75%) ansatte fra studievante hjem[123]; Den Klassiske Institution, der er en relativt stor institution med ca. 70 ansatte ved et humanistisk fakultet ved et svensk universitet og Den Nye Institution, der er en mindre (ca. 20 ansatte) relativt nyetableret centrum ved et samfundsvidenskabeligt fakultet på et andet universitet. Intentionen med valget af de to institutioner var ikke i sig selv komparativ (selvom komparationer uundgåeligt opstår), men derimod, at få et så bredt materiale som muligt for at skabe fyldige forståelser af studievanthedens situerede formationer.

Positioneret feltarbejde kan karakteriseres som en materialegenerende metode, der placerer sig mellem 'deep-hanging-out' og aftaleetnografi[124]. 'Deep-hanging-out' er en feltarbejdsmetode, der baserer sig på at 'hænge ud' i feltet umiddelbart uden formål, men 'i dybden', hvilket indebærer en skærpet fornemmelse for, at det, man ser, hører, oplever mv., skal 'bruges til noget'. Aftaleetnografi henviser til at observationsformen ikke er spontan, men tilpasset et samfund, hvor man må aftale med de involverede hvornår man kan være til stede. Den aftalte ud-hængen har forskeren praktiseret både overordnet gennem deltagelse i fællesaktiviteter som møder, seminarer, frokostbordssnak, undervisningsrelaterede aktiviteter, kaffepause, after work osv. og mere specifikt (gennem det, som Staunæs kalder tilstræbte positioneringer det vil sige en tilnærmet position på linje med objektet for ens forskning[125]) ved at 'skygge' to ansatte på hver institution i deres daglige arbejde – på møder, i undervisningen, i korridorsamtaler med kolleger og (i den grad

---

123 Definitionen af studievanthed er i disse tilfælde lidt bredere end den, jeg endte med at opstille for interviewdeltagerne, da den bygger på institutionens befolknings selvrapporterede svar på spørgsmålet: Er du opvokset med akademisk uddannede forældre?

124 Hasse 2000, Staunæs 2004

125 Se Staunæs 2004:76

det var meningsfuldt og etisk forsvarligt) i deres forskningsarbejde med empiriindsamling og skrivning. Målet med dette var, at forsøge at få greb om, hvordan verden ser ud fra forskellige akademiker-perspektiver, der alle deler det vilkår, at de karakteriserer sig selv sig som 'hjemmehørende' i akademia og kommer fra en studievant baggrund. For at brede forståelsen ud og høre andre stemmer om samme fænomener, har forskeren også talt med udvalgte studenter og ikke-akademiske medarbejdere på institutionerne. Her benyttes således en flerinformanttilgang, der lader blikke og perspektiver fra strategisk udvalgte subjekter, såvel studenter, undervisere, forskere og administrativt personale, optræde og skitsere rammen indenfor hvilken følgende analyser udspiller sig.

De to feltarbejder forløb parallelt (og parallelt med forskerens egne 'hjemlige' institutionsforpligtelser) og forskeren har således over en længere tidsperiode flyttet sig med korte mellemrum mellem forskellige institutionelle kontekster og individuelle blikke, hvilket har givet hende noget, man måske kan kalde et staccato-blik på det akademiske institutionsliv og et godt fundament for forskydninger, nuanceringer og kropsliggjorte fornemmelser af, hvad det studievante liv drejer sig om. Observationsmaterialet indgår først og fremmest som baggrundstæppe for interviewanalyserne, men det er et tæppe, som forskeren af og til lader blafre og tage plads i analysen som illustration af en tendens eller fordybning af en pointe eller som hun trækker på som en fond for de fortællinger, materialet rummer.

Kære A

Du svarer ikke. Forstyrrer jeg? Måske har du vigtigere ting at gøre end at diskutere med mig, men jeg vil meget gerne have lidt feedback, og i al udadrettet kommunikation betoner du jo, hvor 'åben' og 'dialogsøgende' du er. Men måske var det andre dialoger, du håbede på? Med lidt mere entreprenante og fremadskuende typer? Eller er du bare optaget af strategidage, grafiske profiler og konsulentmøder? Uanset hvad, gør det mig lidt nervøs, at du ikke svarer, for nu, hvor jeg er begyndt at iværksætte lidt mere permanente forandringer, ville det være rart, at have dig med på vognen… men det kan også være, at jeg er for artig i dette håb om velsignelse? Måske skal jeg bare slå lidt hårdere i bolledejen, for at noget skal ske her? Og måske vil du heller ikke kunne se pointerne med det, jeg foreslår, før det er gjort? Hvis overhovedet…

Men for at få tiden til at gå kan jeg fortælle lidt om min metode – det, jeg kalder den *flirtende disidentifikatoriske emancipationsstrategi* - og hvad der er sket, siden jeg kom hjem fra Johannesburg. Og lidt om mig selv (igen!): En del af min barndoms påskeferier tilbragte jeg i mine farforældres sommerhus på Falster sammen med brødre og kusiner. Mine – erkendt – begrænsede og noget fragmentariske minder fra disse sandsynligvis kaotiske familiesammenkomster står i Renoirske toner. Jeg husker kun solskin, glæde og ubekymret leg på græsplænen. Badeture, sildegilder og besøg hos den lokale bondemand, hvis svin havde krølle på halen og sprang frit rundt og boltrede sig i på mark og eng. Af mine ældre kusiner, der var teenagere dengang, er jeg senere i livet blevet gjort opmærksom på, hvordan minder kan bedrage. De påstår, at det altid regnede, søerne lå fikserede i små båse og maste sine smågrise og at mindst en af de voksne forlod stedet i frustration i løbet af en weekend. Om det er mine eller mine ungdomsdystopiske kusiners minder, der ligger nærmest den faktiske stemning dengang, er naturligvis ikke til at sige (for hvad er en 'faktisk stemning' overhovedet?), men jeg blev mindet om min tendens til at male alting lyserødt i min hukommelse, da jeg satte mig for at skrive til dig om, hvordan jeg er gået videre med renoveringen. Sidst jeg skrev, var de fleste af mine ombygningsideer netop ideer, men siden da har jeg gået omkring i bygningerne for at komme i gang med at konkretisere, hvad der skal foregå. Jeg har netop brugt et trykluftsbor, som jeg fandt på loftet (hvad bruger du det til?) til at hakke et stort hul i væggen fra salonen ud til

parken for at få lidt frisk luft ind og så kattene kan komme ud, når de vil. Nu sidder jeg i byggestøvet på gulvet og jeg tror, at det monumentale kaos, der hersker omkring mig, er et godt udgangspunkt for at fortælle lidt mere om mine metodiske overvejelser og hvor jeg vil hen med alt dette.

John Law og John Urry har påpeget, at hvis vi accepterer argumentet om virkelighedens performative og konstruerede karakter, så må vi også forstå metode som performativ (2005): At skrive et brev til et spøgelse/ et stykke i sin afhandling om sin fremgangsmåde og hvordan dette eller hint blev gjort eller ikke gjort, er ikke det samme, som at repræsentere eller afspejle et stykke virkelighed; metode må grundlæggende forstås som en virkelighedsproducerende og performativ praksis – og er, tillægger jeg[126], altid allerede lokaliseret og indbygget i sin egen skriftlige fremstilling. Dette gælder i høj grad for min vidensproduktion. At fra min plads i solen med solsortefløjt som soundtrack skrive om mine fremgangsmåder og overvejelser i forbindelse med materialeindsamlingen i hvad der i min hukommelse fremstår som et nonstop råkoldt Sverige i perioden 2011-2013 er, som at skulle fremgrave et fjernt og let ubehageligt minde, som jeg kun aner de yderste konturer af. Tilskyndelsen til at ryste usikkerheden og the messy bits af mig og min tekst og (re)producere den forventede og altid tilgængelige fortælling om et velovervejet metodearbejde og uproblematisk empiriindsamling ligger hele tiden parat. Mine fingre kan skrive teksten nærmest af sig selv og beskrivelsen ville ikke nødvendigvis være usand, men det ville producere en fortælling helt uden al den ambivalens, frustration og usikkerhed, der i høj grad har præget mit (arbejds)liv disse år. Ligesom jeg måske foretrækker at huske mine barndomsferier som problemfrie og lykkelige, så foretrækker jeg måske også instinktivt at fremstille min indsamlings-, analyse- og skriveprocess som smertefri og mig selv som en, der hele tiden har vidst, hvad jeg lavede. Sådan er det naturligvis ikke. Tekstproduktion er så sandelig performativ (– måske ligesom læsning?). og hvis jeg, på linje med denne tradition skal positionere mig selv, så kan det, jeg har sat i gang her som sagt, nok bedst forstås som en *flirtende disidentifikatorisk emancipationsstrategi*[127], der arbejder ud fra en forhåbning om, at skriftlige og interaktionsmæssige

126 og eksempelvis Lykke (red.) 2014 og Livholts (red.) 2012

127 I ambitionen om emancipation og forhåbningen om at forandre akademias aktuelle udformning kan mit projekt forstås som en art aktionsforskning (se eksempelvis Kurt Lewins definition i Principles of Topological Psychology (2015)), men da jeg ikke engagerer mig på linje med mine deltagere og heller ikke i nogen konkret form har et projekt/ aktion som jeg vil introducere og afprøve (foruden glædesdrabet (se nedenfor i dette brev), der i første hånd skal forstås som en metodestrategi) foretrækker jeg betegnelsen flirtende disidentifikatorisk emancipationsforskning.

forstyrrelser (/renoveringer) af forgivettagne strukturer, kan bidrage til at forandre dem.

Nu spørger du måske, hvad jeg mener med det og hvad det får for konsekvenser for dig? Det er rimelige spørgsmål, og jeg tænkte, at jeg med dette brev vil prøve at give dig nogle af svarene.

Disidentifikation og emancipation

Mit eget udgangspunkt for dette arbejde kan sammenfattes med José Esteban Muñoz' brug af begrebet *disidentifikation*. Begrebet kan grundlæggende forstås som en kritisk og fluktuerende situeringspolitik, der opstår som respons på tætsluttende, loyalitetskrævende og monokategorielle sociale bevægelser og hegemoniske versioner af identitetspolitikker[128]. Ved at dis-identificere sig med disse politikker afstår subjektet fra at indgå i uønskede kollektiver og underkaste sig de sociale forventninger, der følger af en given positionering og etablerer samtidigt en platform hvorfra kollektivet kan kritiseres. I bogen *Disidentification: Queers of Color and the Performance of Politics* (1999) viser Muñoz hvordan disidentifikation kan fungere som drivkraft i kreative og kunstneriske processer og skabe såvel ånderum for positioner, der ellers ikke oplever sig omfattede af 'vi'et' i sociale bevægelser, som modstandspositioner, fra hvilke kritik kan formuleres og formidles. Dette, skriver han er *"the worldmaking power of disidentificatory performance art"* (ibid.:ix).
Selvom dette arbejde ikke kvalificerer som performancekunst i sin egen ret, er jeg optaget af den disidentifikatoriske position – både som erfaring og som platform for formuleringer af kritiske analyser og andre perspektiver end de dominerende. Som jeg har skrevet til Dig tidligere, er de privilegier, jeg her prøver at fiksere, i nogen udstrækning også mine egne, og de virker eksempelvis ved i de fleste tilfælde at generere instinktiv gensidig sympati og forståelse i mødet mellem mig og studiets deltagere. Et af de spørgsmål, der har drevet mig i dette arbejde, er hvordan (dis)identifikation med disse privilegier kan bruges emancipatorisk og konstruktivt for øget lighed. Med Muñoz' analyser åbnes en forhåbning om, at en kritisk positionering i forhold til de fællesskaber, som privilegierne implicerer, kan fungere *worldmaking* ved at synliggøre sprækker i facaden og glimt af noget Andet end det bestående og derved udpege pladser fra hvilke kritikker kan formuleres og hvor oprøret ulmer.

128 Se også Lykke 2014b

Det leder os til anden del af ovennævnte positionering, de emancipatoriske forhåbninger, jeg nærer for studiet. I dette henseende har jeg altid Michelle Fine med mig i baghovedet. Hun skrev i artiklen *Working the hyphens: Reinventing self and other in qualitative research* (1994) at mennesker i akademia, der har en ambition om at forandre noget, altid havner i en dyb selvmodsigelse. Vi kan ønske, at bruge den magt, som vores positioner som vidensproducenter genererer, for at arbejde for øget retfærdighed, men i selve handlingen 'vidensproduktion' kan vi ikke undgå at udøve den dominans, vi søger at modvirke. Magt er, uanset i hvilket øjemed den bruges, magt, og Audre Lordes klassiske påmindelse om at *the masters tools will never dismantle the masters house*, er lige så relevant i dag som da hun først skrev det i sit essay i *Sister Outsider* 1984. I modsætning til Lorde, er jeg dog ikke ude efter en hel demolering af Dig eller dette hus (hvilket er heldigt, for dine værktøjer er de eneste, jeg har[129]). På trods af dine konservative, patriarkale og koloniale rødder[130] besidder Du enorme potentialer og er kilde til stor glæde, viden og passion. Det er blot fordelingen af disse potentialer og denne glæde, jeg er kritisk overfor og det tror jeg faktisk, kan afhjælpes med en renovering. Men et vilkår for at bygge om (i modsætning til at bare rive ned) er, at man må have en idé om, hvad der skal komme i stedet for det bestående. Det er nødvendigt med en vision/et normativt udgangspunkt, hvis noget skal bygges. I denne undersøgelse er dette udgangspunkt at: *det er nødvendigt, at mennesker med privilegier i højere grad end i dag er opmærksomme på dem, og hvad de gør ved tilgængeligheden i de rum, de bevæger sig i*[131]. Dette gælder alment, men her forholder jeg mig specifikt til arbejdet for bredere rekruttering i akademia. Forandring kræver indsigt. Og for at opnå denne indsigt er det nødvendigt at belyse og interpellere også 'den anden (eller måske nærmere 'den første') side' af ulighed. Vi kan kalde den selvfølgeligheden – eller førsteheden. Altså dem, der drager fordel af status quo. Fordi tavsheden omkring disse positioner og deres investeringer i det bestående er, tror jeg, det, der holder det aktuelle system på plads. Jeg tror, at vi på et generelt plan mangler sprog for at tale om

129 Men måske er det også grunden til at jeg ikke tør visionere et samfund helt uden Dig?

130 Se eksempelvis McClintock 1995

131 Det føles vigtigt, kære A, at understrege, at det har været umådeligt svært for mig, at formulere denne normative ansats, fordi jeg (ligesom mange af studiets deltagere) sidder fast i et selvinstalleret halvpositivistisk forskningsdogme om at ikke være (for) normativ i forhold til hvad folk skal gøre, tænke og mene. Når jeg skriver dette er det, som om, mine fingre vægrer sig. Som om værdien af alt det arbejde, der ligger bag denne bog fordufter og forsvinder, hvis jeg erkender det, som alligevel skriges ud på hver eneste side og som alle ansvarlige forskere har sagt (eller i det mindste indikeret) inden mig: Jeg har et normativt udgangspunkt. I dette studie og i det meste andet. Og det påvirker hvad og hvordan jeg ser på verden og på mit materiale. Nu gør jeg det alligevel og jeg håber, at du vil betænke ovenstående refleksioner, inden du afviser mig.

privilegier og metoder for at initiere disse samtaler samt vilje til at fastholde det kritiske blik på det Første i stedet for det Andet. Det er disse mangler, jeg håber at rette op på. Det er disse metoder, jeg ønsker at bidrage til. Det er denne vilje, jeg gerne vil kickstarte. Det er det, jeg mener, når jeg henviser til mine emancipatoriske forhåbninger.

Nogle gange – især i mødet med vrede deltagere og uforstående læsere - kan det føles som at forfatteren Jamaica Kincaid antiracistiske feministiske statement: *I feel it is my duty to make everyone a little bit less happy* [132] er det, der beskriver mine hensigter bedst. Og selvom jeg deler Kincaids, Ahmeds, Lordes, Berlants og Halberstams mfl.'s[133] pointer om, at glæde er politisk, er min hensigt egentlig den modsatte af Kincaids, for jeg tror, at disidentifikation og af-priviligering *øger* glæden. Ikke kun for dem, der får (måske lidt) mere reelle muligheder i et system, som i mindre grad priviligerer visse grupper på forhånd, men også, faktisk, for den, der giver slip på sine positioner og privilegier. "*[W]e must stay unhappy with this world*"[134] skiver Ahmed (2010:106) og jeg kunne ikke være mere enig, men min modeste ambition her er at udvide og brede Ahmeds 'vi' så også de førstehedsmærkede positioner interpelleres, aktiveres og ansvarliggøres i arbejdet for at forandre den verden, vi er utilfredse med. Målet med disidentifikation og feministisk glædesdrab (som er den metode, jeg applicerer for at bidrage til mine emancipatoriske forhåbninger – se nedenfor) er ikke at dræbe glæde eller sprede surhed per se, men at artikulere uretfærdigheder (og alles delagtighed heri) for at åbne mulighedsrum for andre tanker og livsformer og give plads til nye positioner og tilfældigheder. Det er, at skubbe det etablerede til side, for at berede marken for noget Andet (og bedre). At kultivere og nære de sprækker, der uvægerligt kommer i facaden, selvom den poleres hver eneste dag. At dyrke dissonansen frem for harmonien for at høre nye toner. At forholde sig til spøgelserne.

Appliceret emancipation

Næste spørgsmål er så, kære A, hvor, hvornår og hvordan den emancipation, jeg håber på, skal indtræffe? Her vil jeg også begynde med en historie:

---

132 Snell 1997

133 Se eksempelvis Ahmed 2004, 2010; Lorde 1984; Berlant 2008; Halberstam 2008; Ehereich 2009

134 Eller som Mathias Danbolt langt mere kraftfuldt udtrykker det: "Hvis queerfeminismen har et imageproblem, består dette i, at vi må gøre det mere attraktivt at skabe dårlig stemning i det konsensusorienterede racistiske heterohelvede, vi lever i" (2011)

Jeg deltog en gang i en workshop, der blev indledt med, at personen der organiserede mødet sagde, at alle tilstedeværende skulle rejse sig op og sige deres navn og hvad de tjente i løn om måneden, samt om de synes, at denne løn var rimelig i forhold til det arbejde de udførte. Det var, sagde personen, et vilkår for at deltage i workshoppen og en god øvelse i at synliggøre sin egen position i samfundsmæssige uligheder. Min instinktive reaktion var et stærkt ubehag. Jeg, ligesom, tror jeg, de fleste andre, var hverken forberedt på eller bekvem ved at fortælle om min indkomst. Spørgsmålet føltes grænseoverskridende, privat og upassende. Det var som at blive bedt om at stille sig op og synge til denne gruppe af fremmede og halvbekendte – noget jeg slet ikke havde lyst til. Min initialt bekvemme position i rummet blev brat afbrudt. Jeg husker, at der var flere, der forlod rummet. En blev sur og sagde højt, at det var komplet urimeligt at kræve, at han skulle fortælle noget, der ikke vedkom andre og som i øvrigt ikke havde noget med temaet for workshoppen at gøre. Det var ikke derfor, han var kommet. Jeg havde lidt samme følelse, men samtidigt var jeg nysgerrig efter mødets indhold (og på de andres lønniveauer) så jeg blev og fortalte, at jeg som doktorand dengang tjente omkring 26000 skr om måneden, og at det på den ene side er meget i forhold til hvad andre arbejdskategorier (hvis samfundsmæssige 'indsats' utvivlsomt er større end min) tjener, men at det på den anden side er lavt i forhold til mine disputerede kollegers løn (og det, PhD-studerende i de andre nordiske lande tjener). Jeg husker, at der skete noget meget specielt i rummet når forskellene i de økonomiske vilkår, vi lever under, blev synlige. For indkomst og den måde vi værdisætter forskelligt arbejde er givetvis ikke kun privat, selvom det for de fleste fremtræder sådan. Det er også et vilkår der strukturerer ens muligheder i livet og har betydning for, hvordan man anskuer verden. At kende hinandens økonomiske forudsætninger blev en nøgle til at forstå meget af det, der i øvrigt foregik på mødet og det gjorde, at deltagerne havde åbne refleksioner med sig selv og hinanden om hvordan deres tanker og valg blev påvirket af deres (socio)økonomiske positioner, om (u)retfærdigheden i de forskelle, der eksisterede og om hvad man kunne gøre for at forandre dem. Efter den første modvilje var overkommet og alle tilstedeværende havde afsløret deres positioner var indkomstrapporteringen både konstruktiv og produktiv – uden at det for den sags skyld medførte enighed blandt de tilstedeværende om, hvad der skulle gøres ved den (om noget).

Men det er egentlig min egen og andres initiale modstand mod at blotte sig i spørgsmål, der berører samfundsmæssig ulighed, jeg vil tænke lidt med her. For da jeg planlagde interviewene til dette arbejde, kom jeg i tanke om

workshoppen og min egen modstand mod de private spørgsmål, jeg blev bedt om at svare på. Her som dengang er det nemlig en vigtig pointe at stille spørgsmål om ting, der måske kan forstås som private, men som også har stor betydning for den enkeltes udsynsposition og muligheder i livet. Spørgsmål, der kan opleves uventede, ubekvemme og urimelige. Men hvorfor er det nødvendigt, kan man måske spørge? Hvorfor skal den gode stemning partout ødelægges? Hvorfor må magten forstyrres?

Et argument, jeg ofte møder mod mine meget firkantede læsninger af mine deltageres positioner, er, at virkeligheden altid er mere kompleks end de to kategorier 'Første' og 'Anden', hvorfor vi altid må søge at nuancere og komplicere billedet. Mit svar til dette er både ja og nej. Naturligvis har enkeltindivider myriader af sammenflettede dispositioner, der kan skubbe til, relativisere den førstehed, jeg tilskriver dem. Lad mig derfor igen understrege dette: Ingen 'er' bare den ene eller den anden side af mønten og derfor er det nok få, der føler sig interpellerede, når jeg taler om 'de første' eller gruppen 'privilegerede middelklasseforskere'. I mødet med konkrete levede liv er intet sort eller hvidt. Men at førsteheden ikke er en position, der spontant appellerer og/eller altid kan justeres/relativiseres med individuelle særpræg, betyder ikke, at den ikke kan eller bør underkastes granskning. Det må være muligt at fastholde et (kritisk) blik på privilegerende processer og samtidigt være bevidst om nødvendigheden af evig nuancering. Jeg håber, at du, kære A., vil følge mig i denne præmis: *I dyrkelsen af førsteheden ligger en interesse for netop dette aspekt i de medvirkendes subjektiveringsprocesser, ikke en benægtelse af alle de andre aspekter, der altid også er til stede og udgør det unikke puslespil, der er et individ.*

Men: Mens det på den ene side er uendeligt kompliceret, er det jo samtidigt også slet ikke særligt komplekst. Præcis som det kom frem på den beskrevne workshop, er årsagerne til eksempelvis økonomisk ulighed ofte vældigt simple. Nogles arbejde værdisættes meget højere end andres. Nogle tjener 80.000 kr/måneden og andre 18.000. Nogle har ikke et arbejde og får A-kasse på 9.000. Nogle er slet ikke med i det sociale sikkerhedssystem og har overhovedet ingen indkomst ud over det, vi andre lægger i deres papkurs, når vi kommer ud fra supermarkedet med fyldte indkøbsposer. Alle forstår, at dette er konkrete materielle vilkår, der skaber ulighed, men så længe det ikke bliver sagt, er det, som om vi ikke behøver at forholde os til det, eller bare kan blive ved med at hævde, at det er for komplekst til at diskutere på individniveau. Alle kunne i princip deltage i workshoppen, men de ulige vilkår for at være til stede og tilegne sig det, der diskuteres, bliver først explicitte når vores forskellige vilkår og orienteringsmønstre blev lagt blot. Når lønnen ytres,

bliver magten synlig og uligheden langt sværere at benægte – og derved opstår muligheden for såvel konflikt som konstruktive samtaler. På samme vis forholder det sig med privilegiet at komme fra en studievant baggrund. Hvis det ikke artikuleres, tillader vi os at være blinde for det. Eller lade det være et problem, for dem, der rammes af de strukturer og vilkår, der er udformede efter nogle andre end dem. *Derfor* er magtforstyrrelser nødvendige som *dele* af en undersøgelse af en lokal og specifik førstehedsposition. Som Ruth Frankenberg skriver må hegemoniet af-naturaliseres og gøres til et objekt[135]. Min erfaring fra workshoppen er, at kravet om 'blottede positioner' var meget konstruktiv for at muliggøre nye, situerede og udforskende samtaler. Det var som om at det, at bryde tavsheden om uligheden i rummet på workshoppen i sig selv fungerede disidentifikatorisk. Ikke nødvendigvis på individniveau, men ved, at vi deltagere som kollektiv blev tvunget til at betragte vores positioner udefra og tage afstand fra det, vi ikke brød os om.

For at konkretisere, hvor og hvornår denne selvrapportering kan have effekt kan vi inddrage Chales Gallaghers kritiske læsning af tidlige hvidhedsstudier, hvori han problematiserer forestillingen, at en kritisk studie af hvid racial identitet, (specielt hvis den udføres af nogen, der selv forkropsliger den), kan lede bort fra de dikotome raceforståelser, som den søger at udfordre[136]. Spørgsmålet om undersøgelsens emancipatoriske potentiale kan stilles både på et metodologisk niveau ('udfordres de undersøgte subjekter til at tænke kritisk på deres egen hvidhed? Eller i mit tilfælde; 'studievante førstehed?') og på et teoretisk niveau ('bidrager den kundskab, som studiet producerer, til en mere nuanceret, anti-essentialistisk forståelse af hvidhed? Eller i mit tilfælde: 'bidrager studiet til en nuanceret ikke-neutraliserende forståelse af studievanthed som førstehedsposition?') Selvom det er umuligt på forhånd at kende effekterne af ens forskning, er det relevant, skriver Gallagher, at gøre det klart, hvornår man som forsker sigter på at *the learning moment* skal indtræffe. Er det i dialogen med deltagere eller når studiets indsigter formidles til læserne (og i så fald til hvilke læsere)?

Hvordan mine spørgsmål påvirker deltagerne, er ikke let at sige noget om. I forskning, ligesom på alle andre områder, er 'det lærende moment' mangetydigt og umuligt at fastholde. Hvorvidt en respondent er blevet

135 Hun vil med sin studie gøre racisme til "a white people's problem" (1993) og i linje med det, vil jeg gøre det relative fravær af studieuvante studenter og kolleger i akademia til et problem for de studievante.
136 Gallagher 1999

udfordret til at overveje nogle tidligere uproblematiserede forestillinger i forbindelse med at svare på mine spørgsmål eller om hen i stedet har brugt vores samtale til at styrke sin opfattelse af disse forestillinger som valide, falder i min optik under den agens, som en deltager medbringer til interviewsituationen. Hvorvidt denne situation bliver et lærende moment, handler, i det mindste delvis, om, hvem, der hører spørgsmålet og under hvilke omstændigheder. Alligevel har min forhåbning været, at mine spørgsmål om magt og privilegier generelt set kunne skabe sprækker i samtalerne og muliggøre nye blikke på den egne position (både min og deltagerens). Jeg nærer således en tro på det normativitetskritiske spejls potentiale som - om ikke motor i forandringsarbejdet - så som generator i (potentielt emanciperende) selvrefleksivitet eller bare det, der åbner den øverste knap i disciplineringsskjortekraven, samtidig med at jeg også rent pragmatisk forstår, at dette potentiale er relativt.

Så vidt emancipationen, A. Jeg ved ikke om du er stået helt af, men jeg håber, at jeg har fået formidlet, at jeg tror, at selvom det, jeg gør med det glædesdræbende trykluftsbor, måske skaber lidt dårlig stemning og murren i krogene, så kan resultatet af ombygningerne komme alle til gavn. Lad os derfor vende os til et andet dilemma, som jeg forestiller mig bekymrer dig, nemlig diskussionen om min ret til at definere og positionere deltagerne som privilegerede 'Første'.

Om at tilskrive førstehed

Om validiteten af sine racialt og etnisk minoriserede informanters udsagn skriver etnologen Sune Qvortrup Jensen:

"Overordnet er der væsentlige etiske og metodiske problemer knyttet til tolkningen af minoritetsinformanters udsagn om racisme. Det er således for mig oplagt, at der er forskningsetiske problemer knyttet til, at hvide majoritetsforskere underkender etniske minoriteters fortællinger om racisme. Man kan også diskutere, om der i forskningen oftest forekommer underrapportering eller overrapportering af racisme? Omvendt er det oplagt, at man aldrig må overidentificere sig med informanter, og at man ikke kan nøjes med blot at tage informanters udsagn for pålydende." (2007:133)

Og jeg får lyst til at parafrasere ham i forhold til mit projekt:

Overordnet er der væsentlige etiske og metodiske problemer knyttet til tolkningen af førstehedsmærkede informanters udsagn om privilegier. Det er således for mig oplagt, at der er forskningsetiske problemer knyttet til, at en yngre

mindre privilegeret forsker underkender akademisk erfarne og veletablerede forskeres fortællinger om (fravær af) privilegier. Man kan også diskutere, om der i forskningen oftest forekommer underrapportering eller overrapportering af privilegier? Omvendt er det oplagt, at man aldrig må overidentificere sig med sine deltagere, og at man ikke kan nøjes med blot at tage deres udsagn for pålydende.

Der kommer noget komisk paradoksalt over denne måde at forholde sig til deltagernes fortællinger på, når de ikke, som Jensens, taler fra en minoriseret og andengjort position. At overhovedet diskutere, om man kan tage seniore akademiske kollegers udsagn for pålydende, fremstår næsten absurd. Det samme gør advarslen mod de etiske problemer, det indebærer, at en mindre privilegeret forsker overidentificerer sig med hegemoniets erfaringer, eftersom vi jo alle i en eller anden udstrækning, gør netop det[137]. Alligevel rammer Jensens formuleringer samtidig også noget præcist i de overvejelser, jeg hele tiden bærer med mig i dette arbejde: Nemlig spørgsmålet om hvem, der besidder retten til at afgøre, hvornår og hvordan en erfaring (eksempelvis studievant baggrund), er en fordel/privilegium og hvordan forskellige hverdagslige oplevelser kan tolkes i forhold til dette? I visse situationer, eksempelvis den, jeg beskrev i mit første forsøg på en indledning, hvor Sonja meget entydigt afviser en student, der vil have hendes hjælp med en ansøgning, er privilegierne og uligheden ikke så subtile. I andre, som flertallet af dem, jeg tager op i det følgende, er det langt mere diskrete processer, der analyseres. Processer, der i første omgang identificeres gennem forskerens fornemmelser af førstegørendet snarere end konkrete magtdemonstrationer. Og her bliver spørgsmålet om den yngre mindre privilegerede forskers underkendelser af akademisk hegemoniserede forskeres fortællinger om (fravær af) privilegier aktuelt. Som feminist vil jeg spontant påberåbe minoriserede og strukturelt underordnede gruppers ret til at selv positionere sig og lade det være op til den, der i en given situation er udsat (snarere end 'udsætteren'), at afgøre, hvorvidt der var tale om strukturel andetgørelse og/eller diskriminering[138]. Men når stegen vendes og det handler om majoriserede og strukturelt overordnede subjekters ret til at afgøre, hvorvidt de i en given situation har strukturelle fordele eller ej, lyser den principielle stjerne mindre klart. Gennem mit valg at beskrive deltagerne som førstehedsmarkerede og

137 Se eksempelvis Mattson 2005, Yuval-Davies 2006, Pease 2010

138 Hvorfor jeg også finder det grundlæggende problematisk at ikke tage racialiserede unge danskeres udsagn om racisme i Danmark for pålydende, sådan som Jensen implicit lægger op til i det citerede og parafraserede stykke. Alligevel vil jeg også anerkende Jensens indvending, at der altid er flere sider af en sag, hvorfor en analyse af alle(s) udsagn om diskrimination og/eller priviligering bør være åben for dekonstruktion.

undersøge snarere hvordan end om de er privilegerede, har jeg således afstået fra en empiri-informeret tilgang til deres positioneringer og frataget dem retten til selv- (eller måske nærmere: af-) positionering i mit materiale. På den anden side, er det ikke et mindre politisk valg at afstå fra at påtale den position, deltagerne taler fra. Blot er det (måske) mere bekvemt.

Første og andenhed i forskningsrelationen

"*Hun skal skrive en rapport om, hvordan det er at være perker.*" Sådan forklarede en af de unge i Kathrine Vitus Andersen undersøgelse om *Problembørn, pædagoger og perkere* en ven, hvad Andersen lavede (2005:57ff). Andersen, der havde lagt stor vægt på at undgå at etnificere og racialisere de aktører, hun undersøgte, beskriver, at hun initialt var forbløffet over kommentaren, men efterfølgende analyserer hun den som en reaktion mod at være genstand for socialvidenskabernes granskende blik - som en måde at gøre modstand mod eller ironisere over de forestillinger, hendes informanter forventede, at hun kunne have om dem[139]. Jeg fremdrager Andersens erfaring, fordi den også er sigende for de reaktioner, jeg mødte i mit feltarbejde – om end på omvendt vis. For hvor Andersens informanter godt kendte den diskurs som de forventede, at det hvide forskersubjekt læste dem ud fra, var mine deltagere generelt set uforstående overfor, hvad jeg dog kunne tænkes ville med dem, og samtidigt alligevel indskrevne i nogle kraftfulde betydningsafkastende logikker, når det gælder hvem, der udgør et relevant forskningsobjekt og fra hvilken vinkel, et givet tema bør belyses.

Disse logikker har vist sig at være fundamentale for de førstehedsformationer, jeg er interesseret i at belyse. Dels fordi de siger noget helt overordnet om interaktionsformerne i akademia (og specifikt om genusvetenskapens status heri), og dels fordi de indikerer nogle af effekterne af en uvelkommen interpellation og hvordan de (kan) håndteres. Jeg forstår disse logikker med afsæt i det, jeg (som en pendant til Spivaks begreb *processes of othering*) kalder *førstegørende processer* og med reference til Bourdieus begrebsdannelse *resistence to objectification*[140] analyserer jeg deltagernes modstand imod disse processer

139 se også Qvortrup Jensen 2007, der har lignende erfaringer og også diskuterer Andersens erfaring

140 der beskriver det greb, der sætter forskeren i stand til at forstå aktørens udsagn og/eller praksis ved at relatere disse til den (flerdimensionelle) position, der tales eller handles ud fra. I The Weight of the World introducerer Bourdieu begrebsdannelsen " resistance to objectification" som et begreb for den modstand, en sådan objektivering ofte kan afstedkomme (1999: 615-617). Ifølge Bourdieu skyldes en sådan modstand mod objektivering ofte, at det kan være smerteligt eller skamfuldt at deltage i afdækningen af årsagerne til de former for social underordning, der er med til at præge ens liv, kombineret med et grundlæggende ubehag ved forskerens granskende blik og en potentiel oplevelse af ikke at blive taget indholdsmæssigt alvorligt.

som *resistence to firstness* - eller i en lidt mindre mundret dansk version: *modstand mod at blive førstegjort.*

Den implicerede modstand mod at blive beforsket, der ligger i resistence-begrebet, er imidlertid ikke universelt gældende[141]. Oplevelsen afhænger blandt andet af, hvorvidt den granskede selv har mulighed for at øve indflydelse på de objektiveringer og klassifikationer, der foretages og af de positioner, den objektiverende og de objektiverede indtager i relation til hinanden (Jensen 2007:103ff). Når det gælder grupper, der historisk og aktuelt har oplevet, at objektiveringen bruges til disciplinering, social kontrol og stigmatisering (såsom Andersens informanter), er modstand mod objektivering og klassifikation muligvis at forvente, hvorimod man kunne forestille sig, at grupper, der oplever en høj grad af autonomi og indflydelse på deres livssituation (som mine deltagere) i mindre grad behøver at opponere sig mod (eller i det hele taget bryde sig om) forskerblikket. Dette var dog ikke tilfældet i nærværende undersøgelse.

'Op' er ikke en entydig retning

I forlængelse af ovenstående er det måske relevant at diskutere, hvad 'op' og 'ned' egentlig indebærer, når det kommer til etnografisk forskning. Etnografen Paul Willis har påpeget, at feltarbejde næsten altid er, eller bliver brugt, "*patronising and condescending*", fordi det ofte er de privilegerede gruppers repræsentanter, der forsker i de mindre privilegerede gruppers liv og adfærd (1978:194, 1997). At arbejde socialetnografisk er med andre ord ofte synonymt med at forske *nedad.* Men sådan behøver det ikke at være. Staunæs og Søndergaard har problematiseret den forskningsmæssige distinktion mellem 'opad' og 'nedad' og pointeret, at disse positioner hverken er fikserede eller generalisérbare. I stedet argumenterer de for, at fange "nuancerne i interaktionsmulighederne" og ser på "hvilken situation, man som forsker befinder sig i, og de mange forskellige former for interagerende kræfter, der er på spil" samt "orienterer sig i de varierende, gensidige og måske fleksible positioneringer, der konkret bliver til imellem forsker og udforskede" (2005:62). På trods af disse meget rimelige indvendinger mod

141 Den implicerede modstand mod at blive beforsket, der ligger i resistence-begrebet, er imidlertid ikke total. Bourdieu peger eksempelvis på, at det kan være en positiv oplevelse at blive objektiveret, når det sker i en dialogisk proces. Der kan således ideelt blive tale om at "the most disadvantaged, seem to grasp the situation as an exceptional opportunity offered to them to testify, to make themselves heard, to carry their experience over from the private to the public sphere" (Bourdieu 1999:615). Man kan desuden med Annick Prieur tale om, at det kan give mennesker værdighed "at vise de samfundsmæssige årsager til deres lidelse", og dermed frisætte dem fra individuel skyld og ansvar, at afindividualisere sociale problemer (Prieur 2002:127).

en for stagneret hierarkiforståelse i mødet mellem forsker og objekt (som jeg naturligvis, qua mit poststrukturalistiske videnskabssyn principielt tilslutter mig), placerer jeg overordnet dette studie i den betydeligt mere begrænsede (men ikke derfor mindre fikserede) tradition af at studere 'op'[142]. Dette skyldes helt grundlæggende, at min forskerposition i relation til undersøgelsens objekt er præget af flere interagerende former for underordning: Selvom jeg deler mange positioner med deltagerne, er der også steder, hvor vi skiller os ad. Som (relativt) ung og akademisk umeriteret, ikke-heterosexuel 'kvinde' med ikke-svensk baggrund befinder jeg mig i en langt mere usikker position end deltagerne, der alle er docenter/lektorer eller professorer med lange karrierer, store forskningsanslag og faste ansættelser – og i de fleste tilfælde svenske, heterosexuelle og/eller mænd. Men til trods for disse parametre, der relativt entydigt udpeger studiets retning som 'op', er der også elementer, der, som Søndergaard og Staunæs påpeger, trækker i en anden retning. Et centralt eksempel på dette er forskerens entydige definitionsret i form af magten til at overordnet udforme studiets forskningsspørgsmål og teoretisk/analytiske ramme og mere konkret præsentere og ekstrahere sit materiale på den måde, det passer hende bedst. Dertil kommer, at de udforskede aldrig er en homogen gruppe. Også relationerne mellem dem er gennemskåret af antagonismer eller magt, som jeg bevidst eller uforvaret kommer til at positionere mig i forhold til. Deltagernes magt er således også relativ - i forhold til hinanden og i forhold til forskeren(s).

Yderligere en forskelsproducerende faktor i denne undersøgelse var min institutionelle hjemmebane i genusvetenskap, der overraskende ofte aktiveredes af deltagerne for at skabe distance mellem dem og mig. Eksempelvis kunne deltagerne forsøge at etablere betydninger, der udpegede deres videnskabelige position som den kulturelt/videnskabsteoretisk gyldige/ attraktive, mens min videnskabelige hjemmebane blev henvist til en periferi af bias og særinteresser. Måske er det sådan, vi kan forstå Niklas' reaktion, den dag, jeg introducerede mig selv på den Nye Institution:

> Institutlederen indleder mødet med forskellige formaliteter og nævner så at der de næste par uger kommer til at være en gæst på institutionen. Det er mig, så jeg rejser mig op og fortæller kort om mig selv og mit forskningsprojekt. Min fornemmelse er, at projektet vækker interesse

142 Laura Nader påtalte i artiklen "Up the Antropologist" fra 1974 behovet for, at antropologien begyndte at også rette sit blik 'den anden vej' end den traditionelle fokusering på "the suffering slot" og også underkaste eliten kritiske undersøgelser.

> hos de fleste og flere nikker opmuntrende og stiller opfølgende spørgsmål. Da jeg nævner, at jeg kommer fra Genusvetenskapen i Lund bliver der dog et øjebliks tavshed, hvorefter Niklas udbryder: *"Jaha, då vet väl alla redan hur resultatet kommer bli"*.

Niklas reaktion kan forstås som en måde at vende den valorisering, der indledningsvis etableres omkring forskeren og hendes projekt på mødet. Det forekommer således væsentligt, at kommentaren falder umiddelbart efter en relativt positiv modtagelse af forskerens tilstedeværelse og lader til at have til formål at punktere hendes videnskabelighed'[143]. Det kan godt være at dit projekt umiddelbart vinder sympati her, synes Niklas at sige, men med din tilknytning (og det videnskabssyn, der følger heraf), kan vi ikke regne med, at det, du laver, kan bruges til noget. Således sættes forskeren og hendes projekt på plads af den ældre mandlige lektor, hvis (i forhold til forskeren) overordnede position og videnskabelighed cementeres. Kort og godt – et typisk billede fra førstehedsetnografens hverdag.

Men måske er der, som Staunæs og Søndergaard antyder, flere dynamikker på spil? En mulig yderligere faktor, kunne være min institutionelle hjemmebane der, forholdt til studiets overordnede tema, der har med magt, ulighed og i nogen grad køn at gøre. I en svensk kontekst, hvor disse tematikker (trods alt) nyder en relativt stor bevågenhed og overordnet set genkendes som 'vigtige' og 'relevante', kan positionen som genusforsker, til trods for de distanceringsog nedvurderingsmekanismer, som Niklas og en del andre deltagere aktiverede, fremstå som en autoritet og som repræsentant for 'den legitime kultur' i diskussionen af netop disse emner. Medregnes elementer af denne dynamik i ovenstående lille episode, må magtbalancen muligvis forskydes og nuanceres - igen.

Flirt som metode

Nå, A, nu tror jeg, at det er tid til dans. Det sidste, jeg vil skrive til dig i dag, handler nemlig om rammen i hvilken alle de ovenfor beskrevne tanker om forskningsmæssig ansvarlighed skal forstås. Det er netop her, i ideen om den ordentlige eller seriøse 'måde at gøre ting på', der som et selvfølgeligt orienteringspunkt former den akademiske kultur, jeg vil tage afsæt i, i denne sidste håndskrevne kinddans.

Med Sara Ahmed kan vi forstå orienteringen mod seriøsitet som "a matter of how we reside or how we clear space that is familiar" for at kunne "[make]

[143] Se Qvortrup Jensen 2007:107 for en lignende episode

new futures possible, which might involve going astray, getting lost, or even becoming queer" (2006:20-21). Brady Burroughs (et al) udvikler i sin afhandling *Architectual flirtations* (2016) flirten som metode for at udfordre denne seriøsitets 'mådemæssige hegemoni' og muliggøre en forstyrrelse eller forflytning af de etablerede forskningsmæssige orienteringspunkter. Burroughs tager inspiration fra Gavin Butt, der, som jeg nævnte i et tidligere brev, i essayet *Scholarly Flirtations* foreslår at flirt som metode kan fungere som en legefuld forflyttelse mellem positioner af seriøsitet og ironi og skriver: "Flirtation might (…) be seen as a model for practices of criticism (…) to decenter paranoid structures of serious analysis, or indeed to re-inflect them with a flirtatious, and playful, way of knowing." (Butt 2006:192). Med afsæt heri sammenligner Burroughs forskningsflirten med føreren i en løssluppen dans, der "trækker og skubber orienteringspunktet rundt i manegen og gnubber dets kanter så meget, at dets konturer bliver løse og grænserne mod periferien viskes ud" (Burroughs 2016:64, min oversættelse). Adam Phillips, som i *On Flirtation* (1994) også har beskæftiget sig med flirt som praktik, skriver at selvom flirt i grunden må forstås som en useriøs, triviel og harmløs fornøjelse – som en modsætning til 'det seriøse'[144] - så risikerer en for dikotomisk forståelse af disse begreber, at ikke se, hvordan flirten faktisk kan tilbyde en 'mærkelig' eller 'ualmindelig' tilgang til det seriøse: "Flirtation, as the 'easy' or much maligned double of things done probably, might simply describe a different kind of relation, another way of going about things" (1994:xvii, citeret i Butt 2006:189). Flirten kan dermed, skriver Burroughs, blive det habit-change[145] , eller "den queer re-orientering, der er nødvendig for at bringe ting og personer, der var utilgængelige i en konventionel genealogi indenfor rækkevidde" (2016:86, min overæsttelse). Denne nyorientering i tilgangen til 'seriøs forskning' betyder dog ikke, som blandt andre Eve Kosofsky Sedgwick har påpeget[146], at den flirtende forsker ikke tager sin objekter alvorligt, men derimod at en etisk forpligtelse på forandring ikke nødvendigvis kræver en hyldning og reproduktion af klassiske videnskabsgenealogier. Flirten komplicerer således ting, for den, der vanemæssigt hylder 'det seriøse', hvad enten, skriver Burroughs "det er for at

144 For; når en flirt bliver seriøs, ophører den med at være en flirt. I det øjeblik vi begynder at forpligte os (på sex, relationer, ægteskab eller loyalitet til en given forskningsretning), forlader vi frivoliteten og træder ind på andre (ofte mere seriøse) arenaer. Og så er flirten brudt.

145 der er Teresia de Lauretis begreb (1991), her taget op og queeret af Ahmed.

146 Apropos den paranoide forskningsdramaturgi, som Butt anfægter i citatet ovenfor skriver Sedgwick blandt andet: "…to practice other than paranoid forms of knowing does not, in itself, entail a denial of reality or gravity of enmity or oppression" (2003:128 kursiv i original)

sikre sin egen position eller for at følge den praksis, hen kender og føler sig tryg med" (2016.:64, min overæsttelse). Ved at afspore de optrampede veje, afkræve reorientering af alle implicerede parter og fungere både som kritisk glædesdræber og lidenskabelig dansepartner, gør flirten netop dette.

Jeg forstår, at du formentlig er lidt skeptisk overfor dette, og derfor vil jeg gerne understrege, at jeg også synes, at det hele er lidt *risky*. Det indebærer jo en stor grad af sårbarhed, at vise interesse for en gruppe mennesker, der som udgangspunkt ikke er interesserede i kontakt, og det er anstrengende, ikke på forhånd at vide, hvordan tingene vil udvikle sig. Burroughs påpeger, at flirten, ligesom samtaler er "afhængig af et engagement fra mere end en part. Eksisterer dette ikke, bliver den (flirten) nærmere en stalker og konversationen nærmere et forhør" (2016:63, min overæsttelse). Men samtidigt kan flirten ikke underlægges en given form, der risikerer at knytte den for fast og begrænse dens frivolitet. Derfor er det en speciel fornemmelse, at sætte sin lid til det udefinerbare, næsten kemiske, der kan ske mellem mennesker, når manuskriptet for samværet (delvist) tages bort. Men sådan er det jo at flirte. Og selvom det, skriver Butt, kan misforstås som svaghed; "flirtation may be deemed 'weak' by dint of its pleasurable embrace of uncertainty and doubt" (2006:192), kan usikkerheden, vendes til en styrke, fordi en frivol tilgang åbner muligheder for samtaler, der ellers aldrig ville være blevet ført og kan forskyde de hierarkier, der ligger indlejrede i en konventionel metode (og mellem meriterede studievante akademikere og en doktorand med et for dem ubegribeligt forskningsprojekt). Derfor handler flirten, som Burroughs skriver, om at strække hånden ud og invitere 'objektet' op til dans, men samtidigt beholde rollen som fører, ved at tilføre den flirtende usikkerhed, som det indebærer for følgeren, at aldrig rigtig vide, hvad der er seriøst; Nej, det er ikke længere tango, nu er det chachacha! (2016:64)

Dette er principperne for det renoveringsarbejde, jeg har påbegyndt. Jeg håber, at disse sider har fået mine ideer lidt ud af tågerne og at du forstår hvor vi er på vej hen? Nu vil jeg lade dig sætte musik på og svinge træbenet lidt. Måske skal du tage dig et glas pastis eller hvad du nu drikker? Måske en extra rød læbestift?

Alt godt, L

KORET: OK. TRÆK LIGE CRAZY-BREMSEN!

Doktoranden: ja, det var jo ikke ligefrem uventet at I ville dukke op nu…

KORET: DET GØR VI FORDI DU BEHØVER OS. FORDI DU GODT VED, AT DU HÆNGER PÅ GRÆNSEN. STOP. NU. SLET DET SIDSTE OG TAG DIG SAMMEN.

Doktoranden: men det er jo mine metodeovervejelser. Det handler jo om supervigtige spørgsmål om situering, om tilgang til empirien, hvordan vi ved, det vi ved, og hvad vi ikke kan får øje på…

KORET: DET BURDE DET VÆRE, JA, MEN I STEDET ER DET FLIRT OG DANS OG KULØRTE LAMPER! DET LYDER SOM INVITATIONEN TIL ET AKADEMISK HALBAL PÅ SPEED

Doktoranden: det er vel heller ikke det værste…

KORET: MEN VI VED JO FOR HULEN STADIG IKKE HVAD DET ER DU VIL GØRE! DER ER ET HUL I VÆGGEN OG HER ER PISSEKOLDT. DET ER ALT DU HAR AFSTEDKOMMET. HVOR VIL DU OVERHOVEDET HEN?

Doktoranden: ud…

Efter nogle dages tilfredshed med opslagene på svingdørerne og den inkludering, jeg følte, at de signalerede til præsumptive besøgere, begynder jeg at tvivle på, om de er nok. Hvis nogen kommer og reelt er interesseret i det materiale, som udgør grunden for renovationen, så vil de måske også gerne vide lidt om strategierne for, hvordan det blev indsamlet? Lidt om hvordan jeg forberedte mig, hvilke spørgsmål, der var centrale, og hvilke reaktioner jeg fik? Jo mere jeg tænker på det, jo mere magtpåliggende bliver det, at forklare og fordybe baggrunden for materialet i gangene. Derfor klistrer jeg følgende tillæg op under de to første anslag. På grund af dets længde blev svingdørene lidt mindre æstetisk tiltalende og antog næsten karakter af et overtapetseret el-skab, men i dette tilfælde besluttede jeg, at vidensdeling og delagtighed måtte gå før form.

Samtalestrategier

Under selve interviewene antog forskeren en åben og dialog-initierende rolle. Det var generelt (overhovedet) ikke noget problem at få deltagerne til at fortælle om sig selv, men mens de gjorde det, havde forskeren fra tid til anden en umiskendelig fornemmelse af at være 'på fisketur', da hun ikke på forhånd vidste hvordan og i hvilke former (og om!) den studievante erfaring ville give sig til kende[147]. Derfor antog interviewene en meget åben form, hvor der blev lagt vægt på, at deltagernes egne tankerækker skulle være med til at danne retning for samtalerne. Samtidigt sørgede forskeren for at komme omkring de temaer, hun på forhånd havde opstillet og forholde deltagerne til de dilemmaer, hun havde identificeret som interessante. Man kan kalde denne interview-stil semistruktureret, men forskeren foretrækker improvisatorisk, da det associerer til opmærksomhed i øjeblikket, på interaktionen med med/modspilleren og tekstens (interviewguidens) kontekstspecifikke formbarhed.

Af sine indledende sonderinger af temaet (gennem blandt andet læsninger af planer för breddad rekrytering, samtaler med likabehandlingsstrateger på flere svenske universiteter og en bred orientering i feltet privilegiestudier) var det blevet klart for forskeren, at studievanthed generelt lader til at være et undflyende og ikke-præsent (men dog virksomt) aspekt af menneskers selvforståelse. Det var derfor tidligt tydeligt, at spørgsmål, der direkte tog udgangspunkt i klasse/studievanthed/privilegier ville gøre det svært at få interviewsituationen til at flyve. Derfor brugte forskeren i interviewene forskellige metoder for at få refleksionen i gang og muliggøre en dialog, hvori det svære, det uventede og det hverdagslige tales frem i en situeret og subjektivt oplevet form. Eksempelvis medbragte hun forskellige reflektionsiniterende redskaber såsom billeder,

[147] Se Faber 2008 for en beskrivelse af en lignende oplevelse i materiale indsamlingen til hendes Jagt efter klasse.

korte tekster eller påstande, der på forskellig vis tematiserede ligebehandling og inklusion i akademia, og spurgte efter oplevelser og erfaringer og konkrete eksempler på flyvske principper om, for eksempel, at der skal være 'plads til alle' og generaliserede beskrivelser om eksempelvis at 'alle behandles lige'. Forskeren forsøgte videre at holde fast i en narrativ interviewteknik, hvor konkrete episoder og hændelser i informanternes levede liv stod i fokus, men det var, som forventet, uforholdsmæssigt svært at etablere en konstruktiv samtale om disse emner[148]. Forskeren lirkede, snusede, omformulerede og prøvede på forskellige måder at få deltagernes studievanthed på bordet, så den kunne undersøges og diskuteres. Både konkrete spørgsmål som "Hvordan tror du at dit opvækstmiljø har påvirket din karriere?" og mere subtile som "Har du fået noget med fra dine forældre, som du kan bruge i dit arbejde her i akademia?" og i visse tilfælde helt åbne: "Tror du at baggrund betyder noget for nogen?" blev benyttet for at initiere samtaler om studievanthed, men helt gennemgående lukkede majoriteten af deltagerne ned for disse spørgsmål og afviste, at de overhovedet var relevante at stille – eller skiftede emne og fortalte om noget i sammenhængen irrelevant. Først til sidst i interviewene, efter ofte lange og – bevares - spændende og indholdsrige samtaler (dog for det meste, om noget andet end det, der blev spurgt efter), så forskeren sig nødsaget til at stille mere direkte og konfronterende spørgsmål om magt og privilegier og dermed bryde den gode stemning, der ellers generelt prægede møderne med deltagerne[149]. Det er disse relativt korte interviewpassager, der i det følgende refereres til som glædesdrab, og som det fremstår nødvendigt at uddybe lidt.

Det interviewtekniske etikettebrud aka glædesdrab

Glædesdrab er Mathias Danbolts oversættelse af Sara Ahmeds begreb killjoy. I The promise of happiness (2010) betoner Ahmed oplevelsen af socialt faux-pas, som nøglen

---

148 Denne teknik blev forskeren dog successivt bedre til, hvorfor der også kan konstateres en 'kvalitetsforskel' mellem de første og de sidste interview. De første interviews (som gennemførtes inden observationsstudierne) var i høj grad præget af en 'hvorfor-tilgang' og spørgestil, der gjorde nogle informanter tavse og mange svar lukkede. Men i forbindelse med feltarbejdet, der muliggjorde en konkret spørgen til informanternes indbyrdes relationer, hverdagsliv og rumslige orienteringer blev det lettere at forpligte mig mere på det narrative og stille 'hvordan-spørgsmål' i stedet (Chase 1995).

149 I denne samtaledifferentierings strategi med et 'først' og 'sidst' var forskeren blandt andet inspireret af Hanne Haavind, der i forhold til studier af køn skriver, at man: "...ikke behøver å bringe temaet på bane ved å spørre om personernes oppfatninger om hva kjønn betyr. I stedet er det den, som bliver intervjuet, som bringer intervjueren til hendelser der kvinner og menn (jenter og gutter) er involvert, men uten at innholdet nødvendigvis er tematisert som kjønnet eller kategorisert etter kjønn. Når det anses som en metodisk fordel, at denne framgangsmåten ikke spør direkte etter hva kjønn betyr, er det fordi vi søker etter det innebygde eller mangfoldige i kjønnede betydninger. Kjønnede betydninger er ofte noe som tas for gitt, og som ligger som en stilltiende, men felles forutsetning for, at det som skjer, kan bli oppfattet på en spesiell måte. De utforskedes refleksjoner over hva kjønn kan bety som stereotypi, som ideal, eller som referanse for eget selv – det kan komme i tillegg, og gjerne mot slutten av samtalen" (Haavind 2000:20, kursiv i original).granskende blik og en potentiel oplevelse af ikke at blive taget indholdsmæssigt alvorligt.

til glædesdrabet. Når nogen 'vælger' en forståelse af verden eller en position, der er besværlig, (for eksempel fordi den er ubekvem for flertallet eller går imod de lokalt herskende normer), kan det medføre at udsættes for krav eller forventninger om at vælge noget andet, fordi det initiale valg risikerer at påføre både vælgeren selv og muligvis også hens nærmeste ulykke (Ahmed 2010, Bissenbakker 2012). Hvis 'vælgeren' fortsætter med at insistere på, at ulykken ikke stammer fra hens verdensfortolkning eller position, men fra andres uvilje til at anerkende samme, er det, mener Ahmed, ikke sikkert at hen derved kan komme udenom at anklages for, at selv have valgt at være ulykkelig, fordi hen selvmant ikke har valgt det, der i den normative diskurs præsenteres som "lykken" (Ahmed 2010:218, se også Bissenbakker 2012). Et eksempel på dette kan være den queer person, der alene med sin tilstedeværelse skaber ubehag på heterofamiliefrokosten fordi hen distraherer dominerende antagelser om begær og slægtsskab. Sådanne positioner kan ofte interpelleres som 'sure' eller 'kritiske' og opfordres til at slappe af og lade antagelser og normativiteter passere og derved tage ansvar for den (normativt) gode stemning (Bissenbakker 2012). Men i stedet for at tilpasse sig og nedtone det, der skaber friktion i situationen, foreslår Ahmed at holde fast i positionen som glædesdræber (2010:50ff). Hun fastholder, ligesom Jamaica Kincaid (se Snell 1997) vigtigheden af at ødelægge den glæde eller nydelse, der bygger på uretfærdighed, vrede eller andres ulykke og peger på at den glædesdræbende figurs negativitet kan læses som "dens udfordring af antagelsen om, at lykke følger med en relativ nærhed til et socialt ideal" (Ahmed 2010:53 oversat af Bissenbakker i 2012). Den feministiske glædesdræber er således ikke bange for at skabe dårlig stemning, men har tværtimod som strategi, at udfordre normens bekvemlighed ved at insistere på at forholde de dominerende narrativer til de stemmer, hvis udelukkelse, de bygger på. Strategien i forhold til nærværende projekt er således relativt klar, men det er en ubehagelig retning, den udstikker, fordi den insisterer på interviewtekniske (og mellemmenneskelige?) etikettebrud, der gør op med det, Steyn kalder "the presupposed gratefulness always embedded in a researcher's relation to her object" (2001:67).

For at finde måder at gribe et glædesdrab an på metodisk, har forskeren ledt vidt og bredt efter konkrete strategier for at tale om privilegier i interviews. Dette har dog vist sig at være et yderst underbelyst felt. Der er visse metodeovervejelser i Bob Pease's bøger om feministisk emancipation for profeministiske mænd[150], (hvor der dog ikke er tale om glædesdrab i gængs forstand, eftersom deltagerne allerede deler forskerens/ proceslederens analyse), men udover dette, lader metoderefleksioner ikke til at være så udbredte i studier af førstehedspositioner[151]. Ruth Frankenberg, der er forskerens

150 Se eksempelvis 1997, 2000, 2002

151 I det hele taget er den konkrete litteratur på dette felt meget begrænset. Der er skrevet en del om nødvendigheden af at 'studere op' altså synliggøre og undersøge magtpositioner, men meget lidt om de metodiske og etiske implikati-

husgud, når det glæder studier af privilegier, er desværre heller ikke så konkret omkring sine strategier i de metodologiske dele af White Women – Race Matters, men i sin jagt på konkretisering, fandt forskeren i the Lesbian Herstory Archives i Brooklyn, et gammelt kassettebånd med et interview, som den New York-baserede kult-radiokanal DYKE FM har lavet med Frankenberg. Her fortæller hun blandt andet om udfordringen ved at være empatisk, men samtidigt holde sine informanter ansvarlige og forblive loyal med "the voices outside" (dvs. dem, hun ikke talte med i sin forskning, men hvis interesser hun ville varetage med sine resultater):

"I made use of a very simple principle that I called 'Pinpoint the difference' in order to make sure that the voices of women and girls of colour would not be left out of the conversation. Whenever I was told something I understood as racist or an expression of white privilege, I would make sure to ask how the informant felt in relation to that and then follow up with a question about how they thought a person of colour would feel in a similar situation. […] Whenever the answers to these two questions differed, which was surprisingly often, I would ask why, and my informants would – at least briefly – have to consider the option of white privilege. I would never be more specific or demand more 'privilege confession' than this comparison, but it was certainly enough to profoundly change the economies of gratefulness at work in our interactions"
transskriberet fra Mouth to Mouth with Ruth Frankenberg, DYKE FM, 19990918,

Med sine spørgsmål om, hvordan givne situationer kan opleves forskelligt, afhængigt af den medvirkendes racialisering, afbryder Frankenberg momentalt det forventede manuskript for det etnografiske forskningsinterview og tvinger sine informanter til at forholde sig til emner som magt og (sine egne) privilegier. Dette manuskriptbrud kan, som Steyn påpegede i citatet ovenfor, lede til ubehag i relationen mellem forsker og informant og en mindre tillidsfuld fortsat samtale, men, fortsætter Frankenberg: "On the other hand, what could I do? These women were not at all used to refer to themselves as white and if the dialogue was to go anywhere it had to get dirty at some point." (ibid.) Analogt med dette skriver Steyn, at det i studier af privilegerede grupper er nødvendigt at bekende sine loyaliteter og holde fast ved dem i de stunder, hvor bekvemlighed eller ønsket om sympati fra den, der sidder overfor, ellers kan løbe af med én: "[t]hroughout the project, my loyalties always remained with the very group I had chosen to omit from my research; Blacks." Dette betyder, skriver Steyn, at hun som forsker forpligtede sig på at stille ubekvemme spørgsmål for at sikre sig, at hendes studie ikke bare geninstallerede hvidhed "as the center of everyone's attention", men faktisk bidrog til at forbedre (eller i

---

oner af dette (Nader 1974, Gusterson 1997, Ortner 2010). Der eksisterer også en del forsøg på at udvikle pædagogikker, der behandler og problematiserer privilegier (se eksempelvis Kimmel 2003, Kimmel & Ferber 2003b, Goodman 2001, Kumashiro 2002 samt Bromseth & Darj 2010, Brade et al. 2008) men her lægges vægten ofte på gruppedynamikker og pædagogiske redskaber, der heller ikke rammer helt rigtigt i forhold til min interesse. Heller ikke i litteraturen om traitorous identities (se eksempelvis Bailey 2000, Lakritz 1995) fokuseres der på relationen til og interaktionen med andre i samme 'gruppe' som den, subjektet forråder. I stedet diskuteres forræderens forhold til og status blandt de Andre, hvis sag hen støtter.

hvert fald ikke forværre) vilkårene for dem, hun ikke snakkede med (2001:64-65).

and dirty it went...

Det ubehag/dirtyness, som Frankenberg og Steyn indikerer, opstod til overflod i forskerens glædesdrab i interviewen[152]. Man kan roligt sige, at de taknemmelighedsøkonomier, der er på spil i et kvalitativt forskningsinterview, sattes under pres, når der blev brudt med den forventede venlige og taktfulde dramaturgi for interaktionen, og forskeren insisterede på at svømme mod den strøm af betydningsfraskrivelser, der udgjorde den spontane reaktion på de glædesdræbende spørgsmål. Tværtimod alle de principper for feministisk interviewteknik, som forskeren tidligere selv har lært, tillempet og undervist andre i, (der blandt andet indebærer en taktfuld fornemmelse og respekt for informantens grænser, at acceptere, hvis et emne bliver afvist eller fremtræder som for sensitivt og at respektere informantens virkelighedsbeskrivelse[153]) måtte hun i visse interviewpassager udfordre de grænser, deltagerne opsatte, og insistere på et emne og en virkelighedsbeskrivelse, der ikke harmonerede med deres. Flere gange måtte samtalerne afsluttes i forbindelse med disse passager (der dog, som nævnt, altid lå sidst i interviewene), og forskeren måtte tage imod både trusler, anklager og provokationer, fra deltagere, der absolut ikke satte pris på, at hun insisterede på at italesætte deres privilegier.
Men ubehaget er ikke enkeltsporet. Det rammer såvel forsker som deltager. Således var forskerens illoyalitet overfor det forventede manuskript for situationen ikke kun grænseoverskridende for deltagerne, men i høj grad også for hende selv, der (i måske ekstrem grad) har internaliseret et middelklasseideal om at glatte ud, stryge med hårene og undgå konflikter i mellemmenneskelige relationer[154]. Den brudte loyalitet, fornemmelsen af at være en forræder og pådragelsen af ansvaret for den i visse tilfælde meget dårlige stemning, er alle forventede effekter af et glædesdrab, sådan som Ahmed beskriver det, men at modsætte sig disse fornemmelser, blive i det ubekvemme og fortsætte med at stille de spørgsmål, som hun godt vidste, at deltagerne ikke ville have, vækkede en intens - næsten fysisk - oplevelse af ubehag, der om ikke andet siger noget om, hvor stærke konventioner glædesdrabet er oppe imod.

---

152 Særligt de første, efter en tid lærte jeg at applicere strategier i stil med Frankenbergs, hvilket reducerede lidt af dramatikken.

153 Se eksempelvis Reinharz 1992

154 Sociologerne Sarah Becker & Aiello Brittnie har påpeget at sådanne 'complicit'-strategier og accepter af stilheder, bidrager til opretholdelsen snarere end nedmonteringen af privilegerende strukturer (2013).

Kære A igen

Jeg håber ikke, at du misforstod mine hensigter med flirten og dansen, og tror, at jeg stalker dig? Jeg indså netop, at min besathed af at få kontakt med dig måske begynder at se suspekt ud, og at den halvironiske reference til Chris Krauss, jeg lagde ind i starten, er ved at komme tilbage og hente mig. Eller også opfatter du mig bare som en lille arrig terrier, der har bidt sig fast i din hælsene og sidder der og spytter breve ud? Ingen af delene er videre flatterende, men måske heller ikke så langt fra sandheden? Hursomhelst, som I siger i Sverige, så har jeg en tilføjelse at gøre til sidste brev og den handler om mine analysestrategier, altså hvordan jeg applicerer den flirtende disidentifikatoriske strategi med emancipatoriske forhåbninger, som jeg prøvede at skitsere i sidste brev, i mødet med empirien.

Normativitetskritiske analysestrategier

Diana Mulinari har karakteriseret kvalitativ forskning som det "tysta våldet i den mjuka metoden", (1999:51) hvor volden udgøres af den reduktionisme, det indebærer, at omforme de "ofta kaotiska reflektionerna som djupintervjuer eller deltagande observation producerar till en strukturerat eller koherent berättelse, ofta presenterat i citat" (ibid.:54) Et videnskabsteoretisk afsæt, som det, jeg præsenterede i sidste brev, kan ikke afhjælpe denne vold, og det åbner heller ikke nødvendigvis indgange i analyserne af et stort empiriske materiale. For at gøre det, er det nødvendigt med en analysestrategi, der foruden en (kritisk) bevidsthed om forskerens potentielt gude-agtige og voldsudøvende position, bidrager med en lille lysstribe i det kaotiske mørke som et analysearbejde næsten altid fødes ud af. Her læner jeg mig (igen!) op ad Søndergaards eksempler på anvendeligheden af destabiliserende poststrukturalistisk diskursanalyse[155]. Det vil sige analysestrategier, der sigter mod at forstyrre og demaskere selvfølgeligheder, naturaliseringer og essentialiseringer indenfor et givet diskursivt praksisfelt. Et af de centrale foci for denne tradition er *normativitet, der udgør "en vej til at tale om de koder og socialt ordnende principper, subjekter forhandler kulturel genkendelighed og legitimitet igennem"* (2000b:66). Normativitet har med andre ord stor betydning for, hvilke tilblivelsesprocesser, handlerum og agensformer, der fremtræder som realistiske og levbare. Normer forstår jeg som diskursive/

155 Se eksempelvis 2005, 2002, 2000, 2000b

epistemologiske forudsætninger for 'det sociale', der oftest ikke er synlige, fordi de er implicit forudsatte og således fremstår som sandheder, der afspejles snarere end produceres af diskurserne.[156] For at åbne disse normativiteter og forstå deres virkninger er det nødvendigt at underkaste dem kritiske læsninger, hvorfor jeg fortsættelsesvis beskriver mine metodestrategier som normativitetskritiske. Min forståelse af kritikbegrebet henter jeg fra litteraturvidenskaben, hvor det fungerer som en invitation til en analyse af de sammenhænge, virkemidler, temaer og narrative logikker, der samspiller i en text (bredt forstået) (Bissenbakker 2008:60, Lykke 2016). Kritik er således ikke nødvendigvis afvisende eller ude på at rive værket ned, men et forsøg på at åbne, problematisere og kontexualisere dets meningsbærende strukturer (Myong 2009:58). Videre anerkender en kritisk analyse, hvilket er vigtigt i min poststrukturalistiske ansats, at den per definition altid er en del af et tolkende projekt og derfor ikke kan (eller vil) tilstræbe objektivitet.[157]

At indtage en normativitetskritisk analysestrategi er dog ikke, som blandt andre Mons Bissenbakker har understreget, emancipatorisk i den forstand, at det frisætter subjektet fra normer. Det er hverken dens mål eller mening. Derimod kan den bidrage til *at frisætte normerne fra naturalisering, og, skriver Bissenbakker: "[e]t sådant afessentialiserende blik kan udgøre selve forudsætningen for at kunne forestille sig noget andet end det bestående"* (2008:61). Den emancipatoriske ambition ligger således analytisk på et diskursivt niveau i en søgen efter sprækker og ruptioner af det, der etableres som neutralt og selvfølgeligt, for at udpege kontingens og derved afsøge muligheder for noget utopisk Andet (- det, jeg kalder *worldmaking* interventioner). Spørgsmålet er så, hvordan man rent analyseteknisk kan få belyst normativitet som konstruktion og vilkår i et stort empirisk materiale?

En udbredt strategi i den danske tradition for poststrukturalistisk inspirerede subjektnære analyser af Første- og Andetheder er, at praktisere en såkaldt *overskudslæsning*[158], der blandt andet indebærer, at søge efter randpersoner og/eller grænse- og trickster-figurer[159] for at med dem fokusere på og udstille

156 Normer kan således forstås ikke bare som samfundets institutionaliserede vaner, traditioner og tabuer, men også som regulative ideer, der er blevet naturaliserede. De er således uomgængelige dele af det sociale og ikke per definition 'gode' eller 'dårlige'. Men de indebærer subjektiveringer og magtfordelinger, der kan have såvel positive som skadelige virkninger. Se Bissenbakker 2008:60ff, Bromseth 2010:23ff

157 Se eksempelvis Lohman et al 2007, Forser 2002, Bissenbakker 2008, Myong 2009

158 Se Staunæs 2004:9

159 Disse figurer kan sammenfattes som positioner, hvis praksisser i den givne analyse fremstår som normoverskridende, 'skæve', normativitetsbrydende (og af og til subversive). Grænsefiguren fungerer dels som analyse-

normativitetens grænser og subjektets potentielle mulighed for at overskride disse. Qua mit materiales ensidige fokusering på netop førstehed, er dette ikke en fremkommelig vej for mig. Selvom der er positioner i materialet, der i nogen form muligvis ville kunne genkendes som grænsefigurer (eksempelvis ved at værge sig mod de privilegier, som positionen som studievant indebærer), så ligger de brud og sprækker i diskursen, som disse figurer peger på, lidt ved siden af det, jeg er ude efter at belyse, hvilket er normativitetens kerne. Derfor leder min analyse snarere end grænsefigurer efter '*midterfigurer*', det vil sige positioner i materialet, der opretholder og (gen)opbygger normativiteter, i de tilfælde de udfordres. Mit ærinde med analysen er således i første omgang at belyse investeringer i normativitet (og fraværet af samme) fra et normativt udsigtspunkt. At udstille de processer, der (re)installerer det, der tages for givet, og udpege den agens og det aktive arbejde, der foregår normativitet. Ligesom Myong tager jeg afsæt i et agensbegreb, der ikke nødvendigvis sammenfalder med ideer om forandring, men som også kan beskrive situationer, hvor der netop *ikke* søges nogen form af forandring, men tværtimod en opretholden af status quo (2009:63). Den normativitetskritiske analysestrategi kan bidrage til en læsning, der holder øje med de tilfælde, hvor både den subversive og den restitutive agens kommer til syne.

En decentreret læsemodel

"Hvordan udformes disse analyser så i praktikken?" spørger Du måske. "Hvordan afsøger og sorterer du mere konkret det empiriske materiales rod og hvad indebærer det, for det reduktionistiske vold du som forsker ufravigeligt må begå på materialets kompleksitet?" Det er gode og rimelige spørgsmål, som jeg skal prøve at svare på, ved at fortælle lidt om min læsemodel.

Jeg har anvendt det, jeg kalder en *decentreret dialektisk tilgang* til empirien. Den udmærker sig ved, at jeg, i analysen af mit materiale, løbende har foretaget abstraktioner og selektioner. Herved er en del tråde blevet trukket ud som afgørende og væsentlige for at forstå mine interessefelter, mens andre er blevet afklippede, tilsidesatte eller er indvævede i baggrunden for det, jeg har udvalgt som relevant. I udvælgelsen af tråde, har jeg ikke søgt efter et specielt område, men derimod efter såvel det almene som det specielle, det givne som det subjektive, det normale som det afvigende, både i det enkelte

strategiske spejlinger af diskursiv grænsesætning – som illustrationer af, hvor grænsen mellem det normale og det Andet trækkes (Staunæs 2004:68ff), og dels som eksempler på (af)magt, agens og forhandlingspotentiale. For en problematisering af grænsefiguren som en potentiel heroiseren af visse (men ikke andre) normbrud og som tilgængelig for visse (men ikke andre) subjektiviteter, se Myong 2009:63.

160 Se også Myong 2009

interview, i dialogen mellem interviewene, og i den symfoni af mange stemmer, som materialet udgør i sin helhed.[160] Ved hjælp af disse læsninger har jeg syntetiseret centrale elementer og koblet dem til undersøgelsens førstehedskritiske fortolkningsramme. Denne tankemæssigt og teoretisk styrede fortætning af materialet kan ses som selve undersøgelsens omdrejningspunkt, hvorfor jeg forstår mit analyseafsæt som abduktivt[161]. Det indebærer, at jeg i analysen tager afsæt i den ovenfor skitserede subjektiveringsteori og det på forhånd fastlagte førstehedsperspektiv og forholder dette til de normativitetsspor og -brud, der kan afsøges i materialet. Derefter tager jeg disse empiriske elementer med tilbage i min afsøgning af mine teoretiske inspirationer for at syntetisere disse yderligere.

Den decentrerede læsemodel kan konkretiseres med udgangspunkt i det, Haavind kalder 'at søge på langs' kontra 'at søge på tværs' i interviewmaterialet (2000). Fokus er således dels på, hvordan informanterne selv kobler hændelser sammen og giver dem plads og betydning i deres fortællinger, og dels på en undersøgelse af materialet i sin helhed, der gør det muligt at udvikle en analytisk forståelse, som potentielt adskiller sig fra deltagernes egne, fordi der ikke fokuseres på den enkelte deltager, men på deltagerne i forhold til hinanden[162]. Jeg vægter således både helheden og det individuelle, når en deltager fortæller, at han af og til ønsker, at hans arbejdsliv var mindre "*staccato*" og "*leverpastej*", eftersom ordvalget på den ene side kun kan forstås, når det sættes i relation til nogle almene forestillinger om fænomenerne 'Akademikeren' og 'Det gode Liv', der kommer til udtryk i nogle af de andre deltageres fortællinger. På den anden side har den enkelte kommentar også betydning for min forståelse og læsning af resten af den konkrete informants historie.
Decentreringen betyder også, at jeg fokuserer på at destabilisere og forstyrre sammenhænge, der ellers kan fremstå selvfølgelige og givne. Denne analysestrategi er kendetegnende for empirinære poststrukturalistiske analyser, og handler ikke kun om at forstyrre det normale, men også om at forstyrre den måde, kategorier hierarkiseres i forhold til hinanden. Om dette skriver Staunæs: "Destabilisering handler også om det, der etableres som det Første og det, der etableres som det Andet. Det handler om at forstyrre den måde, hvorpå det Første og det Andet kodes i hierarkiske termer, og om at forstyrre 'naturligheden' i, hvordan forskellige subjekter

161 det vil sige, at analysen sker i en vekselvirkning mellem (teoriladet) empiri og (empiriladet) teori. For en fordybet diskussion af abduktive analyser, se Alvesson & Sköldberg 1994

162 Se også Ortner 2003; Heinskou 2010

og forskellige kategorier hierarkiseres i forhold til hinanden, og i forhold til, hvad der i en given sammenhæng anses for at være normalt, almindeligt og legitimt" (2004:87). Selvom jeg i mit afsæt for denne undersøgelse netop *ikke* destabiliserer hierakiseringen mellem det Første og det Andre, holder jeg i sprækkearbejdet muligheden for destabilisering og momentalt kollaps åben med henblik på at fremdrage flest mulige "aspekter af subjektiveringseffektive normativiteter" (Søndergaard 2005:255).

Det var det hele, A. Jeg håber ikke at jeg er for påtrængende! Nu tror jeg, at du ved alt, du behøver at vide, inden vi starter rundvandringen på overetagen!

Vi høres,
L

Ps: Selvom jeg har en følelse af at kende dig rigtig godt, så ved jeg ikke så meget mere om dine præferencer end det, Koret af og til råber til mig (og nogle gange tvivler jeg på, om de overhovedet kender dig så godt, som de tror). Jeg ved for eksempel ikke, om du er typen, der foretrækker et selvstændigt etikafsnit i en undersøgelse som denne. Det er der ikke, men i tilfælde af, at du undrer dig over mine etiske principper, kan jeg berolige dig med at det, jeg ikke allerede har berørt angående etiske overvejelser, selvrefleksion og anonymisering, har jeg bygget ind i den løbende analysetekst og mine renoveringer.

Indledende betragtninger i skrivekammeret

På væggen indenfor døren til mit skrivekammer, der ligger ensuite med metodesalonen (og derfor, pga. hullet i væggen, altid er frygteligt koldt) har jeg med en stump malertape opsat et fotografi, jeg tog af Erland på den første af hans forelæsninger, jeg overværede. På billedet er han klædt i sin karakteristiske tweedhabit og docerer ved et podie foran en næsten fuldsat forelæsningssal. Det sidder på væggen, fordi den situation, det minder mig om, på mange måder sammenfatter mange af de udfordringer, der præger de følgende analyser:

> Observation i forelæsningssalen, Den Klassiske Institution, Erland holder introduktionsforelæsning til et delkursus på grunduddannelsen
>
> Institutionens store sal er næsten fuld og studenterne snakker højlydt med hinanden mens de pakker deres blokke, penne og computere ud. Rygterne om, at Erland, som skal holde denne forelæsning, er institutionens hotshot (eller dinosaurus, afhængigt af hvem man spørger) har spredt sig, så forventningerne er høje. Jeg sidder yderst på den forreste række, eftersom jeg har aftalt med Erland, at jeg skal introducere mig selv, inden han begynder sin forelæsning. Præcis på slaget kvart over et, går døren op og Erland træder ind klædt i sin karakteristiske tweedhabit med matchende butterfly og blankpudsede støvletter. Uden at han siger et ord, bliver der fuldkommen stille i den store sal og Erland skrider langsomt frem til podiet, mens han med et kort og bestemt vink signalerer, at jeg også skal komme frem. Den korte tur frem til podiet gør mig frygteligt selvbevidst om mine lidt for store bukser, snørresko og ikke helt nystrøgne skjorte. Uden at introducere sig selv, siger Erland ud mod salen:

> "Vi har en fröken Bradghe som gäst här i dag. Hon kommer från genusvetenskapen i Lund och vad hon gör här är ett fullkomligt mysterium för mig. Du kommer i alla fall inte få höra mycket om sånt i den här föreläsningen! Men berätta gärna för alla dessa små ljus vad du håller på med." Jeg forklarer kort, at jeg er med for at observere Erland og betydningen af baggrund på Den Klassiske Institution og får også sagt, at jeg ikke har nogen forventninger om at alle forelæsninger, jeg bevidner, skal være genusteoretiske.
>
> "Nej, det är bra det, för vi har som tur är inte så mycket sådant i våra utbildningar", replicerer Erland og vinker mig tilbage til min plads. Til auditoriet siger han:
>
> "Jag brukar sällan ge föreläsningar på grundnivå, men i år kunde jag inte komma undan, så jag återanvänder en gammal som jag brukar ge på masternivå. Vi får därför nog räkna med att bara enstaka av er kommer kunna följa mina argument. Har ni frågor under vägens gång så ber jag Er att inte ställa dem, utan bara lyssna. Och jag tolererar inte datorer och telefoner på mina föreläsningar."

Ringeagt er et mærkværdigt fænomen. Der var ikke meget i Erlands fremtoning i auditoriet, der signalerede andet end modvilje; Mod situationen, mod studenterne og mod mig[163]. Og alligevel fik jeg en fornemmelse af, at både Erland og studenterne nød det spil, han spillede og at netop ringeagten fungerede motiverende for både dem og ham. At hans uvilje til dialog, ligegyldighed med om studenterne kunne følge med og udtalte foragt for situationen, på en eller anden måde ansporede både ham og dem. Ingen var i tvivl om, at han mente, at denne forelæsning var spild af hans tid, men netop ved at udtale dette så tydeligt, formåede Erland på mærkelig vis at fastholde og begejstre studenterne – og i nogen grad også observatøren, der både imponeredes af Erlands omfattende viden om sit emne og samtidigt fascineredes af hans formidlingsstrategi, der i høj grad gik ud på at betone studenternes mangel på kundskab og erfaring og understrege sin egen overflod af samme.

Som analysemodus finder jeg ringeagten mod mindre belæste studenter, yngre forskere og forskerkolleger, der ikke klarer sig, interessant. Dels fordi den sætter mange af de førstehedsproducerende mekanismer, som jeg her har til hensigt at undersøge, på spidsen, og dels fordi den løber som en rød tråd gennem hele det materiale, nærværende undersøgelse bygger på. Sjældent så udtalt som i episoden ovenfor, men i mindre velanrettede doseringer, der implicit siver ud gennem understregninger af deltagernes egne positioner og friktionsfrie karrierer, som normale og neutrale. Den simrer også i fatalistiske konstateringer af, at meritokratiet jo altid har ret eller at den ulighed, der eksisterer, jo nu engang bare er sådan, det er, og den kan spores i antydninger af mindre succesfulde kollegers mangel på vilje, fravær af gefühl eller generelle middelmådighed.

---

163 Da jeg tidligere havde haft en samtale med Erland, der var anderledes intim og løssluppen (se analyserne i Observationsgangens arkiver), læste jeg i stunden (også) Erlands foragt som en form for distanceret flirt med de former, en moderne akademisk forelæsning forventes antage. Som en diskret og på sin vis paradoksal måde at pege på, at formerne ikke er givne og på så vis skabe plads for flere måder at befolke akademiske rum på.

Netop dette distancearbejde og dets funktion i neutraliseringen og afpolitiseringen af studievant baggrund som førstehedsposition i svensk akademia, er den centrale tråd som følgende analyser først vil karte og siden spinde. Dette gøres gennem fokuseringer på de specifikke tilfælde i materialet, hvor deltagernes appropriering af neutralitet kommer til syne – i forestillingen om den neutrale videnskabsposition (parken + skabet), i fortællingerne om baggrunde (afsatsen), i indtagelsen af en umærket position i den akademiske hverdagskontekst (karnappen), i blindheden overfor ulige vilkår (passagen), i udgrænsningen af 'de mislykkede' til et spøgelsesagtigt akademisk ikke-liv (loftet) og – ikke mindst - i de voldsomme affektive udbrud, som mine forsøg på at af-neutralisere den studievante position, forårsager (gangen). Som det fremgår, er der tale om nedslag i materialet, der er entydigt udvalgte for at belyse netop de elementer af studievant førstehed, som jeg finder teoretisk og analytisk interessante, og som jeg mener, er af relevans i en eventuel renovering af de selvfølgelighedsstrukturer, der i dag medvirker til at producere akademisk inden(og uden)forskab. Det, følgende analytiske indsatser vil afstedkomme, er således ikke, at male en heldækkende freske af livet i akademia set fra et studievant udsigtspunkt[164], ligesom jeg ikke aspirerer på at tegne helstøbte – eller ens 'retfærdige' - personkarakteristikker af de medvirkende[165]. Min analytiske interesse er med andre ord ikke knyttet til (eller specielt loyal mod) individerne, jeg har interviewet eller felterne jeg har besøgt – eller akademia i det hele taget[166] - men derimod til det sæbeglatte fænomen 'studievanthed som førstehedsposition', som jeg prøver at inddæmme, ved at se det som et studieobjekt i sin egen ret og slå ned på alle de forskellige udtryk, jeg ser, at det kan tage i mit materiale[167].

---

164 Selvom jeg vil hævde, at der i materialet ville findes dækning også for (i hvert fald store dele af) en sådan analyse og at den sandsynligvis ville være højst interessant, for den, der fascineres af hverdagsbeskrivelser fra en privilegeret tilværelse.

165 Tværtimod er det et MEGET begrænset udsnit af deltagerne, jeg viser. Et udsnit der slet ikke yder deres komplekse fortællinger, individuelle bevæggrunde og mange bekymringer retfærdighed. Hvilket givetvis kan opfattes som problematisk. Min hensigt er dog ikke at udstille eller hænge nogen ud (og jeg har gået lange veje i anonymiseringsarbejdet), men derimod at insistere på at fokusere fænomenet førstehed og de empiriske eksempler så hårdt, at de kan stå med så skarpe konturer, at konteksten taber betydning. Der vil altid være relevante relativiseringer og vægtige kontextualiseringer at gøre, når ens materiale er mennesker, men jeg er ikke sikker på, at et forsøg på at favne alle disse, nødvendigvis gør analysen mere 'etisk'. Tværtimod risikerer de let at blive en undskyldning for at ikke tydeliggøre analysens agenda eller for at undgå at drage ubekvemme konklusioner. Min ambition i dette arbejde er det modsatte; at være tydelig med min teoretiske og analytiske interesse, den emancipatoriske agenda og hvordan jeg benytter materialet. Dette gør jeg, for at nå et punkt, hvorfra noget kan siges uden at fortabes i et hav af undskyldninger og relativiseringer. Samtidigt vil jeg også understrege, at de sekvenser jeg anvender i analysen, ikke på nogen måde er exceptionelle i materialet. Snarere vil jeg kalde dem gennemgående for den store majoritet af deltagerne. Naturligvis har jeg udvalgt de formuleringer, der tydeligst sætter det, jeg vil belyse, på spidsen, men generelt følger tonen i analysesekvenserne, de diskurser, der præger materialet i sin helhed.

166 Som beskrevet i indledningen bruger jeg primært akademia som et (nærliggende) felt til at kortlægge studievant førsteheds konsolidering, neutralisering og effekt for primært dets bærere, men også dets omgivelser.

167 Derfor er dette heller ikke en intersektionel analyse i gængs forstand. Fremfor at belyse de nuanceringer og relativiseringer som diverse andre identitetskategorier kan tone førsteheden med, har jeg overordnet valgt at insistere på studievantheden som primært analyseobjekt.

En anden tråd af ringeagt (der delvist er sammenflettet med længslen efter neutralitet), som jeg finder interessant at samle op fra den ovenfor beskrevne situation i forelæsningssalen, er de associationer, antagelser og affekter, som tilstedeværelsen af en genusforsker genererer for studiens deltagere. Som det fremgår, havde Erland ikke meget til overs for det, han forestillede sig, at et genusvetenskapligt bidrag ville tilføre hans forelæsning (eller videnskabsfelt i det hele taget) og hans og lignende reaktioner gjorde mig nysgerrig på, hvad det er, denne videnskabelige lokalisering, i deltagernes øjne, bærer med sig? Hvilke forestillinger om såvel forsker som forskningsobjekt, den aktiverer. Og ydermere: Hvordan disse forestillinger reflekterer tilbage på deltagerne selv? Der er med andre ord nogle interessante (og for mig uventede) metodemæssige implikationer af at interpelleres som genusforsker i en undersøgelse, der udspiller sig i svensk akademia. Disse metodeanalytiske tråde behandles løbende gennem mine udforskninger af den besatte bygning.

En sidste mere gennemgående inspiration til analysen, som den ovenfor beskrevne situation genererede, var formmæssig. Som det fremgår, vækkede Erlands undervisningsform både frustration og fascination hos observatøren og disse ambivalente fornemmelser underbyggedes af hans teatralske, selvhøjtidelige og næsten karikerede fremtoning, der ufejlbarligt balancerede på (den rette side af) kanten til komisk kollaps. Og der var noget i netop den form, som Erland og situationen antog, der forflyttede rammerne for, hvad der kunne gøres og siges i en forelæsningssal og muliggjorde nye indsigter for såvel studenter som observatør. Denne formvariation, denne uendeligt diskrete skælmskhed, der gav Erlands selvhøjtidelighed en klangbund af humor og distance, har været rokken, der har spundet nogle af de mest farvestrålende tråde, som følgende analyser er vævede af. I linje med med Laurel Richardson betragter jeg nemlig skrivning som "a method of inquiry" (2005) og skrivestil og sprog som aktivt forskningsresultatsproducerende. Ved at lade empirien antage fiktionaliserede, private og poetiske former, er det min modeste ambition, at teksten, udover at tydeliggøre det konstruktionsmoment, der altid kanter en akademisk analyse[168], kan give rum for en søgen efter det, den engelske filosof Hywel D. Lewis har kaldt en poetisk sandhed[169], forstået som den æstetiske og etiske effekt, som god kunst kan have på sin betragter, når den med en ny vinkel får os til at se det velkendte i dets konkrete og unikke specificitet (Lykke 2008:86). Qua mit videnskabssyn er jeg uinteresseret i neutrale og generaliserbare 'sandheder' (som jeg forstår som den poetiske sandheds antipode), men desto mere fascineret af fremstillinger, der som Erlands butterfly og subtile ironi, skubber til rammerne for 'det rimelige' og 'det begribelige' og 'det umiddelbart forståelige' i en given situation. Den følgende analyse skal derfor læses som et forsøg på at skifte spor og forskyde objektet ('et skridt til venstre') for at gøre plads til at se det velkendte i et nyt perspektiv – eller for at se noget helt andet. Jeg vender mig mod de øjeblikke i materialet, hvor friktion opstår, uventede (eller ventede?) ting sker og sprækker/exit-scapes[170] kommer til syne og en alternativ worldmaking kan påbegyndes. En slags analytisk flirt, hvor jeg griber efter det,

---

168 Se udover Richardson også Lykke (red.) 2014, Adeniji 2009, Livholts (red.) 2012, Søndergaard & Staunæs 2006b

169 Lewis 1946, se også Lykke 2008 og Bræmer 2014

der fanger og fascinerer mig, fremfor det ansvarlige, forventede eller – måske - umiddelbart relevante[171]. Til sin form fremstår analyserne måske mere som en inventeret variant af Erland – megen skælmskhed, men med en kerne af seriøsitet - men forhåbentlig vil det (ligesom hos Erland) fremgå, at denne kerne ikke bare er et aspekt blandt andre, men derimod udgør hele Jo mere Erland kigger på mig fra billedet og unådigt observerer mine overspringshandlinger, jo mere går det op for mig, at jeg ikke bare kan sidde her på mit skrivekammer og se kattevideoer og vente på at analysen kommer til mig. Jeg må ud i huset og fornemme, hvad (eller Hvem), der rører sig. Jeg rejser mig, pakker laptop, notesbøger, interviewtransskriptioner, penne, pandelampe og telefon ned i min taske og går ud i salonen. Min fornemmelse er, at den analytiske substans frem for alt findes oppe på overetagen, men da jeg ser, at solen skinner ind gennem det store hul i metodesalonens væg, følger jeg en indskydelse, tager tasken på ryggen og hopper ud i parken.

---

170 Exit-scapes er Wibke Straubes begreb for "moments of intense filmic engagement that temporarily allow an escape from the cinematic dominance of the negative affects (…) [that] create fear and trauma for the trans entrants" (2015:48), og er således udformet specifikt for filmiske analyser. Den versionering jeg benytter her er dog bredere, og henviser til momentvise åbninger eller sprækker i en ellers fasttømret diskurs, der bereder jorden for diskursive forskydninger, der kan lede til tryggere og mere empatiske rum for alle (eller med Muñoz ord: worldmaking).

171 For hvad er ansvarlighed overhovedet? Ville det ikke netop være uansvarligt at stille de rationelle og rimelige spørgsmål først? Kan en passion/interesse/flirt overhovedet opstå, hvis den ene part mekanisk remser spørgsmål om alder, baggrund, boligforhold, arbejdsbeskrivelse og karriereplaner op? Og ville en flirt baseret på denne remse nogensinde kunne sige noget substantielt om de involverede parters indre dynamikker? Nej, en ansvarsfuld flirt med noget så seriøst og rationelt som akademia må være i sin grund være uansvarlig og dyrke det skæve (queer?) i stedet for det firkantede, samt aspirere på det kontraintuitive, begærlige og frivolske.

Den friktionsfrie park

Den store park, der omkranser bygningen, er nøgen og gråbrun i februarkulden, og trods solen fryser jeg allerede inden jeg rammer jorden. Det er helt klart, at jeg ikke vil kunne sidde og skrive på en parkbænk, som jeg i min indskydelse havde tænkt. I stedet tager jeg min diktafon frem, og begynder at vandre omkring på de grusede stier, mens jeg dikterer lidt på må og få om mine helt overordnede tanker om projektet. Jeg er kun kommet et par hundrede meter, da Koret indhenter mig:

KORET: HVORFOR RENDER DU RUNDT HERUDE? SKAL DU IKKE SKRIVE?

Doktoranden: jeg prøver lige at samle mig og finde ud af hvordan jeg skal begynde…

KORET: DU HAR IKKE TID TIL AT RENDE RUNDT HERUDE! SKRIV DIN ANALYSE. DU HAR ALLEREDE TRUKKET LÆSERNE GENNEM HUNDREDEVIS AF SIDER MED INITIAL UNDREN OG METODISKE FUNDERINGER, DET ER IKKE TID TIL PARKVANDRINGER NU. NU MÅ DU GIVE STAKLERNE NOGET INDHOLD!

Doktoranden: jo, det er jo det, jeg vil, jeg må bare lige tænke lidt… der er så

	meget materiale og det er svært at finde en god åbning
KORET:	SÅ KOM IGANG! DU KAN IKKE BARE GÅ RUNDT HER. ARBEJDE ER DEN ARMES LØN
Doktoranden:	er det ikke utak?
KORET:	SKRIV NU BARE. VAR DER IKKE NOGET MED HENDE SUSANN…?

Jeg sætter farten op mens jeg taler højt i diktafonen og overdøver på den måde Koret, der langsomt forsvinder bag mig. Da jeg igen er alene, tager jeg mine notater fra interviewet med Susann, der er professor på Den Nye Institution, frem, genlæser gående de dele, jeg har markeret med pink i udskriften og påbegynder en ny indspilning, som jeg kalder:

Neutralitetsfortællingen

Kære Susann,

Lovise her. Vi mødtes for et par år siden, da jeg interviewede dig til min afhandling. Jeg håber, at alt er vel med dig og at den diabetessyge hund, du var så bekymret for, har det bedre?

Måske kan du huske, at vi snakkede om opvækst og karriere og betydningen af *'studievant baggrund'* – både din egen og i relation til din søn? Og så snakkede vi meget om din forståelse af akademia som en neutral organisation. Jeg husker det som om, du initialt fandt mine spørgsmål mærkværdige og – måske – lidt irriterende, men at vores samtale udviklede sig til at blive både spændende og givende. Jeg forstod i hvert fald mange centrale elementer i den forståelsesmodel, jeg undersøger, meget bedre efter vores møde. Du har nok ikke ventet, at høre mere fra mig, men nu er jeg ved at analysere en del af det, du sagde, og fik lyst til at invitere dig med ind i mine tanker igen. Siden vi sås sidst, er jeg begyndt at udarbejde et forslag til renovation af den akademiske kommandocentral og det tager blandt andet afsæt i det, du talte om, da vi mødtes. Du var nemlig en meget tydelig eksponent for det, jeg kalder *neutralitetsfortællingen*, som jeg finder meget interessant som afsæt for mine analyser af nogle af de udfordringer svensk akademia står foran, når det gælder arbejdet med bredere studenterrekruttering. Stort set alle de andre interviewede trak også på denne fortælling, men få med så eftertrykkelig tydelighed som du. Derfor skriver jeg dette brev. Jeg håber, at jeg, gennem at belyse vores dialog og trække lidt andre stemmer ind, kan få et konsistent og facetteret billede af fortællingen frem og vil med denne form (brevet) også forpligte mig selv på en både kritisk og i alle fald delvist reparativ læsning.

Et af de citater fra vores samtale, der virkelig lægger teksten ud i forhold til neutralitetsfortællingen, kommer fra en passage, hvor du ville forklare mig, hvorfor du mente, at mine spørgsmål om social baggrund var helt irrelevante. Da havde vi snakket ret længe om karriereveje og de muligheder du havde fået gennem netværk og din "*känsla för vad som rör sig*" i dit felt. Jeg spurgte lidt forsigtigt, om man kunne tænke sig, at denne fornemmelse og dit netværk havde noget med din baggrund at gøre, at det måske var noget, du havde fået med hjemmefra og vi snakkede lidt om de forskellige indsatser som gøres for at brede rekrutteringen til akademia i Sverige (ligesom i politikken og næringslivet). Du var meget kritisk over for den slags initiativer, der skal hjælpe underrepræsenterede grupper og sagde:

> ”Det som är skönt med denna värld [*akademia lhb*] är att vi inte behöver tänka på sånt här. Vi tillhör ju en annan sfär, kan man säga. Här är det enbart kvalifikationerna som avgör. Det kanske det också är i näringslivet i och för sig, men här är kriterierna helt objektiva: Den som är bäst och har publicerat mest vinner. Det är rättvist för alla! (…) Såhär ser jag det: Akademin är ju en organisation som är baserad på kvalitet och hög vetenskaplig nivå, och internationell standard. Det är ju det vi har att jobba med. Förlorar vi det så finns det ju inte något speciellt kvar av den här organisationen. Och just för att det är vetenskaplig kvalitet som är, som ska vara, den enda avgörande premissen här så kan vi inte diskriminera. Så är det ju! Det är alltid kvalitet och meriter som avgör! Kön och etnicitet och bakgrund och allt det, det är inte relevant, utan det är dina meriter som räknas – och det är ju så det ska vara! Att det ser ut som det gör i dag är en effekt av vetenskaplig kvalitet hos oss som arbetar här. Inget annat.”

Du er eksemplarisk tydelig her, Susann, og det er jeg taknemmelig for, for det gør det muligt at udbene flere af de komponenter, der tilsammen udgør det, jeg kalder neutralitetsfortællingen. Hvis du tillader at jeg ekstraherer og elaborerer dine pointer lidt og sætter dem op i punktform kunne de se sådan her ud:

1) Akademia er en neutral organisation, hvis produktion alene er baseret på kvalitet, objektivitet og videnskabelighed – i konkurrence på et internationalt marked.

2) Både udadtil og i de tilstedeværende forskeres bevidsthed, formodes der være enighed om, hvad der kan genkendes som ’God videnskab’ ligesom alle forventes at anerkende et implicit prestigehierarki ift. kvalitetsnormer, metoder og publiceringsmønstre osv. Den, der ikke følger disse normer, klassificeres som en, der ikke magter at gøre sig gældende indenfor de mest valoriserede kerneområder og dennes arbejde anses derfor som dårlig(ere) videnskab[172]

3) Eftersom alene ovennævnte præmisser, kondenseret i ideen om akademisk meritokrati, styrer, kan organisationen ikke forskelsbehandle. Peer review, der er den foretrukne måde at bedømme hinanden på, er blind for faktorer som eksempelvis køn, racialisering, baggrund osv.

172 Se også nedenfor samt Henningsen 2003 og Søndergaard 2003

4) Effekten af dette bliver, at de, der findes i akademia i dag, per automatik er de mest kvalificerede og dermed bedste forskere. Hvis nogen klager over diskriminerende strukturer, er det snarere udtryk for samme persons manglende evne til at indsamle de relevante meritter end en fejl i systemet.

Som du måske husker var jeg nysgerrig på dette ræsonnement og vi diskuterede længe frem og tilbage, hvad neutralitet egentlig er. Hvornår det er brugbart, og om det overhovedet er muligt at påstå, at noget er neutralt? Jeg henviste blandt andet til Sandra Harding og Donna Haraway[173] og problematiserede ideen, at der findes et rent eller neutralt sted at se verden fra og agere som menneske og jeg foreslog, at det, vi i dag opfatter som neutralt, måske snarere er steder, hvis karakter af at 'position at se og agere fra' gennem tiden er blevet usynlig og selvfølgelig, fordi det er blevet gentaget så frekvent, at de specifikke og situerede aspekter, der udføres af konkrete mennesker for at reproducere selvfølgeligheden, bliver svære at få øje på: Handleformer bliver langsomt til principper, rutiner og selvfølgeligheder og opfattes efterhånden som helt befriede fra menneskelig situering (dét, Haraway kalder *the God trick*[174]). Du havde hørt den historie før, og gav ikke meget for den: *"Jo, det kanske är så att vissa praktiker och idéer har kommit att bli 'rätt', eller så är det ju solklart, men det är ju för de är bäst. För att vi har enats om att de är state of the art. Och det är ju fritt fram för vemsomhelst att läsa på och ta del av dessa principer. Det finns inga diskriminerande strukturer som hindrar någon att ta del av state of the art. Det är bara att läsa på."* Jeg havde ikke noget rigtig godt svar til dette i vores samtale. Jeg sagde noget i stil med *"jaha, ok, så du mener alltså att det inte finns något som hindrar folk från att delta?"*, men egentlig tænkte jeg nok, informeret af ovennævnte teoretikere, at dét, at gøre noget partikulært til selvfølgelig standard og objektiv norm har flere implikationer end vi umiddelbart kan se, og, at folk som du og jeg, der er voksede op i mere eller mindre studievante hjem, ikke er de rette til at afgøre, hvorvidt der eksisterer strukturer, der hindrer personer, der har andre erfaringer end os fra at være med på lige vilkår. Eller snarere: fordi vi sort på hvidt i statistikken kan se, at repræsentationen af studenter og kolleger fra ikke-studievante hjem er så skæv, som den er, må vi, der ikke selv oplever problemerne, udgå fra at der *er* noget, der sætter forhindringer i vejen for dem, der ikke er her. Og, men det er bare min politiske holdning, når vi ser, at det er sådan, har vi også en forpligtelse til at gøre, hvad vi kan, for at modvirke det.

---

173 Harding 1991, Haraway 1991

174 Se Haraway 1991

Med din analyse slipper man udenom dette problem. Hvis alt er frit, kan vi lade det være op til det enkelte individ at nærme sig videnskaben, finde vej frem til de gældende principper, tolke og analysere disse 'rigtigt' og siden tage dem i anvendelse på den måde, der af den givne omgivelse genkendes som korrekt. Du sagde: *"Jag tycker ju att alla dessa initiativ, som ska hjälpa vissa grupper ur deras vetenskapliga medelmåttighet, de producerar ju sig själva på något vis. Det blir ju lite att de skapar ett problem som kanske/kanske inte finns och så blir det svaret på allt. Alltså ens identitet blir svaret på varför jag inte håller måttet. Och det känns bara som att folk är lite bittra hela tiden. Lite som att alla dessa projekt [om bredere rekruttering, lhb] är en sorts hämnd. De blir beroende av sin underordning på något sätt, och jag kan tycka väldigt synd om dem. Om man förstår sig själv på det viset kan man ju aldrig bli bra. Då är det alltid något som står i vägen…"* Foruden at fastslå, det, der fremgik af punkt 4 ovenfor, at det, at blive succesfuld i akademia alene er et spørgsmål om vilje, kommer du her ind på et andet aspekt ved neutralitetsfortællingen, nemlig forståelsen af dem, der ikke køber den. Ligesom du, er der mange andre i mit materiale, der afviser indsatser for bredere rekruttering eller øget ligebehandling som udtryk for den (intellektuelt) forsmåedes bitterhed. Daniel, en velmeriteret lektor, der har haft en meget hurtig karriere, siger for eksempel: *"Alltså att vissa inte kan klara sig på de villkor som vi andra jobbar under, det tycker jag… alltså jag tycker att det är helt orimligt, att det ska göras till policy och kvotering och så vidare. Det är ju inte så det är tänkt, utan alla får förhålla sig till samma krav och kriterier. Den där, jag vill nästan kalla det hämndlust för att man har växt upp under svåra förhållanden, den är inte så konstruktiv, tycker jag."*

Jeg kommer til at tænke på Wendy Brown og hendes brug af Nietzsches begreb *ressentiment*, når jeg genlæser disse citater. Ressentiment er den følelse af vrede, opgivenhed og bitterhed, der forårsages af uretfærdigheder, som subjektet udsættes for, og det kan komme til udtryk i vrede og moralsk overlegenhed mod dem, der beskyldes for uretfærdighederne. Nietzsche mente, ligesom du, hvis jeg tolker dig ret, at den, der bærer på ressentiment er fanget i den struktur, i hvilken uretfærdighederne opstod, eftersom skaden og lidelsen er blevet en del af ressentimentbærerens identitet[185]. For at blive fri for sin ressentiment, må bæreren således begynde med at slippe grebet om sin identitet - altså ophøre med at identificere sig langs de baner, som hen oplever udgrænses i den givne struktur[176]. Eller med dine og Daniels ord: for at blive fri

175 Se Brown 2001

176 Brown kobler dette til de problemer hun ser ved den fremvoksende tendens til identitetspolitik. Dvs. en ofte erfaringsbaseret politik, der tager afsæt i kollektive identiteter og kræver, at den underordning og undertrykkelse ens grup-

for sin bitterhed, middelmådighed og hævnlyst, må man give slip på ideen om, at ens personlige positioner har betydning for ens evner som forsker[177].
Vi kan altså lægge en til komponent til historien ovenfor:

5) alle påtaler om bias eller problematiseringer af forestillingen om neutralitet/ definitionen af 'God Videnskab', ligesom forsøg på at forandre de givne strukturer, forstås i neutralitetsfortællingen som udtryk for ressentiment. Som et problem, der er skabt af dem, der oplever problemer (eksempelvis med at gøre sig gældende indenfor de givne rammer) uden hold i den virkelighed, der er krævende for alle.

I Browns videreudvikling af Nietzsches tankegang, fremhæver hun, at det politiske ressentiment, ikke kun kommer til udtryk som et behov for at udagere bitterhed og vrede over historiske uretfærdigheder. Det kan også opstå som en følelse af tab og forvirring, når de visioner om en anden fremtid, som subjektet har investeret i og haft forhåbninger om, revner, uden at subjektet kan finde noget brugbart alternativ til dem. Brown skriver, at denne form for ressentiment er udmærkende for dagens venstrepolitik, og jeg kan ikke lade være med at tænke på, om det måske er sådan, vi skal forstå de talrige indsatser for ligebehandling og bredere rekruttering som akademia udøver i dag og som du er så kritisk over for? Som opgivne politiske udtryk for et ideal, som alle ved, ikke kan opnås? Og som så let kan affærdiges som bitre. Måske er det det, du mener?

Hvis jeg skal forklare lidt mere om hvordan jeg ser på det, så tænker jeg at det måske også kan forstås omvendt? Hvis vi, i stedet for at tage udgangspunkt i dem, der oplever sig udsatte i dagens akademiske system, ser på, hvad du og jeg og vi, der fungerer i og tjener på systemet, kan få ud af, at hævde neutralitet og beskylde 'de Andre' for ressentiment? Hvad er det, vi loves, hvis vi afviser betydningen af de strukturer, som 'de bitre' peger på? En ting, du sagde var:

---

pe udsættes for, erkendes, kompenseres og 'rettes til' – ofte gennem juridiske reguleringer. Denne tendens blomstrede op, netop samtidigt som klassepolitiseringerne forsvandt og det er ikke tilfældigt, mener Brown, der kobler dette skift til en 'ny' retfærdighedsforståelse, der har det borgerlige middelklasseideal som målestok og som derfor aldrig kan blive radikal (se også Brännström 2008). De politiserede identiteter kan ikke gøre krav på sin underordning, hvis de ikke kan henvise til det hvide, heterosexuelle middelklasseideal. Og ved at gøre dette, reduceres kampen for retfærdighed til en moraliserende og terapeutisk snarere end en frigørelsesorienteret politik. Det første er ikke uvigtigt, men det kan ikke fremdrive visioner om en fremtid, der radikalt adskiller sig fra tingenes nuværende tilstand. Se Brown 2001.

177 Interessant nok er der ikke nogen af deltagerne i undersøgelsen, der argumenterer for, at de – qua sin akademiske baggrund – er bedre forskere end andre, selvom dette argument teoretisk ville kunne forsvares med en henvisning til ens 20-årige forspring i forskersocialiceringen. Jeg tolker afbøjningen af denne legitimeringsstrategi som en uvilje til at give køb på den neutralitet, der ligger i at helt afvise baggrundens betydning.

"Jag är inte intresserad av att någon ska se mig som annat än en egen individ. Inte som kvinna, inte som en speciell bakgrund eller hudfärg eller vad det kan vara. Utan som en individ. En autonom individ" og jeg tror, at der er meget at hente i dette ønske, hvis vi skal udrede neutralitetsfortællingen. Specielt tror jeg, at der er megen sprængkraft i den sidste sætning: Et autonomt individ. For det er vel netop det, neutraliteten lover; Autonomi? Frihed til at praktisere en selvforståelse af at være selvhjulpet, ubegrænset af strukturer og til at forstå sine meritter som 'rene'? Og til at slippe for at indtage en (privilegeret) plads i den differentierede relation, som 'de bitre' peger på (og derved muligvis også acceptere en relativisering af sine meritter). Der er ikke så meget, der lokker ved dette verdensbillede, for én, der allerede har klaret sig igennem systemet og derfor kan jeg godt forstå, hvorfor du afviser den forståelsesmodel - og i det hele taget relevansen af noget 'ydre', der kan farve/sløre/ påvirke ens forståelse af verden, i dit arbejde. Om dette sagde du blandt andet: *"När jag jobbar så är jag inte mig. Jag är inte påverkad av något yttre. Det går ju inte att vara det. Jag är bara mitt jobb – eller min hjärna, kan man säga. Allt det där som du pratar om med kropp och kön och bakgrund och sånt där, det påverkar inte mig alls. Jag är bara forskare. Jag förstår faktiskt inte hur man kan vara något annat?"*

Det, du fortæller frem her, er det, jeg kalder *umærketheden.* Fornemmelsen af, at ens dispositioner ikke spiller rolle – af at i arbejdet være det, man på svensk kalder en 'huvudfoting'[178] – et hoved med ben og arme, men uden en krop, der forstyrrer, relativiserer og komplicerer analysen. Og selvom denne analyse er kritiseret[179] bliver den neutrale og umærkede selvforståelse for dig også et vilkår for, at det skal være meningsfuldt at beskæftige sig med videnskab: *Om det inte är så [at videnskaben er neutral lhb] då är ju allt meningslöst. Då… då finns det ju ingen anledning att hålla på. Om vi ska relativisera allting så kan vi ju lika gärna spela på lotto, och… men jag vill gärna tro att det jag gör är meningsfullt och leder någonvart – och jag vill också gärna tro att jag är bäst på att utföra mitt jobb."*

Baseret på dette lægger jeg denne sidste komponent til min kondensering af neutralitetsfortællingen:

178 Btak MSC for den analogi

179 Sandra Harding har i bogen Whose Science? Whose Knowledge (1991) udviklet situeringsbegrebet i relation til videnskabelig virksomhed og zoomer med det ind forskerens selvfølgelige partikularitet: Enhver forsker, enhver form for forskning og forskningsadministration udgår altid fra et specifikt socialt, kulturelt, historisk, kropsligt og på andre måder partikulært sted. Den selvopfattelse, som Susann lægger for dagen, når hun siger at hun i arbejdet alene er sin hjerne, blottet for krop og kontekst, er således i den tænkning, der knytter sig til situeringsbegrebet, en illusion. Se også Haraway 1991 mfl.

6) den, der agerer i akademia, er en autonom spiller, upåvirket af såvel ydre faktorer som sin kropslige situering og opnår sine meritter i fri konkurrence med alle andre autonome spillere. I denne konkurrence er alle lige stillede.

Hvad siger du til dette Susann? Kan du genkende de citater jeg har valgt? Det håber jeg, for som du måske husker, fik du hele min transskription af vores samtale tilbage til godkendelse efter vores møde? Men jeg håber også, at du kan kende dig selv i min tolkning/kondensering af det, du sagde, og den fremskrivning af neutralitetsfortællingen, jeg her har lavet. Dels fordi denne fortælling går igen i mange af deltagernes beretninger om sig selv og sine karrierer og derfor er central i mine videre analyser og dels fordi jeg husker det, som om, vi begge var nysgerrige på den, da vi begyndte at rode lidt dybere i den, (om end fra forskellige vinkler). Jeg fordi jeg er ude efter at undersøge de strategier, som neutraliseringen bringes til eksistens igennem og de interesser, den er med til at fiksere som selvfølgelige og dermed usynlige. Du fordi du, så vidt jeg forstod, ville skabe kohærens i din forståelse af dig selv i forhold til din arbejdsplads og dit kald som videnskabsproducent. Du sagde blandt andet, da vi var ved at afslutte interviewet at: *"Det var intressant att prata lite mer om det med autonomin för jag har nog aldrig riktigt benat ut hur jag ser på det, sådär i en logisk sammanhängande förståelse. Det har alltid bara varit den här gut feeling av att jag absolut inte köper allt detta snack om kvinnliga professurer och specialplatser för etniska grupper eller vad det kan vara. Jag tror på den rena vetenskapen… men det var ändå kul att diskutera."*

Jeg synes også, at det var sjovt at diskutere med dig og derfor vil jeg høre, om du kan tænke dig at mødes igen og diskutere nogle andre dele af empirien med mig? Der er mange tilfælde i mit materiale, der, når jeg læser dem, aktiverer et vanemæssigt-kritisk fortolkningsmodus hos mig og får mig til at antage, at den neutrale selvopfattelse, som deltageren giver udtryk for, bare er en måde at sløre eller dække over de privilegier, hen har. Og derfor har jeg brug for din stemme og dit analytiske udgangspunkt, for at åbne op for andre forståelser af, hvad der også kan være på spil. Jeg tror at det kunne være givende for os begge.

Med stort håb om at høre fra dig snart og de bedste ønsker,

L

Jeg har knapt slukket for diktafonen før koret er tilbage:

KORET:	VI SAGDE ANALYSE , IKKE BREV
Doktoranden:	det er analyse – i brevform
KORET:	I SÅ FALD UNIVERSETS MEST USERIØSE ANALYSE! DU SNAKKER OM HENDES SYGE HUND, FOR GOD'S SAKE!
Doktoranden:	jamen hun var meget bekymret for den og det prægede meget af vores samtale. Jeg synes faktisk, at det er vigtigt at respektere og give plads til folks følelser og bekymringer for deres/vores companion spieces. Mine katte er også…
KORET:	DONT GET US STARTED OM DE FRYGTELIGE DYR DU HAR SLÆBT IND. DER LUGTER AF KATTEMAD I KÆLDEREN OG INGEN KAN TÆNKE TO SAMMENHÆNGENDE TANKER NÅR DE LØBER OMKRING… DET ER KOMPLET USERIØST!
Doktoranden:	ja, det er det nok, men måske er der også en slags videnskabelig værdi i det useriøse? Og i at have en pelsbold på knæet eller en hund ved fødderne, som Susann fortalte at hun havde, når hun arbejder… en slags etisk forpligtelse på medfølelse, tror jeg, at Haraway kalder det…
KORET:	ELLER BARE EN MEGET STOR RISIKO FOR AT NOGEN SNART RINGER TIL VAGTHAVENDE PSYKIATER OG BEDER OM EN DIAGNOSE. OG HVAD SKAL DU OVERHOVEDET MED ET BREV? SKAL DU SENDE DET TIL HENDE?
Doktoranden:	måske, eller nej, det tror jeg ikke, men jeg synes at det er en god måde at holde mig selv ansvarlig overfor den, jeg skriver om. Lidt som kattene. Og jeg kan godt lide få en lidt mere dialogisk form ind i analysen og give en i hvert fald imaginær plads til, at hun kan opponere sig og svare… Hvad synes I?
KORET:	DET ER IKKE OS DER SKRIVER AFHANDLING!
Doktoranden:	nej, det er klart, sorry!

Der bliver stille i parken. Koret forsvinder langsomt, mumlende noget surt om useriøse formeksperimenter, og da jeg runder det næste sving på grusstien står jeg helt uventet, foran bygningen igen. Selvom jeg har haft en fornemmelse af at bevæge mig ligeud i én retning, må min rute have været cirkelformet. Eller også er der to helt identiske bygninger i parken? Uanset hvad, indser jeg, at jeg fryser, og bestemmer mig for, at brevet er færdigt. Det Ps. jeg havde tænkt mig at lægge til med mere bekymring om hunden, dropper jeg og går om til indgangen for at fortsætte rundvandringen indenfor.

Inde på kontoret transskriberer jeg brevet, skriver det ud og stopper det i et kuvert, hvorpå jeg skriver Susanns adresse. Sidder længe med det i hånden og beslutter til sidst at tage det med op på første sal og se, om jeg kan finde et sted at lægge det, hvor Susann måske vil komme forbi, hvis hun selv giver sig til at rode lidt mere i de akademiske loftsrum.

Vidensskabet

Væggene i det store neutralitetsrum på overetagen er umalede. Gulvet er bart. Rummet er tomt bortset fra den store hvide førstehedskube, der står midt i det hele. Nogen har trukket gardiner for plexiglasset, så jeg ikke kan se ind, men en svag mumlen trænger ud gennem lufthullerne. Ved vinduet ud til parken står et skrivebord og en skammel. Jeg lægger kuverten på bordet og skal netop til at gå ud på trappen igen, da jeg ser noget stort, der ikke plejer at være i rummet. I et hjørne, hvor skyggerne falder ekstra tungt, står pludselig et ornamenteret skab i mørkt træ. Det ser gammelt, massivt og enormt tungt ud, og jeg kan ikke begribe, hvordan det er kommet ind i bygningen og op af trappen, uden at jeg har bemærket det. Hvem er de stakler, der har gjort det? Og mon bygningens måske rådne fundament og gulvplankerne overhovedet kan holde til denne vægt? Mens jeg undersøger skabet nærmere og ser, hvilket stort arbejde, det må have været at skære alle dets ornamenter ud, kommer tvangstankerne om, hvorvidt træet mon er FSC-mærket, om skovarbejderne, snedkeren og transportørerne mon har fået overenskomstmæssig løn og rimelige arbejdsvilkår, om olien det er poleret med er giftfri og om det muligvis kan være stjålet af en kolonimagt og burde afleveres tilbage? Jeg åbner et par skuffer for at se, om jeg kan finde et hint og bag en låge, der er udskåret så den ligner bogrygge, finder jeg en smal æske med en forseglet kuvert i. På kuverten står: Præmisser for neutral videnskab. Min nysgerrighed er for stor til at lade æsken være, så uden for meget betænkningstid river jeg kuverten op og finder til min skuffelse kun et enkelt dokument med noget, der mest ligner en mind-map fra den allertidligste idéfase i mit afhandlingsarbejde. I tre forbundne cirkler står:

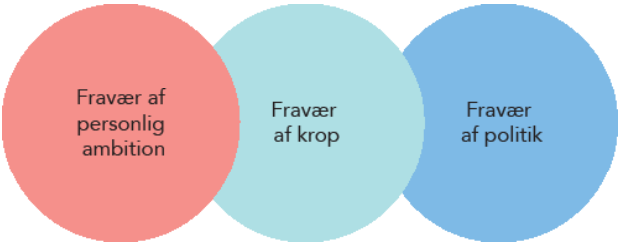

Selvom dokumentet i sig selv er ret intetsigende, har begrebet neutralitetspræmisser og de tre temaer en uventet inspirerende effekt på mig, så jeg trækker computeren frem fra tasken og trykker den ind mellem ornamenterne. Stående i mørket skriver jeg:

Som det fremgik af den neutralitetsfortælling, jeg konstruerede i brevet til Susann er neutralitet i deltagernes øjne et centralt vilkår for en vellykket forskersubjektivering, men også et svært-fanget og næsten æterisk koncept. Et af de områder, hvor det dog konkretiseres noget, er i materialets fremstillinger af præmisserne for det 'gode' akademiske arbejdes praktik, hvorfor jeg her vil dvæle lidt ved de tre mest centrale af disse.

Neutralitetspræmis I: Fravær af personlig ambition

I litteraturen, ligesom i deltagernes fortællinger, kan neutraliteten blandt andet ringes ind, ved at kigge på hvordan en 'værdig' relation til videnskaben eller akademia skrives frem. Det er nemlig i udgrænsningen af det uacceptable, at forestillingen om neutralitet kan skimtes. På mit spørgsmål om de vigtigste kendetegn for en akademiker, svarer docenten Agneta: "Nyfikenhet skulle jag säga… och med det menar jag en sorts brinnande kärlek till vetenskapen. Inte för min egen skull utan för att det jag håller på med är viktigt. Det är jätteviktigt att vara neutral så. Att det är forskningen som driver en och inte att se sitt namn på en tjusig affisch nånstans…" Neutralitet kobles hos Agneta sammen med en passion for videnskab og et fravær af egeninteresser. At ville se sit navn på en flot plakat er, forstår man, et ønske, der 'forurener' neutraliteten, fordi det kan kobles til subjektive og egocentriske interesser, der ikke har noget med den 'rene' videnskab at gøre. Tværtimod, kan disse interesser måske føre til valg og prioriteringer, der kan forstås som (personligt) strategiske fremfor videnskabelige og derved bidrager til at kompromittere idealet om neutralitet. Det vigtige er, at være nysgerrig, passioneret og neutral[180]. Alle andre hensyn og ambitioner må i Agnetas diskurs understilles disse præmisser. Argumentationen kaster lignelser til kunstneriske felt af sig. Ligesom indenfor litteraturen, musikken og kunsten, er der i Agnetas forståelse en stærk historie om det akademiske arbejde som et, der har til formål at forædle og udvikle den skønne kunst; Videnskaben, uden hensyn til lave egeninteresser. Det betyder, at den personlige karrieres

[180] Hvordan en position som 'passioneret neutral' indtages og forvaltes, melder Agnetas historie desværre ikke noget om

betydning indenfor feltet må miskendes, det vil sige begribes som noget andet, og mindre værdifuldt, end den stræben efter 'det perfekte', som kendetegner kunsten og videnskaben. Og det er i renheden i denne stræben, at neutraliteten genkendes og tales frem.

Öyvind, der også er docent, er inde på samme spor: "Det viktiga för mig, det är vetenskapen. Att dra mitt lilla strå till stacken för att vi kan komma närmre en mer sann förståelse av världen. Inte professorsringen eller något annat, utan den där känslan av att bidra till något större." Igen ser vi her afsværgelsen af et fysisk materialiseret udtryk for prestige (professorringen ligesom plakaten hos Agneta) til fordel for det rene, næsten sakrale ønske om at komme nærmere sandheden om verden og bidrage til noget større. Den religiøse overtone er næsten til at tage på, når Öyvind fortæller om det, der gør hans arbejde meningsfuldt, og han fortsætter: "det blir så lågt och ja, biased på ett sätt, när folk håller på och ordar om övertid och anställningstrygghet och allt vad det är. Ok, det är såklart viktigt, men jag känner ändå att det är viktigt med proportionerna – att ibland stanna upp och tänka på storheten i det vi håller på med." Når kollegerne bekymrer sig om 'lave' ting som overtid og arbejdsvilkår oplever Öyvind det som biased. Som det modsatte af neutralt. Det er at fokusere på det negative, det smålige, i stedet for at indse storheden i den videnskabelige gerning (– og måske, fornemmer man, være lidt taknemmelig). Selvom han kan gå med på, at det givetvis er vigtigt, med den tryghed som en ansættelse og løn giver, så er det ikke det, der bør drive en videnskabsperson ud af sengen om morgenen. Passionen bør, ligesom selvopofrelsen, i stedet være drivkraften. Der er lidt forsker-Jesus over Öyvind her, men læser vi ham langs samme neutralitetsspor som Agneta, kan hans position forstås som et forsøg på at udgrænse egeninteresser som aspekt i produktionen af videnskab. Det, der foregår i akademia, er større end dets enkelte komponenter, hvorfor alle bør tage sig sammen og tænke på proportionerne i stedet for at brokke sig.

En kritisk indvending mod denne diskurs er givetvis, at det, at fraskrive sig karrieremæssige og økonomiske interesser i sit arbejde, er lettere for den, der som Öyvind og Agneta dels er opvokset i materiel tryghed og dels har en fast ansættelse med alt hvad det indebærer af sikkerhed og prestige. Fredrik Schougs studie af nyligt disputerede akademikere har dog vist, at for at fremstå som en troværdig aspirant på akademisk hjemmehørighed, må også de 'usikkert' ansatte (de nydisputerede, timevikarerne, dem på korte kontrakter og så videre) betone neutralitetsidealet (her forstået som fravær af karriereambitioner) og muligheden for at engagere sig i videnskaben, når de skal beskrive, hvad der frister ved et fortsat arbejde i akademia (2004:166). Fraværet af en ambition om egen vinding kan således forstås som en gennemgående komponent i forestillingen om akademisk neutralitet og som vi så, fungerer den dobbelt; dels som en måde at positionere sig selv og sine intentioner som 'rene' og alene dedikerede videnskaben og dels som en distancemarkering mod de Andre, der i stedet for at taknemmeligt hengive sig til sin akademiske gerning, prioriterer lave egeninteresser, forfængelig prestige og 'ydre' forudsætningsskabende praktikaliteter (såsom vilkårene for arbejdet). De franske sociologer Luc Boltanski og Pascale Maldidier har karakteriseret videnskabens moralske kerne som en kombination af uegennyttens etik, intellektuel hæderlighed og respekt for videnskabelige autoriteter (1970:117). Disse er de forment neutrale værdier, der risikerer at sættes ud af spil, når personlige ambitioner vejer ind

i forskerens ellers rene blik på sit objekt. Derfor må de skjules eller underspilles af den, der vil gøre sig forhåbning om at genkendes som 'den rette slags' forsker.

Birgitta, der er docent og omkring 50 år, argumenter i forlængelse af Agneta og Öyvinds neutrale diskurs: "Det måste vara forskningen som kommer först. Det tycker jag. Du kan inte göra karriär här bara för karriärens skull. Du måste brinna för något. Och du måste vara beredd att vänta länge på det. De här unga typerna som bara svischar in och blir professorer på nolltid eftersom de bara kör i finansiärernas bana, de… det känns inte alltid helt rimligt – och lite ovetenskapligt om du frågar mig." For Birgitta kræver en 'rimelig' forflytning i den akademiske struktur, at man accepterer en vis takt og videnskabsmoral og insisterer på den, selv når det ikke er opportunt (det vil sige når dem, der finansierer forskningen efterspørger noget andet). Uden det hårde og lange arbejde bliver bevægelserne provokerende og mistænkelige.
Ligesom positionen som 'troværdig forsker' kræver, at man må indfri et moralsk påbud om nødvendigheden af at 'brænde' for sit forskningsfelt kan det, at opnå sin position 'for enkelt' forstås som en moralsk brist og et brud mod om ikke en guddommelig lov (om at man fødes til den samfundsstilling man fortjener) så i hvert fald en luthersk (om betydningen af hårdt arbejde). Skal jeg tolke Birgitta, så kan hendes modvilje mod 'de unge typer' yderst forstås som begrundet i en frygt for, at deres uvidenskabelige og karrierefokuserede praksis leder til et system, hvori den seriøse og traditionelle forskningsgerning bliver uinteressant/illegitim. Som Bourdieu har påpeget, er det forestillingen om videnskabens neutralitet og uselviskhed, der gør det muligt for akademias foretrædere at betræde andre felter som "det universelles sagførere" (1992:140) og denne forestilling kan let forvitre, hvis den personlige ambition får overtaget over videnskabeligheden, hvilket er en risiko, hvis bevægelserne bliver for hurtige. Derfor er, skriver han, "kunsten at lade mennesker vente" (1988:119) et fundament i den akademiske struktur og ethvert brud mod den ses som en mulig trussel. Det er sandsynligvis også det, Birgitta henviser til, når hun udpeger en vis langsommelighed som kendetegn for den seriøse og dybe forskegerning. Luc Boltanski og Pascale Maldidier beskriver det som, at videnskaben som felt struktureres i forhold til et ideal om den gode karriere (1970:106-107) og som Birgitta er inde på, er der normer for hvilke positioner man fra en vis position kan sigte mod og regler for takten med hvilken de kan nås. Legitim akademisk fremgang kræver med andre ord en vis fornemmelse for rytme (ift. tid og avancement). Systemets tydelige (og ofte tidsbestemte) afsatser med deres indbyrdes kontrolinstanser kan ses som instrumenter for at regulere bevægelserne. Med dem formidles en idé om de rene u-biased videnskabsbedømmelser og af, at et retfærdigt og neutralt system kan garanteres. Også Billy Ehn og Orvar Löfgren skriver, at en af akademias hemmeligheder er, at dets hierarkiske og eksklusive organisation kræver lang ventetid (2004:130), og de tillægger en vigtig pointe; Ventetid generer loyalitet. Det er således mindre sandsynligt, at den, der har taget sig gennem ventetiden er kritisk til organisationen, og det er betydningsfuldt, da det også er Dem, der senere skal gives retten at definere, hvordan videnskabelig kvalitet – og neutralitet – fremover skal se ud/udformes. Gennem de forment neutrale idealer om møjsommelig langsommelighed og uselvisk videnskabspassion som Birgitta, Öyvind og Agneta understreger, sikres med andre ord en fastholdelse af netop disse idealer som både nødvendige og neutrale.

Neutralitetspræmis II: Fravær af krop(slighed)

Nu vender vi os til en anden komponent i den for neutralitetsidealet så problematiske egeninteresse, nemlig den u-neutrale forskerkrop. Vi hørte tidligere Susann betone, at hun, når hun forsker, er kropsløs. "När jag jobbar, så är jag inte mig." sagde hun. "allt det där (…), med kropp och kön och bakgrund och sånt där, det påverkar inte mig alls". Selvom denne kommentar er specielt tydelig i sin loyalitet med neutralitetsfortællingen og den præmis, jeg nu skal diskutere, er den langt fra enestående. Nu skal vi nemlig lytte lidt til docenten Magnus. På et tidpunkt i vores samtale kommer han (foranlediget af mig) ind på, hvad vi kan forstå som 'rigtig videnskab'. Vi cirkler lidt rundt om det og prøver forskellige indgange for at finde en heldækkende forklaring, men rammer ikke helt noget, som Magnus synes fungerer. Det eneste han sikkert kan sige er, at "det er viktigt, att det är neutralt", men hvad det betyder, er ikke sådan lige til at afgøre. I stedet giver han sig til at udbene, hvad der ikke er videnskabeligt, og det lader til at være noget lettere. Han siger: "Ett exempel är det här när folk forskar om sig själva. Alltså om en grupp de tillhör eller… ja, om du är homosexuell och bara håller på med queerteori eller vad det kan vara, eller, alltså det är lite svårt att förklara, men… när någon som är färgad bara forskar om… ja, jag vet inte, men det där, det där egenintresset, det kan jag nog tycka är lite ovetenskapligt ibland. När man alltid utgår ifrån sig själv."

Vi kan forstå Magnus kommentar i forlængelse af den idealisering af en neutral higen efter videnskab, der kom til udtryk ovenfor under neutralitetspræmis I. Men i stedet for at problematisere egeninteresser i form af karrierestrategiske valg, problematiserer Magnus sin oplevelse af, at visse kolleger i/med deres forskning meler sine egne identitetspolitiske kager. Magnus synes, at videnskabelig neutralitet er vigtigt, og det indebærer for ham (ligesom for Susann), at man som forsker ikke tager afsæt i personlige erfaringer og dispositioner. I alle fald ikke sådan nogle erfaringer, der fra hans position som hvid og heterosexuel kan genkendes som 'personlige' – den homosexuelle og 'farvede' position. Magnus' neutralitetsdefinition indebærer, at han diskvalificerer kolleger, der er 'mærkede', som altid allerede biased, hvis de forsker om noget, der i nogen grad angår 'dem selv' – det vil sige positioner, der (i hans øjne) bærer samme mærker som forskeren selv[181.] Logikken bag dette er lidt svær at forklare siger Magnus, og væver lidt i sin konkretisering af, hvad det er, han oplever, kan tangere forskningsmæssig egeninteresse. For gruppen homoseksuelle udpeger han en specifik teoriretning, mens det biased område for gruppen 'farvede' er så diffust, at det ikke rigtig går at sætte ord på. Det, som er hovedpointen, er, at når det minoriserede forskningsobjekt af Magnus genkendes som en, der ligner forskeren for meget opstår uvidenskabelighed. Jeg beder ham om at uddybe, hvordan han forstår denne uvidenskabelighed og han siger: " det är ju såklart inte så att de inte kan bedriva vetenskap, det får du mig aldrig att säga, haha, men det är just när ens eget liv är objekt som.. (pause) alltså jag inser att det kanske låter lite

---

181 I essayet "My best informant's Dress: The Erotic Equation in Fieldwork" (1993) beskriver Ester Newton fænomenet at forske blandt 'sine egne' på en anden måde, i det hun understreger, at respekt og tillid er to af antropologens mest centrale redskaber, og at de ofte bygger på en gensidig genkendelse – noget delte identitetspositioner i høj grad kan bidrage til at etablere. Se også Mohr 2016.

konstigt, men när man håller på och intervjuar sina vänner eller forskar på en subkultur som man själv är del av. Det har jag lite svårt att ta seriöst… Det blir som om deras identiteter fyller allting på något sätt. Det känns inte så vetenskapligt. Det ska vara en viss distans och neutralitet, tycker jag"

I lighed med Susann har Magnus en fornemmelse af, at identiteten hos visse grupper 'fylder alting' hvilket gør det svært for ham at forstå det, de laver, som videnskabeligt. Dette argument får mig til at tænke på Maria Törnqvists studie af debatten i forbindelse med de såkaldte Tham-professurer[182], hvori hun beskriver, at et af argumenterne mod professurerne var, at de risikerede at miskreditere alle kvindelige professorer (2006). Koblingen mellem kategorierne 'kvinde' og 'professor' ansås så svag, at der ville blive sat spørgsmålstegn ved den enkelte kvindelige professor og hendes meritter, hvis det viste sig, at andre kvinder havde opnået stillingen på en måde, der kunne anses illegitim. Kvindekønnet er med andre ord så meget køn, at det er umuligt, at trække grænserne ved den enkelte kvinde (ibid.:181). På lignende vis kan man sige, at den ikke-hvide hudfarve og den ikke-heterosexuelle begærsretning i Magnus øjne er så meget hudfarve/begærsretning, at de ikke kan isoleres til den enkelte forsker. De smitter af, og gør, at den, der positioneres indenfor disse grupper, altid allerede taler fra en ikke-neutral position. Identiteten fylder, som Magnus siger, det hele. Den breder sig ud, og selvom Magnus ikke vil holdes fast på en positionen, at 'De' ikke under de rette omstændigheder kan forske, så er der noget ved identiteterne, der, når de kobles til visse forskningsområder, for Magnus klipper båndene til videnskabelighed og seriøsitet. De mærkede kroppe har helt enkelt andre grænser for videnskabelighed end de umærkede. Måske kunne forskningstemaer, der angår ikke-heterosexuelle og/eller racialt andethedsmærkede være interessante i sig selv, men når de tages op af en krop, der selv bærer disse mærker, bliver det for meget, siger han. Så bliver skodderne mellem forskerens eget liv og forskningsobjektet for tynde og kollapsen (og dermed uvidenskabeligheden) truer.

Det er oplagt at læse Magnus position, og den måde med hvilken han tager sig retten til at definere, hvad der er 'rigtig videnskab' og hvem, der kan udføre den, som udtryk for de privilegier, der følger med en studievant hvid heterocismaskulinitet (det vil sige med det, at indtage en lokal førstehedsposition) men vi kan også prøve at tænke os hans indlæg som en søgen efter en stabil position i et stadigt mere fluktuerende videnskabslandskab. Der skal være en vis distance og neutralitet for at Magnus skal kunne genkende visse typer af forskning som videnskab, siger han, og taler sig hermed hen imod en mere positivistisk videnskabsforståelse, der kolliderer med det emancipatoriske videnskabssyn (herunder queerteori), der gør forskersubjektets positionering relevant. Neutralitet opstår i Magnus øjne ved, at identiteten

---

182 I midten af 1990'erne bestod Sveriges professorskår af 93% mænd. For at bryde denne skæve kønsfordelning besluttede den daværende socialdemokratiske Regering, anført af uddannelsesministeren Carl Tham, at iværksætte en indsats og i de følgende år blev der indrettet 30 særlige professurer målrettede til det underrepræsenterede køn, frem for alt indenfor områder, hvor kvinderepræsentationen var særligt lav. Intentionen med disse særlige tjenester var, at de kvindelige proffessorer skulle agere forbilleder og støtte kvindelige studenter og PhD-studerende i deres arbejde - dels for at bidrage til at åbne nye forskingsområder og dels udfordre det mandlige tolkningsprivilegium indenfor sine respektive discipliner. Se Törnqvist 2006.

eller kroppen i stedet for at fylde det hele, ikke fylder noget som helst. At forskeren, som jeg skrev i brevet til Susann, er en kropsløs huvudfoting. Men samtidigt ved han også godt, at 'det måske lyder lidt mærkeligt' og har, som nævnt, svært ved at rigtig forklare, hvad problemet er. Jeg tolker det som, at han i nogen grad tvivler på rimeligheden i det, han siger. Som at det emancipatoriske dogme måske alligevel har fanget ham og fremtvunget en refleksion over den plads, fra hvilken han selv taler.

Affekter og diskretionsdogmatisme

En anden måde, hvorpå kroppen og dens udtryk (ikke) kan tage plads i forskningen og akademia er gennem de cirkulationer af affekter, der medvirker til at styre og positionere forskellige kroppe som mere eller mindre afvigende i en akademisk kontekst og ikke mindst gennem de dogmer, der styrer, hvordan disse affekter skal håndteres[183]. Om dette fortæller Johnny:

"Det är ju vissa kollegor som kan bli lite känslosamma ibland. Som ropar högt om alla pengar de har fått eller blir så arga att de springer ut från köket mitt i en diskussion. Eller plötsligt börjar gråta mitt i allt. Och det, det kanske jag känner är lite opassande. Alltså jag tycker att det är viktigt att vara diskret och värna professionalismen… att ge och ta kritik på ett sakligt sätt och bemöta varandra professionellt… det är klart, att det kan bli ett litet utbrott om man blir jätteglad för något, men det där andra… det tycker jag är en privatsak"

I den neutralitetsfortælling, der deles af en stor majoritet af deltagerne, er akademia i høj grad neutralitetens, rationalitetens og objektivitetens højborg, der - i linje med Johnnys ønske - præmierer neutralitet og værner diskretion og professionalisme.
Alligevel er der mange affekter på spil i akademia – og særligt, som Johnny siger, blandt visse kolleger[184]. I citatet fremkommer eksempler på flere affekter, der på forskellig vis udspiller sig i det akademiske hverdagsliv: Glæde, vrede, sorg, afmagt. Johnny mener, at en lille smule glæde måske nok kan tolereres, men i øvrigt repeterer han en velkendt diskurs, der foreskriver, at affekter og akademi kan og bør holdes adskilt, fordi affekter farver, forurener eller forstyrrer rationel og neutral akademisk praksis. Denne antagonisme mellem logos og ethos er givetvis ikke neutral, men har tværtimod en lang kønnet og racialiseret historie – og indskriver sig

---

183 Se eksempelvis Billy Ehn og Orvar Löfgrens undersøgelser af universitetets kringlede formationer hvori de, blandt andet gennem læsninger af en række professorers memoirer, karakteriserer passionen for videnskab som den eneste acceptable følelse i akademia. Andre interesser såsom egennytte, karriere eller prestige – og frem for alt beskidte følelser som hævnlyst, bitterhed eller vrede, har, skriver de, ikke noget at gøre i et forment 'neutralt' universitet (2004:10ff). Bourdieus begreb for denne specielle akademiske stil, der har til formål at betone éns 'rene' videnskabelige interesser og dække over aggressivitet, personlige konflikter og andre 'farvede' interesser i akademia er "the scientific neutralisation" (1988:57). Angående (uaccepterede) affekter i akademia se også Bloch 2003, 2002

184 Hvilke 'visse' er kan vi naturligvis kun gætte om, men hvis vi tager hjælp af Beverley Skeggs så har hun i Class, Self Culture (2004) argumenteret overbevisende for, at når dagens samfund kræver rationalitet og effektivitet så afskrives affektive udbrud (det, at være 'i affekt') som noget, der primært praktiseres af arbejderklasseindivider (i eksempelvis tv-programmer, på fodboldsarenaer, i byen og i socialt udsatte boligområder); 'De' er højlydte, aggressive, emotionelle – kort sagt: ude af stand til at styre sine følelser, hvorimod middelklassen fremstår rationel, afmålt og rimelig. Den samme udpegning er kvinder, queers og racificerede subjekter i lignende diskurser blevet gjort til genstand for.

således meget elegant i de spor, som Magnus' modvilje mod 'farvede' forskerkroppe trak op, idet maskulinitet, hvidhed og heterosexualitet historisk er blevet set som naturlige forudsætninger for netop rationalitet, neutralitet og objektivitet[185].

Et andet aspekt, som jeg finder interessant ved Johnnys kommentar, er det tydelige dogme om diskretion i form af affektkontrol, han fremsætter. Selvom akademia er hjemstavn for en stor og varieret hob af affekter indebærer en vellykket akademikersubjektivering en håndtering af disse gennem diskretion, nedlukning og ignorering[186]. Diskretionsdogmet er interessant, fordi det kan forstås som et vilkår for de studievante subjekters oplevelser af karriereautonomi og for opretholdelsen af meritokrati, som ren og retfærdig fordelingsnøgle for akademiske privilegier. Desuden reducerer det risikoen for at støde på friktion i mellemkollegiale relationer. For det første fordi diskretionen fordrer en så affektfri selvpræsentation som muligt og for det andet fordi de konflikter, der muligvis kan opstå mellem førsteheds- og andethedsmarkerede kolleger, afstyres af, at ovennævnte krav om tilpasning kan tænkes veje endnu tungere på den (andenhedsmærkede), der er i behov af at genkendes som autentisk og derfor må demonstrere sine mestringer af kravene om affektfri neutralitet og diskretion.

Neutralitetspræmis III: Fravær af politik

Nu skal vi vende os til den sidste neutralitetspræmis, der også er den, der mest frekvent tages op i materialet. Den knytter an til Magnus' bekymringer om (for) kropsligt situeret forskning og handler om ideen om 'det politiske' og hvornår og hvordan det flyder ind på videnskabens arena: "Jag har ingen respekt för kolleger som håller på och politiserar utifrån sin forskning. Som använder sin position för att driva en egen politisk agenda. Det är ju inte det vi är satta här för att göra, utan vi ska undersöka och rapportera hur det är, hur världen ser ut – lugnt och sakligt och neutralt." Lena er professor og meget tydelig i sin holdning til, hvad forskningens og forskerens opgave er. Hun har tidligere oplevet, at hendes arbejde blev brugt i en politisk sammenhæng, som hun slet ikke selv sympatiserede med og selvom hun synes, at det var "jobbigt", så konstaterer hun, at "så måste det ju vara. Jag undersöker saker, och den som vill dra några politiska slutsatser av det får göra det, men jag vill inte ha med det att göra. Det är inte mitt bord. Att vara neutral är ju enda sättet att behålla sin integritet som forskare. Det är ju det som förväntas av oss." I interviewsituationen prøver jeg at anføre, at valget af forskningsfelt, spørgsmål og metode mv. også kan forstås som politisk, men Lena vil ikke høre på mig: "Nej, det tycker inte jag. Jag utgår alltid från det som är mest relevant i relation till forskningsläget och den mest validerbara metoden. Det är det som gäller. Det är det mest neutrala valet (…) gör vi inte det förlorar vi ju all vår legitimitet. Då finns det ingen anledning att fortsätta."

Ligesom neutralitetspræmisserne kropsløshed og fravær af personlige ambitioner baserer præmissen om den apolitiske forskning sig på ideen om, at videnskabens legitimitet og integritet forsvinder, hvis det afsløres, at den ikke er fri for forskerens personlige investeringer.

---

185 En diskurs, der blandt andet opretholdes gennem andetgørende udpegninger af kvinder, 'orientalere' og queers som naive, irrationelle og følelsesstyrede. Se eksempelvis McClintock 1995, Said 2003, Halberstam 2012 oma.

186 Se eksempelvis Bloch 2003, 2002, Søndergaard 2000, Hasselberg 2012

Lena siger direkte, at hun ikke har nogen respekt for de kolleger, der ikke forholder sig neutralt til sin forskning, måske fordi hun mener, at de ikke kun miskrediterer sig selv, men faktisk også hende og alle andre, der gerne vil tages seriøst som forskere. Neutralitet er jo det, der forventes, og i stedet for at sætte spørgsmålstegn ved denne forventning og for eksempel de måder, vores forskning kan (mis)bruges på, bør vi som forskere ifølge Lena, tilpasse os og overlade til andre at drage politiske konsekvenser af vores analyser.
Bengin, docent, har lignende overvejelser:"En grej som jag undrat mycket över efter jag börjat arbeta som forskare i Sverige är det sättet som vissa forskare, ja kollegor, går ut och öppet deklarerar sig som 'S-märkt' eller skriver att de är knutna till en viss politisk tankesmedja eller så. Jag fattar ju på ett sätt att det är det enda rimliga att inte hålla på och smyga med det, med politiken och så, men jag känner ändå nånstans att det inte direkt ökar trovärdigheten till dem eller till oss och till – till att man kan lita på att vetenskapen är neutral. Det kanske är gammaldags, men jag tycker nog att vi ska uttala oss om… ja om fakta och tendenser och så och inte hålla på och politisera. Det känns inte så vetenskapligt för mig – och neutralitet, det är ju vår viktigaste tillgång." I linje med Lena er Bengin bekymret for receptionen af den forskning, der kommer fra en udtalt politisk forskers mund. Han forstår på den ene side, at det er rimeligt, at deklarere sin politiske position, inden man som forsker udtaler sig, men kan samtidigt ikke lade være med at mene, at videnskabelighed i højere grad bør være knyttet til en faktuel og neutral taleposition. Måske er det gammeldags, siger han, men hvordan skal vi opretholde vores legitimitet, hvis vi alle render rundt og udtaler os som politikere i stedet for som forskere? Hvor bliver neutraliteten så af? Både Bengin og Lena (og Susann) lader til at være urolige for implikationerne af en af-neutraliseret forskerposition. De fortæller uroen frem som ikke bare en oplevelse af legitimitetstab, men også en mere subtil fornemmelse af at ikke længere kunne stole på hvad vi ved, hvem der taler, og hvad videnskab overhovedet er. Kampen for den apolitiske, neutrale videnskab fremstår således næsten eksistentiel i disse fortællinger.

Men det er ikke kun i relation til forskningens temaer og konklusioner at undersøgelsens deltagere er kritiske til politisering. Det kan også handle om den politisering, de oplever, at mangfoldighedsstrategier og managementideer kan forsætte de ellers neutrale institutioner i. Docenten Ros-Marie fortæller om det, hun oplever som en form for falsk markedsføring på Den Nye Institutions hjemmeside:

> Vetenskaplighet och neutralitet, det handlar för mig om att inte låta sig korrumperas. Det tror jag. Att inte låta ens egna intressen styra, utan att gå dit man måste. Inte vara politisk alltså… Och just därför kan jag störa mig lite på alla dessa initiativ som är riktade till kvinnor och olika minoritetsgrupper som man vill ska bli professorer eller börja studera eller vad det kan vara. För de är ju om något politiska. De bygger ju på en idé som inte är neutral, utan som handlar om att vissa grupper ska hjälpas mer än andra. Och… eller låt mig säga såhär: när jag tittar på hemsidan för vår institution så är det ju nästan enbart bilder på studenter från… ja, från Mellanöstern eller sånt och jag fattar ju, att vi ska visa oss inkluderade och det kanske är någon som tror att folk blir lockade av att se en bild på någon som liknar dom, men det blir ju också samtidigt lite falskt när vår studentgrupp inte alls ser ut på det sättet och vi håller på och låtsas. Det är nog det jag menar med politiskt. Och så de här professurerna som bara är till för kvinnor. Där kan jag

sakna lite mer saklighet och objektivitet

L: Hur skulle hemsidan se ut om den skulle vara mer neutral?

Ros-Marie: Ja, först och främst skulle den visa upp en mer sanningsenlig bild av studentgruppen. Och det betyder – tyvärr, vill jag säga, för jag tycker att det skulle vara underbart med lite mer blandad grupp – men i dagsläget betyder det, att det nästan bara är ja, svenska studenter. Och så är det ju väldigt många fler flickor än pojkar… bara duktiga flickor… fast där kanske det ändå finns en poäng att visa upp männen för att fler ska våga sig hit, men… men ja, jag vet inte. Jag tycker bara att det blir falskt och att vi målar upp en felaktig bild, när vi inte vågar visa vilka vi egentligen är på riktigt."

Ros-Marie bruger historien om hjemmesiden som et led i en argumentationsrække, om de problemer hun har med politisering i akademia. Billederne på hjemmesiden skrives ind i en ikke-neutral mangfoldighedsdiskurs, der også indbefatter indsatser for ligebehandling og flere kvindelige professorer. Ros-Marie vedgår, at det da godt kan være, at der er nogle enkelte præsumptive etniske minoritetsstudenter, der bliver inspirerede, af at se nogen, der ligner dem selv, når de logger ind på institutionens websted, men prisen for at lokke disse få, er i Ros-Maries argumentation, at opgive den saglighed og neutralitet, som akademia må og skal stå for og lade sig korrumperes af politiske hensyn. Ideen, at visse personer eller grupper er forfordelte på en sådan måde, at det er nødvendigt med organisatoriske indsatser for at rette op på uretfærdigheden, køber Ros-Marie ikke. Som det fremgår, vil hun gerne se en mere mangfoldig studentergruppe (både ift. etnicitet og køn), men ikke på bekostning af saglighed og objektivitet – materialiseret i en indiskret "falsk" repræsentation på hjemmesiden. (Interessant nok åbner hun dog samtidigt en anelse for, at denne manøvre kan være nødvendig (og altså, formoder jeg, ikke lige så politiserende) når det handler om at lokke mandlige studenter, hvilket kan læses som et udtryk for netop denne gruppes diskursivt 'neutrale' status).

Ros-Maries problem med billederne er først og fremmest, at de etablerer en uærlig diskurs i forhold til studentergruppens reelle sammensætning. Billederne opviser figurer, som den, der kender institutionen, godt ved, ikke er 'sand', men som formodentlig skal give udefrakommende en fornemmelse af, at etniske og kønsmæssige positioner ikke skal være afgørende for studier på denne institution. "Første- eller andenhed spiller ingen rolle her", siger billederne, men det paradoksale er, at netop denne sandsynligvis velgennemtænkte diskurs fra webdesignerens/institutledelsens side, bidrager til at gøre det åbenlyst for Ros-Marie, at diskursen er usand. Qua billederne på hjemmesiden ser hun, (sandsynligvis modsat intentionen) at andenhed – ligesom førstehed - spiller rolle, både for hvem, der rent faktisk er på institutionen og hvem, der havner på billederne. Og kausaliteten herimellem ser ikke ud, som Ros-Marie synes, at den burde, hvorfor hun opfatter websiden som u-neutral og politiserende. Man kan sige, at de sociale kategorier, hvis betydning Ros-Marie (ligesom mange andre deltagere) som udgangspunkt underkendte som irrelevante, alligevel bliver betydningsfulde, når institutionens mangfoldighedspolitik omsættes i praksis på hjemmesiden. Det interessante

her er, at denne manøvre nødvendigvis også indebærer en politisering af Ros-Maries egen position (og dermed aflysning af den neutralitet, hun tilskriver sig selv), hvilket måske er det, der genererer irritation hos hende?

Et sidste niveau som ønsket om neutralitet og fravær af politik udspiller sig på i materialet er det endnu mere overordnede policyniveau. Her handler det om en gennemgående modvilje mod det, der kaldes politiserende indsatser i universitetsstrukturen, som opleves som ødelæggende for tilliden til videnskabens autonomi[187]. Ligesom mange andre i materialet oplever professoren Sara, at indsatserne for at brede rekrutteringen er et politiserende af en forment neutral institution og en trussel mod den frie neutrale forskning og akademias selvbestemmelsesret. Hun siger: "jag upplever ju allt detta [indsatserne for at brede rekrutteringen, lhb] som extremt politiserande, och som att staten lägger sig i något som den verkligen inte har med att göra. Vi ska vara neutrala och bedöma varandras insatser utifrån vetenskaplig kvalitet och originalitet. Inget annat. När det plötsligt ska inredas särskilda platser till vissa grupper och professurer enbart till kvinnor så har det gått för långt. Det är ju grundbulten; neutralitet och autonomi. Jag blir väldigt bekymrad för framtiden när jag tänker på dessa insatser".

Selvom den diskurs om statens utidige indblanding på et i grunden neutralt felt, som Sara trækker på, er udbredt både i materialet og i en offentlig diskurs[188], er der også et korrektiv til denne historie. Fredrik Schoug, har blandt andre vist, at billedet af akademia som underlagt statsmagter og politiske ideologier ikke finder støtte i forskningen om højere uddannelse[189]. Et spørgsmål er således, hvad det indebærer, at som Sara hævde, at akademia er politisk styret? Ligesåvel som hendes oplevelse af, at indsatserne for bredere rekruttering er udtryk for utidig politisk indblanding i et upolitisk system, kan de også læses som eksplicit politiske interventioner i en organisation, der allerede er gennemblødt af ideologi og således nærmere som et korrektiv til en demokratisk ulige praksis[190]. Men ved at rammesætte problemet som politisering og statslig indblanding i stedet for eksempelvis uretfærdighed og ulige repræsentation, forskydes lokaliseringen fra 'her' til 'der' og ansvaret for problemet og de tilgængelige løsningsmuligheder ændres fundamentalt ved nu at pege væk fra (i stedet for tilbage på) Sara, Ros-Marie og Lena.

---

187 Denne tendens kalder videnskabshistorikeren John Ziman for den post-akademiske tilstand og den kendetegnes af et universitet, der er under stærk indflydelse af normer og værdier udefra – eksempelvis gennem hårdere krav om samfundsrelevans, økonomisk selvhjulpenhed osv. Ved siden af et tidligere dominerende og mere selv-refererende princip om 'god forskning' tilkommer nu forventninger om etiske hensyn og 'tillempningsbarhed'. Skiftet er, mener Ziman, både resultat af videnskabelige forandringer (eksempelvis en åbning af den disciplinære specialisering og integrationen af undervisning og forskning) og af nye styreformer. Se Ziman 2000
og Benner 2001.

188 Se for eksempel Törnqvist 2006

189 Han citerer studier af blandt andre Martin Trow og Li Bennich-Björkman, der viser, at akademia står relativt urørt af statslige direktiv til trods for at handlingsrummet formuleres af politikerne. De direktiver, der følger med bevillingerne efterleves i praktikken sjældent i overensstemmelse med den måde det var tænkt, hvilket og at denne diskrete modstand har gjort direktiverne virkningsløse (gengivet i Schough 2004:9-10).

190 Se også Aas 1997

Afkodninger af (køns)forskerens formodede (politiske) ærinde

En anden måde, som idealet om den apolitiske forsker kom til syne, var i deltagernes distancering mod den formodede politiske kønsforsker. Jeg har tidligere nævnt, at den genusvetenskaplige forsker kan opfattes som repræsentant for den legitime kultur og en i Sverige velkendt diskurs om lighed. Denne erfaring, at deltagerne på baggrund af min institutionelle hjemstavn generelt antog at vide, hvad jeg 'vil'/er ude efter/mener om dette og hint, fyldte meget i mine initiale møder med empirien og hindrede fra tid til anden en åben og konstruktiv dialog. Deltagernes interpellation af mig som særligt (kvinde-)politisk farvet udmønter sig eksempelvis i de utallige antagelser om min politiske agenda, min formodede passion for 'kvindeprofessurer', min modvilje mod hvide mænd etc. ligesom henvisninger til, at deltagerne skulle "passe på hvad de siger" når de talte med mig. I flere situationer kom perceptionen af min faglighed i vejen for de spørgsmål, der blev stillet og i stedet for at mødes som forsker og kollega oplevede jeg at ufrivilligt castes til rollen som ligestillingspolitibetjent. Det kunne således til tider opleves som om det, jeg sagde, i deltagernes reception forvrængedes og blev hørt som et antal stemmer, der repræsenterede en forestilling om den legitime kultur, således at man med inspiration fra Ida Schultz kan sige, at der var mange til stede i interviewet[191], og at disse mange af og til vanskeliggjorde et 'åbent' møde mellem forsker og deltager.

> Observation, Den klassiske institution, gangen
> Jeg går i gennem institutionskorridoren mod cafeen sammen med Anna-Karin, som jeg skygger denne uge, og vi støder på Hans, der har været bortrejst. Anna-Karin introducerer mig som "Lovise, genusvetaren" og jeg forklarer kort at jeg er på institutionen for at lave en undersøgelse "- om kvinnliga akademiker?" gætter Hans hurtigt. Jeg siger nej og prøver at forklare, hvad mit projekt handler om, men Hans lader til at være uinteresseret efter jeg afviste hans gæt. "Jaja, men jag ser ju att du också interesserer dig för kvinnor" siger han, formodentlig med henvisning til Anna-Karin (og evt hendes feministisk inspirerede forskning), smiler kort og går videre.

I denne episode antager Hans, at (genus)forskeren nok er (eller burde være) mest interesseret i kvinder('s svære vilkår). Mit forsøg på at modificere denne påstand tilbagevises med henvisning til det faktum, at jeg jo rent faktisk står ved siden af en deltager med kvindeligt kropstegn, hvorfor jeg jo i en eller anden udstrækning må orientere mig i forhold til køn(!). Genusvetenskapens diskursive koblinger til (en fantasi om) kvindestudier (dvs studier om/med/for kvinder) lader sig ikke så enkelt aflyse[192] og i denne situation ser det ud til, at deltagerens kropstegn i kombination med forskerens institutionelle affiliering, giver Hans et diskursivt carte blanche til at antage, at han kender mine (forskningsmæssige) interesser[193] og afvise at tage ansvar for en revurdering og/eller nuancering af disse. På samme måde er der i interviewerne tilfælde, hvor jeg oplevede, at deltagerne foregreb og fortolkede mine spørgsmål ud fra en forventning om, at de på forhånd vidste, hvad jeg mente:

---

191 Se Schultz 2005

192 Se eksempelvis Liinason 2011

193 Eller også er der tale om en anden, langt mere banal kommentar, der går på, at Hans, på baggrund af forskerens selvpræsentation (herresko, bukser, skjorte og kortklippet frisure) antog, at hun (ligesom Anna-Karin) er lesbisk. I så fald

L: Nu tänkte jag fråga lite om hur du upplever din position här på institutionen. Känner du att du har inflytande över ditt arbete?

Lydia: Du menar om det sitter några gubbar och bestämmer över mig?

Og:

L: hur är det för dig att ingå i den grupp [med ældre meget velmeritterede professorer lhb]? Kan du berätta mer om det?

Sara: Om de kör över mig menar du? Nej, det tycker jag faktisk inte. De respekterar att jag kan, det jag kan. Jag har aldrig känt mig utanför. Men det kanske inte var det du ville höra?

Og:

L: Hur ser du på de studenter [fra studieuvane hjem, lhb] då? Gör du något speciellt för att engagera dom?

Tomas: Menar du om jag är en gammal gubbig professor, som bara malar på om mitt ämne eller om jag försöker anpassa mig till situationen?

I disse tre korte uddrag bliver det tydeligt, at deltagernes forestillinger om hvad en genusvidenskabelig forsker er, gør og vil, informerer deres reception af mine spørgsmål. Deres svar bygger alle på en antagelse om, at forskerens ærinde egentlig er et andet – de læser spørgsmålene som implicitte, omskrevne eller 'skjulte' hentydninger til kønsuligestilling, der lader til at være den eneste – eller i hvert fald mest umiddelbart tilgængelige - matrix for at forstå situationen. I stil med ovennævnte havde mange deltagere et stort behov for at tage afstand fra de politiske diskurser, som de formodede, at jeg som (genus)forsker var investeret i. Formålet med dette lod til at være cementeringen af en 'autonom' subjektsposition, der udfoldede sig i opposition til de dogmer om magt og ulighed, som forskerens affiliering associerede.

Præmisser for neutral videnskab

At råbe 'politisering', 'krop', 'affekt' eller 'privat ambition' er ikke neutrale praktikker, men derimod et indlæg og positionering i en omfattende debat om akademias position og funktion i senmoderniteten. På så vis kan hele den afvisning af politik, som disse neutralitetspræmisser bygger på, læses som ganske paradoksal i det, at det, at hævde nødvendigheden af en apolitisk videnskab i sig selv kan forstås som en højst politisk praktik. Men det, neutralitetsidealet, som kravet om apolitisk videnskab lindres ind i her og de mange tunge samfundsdiskurser, det læner sig op af, gør, er at sløre idealets politiske karakter. På samme måde som Magnus' ønske om en videnskab, der var fri fra kropslig (og identitetsmæssig) situering i hans øjne var et udtryk for et uskyldigt apolitisk neutralitetsideal, fremstår det, når det læses fra en ikke-hvid eller ikke-heterosexuel krop som ekstremt politisk og ikke det mindste neutralt. I det tredje

---

skal kommentaren måske forstås som en henvisning til, at Hans (der også er homoseksuel) godt kan læse koderne og 'se' hvem forskeren er (begærsligt) interesseret i.

tilfælde, hvor det var viljen til at gøre karriere, ambitionen og egeninteressen, der udpegedes som ikke-neutralt, kan samme analyse anlægges. Hvem, der kan kritisere andre for at være strategiske, hvem, der kan afgøre, hvad der er 'rent videnskabeligt' og hvad, der er 'lave egeninteresser' er heller ikke tilfældigt eller udenfor 'det politiske'. Der er positioner hvorfra disse kritikker er langt mindre personligt risikable, men mere organisatorisk potente at ytre end andre. Og der er, som jeg var inde på, et tidsmæssigt aspekt i dette, der blandt andet indebærer, at de kritikker der ytres, først og fremmest rettes mod yngre kolleger, der ikke i lige så høj grad som deltagerne i denne studie, kan opvise en lang karriere i organisationen (og derfor – måske – kan antages være (lidt) mindre loyale med den). Men fordi kritikkerne (kan) iklædes sproglige gevandter af at værne neutralitet og videnskabelighed, kommer de sjældent til syne som politik eller kritik – og allermindst, måske, for dem, der ytrer det.

"En del av tilliten till ett samhällsfunktion ligger i medvetenheten om, att dets positioner är förknippade med vissa värden" skriver Törnqvist (2006:179). For akademia er en af disse værdier neutralitet, og som vi har set i deltagernes fortællinger, er der mange tendenser i dagens akademia, der truer denne værdi, ikke mindst den relativisering af neutraliteten som 1) for store personlige ambitioner, 2) for stor egeninteresse (eller for megen kropslighed) og/eller 3) for voldsom politisk indblanding (på personligt, institutionelt eller organisatorisk niveau) kan medføre. For at modvirke disse trusler fremkommer i ovenstående idealet om den neutrale og diskrete forsker, der alene drives af en uselvisk passion for Videnskaben. Foruden at denne forskerfiguration lader til at være en eftertragtet identifikation for mange af de deltagene, fylder den også en anden central funktion, der måske kan sige lidt om hvorfor neutralitetens grænser bevogtedes så hårdt: I akademia, ligesom i eliteidræt, er mestertitlerne knyttede til en særlig præstation, der ofte opnås i åben konkurrence med andre eller med henvisning til særlige opnåede meritter. Med disse titler kommer i bourdieuske termer en god mængde både social, økonomisk, kulturel (eller, måske ikke for idrætstitler) og altså symbolsk kapital og foruden det, også en vis portion social magi, der for eksempel giver akademiske professorer evnen til at ophøje tekster og ideer og tilskrive dem videnskabelig status[194].

Destabiliseres denne 'ophøjethed' risikerer luften at gå ud af hele den akademiske ballon. Eller med andre ord: Hvis den, der betragter organisationen, af en eller anden grund pludselig ikke længere kan være sikker på, at det er den mest meriterede, der får en position, kan de privilegier, der er forbundne med denne position gå tabt (og som Zizek skriver: "Så snart tron (…) går förlorad, vittrar själva det sociala fältets struktur sönder" (2001:44) – noget der i så fald rammer hele organisationen. Trækkes denne problematik til sin spids, kan krænkelsen af videnskabens værdier (i de diskurser som deltagerne trækker på her) tolkes som en trussel mod eksistensen af en vis form for social magi. Ligesom penges bidrag til en økonomisk realitet kun fungerer så længe vi har tillid til det økonomiske system og dets repræsentanter og forvandles til metal- og papirstykker uden værdi, hvis vi holder op med at tro på systemet[195], så forvandles

194 Lena Sohl giver i sin afhandling flere eksempler på dette – eksempelvis at det er lettere at få en debatartikel publiceret i en avis for den, der kan underskrive den med en professortitel, ligesom det er lettere at gøre sin stemme hørt og sætte sine argumenter igennem, hvis man kan henvise til en vis portion akademisk kapital. Se Sohl 2014 .

videnskab til holdninger og antagelser, hvis neutraliteten brydes. Derfor er forestillingen om meritokratiet, som vi også hørte hos Susann, central i neutralitetsfortællingen[196]. De tre neutralitetspræmisser jeg har diskuteret ovenfor tager således alle afsæt i en fantasi om et forskersubjekt, der er muligt at frikoble fra sine dispositioner og det, som er interessant i dette, er, hvordan neutralitetspræmisserne overgår fra at udgøre ideal for 'den gode forskning' til at fremstå som implicitte imperativ til den forskerpersona, der skal udføre den.

Jeg printer mine sammenfatninger og trykker dem ned i kuverten bagved det intetsigende dokument som en slags langtrukken og meget akademisk variant af den gamle leg 'foldehistorie', der går ud på at man skiftes til at skrive videre på en historie, hvoraf man kun kender den sidste linje og til sidst får en mærkelig og kun delvist sammenhængende berettelse, som – måske – kan være sjov at læse, fordi den peger på de medvirkendes forskellige viljer og interesser. Kuverten lægger jeg forsigtigt tilbage i æsken til den næste, der får lyst til at rode i det gamle skab. Så lukker jeg laptoppen og går ud på trappen igen.

---

195 Douglas 1997:102

196 Og for at meritokratiet skal fungere, må neutralitet kunne hævdes og implementeres, hvilket forudsætter at det konkretiseres, noget deltagerne alene gjorde i termer af fravær og specifikationer af dét, den neutrale forsker ikke er (karrierebevidst, kropsligt situeret og politisk).

Baggrundsafsatsen

Midt på teoritrappen er en afsats, der, på trods af sin lille størrelse er kantet af velfyldte bogreoler. I et hjørne står et selvspillende klaver og mellem hylderne er et par lænestole og et smalt bord med en karaffel og et par høje krystalglas. Jeg er træt i benene efter at have stået og skrevet ved Vidensskabet, så jeg slår mig ned i en af stolene og skænker et glas sherry og sidder helt stille for at fornemme afsatsens hensigter. Efter en stund mærker jeg, at A også dukker op og sætter sig i den anden stol, men jeg lader som ingenting, selv når det andet glas fyldes og tømmes et par gange.

Efter en stund dæmpes lyset og en filmdug rulles ned foran reolerne samtidig med at en projektion af gulnede smalfilmslignende billeder af hvide børn, der leger med en bold på en græsplæne, begynder. En speakerstemme, der til forveksling ligner min fortæller:

Obligatorier og imperativ – om studievanthed som baggrund og skæbne

"Hvad betyder en baggrund? Er det et sted? En fornemmelse? En subtil præference? Er det emotionelle bånd eller irrelevant nostalgi? Dispositioner eller distance? Er det, med andre ord: Alt eller intet? Spørgsmålene er naturligvis retoriske, men de er også virkningsfulde, fordi fortællinger om baggrund er virkningsfulde som de 'sites' hvorfra vi fortæller os selv og andre til eksistens. Med historier om baggrund sætter vi os i kontekst og giver den, vi taler med, en nøgle til at forstå, hvorfor vi er, som vi er, og hvor vi er i dag. Som forskels- og distancemarkør er spørgsmålet "Hvor kommer du fra?" således effektivt og for den, der ikke friktionsfrit genkendes som hvid/kulturkristen eller hvis sproglige udtale adskiller sig fra den normerede,

er spørgsmålet uafvendeligt i en nordisk kontext (se bla Myong 2009). Det fungerer som en reminder om, at der er noget ved den spurgte, der adskiller hen fra den spørgende og i dennes opfattelse legitimerer et spørgsmålstegn. For hver gang et subjekt spørges, hvor det kommer fra, (re)produceres en 'viden' om, at denne person kommer fra et andet sted. Et sted som ikke er her. Der kan således spørges for at bekræfte et fælles kategorialt tilhør, eller for at betone fraværet af delt kategorialt tilhørsforhold. Lene Myong skriver i sin afhandling apropos transnationalt adopterede subjekter, der også ofte gøres til objekt for spørgsmålet, at det derfor ikke er ligegyldigt, "hvem der spørger, hvem der bliver spurgt og i hvilken sammenhæng, der bliver spurgt. Såvel den der spørger, som den der udspørges, bliver til og bliver gjort til noget i denne proces" (2009:70). Sådan er det naturligvis også, når spørgsmålet stilles til én, der ikke får det så ofte. En, hvis baggrund er så naturaliseret i den givne kontekst, at spørgsmålet næsten fremstår komisk: "haha, ja, var kommer jag ifrån? Det är en klurig fråga" (Lars). Eller som en invitation til en lang udlægning: "är du beredd? Då kör vi hela släktträdet" (Ewa) i stedet for som en distancemarkering.

I det følgende skal vi på opdagelse i det terræn, der udgør det, jeg har konceptualiceret som 'en studievant baggrund' for at se, hvordan reproduktioner og forskydninger af dette terræn udfolder sig blandt studiets deltagere. Analysen er inspireret af Frankenbergs analyse af "the social geography of race" (1993:44), der har til formål at forskyde det, der tages for givet i de hvide kvinders liv og synliggøre den (usynliggjorte) raciale strukturering af "white experience" som de lever igennem. En racial social geografi "refers to the racial and ethnic mapping of environments in physical and social terms and enables also the beginning of an understanding of the conceptual mappings of self and other operating in white women's lives" (1993:44). Analysen baseres, skriver Frankenberg, på en ambition om at defamiliarisere, det, der tages for givet, for at belyse dets kontingente karakter[197].

Også i nærværende analyse ligger fokus på at defamiliarisere den erfaring, eller det sociale landskab, der udgør denne undersøgelses centrale loci: tilhøret til en familie med akademisk uddannede forældre. Det er en entitet, der sjældent artikuleres, hverken i en offentlig diskurs eller af deltagerne selv, men den er hverken sjælden eller eksotisk. Tværtimod er det en, i mine deltageres optik, en i høj grad normaliseret plads, fra hvilken de anskuer verden. Patricia Hill Collins har anført, at familien udgør et af de praksisfelter, hvorfra det er mest oplagt, at studere sociale organiseringsmønstre, fordi disse mønstre reproduceres og cementeres i privatsfærens intime rum[198]. Netop derfor fremstår baggrund og slægtsskab som nødvendige afsæt for denne del af undersøgelsen, der altså bevæger sig fra det principielle til det lidt mere personlige. Det, vi skal undersøge her, er, hvordan baggrund, 'studievanthed' og tilhør i akademia tales frem, gives mening og reproduceres i deltagernes historier. Hvilke tråde trækkes fra 'dengang' til 'nu' og hvilke klippes over? Hvordan tager 'studievanthed' form – og i forhold til hvad? Og hvilke normativiteter etableres og forankres i denne proces?

---

197 og udgør således et forslag til poststrukturalistisk metodologi, der stadig, 25 år efter bogen udkom, er under revision og udvikling.

198 Se Collins 1998

Obligatorisk middelklassehed

Deltagerne er vokset op forskellige steder. De fortæller om barndomme på landet, i provinsbyer, i begivenhedsløse forstæder, i højborgerlige kvarter i store byer, i villaer med gamle frugttræer, på gårde langt væk fra alt, i kollektiv, i rækkehuse, i lejligheder og på gods, på øer og fastland. Der er flest historier om at vokse op i Sverige og Norden, men også mange erfaringer af opvækster eller kortere eller længere ophold andre steder: Europa, USA, Rusland, Canada, Kina, Mexico, Argentina, Iran og Japan. En stærk klassedimension gennemløber fortællingerne. Samtlige deltagere er opvokset med voksne, der var akademisk uddannede og havde fast arbejde (ofte i akademia) og således også for de flestes vedkommende med betydelig materiel tryghed, men var der også (få) historier om økonomisk knaphed, svingende tilgange og længerevarende materiel usikkerhed. Ligeledes var de voksne, der ofte også var forældre, samlevende under de fleste deltageres barndom, men nogle enkelte havde oplevet separationer og/eller skiftende forældrefigurer i løbet af deres opvækst. Samtlige deltagere fortæller om boglige hjem, hvori der blev lagt vægt på nysgerrighed, grundighed og selvstændighed, ligesom (for de flestes vedkommende) på sprog, kunst, musik og kultur. Alderen i gruppen er spredt – fra 35 til 66 år - hvorfor opvækstbetingelserne på et generelt plan varierer meget, men der er trods dette en del fællestræk, der ligger til grundfor følgende analyser, der med afsæt i et par historier, ekstraherer generelle tendenser i materialet.

Noget af det, der først og med størst kraft kommer til syne, ved gennemlæsninger af interviewmaterialet og feltnoterne er en meget stærk trang hos deltagerne til at associeres med 'det normale', 'det almindelige' og 'det neutrale'. Stort set samtlige deltagere henviser gentagende gange til deres almindelighed i vores samtaler og den insisteren med hvilken disse henvisninger repeteres rejser spørgsmål om, hvad det er, der er så begærligt ved almindeligheden, og hvilke attraktive attributter 'en almindelig opvækst' kan trække med sig, når den beskrives 30-40-år senere? Om disse spørgsmål kredser følgende analyser.

Vi kan begynde med at høre, hvordan Johan, der er docent, beskriver sin opvækst:

"Jo, men vad ska jag säga? Vi bodde i ett typiskt svenskt villaområde, där alla var ganska lika oss. Barnfamiljer med två eller tre barn. Föräldrar som gick på arbete – eller mammorna var ofta hemma när barnen var små, men... Alla barn gick i samma skola och alla familjerna umgicks med varandra på fritiden. Det var tryggt och fint och helt, ja, helt vanligt helt enkelt. Inget som sticker ut. Vi var som de flesta andra."

I citatet fortælles en tryg og harmonisk barndom frem. Opvæksten i villaområdet hvor alle ligner hinanden, får næsten Bullerbyske toner med bollebagende mødre, vejfester og fællesskab. Som halvqueer læser kan jeg ikke lade være med at tænke, at Johans barndom næsten lyder som en parodi på heterokernefamilien: Samlevende forskelligkønnede forældre med tydelige, kønsdifferentierede roller, et passende antal børn, god økonomi og hyggeligt samvær med lignende familiekonstallationer. Tryghed og tydelighed. I dette er der, siger Johan, ikke noget, der stikker ud[199]. Og på sin vis lader det i materialet til, at han har ret, for

[199] Og for at nu state the obvious, så ville en kritisk røst nok kunne hævde, at Johans historie om sin baggrund er en, ikke alle kan fortælle, hvorfor jeg bliver (retorisk) nysgerrig på, hvad det er, der i Johans øjne gør, at noget 'stikker ud' –

langt størstedelen af de andre medvirkende har samme fortælling om deres baggrunde. Laura, en anden lektor med disputerede forældre, kalder også sin opvækst helt gennemsnitlig: "Jo vi levde väldigt såhär 'villa vovve Volvo' eller vad det är man säger. Helt genomsnittligt. Absolut inget grandiost, men lugnt och tryggt", Alina, også lektor, svarer på samme spørgsmål at "det var helt Medelsvensson" og Lydia, der er professor, siger, at "det var så genomsnittligt och odramatiskt att jag knappt kommer ihåg det". Langt de fleste deltagere i undersøgelsen har lignende beskrivelser. At vokse op med veluddannede forældre tales i størstedelen af materialet frem som en naturaliseret erfaring; Som betydningsløst og sådan som det nu en gang var. Og sådan ser mange måske nok på deres barndom. Få forstår sin opvækst som exceptionel eller meget anderledes end andres, (blandt andet fordi vi, godt understøttet af boligpolitik og urbanisering, tenderer at samles i enklaver (boligområder, offentlige institutioner, jobs) med andre, der ligner os selv[200]), men i modsætning til eksempelvis Lena Sohls informanter, der har arbejderklassebaggrund, og relativt let ved at pege på forskelle mellem egne og andres opvækstmiljøer (2014:151ff), så glimrer en reel artikulation af sociale/klassede forskelle i opvæksten med sit fravær hos langt de fleste af dem, jeg har interviewet til dette studie. I stedet neutraliseres en eventuel betydning af opvækstvilkår og baggrunde gennem afvisning og underbetoning: "Nä, men alla var väl ändå ganska lika? Det skulle jag säga. Det var ju Sosse-Sverige vi talar om" siger Leif, som er professor og Margareta, der er lektor siger: "Jag tror att de flesta hade det ganska bra. Alltså det är inte så stora skillnader längre" og Anette (også lektor) mener at: "alla kanske inte tjänade exakt lika mycket, men jag tycker inte att det hade så stor betydelse, jag kommer inte ihåg att det spelade någon roll där vi bodde".

Er man opvokset i og har fortsat med at bevæge sig midt i sådan en homogen selvfølgelighed, bekræftes man i høj grad i sin normalitet og får ikke nogen grund til at tro, at ens baggrund 'stikker ud'. Med en analog til Adrienne Riche og queer teori[201] kan vi derfor måske læse deltagernes baggrundsneutralisering som udtryk for en oplevet obligatorisk middelklassehed

og at han(s opvækst) ikke gør det. Der er flere ledetråde i citatet ovenfor. Som jeg var inde på er cis-heteroimperativet tydeligt: en familie med samlevende forskelligkønnede forældre med tydelig arbejds- og ansvarsfordeling og to-tre børn stikker ikke ud. Enlige forældre, skilte forældre, samkønnede forældre, syge forældre, familier med for mange eller ingen børn, familier med flere forældre end to, forældre med uklar eller fluktuerende kønsidentitet, transforældre eller transbørn, udearbejdende mødre, hjemmegående eller arbejdsløse fædre etc., derimod, de 'stikker ud'! Ligeledes fremgår det af beskrivelsen, at Johans villaidyl var typisk svensk, hvorved vi kan formode, at en person med et "ikke-typisk-svensk udseende" (dvs. en ikke-hvid person), en med migrationserfaring, en med ikke-kristne religiøse vaner/symboler eller med accent også ville 'stikke ud' på græsplænen mellem frugttræerne i villahaverne. Videre leder beskrivelsen af den gennemgående socialitet og fællesskab til en formodning om, at asociale, psykisk syge, traumatiserede etc. mennesker, samt mennesker, der (ufrivilligt!) står udenfor arbejdsmarkedet eller som med kropsarbejde, ubekvemme arbejdstider, ikke-kvalificerede eller nedslidende job eller med andre funktionsforudsætninger end normatens også ifølge Johan 'stikker ud'. Endelig peger selve boligformen – villaområdet – på at der kræves visse økonomiske forudsætninger at passe ind og at andre boligformer og deres beboere 'stikker ud' – både dem i byerne, i andre mindre valoriserede forstæder, i mellemrummene og på landet. Tilsammen udgør alle disse udstikkende positioner, samt frem for alt, de utallige intersektioner dem imellem, vilkår, der omgærder en stor majoritet af de liv som leves i Sverige i dag og gør, at Johans idylliske barndom faktisk stikker ud i det generelle billede af en opvækst i 1970'ernes Sverige.

200 Se for eksempel Bottero & Irwin 2003.

201 Rich viser i den klassiske tekst Compulsory heterosexuality and lesbian existence, (1994) hvordan heterosexualitet fungerer normerende netop gennem sin naturalisering og udgrænsningen af andre mulige livsformer

– dvs. som udtryk for en naturalisering og afpolitisering af de institutionelle praktikker, der i høj grad kan forstås som netop politiske og regulerende. Ligesom heterosexualiteten i Riche's terminologi fungerer normerende netop gennem sin naturalisering og udgrænsningen af andre mulige livsformer, gør den obligatoriske middelkassehed det sværere for mine deltagere at opdage og anerkende sociale skillelinjer, hvorved en forestilling om samfundsmæssig lighed og/eller gennemsnitlighed kan opretholdes. Denne afvisning af den egne positions/erfarings specificitet og partikularitet er et gennemgående kendetegn for den førstehedsposition, jeg her prøver at indfange. Ved at ophøje egen eller den lokale dominerende praksis til forventet lov for alle, gøres erfaringer, der adskiller sig fra det 'obligatoriske' til afvigende, problematiske – ja, næsten patologiske. Den afvisning af ulighedens betydning, som Leif, Margareta og Anette praktiserer i citaterne ovenfor, ligesom Lauras, Lydias, Alinas og Johans forskellige former for insisteren på at 'ikke stikke ud' kan forstås som udtryk for netop denne førstehedsgørende proces – som indsatser for at opretholde middelklasseerfaringens 'obligatoriskhed' og dermed indiskutable status.

Men fraværet af artikulation af ulighed betyder naturligvis ikke, at den, der orienterer sig mod neutraliteten, kan sige sig fri for at være del af samfundsmæssig differentiering og af klassede (og kønnede, rasifierende) dynamikker, selvom de ikke altid mærkes på individniveau. Og denne delagtighed kommer også til syne i mit materiale, om end på mere subtil (og måske ubevidst?) vis end betydningsfraskrivelserne. Den kommer for eksempel til syne gennem de måder, deltagerne betragter sig selv og andre på og de skillelinjer, der drages (se også Faber 2008). Eller som eufemismer, der trækker klassede associationer med sig. For eksempel: "de andra barnen, som fick springa runt ute till mitt i natten och aldrig var förberedda i skolan" (Nina) eller "de där studenterna som kommer och ska börja en akademisk utbildning och aldrig ens har läst en bok, och man tänker: 'Herregud!'" (Cecilia) eller betragtninger om "de där kollegorna som inte riktigt kan koderna eller språket och bara trampar in med sina banaliteter" (Leif). Ved at trække på disse og lignende omskrivninger, får Cecilia, Nina og Leif (ligesom mange andre) indirekte henvist til folk, der tænker, handler eller prioriterer anderledes end dem selv, uden at eksplicitere, at det, der tales om, er klasse/baggrund/studievanthed[202]. Gennem denne grænsedragen, etableres baggrundsmæssige distinktioner i fortællingerne, selv når deltagerne bevidst eller ubevidst forsøger at undgå det. Mike Savage, britisk sociolog, skriver om disse grænsedragninger: "The idea of class means something to people, even where the replies are hesitant. Crucially, rather than evoking a sense of belonging to a collective group, it invokes a sense of differentiation from others. (…) People's sense of self-identity is linked to a claim of 'ordinariness' or 'normality' which operates as a double reaction against both above and below" (2000:115) og fortsætter: "However, since ideas of 'ordinariness' (or less commonly 'niceness' or 'respectability') can only be given substance by being contrasted with something else, discourses and idioms of class are smuggled back into people's thinking. It is, after all, members of 'other' classes who might not be ordinary" (ibid.:117, kursiveringer i teksten).

---

202 Bourdieu skriver i den forbindelse om den "symbolske alkymi", der kendetegner moderne samfund, og som bærer præg af, at der er et eksplicitering stabu, når det kommer til klasse. Han skriver: "Eufemismen er det, der gør muligt at sige alt samtidigt med at man ingenting siger. Det er det, der gør det muligt at benævne det unævnelige" (1997:182). Se også Reay 1998b og Faber 2008.

Denne annektering af almindelighed og udpegning af 'de/t andre' som exceptionelle er netop det, jeg refererer til som obligatorisk middelklassehed og er, som sagt, en meget gennemgående tendens i materialet. Eksempelvis nævnte Erland en passant, da vi var på vej til en forelæsning han skulle (men ikke ville) holde på sin institutions grunduddannelse at: : "man ska vara exceptionellt obegåvad för att inte klara en grundutbildning inom svensk akademi" og Lydia, professor, opvokset med en professorfar og forfattermor, påpegede at "det är klart att det finns… alltså folk som inte har samma möjligheter, på grund av fattigdom eller så, men det är ju långt ute i extremerna. De allra flesta de är ju som jag." Harald, professor, der voksede op på et gods, og godt ved, at det trækker nogle andre konnotationer end almindelighed med sig, gør sig også umage for at nedtone særligheden i den erfaring. Han siger blandt andet "Ja, jag vet ju vad alla tänker när de hör det, men till 98 procent skulle jag säga att det var precis som vilken uppväxt som helst. Verkligen inget särskilt. Kanske lite mer hästskötsel, men annars helt vanligt." På samme måde forsøger Gunnar at relativisere betydningen sin baggrund, når han på mit spørgsmål om han har fået noget med sig fra sit barndomshjem, som han kan bruge i akademia, svarer: "hmm, nej, inte direkt… jag kommer ju från ett helt vanligt medelklasshem såe… nej, det är klart att vi läste mycket, men inte direkt XX [Gunnars forskningsområde, lhb] och det är klart att på den tiden kanske inte allas föräldrar hade disputerat och så, men nej, jag tycker att det var väldigt normalt ändå."Gunnar siger indledningsvis at hans barndomshjem var et 'almindeligt middelklassehjem', modificerer sig siden lidt og medgiver, at det nok ikke var alle kammeraters forældre, der var disputerede, men lander alligevel til sidst på, at det alligevel var vældigt normalt. Ved at svare på disse måder, beskytter Gunnar, ligesom Lydia og Harald, sin familie fra at blive opfattet som udpræget akademisk og samtidigt også sig selv fra at indskrives i den studiemæssigt fordelagtige situation, der potentielt ville kunne indebære en tilskrivelse af privilegier/førstehed. Han fastholder og insisterer på sin neutralitet.
Mårten reagerer tilsvarende med en fordring på neutralitet, da forskeren under en kaffepause spørger om der er nogen forskel på hans og hans gamle kammerater (der kommer fra mindre akademiske baggrunde)'s karrierer. Men hans strategi er lidt anderledes : "Alltså jag tror... jag har ju inte koll på dom riktigt nu men jag tror inte att de har pluggat – och i alla fall inte fortsatt inom universitetet. Men det vet jag inte om det betyder något? Alltså vi levde ju alla helt normala liv och… det kanske är svårt att säga om det är en slump att det var just jag som… men det är ju inte så stor skillnad egentligen. Det mesta ryms väl inom medianvärdet ändå?"

Ligesom Gunnar, Lydia og Harald påberåber Mårtens sig et 'normalt liv' (eller barndom, i det mindste), men modsat dem gør han det gennem en underbetoning af betydningen af uddannelse i det hele taget. Alting kan i dag få plads indenfor medianen, siger han, så om man er akademiker eller håndværker spiller ikke så stor rolle. Ligesom Gunnar vil han dog ikke fuldstændigt afvise baggrundens betydning (for det er svært at påstå, at det skulle være helt tilfældigt, at netop han af alle de gamle venner, valgte at studere på universitet). I stedet relativiserer han sit valg gennem at udvide sin baggrund til en generel erfaring og nedskriver akademias statusposition som 'noget særligt'.

At det er lettere, at som Sohls informanter, se de privilegier man ikke har, end dem, man er mere eller mindre født med, er ikke nogen ny indsigt[203]. Den er veletableret i både feministisk, postkolonial og queer forskning. Med begrebet om den obligatoriske middelklassehed kan vi forstå denne tendens som en effekt af den naturalisering og neutralisering, som deltagernes opvækst underkastes – blandt andet gennem en færden i en homogen kontekst som akademia. Men måske kan man også tænke obligatoriskheden den anden vej? Som at det, at hævde en 'almindelig opvækst' og/eller praktisere en vis form for middelklassehed, er obligatorisk for en vellykket akademikersubjektivering? At denne subjektivering fordrer loyalitet med neutralitetsfortællingen hvilket generelt i mit materiale lader til at indebære en fraskrivning af baggrundens betydning og en blindhed for betydningen af andre erfaringer? Hvis vi tænker dette videre, kan det, at forudsætningen for anerkendelsen som akademiker i nogen grad er vilkåret loyalitet med neutralitetsfortællingen, også være effektfuldt i forhold til at indlemme også de kolleger, hvis baggrund ikke passer ind i forestillingen om den obligatoriske middelkassehed, i samme fortælling – og derved neutralisere eventuelle nuanceringer og modfortællinger. Neutraliteten bliver med andre ord (akademiker)subjektiverende.

Sløseridiskursen og det akademiske imperativ

I denne del skal vi nærme os de mere praktiske aspekter af akademisk subjektivering og se på, hvilken rolle forældre kan spille i disse processer. Vi begynder med nogle eksempler på historier, hvor deltagerne indskriver sig og deres baggrund i neutraliseringen, men samtidigt fortæller om forældre, der har spillet en meget tydelig rolle i etableringen og installeringen af dem som akademikersubjekt. En erfaringsformation der måske kaldes en obligatorisk middelklassehed med akademisk imperativ:

> Niklas: Det var alltid helt klart från jag var liten att det var här jag skulle vara. Jag tror aldrig att jag ens funderade. Min pappa sa alltid att det skulle vara slöseri om jag inte blev forskare. Och det är klart att det satte sig på något sätt. Det skulle nog ha känts som ett stort svek om jag inte klarat studenten eller så, eller inte disputerat, för han hade planerat det här så länge och berättat för mig att jag hade ett väldigt bra läshuvud och var duktig på matematik och att detta skulle vara helt rätt för mig, så det var aldrig riktigt ett val utan bara att han såg till att det blev så.
>
> L: Hur känns det?
>
> Niklas: Ja du, det är svårt att säga. Det är ju ett underbart jobb och roliga kollegor och så, och jag är väldigt bra på det jag gör så jag förstår ju hur han tänkte, men ibland kan jag ju känna att det hade varit spännande att prova något helt annat också. Eller få välja själv lite mer, haha! Det var ju så att han hade ordnat med ett stipendium för att jag skulle doktorera bara en månad efter jag var klar med grundutbildningen och fixat första

---

203 Eksempelvis skriver Sherry B. Ortner "By and large, people higher up on the ladder did not see class. (...) Most of them to whom class was not just visible but almost tangible were from the lower end of the economic spectrum. Looking up from below, class was often very visible indeed" (2003:41-42). Se også Skeggs 1997, Bettie 2000, Lawler 2005, Reay 1998, 1998c.

anställningen efteråt. Så det har ju varit enkelt på så vis och så, så på det stora hela ska jag inte klaga.

L: Men…?

Niklas: Nej, men jag var väl kanske lite irriterad där ett tag, men det blev ju så som han sagt. Jag ville ju också detta till slut, så, ja, det funkade!

(…)

L: Hur tänker du på detta i relation till dina egna barn i dag?

Niklas: haha, det är svårt alltså. Jag vill ju inte vara som min pappa, men samtidigt så vill jag väldigt gärna att de förstår skönheten i [hans fag lhb], så när de var små sa jag att de måste läsa minst en termin, bara så de vet vad jag håller på med. Och nu håller den äldsta på och doktorerar så vi får se hur det blir, haha! (…) Men jag måste säga att jag förstår honom [faderen lhb] bättre nu, alltså vad han menade med detta om att bra huvuden behövs här. Och det är… det är ju tråkigt, men speciellt efter att ha undervisat en hel del så inser jag att det krävs för att hålla nivån uppe. Så jag förstår honom bättre i dag och gläds såklart över min dotters val

Som det fremgår af ovenstående skubbede docenten Niklas' far meget på i udviklingen af sønnens karriere og sørgede for både PhD-stipendiat og den første ansættelse – uden noget særligt hensyn til Niklas egne ønsker. Argumentet for dette var, ifølge Niklas, at faderen så en usædvanlig begavelse, som han ikke ville lade gå til spilde, hos sin søn og for ham (faderen) eksisterede, forstår man, ingen anden mulig (karriere)vej, hvori dette hoved kan komme til sin ret, end den akademiske. Denne tankefigur – at et 'læsehoved' var/er en ressource/gave som det ville være forsømmeligt/sløsagtigt at ikke 'give' forskningen - går igen i mange af materialets fortællinger. Hos Niklas giver den sig udtryk i en potentiel skamfuldhed over ikke at udnytte sine evner – en generel fornemmelse af at 'skylde' nogen noget, men også en specifik fornemmelse af, at ville skuffe eller ligefrem forråde sin far ved at ikke klare sig godt i skolen/studierne. Tankefiguren lader til at have så stærk effekt, at den ikke bare får Niklas til at acceptere, at faderen udformer og effektiviserer hans karriereplan (og, lader det til, omgår visse formelle strukturer i denne proces), den fungerer også subjektiverende, idet Niklas beskriver, at han nu ("til sidst") har internaliseret både forståelsen af den akademiske karrieres værdi og sin egen unikke evne. Selvom han også udtrykker frustration over fraværet af valg (ufriheden) i faderens styring, så må Niklas nu i retrospektiv vedgå, at faderens strategi "funkade": I dag vil han også denne karriere og han forstår bedre, hvad faderen mente med, at hans (Niklas') dispositioner fordrer et ansvar for fagets fremtid – specielt når han sammenligner sig (eller sit barn) med de studenter, han selv har undervist (der altså, må vi formode, befandt sig på et andet, lavere niveau). Og selvom han siger, at han ikke vil videreføre pligtfølelsen på sine børn (udover kravet om, at de skal læse hans fag mindst en termin), så lader det til, at (bedste)farens form for håndfast styring ikke længere er nødvendig – Niklas ældste barn har selv har taget konsekvensen af sine talenter og påtaget sig ansvaret for fagets fremtid ved at påbegynde en forskeruddannelse. Således reproduceres både en akademisk karriere i

en dynastilignende formation, en forskningsmæssig pligtfølelse og en familiær fornemmelse af retmæssigt hjemmehørende i akademia. Fra at have været en mulighed blandt andre, fremstår den akademiske karriere mere og mere i Niklas' fortælling som den eneste vej for både ham selv og hans børn.

Vi skal se nærmere på denne sløseri-diskurs, dvs. den ovenfor beskrevne tankefigur, at 'et godt hoved' medfører en 'pligt' til akademisk arbejde. Først skal vi inddrage Ola, der ligesom Niklas heller ikke husker, at akademiske studier og karriere nogensinde har været til diskussion i hans barndomshjem. Om gymnasietiden i 1990'erne siger han:

> "Jag minns faktiskt inte när det blev klart för mig att jag skulle bli akademiker. Jag minns inte att det har varit något jag valt till eller från, utan mer att det bara var så det var. Att efter skolan kommer gymnasiet och därefter universitetet. Det var en grundmall som inte var valbar. Däremot minns jag tydligt att vi diskuterade de olika inriktningarna – på gymnasiet var det väl? – och att det aldrig var frågan om att välja en praktisk inriktning eftersom det ju skulle innebära att jag inte kunde fortsätta direkt på universitetet. Jag hade lite tankar på att det skulle vara roligt med ett mediegymnasium, det var helt nytt då och jag minns att jag fick tag på en del information om det, men att mina föräldrar inte tyckte att det var seriöst nog. Jag tror att de tyckte att det var lite väl flummigt och ytligt – och det kan jag ju förstå i dag – men då så bråkade vi ganska mycket om det, för jag tyckte att det verkade väldigt spännande. Jag var ganska intresserad av musik då och jag tror att jag trodde att jag skulle bli värd på MTV eller något i den stilen. Och det, alltså nu förstår jag ju varför mina föräldrar sa nej, men då tyckte jag att de bromsade mig – att de inte gav mig chans att utnyttja min potential eller fullfölja min dröm eller nåt… men jag förstår ju nu att de hade lite längre perspektiv än jag. Och att min potential kanske var något annat. Att de ville att jag fick lite mer substans i min utbildning (…) Nu är ju Freddie och Vega (Olas børn lhb) fortfarande ganska små, men jag tror att jag också kommer vilja att de har lite längre perspektiv på sina val än att det skulle vara kul att bli tv-kändis. Men samtidigt vill jag försöka att inte stoppa deras drömmar på samma sätt som jag upplevde att mina föräldrar gjorde. Det är en svår balans det där – att veta bäst, men ändå vilja låta sina barn göra sina egna erfarenheter. Det krockar hela tiden. Men just vad gäller utbildning kommer jag nog ändå vilja att de håller fler möjligheter än tv-kändis öppna, haha…"

Det er karakteristisk for hele materialet, at universitetsstudier sjældent er blevet præsenteret som et valg for deltagerne i deres barndomshjem. Snarere er de, som Ola beskriver, en del af livets 'grundform'[204], der ikke er til debat. For de akademisk uddannede forældre lader akademiske studier til at være så selvfølgelige, at alternative mulige karriere- og livsvalg

---

204 Beskrivelsen af 'livets grundform' er interessant i al sin normativitet. Som Jack Halberstam påtaler i essayet Queer Temporality and Postmodern Geographies (2005) er de måder, vi opfatter tid, rum og 'grundform' på i høj grad formet af de positioner, vi indtager i relation til de dominerende regimer af bourgeoise reproduktion; for eksempel i forhold til familie, livslængde, sikkerhed/risiko og arv. Han skriver: "Queer uses of time and space develop, at least in part, in opposition to the institutions of family, heterosexuality, and reproduction. They also develop according to other logics of location, movement, and identification."(ibid..:1) og: "queer time for me is the dark nightclub, the perverse turn away from the narrative coherence of adolescence – early adulthood – marriage – reproduction – child rearing – retirement – death" (ibid.:5). Den grundform, som Ola og – snart – Gunhild taler om er således i høj grad indfarvet af normative forventninger om mere og andet end alene karriere.

end ikke artikuleres igennem børnenes opdragelse. Snarere kan forældrernes praksis måske forstås i termer af en intentionel interpellation, der, somme tider udtalt og somme tider uden at behøve artikuleres, allerede præ-studierne gør deltagerne til subjekter for den ventende akademiskhed og understøtter en (ukritisk?) indtræden på den bane, der er dem udlagt. Eventuelle karriereafvigelser kan muligvis forekomme post studietiden, men frem dertil er vejen fastlagt (eventuelt med et indlagt sabbatår mellem gymnasium og universitet). Dog kan udformningen af visse skridt på vejen til studierne diskuteres og her fortælles gymnasievalget i flere deltageres historier frem som centralt. Det udgør en slags kritisk punkt, der udstikker retningen for det videre karriereforløb, og derfor er det vigtigt for Olas forældre, at han ikke vælger alene efter sin musikinteresse eller en umoden drøm om at blive tv-vært, men derimod har mere langsigtede perspektiver i sit valg[205]. Ola fortæller, at han som ung oplevede forældrenes krav som begrænsninger, som at de ikke ville lade ham forfølge sine drømme, men at han i dag forstår, at forældrene dengang så, at han havde andre mere reelle (akademiske) potentialer. For at indfri disse, krævedes, at han valgte et bogligt gymnasium. Ligesom vi så hos Niklas, er det frem for alt disse potentialer, der gives værdi og prioritet af Olas forældre, hvilket medfører, at de valg, der ikke peger (direkte) i universitetets retning må afvises. Og ligesom Niklas er Ola (lidt) irriteret over denne indblanding, men også nu, i bagklogskabens lys, forstående overfor forældrenes intervention. Vi kan forstå denne mekanisme som en slags post-neutralisering af en praksis, de begge finder (lidt) problematisk - og i Olas tilfælde måske også som en fremtidig legitimering af hans egne præsumptive gentagelse af samme. For også Ola vil, når den tid kommer, råde sine børn til at forfølge en uddannelsesambition, der ligger højere end den, han selv havde, da han skulle vælge gymnasium. De skal gøre deres egne erfaringer, siger han. Men det lader til, at de skal gøres på de præmisser, som forældrene udstikker, idét de jo, som han siger, ved bedst. Således kan vi se, hvordan Ola (igen; ligesom Niklas) har internaliseret sine forældres syn på lempelige karriereveje, hvad der er vigtigt, samt hvilke perspektiver, der skal styre en beslutning om nogens uddannelsesvalg. Reproduktionen er etableret og sat på skinner. Et interessant spørgsmål i den forbindelse er, om Ola ville have haft samme opfattelse, hvis han havde forfulgt sin interesse, trodset forældrene og taget mediegymnasiet, som han drømte om? Det kan vi naturligvis aldrig kan vide svaret på, men det er måske værd at betænke, at Olas opfattelse af, at forældrene ved bedst, måske også kan være udtryk for en tilpasning til den livsbane, der er blevet hans og som han har måtte forhandle og forvalte i mellemrummet mellem forældrenes intentionelle interpellationer og hans egne post-neutraliseringer af samme.

Vi skal nu inddrage Gunhild, der er professor, og også fortæller om internalisering og reproduktion i sin opvækst og om, hvor svær den er at udfordre.

---

[215] For den danske læser skal jeg måske forklare, at det svenske gymnasiesystem siden 1971 (med revideringer år 1994 og 2011) er udformet således, at man kan vælge mellem en yrkesförberedande og högskoleförberedande uddannelse, hvor den første ikke automatisk giver 'högskolebehörighet' og altså må kompletteres, hvis studenten skal læse videre på universitet eller högskola. Havde Ola valgt den praktiske medielinje ville en overgang til universitet altså ikke have været umulig, men den ville have indebåret en omvej.

> ”Det var på något sätt aldrig riktigt en fråga om [Gunhild skulle på univeristet, lhb], utan i så fall mer bara en fråga om när och vad? Jag har en ganska tydlig minnesbild av min mamma som stod och diskade och vi pratade om min framtid, vad jag skulle göra efter skolan, jag kanske var 10 år då, och så sa hon att jag skulle till gymnasiet och sedan på universitet. Och hon sa det på ett sätt så jag nog aldrig riktigt förstod att det fanns alternativ. Jag var ju ganska liten då och hade inte riktigt koll på hur många olika vägar man kunde välja – alla vuxna jag träffade förutom min lärare var ju akademiker – så det blev liksom bara helt oproblematiserat den enda vägen att gå. Och som sagt mer en fråga om vad jag skulle välja… fast jag tror faktiskt också att hon sa då att hon hoppades att jag skulle läsa [samme fag som moderen lhb]… men där kan man ju säga att jag trotsade henne lite haha – det var min försenade tonårsrevolt att jag sitter här (et andet, men nært beslægtet fag, lhb) i dag istället. En ganska marginell revolt kan man säga… haha – jag är nog en ganska dålig revolutionär! Men jag tror faktiskt att det var viktigt för mig att inte välja exakt det hon hade utsett för mig då när vi diskade, för det samtalet blev nog ganska definierande för hur jag föreställde mig min framtid som barn och ung vuxen. Det var som att banan ritades upp då… och då när jag hade tagit studenten och skulle välja studieinriktning då blev det på något sätt viktigt att inte välja exakt det som hon sagt att jag skulle välja då. Även om jag kanske ville det – eller nej, det vet jag faktiskt inte om jag ville. (…) Men det blev en viktig grej för mig att välja lite annorlunda. Men det var ju lite idiotiskt för hon minns ju säkert inte alls att hon sagt [faget, lhb] till mig, så det var ju en ganska anonym revolt på så sätt… men ändå känns det ju viktigt att motverka denna upprepning, även om det inte gått så bra, eller det är VERKLIGEN på marginalen, haha”

Som det fremgår, blev den akademiske bane tidligt udstukket for Gunhild. Allerede i tiårsalderen lader hendes mor hende forstå, at hun skal studere på universitetet, og helst også det specifikke fag, som hun (moderen) selv har disputeret i. Gunhild sætter hverken dengang eller nu spørgsmålstegn ved moderens retningsudpegning i forhold til at hun skulle på universitetet. Hun beskriver, at hun qua sit opvækstmiljø og de voksne, hun kendte, aldrig som barn forstod, at universitetsstudier var en mulighed og ikke et påbud, hvorfor spørgsmålet i højere grad end om hun skulle studere, var hvad hun ville vælge. Derfor var det også på den parameter, hun kunne gøre modstand. Og her blev det vigtigt, at ikke vælge præcis det, som moderen havde foreslået, (selvom det måske var det, hun egentlig ville.) At vælge et andet (men dog nært beslægtet) fag blev i tiden da valget blev truffet, en lokal revolution mod moderen. I den nutidige formidling af samme historie bagatelliserer Gunhild sin ungdoms revolutionære indsats. Samtidigt skrives ønsket om en mere substantiel revolution ind i et større politisk narrativ om nødvendigheden af at sætte grænser for akademisk reproduktion i det hele taget. ”[Det] känns viktigt att motverka denna upprepning” siger dagens Gunhild og griner samtidigt af sig selv og det meget marginelle bidrag, hun har ydet i den forbindelse. Vi skal vende tilbage til, hvad Gunhild gør for at stoppe gentagelsen i dag, men jeg vil først opholde mig lidt ved ufrivilligheden i valget at studere, som vi

genkender fra Niklas og Olas historier. Jeg blev nemlig nysgerrig på, hvordan den kommer til udtryk og spurgte derfor Gunhild, hvad der ville være sket, hvis hun havde valgt noget helt andet end akademia. Hun tænker sig om og svarer:

> "Ska jag vara ärlig så tror jag att det hade blivit jobbigt. Jag tror att de [forældrene lhb] hade haft svårt att acceptera det. Det finns en sån stark… en idé om att när man nu har ett läshuvud så måste man använda det, eller hur? Alltså om jag inte haft… hade haft svårt att läsa eller resonera eller så, då hade det kanske varit enklare. Om de kunde se att det inte skulle gå så hade de inte pressat på, tror jag. Inte så mycket i alla fall. Men nu när jag klarade mig fint i skolan och var intresserad… det hade varit väldigt svårt att välja något annat. De skulle verkligen ha sett det som 'spill', tror jag. Som att jag slängde min talang i sjön och jag tror att de skulle varit ganska arga över det. Också på samhällsnivå. Jag tror att det är lite 'Du kan inte gå och bli rörmokare med ditt huvud, du måste göra något mer. Vi måste utnyttja resurserna!' - även om de [rörmokarna/blikkenslagerne lhb] säkert bidrar mer till samhället än mina olika rapporter, haha. Men det skulle vara ett nedköp på något sjukt sätt… Och jag vill ju också det här. Så det finns ingen enkel väg att gå… En sån som jag måste forska, haha!"

I denne version af sløseridiskursen, fremskriver Gunhild (ligesom Niklas) sine forældres syn på hendes position som akademiker som en slags etisk pligt. Er man, som hun, dygtig i skolen, interesseret og nysgerrig, er alle andre karrierevalg end akademiske studier ikke forsvarlige. Det er både på personligt og samfundsmæssigt plan spild af ressourcer, hvis dygtige hjerner ikke viger deres liv til akademia. Selvom en blikkenslager, som Gunhild siger, måske bidrager mere til samfundsøkonomien end hendes forskningsrapporter, så må hun gøre 'noget mere' for at hendes talenter ikke skal gå til spilde og hendes karrierevalg ikke skal blive et 'nedkøb' i forhold til den udstukne bane. Et princip, der baseres på en logik om at forskerpositionen fordrer et helt unikt talent og derfor også må opfattes som både et kald og en pligt; at de (få), der kan forske, skal forske. Men samtidigt med, at hun er kritisk til sløseridiskursen, kan Gunhild (ligesom Niklas og Ola) ikke sige sig fri for at være del af den. "Jag vill ju också detta", siger hun og peger derved på ambivalensen i den kritiske studievante position, der på den ene side baserer sig på reproduktionen af et hierarkisk system baseret på arbitrære vurderingsprincipper (hvor eksempelvis det konkrete lønskabende kropsarbejde underordnes det diffuse forskerarbejde), men på den anden side etablerer den position, hun i dag indtager, som efterstræbelsesværdig – også for hende selv (selvom det er på en 'syg måde'). Gunhilds talent, som hun selv henviser til sin studievante akademiske baggrund, må således forstås som mulighedsskabende, men samtidigt også som forpligtende. Selv med en kritisk ambition er det svært at løsrive sig fra reproduktionen, hvorved Gunhilds mulighed for revolution mod det studievante hjem reduceres til valget at opnå succes indenfor et andet akademisk område end det tiltænkte.

Men hvad gør denne pligtfornemmelse ved synet på det akademiske arbejde? Af Niklas fortælling fremgår det tydeligt, at faderen ikke kan forestille sig, at hans talentfulde søn skal forfølge en karriere udenfor akademia. Med läshuvud følger akademiske forpligtelser og Niklas indordner sig og ender med at dele faderens holdning. Ola køber i udgangspunktet ikke forældrenes valorisering af den akademiske gymnasieretning over en anden, men accepterer den og anerkender retrospektivt den

som "rimelig" gennem en annektering af sløseridiskursen. Gunhild er, som vi har set, kritisk overfor fortællingen om akademia som 'en ophøjet plads for de få klogeste' og er heller ikke ude efter at tilskrive sit arbejde nogen større immateriel værdi end andres. Alligevel har hun, ligesom Ola og Niklas (og studiets andre deltagere), svært ved at løsrive sig fra den stærke diskurs, der udpeger universitet som det rette valg for 'sådan nogle som os'. I citatet skifter perspektivet fra Gunhilds forældre, til samfundet og til hende selv. Det er lidt svært at udrede, hvornår der tales hvorfra, men det, der fremkommer tydeligt, er den polyfoni af dogmer, diskurser og stemmer, der fastholder, at et andet valg end universitetet er utænkeligt for 'kloge børn'[206] og dermed diskret fastholder en reproduktion af dynastier af akademikerfamilier. Dermed reproduceres ikke bare de positioner, Niklas, Ola og Gunhild indtager, men også de differentierende valoriseringer, der indebærer, at akademisk arbejde og meritter altid er mest passende og vejer tungere end andre ønsker, interesser og talenter – eller med andre ord: At en akademisk karriere i forældrenes øjne er det eneste, der ikke er 'spild' af ens (barns) talent.

Sløseridiskursen kan således forstås som et centralt element i en art akademisk imperativ, der råder i studiets deltageres' barndomshjem og fungerer stærkt regulerende i forhold til deltagernes uddannelses- og karrierevalg. Ligesom den obligatoriske middelklassehed, der som ovenfor beskrevet præges af en stræben efter betydningsfraskrivning og neutralisering af opvækstmiljøet, fungerer det akademiske imperativ som katalysator for den akademiske uddannelses (og karrieres) normalisering i deltagernes historiske og aktuelle hjem – og som underlag til forståelse af den fornemmelse af berettigelse (til akademia), som fremkommer i materialet. Sammen udgør de to – fra forskellige retninger – således centrale elementer i den førstehedsformation, der er genstand for denne undersøgelse.

Den næste generation: En ny chance for revolution

Som det fremgår, drager både Niklas, Ola og Gunhild paralleller fra deres egen opvækst til den, de tilbyde sine børn. Forældrenes principper evalueres og deltagerne udvikler på baggrund heraf deres egne strategier for, hvordan de i deres forældreskab vil forvalte den akademiske imperativ, de selv mødte gennem opvæksten. For Niklas lader den akademiske subjektivering til at fungere af sig selv. Tilsyneladende uden hans indblanding har han ældste barn selv påtaget sig ansvaret for subjektiveringen og har påbegyndt en forskeruddannelse. Olas børn er stadig for små til at tage stilling til karrierevalg og lignende, men ligesom sine forældre betoner han vigtigheden af, at de tænker strategisk og langsigtet, hvilket i hans forældres diskurs var ensbetydende med at forberede sig for akademiske studier. Når det gælder Gunhild, er det enkelt for den kritiske forsker at reducere hendes ungdommelige revolutionsforsøg til kokette spark imod en næsten betvingende struktur, men i modsætning til Niklas og Ola giver hun ikke op. I dag har hun det revolutionære blik rettet mod næste generation og fortæller om sin opdragelse af barnet Linus (12 år):

---

206 Hvilket er en kategori, der kan indbefatte mange. Den er således ikke eksklusiv for børn af akademikere, men som akademikerbarn lader den til at være svær at undslippe. Hvad 'klogskab' indebærer er heller ikke fastlagt og således op til en lokal fortolkning, i hvilken akademikerforældre - måske - oplever sig have en definitionsret?

> "Jag tänker ganska mycket på vilka förväntningar jag lägger på andra och hur det färgas av mina egna föreställningar om vad som är bra och viktigt. […] Till exempel så har jag uppmuntrat Linus väldigt mycket till att utveckla sina kreativa sidor och inte enbart sitta med näsan i en bok. Det är klart att jag vill att han ska uppskatta bra litteratur och fördjupning som böcker ger, men jag försöker vara väldigt tydlig med att det finns många andra kvaliteter i livet och försöker uppmuntra honom att följa sina kreativa talanger och kanske inte alltid enbart fokusera på pluggandet – att tänka lite utanför boxen vad gäller karriärväg. När han en gång för länge sedan sa att han ville forska i [det samme som Gunhild, lhb] fick jag nästan rysningar, för det var sådär lite för nära hemma kunde jag känna. Lite misslyckat… Jag vill gärna att han ser att världen är större än [hendes institution] på [bynavn] Universitet. Så jag försöker att uppmuntra andra saker också… och så jag är också mycket mån om att vi har en bekantskapskrets som är heterogen vad gäller till exempel yrkesval för att det ger så bra perspektiv på allt jag tar för givet och också visar honom att livet kan levas på många olika sätt men att inget är bättre än något annat."

Som det fremgår, anstrenger Gunhild sig for at forvalte sit forældreskab anderledes end hendes forældre gjorde. Modsat dem, vil hun give Linus mulighed for at dyrke andre interesser end de rent boglige og opmuntrer ham til at tænke på andre karriereveje end den akademiske. Hun anstrenger sig også for, at kunne fremvise en heterogen vennekreds, for at Linus ikke, som hun gjorde, da hun var barn, skal tro at der kun er en måde at leve livet på og en karrierevej at forfølge. Gunhild er med andre ord klar over, at hun er oppe imod en stærk struktur, og at der må omfattende indsatser til, hvis hun skal holde Linus fri af det akademiske reproduktionsmaskineri. Som vi så ovenfor samspiller mange stærke interesser i at fastholde akademia som det selvfølgelige og 'bedste' valg for begavede børn, og selvom Gunhild understreger, at hun er glad for sit liv og sin karriere, er det vigtigt for hende, at Linus' får friere muligheder for at vælge, end hun selv havde. Derfor får hun, modsat sin egen mor, ubehagsfornemmelser, da Linus fortalte, at han også ville være forsker i hendes felt. Det ville være for tæt på hjemmet og lidt mislykket, siger hun. En vellykket forældreindsats indebærer, hvis vi tager udgangspunkt i citatet, at åbne verden for barnet, give det tillid til sine egne evner, kreativitet og mulighed for at tænke udenfor rammerne i forhold til karriere og levebrød. I stedet for tryghed, skal barnet søge frihed, og derfor må Gunhild kæmpe imod alle besnærende selvfølgeligheder, der paver vejen frem til universitetsporten. Det er en svær kamp at vinde, (måske ikke mindst fordi Gunhild lader til at ville balancere friheden fra den akademiske norm med traditionelle middelklassede sysler som litteratur, kreativitet og usikre forsørgelsesstrategier), men Gunhild lader til at være både politisk og moralsk overbevist om, at det er det bedste for både Linus og verden. Hun siger: "Jag kommer ju inte att sätta jättemycket emot om han kommer hem och vill plugga på universitetet, men jag tycker att det vore lite trist… eller nej, såhär: jag skulle tycka att det vore roligt om han inte gjorde det! Så kan man väl säga? Både för honom, men också politiskt alltså. Det måste ju bli ett slut på alla akademikerungar som fyller kurserna nångång, om det ska bli någon förändring…". Det uddybes aldrig rigtig i vores samtale, hvorfor det ville være bedst for Linus at styre udenom universitetsverden[207], men jeg er også mest nysgerrig efter det politiske aspekt, som Gunhild taler

[207] Men udover den frihed, som et ikke-påtvunget valg udgør, så fik jeg en fornemmelse af, at det blandt andet kan være en måde at 'skåne' Linus fra at skulle måles mod Gunhilds (meget vellykkede) karriere og give ham en chance for at skabe en platform hvorfra han kan blive bedømt på egne præmisser.

frem her. Tidligere har hun karakteriseret sig selv som en 'dårlig revolutionær' fordi hun ikke lykkedes at gå (mere) imod moderens ønsker for hendes karriere. Som læser fornemmer man, at kampen for Linus frihed fra den obligatoriske akademiskhed også (og måske mest?) handler om Gunhilds fornemmelse af autonomi. I sine strategier for Linus' voksenliv gør hun, hvad hun kan, for at han skal kunne fuldføre den revolution, hun ikke lykkedes med, fordi hun ikke mener, at det er holdbart med en så tydelig akademisk reproduktion, som den, hun oplever præger feltet i dag. Det er nødt til at slutte, hvis akademia (eller samfundet?) skal revolutioneres (hvilket jeg forstår som Gunhilds eufemisme for et bredere rekrutterende og mere inkluderende universitet med mindre direkte reproduktion af studievanthed). Det er bemærkelsesværdigt, hvordan pligt- og skyldelementerne fra sløseri-diskursen fortager sig i Gunhilds fremtidsvision og udskiftes med et andet moralsk imperativ, nemlig forandringens. Det moralsk rigtige er, ifølge Gunhild, ikke, at tilegne sit (akademisk opdragede) 'läshuvud' forskningen, men tværtimod at holde det udenfor akademia, for at give plads til andre.

Med denne forskydning af 'det moralsk rigtige' udfordrer Gunhild samtidigt det akademiske imperativ og indfører en ny pligtetik for den næste generation, der handler om autonomi frem for tradition, brud frem for kontinuitet og revolution frem for stilstand. Selvom de ageres på behagelig afstand (gennem Linus), er Gunhilds visioner for akademia således radikalt anderledes end langt størstedelen af de øvrige deltageres – både gennem hendes afvisning af akademiskheden som obligatorisk og ved at insistere på et personligt ansvar for forandringer. Det sidste er interessant, fordi Gunhild, ved at betone Linus' fremtidige frihed fremfor hans tryghed, også gør et radikalt brud fra fremskridtstanken om, at hver generation skal have større materiel og social tryghed end den foregående. En tankegang, der ifølge Esping-Andersen har præget både samfundskontrakten og forældre-barn-relationen siden velfærdsstatens indførelse (1990)[208]. Dette kan både forstås som et udtryk for den relativt privilegerede position Gunhild (og dermed Linus) befinder sig i, hvor materiel sikkerhed gør det muligt at forestille sig et liv udenfor lønearbejdets faste rammer. Men det kan også forstås som udtryk for en reel vilje til et opgør med den akademiske reproduktion – et opgør, der nødvendigvis må tages af dem, der er dybest forankrede i samme. I mit materiale er der dog kun to inklusive Gunhild, der er indstillede på at problematisere den automatiske (over)valorisering af akademisk arbejde som det akademiske imperativ fordrer, hvorfor en reel revolution af den akademiske reproduktionen som Gunhild ønsker sig, ikke ser ud til at være nært forestående. Alligevel kan hendes ambition være værd at diskutere, idet den er materialets eneste tydelige artikulation af en 'anden vej' i arbejdet for en bredere rekruttering til universiteterne – og derfor, alene af den grund – revolutionær. Videre er Gunhild unik i sin vilje til selv at tage ansvar for at bryde

---

208 Se blandt andre Greider 2001

209 1953 indførte Apartheid regimet i Sydafrika the Bantu Education Act, der indebar, at landets primære og sekundære uddannelsessystemer underlagdes en racial segregation, og at den statslige finansiering for uddannelsesinsitutioner for sorte reduceredes kraftigt (en tiendedel af finansieringen af uddannelsen af hvide per capita i 1970erne). I 1959 ekspanderedes loven til også at gælde de videregående uddannelser og universiteterne. Efter 1994 blev racial segregation ulovligt, og i 1996 trådte den demokratiske South African Schools Act i kraft. (Byrnes 1997) Men udover den frihed, som et ikke-påtvunget valg udgør, så fik jeg en fornemmelse af, at det blandt andet kan være en måde at 'skåne' Linus fra at skulle måles mod Gunhilds (meget vellykkede) karriere og give ham en chance for at skabe en platform hvorfra han kan blive bedømt på egne præmisser.

reproduktionen og problematisere de privilegier, som hendes position indebærer. Selvom værktøjet kan opleves som lidt stumpt og indsatsen distanceret, må Gunhilds position og vilje til forandring forstås som radikal i sammenhængen. Ligesom i de Black Economic Empowerment Act (BEE + BBEE), der indførtes i Sydafrika efter apartheid for at kompensere årtiers bevidst underuddannelse af landets sorte medborgere[209] krævede, at børn af hvide veluddannede forældre måtte træde til side og revurdere de (uddannelses- og karriere)planer, som de i mange tilfælde var blevet opdraget til at tage for givet (Steyn 2001), må akademikerbørnene i Sverige i Gunhilds optik også bryde med deres udstukne baner og indstille sig på et andet liv end deres forældres…"

Her afbrydes fortællerstemmen af Koret, der hektisk fræser:

SAMMENLIGNER DU SVENSK AKADEMIA MED SYDAFRIKANSK APARTHEID? ER DET SÅ LANGT DIN PARANOIDE HJERNE ER NÅET UD? FORSTÅR DU IKKE HVOR FULDKOMMEN URIMELIGT DET ER?

Speakerstemmen pauser kort, rømmer sig lidt forvirret og skifter spor:

"I de første dele af det, jeg har fortalt, har analysen kredset om de ydre faktorer, der bidrager til den sværtkonkretiserede akademiske førstehed, der er analysens objekt. Fra omgivelsernes betydning - hjemmets beliggenhed og arbejdsfordeling - til forældregenerationens interventioner i studiets deltageres fremtidsplaner. Det har handlet om obligatorisk middelklassehed og akademisk imperativ og vejene ad hvilke disse fænomener opstår og etableres, samt, ehum, visse eksempler på modstand mod dette. Vi skal nu gå videre og se nærmere på deltagernes fortællinger om deres møder med akademia, for at se, hvordan den akademiske subjektivering kan udspille sig her."

Autenticitet og selvfølgelighed

[billederne på filmlærredet skifter til typiske akademiske miljøer. Forelæsningssale, kontorer, unge mennesker i livlige diskussioner eller alene med bøger i grønt græs mellem hvide bygninger]

"Vi bevæger os nu fra opvækstmiljøernes velfyldte bogreoler til fortællingerne om deltagernes møde med og indtræden i akademia. Vi skal kigge på, hvad det er for betingelser og modsætninger, der i materialet fremskrives som vilkår for at identificeres og installeres som autentisk i dette møde og på, hvilke normer for, hvad der kan gøres, siges og udtrykkes hvornår og på hvilke måder, der må mestres for at blive genkendt som relevant deltager i en given institutionskontekst. Samt hvilke strategier, der aktiveres af dem, der er etablerede i deres positioner for at forklare, at netop de, er havnet, hvor de er?

Et godt afsæt for at dykke ned i disse spørgsmål kan være Tomas' fortælling om sin vej til docentur (lektorat på dansk), dels fordi dens dramaturgi er meget karakteristisk for materialet, og dels fordi Tomas taler lidt mere rent ud af posen om processen end mange andre. Om begyndelsen på sin akademiske karriere siger han: "Jo, jag blev verkligen utvald kan man säga. Eller infångad – beroende på hur man ser det, haha! Och det har varit raka led sedan dess. När jag höll på med min master hörde min dåvarande handledare av sig och berättade att han… eller att institutionen hade ute en doktorandanställning inom ett ämne som han trodde att jag skulle vara intresserad av och ja, uppmanade mig att söka. Och ja, han sa det på ett sätt som gjorde att jag inte blev så förvånad när jag fick den, om du förstår vad jag menar… och på den vägen är det…"

Som det fremgår, blev den unge Tomas af vejlederen bedømt som relevant, dygtig og potentielt 'den rette slags' for institutionen. Som en, det ville være godt at indfange, fordi han passede ind i den idé, som han (vejlederen) havde om, hvad/hvordan en akademiker skal være. På hvilket grundlag denne bedømmelse blev gjort, ved vi ikke, men vi skal senere høre historier, der kan give os et hint om, hvordan et 'talent' forstås og spottes, set fra vejlederens udsigtspunkt. Uanset dette var Tomas' vejleder og hans forskningsfelt tydeligvist så centralt placerede på institutionen, at det var muligt for ham, mellem linjerne at lade Tomas forstå, at stipendiet var hans, hvis han ville have det[210]. Jeg spurgte Tomas, hvordan den efterfølgende proces omkring selve ansættelsen så ud: "Asch, alltså, haha, det vet jag ingenting om. Jag skickade in en ansökan och ja, så fick jag den. Det är så länge sen nu men det var inget konstigt. Jag tror inte att det var något speciellt som gjorde att han valde mig, faktiskt. Det var

210 Et lignende eksempel findes i Søndergaard 2003

bara att han – ja, att han hade hintat att jag var bra och han gärna ville ha kvar mig och så såg han till att det blev så. Vad som hände bakom kulisserna, det vet jag ingenting om. Men jag var i alla fall inte förvånad när jag fick den. Det är ju lite så det är här…"

Her kan vi kan også inddrage Raschid, hvis historie, på nogle punkter ligner Tomas'. Han vidste, ligesom Niklas, Gunhild og Ola ovenfor, allerede da han begyndte at studere, at det var forsker, han skulle blive: "Det var redan bestämt ganska tidigt – långt innan jag började på universitetet, skulle jag säga. Jag tror aldrig att mina föräldrar sa det men jag visste alltid att det inte fanns någon annan väg. Det var det enda som räknades. Att det var hit jag skulle komma" Ligesom deltagerne i afsnittet ovenfor har Raschid været underlagt sløseridiskursen og sine forældres forventninger om, at han skal forske. Det var det eneste, der talte, siger han, og derfor gik han tidligt i sin uddannelse i gang med at knytte kontakter med sine undervisere og positionere sig som en, der ville videre, og da han nærmede sig kandidatgraden begyndte han at besøge dem mere frekvent og spørge om de ikke havde et job til ham: "Det var den enda strategin jag kom på. Att uppsöka dem och berätta om mina intressen och varför jag ville forska, och fråga om de kunde hjälpa mig in… och även om det finns formella strukturer så var det helt uppenbart att det var det som funkade. Efter att jag hade tjatat ett tag fanns det plötsligt en öppning och en doktorandtjänst som jag fick utan konkurrens som jag minns det. Jag tror att den skapades specifikt till mig."

Modsat Tomas, der fortalte om sig selv som naivt uvidende om sit talent, inden han blev 'opdaget', var Raschid aktiv og opsøgende for at opnå inklusion i dét akademiske fællesskab, han altid havde vidst, at han ville tilhøre. Som udefrakommende med ikke-majoriseret hudfarve, sprog og akademisk baggrund fra en anden national kontekst (og derfor måske en status som mindre umiddelbart genkendeligt forskeremne) var der ekstra hurdler på Raschids vej ind i akademia[211], men hjemmets akademiske imperativ trumfede disse faktorer, og da det lykkedes ham at overbevise institutionen om sit potentiale og autenticitet, åbnedes dørene for ham – og igen udenom de formelle strukturer, der ellers 'skal' definere disse processer. Og ligesom Tomas, siger Raschid: "Det är lite det, som är villkoret här – man måste dra i fler trådar än de officiella om något ska hända. Det vet alla." Det er næsten som om, det netop var hans ageren bagom de formelle strukturer, der gjorde Raschid genkendelig som akademisk subjekt. At hans stædige positionering som neutral (dvs. en, der ikke tilskriver sine ikke-majoriserede positioner betydning i forhold til at opnå sine mål[212]), betoning af sin faglighed og udtalte loyalitet med det meritokratiske ideal (i teorien, men som vi så ovenfor ikke altid i praktikken), er indsatser han må gøre, for at opnå 'validitet' som akademisk subjekt.

---

211 Se eksempelvis Mälck 2014, Andersson 2014

212 Eller sagt på en anden måde: hvis akademiske/studievante baggrund trumfer hans ikke-hvide racialisering. For Raschid positionerer sig jo faktisk ikke helt som neutral på samme måde som studiets hvide deltagere. I modsætning til dem, betoner han sin studievanthed, og gør hvad han kan for at kapitalisere på den. Sandsynligvis fordi det i hans position er nødvendigt at overspille denne parameter for at 'udviske' sin ikke-hvide racialisering og ende på den neutrale position, der som beskrevet ovenfor, måske er et vilkår for at genkendes som en vellykket akademiker.

At genkendes, installeres og subjektiveres

Tomas' og Raschids (ligesom Niklas' ovenfor) fortællinger om omgåelser af det strikt meritokratiske system er langt fra unikke i materialet, og ofte får jeg disse henvisninger til, hvordan det er på den specielle arbejdsplads, der kaldes akademia. At man hjælper sine venner, sørger for at der er poster til dem, man vil holde fast i, skriver jobannoncer, der passer specifikke kolleger, tipser sine allierede om talenter/forskningsmidler/job osv. At disse praktikker er vilkår for, at systemet skal fungere og vidensproduktionen skal holdes i gang. Ingeborg, der er tidligere institutionsleder, siger: "Man följer såklart principiellt reglerna, men man twister dom också. Så är det. Och det måste man faktiskt för att arbetet kan fungera någorlunda ohindrat. Se till så att kostymen passar – att rätt personer hamnar i rätt bedömningsgrupp och nominerar rätt person till jobbet och sånt. Det är alltså nödvändigt för att det överhuvudtaget ska fungera – att man ska hålla ihop en forskningsgrupp, ha kvar talanger och få kontinuitet i undervisningen. Jag vill inte ens klassa det som fusk för det är bara rimlig personalpolitik, men det kanske inte alltid helt överensstämmer med det som var intentionen med peer review…" Og sådan er det måske på de fleste arbejdspladser? Alle velfungerende organisationer må tage hensyn til forskellige interesser og bøje principper for at fungere dynamisk og optimalt. Det, der er interessant her, er, at de mennesker, vi beskæftiger os med, samtidig med de anerkender (og drager fordele af) de pragmatiske vilkår, også på forskellige måder, som vi har set eksempler på i de tidligere dele, er stærkt investerede i en fortælling om akademia som en neutral og meritokratisk organisation, der ikke forskelsbehandler og i forståelser af deres egne positioner som 'velfortjente'. Susann, som jeg adresserede tidligere, er en af dem, der tager fortællingen mest for pålydende og helt afviser tilstedeværelsen af andre hensyn i eksempelvis akademiske rekrutteringsprocedurer. Videnskabelig kvalitet skal være det eneste og afgørende aspekt, når nogen skal ansættes, og den sammensætning, der er blandt de ansatte på universitetet i dag, er, mener hun, en direkte effekt af dette. Tomas og Raschids historier viser en lidt mere pragmatisk tilgang til neutralitetsidealet: Jo det er et vilkår, men i realiteten handler det også om kontakter, om at være på det rigtige sted, på det rigtige tidspunkt, om at blive genkendt/udvalgt/indfanget. Og Ingeborg siger rent ud at ét er princippet, noget andet er en institutionel virkelighed, hvor mange hensyn (heriblandt neutraliteten, men også personalepolitik, kontinuitet i undervisning, dynamik i forskningsgrupperne, hvem der står for tur og så videre) skal vejes for og imod hinanden. Og her må pragmatismen råde. Så selvom hun i sin ansættelsespolitik anfægter muligheden for at få organisationen til at fungere under de 'rene' neutralitetsprincipper, som Susann håndhæver, må Ingeborg alligevel forholde sig til dem – følge dem i ord, men måske ikke helt efterleve deres intention. Hun må, som hun siger, twiste dem for at få neutralitetskostumet til at passe. I det følgende er det netop disse twistninger og hvordan de udspiller sig på individniveau, der interesserer mig – hvordan akademikere som Tomas, Niklas og Ola med særligt gunstige forudsætninger for at genkendes som potentielt autentiske, skruer sig ned i neutralitetskostumet. For, som Tomas nævnte lidt en passant ovenfor, så synes han ikke, at der er noget specielt ved ham, der kan forklare, hvorfor vejlederen sammen med institutledelsen twistede reglerne, så han kunne komme i stald. Han var bare god. Neutral og god.

Lad os for god ordens skyld lige følge Tomas karrierevej helt til dørs og at se på, hvad der sker med ham i processen fra vejlederens genkendelse og indfangning til positionen som fuldt integreret akademisk subjekt, som han er i dag. Denne proces siger nemlig noget fundamentalt om, hvordan vi kan forstå længslen efter neutralitet blandt de medvirkende akademikere fra studievante hjem. Om vejen videre efter disputationen fortæller Tomas: "Och ja sedan dess har det ju varit lite på samma vis. Jag fick biträdande ganska direkt efter disputationen på samma institution och var väl där några år. Sen erbjöds jag lektorat i [en anden by lhb] och docenterade där… ja, kanske fem år efter disputationen (…) Nu filar jag på min professorsansökan." Den helt friktionsfrie karrierehistorie, Tomas her fortæller frem, er langt fra unik i materialet. Der er også historier om mere krogede veje til lektorat/professur, men erfaringen af at genkendes som en 'af den rette slags', en som vil passe ind og som opfylder ideen om en fremtidig akademiker, er en, mange af de medvirkende kan fortælle. Og med genkendelse og opsamling kommer også selvfølgelighed: Jeg spottedes, samledes op, integreredes og udvikledes som talent – altså er jeg et talent. En naturlig deltager, en autentisk akademiker. Det er samme type post-neutralisering, der er på spil her, som den, vi så hos Niklas og Ola, der forklarede, at deres forældre jo havde ret, når de installerede deres lidt modvillige sønner i akademia. Med post-neutraliseringen bliver neutralitetsfortællingen også en fortælling om Tomas. Om at helt objektivt besidde de rette kvaliteter. Eller sagt på en anden måde: Gennem indfangelsen, vejlederens prik på skulderen, hjælpen ind i forskerkarrieren og så videre, subjektiveres Tomas til akademiker: Ligesom Gunhild, Niklas og Ola genkendes han og udleveres de i konteksten relevante diskursive redskaber (orienteringsformer, interesser, netværk, erkendelsesmåder mv.) og de integrerende potentialer, de besidder, han tager dem til sig, benytter dem og oplever dem efterhånden som oplagte og naturlige – som sine egne. Han bliver disse diskursive betingelser, men han bliver dem som et aktivt handlende subjekt[213]. Selvfølgeligheden bliver så at sige selv-legitimerende - også retrospektivt, og derfor fremstår mit spørgsmål om, hvorfor han og ikke en anden blev prikket af vejlederen absurd i Tomas ører: "Ja det vet ju inte jag. Alltså, hur skulle jag veta det? Det är ju en absurd fråga… han tyckte väl att jag var duktig. Och jag var duktig också. Jag tror inte att det var någon som blev förvånad direkt... och jag har bevisat flera gångar om att han hade rätt." Ingen blev overrasket, for Tomas var dygtig. Snart er han professor. Den selvfølgelighed gennem hvilken han forstår sig selv som akademiker fletter sig her elegant sammen med neutralitetsfortællingen: fordi han i dag snart er kommet til sidste trin på karrieretrappen i et system, der er/skal være rent meritokratisk, så var vejlederens (måske lidt fuskede) udvælgelse af ham både klog, rigtig og rimelig. Det er bevist.

Jeg læser Tomas subjektivering til autentisk akademiker som udtryk for det, jeg kalder en selvfølgelighedsstruktur. Staunæs har tidligere benyttet dette begreb for at beskrive de rumslige orienteringer, hun som forsker blev del af (og forstyrrede) under sit feltarbejde blandt skoleelever på to danske skoler, men jeg vrider her begrebet lidt, for at i stedet indfange de nutidige, retrospektive og fremtidige selvforståelser, der kommer af, at subjektiveres til genkendelig og autentisk i en given kontekst – af førstehed med andre ord. Det vil sige, de

213 Se – igen – Søndergaard 2003 for et lignende eksempel.

selvfølgeligheder, der strukturerer et liv – som informerer de valg, der fremstår som afgørende, dem, der er givne og dem, der slet ikke opfattes som valg. For Tomas blev det valg, vejlederen gav ham også en slags intentionel interpellation og starten på en subjektiveringsbane, der sidenhen skulle blive så selvfølgelig for ham, at han nu må afvise en undren over dens initiale præmisser som absurd. Banen er ham given og nu er den hans. Men ved at skubbe lidt til disse valg fanges spændstigheden i dialektikken mellem neutralitetskostumet og selvfølgelighedstrukturen. Som det har fremgået, kan de to læses som hinandens modsætninger (hvis alene neutralitet og meriter skal råde, bør vel ingen a priori forstå sin adgang og tilstedeværelse som selvfølgelig?) men neutralitetsfortællingen kan også, som hos Tomas, fungere som konstituerende komponent for selvfølgeligheden (min selvfølgelige tilstedeværelse gøres neutral gennem forestillingen om akademias neutralitet).

Kapaciteten til at installere

Den fortælling om at blive genkendt, installeret og subjektiveret, som Tomas historie var eksempel på, modsvares naturligvis af fortællinger fra den anden side af bordet om at genkende, installere og subjektivere og med inddragelse af disse historier kan yderligere en aspekt af den de akademiske førstehedsformationer og deres effekter kortlægges. Vi kan starte med at lytte til Gunilla: "Det är ju bland det finaste med jobbet. Att se hur de studenter man en gång undervisade och kanske redan då såg att de, de hade något och man hjälpte igång dem med sin forskarkarriär, hur de utvecklas och liksom växer upp i sin roll och hittar nya områden – och ibland blir väldigt kritiska till sina gamla mentorer ska jag tillägga! Men att se den där utvecklingen och veta att det där, eller hon där, henne var jag med och fick igång. Det är väldigt roligt. Och det ger ju också en form av bekräftelse tillbaka till mig, alltså. Det gör det ju."

En af fordelene ved det akademiske arbejde er at se reproduktionen, eller måske nærmere videreudviklingen, af sit felt gennem studenter, der 'vokser op' og bliver forskere, siger Gunilla. At kunne spotte talenter, installere dem i positioner med potentiale og sidenhen se dem udvikles, svare på interpellationen, acceptere/underkaste sig subjektiveringen og gå videre af den udstukne vej (eller vælge en helt anden), glæder Gunilla, og bekræfter hende i sin egen autenticitet (som en, der har evnen til at spotte autenticitet). Studentens vellykkede forskersubjektivering bliver et bevis på Gunillas kvalitet som spotter af videnskabeligt talent og installatør af akademisk autenticitet i håbefulde talenter. Ved at fremvise dem, fremviser hun også sig selv som (jord)moder til en guldkalv, og jo mere kalven glimter, jo mere reflekterer det tilbage på hende. Foruden de personlige sympatier hun utvivlsomt nærer til de unge talenter, hun har spottet, har hun, ligesom Tomas gamle mentor, altså også en positioneringsmæssig interesse i deres fortsatte succes. I at rulle togskinner ud og spænde tråde fra datid til nutid til fremtid. I at aktivere sit netværk og installere, etablere og udlevere sit (eget og podens) talent. Men hvad er det så, der kendetegner 'et talent'? Hvordan gør Gunilla, når hun spotter dem? "Ja, det är ju nästan mest en sorts känsla. Det är svårt att förklara. Självklart finns det element av att det är någon som är duktig – alltså påläst och bra på att formulera sig och så vidare, men det handlar också om en känsla. Att vara driven och ha en genuinitet kanske man kan säga. Att jag kan se dem i framtiden på något vis… och igenkänning förstås. Jag går mycket på det, att jag kan se något av mig själv i dem… Men det är nästan oförklarligt" Fornemmelserne, der

får Gunillas næse for talent til at vibrere, er næsten uforklarlige. Ud over det givne, handler det om en følelse, at hun kan spejle sit unge selv i dem i dag og se dem i rollen som etablerede forskere (som sig selv?) i fremtiden. I udvælgelsen er det således snarere selvfølgelighed end neutralitet, der står i centrum.

Lad os også inddrage Erland, der, i forhold til talentgenkendelser, står i en lidt anden situation end Gunilla. Han er senior på sin institution og ikke mange år fra pensionen. Hans forskning berører et lille og meget specifikt område med høj detaljeringsgrad. Han har få kolleger med lignende indsyn i feltet i Sverige, og er helt alene med sine interesser på sin institution, men han er del af en international forskningsgruppe, der mødes flere gange årligt og udveksler resultater. For ham er det magtpåliggende at finde en arvtager til sit område. Han har haft et par PhD-studenter tidligere, men den ene flyttede til en anden forskningsgruppe (og opgav Erlands specifikke område) og den andre gennemførte aldrig sit PhD-forløb, fordi han blev tilbudt et mere lukrativt arbejde i det private erhvervsliv. Derfor må og skal det næste talent, Erland identificerer, acceptere installationen i det specifikke spor, han har lagt ud. Og det kan ikke være hvem som helst. Jeg spørger hvordan processen for at finde en arvtager går til og Erland fortæller: "Jag har ju lite medel avsatta och också ett handslag från prefekten att när jag hittar den rätta så ordnar vi så att vi kan anställa honom. Så måste det vara. Institutionen har ju fått enormt internationellt erkännande för mitt arbete och alla inser att det vore katastrof om det bara försvinner. Så när jag hittat någon, så ordnar vi det. Men det är ju viktigt, att det är den rätta den här gången. Han kan inte bara vara duktig, han måste också vilja det i grunden. Jag visste egentligen redan från början att det inte var rätt med de två andra."
Erlands situation er, som det fremgår, lidt mere tilspidset end Gunillas. Hvor hun kan opvise flere vellykkede talentgenkendelser, har Erland forsøgt to gange uden succes. Han er også delvis tidspresset af sin egen alder. Og fordi hans område er så specifikt, er det en meget specifik subjektivering, som den, der af Erland genkendes som talent, må underkaste sig – noget de to tidligere aspiranter på forskellig vis har værget sig ved. Erland får således ikke del i den akademikerautenticitet som flere succesfulde talentgenkendelser har tilkendt Gunilla. Til gengæld oplever han sig have en institutionel opbakning, der gør, at han nårsomhelst kan få en ansættelse i stand til den, han genkender som talent (noget Gunilla beskriver at hun ønsker, men ikke altid får).

I Gunilla og Erlands historier er neutralitetsfortællingen fraværende. Der er ingen snak om objektive kriterier, men derimod en stærk betoning af det uforklarlige, næsten magiske, genkendelsesøjeblik. Øjeblikket når man finder den rette. Talen om processen er suggestiv og næsten skæbnesvanger - langt fra den kølige og nøgterne neutralitetsfortælling om akademia, som jeg ridsede op i brevet til Susann. I stedet for dobbelt-anonymiseret peer review og lange og komplicerede ansøgningsforløb, er det de to seniorers subjektive fornemmelser, deres finkalibrerede næser, der udgør den forment neutrale vurdering af videnskabeligt talent. Et talent, der lader til at være lettest at genkende, når det kommer i form af en ung version af én selv[214]. Gennem deres egen bevislige succes i akademia, lader Gunilla og Erland til at mene, at de har de opnået et blik, der måske ikke er neutralt, men hvis gyldighed i talentgenkendelse står over de lidt firkantede principper, som de ellers siger sig at holde højt. Tidligere i interviewet har Gunilla ellers talt varmt for nødvendigheden af neutralitet, videnskabelighed

og meritokrati "för att bevara vår relevans och legitimitet i samhället" og blandt andet afvist nødvendigheden af indsatser for at bredde studentrekrutteringen, fordi "vi måste gå på meriter. Annars sänker vi både vårt förtroende och forskningskvaliteten. Det är helt nödvändigt för vår överlevnad, skulle jag säga." Diskrepansen mellem Gunillas neutralitetsprincip og hendes mere suggestive udvælgelsespraktik bliver aldrig rigtig artikuleret, men ligger som en underforstået faktor i hendes fortælling. Jeg prøver at spørge, men hun værger sig ved at lade princip og praktik løbe sammen på den måde, jeg foreslår: "Huvudsaken är ju," siger hun "at vi får några kloka och nytänkande huvuden in." Hvordan disse hoveder spottes, om de har de formelle meritter og hvad en eventuel omgåelse af systemets officielle udformning indebærer for neutralitetsparadigmet, "får vi se" som hun siger. Ligesom Tomas lader hun til at praktisere devisen: Det gik måske ikke helt efter bogen, men det blev jo godt til sidst.

I disse spørgsmål er Erland mere direkte:

> Det är en diskrepans, absolut, men det handlar ju om att jag reellt är den enda som kan bedöma vem som kan bära detta uppdrag. Jag är den enda med den insynen och det är bara krångligt att hålla på och låtsas som att det ska gå genom en formell struktur, det skulle inte bli mer neutralt av det tror jag. Jag är absolut för meritokratiska principer och skulle det – rent teoretiskt – finnas två jämförbara kandidater så skulle jag självklart ta meriterna i beaktande… (pause) men det kanske ändå inte skulle vara det enda jag gick på…
>
> L: Nähä?
>
> E: Jo, men det skulle det väl, men jag vill också gärna fasthålla min rätt som senior till att göra subjektiva bedömningar av lämplighet. Speciellt efter (skrammel) förlorat två då är det jätteviktigt med en personlig bedömning också.

Modsat Gunilla går Erland altså med på min læsning af hans praktik som inkonsistent. Han er varm tilhænger af meritokrati og neutralitet, men netop når det gælder den situation han befinder sig i, må principperne tilsidesættes. I Erlands optik er der reelt ikke noget valg; En traditionel ansættelsesproces ville muligvis se pænere ud, men den ville bare blive et dække over en situation, hvor Erland alligevel til sidst egenrådigt bestemte, hvem der skulle have jobbet, fordi han er den eneste, der reelt kan afgøre en kandidats egnethed. Og selvom han da, bevares, ville inddrage meritter i bedømmelsen hvis det stod mellem to lige gode kandidater, så vil det heller ikke være det eneste kriterium, da han også gerne vil sin ret til, som senior på sin institution, at være subjektiv i sin bedømmelse af andre. I sig selv er dette rettighedskrav måske ikke så odiøst. Som institutlederen Ingeborg sagde ovenfor, er pragmatisme ligefrem nødvendig, hvis man skal lykkes med at føre en fornuftig personalepolitik. Det, der er bemærkelsesværdigt er, at Erland så tydeligt artikulerer diskrepansen mellem sine principper og sin praktik uden at det tilsyneladende påvirker hans syn på idealet.

---

214 Jævnfør ovenfor samt flirt-samtale med Erland, hvor han medgiver at lede efter 'en ung Erland' i Observationsgangens arkiver.

***

Billedstrømmen på filmlærredet stopper, og stemmen forsvinder igen. Sherryen er drukket, og jeg har en klar fornemmelse af, at A er faldet i søvn i den anden lænestol. Hen trækker vejret tungt og roligt, så selvom jeg gerne ville diskutere det, vi (eller måske kun jeg) har hørt, lader jeg hen være. I stedet gennemlæser jeg de noter, jeg har taget under filmens gang:

Fortællingerne på afsatsen har handlet om de selvfølgelighedsstrukturer, der reproducerer og installerer en særlig akademisk førstehed og gør tiltrædet til og omgangen med akademia langt mere friktionsfri for nogle end for andre. Det har handlet om obligatorisk middelklassehed og det akademiske imperativ, og hvordan det, at installere og installeres ligesom at reproducere og reproduceres i den akademiske organisation, i vid udstrækning går hånd i hånd i materialet.

I forhold til reproduktionen er en central tendens, at den snarere end et tilbud må betragtes som en ordre. Foruden i tilfældet Gunhild, der meget bevidst og aktivt søger at modvirke den i forhold til sit barn Linus, accepterer deltagerne generelt den intentionelle interpellation, som deres forældre (og opvækstmiljø), ofte gennem en diskurs om at deres fravær i akademia ville være sløseri, anråber dem med. Og interpellationen bliver (nogle gange lidt modvilligt) til en installation og siden en subjektivering og en accept og glæde over den aktuelle position – en såkaldt post-neutralisering (og en deraf følgende forståelse – og videreførelse - af forældrenes valg og prioriteringer). På den måde reproduceres reproduktionen og akademia bliver (eller fortsætter med at være) den eneste diskursivt mulige arbejdsplads for en stadig større gruppe af individer, der qua deres forældres baggrund og deres egen boglighed oplever, at deres særlige 'læsehoveder' både berettiger og forpligter dem til en akademisk karriere.

I forhold til installationen, (der måske billedligt talt kan forstås som akademias 'pull-faktor' i modsætning til reproduktionen, som kan karakteriseres som forældrehjemmets 'push funktion') har historierne her på afsatsen drejet sig om erfaringen af at blive 'spottet' og genkendt som passende og autentisk af systemet, og om, hvordan den, som repræsenterer den universitære organisation, agerer for at installere 'de rette' her. Disse historier præges, ligesom ovenstående, i høj grad af en neutralitetsambition, det vil sige en vilje til at afdramatisere og betydningsfraskrive baggrund og studievanthed som relevante faktorer i genkendelses- og installationsprocessen. Deltagerne beskriver en oplevelse af, at de, qua deres hårde arbejde, har 'fortjent' deres position, og at deres dispositioner i øvrigt ikke har nogen betydning. Men i fortællingerne om installationer opstår der et interessant skisma, fordi deltagerne samtidigt lader til at mene, at netop deres disponeringer, og den 'autenticitet' de repræsenterer (formodentlig qua det akademiske imperativ som en opvækst i sløseridiskursen fremmaner), retfærdiggør omgåelser af de meritokratiske strukturer, som akademia er opbygget omkring.

Det fremstår altså som om, at netop genkendelsen, der sker på diffuse grunde (blandt andet lighed med den, der ser) og i de fleste tilfælde præ-installation, er den faktor, der af og til legitimerer at de principper, der skal sikre rekrutteringen af de bedste hoveder, tilsidesættes. Med andre ord fortælles genkendelse/genkendelighed i disse historier frem som mere centralt for muligheden for akademisk installation end formelle meritter. Og her tager fortællingerne en interessant relativiserende vending, idet deltagerne fremholder, at det, at de har klaret sig i karrieren, må forstås som bevis for, at omgåelsen af meritokratiet i deres tilfælde kunne forsvares – ja, ligefrem var nødvendig.

Ja, tænker jeg, hvad skal jeg gøre ved det? Hvad betyder det? Er der nogen der er overrasket? Sikkert ikke og er det så overhovedet vigtigt? Og er det egentlig den relativiserende praktik eller de højtflyvende principper, som er problemet? I forhold til ideen om bredere studenterrekruttering er det klart, at praksisen med at udvælge morgendagens forskere alene ud fra en eller anden form for magisk genkendelse i en senior forskers øjne er problematisk. Men hvis det nu alligevel er sådan, det er i akademia, som flere sagde, så er det måske især det, at praktikken omgærdes af et falskt neutralitetslingo, der gør, at det skurrer? For der er jo noget ved retorikken omkring meritokratiet, der, som Michael Young, begrebets fader, skriver "makes people feel entiteled to their superior status" (2001) som måske ville kunne reduceres, hvis det var mere udtalt, at udvælgelserne sker på delvist subjektive og ikke-alene-meritokratiske præmisser? Jeg tror, at det kunne have en betydning for den følelse af berettigelse, som også sløseridiskursen underbygger, er giftig for en organisation, der prøver at være åben for alle og brede sin relevans til nye grupper. Hvis meritokratiet alligevel allerede er (delvist) aflyst, så er det jo bare hyklerisk at lade som om, det stadig fungerer?
På den anden side er meritokratiet vel det eneste relativt retfærdige fordelingsprincip ift. stillinger vi kender (hvis vi ikke skal gå helt bananas med tilfældige udpegelser og roterende positioner) og som sådan måske værd at værne mod den snigende relativisering og subjektivering? At opnå formelle meritter er trods alt muligt for flere end at få tilgang til den diffuse glød af autenticitet, der skaber genkendelse hos typer som Gunilla og Erland?

Hvert femte sekund fylder As tunge åndedræt hele afsatsen og jeg tænker, at jeg er nødt til at involvere hen, hvis der skal ske noget. I en skuffe under det lille bord imellem os finder jeg en pen og brevpapir med universitetets logo på og skriver:

Kære A igen

Jeg lagde ikke mærke til, hvornår du faldt i søvn, men jeg håber at du fik lidt af Johan, Niklas, Gunhilds, Raschids og alle de andres historier med, for det, de fortalte, angår i høj grad dig og de planer for renovering og udvikling, jeg går rundt og tænker på. Jeg forstår, at du er træt og har meget at gøre, men det, vi (eller måske kun jeg) hørte, satte nogle tanker i gang, som jeg tror, er centrale.

Noget, af det, jeg fandt interessant i historierne om baggrunde var den ret gennemgående tilstedeværelse af en sløseridiskurs, der mere eller mindre har gjort det umuligt for deltagerne at vælge en karriere udenfor dine mure, fordi de i så fald forbrød sig mod potentialerne i deres unikke 'læsehoveder'. Den ufrihed, der implicit kom til syne i disse fortællinger bekymrer mig af flere grunde.

For det første: Selvom alle betonede, at de før eller siden var blevet glade for det valg de (ikke) havde truffet om at forfølge/forblive i en akademisk karriere og forsvarede forældrenes interventioner i deres karriereplaner er det tvangsmæssige i måden denne glæde er blevet opnået på bekymrende – ikke mindst fordi diskursen bygger på en ubehagelig selektionstanke, om, at visse hjerner af en eller anden grund er mere egnede for videnskab end andre og derfor bør have retmæssig adgang til akademia.

For det andet: Den følelse af retmæssighed/berettigelse som følger af sløseridiskursen, ser ud til at udgøre en hæmsko i arbejdet for bredere rekruttering, fordi gruppen af studievante studenter (opvoksede under akademiske imperativ) vokser og vil betyde, at der bliver rift om pladserne (på alle niveauer). Det vil sandsynligvis leder til forhøjede adgangskrav, der i sig selv gør det sværere at komme ind for dem, der ikke er akademiske arvtagere, hvorved både din homogenisering og den samfundsmæssige segregation accelereres.

For det tredje: En fare som er beslægtet hermed er, at det akademiske imperativs og sløseridiskursens ensidige fokus på akademia som "den eneste mulige arbejdsplads" og den fornemmelse af berettigelse, der følger heraf, kan kollidere med et måske mere åbent akademi (kombineret med nedskæringer og ansættelsesstop) og medføre, at nogle (børn og forældre) ikke vil komme ind og derfor blive skuffede. I fortællingerne ovenfor sammenlignedes situationen

med den, mange hvide akademikerbørn i Sydafrika post-1994 stod i, og hvis vi skal tage erfaringerne herfra for gode varer, medfører bristede forventninger om eksempelvis akademisk karriere en vrede og frustration, der rettes mod dem, der læses som mindre 'autentiske' akademikere[215], hvorved vi risikerer at underblæse klassehad og racisme. Konsekvenserne af et uproblematiseret akademisk imperativ og en unuanceret sløseridiskurs i det ikke-studievante opvæksthjem kan således række langt ud over den umiddelbare forældre-barn-relation.

For det fjerde: En risiko ved ovenstående, er, at meritokratiet delvist tilsidesættes for at sikre arvtagernes karrierer. Uanset hvad vi mener om meritokratiet vil en intensivering af disse langt mindre gennemsigtige praktikker indebære, at mulighederne for at brede og omdefinere, hvad det vil sige at være 'akademiker', bliver langt vanskeligere.

For det femte: Foruden en hjemmevanthed og selvfølgelighed genererer den akademiske selvfølgelighed (førstehed) også en mulig eksistentiel usikkerhed hos sine bærere, idet den diskursivt begrænser udbuddet af mulige fremtidsspor og derved sætter dem i en potentielt (diskursivt) prekær situation. Ligeledes er det naturligvis bekymrende, at symbolet 'akademisk karriere' eksempelvis under Niklas opvækst lod til at stå så stærkt, at hverken forældrene eller han selv gav plads til reelle inventeringer af drømme og forhåbninger udenfor det akademiske. Det er naturligvis svært for dig at ændre på den måde, dine beboere forholder sig til deres børn. Men måske er det værd at kigge på, på hvilke måder du og vi ophøjer vores egen gerning på bekostning af andres; hvordan vi forholder os til og diskuterer forestillinger om berettigelse og – frem for alt – hvordan vi kan dekonstruere sløseridiskursen og ideen om 'den særlige egnethed'?

Hvad siger du til det? Vidste du godt, at det er sådan, det ser ud? Og hvordan har du det i så fald med det? Selvom jeg nu har været her et par år, blev jeg faktisk ret overrasket over den ligefremhed, der præger de omgåelser af meritokrati, der blev artikuleret i samtalerne. Som Susann sagde, er meritokratiet fundamentet[216], som du, kære A., er bygget på, og når jeg

---

215 Eksempelvis mennesker fra studieuvante hjem og mennesker, der med deres kroppe ikke opretholder neutralitetspræmisserne (jf. videnskabet)

216 Ligesom Young ser jeg det, som nævnt, mest som de dominerende gruppers måde at opretholde sine privilegier og give dem legitimitet på. Young beskriver i den satiriske fremtidsdystopi The Rise of Meritocracy fra 1958 de samfundsforandringer, der år 2023 har gjort England til en meritokratisk stat. Som en udvikling af den franske revolutions

hører om de omgåelser, som Tomas og Gunilla frejdigt fortalte om, bliver jeg pludselig lidt usikker på, om du og dette hus overhovedet kommer til at holde til mine ombygninger? Ikke fordi jeg er særligt vild med meritokrati som fundament, men det er trods alt en ret stor operation at udskifte det? Men måske er det nødvendigt? I hvert fald ser det ud til, at dets betydning må redefineres til også at inkludere de beskrevne genkendelsesmæssige elementer, hvis begrebet fortsat skal have relevans og dette byggeri skal holde på længere sigt. Jeg vil se, hvad jeg kan foreslå at gøre ved det, når jeg har inventeret dig og materialet yderligere.

De bedste hilsner

L.

Noterne pakker jeg sammen i min taske, men brevet efterlader jeg på bordet stående mellem glasset og karaflen. Derefter lister jeg forsigtigt op ad trappen igen.

---

krav om at 'åbne karrieren for begavelserne' har en afskaffelse af aristokratiets privilegier og de juridiske forhindringer, der lå i vejen for de brede masser, banet vej for, noget, der opfattes som, et retfærdigt konkurrencesamfund. En liberal stræben efter et samfund, hvor baggrund og køn ikke påvirker menneskers livsmuligheder, går i Youngs fremskrivning hånd i hånd med målet om at skabe en så intelligent og almennyttig stat som muligt. Det bærende princip er begavelse. Neutralitet og meritokrati skal råde og enhver er sin egen lykkes smed. I modsætning til tidligere tiders klassesamfund, hvor dygtige arbejderbørn blev nægtede undervisning, er det i Youngs dystopi et avanceret intelligenstest, der sørger for, at alle får den uddannelse, der modsvarer deres kapacitet. Målet er at øge ligheden og fordele livsmulighederer friere, men konsekvensen, som Young skriver frem i en artikel i the Guardian (21 juni 2001), bliver at de få, der arbejder sig frem gennem samfundet på meritokratisk vis oplever deres tilgang til magt og privilegier som mere retmæssig end dem, der ikke gør det, og som derfor må internalisere samfundets syn på sig selv som mislykkede.

Den umærkede karnap

En suite med det neutrale rum ligger en karnap, som jeg ikke lagde mærke til første gang jeg var her. Det var, som om den gik i et med det store neutrale rum, men da jeg går gennem rummet igen for at se, om Susann har hentet brevet, lægger jeg pludselig mærke til en fordybning i væggen, der ser ud som om den træder ud af bygningen på trompe l'æil-agtig vis. Men illusionen er ikke en illusion, for da jeg går nærmere for at undersøge den, forstår jeg, at fordybningen er en passage til et mindre, helt hvidmalet rum, hvis ene ende (den, der er usynlig fra det neutrale rum) udgøres af et stort vindue, hvorfra betragteren kan se hele den vintertriste park, der omgiver huset. I hjørnet står en freudiansk divan i rød velour flankeret af en hård og spartansk skammel. På gulvet ved siden af ligger en stak rodede håndskrevne papirer, der ligner notater fra terapeutiske møder, der kan have udspillet sig mellem dem, der tidligere har indtaget divanen respektive skammelen. Jeg finder en behagelig plads i velouret og begynder at læse i det farveløse lys fra vinduet:

Notater om umærkethed

Personnummer Ej angivet	Samtalsledare L.
Deltagere Docent Stefan Göransson Docent Fredrik Mårtensson Prof. Göran Magnusson Prof. Leif Hansson Docent Magnus Fredriksson Prof. Mårten Leifson Docent Hans Stefansson m.fl.	Upplägg Samtal om (o)märkta positioner och erfarenheter
Adress Akademisk grundbygge 1 Mobil tel nr = - - - Tel nr arbete= - - -	Planerat insats Enskilda träffar med syfte att artikulera positioner samt uppföljning vid behov Rekommenderat uppföljning Ej planerat i dagsläget Avsett avslut vår 2017
Allmänt intryck Välfungerande medelålders män, inga relevanta somatiska observationer	
Kognitiva funktioner Framstår genomgående i excellent kognitiv funktion, god perception, reflekterande, kritiska och uppmärksamma	
Emotionella funktioner God kontaktförmåga, vänliga och tillmötesgående, vissa dock något reserverade	
Dokumentation Notat enligt nedan	

Papirbundet, der følger, er tykt og håndskrevet. Det indledes med en almen betragtning og en sammenfatning af tidligere tænkte tanker:

Ligesom fortællinger om neutralitetspræmisser, baggrunde, installationer og reproduktion, er historier om uproblematiserede tilhørsfornemmelser i en given kontekst virkningsfulde. De etablerer selvfølgeligheder og afvigelser, forventet nærvær og givet fravær. De genererer vilkår, der kan fremstå uomstridelige for den, der uden samme tilhør vil bevæge sig ind på det givne felt. Nærværende notater ser nærmere på en gruppe af deltagernes fortællinger om, hvordan erfaringskategorien studievanthed (ikke) op- og udleves i hverdagen. Hvordan den neutralitet, der efterstræbes i videnskaben (der, som vi har set, fordrer en kropsløs, ambitionsfri og apolitisk forsker), i høj grad lader til at være informeret af en erfaring af, ikke selv at mærke sine (studievante) dispositioner. Af at være umærket. Nedenstående notater I-V er analyser af mine samtalesessioner om dette tema med syv velmeriterede akademiske agenter med studievant baggrund. Yderligere tillæg tilkommer muligvis.

Notat I: Om at artikulere studievanthed

Når jeg stillede deltagerne spørgsmålet, hvad det har betydet for dem at have en studievant baggrund, og hvornår og hvordan denne erfaring kommer til udtryk, var det hyppigste svar: "va?" og "ehhh?" og "jag förstår inte riktigt vad du menar?". I forhold til det store arbejde, der trods alt gøres for at brede rekrutteringen og muliggøre mønsterbrud i akademia, er positionen som studievant bemærkelsesværdigt inaktiv i deltageres selvfremstillinger. Modsat køn og alder og i nogen grad race og sexualitet, der alle i forskellig grad aktiveres, når jeg vil snakke om ulighed i akademia, fremstår studievanthed som en position, der for de flestes vedkommende ikke mærkes og derfor ikke tilskrives relevans. Når jeg i samtalerne forklarer mig og baggrunden til mine spørgsmål, kan de fleste godt forstå, hvad det er, jeg prøver at indkredse, hvorfor vi måske kan forstå studievantheden som en slumrende identitetsposition. Men selv efter mine forklaringer, er der kun få, der spontant samler udfordringen til at undersøge relevansen af studievant baggrund i forhold til deres egen akademiske subjektivitet op[217]. Positionen genkendes med andre ord ikke som betydningsfuld, hvorfor mine spørgsmål om den i mange tilfælde lader til at være ubegribelige.

Stefan er en af dem, der har svært ved at sætte ord på oplevelsen af studievanthed, fordi den lader til at være en så grundlæggende og indgroet præmis for hans selvforståelse, at den er svær at tale om. Derfor bliver mit spørgsmål mødt med både forvirring og irritation:

---

217 Ligesom Niklas, Gunhild og Ola kan flere bekræfte studievanthedens relevans i forhold til valget at satse på en akademisk karriere, men få genkender, at det kan have relevans i forhold til den akademiske subjektivitet, de idag udøver i deres daglige arbejdsliv.

L: hur… eller, vad skulle du säga att det innebär att vara studievan för dig. Alltså att komma från ett studievant hem?

Stefan: Jamen, jag vet inte. Inget speciellt alltså… jag kanske inte riktigt fattar vad du menar?

L: Jag menar det här… att växa upp med akademiskt utbildade föräldrar, hur var det?
Stefan: Alltså ja, alltså det var ju bara helt… ja normalt, alltså. Det var inget… inget jag tänkte på…

L: Men om du ändå skulle försöka beskriva det, vad skulle du då säga, i skolan tex.?

Stefan: Alltså…[sukker irriteret, tænker] nej, jag kan faktisk inte säga något om det. Det var bara vardag, Jag tror inte, att det spelade någon särskilt roll för mig. Det var ingen skillnad. Jag var ju bara normal, eller hur? Så som man förväntades vara, kan man säga. Det var nog mer de andra som… som stack ut (…) och jämfört med dem var jag, ja då kanske du kan säga att jag var… kanske välordnad och… duktig?

At være studievant fremtræder i Stefans verden som en neutral oplevelse. Som hverdag, normalt og ikke specielt. Studievanthed har gennem hele hans liv været det forventede og præmierede, men aldrig artikulerede. Det som bare er. Derfor vækker min insisteren på at tale om det, irritation og forvirring. Lidt som hvis jeg havde bedt ham om at fortælle om sin hvidhed eller heterosexualitet[218]: Det er ikke noget, vi diskuterer, det er der bare. Det er jo de andre, der stikker ud! Denne indstilling – der, som vi skal se, går igen hos mange af de andre deltagere - er interessant, fordi den udgør et eksempel på, hvordan studievanthed som normeret position (førstehed) fungerer, og hvad den konstante, men implicitte tilstedeværelse af andenheden gør ved den: Stefan skænker ikke sin studievante baggrund en tanke per se. Først når han kontrasterer den til de andre, der ikke kunne opfylde forventningerne på hvordan man skulle opføre sig i skolen, kan han få øje på den og de effekter, den giver (at han fremstår som velordnet og dygtig). Man kan sige, at Stefan bruger de utilpassede børn i skolen som et konstitutivt ydre. Gennem dem fastholder han sin neutrale og umærkede position og kun i opposition til dem, kan han få øje på sin egen studievanthed.

Følgende analyser af fortællingerne om denne form for umærket førstehed baseres udover Stefan, i første omgang på samtaler med Mårten, Fredrik, Göran, Magnus og Hans, der alle indtager dominerende positioner i deres akademiske arbejdsfællesskab og er opvoksede med to forældre, hvoraf mindst en har disputeret. Umiddelbart fortæller de sig frem som akademikere, der bliver genkendt og spejlet i deres arbejdsfællesskaber som normale og neutrale. Som "uinteressante" som Göran sagde tidligere.
I det følgende sætter jeg luppen over de måder, hvorpå disse deltageres studievante førstehed konstituerer sig i akademikernormaliteten, og hvornår og hvordan den destabiliseres. Hvordan

218 For eksempel på en lignende forvirring angående positionen som heterosexuel se Brade 2015

aktørerne i denne proces mærker det, at gøre 'akademiker fra studievant baggrund' i og igennem et arbejdsfællesskab domineret af netop studievante akademikere. Jeg undersøger, hvilke kulturelle koder, der konstituerer legitim social praksis indenfor kollegiale fællesskaber, og hvordan dette kobler sig til at blive genkendt som akademiker fra et studievant hjem. Fire af de her medvirkende arbejder på en af de to institutioner, jeg besøgte i forbindelse med mit feltarbejde. Stefan og Göran er ansat ved et tredje universitet. På de to institutioner jeg besøgte, kom omkring 75% af de fastansatte kolleger fra studievante hjem[219].

Notat II: Anerkendende differentiering og differentierende andengørelse

Vi starter med et uddrag fra min samtale med Fredrik:

> L: Jag har förstått att de flesta här på institutionen har studievan bakgrund och jag, det kanske låter konstigt, men jag skulle vilja fråga dig, hur det är för dig att vara på en arbetsplats, där det är så?
>
> Fredrik: Ja alltså… jag vet inte vad jag ska säga om det. Så är det ju här. Det har det nog alltid varit. Det är ju inte så mycket man kan säga om det. Det är ju trevligt och… kanske bra för dynamiken om det är lite mer blandat och de som kommer… ja, med en annan bakgrund, de… de är ju oftast ja spännande och gör att det händer lite mer. Det blir en annan stämning, så…
>
> L: Hur menar du? På vilket sätt blir stämningen annorlunda? Pratar man om andra saker eller hur menar du?
>
> Fredrik: Ja, så tror jag nog att det är. Det blir lite mer dynamiskt. Dom är ofta lite mer… ansvarstagande kanske och korrekta? Eller jag vet inte om jag kan säga något om det på det viset. Men vi som är svenska och har varit här länge vi är ju gärna kanske lite mer insnöade…
>
> L: Ja, kan du berätta lite mer om hur ni är?
>
> Fredrik: … nej, jag tror… Dom är nog bara lite mer sociala kanske?
>
> L: och det är inte ni?
>
> Fredrik: kanske inte på det viset… men jag vet inte. Det är svårt att säga något om det.

---

219 Det vil sige havde mindst en akademisk uddannet forælder. Definitionen her er altså ikke den samme, som den, jeg har benyttet i mit udvalg af interviewobjekter (hvor mindst en forælder skal være disputeret). I dette tilfælde har jeg blot foretaget en overordnet afsøgning af sammensætningen af baggrunde på de institutioner, jeg besøgte under mit feltarbejde, ved at spørge alle om de selv opfattede at de havde en akademiska baggrund.

Når jeg spørger, hvordan det er at arbejde sammen med så mange studievante kollegaer, beskriver Fredrik, at det bare er sådan, det er. Det er et vilkår, som han ikke reflekterer over, fordi det altid har været sådan. Det er som om, Fredrik har begrænsede diskursive ressourcer til rådighed for at tale om gruppen studievante som noget særligt og specifikt. Det eneste, han kan sige, er, at denne gruppe måske er lidt mere "indesneede"[220] end sine ikke-studievante kolleger (der derimod beskrives i voluminøse termer som spændende, dynamiske, sociale), og han udfolder ikke fortællingen om sin egen position yderligere, trods min direkte opfordring. Vi kan forstå dette som, at studievantheden ikke er en position, Fredrik selv mærker, hvorfor han heller ikke mærker, hvordan det er, at arbejde sammen med mange studievante kolleger. Det er bare sådan, det er. Det, han derimod mærker, er, hvad der sker med arbejdsfællesskabet, når det forholdes til 'de Andre' (altså når der kommer ikke-studievante kolleger til): Så bliver det hyggeligt, der kommer en anden stemning, samarbejdet bliver mere dynamisk. Før disse Andre dukkede op, var institutionen, sådan som den i Fredriks hoved altid havde været: Uspecificeret, neutral og et sted, hvor (hans) baggrund er irrelevant – eller kort og godt; umærket. I interviewuddraget bliver Fredrik og akademia således til som henholdsvis studievant subjekt og 'organisation for studievante' netop gennem differentieringen fra det ikke-studievante konnoterede subjekt (det sociale, ansvarstagende og korrekte), og den studieuvant konnoterede organisation (med den mere dynamiske stemning). Fredrik anerkender det, som de studieuvante kolleger bidrager med i organisationen, netop fordi det er forskelligt fra det, der konstituerer ham som studievant subjekt (den indesneede) og det, som her konstituerer den studievante organisation (sådan som det er). Vi kan inddrage yderligere et eksempel. Jeg stillede samme spørgsmål som Fredrik fik, til Mårten:

> L: Hur är det, ja det kanske blir en lite konstig fråga, men kan du säga något om hur det är att vara på en arbetsplats där det är så många som kommer från studievana hem. Alltså som har den samma bakgrund som den, du berättade om. Har du tänkt på det?
>
> Mårten: ....Ehhh, alltså. Nej… jag tänker nog inte så mycket på det. Är det verkligen så? [tæller navne] jo men det är ju en hyfsat stor majoritet – vad vi vet! Det är ju inte helt säkert med alla… men alltså det är… alltså en gång medan jag doktorerade så hade jag ett kneg som hantverkare ett tag och det… där var det verkligen något helt annat. Det går inte att jämföra faktiskt. Det var helt… sättet man talade och (skrammel)
>
> L: Så hur kan det se ut här? På vilket sätt skilde det sig? Kan du ge mig lite exempel?
>
> Mårten: nä men det går inte att jämföra faktiskt. Det var ju lite halvsexistiskt och de… låt mig säga såhär: det var stor kontrast till mitt jobb i akademin. Nog ganska nyttigt, men jag skulle inte göra det igen! Det var såhär: klaga på arbetsvillkor och arbetsgivaren hela tiden. Folk var slöa och satt bara och väntade på att det skulle komma någon ledare och säga åt dom vad de skulle göra. Det var inte roligt alltså…

---

220 Det vil sige nørdet optagede af en specifik ting/emne.

”Det er måske et mærkeligt spørgsmål” siger jeg forsigtigt, mens jeg prøver at opbløde det spørgsmål, som jeg formodentlig allerede har forestillet mig, ikke vil blive så let for Mårten at besvare, fordi det handler om noget, der ellers sjældent sættes ord på. Noget, der ligger udenfor den diskursive ramme, som almindelige konversationer ellers forholder sig til. Men Mårten har faktisk tænkt over det, jeg spurgte efter. Han har nemlig en erfaring fra at arbejde på en udpræget ikke-akademisk arbejdsplads, og det giver ham anledning til at svare på mit spørgsmål uden at rette fokus direkte mod det akademiske fællesskab. Ligesom Stefan kunne dreje spotlighten over på de utilpassende børn i skolen, kan Mårten skifte objektet i mit spørgsmål ud og italesætte og problematisere et (formodentlig) ikke-studievant kropsarbejdende fællesskab, i stedet for sit eget studievante akademiske fællesskab, som jeg egentlig spurgte til. ”Subjektivitet og kategorier gøres med udsigt til det Andet. Til det subjektiviteten og kategorien ikke er” skriver Staunæs (2004:66) og det er netop det, der er på færde her. Mårtens egen position bliver i uddraget til som ’differentiering fra’ det negative, som det det ikke-akademiske kropsarbejde beskrives som: Halvsexistisk, sløvt, initiativløst og brokkende. Dette, forstår man, kommer Mårten aldrig til at udsætte sig for igen. Han foretager dermed en klar grænsedragning mod sin egen positions konstitutive ydre. Modsat Fredrik, hvis distancering fra ’De Andre’ kan forstås i termer af anerkendende differentiering idet han netop så deres bidrag til institutionskonteksten, kan man kalde Mårtens manøvre for en differentierende andengørelse af det ikke-akademiske arbejde. Hans egen position, den studievante, specificeres ligesom hos Fredrik ikke i svaret på mit spørgsmål, men det bliver til, som det, det ikke-akademiske ikke er. Som førsteheden til det ikke-akademiske kropsarbejdes andenhed. Men mens andenheden vedbliver at være synlig og diskutérbar, træder førsteheden alene frem som en urørlig refleksion af denne; som umærket, u-mærkelig og u-artikulerbar.
Görans svar på samme spørgsmål ligner Mårten og Fredriks:

> Göran:. ...Det är inte något man, jag tycker, att jag har tänkt på… alltså det är några man har lättare för att arbeta ihop med än andra men det har ju inte att göra med…
>
> L: ja?
>
> Göran: Ja.... så det tänker jag inte så mycket på… det andra. Det betyder inget för mig. En detalj bara. Jag respekterar alla och jag ser nog bara människor, inget annat… vi kanske har olika sätt att göra saker på, men…
>
> L: Vad skulle det till exempel kunna vara?
>
> Göran:.... Alltså jag… det är ju inte i jobb-sammanhang specifikt, men… nej jag vet nog faktiskt inte vad du menar? Men jag tror att vissa som… som jag då, kanske är lite mer lugna än dom som kommer någon annanstans ifrån. De som bara vill visa framfötterna hela tiden och det kan göra att det blir ett annat tempo kanske? Och lite mer såhär korrekt och enligt mallen alltså? Att man hela tiden ska hålla på och visa sig duktig på något sätt…?

Det der kendetegner, den måde, både Fredrik, Mårten og Göran taler om det studievante fællesskab, de indgår i, er, at det er noget, de ikke mærker. Det er meget typisk, at Göran aldrig har tænkt over, hvordan det er, at arbejde sammen med andre studievante personer. De er, ligesom han selv, umærkede aktører i organisationen og har derfor aldrig haft anledning at aktivere og diskutere denne position. Göran citerer denne umærkede diskursive og sociale praksis ved at, på trods af mit spørgsmål, insistere på at opretholde det studievante som umærket. Den diskurs, han (ligesom størstedelen af de øvrige medvirkende) spontant positionerer sig indenfor, kan forstås som en blindhedsideologi, der handler om 'rene' mennesker og deres forskelligheder: "Jag respekterar alla" og "ser bara människor" siger han. Baggrund spiller ikke nogen rolle og kategorien 'studieuvante' bliver til 'de andre', som igen bliver til 'forskellige mennesker'. Dermed taler Göran i første omgang det studievante fællesskab frem gennem en anden form for differentiering end både Fredrik og Mårten. Han tager en diskurs op i hvilken studievante og studieuvante udgør forskellige, men ligeværdige positioner. Først da jeg beder ham om at fortælle mere om den forskellighed, han nævner, bliver det studievante fællesskab talt frem – og her igen gennem en overordnende 'differentiering fra'.

Da jeg således spørger ind til "de forskellige måder at gøre tingene på", som Göran mener adskiller de studievante fra de ikke-studievante, svarer han meget tøvende at visse, der er som ham, måske er lidt mere afslappede end andre. Positionen som studievant bliver til gennem en citering af noget, vi kan kalde diskursen om ikke-studievantes personers regelrethed, der (som vi skal se) er en gennemgående kulturel stereotyp, flere deltagere trækker på. Denne regelrethed er, hvis jeg skal tolke Göran, lidt overspændt i forhold til den måde, tingene plejer at blive gjort på i det studievante fællesskab. Det, Göran med andre ord (tilstrækkeligt presset af mit spørgsmål), kan sige om den studievante position, er, at den adskiller sig fra de ikke-studievantes regelrethed/'korrekthed', høje tempo og behov for at vise initiativ. En ikke-studieuvant akademiker er roligere og tryggere og tager derfor tingene lidt mere piano, forstår man[221]. Denne fornemmelse bekræftes i Sohls undersøgelse af klasserejsende kvinder, der, på grund af fraværet af den økonomiske tryghed som en middelklassebaggrund giver, oplever, at de må være både dygtigere, mere højtpræsterende og mindre ureglementerede end deres kolleger, ligesom de altid må ligge et skridt foran i forhold til arbejdsmarkedet (2014:297-298).

Der er altså tale om en differentiering, der etableres 'fra begge sider', men hvor Sohls informanter tydeligt kan pege på, hvor og hvordan den påvirker dem, glimrer denne selvrefleksion ved sit fravær i størstedelen af de fortællinger, der ligger til grund for mine analyser. Et tydeligt eksempel på dette er professoren Leif, der i følgende citat differentierer

221 i denne forbindelse kan det være interessant at notere, at Göran beskriver, at har ikke umiddelbart selv har erfaring med denne overspændte regelrethed, som han formoder de ikke-studievante kolleger bidrager med. Tværtimod siger han, at han har stor respekt for alle de kolleger, han arbejder sammen med. Alligevel citerer han en kulturel stereotyp om dygtighed og regelrethed, der i hans eget tilfælde er begrænsende i forhold til det, han fortæller frem som sine egne oplevelser.

sig fra en gruppe kolleger, der måske kunne være Sohls informanter. Han siger: "Åh men det är vissa… oftast tjejer, eller alltid tjejer faktiskt, och de ska vara så duktiga och prestera och ligga före – ha planerat hela terminen i minsta detalj innan den ens har börjat – och du vet, anmäla intresse för något tre veckor innan deadline när vi andra inte ens börjat tänka på det, och göra listor för vem som ska göra vad och… där känner jag ibland: Tagga ner! Ta det lite lugnt. Det kommer ordna sig, alltså... För mig kan det upplevas lite neurotiskt, det där."

Det, jeg finder påfaldende i denne passage, er, hvordan Leif, i stedet for at respektere kollegerne for at være velforberedte eller at være taknemmelig for at de påtager sig at fordele institutionsarbejdet, fremstiller deres opførsel som overdreven og patologisk. Som noget, der ødelægger mere, end det bygger op. Denne devalueringsstrategi opfylder, som jeg læser Leif, to funktioner; For det første kan han, ved at forringe den værdi, som kvinderne gennem dygtighed har knyttet til sig selv, fastholde sin egen måde at gøre arbejdet på som 'den rigtige' og derved sikre sin position og praksis' legitimitet. For det andet får han i citatet talt et 'vi' frem. Et 'vi', der ligesom Leif ikke forbereder sig tre uger i forvejen og som ikke behøver lister, for at vide hvem, der skal gøre hvad. Vi kan forstå det som 'det gamle Vi'. Dem, der er trygge nok til at tage det roligt og derfor ikke er neurotiske. Dem, der kan vurdere andres indsatser og afgøre, at en ordre om at slappe af er mere neutral end en opfordring til at skrive sig på køkkenlisten. Ved at stille kvinderne overfor dette Vi og dets formodede fælles overbevisning om, at 'det ordner sig', får Leif kvindernes indsatser til at fremstå monstrøse (eller måske hysteriske?) og sin egen position som neutral og umærket.

Hvis jeg tillader mig at spekulere lidt i, hvad Leif kan have for bevæggrunde for denne fremstilling af kollegerne, så får jeg tanken, at kontrasteringen måske er nødvendig, for at han med rimelighed skal kunne værge sig ved, at kaldes til positionering i kvindernes betydningssystem? Hvis vi forestiller os en fortsættelse på fortællingen, hvor de dygtige kvinders standard blev norm på arbejdspladsen, ville Leifs navn måske pludselig havne på en liste med opgaver han gerne vil undgå, og han ville være nødt til at arbejde og planlægge sin tid anderledes, end han er vant til i dag. Måske, men nu spekulerer jeg, ville det blive tydeligt, at tingene altid ordner sig, fordi andre (der er trætte af at vente) i dag ordner dem for Leif? En mere velstruktureret og velforberedt arbejdsnorm ville måske gøre Leif, Vi'et og deres arbejdsindsatser langt mere synlige på arbejdspladsen – hvilket, og det er egentlig det, der er pointen i forhold til nærværende analyse - ikke lader til at være i deres interesse, hvis de vil fastholde den magt som en position som neutral fordrer. Hvad vi forstår her er altså, at umærketheden fungerer som magtfaktor netop i kraft af sin usynlighed.

Notat III: Når det umærkelige bliver mærkbart=

Vi skal nu vende tilbage til Mårten, som fortalte om sin erfaring med at arbejde som håndværker i sin ungdom. Der skete nemlig noget interessant, når jeg insisterede på at holde fast i førsteheden og bad ham om at tænke på sin erfaring fra skurvognen i forhold til sit arbejde i dag:

L: Den erfarenheten… går det att säga något om den i relation till ditt arbete här i dag? Kan du se några likheter?

Mårten: Alltså, nej det är ju helt olika. Vi beter oss ju något mer civiliserat skulle jag säga, men… ja nu ska jag ju vara försiktig med vad jag säger, men… man kan ibland känna av att vissa, framförallt studenter, men också kollegor kanske har lite närmre till det där… att de, jag vet inte, men kanske, ja beter sig lite mer som…

L: Som…?

Mårten: (…) Ja som kanske är lite mer auktoritära kanske. Alltså inte alls på samma sätt, men också väntar på att det ska komma instruktioner från ledningen och så följer de det som sägs… lite blint, va? Så är det ju för nästa alla studenter och det är ju inget konstigt såklart, men man blir ju glad när någon är lite kritisk. Men det är också så för vissa kollegor, känner jag. Att de inte släpper det där, utan har kvar lite av en 'vad säger prefekten eller fakulteten-mentalitet' som jag inte alltid tror är så… befordrande för kritiskt tänkande om jag ska uttrycka det så…

L: Ok, jag är väldigt nyfiken på just detta, ehm… vilka… skulle du kunna säga något om vilka dessa kollegor är? Finns det något som…?

Mårten: Det blir ju väldigt generaliserande, men när vi nu pratar om bakgrund så känner jag nog att det mest är såna som inte är så trygga i sina roller som akademiker, som kanske inte har den säkerheten, som håller på så – men det finns såklart också briljanta folk som Ronny Ambjörnsson som inte har professorspappor, så det går ju inte att säga något om det va, men… jag tror såhär; antingen så lyckas man verkligen att göra något av det, att vända det på något sätt till ens fördel eller också så blir man lätt en sån där, ja lite mer okritisk person, som inte riktigt… kanske vågar tänka helt fritt, alltså som är väldigt mån om att göra något som uppfattas som 'korrekt', så man inte åker ut, men… det är ju bara vad jag tycker, kanske inte alltid är så spännande…? Det är kanske i alla fall inte det, som driver forskningen framåt direkt...

Ligesom i den tidligere citerede passage skifter Mårten i denne del af sin fortælling fokus fra sin egen position til den, der tilhører 'de Andre'. Og i kraft heraf bliver det muligt for ham også at få øje på de differentieringer, der findes indenfor universitetsmurene. Mårten er opmærksom på, at artikulationen af dette interne distancearbejde er mere følsomt og mindre comme il faut end det første og minder sig selv om, at han skal passe på, hvad han siger, og understreger overfor mig at det, han er ved at sige, er en generalisering. Men ikke desto mindre drager han nogle tråde frem, der tydeligt etablerer lignende første- og andenheder indenfor akademia, som dem, han bemærkede udenfor. Til at begynde med, understreger han igen forskellen 'udad'. 'Vi' – hele akademia – er mere civiliserede end håndværkerne, men der er alligevel nogle 'herinde' der har nærmere til det (uciviliserede) end andre. Det er først og fremmest studenter[222], men der er flere, der 'ikke har givet slip' på det, der genererer

[222] Der, som vi skal komme tilbage til, ofte fungerer som grænsefigurer i materialet.

håndværkerassociationer hos Mårten (hvilket, ligesom i Leifs distancearbejde handler om at være autoritetstro, ukritisk og at ikke tænke frit, men bekymre sig om 'korrekthed'), som med andre ord stadig holder fast ved en students' tænkemåde og derfor nok aldrig bliver rigtig 'spændende' i Mårtens øjne. Der synes at findes en slags afbrudt udviklingsnarrativ i Mårtens syn på kollegerne med studieuvant baggrund: De er nærmere beslægtede med håndværkerne og har, med undtagelse af nogle få, ikke sluppet grebet om den studenteridentitet, der temporært kan retfærdiggøre en ukritisk tænkemåde, men sidder tværtimod fast i en ufri og uspændende forskerpersona, der ikke ligefrem "driver forskningen framåt".

Men der er mere på spil end bare spændende vs. uspændende forskning i historien, for Mårten taler også – om end subtilt – en ideologisk konflikt frem. Det ser nemlig ud til, at de studieuvante kolleger i Mårtens optik fungerer konserverende i institutionsdynamikken. I stedet for, som ham, der er tryg i sin rolle som akademiker og går sin egen – og forskningsmæssigt mere ubekvemme – vej, vælger kollegerne uden professorforældre at lægge sig i slipstrømmen af institutions- og fakultetsledelsen og støtte det bestående i stedet for at udfordre og udvikle det, sådan som Mårten vil (og mener, at akademikere skal). Positionen som ikke-studievant medfører, hvis jeg skal tolke Mårtens fortælling lidt frit, at man dels på grund af sin akademiske 'ny-hed' (og dermed slægtskab med kropsarbejdere og studenter) dels på grund af prækariteten i den økonomiske og sociale position som forsker (og deraf frygten for at 'ryge ud'), at man ikke er i stand til at tænke nyt, frit eller kritisk, men må lægge sig i de 'sikre' baner, der ikke genererer friktion med ledelsen (eller fagfællebedømmere mm). Konformismen er således i Mårtens øjne næsten indbygget i den studieuvante position. Der er enkelte, der lykkedes med kunststykket at vende det til sin fordel og gøre noget konstruktivt med det - og af den vej blive "spændende", men de fleste kan ikke komme uden om de vilkår, der gør, at de må tænke strategisk inden de tænker frit. Og her kan vi måske finde kimen til den irritation, man aner i Mårtens fortælling. For for ham, er akademias berettigelse først og fremmest er at flytte sig, at være ubekvem og stille spørgsmål snarere end at finde svar. Vi skal lytte til et sidste kort uddrag fra en senere passage i interviewet:

> Mårten: …förutom undervisningen så är det är ju det som är vår uppgift, skulle jag säga. Att ifrågasätta det som tas för givet och ställa de frågor som blir aktuella i morgon. Universitetet får aldrig bli konserverande, då är det meningslöst, utan vi måste alltid utmana och fråga oss varför vi håller på med det vi gör?
>
> L: är det… skulle du säga att det är en vision som alla delar här?
>
> Mårten: haha, nej, verkligen inte. Det finns många som bara ser det som ett jobb… eller de kanske tycker som jag på något sätt, men de handlar inte efter det utan prioriterar alltid det säkra och förutsägbara och – ja, okontroversiella
>
> L: men det gör inte du?
>
> Mårten: Det gör inte jag! Jag är stenhård på vår uppgift. Det behöver inte alltid lyckas, men om vi inte tror att vi kan göra något med det vi gör – tänka nya tankar eller förändra så är det ju ingen poäng. Då kan de ju anställa robotar i stället… Men

> ledningen är ju helt inne i sitt ekonomi-tänk. Det är bara strategi och rationalitet som räknas (…) vi är ju några som håller på och som är överens om detta, men jag måste säga att jag saknar lite uppbackning, alltså jag kämpar ju verkligen och känner mig ofta som en väldigt obekväm röst här och – jag har ju en trygg position och hade inte alls behövt lägga mig i, men jag gör det för oss alla... så vi kan känna att det vi gör är meningsfullt, men det är många som tar det säkra före det osäkra. Och det är ju synd, för det är dom som ryker först – de alltid kan ersättas…

I uddraget arbejder Mårten igen med grænsesætning. Denne gang mellem sig selv (og en mindre gruppe kolleger), der har en særlig vision for, hvad akademia bør være overfor en institutionsledelse, der alene tænker rationelt og økonomisk og en større gruppe af kolleger, der alene ser forskningen som et arbejde og tager det sikre før det usikre (og derfor ikke opponerer sig mod ledelsens prioriteringer). I denne konflikt oplever Mårten at være i mindretal og at være besværlig på personalemøderne og han savner opbakning fra flere kolleger. Jeg gør det jo for os alle sammen, siger han, men alligevel er der mange, der vælger 'det trygge' frem for 'det meningsfulde' og, hvis vi læser dette i forlængelse af analysen ovenfor, kan vi gætte, at en del af dem er kollegerne med studieuvant baggrund.

Uddraget er interessant af to grunde. For det første fordi det giver en indgang til at forstå, hvorfor Mårten (ligesom de fleste andre medvirkede) ikke vil gå med på at blive kaldes til eksistens gennem min læsning af ham som privilegeret qua sin baggrund i den akademiske opvækstkontekst. Måske kan han gå med på det til en vis grænse (det tyder kommentaren om, at der eksisterer brillante forskere der ikke har professorsfædre, indirekte på), men samtidigt er han også i modsætning til sine studieuvante kolleger ubekvem og besværlig i institutionskonteksten, hvilket også gør hans (sociale) situation prekær. Hvor De Andre kæmper for at passe ind og fastholde deres plads i et strategisk og indholdsløst system, kæmper Mårten en, i sine egnen øjne, noget mere heroisk kamp for meningsfuldhed og videnskabelig integritet. Hvor han vil udfordre ledelsen og økonomitænkningens hegemoni – for alles skyld, falder de studieuvante (qua deres (materielt) prekære situation) til patten og undlader at kritisere nogen - for deres egen skyld!

Den anden grund til at denne historie er interessant, er, at den udgør et tilfælde, hvor Mårten og hans studievante position kommer til syne. I modsætning til uddragene ovenfor, hvor 'De Andre' blev udpegede og definerede, mærker Mårten sig selv i relation til institutionen og de studieuvante kolleger og hvad de gør med ham. For første gang i inteviewet, ser vi her Mårten definere sin egen position – dels som tryg (i kraft af hans professortitel) og dels som en, der kæmper og føler sig ubekvem og modarbejdet i en institution, der styres efter nogle, for ham, ubegribelige logikker. I takt med at han fremskriver sin egen position som 'fremmed' i institutionskonteksten bliver den også mere synlig. Eller sagt på en anden måde: Når førstehedspositionen andrafieres, begynder den at kunne mærkes.

Vi kan lytte til yderligere en fortælling om dette, hvis vi henter Magnus frem igen. Det var ham, der i diskussionerne om præmisserne for en neutral videnskab, mente, at mærkede forskerkroppe (som homosexuelle og 'farvede') skulle passe på med at forske for tæt på

'deres egne', hvis de ikke ville risikere deres neutralitet og videnskabelighed. Vi hopper ind igen i samtalen umiddelbart i forlængelse af passagen som vi analyserede som en del af neutralitetspræmisserne tidligere. For det sker noget spændende i fortællingen, når vi har diskuteret neutralitet en stund, og jeg har prøvet at få et lidt mere tydeligt billede af, hvor og hvornår grænsen til videnskabelighed må trækkes for dem, der er mærkede. Magnus siger: Men det är klart, inser jag nu, att detta kan ju också alltså vändas mot mig. De jag forskar om är säkert också straighta. Eller det tror jag då, haha… (pause, Magnus griner lidt af hvad jeg tror er tanken om ikke-straighte informanter og fortsætter:) men, men det är ändå skillnad, tycker jag… alltså, det är inte det samma, för jag intresserar mig ju inte för dom av den anledningen. Alltså för att de är straighta. Det är ju inte det jag är intresserad av. Inte alls!", "men det er det för de andra?" spørger jeg, "ja, det är i alla fall så jag förstår det".

Fra at have talt om 'De Andre' kommer Magnus pludselig her selv (ligesom hans informanter) til syne for sig selv som ikke-homosexuel(le). Som straight(e). Han applicerer så at sige det blik, som han før rettede mod 'De Andre' på sig selv og konstaterer, at han faktisk også selv ville kunne klandres for at forske i sin egen gruppe (og i forlængelse heraf for uvidenskabelighed og ikke-neutralitet). Med ovenstående terminologi kan vi sige, at han pludselig mærker sig selv som heterosexuel. Men så alligevel ikke. For den position han mærker, er ikke en der 'fylder det hele' (sådan som han i det tidligere citat mente, at de andrafierede positioner gør). Tværtimod fylder den næsten ingenting – hverken i hans selvbillede eller i hans forskning. Den er næsten u(be)mærket og jo absolut ikke det, han er interesseret i, når han møder sine informanter. I modsætning til homosexuelle og ikke-hvidhedsracialiserede kolleger, der alene med deres kroppe (men også med sine forskningsprojekter og venskabsbånd) signalerer potentiel uvidenskabelighed, er hans position(er) uden umiddelbar kobling til – ja, til noget som helst egentlig, men specifikt i denne kontekst uden kobling til neutralitetsforstyrrende elementer. Heterosexualiteten (Magnus' og informanternes) er i hans forskning et baggrundstæppe, som han, i stil med Mårten, først lader til at bemærke, når vi taler om 'De Andre', hvis sexuelle praktikker ikke kan forpasses til baggrunden. Den er således både helt betydningsløs for ham, og samtidig en vigtig komponent i hans opfattelse af, hvad han ikke er. Han er ikke ikke-straight. De andre, dem, der er synlige og specifikke, bliver det konstitutive ydre mod hvilket, hans egne positioneringer i et glimt kommer til syne, inden de igen lukkes ned. Og det er ikke så mærkeligt at der lukkes ned, for som vi så i neutralitetspræmisserne, var neutralitet alfa og omega for Magnus' selvbillede og videnskabsforståelse. Skal han bevare den (samt sin 'ret' til at afgøre, hvem, der ikke kvalificerer sig som neutrale), må der vandtætte skodder op mellem ham og de kolleger, der i hans optik, alene forsker i deres egne (politiske) interesser.

Notat IV: Når 'umærket' aldrig er et alternativ

Vi kan kontrastere Mårtens og Magnus' historier med det, docenten Hans fortæller om sine oplevelser i akademia, for for ham, er umærkethed aldrig et alternativ. Ligesom Gunhild var Hans en af de fire deltagere, der genkendte intentionen i mine spørgsmål og samlede udfordringen i et bagvendt formuleret spørgsmål op:

> L: Vad tycker du om att arbeta med andra studievana människor?
>
> Hans: [Sukker] Alltså generellt ogillar jag ju homogena sammanhang. Jag känner mig klämd alltså. När alla tror att de vet något om varandra bara för att de har en sak gemensamt. Det kan göra mig helt tokig... Så om det är det du undrar så är det så, men sen så tycker jag inte att det är så farligt här. Det finns såklart gubbar och en sådär lite högtravande stämning med 'Marcuse sa också…' och hej-kom-och-hjälp-mig, men det blir inte så dominerande som man skulle kunna tro… fast det kanske också bara är så att jag ser till att hänga med de roliga och det är ju inte de som är akademiker i femte led! Det är ju arbetarbrudarna eller hur? Det är ju vi som stannar och dricker vin i köket på fredagar och som kan blockera för det där superseriösa skitsnacket som de kan gå igång på på seminarierna som dräper all livslust – bögen och arbetarbruttorna, haha!
>
> L: Haha! Skulle du säga att du undviker de studievana kollegorna?
>
> Hans: "Alltså nej, det skulle jag inte säga, men det är inte där jag känner störst gemenskap. Jag har inget emot dem, men jag vill som sagt gärna ha det blandat. Jag tillhör väl också den kategorin och det är klart att den dominerar här, men för mig är heterodominansen alltså något mer påtaglig. Men det är nog bara jag och Anna-Karin, som känner av det här… men på ett sätt känns det som att de hänger ihop lite grann. Jag kommer nog aldrig dricka portvin med gubbarna på [lokal bar] även om jag kan citera klassikerna och de känner min pappa. Det är något annat i vägen där som gör att jag inte känner gemenskap med dem…"

Da jeg spørger Hans om hans fornemmelser ved at arbejde på en arbejdsplads, der domineres af folk med studievant baggrund, er hans reaktion markant anderledes end de deltagerene vi tidligere har lyttet til. I modsætning til dem, er Hans helt med på, hvor jeg vil hen med mit spørgsmål, italesætter selv den studievante homogenitet på institutionen, og lader til at have tænkt meget over betydningen af studievant baggrund i akademia – og på sin egen position i relation til dette. Han fortæller uproblematisk om studievantheden som en position i sin egen ret – initialt uden at differentiere den fra noget andet. Han bryder dermed med de ovenfor citerede undvigende måder at tale arbejdsfællesskabet frem på. Desuden tillemper han en anden version af den anerkendende andenhedsposition, som jeg tilskrev Fredrik ovenfor. Hvor Fredrik mente, at det blev mere dynamisk og socialt med en heterogen medarbejdersammensætning, så mener Hans, at de ikke-studievante kolleger er nødvendige for at stoppe "akademikerna i femte led"s' evindelige docerende på seminarierne. 'De' skal altså ikke fungere som et behageligt eller dynamisk tillæg til en i øvrigt homogen institution

eller et exotisk spejl, der eventuelt kan sætte førsteheden i relief, men som en modkraft til en norm, der ellers kan blive for stærk og som Hans siger, kan "dräpa all livslust" på institutionen.

Det kan være interessant at spørge sig, hvad det er, der giver Hans adgang til at indtage positionen som studievant på denne kritiske og for materialet meget afvigende måde? Udover Gunhild, som vi mødte på baggrundsafsatsen og Valentina og Kristoffer, der dukker op nedenfor, er Hans den eneste, der udtrykker en kritisk holdning til den norm, som den studievante position udgør i hans arbejdsfællesskab og et tydeligt ønske om ikke at blive identificeret med denne. En oplagt analyse er, at det er Hans' identitet som ikke-heterosexuel, der giver ham adgang til og blik for særlige positioneringsmuligheder udenfor den normerede. I sin fortælling om sine oplevelser af det studievante fællesskab trækker han således på sin position som (en anden slags) minoritet og forklarer, at han ikke bryder sig om at være i homogene sammenhæng, at sættes i bås og at nogen antager at de har et fællesskab med ham – muligvis fordi sådanne antagelser ofte også bygger på en forventet heterosexualitet. Selvom Hans tager imod mit tilbud om at læses som studievant, så fortæller han i citatet et prioriteret queert slægtskab med institutionskontekstens andre Andre (arbejderkollegerne) frem. Slægtskabet lader til at tage afsæt i en fælles forhåbning om at bevare livslysten og en fælles opposition til noget, der måske bedst kan forstås som et lokalt studievant og heterosexuelt hegemoni. For selvom han også kan performe de akter, der gør, at han kan genkendes som studievant (citere de korrekte forfattere og opvise en relevant akademisk genealogi) så er der noget, der stopper Hans fra at føle sig hjemme i det studievane fællesskab. Det er, som om de hænger sammen, siger han. De lokale (hetero- og studievante) normer kan ikke rigtig adskilles, hvorfor Hans, som passerer den ene, men kolliderer med den anden, ikke føler sig hjemme i det studievante fællesskab, der i princippet godt kunne være hans[223].

Hans har således i sin fortælling en oppositionsposition til rådighed. En oppositionsposition, som majoriteten af undersøgelsens øvrige deltagere, ligesom Hans studievante kolleger, benytter til at positionerer sig i modsætning til ikke-studievante positioner, men som han, finder det mere presserende at anvende til at distancere sig fra den kedsommelighed og heterodominans som den studievante position i hans diskurs indebærer på Den Klassiske Institution. I modsætning til for eksempel Stefan, Göran, Magnus og Leif, er Hans ikke umærket i sin institutionskontekst. Han er tværtimod i høj grad mærket og mærker selv de rammer, som hans ikke-heterosexuelle position sætter for hans udfoldelser – også som studievant akademiker. For Hans er umærketheden med andre ord aldrig en mulighed. Som analysen tidligere har været inde på, er visse kroppe altid allerede mærkede og har derfor ingen grund til at udfodre den neutralitetsfortælling, der tenderer at miskreditere dem (eksempelvis ved at som Magnus, udpege dem som uvidenskabelige). Ligesom 'de umærkede' drager fordel af at fastholde neutralitet som ideal og princip, er det i 'de mærkedes' interesse, at udfordre og afmontere samme fortælling. Foruden at han socialt og politisk lader til at prioritere sit normbrud og de fællesskaber og loyaliteter, dette medfører i den lokale kontekst, har Hans

223 For en udvidet analyse af positionen som homosexuel akademiker se Sandell 2014 og Olsson & Olsson (red) 2004

således, qua sit valg at afskrive sig umærketheden, også en strategisk interesse i at tage afstand fra den neutralitetsfortælling, som en alliance med de andre studievante ville føre med sig.

En anden mulig strategi i en position, der ligner Hans', kunne være, at forsøge at opretholde den umærkethed, som hans studievante baggrund kunne fordre, ved eksempelvis at underbetone sit normbrud og ligesom de øvrige deltagerer investere hårdt i at indskrive sig i neutralitetsfortællingen. Dette vil dog i så fald gøres med en erfaring af, at have befundet sig på førstehedens yderside og således måske ikke kunne foregå lige så friktionsfrit, som for Fredrik, Stefan og Göran, der jo, i modsætning til Hans, ikke taler positionen som studievant frem gennem en konkret sansning af, hvordan institutionsfællesskabet mærkes. For dem, har det altid været sådan, som det (ikke) mærkes nu, dvs. 'udmærket'. Institutionsfællesskabets homogenitet betyder, at Fredrik, Stefan, Leif og Göran må ty til diskursive ressourcer, der ikke udspringer af konkrete oplevelser af, hvordan det mærkes, at arbejde på en arbejdsplads domineret af folk med samme baggrund som dem selv. I stedet griber de en fortælling om tilblivelse gennem 'differentiering fra' og lokaliserer sig selv i opposition til konkrete og forestillede eksempler på ikke-studievante positioneringer, der på forskellige måder fletter sig sammen med (klasse)konserverende kulturelle stereotypiserende ressourcer (om 'de andre', som er dygtige, men lidt for regelrette). Når disse aktører således 'mærker det umærkelige, sker det overvejende gennem citeringer, der opretholder traditionelle ordninger og hierarkiseringer, baseret på nærvær eller fravær af studievanthed og dermed også de fordele, der følger med en umærket position. Sådanne citeringer ville muligvis være sværere at producere helt friktionsfrit, hvis man som Hans samtidigt har erfaring af at være mærket (og af at mærke sig selv) af andre årsager, men i samme kontekst.

***

Jeg lader det sidste blad flyve til gulvet og sætter mig op på divanen. Tja, tænker jeg. What else is new? Det kommer ikke ligefrem som en overraskelse at mennesker på strukturelt overordnede positioner ikke rigtig mærker de fordele, disse positioner giver dem. Det har feminister og anti-racister påtalt i årevis. Ok, det er måske en pointe, at undersøge de processer, der leder til såkaldt umærkethed mere systematisk og der er klart noget fascinerende over den blindhed, der præger førstehedspositionerne her, men ja, også lidt forudsigeligt… Og a propos feminisme, hvad sker der så i øvrigt for forfatteren til disse notater, der her helt har misset at påtale den enorme kønsmæssige ensidighed i materialet? Det er jo et analytisk faux pas af dimensioner!!! Hvordan har dette sneget sig ind i en genusvetenskaplig afhandling, der jo normalt og refleksmæssigt kan forklare alting gennem køn? Jeg griber efter telefonen for at sms'e A og fortælle hvor skralt det står til med kønsperspektivet og opfordre til øjeblikkelige indsatser på alle niveauer, men i samme sekund falder mit blik på en anden bunke papirer, på hvis forside er bogstaveret DET GRÅDIGE KØN. Jeg tager dem op, bladrer lidt, stopper telefonen tilbage i lommen og lægger mig igen til rette på briksen:

Notat V: Det grådige køn

Der er, som den opmærksomme læser måske allerede har bemærket, en ting, udover studievantheden og den akademiske karriere, der forener Stefan, Fredrik, Mårten, Leif, Göran, Magnus og Hans og som muligvis har betydning for, hvorfor de kun i begrænset omfang mærker deres positioner. En stor lyserød elefant, der helt ukommenteret har vandret rundt i de første fire notater. Det handler selvfølgelig om deltagernes kønnede og racialiserede positioner. Egentlig havde jeg tænkt, at jeg, som et forsøg på at finde en form, der gør, at studievantheden træder bedre frem, helt ville undgå at eksplicitere køn i denne analyse af umærkethed[224], og det er min opfattelse, at der sker noget nyt med materialet, når det ikke hele tiden filtreres gennem en kønsanalyse. Men når jeg nu alligevel åbner portene og byder elefanten op til dans, er det fordi, der er nogle aspekter af den umærkethed i forhold til studievanthede, som notat I-IV har sværmet om, der kan stå klarere, hvis vi inddrager Valentina, Johanna og Laura.

Som vi så ovenfor, var der noget ved Hans erfaringer, der gjorde, at han havde lettere ved at forstå mine spørgsmål om studievanthed end de andre deltagere. Dette noget, foreslog jeg (ligesom Hans selv gjorde i interviewet) havde at gøre med, at han afveg fra det lokale akademiske hegemoni, fordi hans begærsretning gik på tværs af det forventede (det heterosexuelle imperativ, hvis vi skal bruge Butlers ord). Denne position gjorde det muligt for ham at relatere til mit spørgsmål om normativiteter på en anden måde end Stefan, Fredrik og Leif, der ikke på samme måde stødte mod og mærkede grænserne for det forventede. Denne erfaring af at støde mod kanterne deler Hans med Valentina, der er professor. På mit spørgsmål om hvordan hun oplevede, at være på en arbejdsplads med mange studievante kolleger, tager det lige et øjeblik, inden hun fanger spørgsmålet. Hun begynder, stopper sig selv, ler, bider sig i læben og begynder igen:

> Valentina: (…) det var en rolig fråga. Jag var nästan redan i gång med att svara innan jag hade hört vad du sa, för att jag trodde att jag visste vad du skulle säga, men det var ju bra att jag lyssnade klart för det var inte alls det jag trodde… alltså såhär; studievana har jättestor betydelse för mig. För att jag känner mig hemma och bekväm här och det ger mig – för det mesta – en känsla av att jag är ganska hyfsad på mitt jobb och… det tror jag också att det gör för de andra med akademiska föräldrar här. Vi har inte pratat om det, men jag tror, eller jag känner nog att det kan vara så (…) Men hursomhelst, det betyder mycket för min självbild som akademiker, men för mig så är det ju så att det är något annat i vägen, som är som en sorts osynlig dörr framför mig som jag alltid går in i… och det är mitt kön. Alltså att jag är kvinna. Det kommer på något sätt alltid först. Kanske för att det syns? Eller jag vet inte vad det är,
>
> L: Ok, spännande, i vilka situationer är det att det kommer först? När känner du av det… den här dörren?

---

224 Selvom jeg naturligvis ikke hævder, at deltagerne i stykket ovenfor helt kan undgå at læses i kønnede termer – det sørger blandt andet de navne, jeg har givet dem, for.

> Valentina: alltså, det är ju när jag… om jag ska, om jag träder in i ett rum med folk jag inte har sett förut och kanske ska… göra ett anförande – på en konferens eller så… och där jag kanske i grunden känner att det här kommer jag kunna göra utan problem, så är det som att den där dörren, eller bara tanken: 'Du är en kvinna!' ändå dyker upp i bakhuvudet och… gör att jag tvekar… kanske har det också med min bakgrund [i et ikke-europærisk land lhb] att göra, men det är ju ofta internationellt, så jag tror mest att det är könet…

Yderligere en grund til at jeg ikke havde kvinder med i første del af denne analyse er, at alle på den ene eller anden måde tematiserer køn i deres ræsonnement. Uanset om de accepterer den subjektivering som studievant, jeg tilbyder dem, eller ej, aktiveres køn i forklaringen. Det havde ikke været muligt, at skrive 'uden køn' og inkludere kvindelige deltagere, fordi køn for dem lader til at udgøre en ekstremt nærliggende forklaringsmodel på alle spørgsmål om første- og andenhed i akademia. Som vi ser i Valentinas svar, holder hun til at begynde med fast i det spørgsmål, jeg har stillet og forklarer, hvad hendes position som studievant har gjort for hende og filosoferer over, hvad den kan betyde for hendes kolleger. Men efter en stund bliver det nødvendigt at inddrage kønsaspektet, for at hun skal kunne give mig et heldækkende billede af sin position i det institutionelle hierarki. Valentina beskriver en initial oplevelse af, at qua sin baggrund have alle fordele på hånden, men alligevel oplever hun at blive stoppet i det institutionelle fællesskab, fordi kønnet, som hun siger, altid på en eller anden måde kommer først. Som en lukket usynlig dør. På samme vis som Hans oplever ikke rigtigt at passe inde i det studievante fællesskab, må også Valentina acceptere, at hendes kønsmæssige andenhed gør, at der er nogle døre til genkendelighed, der forbliver lukkede. Og ligesom ham, mærker hun også førstehedens grænse – udefra. Selvom hun genkender sig selv som en selvfølgelig del af det kollektiv, der udgøres af studievante i hendes institutionelle kontekst, er positionen langt fra umærket. Den er i Valentinas version både artikuleret, reflekteret og gennemfarvet af (en ikke-europæisk) kønnethed.

På lignende vis forholder det sig for professoren Johanna og docenten Laura. Jeg stiller dem begge samme spørgsmål som Fredrik, Mårten og Göran fik om arbejdsfællesskabet, og selvom der er ligheder i deres svar, så er der også forskelle:

> Johanna: Deeet, alltså jag är inte säker på at jag förstår frågan? Är du säker på att det är så här? Tror du inte att det är fifty-fifty? Eller kanske inte… Det är i alla fall inget jag går och tänker på. För mig är det bara ett jobb och nog ganska slumpartat vilka som har hamnat här. Eller slumpartat är det såklart inte, men… i relation till din fråga, så tror inte jag att det är systematiskt och jag tror att betydelsen av det är rätt så marginell. Jag har aldrig tänkt på att det skulle vara en övervikt av en speciell typ av… position här… det har jag inte, men däremot är vi ju inte så många kvinnor och det tänker jag ganska mycket på. Hur vi kan bättra oss där och vad det betyder för den forskning vi producerar… men det där andra det har jag inte tänkt på, det är väl bara helt vanligt?
>
> Laura: Ja, vad ska jag säga? Det… den frågan har jag inte hört förut. Och det är ju inte heller något jag går och tänker på alltså. Jag vet inte hur det skulle kunna påverka

> sådär… Jag tror nog inte att det spelar så stor roll för mig… Det jag däremot tänker mycket på det är det här med kön. Där finns det något att bita i skulle jag säga – i universitetsvärlden… och ja, överallt va? Det är ju något som har betydelse hela tiden eller hur? Som man är även när man borstar tänderna..

'Det andet' (den studievante førstehedsposition) det er bare helt almindeligt, siger Johanna og Laura siger, at hun ikke oplever, at hendes studievanthed spiller nogen rolle for hende. Hun ved ikke, hvordan det skulle kunne påvirke noget. Ingen af dem forstår rigtig, hvad jeg vil med mit spørgsmål og ligesom Fredrik og Mårten prøver de begge at skrifte objektet i mit spørgsmål ud med noget, der forekommer mere relevant og som (måske?) er lettere at (be)gribe. Ligesom dem, mærker Johanna og Laura ikke positionen som studievant: Den er en ikke-erfaring, en irrelevant faktor og et mærkeligt spørgsmål. Hvis der virkelig er overrepræsentation af en vis gruppe på institutionen, så er der tale om tilfældigheder. Usystematiske tilfældigheder med marginal effekt, siger Johanna. Men i stedet for, som mændene i de tidligere notater, at pege væk fra sig selv på forskellige versioner af 'de Andre' og forklare, hvorfor de er mere relevante at diskutere, peger både Laura og Johanna (og størstedelen af de kvindeligt kropsmærkede deltagere) på deres egne kønnede positioner som den mere relevante måde at forstå sig selv og arbejdsfællesskabet igennem. Det er en kategori, som kvinderne fortæller at de mærker, tænker på og oplever, og det er noget, som institutionen/akademia kan blive bedre til at forvalte (analogt med Hans' aktivering af heteronormen som dominerende struktur i akademia). For i modsætning til studievanthed, er køn for disse aktører altid relevant. Et køn er man jo til og med når man børster tænderne, siger Laura. Det kønnede mærke kan i deltagernes historier aldrig udviskes, og dets betydning fremstår som uomtvisteligt – både i forhold til daglig hygiejne, men måske mere relevant her i forhold til in- og eksklusion i institutionsfællesskabet og akademia, i forhold til karriereveje og i forhold til den forskning, der bedrives.

Og sådan er det givetvis. Der produceres en ubønhørlig strøm af forskning, der dokumenterer dette[225]. Det, der alligevel får mig til at undres, er den frenesi med hvilken al snak om ulighed i mit materiale transporteres over i og gøres begribelig gennem netop køn. Hvordan mine forsøg på at aktualisere andre faktorer som (u)mulighedsskabende for enkeltsubjekters vej gennem akademia gennemgående afvises som irrelevante eller marginale af størstedelen af de kvindeligt kropsmærkede deltagere i denne undersøgelse. Givetvis siger dette noget om, i hvor høj grad køn opleves som en afgørende parameter i kvindelige akademikeres selvfortællinger, men det siger også noget om hvilke diskurser, der for forskellige aktører er tilgængelige og legitime for at forstå akademisk ulighed. Mens de kvindeligt kropsmærkede (ligesom den ikke-heterosexuelle mand) godt kan gå med på, at der eksisterer vilkår, der placerer individer tættere på eller længere fra det lokale akademiske hegemoni, (men i forskellig grad afviser relevansen af netop den studievante parameter, som jeg vil diskutere)

---

225 Se for eksempel Husu 2010, 2014, Henningsen 2003, Hasse et al 2002, Sjöstrand et al 2016, Wennerås & Wold 1997, Wahl et al 2011, Sandström et al 2010, Mattson 2014, Egeland 2001, 2001b og forelæsningen om bredere studetrekruttering i første del af denne bog.

taler de mandligt kropsmærkede aktører generelt en neutralitets- eller egnethedsdiskurs frem, der overordnet helt afviser tilstedeværelsen af ulighedsskabende faktorer. Men også de foreslår, når jeg presser dem lidt, altid umiddelbart køn som primær forklaringsmodel, når det gælder akademisk differentiering.
Selvom jeg naturligvis respekterer disse oplevelser af køn som den vigtigste forklaringsmodel for ulighed i akademia, kan jeg ikke lade være med at også læse deltagernes insisteren på dette fokus, som et udtryk for det i materialet gennemgående ønske om at pege væk fra den problematik, som jeg prøver at adressere, nemlig fraværet af italesættelser af de privilegier, der kan kobles til positionen som studievant (– og det er blandt andet derfor, at jeg har forsøgt at holde kønnet lidt i bero i de første notater).

Ovenstående tendenser får mig til at læse ((cis)kvinde)køn i akademia som en grådig kategori, der gennem sin status som relativt legitim differentierings- (men naturligvis ikke hierarkiserings-) faktor (og, givetvis; genkendeligt eksistentielt vilkår for samtlige deltagerere[226]) æder analysen op indefra og insisterer på sin plads i spotlighten, selv når den ikke rigtig er inviteret af mig, der formulerer spørgsmålene[227]. For selv om hverken jeg eller deltagerne betvivler kønnets absolutte relevans i alle former for humane og non-humane entangelments, så er det samtidigt ikke nødvendigvis den eneste eller den primære relevante faktor, sådan som Laura og Johanna gerne vil fremstille det. Tværtimod kan kønskategoriens grådighed (eller ivrigheden efter at aktivere kønskategorien) risikere at skygge for en mere udforskende analyse af andre faktorer, der også kan have betydning. For eksempel havde det været let at påpege, at når Göran siger, at han 'bare ser mennesker' så gør han det, fordi hans udsigtspost som hvid, heterosexuel mand tillader ham at være blind for (eller ikke mærke) betydningen af køn, race og begærspraktik. Det er der sikkert noget om, men dette analysemodus havde også samtidig let kunnet spise analysen op, sætte et punktum og gøre det svært at sige noget mere (eller andet) om hvordan klassekategorien også kunne forstås. I tilfældene Laura og Johanna udgør (kvinde)køn en bekvem og enkel faktor, der effektivt og grådigt æder alle andre forklaringsmodeller når ulighed i akademia skal diskuteres. Kønskategoriens grådighed gør med andre ord, at de kan fastholde deres umærkede status i forhold til den differentieringskategori, jeg kommer slæbende med og vil indskrive dem i. Den analyse, der potentielt kan indebære en udpegning af dem, som implicerede i opretholdelsen af et ulige institutionssystem spises bekvemt op når kønnet aktiveres, hvorved Laura og Johanna står ansvarsbefriede tilbage.

---

226 Dette er en antagelse. Min klare fornemmelse var, at samtlige deltagere var cis-identificerede, men jeg spurgte dem ikke direkte og kan således ikke vide i hvilken grad de ser på 'deres' køn som genkendeligt eksistentielt vilkår eller ej.

227 Naturligvis kan kønnet virke uanset om det er inviteret eller ej, men det jeg mener her, er, at mine spørgsmål meget explicit omhandlede og forsøgte at fokusere betydningen af baggrund, men ofte omfortolkedes eller revideredes af deltagerne, på en måde, der gjorde det muligt for dem, at aktivere og prioritere køn som forklaringsmodel.

Bagerst i bunken er der en plastiklomme med flere, mere rodede paprier i. På lommen flagrer en skriggul post it-lap med teksten "Når baggrunde bliver synlige" løst i luften. Den har tydeligvis siddet der så længe, at klistret er tørret og da jeg åbner lommen falder den af og lander på divanen. Selvom det er ved at blive mørkt og derfor svært at læse i den uoplyste karnap, bliver jeg nysgerrig, og tager det første ark ud:

Notat VI: Selektiv opmærksomhed eller når baggrunde bliver synlige

De tidligere notater har beskæftiget sig med deltagernes modstand mod at tilskrive deres baggrund relevans – både helt generelt og specifikt i forhold til deres egne karrierespor. Der var dog i vores samtaler to typer af bemærkelsesværdige undtagelse fra denne regel, som jeg i dette og næste notat vil dvæle lidt ved.
I denne del handler det om de tilfælde, hvor deltagerne interagerer med subjekter, som de opfatter som baggrundsmæssigt 'Andre' end dem selv. I disse relationer kan samme individer, der tidligere helt har afvist relevansen af baggrund i deres egne liv, ofte alligevel både se og mærke den effekt en afvigende baggrund kan have. Vi kan forstå det som en form for bevidst eller ubevidst selektiv opmærksomhed. Modsat køn, der som vi så i notat V, altid lader til at være præsent hos i hvert fald den kvindelige del af deltagerne (og tilgængelig som identitetsposition hos den mandlige), ser den studievante baggrundsposition ud til at være mere fluktuerende og især blive synlig som opposition til sin Anden, der i materialet frem for alt personificeres i studenter-figuren og/eller en nuværende eller tidligere partnerfigur. Jeg vil her give nogle eksempler på dette – når baggrunde bliver synlige.

Studenten som den baggrundsmæssige Anden

Stefan er den, der udtrykker den selektive opmærksomhed mest tydeligt:

Det enda jag kan komma på i relation till det du beskriver, det här med bakgrund, det är ju i relation till studenterna. Där kan man verkligen tala om olikheter, alltså att vissa bara verka ramla in på föreläsningarna och inte ha någon aning om hur de ska - eller förväntas bete sig. Där kan du tala om att deras bakgrund spelar roll. När de inte fått med sig det mest basala… det kan vara ganska irriterande

> L: Men skulle man inte kunna vända på det och säga att det även gäller för dig och de studenter som har liknade bakgrund som dig? Att bakgrund också spelar roll för er? För vad ni kan uppnå?
>
> Stefan: Vända på saker kan man ju alltid göra, men det är inte så intressant just här tycker jag. Nu pratar jag om en väldigt specifik studentgrupp som… det är ju dom som avviker här. Dom som inte läst en enda bok innan. Det är ju det, som är problemet, skulle jag säga. Att deras bakgrund gör, vad ska jag säga, att de…. alltså inte riktigt passar in här. Det kan de såklart absolut lära sig, men det finns ju en del som… ja, det är i alla fall det enda tillfället jag känner av det jag tror att du pratar om.

I dette uddrag af vores samtale bliver det tydeligt, at Stefan, til trods for at han, som beskrevet i notat I, ikke mener at baggrund har betydning for ham, har et distinkt blik for de forskelle, som forskellige baggrunde kan medføre. Eller måske nærmere; han har et tydeligt blik for særligt en slags baggrund og hvilke effekter og/eller problemer den eventuelt kan forårsage. Vi kan læse dette som endnu et eksempel på strategien at skifte objektet i mit spørgsmål ud med noget Andet, som er mere bekvemt at tale om, men vi kan også fæste os ved den store betydning, Stefan lader til at mene, at baggrund har, for visse studenter. Man kan jo altid vende ting om, siger han, når jeg prøver at lede samtalen tilbage til studievantheden, men det er i Stefans optik ikke det, der er interessant her. Det er ikke os, vi taler om - for det er jo dem, der afviger, som han siger. Det er dem, hvis baggrund spiller rolle – for eksempel ved, at de ikke ved, hvordan de forventes opføre sig, at de ikke har læst en eneste bog, at de ikke har fået det mest basale med hjemmefra og derfor helt enkelt ikke rigtig passer ind her. Udover Stefans selvbestaltede ret til at afgøre hvem og hvad der passer ind, finder jeg det interessant, hvordan Stefan, når han tænker på de ikke-studievante studenter, lader til i høj grad at være bevidst om betydningen af baggrund, mens han har svært ved at mærke denne betydning i relation til sig selv. Denne differentiering af hvad der er og ikke er interessant samt hvor og hvornår baggrundens betydning er relevant er eksempler på det, man kan kalde den umærkede positions selektive opmærksomhed.
Et andet eksempel på samme fænomen er Leif, der på et af mine spørgsmål om sin baggrunds betydning i for hans karriere siger: "Jag tror att det är såhär: för vissa, tex vissa studenter, som har svårt för sig, där spelar det jättestor roll, men för mig och andra i min position, där har det mindre betydelse. Vi kanske inte låter oss styra av vår bakgrund i lika stor utsträckning. Men vissa hakar ju upp sig på det ganska mycket."
Ligesom Stefan synes Leif, at det er nødvendigt at skelne mellem 'Os', der ikke lader os styre af vores baggrund og 'De Andre', der fremstår som mere underlagte sine dispositioner. For 'Dem', spiller 'det' en kæmpestor rolle, mens 'Vi' er frie agenter, der kan kaste baggrundens betydning af os. Det er ikke helt tydeligt, hvem Leif henviser til med sit "mig og andre i min position", men jeg læser det som en måde at italesætte det baggrundsfællesskab, som deltagerne ellers har svært ved at artikulere. En anden tolkning kunne være, at han henviser til det alders- og karrieremæssige fællesskab, han indgår i, hvori man ikke længere behøver forholde sig til sin baggrund. At han vil betone, at baggrunden har størst betydning i de unge år, i at få én ind på en vis bane og – som vi har set - installere én i en vis position, og at han i dag, 35 år efter han begyndte sin forskeruddannelse, er mere formet af sin karriere og kolleger end af sine forældre. Dette er en rimelig indvending - ikke kun mod mit spørgsmål i denne situation, men faktisk mod hele studiets afsæt, men jeg mener, at netop den tydelige differentiering fra det/de ikke-studievante implicit udtrykker tilstedeværelsen af noget andet end en kølig reflekteret distance til de tider, hvor baggrunden var afgørende. Jeg læser både Stefans og Leifs (ligesom de øvrige medvirkende i notat I-IV) modstand mod at identificere sig med og/eller hverves til kategorien 'akademiker med studievant baggrund' som udtryk for, at det er en subjektivering, der ville få effekt, hvis den var erkendt. Havde den været helt neutral og/eller passeret, ville modstanden mod mine læsninger sandsynligvis ikke være så entydig[228].

---

228 Hermed ikke sagt, at positionen som 'akademiker med studievant baggrund' i sig selv er central i identitetskon-

Uanset om differentieringen er selektiv ift. gruppe ('studenter som har det svært' vs. 'mig og andre i min position') eller temporalitet ('studenterne, der er tidsmæssigt 'nærmere' deres baggrund' vs. 'vi seniorer, der har lagt baggrunden bag os') så tydeliggør den, at det for Leif også er nødvendigt, at kontrastere mod en anden gruppe, for at havne i en position, hvor baggrunden bliver mærkbar. Denne tendens bliver endnu tydeligere, hvis vi bevæger os lidt udenfor akademias mure og inddrager en anden form for relation, hvori forskelle og ligheder i baggrund i høj grad ser ud til at komme til syne for flere deltagere – den med en eventuel partner.

(Ex)partnerens funktion som facilitator af (u)mærkethed

De fleste medvirkende har partnere, der er opvoksede med mindst en akademisk uddannet forælder og betoner det fællesskab, de oplever i relationerne. Göran siger: "Vi är väldigt lika, Tove och jag. Vi är nyfikna bägge två och gillar att resa och äta gott. Och så har vi – det kanske låter konstigt – men jag har alltid gillat att vi båda vill att saker ska vara på ett visst sätt. Att det ska vara tända ljus och ett glas vin när vi äter middag och att vi sitter ner tillsammans och pratar. Så har det varit sedan vi träffades och det uppskattar jag. Att vi sitter ner och njuter maten och ingen springer iväg under tiden eller äter på två sekunder. Att vi har en gemensamhet i våra rutiner. Det tror jag faktiskt är nyckeln till ett lyckat äktenskap… Och det tror jag kommer av att vi båda har växt upp i miljöer som liknar varandra."
I Görans fortælling om ægteskab er lighed centralt og de præferencer og glæden ved specielle hverdagspraktikker, som han deler med sin partner, leder han tilbage til deres lignende opvækstmiljøer. Selvom det måske lyder lidt mærkeligt (uromantisk, måske?), som han siger, så mener han, at det er i dette fællesskab, at nøglen til et godt ægteskab skal findes[229]. Passagen ligger sidst i interviewet med Göran og jeg spidser ører, da han melder denne doktrin for klasselighed i parforholdet ud, fordi det er første gang i vores to timer lange samtale, at han går med på, at baggrund kan have betydning for valg og præferencer. Jeg beder ham derfor

---

struktionen på dette niveau. Det er rimeligt at antage at den i de daglige interaktioner i akademias korridorer opleves passeret og erstattet af andre mere presserende fællesskabende kategoriseringer (faglige, teoretiske, empiriske, kulturelle, geografiske osv.) og det er blandt andet som sådan jeg tidligere karakteriserede den som slumrende, men som nærværende analyser har indikeret, sker der noget særligt –måske netop på grund af den tidslige distance – når baggrunden aktiveres. Det kan naturligvis handle om, at den reelt opleves passeret og tilskrivningen af dispositioner på den baggrund derfor fremstår uretfærdig, fordi de systembevarende og hierarkidyrkende tendenser ikke alene samler sig omkring dem, der tilhører det, jeg karakteriserer som studievante (Som vi tidligere har set, oplever eksempelvis Mårten tværtimod, at det er ham, der presser på for udvikling, forandring og usikre og ubekvemme projekter, mens 'de nye' går tager det sikre før det usikre), men det kan også handle om et ønske om at bevare sin umærkede position.

229 Her er Göran i linje med Johnson og Lawler, der har undersøgt, hvordan forskelle i baggrunde cementeres og opretholdes snarere end opløses gennem kærlighedsrelationer. Ideen om, at kærligheden overvinder alt, er en illusion, skriver de. Selvom en central præmis i heterosexuel romantik er forestillingen om ulighed og at modsætninger mødes (opposites attract) bygger forestillingen om romantisk kærlighed også på et ideal om lighed – at finde sin soulmate, og dette, mener de, er et langt stærkere dogme end kærlighedsindustrien vil erkende: "If ideas about compatibility with a partner are guided by one's tastes and dispositions, which are themselves produced and structured within a broader economy of social life, then finding the 'right' person depends on identifying a partner with correct dispositions." (2005:41, se også Sohl 2014). Der findes også enkelte nordiske studier af klasses funktion i parrelationer. I sin forskning om 'blandklassfamiljer' har Håkon Leiulfsrud undersøgt, hvordan heterosexuelle partnervalg baseres på "en social

om at uddybe: Jo, men vad ska jag säga? (…) Vi hade ett vänpar, som… där hon kom från en helt annan bakgrund än honom. Hon var mycket… alltså 'maten, den ska bara ner!' och satt aldrig vid bordet i mer än två minuter och var – hon skulle alltid veta vad allt hade kostat också, och jag såg ju att han tyckte att det var opassande att fråga om det hela tiden… ja och till sist stod han inte ut. 'Jag behöver lite lugn och ro' sa han. Hon var ju snäll och omtänksam på många andra sätt, men både Tove och jag såg ju direkt att det inte skulle hålla. Och det var nog då … det blev tydligt för mig hur viktigt det är med de här små gemensamma… att ha gemensamma rutiner och preferenser. Annars tror jag inte att det håller – inte i längden."

Da Göran og Tove så deres vens nye kæreste, vidste de med det samme, at relationen ikke ville holde. Selvom hun var sød og betænksom, var der bare noget, der gjorde, at det ikke rigtig stemte. Hendes måde at begå sig adskilte sig markant fra deres og til sidst måtte vennen ganske rigtig meddele, at han må have lidt ro og afsluttede relationen[230]. Med dette blik på vennernes mislykkede match, der for Görans vedkommende direkte kan relateres til uligheden i præferencer (der igen kan trækkes tilbage til ulige baggrund), træder fordelene ved hans egen relation og ligheden mellem ham og Tove mere tydeligt frem. Og klasselighed bliver for ham, som vi så, nøglen til et godt ægteskab. Ifølge Lawler og Johnson er følelsen af at 'være hjemme' og at nogen forstår én, ofte lige så centralt som lighedsidealet når mennesker leder efter partners, hvilket leder til en opdeling af mennesker i acceptable og uacceptable kærlighedspartnere (2005). For Göran (og Tove) var vennens kæreste tydeligt uacceptabel, netop fordi hun ikke lod til at 'være hjemme' i den version af 'det gode liv' som de delte med vennen. I sin egen relation derimod, med en partner med lignende baggrund, har Göran været 'hjemme' fra første stund og det er netop her, i fællesskabet med Tove og i modsætningen til vennen, at han mærker effekten af baggrund. Jeg spørger derfor, om han ikke kan medgå at denne effekt også findes i andre af livets arenaer – for eksempel i arbejdslivet, men så langt vil Göran ikke gå. Han siger: "Det finns såklart vissa man förstår bättre hur de tänker och så, men jag skulle inte säga att det har med det att göra direkt. Inte generellt. Det kan ju också bara vara att ha samma humor eller teoretiska intressen eller så, helt oberoende av något annat. Så det [at baggrund spiller rolle i arbejdslivet, Ihb] vill jag inte säga. För mig är detta väldigt privat. Det handlar om dagliga rutiner, gemensamma referenser och tankesätt och så." Der er en bemærkelsesværdig diskrepans mellem det blik for forskelle Göran har i sin fortælling om sit privatliv og den ubetydelighed samme forskelle omgærdes med når han beskriver arbejdslivet. I arbejdslivet handler fællesskabet om faktorer som humor og teoretiske interesser, mens privatlivet præges af rutiner og fælles referencer og tankemåder, der i Görans logik er mere baggrundsrelaterede. Hvad forskellen på at bedre være i stand til at forstå hvad

---

grammatik med klassmässiga och könsmässiga förtecken" (1991:128). Han mener, at samfundet bliver mere 'familiært' og mindre opdelt, når antallet klassemæssigt blandede familier øger. Ulla-Britt Wennerström mener også at klasseoverskridende relationer er blevet mere udbredte i Sverige og at disse relationer må analyseres som dele i forandringen af klassesamfundet i det hele taget (2003).

230 Lad mig for god ordens skyld understrege, at vi naturligvis ikke ved noget om vennens kærestes baggrund, udover hvad Göran fortæller. Det er således muligt, at hendes opførsel kan være resultat af massevis af hændelser, der ikke direkte går at henføre til hendes sociale baggrund. Det er dog ikke det, der er i fokus her, men derimod, Görans tydelige blik for forskelle, når det gælder andre positioner end hans egen.

visse kolleger tænker (der ikke er baggrundsrelateret i Görans fortælling) og at dele referencer og tænkemåde med en partner (en erfaring, der beskrives som baggrundsrelateret) blev aldrig helt klart for mig i samtalen, men differentieringen er sigende som illustration af den tydelige afgrænsning af det område, som forskelle i baggrunde i materialet (tillades at) mærkes og fungere på.

I lighed med Göran deler Rashid, der er docent, erfaringen at vokse op i et studievant hjem med sin partner, og også han taler om betydningen af den fælles baggrund:
"Vi har väldigt mycket lika, lika referenser och så. Det är ju ändå lite speciellt att växa upp med en professorspappa och det har ju vi båda gjort och vi kan skämta om sånt väldigt mycket och det är faktiskt väldigt skönt. Det är som att andra olikheter överbyggs lite grann genom att vi delar den erfarenheten. Man behöver inte förklara varför pappa håller på och docerar när man är hemma på besök, eller varför han alltid försvinner in i fåtöljen med en bok efter ett par timmar. Jag tror faktiskt att det underlättar. Kristina förstår mig och var jag kommer från på ett helt annat sätt och hon kan också hantera mina föräldrar bättre än andra flickvänner, som kanske har blivit lite skrämda ibland…
At ligne hinanden, have fælles referencer og ikke behøve at forklare den lidt specielle oplevelse, det er, at have en far, der er professor, løfter Raschid frem som vigtigt i sin aktuelle relation. Fællesskabet i den erfaring overskygger, siger han, andre forskelligheder. Jeg får ikke spurgt ind til hvilke forskelligheder, han mener, men det er oplagt at tolke det som, at Raschids migrationserfaring og erfaring af at vokse op med brun hud i et hvidt Sverige spiller ind her. Den oplevelse deler han ikke med sin partner Kristina, men de kan mødes i håndteringen af akademikerforældre, der forsvinder med en bog af og til. I modsætning til hans tidligere partnere, der ikke har haft samme akademiske baggrund, forstår Kristina, siger Raschid, hvor han kommer fra. Måske ikke rejsen fra Irak og mødet med et vinterkoldt Sverige, men det mere udefinérbare – og måske mere internationale - hjem, der udgøres af akademisk velmeriterede forældre (og som i Raschids fortælling se ud til at trumfe migrationserfaringen). I den sociale baggrundsmæssige lighed overvindes altså kulturelle forskelligheder, og for flere medvirkende bliver både klassede og kulturelle lig– og uligheder langt mere synlige og mulige at tale om i relation til deres partners og kærlighedsforhold, end når jeg vil diskutere deres egen opvækst og karrierevej.

Et omvendt eksempel på dette er de tilfælde, hvor private relationer ikke har fungeret, hvilket også bemærkelsesværdigt ofte i deltagernes historier relateres til baggrunde. Også i disse tilfælde er det tydeligt, at de forskellige erfaringer og syn på livet, som forskelle i opvækst giver, er centrale i deltagernes forståelser af nære relationer, mens samme deltagere konsekvent afviser at dette kan have betydning i arbejdsmæssige sammenhæng. Vi har allerede lyttet til Görans historie om vennens mislykkede partnervalg, men i den følgende fortælling er det docenten Anna-Karins personlig oplevelse af, at for forskellige baggrunde kan gøre en relation umulig at leve i, der er i fokus. Anna-Karin er en af dem, der for så vidt forstår, hvad jeg spørger efter, når jeg prøver at få hende til at italesætte betydningen af baggrund, men ligesom Göran og Raschid, kan hun kun komme i tanke om sine private erfaringer, når jeg beder hende give mig eksempler på, hvornår og hvordan ulighed i baggrund spiller rolle. Hun fortæller:
"Jo, men det med bakgrund, det tänkte jag en del på i relation till min gamla flickvän, Sigrid,

som… ja, försökte lite för mycket, kan man väl säga? Hon kom från en förort norr om stan och hade växt upp med en ensamstående mamma och fyra syskon och hade haft det väldigt tufft. Men hon hade kämpat sig upp, tagit en masterutbildning och… ja, letade efter jobb när vi träffades. Så hon var ju väldigt driven på ett sätt… Och hon, jag kommer ihåg att hon verkligen ansträngde sig för att passa in med mina vänner och i mina kretsar och att jag tyckte att det blev lite påfrestande ibland. Att hon skulle vara så tjenis med alla som hon egentligen inte kände och prata om litteratur jag inte tror att hon hade läst och… ja, typ, hälla tryffelolja på allting när vi fick gäster och… det är svårt att förklara, men det var väldigt tydligt för mig då hur hon försökte och kanske lite grann använde mig som ett steg i sin klasskarriär? Och på ett sätt så kan jag såklart bjussa på det, men det blev också lite påfrestande till slut med såhär 'Tror du att de tycker om mig' och så - hela tiden! Jag försökte säga att hon skulle slappna av och ta det piano, men det gick inte riktigt. För hon var så nervös och mån om att lyckas… och till slut gjorde vi slut, för att jag blev lite för trött på det där."
Ligesom Göran formoder om vennens relation, er det forskellen i opvækstmiljø og de implikationer, det har på den voksne persona, der i Anna-Karins fortælling til sidst gør, at relationen til kæresten måtte afsluttes. Også her bliver exens klassemærkede opførsel for besværlig, men hvor Görans vens relation ikke fungerede, fordi kæresten ikke mestrede de normer, som Göran, Tove og vennen er investerede i, er det i Anna-Karins historie Sigrids for tunge investering i hendes normer og livsstil, der udløser irritation og til sidst; brud. Tilpasning handler således ikke bare om at tilegne sig de dominerende praktikker – det handler også om at kunne dosere, nuancere og præsentere dem på den rette måde.

For mig, der lytter til og læser Anna-Karins historie, fremstår flere læsninger af historien relevante. I første omgang kan vi udgå fra Sigrids vinkel og læse hendes handlemønstre som udtryk for kærlighed og et ønske om at relationen skal holde. Gennem sin opvækst lader Sigrid til at have lært, at hun er nødt til at kæmpe for sin status. Måske har hun fra tidligere relationer lært, at det er nødvendigt at investere i middelklassens symboler og omgangsformer, hvis hun skal have en chance for at blive accepteret – og dermed sikre sin relation med Anna-Karin? Derfor anstrenger hun sig i mødet med Anna-Karins venner; taler med dem, diskuterer litteratur, laver mad som hun formoder, at de sætter pris på, men altid med det nagende spørgsmål om hun mon lykkes – mon de kan lide hende? – i baghovedet. Der er meget på spil for Sigrid, fordi det er Anna-Karin og hendes venners blik på hende, der kan afgøre, om relationen, men også hendes klasserejse, kan fortsætte. Læser vi historien i en lidt mere kynisk vinkel, som Anna-Karin lægger op til, fremstår Sigrid som langt mere kalkulerende. Her er det historien om en udstuderet stræben opad og der er ikke meget kærlighed at spore. Anna-Karin bliver i dette fortællemodus brugt af Sigrid som trin i en klasserejse og hendes anstrengelser for at passe ind fremstår snarere egocentriske, end som udtryk for en vilje til at få forholdet til at fungere. Anna-Karin siger, at hun da for så vidt måske godt kunne have tænkt sig at byde Sigrid på den klasserejse, hun ønskede sig, men at det blev for anstrengende for hende, at hele tiden skulle bekræfte Sigrid og forklare hende, at hun skal tage det lidt piano i omgangen med vennerne (og trøffelolien). Hvis Anna-Karin skulle have delt sin kapital med Sigrid, skulle hun på den ene side have udvist lidt bedre selvtillid og samtidigt på den anden side også mere mådehold i sin stræben efter middelklasseattributterne. Det er ikke nogen let balancegang, og selvom Anna-Karin anerkender, at Sigrid anstrengte sig og gerne ville lykkes,

så måtte hun til sidst afslutte relationen, fordi hun blev for "træt" af den klassekonnoterede usikkerhed, der omgærder Sigrid. I modsætning til hvad Göran gav udtryk for om vennens kæreste, kan Anna-Karin godt se, at der var nogle strukturelle vilkår, der gav hende og Sigrid forskellige muligheder og positioner i relationen, men denne ulighed lader her mest til at generere irritation overfor Sigrid. Måske fordi hun med sin tydelige baggrundsmæssige mærkethed også tvinger Anna-Karin til at mærke sine egne positioner og derved, for en stund, forlade sin umærkede position? Måske er det netop denne påtvungne erfaring af at mærke sin førstehed, der gør både Anna-Karin og Görans ven 'trætte'[231] af deres baggrundsmæssigt andethedsmarkerede partnere? Og som gør Stefan og Leif irriterede på de ikke-studievante studenter, der ikke kan det allermest basale, når de begynder på universitetet? Og måske er det omvendt også det, den baggrundsmæssige homogenitet gør i Raschids relation? Den tillader ham at (for en stund) være umærket som racialt Anden i et hvidt samfund. Måske ligger hele kernen til modviljen mod indsatser, der udpeger en vis gruppe til sit 'objekt' (såsom arbejdet for bredere studenterrekruttering), netop i dette, at det uundgåeligt også, i det mindste implicit, udpeger dette objekts konstitutive yderside (eller i dette tilfælde måske nærmere: udpeger den inderside til hvilken objektet udgør et konstitutivt ydre.) eller sagt med andre ord: Modviljen mod at 'se' forskelle handler måske i grunden mest om en frygt for selv at komme til syne?

Notat VII: Undtagelserne

Foruden ovennævnte tilfælde af baggrundens temporære synlighed var der også enkelte deltagere, der helt afbrød de fortættede diskurser af umærkethed, der konsekvent ville afvise mine førstehedsinterpellationer. Der var nemlig fire deltagere, der i modsætning til de øvrige, ikke vægrede sig ved at blive trukket ind i forskerens formodede strukturalistiske

---

231 I det hele taget er det bemærkelsesværdigt, hvor gennemgående deltagerne henviser til "træthed" når baggrundsdifferentiering kommer på tale i vores samtaler. Udover ovennævnte hører vi det fra Susann, Margareta og H i analyserne:. Yderligere et eksempel er Sonja, der kommenterer mine spørgsmål: "Jag måste säga att jag bliver så oerhört trött på dessa diskussioner om ojämställdhet och allt vad det heter. Det är så tröttsamt att vi inte bara kan släppa det nån gång och fokusera på det viktiga" og Gunnar siger: "Man bliver ju lite trött på det hela ibland. På att hålla på och orda om representation av olika grupper och samtidigt måste handskas med studenter som inte fattar att det inte längre är gymnasiet och behöver hjälp med det mest basala". Det kan derfor være interessant at spørge sig, hvad begrebet 'træthed' egentlig dækker over i deltagerenes fortællinger, og hvordan vi kan forstå det analytisk? En oplagt tolkning er, at det, at henvise til træthed, er en måde at hentyde til, at mine spørgsmål er 'gamle' dvs. trækker på en gammel (og træt) diskurs om (klasse)ulighed, som deltagerne oplever at være forbi og som derfor er uinteressant, forstået som ikke-inspirerende, ikke-udfordrende og altid allerede afgjort. Få ting er vel så træthedsgenererende som forudsigelighed og lukkethed? (og her spiller forskerens institutionelle affiliering måske ind som en søvndyssende faktor, fordi den for deltagerne signalerer forudindtagethed og dogmatiske magtanalyser?) At opleve træthed er givetvis en fuldt rimelig reaktion på noget, man finder uinteressant, men der ligger også et magtaspekt i hvem der kan (tillade sig at være) være træt af hvad, der måske kan forstås lidt analogt med Eve Kosofsky Sedgwicks uvidenhedsbegreb (der kan sammenfattes som konstitueringen af områder, som det er legalt at være uvidende om eller uinteresseret af – både som individ og samfund (1990:8). Trætheden kan således også (af den forudindtagede, dogmatiske genusforsker ;)) læses som en investering i den umærkede position, som disse notater kredser omkring, og en irritation over at igen og igen konfronteres med 'mærkede' positioner, der kræver en eller anden form for træthedsgenererende synlighed af sine 'første'.

fortolkningsmodus og derved tabe de positioner, som andre oplevede som umærkede. Det var deltagere, der genkendte og accepterede præmisserne for forskerens spørgsmål, og som i stedet for at afvise dem, var interesserede og investerede i et ønske om at undkomme de privilegier, som de oplevede, at deres baggrundspositioner uretmæssigt gav dem.

En af dem er docenten Kristoffer, der på mange parametre forkropsliger netop de fordele, som studiet undersøger og som, allerede ved vores første møde, fortalte sig selv frem som en, der altid havde "haft lätt för sig" og vidst hvilken vej, han ville gå. Kristoffer udmærkede sig ved at være en vellidt kollega og underviser, og havde, trods sin relativt unge alder, mange internationale forskningssamarbejder, centrale positioner i fakultetsbestyrelsen og netværk i ind- og udland samt en lang publikationsliste i mange high impact internationale tidskrifter. Han var, med andre ord, et typeeksempel på en vellykket akademiker, hvilket han bekræftede, da jeg kommenterede hans strålende karriere: "Ja, det har varit ganska enkelt för mig faktiskt. Jag har haft ett bra nätverk och intresserat mig för saker, som andra också tyckt varit spännande, så det har flutit på ganska bra. Ända sen jag disputerade, faktiskt. Den akademiska biten… det har varit ganska friktionsfritt".

Men da vi, efter at jeg havde fulgt hans hverdag til og fra i et par uger, satte os ned for at gennemføre et interview, fortalte Kristoffer om en lang periode af usikkerhed og konstant tvivl på sin akademiske formåen og en aldrig ophørende dårlig samvittighed over sin succes og sine privilegier. Med til historien om Kristoffer hører nemlig, at hans far er en velkendt og succesfuld professor indenfor samme forskningsfelt som hans, og at den nu pensionerede faders rygte og bedrifter har kompliceret Kristoffers selvopfattelse og hans forståelse af sin egen karriere: "det har varit svårt att hitta en plats som känns som min egen. Jag har ju haft extremt lätt för mig i detta system, men varje gång någon har gett mig beröm eller velat att jag skulle vara med i deras projekt eller… har jag alltid tvivlat på om det verkligen var mig eller min pappa de ville åt. Det är en lite schizofren position. Att det å ena sidan går superbra och jag får forskningsanslag och publicerar och blir inbjuden till jätteroliga projekt och så samtidigt hela tiden tvivlar på om det bara beror på pappa. Alltså på min bakgrund." De fordele, som Kristoffer oplevede, at hans baggrund havde medført, kom altså også med en bagside i form af en konstant usikkerhed på, om hans meritter var velfortjente eller ej. Blandt andet laborerede han med muligheden af, at hans efternavn havde haft positiv betydning for de forskningsmidler og ansættelser han havde fået:
"jag vet inte riktigt vad jag ska säga, men det har ju också varit så att det är många av min pappas tidigare kollegor som har varit med och bedömt mitt arbete. Det är ju ett rätt så litet forskningsfält trots allt och det är klart att det kan spela in – omedvetet eller inte. (…) alltså på hur de bedömer mig. Och det kan man ju tycka är till min fördel och det är det såklart, det är ju uppenbart orättvist, det vill jag gärna understryka… men det har gjort, att jag alltid tvivlar på om jag har något att komma med själv eller om jag alltid bara lever på pappas meriter. Och jag säger inte detta för att implicera att det på något sätt är värre för mig än för folk som får kämpa hela vägen, men man blir alltså också lite paranoid av det. Av att alltid ha ett ess i rockärmen, så att säga."
En anden konsekvens af den måde Kristoffer forvalter sin baggrundsmæssige førstehed på, er, at han har svært ved at stole på det positive omdømme han har fået. I stedet hører han dem mere som udtryk for det uretfærdige system, han er del af:

> "Det är svåra frågor… jag har nog alltid varit mycket bättre på att ta emot kritik än beröm eftersom jag aldrig riktigt trott på att berömmen var riktade till mig. Eller… för att jag ju vet att jag är så jävligt priviligierad att det bara känns som att det är strukturerna som talar. Förstår du vad jag menar? Som att när någon kritiserar mig så tänker jag 'Ja, nu kommer det äntligen… någon som säger som det är, att jag bara är en liten lort som lever på pappas meriter' men så är det aldrig det som kommer. Det är extremt svårt att ta in att folk faktiskt kan tycka att det jag gör är intressant, eftersom jag själv är så inne i en självförståelse som bygger på att jag har fått allting serverat på ett silverfat. Och så är det ju. Men det är ju också lite förmätet att säga att jag har genomskådat alla andras intentioner bättre än dom själva."

Der er mange forskelle på den oplevede umærkethed, der prægede talen om førstehedspositioner i de første notater og den måde, Kristoffer beskriver sin oplevelse af samme position. Det, der særligt træder frem i sammenligningen mellem de to måder at opleve privilegier er, hvor bekvem en position umærketheden lader til at være. Hvor Kristoffer beskriver den måde, han mærker sin baggrund i termer af dårlig samvittighed og psykiske lidelser (skizofreni og paranoia) fremstår baggrunden i de tidligere eksempler som en umærket behagelig medvind, der måske, måske ikke, hjælper Göran, Stefan, Magnus og de andre lidt på vej. Hvor baggrunden for dem reduceres til "en detalj" som Göran sagde, antager den hos Kristoffer enorme proportioner og gør det umuligt for ham, at se sine egne bedrifter som andet end effekter af hans baggrund og efternavn. For den store majoritet af deltagere fremstår baggrunden med andre ord som et 'ingenting' mens den for Kristoffer (og nogle få andre) lader til at udgøre det filter igennem hvilket han betragter næsten alt. Han kan godt kan se, at det er urimeligt at påstå, at han ved bedre, hvad folk mener om hans arbejde, end de selv gør. Alligevel kan Kristoffer ikke gøre sig fri af tanken, at alle, der finder hans arbejde interessant og værd at satse på, alene taler gennem strukturer, der i hans øjne altid allerede vil privilegere mennesker med hans baggrund. Man kan måske sige, at Kristoffers baggrundsfortælling kantes af en umulig drøm om en 'ren' bedømmelse. I den henseende er han på linje med mange af de øvrige deltageres videnskabelige neutralitetsidealer – forskellen er blot, at hvor eksempelvis Susann mener, at neutraliteten er et spørgsmål om indstilling, og som sådan allerede er indfriet, er ønsket om at frigøre sig fra de vilkår, baggrunden giver, for Kristoffer nærmere en umulig utopi.

Dette hænger sammen med den anden store skillelinje mellem disse positioner, der handler om, at den modstand mod førstehedspositionen, som Kristoffer udtrykker, grundlæggende er politisk motiveret og således spiller på helt andre præmisser end de eksempler, vi har set ovenfor. Gunhild er, ligesom Kristoffer, meget bevidst om sine privilegier og siger: "Jag tycker att det är en politisk skyldighet att prata högt om det här. Alltså vi kan inte bara låta bli att säga att vissa har stora fördelar. Precis som vi vet att heteromän håller varandra om ryggen så finns det strukturer här som gör att såna som jag bara glider rakt genom systemet och in på den här positionen. Och att andra som kanske till och med är mer kvalificerade inte ens kommer i närheten. Och eftersom det är så, så måste jag åtminstone artikulera det. Och protestera när jag kan."

Og Valentina siger: "Om jag skulle få ett rättvist system i utbyte skulle jag gärna ge upp alla de fördelar jag haft i morgon! Det är ju groteskt, såsom det är nu; att jag sitter här och tjänar massor med pengar på grund av min bakgrund medan andra aldrig ens får chansen! Och universitet skulle ju vara platsen som förändrar klassamhället! Den som inte inser att detta system är politiskt och korrupt är inte riktigt klok!"

Den kritisk-politiske analyse, som denne mærkede variant udspringer af, er begrænset til fire stemmer i materialet og udgør således en lille minoritet i en stor pøl af umærkede måder at indtage førstehedspositioner på. Det er (måske?) værd at bemærke, at de fire stemmer, der foruden Kristoffer, Gunhild og Valentina også tæller Hans (og i nogen udstrækning Anna-Karin), alle, parallelt med deres studievante baggrundsmæssige førstehed indtager en form for andenhedspositioner (ikke-heterosexuel begærsretning eller ikke-svensk baggrund). Det er således allerede i udgangspunktet svært for disse 'undtagelser' at assimilere sig til det neutralitetsbegær, der kendetegner 'de umærkedes' forvaltninger af sine førstehedspositioner, hvilket, som vi så i eksemplet med Hans i notat V, kan gøre det enklere at indtage en kritisk position til neutraliteten i sin helhed. Ønsket om at undkomme førsteheden, som 'undtagelserne' giver udtryk for, kan således forstås som frem for alt et ønske om at undkomme førstehedens effekter. Modsat de umærkede Første tager undtagelserne gerne det, vi kan kalde førstehedsstigmaet på sig (dvs. medgiver, at deres studievante baggrund har givet dem fordele), men får dermed også samtidigt en position i bytte, hvorfra de kan kritisere denne uretfærdighed.

Men Kristoffer, Gunhild, Hans og Valentina er ikke de eneste ikke-hvide, ikke-svenske og ikke-straighte deltagere i materialet. Der således ikke nogen direkte årsagssammenhæng mellem 'en-eller-anden-form-for-andenhedserfaring' og en førstehedskritisk position. En anden strategi for disse 'blandede positioner', som vi har set eksempler på i ovenstående, er en tilpasning til og investering i neutralitetsfortællingen. Derfor tilkommer følgende appendix til notaterne.

Appendix angående intersektionalitet til notaterne

Således kom intersektionaliteten alligevel tilbage i en undersøgelse, der i sine første notater havde som ambition at rendyrke sit fokus alene på den studievante førstehed. For, som det er fremgået, er det ulige let for undersøgelsens deltagere at indtage og forstyrres i den umærkede position som studievant. Som vi så, var mine spørgsmål om baggrundens betydning stort set ubegribelige for Stefan, Leif, Göran, Mårten, Magnus og Fredrik, der alle fortæller sig frem som heterosexuelle, etnisk svenske cis-mænd – i hvert fald, når det handlede om deres egen baggrund. Den baggrund, der var de Andres, havde de lettere ved at italesætte og lægge mærke til.
For Hans, der præsenterer sig som homosexuel cis-mand, er positionen som umærket aldrig et alternativ. Han er i kraft af sin begærsretning altid allerede Anden i kollegernes fællesskab, hvilket er en anledning til, at han fortæller sin studievante baggrund frem som mindre vigtig for hans positionering i det kollegiale samvær. I stedet finder han et kollegialt fællesskab med

andre 'mærkede' kolleger (den lesbiske og "arbetarbrudarna"). Dette kan kontrasteres med Raschid, der modsat Hans ikke ønsker at accentuere sin (raciale) mærkethed, og derfor søger fællesskaber – professionelt og privat – der bekræfter hans baggrundsmæssige førstehed og derved tillader ham opleve en relativ umærkethed i det kollegiale fællesskab (kommentaren fra Fredrik om, at arbejdsmiljøet bliver mere "spændende og dynamisk", hvis fællesskabet ikke kun består af "svenskere", kan dog tolkes som at han og de øvrige hvide kolleger ikke er blinde for raciale mærkninger, selv hvis bæreren, som Raschid, kan opvise homogenitet og friktionsfrihed på parameteren studievant baggrund. Racialiseringen lader sig med andre ord muligvis ikke helt bortvaske i mødet med den hvidhedracialiserede majoritet, selvom Raschid personligt kan opleve, at han er kommet forbi den). Et andet eksempel på dette er Valentina, der, ligesom de andre cis-kvindeidentificerende medvirkende i denne analysedel, beskriver, at kønnets betydning altid vejer tungere og 'kommer før' betydningen af (studievant) baggrund og hendes ikke-europæriske baggrund og –racialisering, (i hvert fald i svensk akademia)[232]

Denne pointe får mig (igen) til at tænke på den diskursive kraft i fortællingen om kønsmæssig uligestilling i svensk akademia og det krav om loyalitet, den fordrer. Som det har fremgået, fremstår køn som en både bekvem og grådig kategori i diskussioner om ulighed svensk akademia, og Valentinas betoning af kvindekategoriens altid primære status i de lokale hierarkiseringer, hun indgår i, kan forstås som en måde at performe legitimitet og – måske - 'ufarlighed' på i en kontekst, hvor det ellers er let at træde forkert og blive beskyldt for at påtage sig en 'offerkåbe', hvis man som ikke-hvid påtaler strukturel racisme (ligesom hvis man som ikke-studievant påtaler og kritiserer et studievant hegemoni)[233]. Det er i al fald bemærkelsesværdigt, at samtlige ikke-hvide deltagere i studiet underordner racialiseringens betydning i forhold til køn og baggrund, når vi diskuterer differentiering i akademia[234]. Ekstra bemærkelsesværdigt bliver dette, når det holdes op mod den måde, de begærsmæssigt andenhedsmærkede tackler relationen til førsteheden. Hvor Hans, Kristoffer og Anna-Karin[235] tydeligt og eksplicit fremhæver sine mærkede og i den lokale kontekst afvigende positioner, orienterer Raschid og Valentina (og Bengin) sig alle væk fra deres andenhedsmærkede positioner. Raschid mod studievantheden og det umærkede fællesskab den (måske) kan

---

232 Oplevelsen af racialiseringens relevans er mindre, beskriver hun, når hun bevæger sig i de internationale miljøer som videnskabelige konferencer ofte udgør, der er kønnet altid primært, men implicit af dette fremkommer, at det herhjemme i Sverige er sværere at bortse fra hudfarvens og den sproglige udtales relevans, selvom den i grunden må underordnes kønnet.

233 Se eksempelvis Purwar 2004, Back 2004, Andersson 2014

234 Eksempelvis svarer Raschid på mit spørgsmål om hans irakiske baggrunds relevans:
Eksempelvis svarer Raschid på mit spørgsmål om hans irakiske baggrunds relevans: "Nej, det känner jag faktiskt inte av alls. Jag tror inte att den har så stor betydelse." og Bengin siger: "vad kan jag säga? Det fanns en tid då det var jätteviktigt för mig med min bakgrund och jag skulle prata om den jämt. Men nu, nu har jag kommit förbi det så det spelar ingen roll för mig längre. Jag känner nästan inte av den längre" og Valentina siger: "Nej, som sagt, det är kön för mig. Det är där jag känner motstånd."

235 Eksempelvis i kommentaren "Jag känner mig klart mera lesbisk än studievan. Båda delarna finns såklart där men i vardagen är det helt tydligt lesbiskheten som jag relaterar och identifierar mig med. Jag vet inte om det finns en gemenskap kring bakgrund, eller… jo, det gör det nog, men det är nog inte uttalat – inte ens för dom som ingår i det men jag har en tydlig gemenskap med andra queer forskare – helt oavsett bakgrund skulle jag säga. Och kön faktiskt… och även med queers utanför akademin. Så det är helt klart mer centralt för mig.

tilbyde og Valentina mod det trygge og stabile køn, der tilbyder et fællesskab i kraft af en i organisationen. anerkendt og sanktioneret andenhedssubjektivering. Hvad denne forskel i strategier kan skyldes, kan jeg ikke bedømme ud fra mit materiale, men en tolkning med afsæt i Kerstin Sandells undersøgelse af homosexuelle akademikere (2014) kan være, at Hans og Anna-Karin i mindre grad end Raschid og Valentina identificerer sig med og anerkender værdien af akademisk status og meritering, fordi deres begærsretninger altid allerede placerer dem udenfor det (traditionelle) akademiske fællesskab. Noget, der i disse tilfælde også bliver en identifikation på trods af den studievante baggrund. Selvom racialisering som ikke-hvid også kan have samme anti-identifikatoriske effekt[236] lader deltagerne i dette studie til at prioritere en identifikation i loyalitet med sine studievante baggrunde og/eller køn og således med akademia generelt og/eller dominerende diskurser (om relevante og irrelevante differentieringsmekanismer) her. En anden mulig tolkning er, at positionen som (hvid) ikke-heterosexuel er så relativt ukontroversiel i svensk akademia, at den for Hans og Anna-Karin (og Kristoffer) er mulig at aktivere og prioritere relativt friktionsfrit. Hvor Raschids og Valentinas ikke-hvide kroppe, lader til at være i større behov for legitimitetsfremmende indsatser såsom loyalitet med studievantheden og kønnet, kan den ikke-straighte begærsretning prioriteres, artikuleres og politiseres i sin egen ret uden at risikerer delegitimering som videnskabsproducent. Bliver vi i analogien om det grådige køn kan vi måske i dette tolkningsmodus forstå sexualiteten som (små)sulten?

Hvordan skal vi så forstå grunden til kønnets grådighed (og i mindre skala sexualitetens sult)? Som jeg var inde på i notat V tyder mit materiale på, at kønnet – modsat hvad megen litteratur på området indikerer – i relation til andre differentieringsformer nyder en behageligt afpolitiseret status i den del af svensk akademia, jeg her beskæftiger mig med. Det er tydeligvis en differentieringsfaktor, der kan overleve side om side med neutralitetsfortællingen, for selvom flere deltagere tager afstand fra kvotering og særligt kvindemærkede indsatser, er det alligevel kønsulighed, de griber efter, når jeg vil føre ulighed i akademia på tale[237]. Jeg tolker dette som, at implikationerne af en større kønslighed i akademia, i deltagernes øjne ikke er så voldsomme, eller sagt på en anden måde (og lidt mere spekulativt), at (hvide, studievante og – helst - heterosexuelle) kvindelige seniore akademikere i nogen grad er kommet så tæt på at forkropslige den akademiske førstehed, at deres tilstedeværelse ikke længere opleves som (så) truende.
Dette behøver ikke læses, som at jeg påstår, at deltagerne ikke reelt oplever kønsulighed som et problem i dagens akademia (hvilket det utvivlsomt er), men som en indikation på, at kønnets formodede ufarlige stabile ontologiske status gør det mere sikkert/bekvemt for deltagerne at aktivere, end at gå i dialog med den analyseretning, som jeg prøver at udstikke.

---

236 Se eksempelvis Andersson 2014, Mälck 2014

237 og for visse altså homofobi, en tendens, der, måske lidt langsøgt, får mig til at tænke på mekanismerne bag Jasbir Puars begreb homonationalisme, der fanger de måder, det homosexuelle subjekt diskursivt foldes ind i et nationalt fælleskab i samme bevægelse som (racialiserede) Andre foldes ud af samme (2007). Selvom tendensen ikke kan oversættes 1:1 forstår jeg det som, at homofobi lader til at kunne artikuleres og problematiseres og 'forstås' i materialet mens racistiske strukturer end ikke italesættes som et udtryk for en lignende privilegering af sexuel ulighed som 'problem' over racisme. (En anden mulig grund til, at materialet ser ud som det gør, kan naturligvis være forskerens situering og deltagernes reception af samme. Det er med andre ord muligt, at min (lidt!) 'queer' fremtoning genererede større fortrolighed og håb om genkendelse hos de ikke-heterosexuelle deltagere (og deraf mere åbenhjertighed om disse dele af deres akademiske persona) end min hvide hud og skandinaviske baggrund gjorde blandt deltagerne med ikke-europæisk baggrund.)

Kønnets formodede stabile ontologi og ret etablerede status i svensk offentlighed gør måske også, at det opfattes som en permanent og mere håndgribelig faktor at regne med end den lidt uklare 'studievanthed', jeg foreslog at diskutere. Gennem sin formodede stabilitet, antager jeg, at kønnet lokker med mindre justeringer af det bestående (i form af kvindelige i stedet for mandlige kropstegn i akademiske powersuits) i modsætning til de revolutionære associationer, som klassemæssig omfordeling genererer. Derfor bliver det muligvis strategisk for de deltagere, der vil bevare status quo, at betone kønnet dels i sin egen selvfremstilling og dels i de forslag til mere relevante undersøgelsesområder, jeg ser ud som om, jeg behøver fodres med (hvilket både kvindeligt og mandligt kropsmærkede deltagere gjorde).

***

Det er blevet helt mørkt i karnappen og jeg kan ikke læse mere af det sidste håndskrevne notat. Der er heller ikke meget tilbage. Nogle korte sætninger i punktform. Jeg rejser mig, lader papirbundet ligge på divanen og bestemmer i stedet for at gætte, hvad der står. Bedste bud bliver:

Sammenfatning:

- Umærketheden er relativ.
- Kønnet er grådigt.
- Baggrunden er selektivt synlig.
- Andenhedserfaringer er befodrende for førstehedskritik
- Intersektionalitet har sine pointer

Derefter forlader jeg karnappen.

Den blinde passage

På vejen ud mod gangen passerer jeg skrivebordet i det neutrale rum og noterer, at brevet til Susann er væk. Hun må have været forbi og hentet det, mens jeg læste de mange notater i karnappen, eller også har nogen sendt det til hende med intern post. Det er sikkert Koret, der vil have lidt action, tænker jeg, og fortsætter ud i en lang smal lysstofrørsoplyst passage, som jeg tror leder til teoritrappen, der går ned til metodesalonen. Det viser sig dog, at passagen ender blindt, og for enden finder jeg nogle bunker med bøger og en lille skammel. Jeg sætter mig ned og prøver at orientere mig og skitsere et kort over bygningen, men det forekommer umuligt at få overblik over alle dens gange og hulrum. Efter nogle mislykkede forsøg giver jeg op og bladrer lidt i den nærmeste bog fra en af bunkerne. Kitchen Table Society hedder den. Fra 1984. Jeg tænker spontant, at den er oldgammel og slet ikke er relevant for det, jeg prøver at kortlægge her, men fanges alligevel efter et par sider, af det, forfatteren Marianne Gullestad kalder Nordens lighedsideal og begynder at notere på de bageste sider.

Privilegieblindhed som neutralitetsstrategi

Ifølge Gullestad er mennesker i de nordiske samfund i særlig grad præget af ideen om, at alle er lige, og derfor vil flertallet helst ikke snakke om ulighed. Grunden til dette er, at nordboer i Gullestads optik, benytter en særlig social taktik, hvor mennesker gennem at fremstå/fremstille sig selv som lige(stillede) også samtidigt gør krav på hinanden som ligeværdige.[238] Dette fører, hævder hun, til en interaktionsform, hvor "det som parterne har felles fremheves, og det som skiller dem ad, holdes så langt det er mulig taktfullt utenfor samværet" (2001:35). Når folk ikke vil snakke om studievanthed, baggrund eller sociale forskelle, handler det altså ikke kun om hensyn og bonton, men også om, at klassede forskelle, ligesom kønnede, racialiserede osv., er i direkte konflikt med den nordiske selvforståelse, der synes at bygge på opfattelsen, at et samfund renset for social ulighed er et retfærdigt samfund, fordi det ikke begrænser livschancerne for noget menneske[239]. Ligheden med andre, sådan som den etableres socialt og kulturelt, bruges i Norden som en måde at skabe og bekræfte sig selv på – som et ideal at efterleve, hvorfor det, at isolere sig i enklaver med andre, der ligner en selv, kan forstås som helt neutral strategi, så længe det vel at mærke ikke tales frem som noget "særligt" (Faber 2008). Mens jeg læser dette, kan jeg ikke lade være med at tænke på Johan, vi lyttede til på baggrundsafsatsen, og hans beskrivelse af sin opvækst i et parcelhuskvarter, der ikke 'stak ud'. Han var vel om noget et udtryk for det, Gullestad peger på i bogen. Da jeg spurgte ham videre om, hvad der foregik inde i barndomsvillaen, beskrev han, hvordan han hver dag fik hjælp med lektier (først af sin hjemmegående mor, siden, da det blev sværere(!), af sin far), hvordan han af sine forældre blev opfordret til at søge viden på egen hånd, at han altid opmuntredes i skolen af såvel lærere som forældre, og at han aldrig overvejede andre gymnasielinjer end de studieforberedende. I dette lå hans erfaringer på linje med stort set hele det øvrige materiale. Jeg husker specielt et tilfælde i interviewet med ham, hvor jeg kommenterede, at det lød dejligt at få hjælp hjemmefra, men han hurtigt replicerede, at: "det är väl inte så konstigt" og "väl så det är för de flesta?" og at det i øvrigt "inte spelar någon roll vad man väljer – vi är ju alla bara människor. Man får göra som man vill". Jeg husker, at jeg fik en impuls til at gå i rette med den påstand og sige, at det nok desværre ikke er alle, der får den hjælp hjemmefra, som han fik og at ideen om, at man kan gøre som man vil, derfor nok er meget relativ. Det gjorde (turde?) jeg dog ikke, men med Gullestad kan sekvensen (og Johans modvilje mod min implicitte og meget diskrete påtale af forældrenes hjælp som 'dejlig' og altså ikke nødvendigvis given) måske analyseres som en måde at gøre krav på en position som ligeværdig? Lad mig eksemplificere med en tolkning af, hvordan man kan forstå det, der var på spil i samtalen:

Jeg forestiller mig, at Johan, med sin gennemgående betoning af sin position og baggrund som neutrale, forhandler en valuta for en anden. I udbytte mod at devaluere sin valuta – (den studievante baggrund og de fordele, som jeg hævder, at den genererer), forventer han, at også

238 Se også Lien et al 2001 og Faber 2008

239 Se også Hansen 1992

'forhandlingsværdien' af valutaen 'samfundsmæssig ulighed' mindskes. Dvs. ved at nedtone betydningen af sin baggrund forventer han, at andre også nedtoner betydningen af deres – og at han dermed kan fortsætte med at opfatte verden som neutral. Han gør så at sige krav på verden som lige – eller på sin 'indsats' som proportionel med den 'gevinst', han forventer sig. Derfor genererer det friktion og irritation, når jeg bemærker, at det må være dejligt at få hjælp af sine forældre. Det forstyrrer transaktionen, fordi det belyser aspekter i indsatsen (at alle måske ikke får samme hjælp), som det er nødvendigt at aflyse, for at forhandlingen skal komme på plads. For at få sin gevinst (at kunne opfatte verden som 'lige'), må han derfor skyde mere indsats til og afvise den påståede 'dejlighed' som noget, der vel kommer de fleste til del. Jeg synes, at det lyder plausibelt, men grundspørgsmålet ligger stadig og skvulper i mit baghoved: Hvorfor er denne forhandling nødvendig? Hvorfor er det ikke en attraktiv position for Johan at sige: 'Jo, mine forældre hjalp mig så godt de kunne'? Hvorfor er det så magtpåliggende at aflyse baggrundens betydning?

Jeg læser videre. Gullestad hævder, at der ofte sker en glidning i betydning fra lighed til ligeværd, hvilket betyder, at sociale og kulturelle forskelle ikke anerkendes åbent, men i stedet præger det sociale liv og samvær på mere indirekte og subtile måder (2001; 2002, se også Faber 2008). At anerkende ulighed, bliver i kraft af denne glidning også at acceptere, at mennesker ikke er lige meget værd, hvilket de færreste stiller op på, fordi det ikke er comme il faut i den nordiske lighedsideologi[240]. Denne betydningsmæssige forskydning indebærer, at det er problematisk, når mennesker opfattes som forskellige (fordi det altså implicerer at de er forskelligt meget værd), hvorfor de færreste ønsker at bidrage til at gøre underliggende interessemodsætninger og uligheder eksplicitte (ibid.). Igen kan jeg i høj grad relatere mit materiale til Gullestads tanker, og jeg tænker på at det i Sverige (og endnu mindre i Danmark), der har et stærkt selvbillede som et moderne og ligestillet samfund, simpelthen ikke er ideologisk korrekt at sætte navn på hverken sociale, økonomiske eller kulturelle forskelle – i alle fald ikke i relation til sit eget liv[241]. Gullestad skriver: "Likhetstankegangen gjør at klasseforskjeller og andre forskjeller i levesett fortoner seg som uheldige resultater av uoversiktlige og komplekse prosesser. Av denne grunn er slike forskjeller et spesielt sensitivt tema. De er der hele tiden, den enkelte tager hele tiden mer eller mindre bevisst hensyn til dem, men det snakkes helst ikke om dem. Når det snakkes om dem, bliver de ofte gjort til et spørsmål om 'smak og behag' eller formulert som moralsk fordømmelse." (Gullestad 2002:75). Dette, tænker jeg, kan være en nøgle til at forstå, hvorfor det er så magtpåliggende for Johan ligesom langt størstedelen af de øvrige deltagere, at præsentere sig og sin opvækst på en måde, der underkender tilstedeværelsen af økonomiske og sociale forskelle mellem mennesker. Måske er det svært at italesætte forskelle og privilegier, netop fordi han dermed også accepterer at devaluere den valuta, som han havde at tilgå i transaktionen ovenfor?

---

240 Gullestad 2001; 2002, se også Lien et al 2001

241 Selvom jeg deler Gullestads overordnede ræsonnement så mener jeg, at det må nuanceres med mere plads- og tidsspecifikke analyser. Den svenske offentlighed præges i høj grad af diskussioner, der kæmper for/om at sætte navn på sociale og økonomiske forskelle, men i linje med Gullestads pointer, mener jeg, at de (kan) føres uden at få nogen særlig indvirkning på menneskers personlige liv.

Og derved også accepterer, at lade gevinsten (et samfund hvor alle fremstår som lige) glide sig af hånde? Johans kommentar om, at 'vi jo alle er mennesker' og 'kan gøre som vi vil' kan tyde på, at det forholder sig sådan, men hvis jeg skal spekulere på linje med Gullestad, så tror jeg, at han (i hvert fald på et teoretisk plan) godt ved, at mennesker er ulige, men at han alligevel fastholder, at hans baggrund er som de flestes og i øvrigt ikke spiller nogen rolle, for at understrege, at selvom der er forskel, så er ingen af den grund bedre end nogen anden og dermed symbolsk anerkende mennesker som jævnbyrdige. Hvis der eksisterer forskelle, burde de ikke gøre en forskel, og derfor er det sikrest, ikke at påtale dem. Hvis jeg tænker på mig selv, kan jeg i hvert fald godt genkende samme impuls til at underbetone og devaluere forskelle for at formidle en symbolsk (men sjældent reel) lighed.

Men, tænker jeg videre, denne undvigende strategi har en anden dimension, som Gullestad ikke skriver frem, nemlig, at et centralt aspekt af at undlade at formulere/artikulere forskelle, er, at det også indebærer at skrive sig fri for implikation i deres effekter. En insisteren på ligeværd kollapser let ind i en insisteren på lige ansvar, der medfører, at påstanden om at 'det ikke spiller nogen rolle' også bliver et imperativ: Forskelle skal ikke spille nogen rolle – og igen: Hvis forskelle spiller en rolle, så er det enhvers eget ansvar at parere deres effekter ('man må jo gøre som man vil').[242] Når lighed glider over i ligeværd snubler lige ansvar let med i suppen, hvorved effekten af at insistere på fravær af forskelle behændigt bliver, at placere ansvaret for ulighed på den, der kan se (eller vover at ytre), at den findes. Resultatet bliver en slags (naturligvis sofistikeret og akademisk) 'den som fisen lugte kan…'-logik[243], som indebærer, at den, der eksempelvis italesætter studie(u)vanthed som relevant faktor i forhold til eksempelvis bedømmelsen af studenter, samtidigt implicit også vedgår sin medskyldighed i (bevidst) klassebaseret uretfærdighed. Eller i det mindste (ufrivillig, modstræbende) bliver medproducent af en undertrykkende diskurs, der sorterer og hierarkiserer mennesker ud fra (vilkårlige) klassede hierarkier. Og omvendt: Så længe man kan holde fast i at ikke aktualisere eventuel ulighed, kan man også trygt hævde, at være komplet uvidende om eksempelvis ulighed i tilgang til akademia (eller i Johans tilfælde: Forskelle i opvækstmiljøer) og derfor også fuldstændigt upåvirkede af disse i mødet med studenter/kolleger, sådan som eksempelvis lektoren Agneta beskrev at hun var: "Nej, det måste jag säga: Jag ser inte klass eller ras eller studievana eller vad du kallar det. Inte alls. Jag ser människor. Studenter. Inget annat. Det där du håller på med är utagerat för länge sen." For hver gang Johan, Agneta eller nogen af de andre deltagere får sagt, at deres opvækst var som alle andres og at de ikke 'ser' forskelle, får de med andre ord også mellem linjerne sagt, at det er den, der mener, eller 'ser' noget andet, der har et problem. For Johan, Agneta og de allerfleste andre deltagere er alle lige og frie til at gøre, som de vil.

Hvis vi holder lidt fast i Johans historie, så trækker denne forståelse af alles lige muligheder tråde frem til hans aktuelle situation, der også kan analyseres som en forhandling om neutralitet og ligeværd. Ligesom i fortællingen om barndommen fiskede jeg, når han fortalte

---

242 Se Myong 2009 for en lignende tanke

243 'Den som fisen lugte kan – det er fisens ejermand' er et dansk børneordsprog? Modsvarer nogenlunde 'Den som sa' det, hen var det' på svensk.

om sin karriere, efter indikationer på, om hans baggrund kunne have haft betydning for de muligheder, der åbnede sig. Men ligesom i forhold til opvæksten, afviste han helt den tanke: At han blev prikket på skulderen af sin vejleder og tilbudt en PhD, inden han var færdig med kandidatprogrammet, at han fik fast ansættelse kort tid efter sin disputation, at han blev inviteret til at deltage i internationale samarbejder og til at tale på konferencer, at han blev valgt til fakultetsbestyrelsen osv. beskriver han, når jeg spørger, ligesom sin baggrund, som "irrelevant" og "inte heller så viktigt – det bara blev så". Hvad der derimod lader til at være vigtigt for Johan er, at undgå at betone baggrundsmæssige forskelle i forhold til karrieren: "för mig handlar det enbart om intresse och vilja i någon mån. Och kanske slump. Det yttre, det är mindre viktigt." Hvis vi igen læser fortællingen som en forhandling om neutralitet, er det, som om oddsene nu er blevet højere - måske fordi vi er tættere på, både tid- og personlighedsmæssigt. Indsatsen er her at underspille de akademiske meritter og gevinsten igen at undgå at konfronteres med den potentielle ulighed i karrieremuligheder, der kan have med opvækstmiljø at gøre. Men i denne omgang er det, som om Johan selv øger indsatsen og omformulerer, så det næsten antydes, at han har opnået alle sine meritter mod sin vilje ("det blev bare sådan") eller i hvert fald uden nogen særlig entusiasme. Det er, som om hans karrieremæssige bedrifter bliver lettere at underspille, når han beskriver dem som noget, han ikke er særligt investeret i, men paradokset bliver desto større, når den tilsyneladende ligegyldighed holdes op imod en karriere, der - i alle fald på papiret - ser meget målrettet ud. Det får mig igen til at tænke, at han måske på en eller anden måde godt ved, at gevinsten er meget at bede om?

Uanset hvad, så fascineres jeg af Johans iver efter at underspille sine meritter, fordi den kolliderer med den vilje til at rapportere sit CV og meddele sin karriere, som præger mange af de andre interviews. Mange deltagere arbejder med lignede forhandlinger som Johans, men få er villige til at matche hans indsats, fordi det, at stolt fremvise en succesfuld akademisk karriere lader til at besidde en værdi, de ikke er villige til at forhandle bort[244]. I stedet arbejdes der enten med andre indsatser, eksempelvis at betone sit hårde arbejde og mange ofre for at nå sine mål ("det här med att inte känna igen sina barn när man kommer hem, det vet jag precis hur det känns. Jag har jobbat alldeles för mycket" (Pär-Jakob)) eller med en relativisering af gevinsten ('jo lite inflytande kanske pappa ändå hade' (Ivar)) eller med ren fatalisme ("Världen är jo orättvis" (Gunnel)). For disse deltagere er balancegangen mellem komponenterne 'succesfuld karriere' og 'undgå at tilskrive sin baggrund nogen særlig betydning' kompliceret, men nødvendig, men for Johan har fastfrysningen af opvæksten og karrieren som 'normal' og 'ikke så vigtig' tydeligvis større værdi end den prestige, der trods alt kommer af at lykkes i akademia. Indsatsen står, må jeg antage, i proportion til gevinsten. Og med dette in mente kan jeg fristes til at spørge, hvad det er, der får gevinsten 'undgå konfrontation med/erkendelse

244 Her kan det måske være rimeligt at rejse spørgsmålet, hvad deltagerne egentlig har for andre muligheder end at være solidariske med sine egne livsvalg og karrierer? Hvad skulle de have gjort anderledes for at stille den kritiske forsker tilfreds? Kan deres stilhed om baggrundens betydning måske ikke også forstås som et udtryk for dilemmaet, at reelt ikke have haft et valg, (som vi så udspillede sig på baggrundsafsatsen)? Der er ikke nogle enkle svar på disse spørgsmål, men jeg vender tilbage til diskussionen om en værdig forvaltning af privilegerede positioner i bogens sammenfatning.

af uligheder koblet til studievant baggrund' til at smage så sødt? Dette giver Gullestad ikke noget klart svar på, udover behageligheden ved at undgå at risikere at blive læst som én, der muligvis ikke går ind for alle menneskers ligeværd, men jeg tror, at der er noget mere på spil i mit materiale.

I grunden er det selvfølgelig muligt at læse Johans underbetoning bogstavligt. Som at han slet og ret ikke tilskriver sine meritter nogen særlig værdi (- eller ikke ser nogen grund til at udbrede sig om dem i et interview med en ukendt phd-student), men jeg får en fornemmelse af, at gevinsten lokker med noget mere substantielt end bare en relativisering af alle meritter. Jeg tænker mig, at der i fraværet af baggrundens betydning, i neutraliteten, også ligger et løfte om autonomi. Og i dét Johan, med Gullestads ord gør krav på andre som ligestillede sig selv, bliver hans bedrifter og meritter samtidigt udtryk for hans egen kraft, hans frie valg, fraværet af hjælp eller kort sagt; autonomi. Hvis jeg spekulerer videre, så kan det være, at meritterne, når autonomien først er etableret som et faktum, kan (gen)fyldes af endnu mere positiv valorisering, netop fordi de er opnåede uden 'hjælp'? På paradoksal vis må Johan altså, i dette analysemodus, for at styrke den kvalitet, som autonomi tilfører hans karriere, gennem en omvej af omskrivninger og underbetoninger af samme karrieres og/eller meritters betydning. Måske gælder dette også Agneta og alle de andre, der betoner og investerer i deres neutralitet gennem en insisteren på en speciel versionering af Gullestads lighedsideologi, der ikke bare anerkender forskellighed og understreger at alle er lige, men også faktisk insisterer på at ikke kunne 'se' forskelle, der har med baggrund at gøre? På noget, vi kan forstå som en (spontan eller strategisk) klasseblindhed[245], der medfører, at jeg gang på gang får forklaret og bliver forsikret om, at baggrund, klasse og privilegier ikke er relevante som forklaringsmodeller i netop denne (eller denne, eller denne…) specifikke situation.

Selv om den fortsatte skævhed i rekruttering til svensk akademia var et politisk udpeget og prioriteret arbejdsområde for alle læreanstalter, jeg besøgte i forbindelse med materialeindsamlingen, var studievane og baggrund som aspekt i studenternes muligheder for at lykkes, gennemgående et meget fremmed samtaleemne for deltagerne. Der blev, som i tilfældet med Agneta ovenfor, næsten konsekvent lukket ned, når jeg forsøgte at initiere samtaler om ulige muligheder. Problemer i relation til klasse/studievane fremstod, som Agneta

---

245 At udpege nogen som 'blind' er givetvis ikke uproblematisk – særligt af to årsager. Den første har at gøre med begrebets umiddelbare associationer. Blindhedsbegrebet betegner blandt andet et konkret livsvilkår for mennesker med synsskader. Mennesker, der ikke har det mindste med min undersøgelse at gøre. Min 'negative' begrebsappropriering risikerer således dels at cementere en seende-norm og dels at spæde på en stigmatisering af en i forvejen udsat samfundsgruppe, hvilket givetvis ikke er mit ærinde. Derfor gør jeg her en pointe ud af at understrege, at blindheden i min versionering kun skal forstås i overført betydning og alene er valgt for at kunne trække paralleller til de diskurser om farveblindhed, der sætter forhindringer i vejen for ikke-hvidhedsracialiserede subjekter i en hvid kontekst. (Se eksempelvis Myong (2009), Andreassen (2005), Hartigan (2005), Frankenberg (1993) etc. for eksempler på, hvordan dette kan komme til udtryk.) For det andet er det analytisk problematisk at skyde 'blindhed' i skoene på nogen, man kun har interviewet i et par timer/interageret med i nogle uger. Naturligvis gøres alle analyser her alene det på baggrund af fortællingerne i mit materiale, hvorfor jeg ikke kan sige noget om deltagernes syn (!) på disse spørgsmål udenfor rammerne af vores interaktioner, men også på denne mindre bane er det kompliceret at tilskrive nogen hel eller delvis blindhed. Dette er en af grundene til, at jeg har udformet en del af den følgende analyse som en dialog med deltagerkonglomeratet Susann, der foretræder en helt modsat forståelse af 'problemet' ubred studentrekruttering end mig. Ideen med dette er blandt andet at give de (af mig) forblindede deltagere en stemme, der kan opponere sig og udstikke andre mulige analyseveje end dem, jeg foreslår – og samtidigt udfordre min egen analytiske blindhed.

også understreger, som et 'ikke længere' i deltagernes fortællinger og som sådan uinteressant/bagstræberisk at diskutere. Men netop disse afvisende indstillinger/undvigende artikulationer medvirkede til at give mig en stadig stærkere fornemmelse af, at de muligvis kan forstås som det modsatte af det, de udtrykker – som indikationer på, at der er noget på færde, når det gælder betydningen af baggrund i materialet, og at et centralt aspekt i dette er modviljen mod at se og artikulere fænomenet[246]. For selvom der fra et poststrukturalistisk perspektiv kan være vægtige grunde til at undgå benævnelser af de kategorier, som man ønsker at dekonstruere og afnaturalisere (fordi det – uanset hensigt – altid vil indebære en diskursiv reproduktion), så har strategien også en bagside, idet en analytisk eller artikulationsmæssig undvigelse af eksempelvis betydningen af baggrund, paradoksalt nok risikerer at understøtte herskende diskurser om klasse/baggrundsblindhed i undervisningssalene i svensk akademia. Eller omvendt formuleret: Det, at 'se' noget indebærer også at gøre sig selv synlig…

BANK! BANK! BANK!

Jeg rejser mig med et sæt. Det banker på døren! Hoveddøren! Der er gæster! Eller kan det være journalistpraktikanten igen? Eller måske Koret, der sidder fast et sted? Fortumlet løber jeg tilbage gennem passagen og finder den rigtige gang til trappen. Bankene fortsætter, men lyder irriterede nu. Jeg hopper ned af trappen, gennem galleriet og observationsgangen, hvor jeg må hoppe over bunker af gamle feltnotater og fotografier for at komme frem til velkomstlokalet. Forpustet åbner jeg døren. Udenfor står en velklædt midaldrende dame under en paraply og ser både irriteret og forventningsfuld ud. Da hun ser mig smiler hun kort og myndigt og samler sin taske op for at gå ind i hallen. Det tager et øjeblik inden min hjerne får koblet sine arkiver sammen og jeg genkender hende. "Susann?" udbryder jeg til sidst.[247]" Ja. Se ikke så overrasket ud! I brevet jeg fik med dine analyser af det, vi snakkede om for snart en Herrens masse år siden, inviterede du mig jo til at diskutere din undersøgelse yderligere og – ja, her er jeg!" Susann rækker mig paraplyen og sin hat og går hjemmevant mod garderobeskabene og hænger sin frakke på en bøjle. Jeg står lidt målløs og ser på hende, og bliver lynhurtigt bevidst om det meget kreative kaos, der hersker i hele bygningen, men tager mig sammen og siger: "Sikke en overraskelse. Men velkommen. Jeg er meget glad for at se dig igen!" Jeg stiller paraplyen i hjørnet og balancerer hatten ovenpå

---

246 Det, Bourdieu har kaldt 'klassebegrebets ekspliciteringstabu'(1997).

247 I denne analysedel udgør Susann, i modsætning til den Susann jeg adresserede og citerede i brevet i den friktionsfrie park, en fiktiv persona, der er inspireret af særligt fem af de interviews, jeg har foretaget til afhandlingen. Hun er således ikke en repræsentation af en specifik interviewperson, men en tilspidset karaktér, der låner replikker og baggrundshistorie fra mit materiale, men også består af rent fiktionaliserede dele og skabt i tæt dialog med min teoretiske og metodiske ramme og har til formål at give deltagerne en (mod)stemme i analysen. For en lignende empirifiktionalisering se eksempelvis Adeniji 2009 og Bræmer 2014. De interviewuddrag, der diskuteres i dialogen, er hentede direkte fra interviewmaterialet. Jeg bruger således en fiktionaliseret variant af en del af materialet for at diskutere andre ikke-fiktionaliserede dele med en fiktionaliseret variant af mig selv.

og skynder mig at lede hende mod samtalekorridoren, ud fra en betragtning om, at der nok trods alt er mere ryddeligt her end i den helt kaotiske observationsgang. Heldigvis sidder transskriptionerne stadig sat op på den lange væg i gangen. Kun en enkelt side er faldet ned på gulvet, mens jeg har rodet rundt i parken og på overetagen, og den samler jeg hurtigt op og sætter tilbage på sin plads da vi går forbi. På vejen vælger jeg også tre passager, som jeg markerede med grønt i en af de mange gennemlæsninger og tager med mig. Vi kommer ind i metodesalonen, hvor mursten, puds og trykluftsbor stadig flyder på gulvet. Susann kommenterer tørt, at det ser ud som om, jeg har haft det sjovt, og jeg undskylder rodet og forklarer, at jeg er i gang med nogle helt livsnødvendige renoveringsarbejder. Alligevel mærker jeg, hvordan mine visioner og kreative ambitioner krymper under hendes unådige blik, og hvordan koret på min skulder high-fiver hinanden over den usikkerhed, de fornemmer at Susann planter i min bevidsthed. Kattene ligger og sover i stolene på podiet, men jeg skubber dem ned og beder Susann om at sætte sig. På bordet mellem os lægger jeg de tre interviewuddrag, som jeg markerede i gangen, fordi jeg fandt dem svære at åbne op og læse udenfor det kritiske fortolkningsmodus, der altid er mit standardprogram, når jeg beskæftiger mig med førstehedspositionerede personers selvfremstillinger. Jeg har kæmpet med disse analyser længe og hele tiden fornemmet, at mine lidt firkantede læsninger står i vejen for mere empatiske og – måske – relevante fortolkninger, men ikke formået at komme forbi den selvforherligende og ansvarsfraskrivende tone, der springer i øjnene på mig, når jeg læser citaterne.
"Nå" siger jeg igen. "Hvor er jeg glad for at du er kommet. Kan jeg byde dig noget?".
Susann ser sig omkring. Tydeligt lidt ubekvem ved situationen. At sidde på et podie i en stol fyldt med kattehår i et rum med et stort hul i væggen og bunker af bøger i alle hjørner, var måske ikke det, hun havde forestillet sig, da jeg inviterede hende til at analysere tekster med mig, men velopdragen, som hun har fortalt, at hun er, siger hun ingenting udover "ja tak, gerne kaffe." Hun følger med mig til køkkenet, og på vejen prøver jeg at sammenfatte det materiale, vi skal diskutere:

L: "det er altså uddrag fra interviews med tre personer, der har det til fælles, at de arbejder i akademia og er vokset op med forældre der også gjorde det. Eller som var disputerede, og for de flestes vedkommende også fortsatte i en forskerkarriere",
S: "ok, altså begge forældre?"
L: "ja, alle disse tre har to disputerede forældre. Og så er de selv enten lektorer eller professorer"
S: "Og sig mig så, hvad er det du vil med det materiale? Altså hvad er din case?"
L: "Ja, ideen er jo at undersøge, hvordan det med baggrund, altså studievanthed - at komme fra et studievant hjem… hvad det har for betydning for ens egen karriere"
S: "Og du antager altså at det har det?"
L: (lidt forbløffet): "Eh, ja… det gør jeg jo, altså det er jo mit udgangspunkt…? jeg plejer at pitche min afhandling ved at henvise til alle indsatser, der gøres for at brede rekrutteringen til akademia, og de undersøgelser, der laves om, hvordan det er at komme ind, når man ikke har en studievant baggrund og så forklare, at jeg gør det modsatte. Altså undersøger dem, der har en studievant baggrund og som dermed ikke oplever den friktion…"
S: "Men det gør du vel ikke? Det modsatte ville være, at undersøge hvordan det, baggrund eller hvad du kalder det, ikke spiller rolle, altså at lade folk snakke om det, i stedet for at

antage, at det har betydning og tvinge dem til at forholde sig til det?"
L: "Eh… jo, det kan du sige, og det er vel i realiteten også det, de fleste siger, men det er vel trods alt ganske vedtaget, at det har betydning? Hvis man ser på statistikken… Det er jo det alle indsatser bygger på? Altså det er vel derfor högskoleförordningen pålægger universiteterne at arbejde for at brede rekrutteringen…"
S: "Eller også er det fordi de ikke kan lide ideen om, at visse mennesker er mere egnede end andre. At akademia ser ud som det gør, fordi vi, os, der er her, den demografiske fordeling, er mest egnede?"
L: "Ja, det kan du sige, men for 100 år sagde man at kvinder ikke var egnede og…"
S: "Nej, stop lige en halv. Det der er jo at sænke præmissen for samtalen! Ok at der var nogle formelle strukturer dengang, der gjorde at alle ikke havde lige muligheder for at komme ind, men sådan som det ser ud i dag, står de svenske universiteter med portene på vid gab for alle. Der er ikke noget, der forhindrer nogen i at søge og tage del af de præmisser, der gælder. Herregud, folk bliver jo til og med betalt af staten for at gøre det!"
L: "Jo, men det er jo stadig kun en vis gruppe der gør det… skal du have mælk i kaffen?"
S: "Ja, fordi det er dem, der er interesserede! Ingenting forhindrer de andre, men de vælger anderledes. Måske fordi de ønsker sig noget andet. Tryghed eller hvad ved jeg? Jo tak, gerne mælk… Det kan jo ikke være meningen, at alle i et samfund skal gå rundt og citere Derrida. Det får vi ingen velfærd af. For mig at se, er det kun godt, at der ikke er så mange, der vil her ind, for hvad skal de lave? Men ok, det er din præmis, fortæl mig lige hurtigt hvad de siger så - dine informanter?"
L: "Øh, jamen, hvis jeg skal sammenfatte den måde, de fortæller om sig selv på, så er der det, jeg vil kalde en neutral selvfortælling, der nogenlunde lyder sådan her, hvis jeg skal kondensere den dominerende fortælling i majoriteten af interviewene:

Gunnar voksede op i en homogen parcelhusforstad til en større svensk by. Begge hans forældre var akademikere – faderen professor og moderen disputeret – og ligesom sine søskende var han glad for skolen og dygtig og velfungerende, om end han i visse tilfælde stod lidt udenfor den dominerende ungdomssocialitet, fordi han foretrak bibloteker over ungdomsdiskoteker. Han gik uden problemer videre på en studieforberedende linje i gymnasiet, hvorfra han sluttede med topkarakterer og søgte direkte herfra ind på en humanistisk uddannelse ved et andet stort universitet end det, forældrene var ansatte ved. I forbindelse med disse studier flyttede han hjemmefra til et kollegium, der var præget af både studiepli og selskabelighed. Her fik han nogle af sine bedste venner og i dag ser han tilbage på studenterårene som de bedste i sit liv. Han følte sig umiddelbart godt tilpas i akademia og oplevede, at han var vellidt og velfungerende og af de inspirerende professorer optændes han af en passion for viden og en umættelig kundskabstørst. I slutningen af kandidatuddannelsen blev Gunnar kontaktet af den mest inspirerende af alle professorer og spurgt, om han ikke ville fortsætte sin forskningsbane og søge en PhD under hans vejledning. For Gunnar var der ikke nogen tvivl om, at det var denne vej, han ville gå og efter en relativt smertefri tid som doktorand, disputerede han cum laude. I kraft af sin vejleder og sine gode relationer på institutionen, blev han hurtigt ansat som assisterende lektor og involveret i flere internationale netværk og forskningsprojekter. Efter et par år blev han tilbudt lektorat med gode vilkår på en institution ved et universitet i en anden by, hvortil han og familien så flyttede og her befinder han sig stadig… og er i en del

tilfælde blevet professor."
S: "Hmm, ok, ja det lyder meget plausibelt. Hvad er det, du finder bemærkelsesværdigt ved det?"
L: "Jamen det er jo fraværet af friktion. Altså at han ikke fortæller om nogen modstand eller anstrengelse eller kamp. At det bare glider for ham og aldrig er nogen tvivl at spore. Læser man de undersøgelser, jeg nævnte før, om hvordan det er for folk med en anden, ikke-akademisk baggrund, så er de jo i høj grad kantede af tvivl og usikkerhed ved hver af de der overgange, ikke? Og sådan synes jeg også, at det er i min kontekst, blandt mine venner og kolleger. Der er jo ikke nogen, der ser deres plads som helt given. Der er en stor usikkerhed og aldrig nogen, der kan planlægge længere end et par år frem… men her, for ham Gunnar her, er det hele helt selvfølgeligt. Ingen tvivl at spore og… ja og så at det fortælles som så neutralt. At der ikke er henvisninger til, at alle ikke har de samme forudsætninger som han har haft…"
S: "Aha, det er sjovt, for jeg ser bare det som en indikation på, at han passer, at han er egnet for den opgave… at han er den rette person på den rette plads… og ja, at han ved det"
L: "Men…"
S: "Og så kan man selvfølgelig mene, som du, at han burde være lidt mere ydmyg, men hvorfor skulle han egentlig det? Er det ikke bare at relativisere sine egne meritter at begynde at gå rundt og undskylde for dem? Han har jo lavet en kæmpe indsats, som jeg måske ikke rigtig synes du havde med i din sammenfatning, og opnået de ting, du beskrev, og det har han da ret til at være stolt over?"
L: "Jamen der er en interessant ting der, for alle lader til at mene, at jeg siger, at de ikke må være stolte af deres bedrifter, bare fordi jeg vil pege lidt på det faktum at vilkårene ikke ser ens ud for alle. Der er et ømt punkt der…"
S: "Men er det ikke også det, du siger?"
L: "Nej for mig handler det mere om at tage ansvar. Og at sætte ting i en kontekst."
S: "Men igen; hvad har han et vinde på det?"
L: "Jae… værdighed? Og en eller anden slags selvindsigt?"
S: "Hm!"

Vi er kommet tilbage til podiet og skubber igen kattene væk fra stolene og sætter os. Jeg bladrer et interviewuddrag frem af bunken og lægger det mellem os:

> L: Ja nu tänkte jag ställa några lite mer generella frågor för att höra vad du tänker om olika teman. Och jag tänkte börja med begreppet klass – hur ser du på det? Tycker du att det är ett relevant begrepp för att beskriva samhället i dag?
>
> P: Alltså tänker du på samhällsklasser? Alltså ekonomiska fördelningar och sånt?'
>
> L: Ja, precis, jag skulle vilja höra hur du ser på det…
>
> P: Alltså jag upplever det som lite förlegat måste jag säga. Jag tror mer på att vi idag delar oss efter intressen. Jag tycker inte att klassanalysen riktigt kan fånga de relationer som finns ute i samhället i dag. Och inte heller mig riktigt…
>
> L: Varför då? Vilken klass skulle du säga att du tillhör? Eller inte?

P: Alltså jag är väl medelklass om jag måste välja, men jag tycker inte att det riktigt stämmer. Ekonomiskt är jag väl ganska bra ställd, men det är det ju många som är i dag. Och det är ju inget som jag går och manifesterar på något sätt – eller pratar med andra om. Det är ju inte det som är viktigt. Och jag umgås ju mest med andra akademiker – professorer och så - privat, men det är ju bara för att det är dem jag känner… Nej, jag tycker inte att vi är överklassaktiga på något sätt. Vi är som de flesta andra. Det handlar mer om personliga preferenser och slump lite grann. Så jag tycker inte att man kan generalisera och det är val därför jag tycker att klassbegreppet är lite uttjatat. Man är ju den man är, oavsett pengar…

L: Men vissa skulle kanske säga att de ekonomiska förutsättningarna spelar roll för vem man kan vara? För vilka möjligheter en får i livet?

P: Ja fast det tror inte jag riktigt på. Självklart om man växer upp helt förarmad och det inte finns någon som helst tid för annat är att arbeta på åkrarna… men så är det ju ingen som lever längre – och även då finns det ju vissa som lyckas ta sig vidare och andra som stannar kvar, så jag tror nog ändå mer på den personliga drivkraften. Det handlar mer om läggning än ekonomi och kamp, tror jag.

L: Så du ser inte strukturell olikhet alls? Utifrån bakgrund menar jag?

P: Nej, inte direkt, som sagt. Jag ser mer eller mindre lämpade individer…

L: Ok, så om jag förstår dig rätt så tycker du att alla har lika bra möjligheter att klara sig på til exempel universitetet som du haft – att bakgrund och föräldrarnas yrke inte spelar så stor roll för det?

P: Ja, det tycker jag nog i princip. Det är andra saker som är viktigare. Det har i alla fall inte haft någon speciell betydelse för mig.

Vi læser begge og Susann udbryder: "Det er lige det jeg mener! Altså P, he's my man! For det er en mand, ikke?", jeg smiler lidt træt, vidste at spørgsmålet skulle komme og svarer: "Jeg havde tænkt at det kunne interessant at se på det her uden at tage afsæt i køn. Altså se om vi kan få øje på noget nyt, hvis vi ikke automatisk tolker det vi læser gennem et kønsfilter…" Susann afbryder: "Åh sådan en typisk queer genus 'kønnet spiller ikke nogen rolle'-ting. Jeg bliver helt træt! Forstår I ikke at de eneste I narrer er jer selv? Men ok, jeg giver det et forsøg… altså det jeg ser her, det som ham her – nej som den her PERSON siger - er stort set også, hvad jeg mener; Klasse bliver hele tiden gjort til et problem, til noget, der skal forklare eller ja, undskylde, at en del mennesker ikke lykkes. Jeg tror, præcis som han, at skævheden, som du kalder den det, i akademia handler mere om talent eller orientering end om klasse - om en ontologisk færdighed eller vilje til at gøre det her, som nogle har og andre ikke har… men lad mig høre, hvad du tænker, selvom jeg nok kan regne det meste ud?"

"Ja" siger jeg, "Jeg ser det jo noget anderledes end dig – og P. Jeg ville kalde det her for en slags selvinstalleret social nærsynethed, social myopia, som Skeggs kalder det…" [248]

S: "Aha? Nærsynet altså?"

L: "Ja. Det synes jeg, hvis man tager omstændighederne i betragtning. For udefra set ver P et ret privilegeret liv. Hen er, ligesom sin sambo, en velmeriteret docent med store forskningsprojekt bag sig og et stort internationalt netværk og udsigt til en professortitel indenfor en overskuelig fremtid. Og som det fremgår, kan hen godt gå med på, at hen i nogen udstrækning er økonomisk velstillet, men insisterer alligevel på, at det er helt betydningsløst og at hen, samboen og professorvennerne er som de fleste andre. Hen siger jo at (akademisk) succes i dag handler mere om egnethed, drivkraft, og interesser end om baggrund"[249]

S: "Og det mener du ikke?"

L: "Nej… eller i hvert fald ikke kun. Og når jeg prøvede at antyde, at hens baggrund måske også havde noget med hens position i dag at gøre, blev hen meget irriteret og sagde '…[D]et har i alla fall inte haft någon speciell betydelse för mig', hvilket jeg læser som en måde at implicit gøre klasseanalysen til et personligt valg – en mulig forklaring på ulighed, som de, der behøver den, kan aktivere, men som hen og hens venner ligesåvel kan afvise.

S: "Og det er det ikke i din optik?"

L: "Nej, jeg synes jo ikke, at det valg, P fremstiller, er neutralt. I hens egnethedsdiskurs fortæller hen dem, der aktiverer klassekategorien frem som "forældede" – som folk, der stadig opfatter verden som et feudalsamfund med lensherrer, der ejer markerne, og fattige bønder, der dyrker dem. På den måde fremstår P's egen analyse som noget, der signalerer modernitet, individuel formåen og kapacitet. Og den opdeling hen gør mellem 'egenskaber' såsom talent, vilje og interesse på den ene side og 'personlighed' på den anden, forstærker denne pointe. I P's egnethedsdiskurs er et individs personlighed tilfældig, men unik og uforanderlig ("man är ju den man är") og helt frakoblet såvel baggrund som egenskaber. Individet er altså udelukkende defineret af sin personlighed og kan ikke afkræves hverken ansvar for eller refleksion over de eventuelle uligheder, som hen måtte være indlejret i. Derved kan egnethedsdiskursen både forklare og legitimere, hvorfor netop P er docent, mens andre vælger langt mindre status- (og økonomisk) genererende beskæftigelser[250]. Samtidig fritager den samtlige involverede for at udvise ansvar og interesse for ulighedens reproduktion. Det er den dynamik jeg forstår som en slags social nærsynethed."

---

248 Skeggs 2004:67

249 Når P alligevel kan karakterisere sin position som helt almindelig, handler det, som analysen tidligere har været inde på, om, hvem hen sammenligner sig med. P nævner selv, at hen mest omgås med folk, der ligner hen selv, hvilket indirekte er med til at få hen til at opleve sig som 'de fleste'. Om dette skriver Bottero & Irwin: "Because our personal world is largely filled with people just like us, we tend to think of our social situation as normal and unexceptional and we therefore see our hierarchical position as 'average' or 'middling'" (2003:471). Folk indretter sig med andre ord gerne på måder, der gør, at de ikke konfronteres med store forskelle. Af denne grund bliver de sociale skillelinjer mere utydelige, og forestillingen om generel lighed kan opretholdes. Mod dette kan naturligvis argumenteres, at det jo oftest er de, der selv ikke oplever sig som 'mærkede' (af eksempelvis køn, klasse, race osv.) som friktionsfrit kan karakterisere sig selv som 'normale', hvorimod de, der af en eller flere grunde har oplevet friktion, sjældent er ubevidste om, hvor grænsen for deres normalitet går (hvilket vi så eksempler på i Den Umærkede Karnap). Selvoplevet normalitet er således ikke nødvendigvis en generel erfaring, som Bottero og Irwin antyder, men derimod et privilegium for en specifik gruppe.

250 Et andet sted i interviewet kommer vi ind på andre arbejdskategorier (der ikke forudsætter akademiske studier – blandt andet håndværkere) og P beskriver dem, som personer "som valt helt annorlunda än jag".

S: "Ok?"
L: "Ja, men egnethedsdiskursen og den sociale nærsynethed behøver ikke nødvendigvis forstås som udtryk for modvilje mod 'de Andre' eller fravær af interesse for social ulighed. Jeg tænker, at de snarere skal forstås som aktivt virkelighedsproducerende for dem, der abbonnerer på dem, fordi de skaber en position, hvorfra det er muligt – og helt rimeligt – at afstå fra at kontekstualisere sig selv og sine positioner (og afvise alle andre(s) forsøg på at gøre det samme). Ved, som P gør her, at undlade at tilskrive eksempelvis baggrund nogen betydning for ens muligheder i akademia, opretholdes også en idé om, at alle meritter er lige svære at opnå for alle."
S: "Ja, jeg kan godt se hvorfor du har brug for mig her. Nærsynet altså?
L: "Ja, det er jo en metafor…"
S: "Jo tak, det forstår jeg, jeg kan bare ikke lade være med at tænke på, om det måske er en anden en, der er nærsynet?"
L: "Du mener mig? forklar!?"
S: "Du virker bare meget forhippet på én analyse eller forståelse af dette her…"
L: "Jamen det er jeg jo. Det er jo det, der er mit problem. Jeg kan ikke rigtig læse det her som andet end nærsynethed. Det er jo blandt andet derfor, jeg har inviteret dig i ind i min tekst – for at få input fra én, der ser mere klart… eller som i hvert fald har en anden synsfejl end min."
S: "Ja, jo, det er jo klart. Du har i det mindste sygdomsindsigt."
L: "Ja, det er vel en slags formildende omstændighed?"
S: "Jo, måske… Men hvordan vil du beskrive situationen her? Hvad skete der?"
L: "Jeg husker det som, at P virkede temmelig irriteret over mine antydninger"
S: "Men det er vel ikke så mærkeligt at han bliver irriteret, når du sidder der og bliver ved med at antyde en analyse, som han – hen – ikke kan genkende sig selv i? Jeg husker det i og for sig ikke, som at du var så firkantet, da du interviewede mig, men når jeg læser dette, tænker jeg jo også, at du virker ret irriterende, ja undskyld, men du forstår nok? Det er jo som at du ikke lytter til manden – undskyld, PERSONEN!"
L: "Det kan jeg godt se, og jeg var vel måske også irriterende på et plan, men det hænger jo sammen med den måde, som jeg synes, at hen opviser alle privilegier, man kan tænke sig i en akademisk kontekst og så samtidigt lige elegant får gjort klasseanalysen til et personligt valg – hvilket for mig mest ligner et effektivt greb for at placere ansvaret for uligheden hos den, der oplever og benævner den, fremfor hos den, der drager fordele af den."
S: "Jamen er det ikke det? Det han og jeg siger, er jo, at nogle har talent, vilje og interesse og andre har det ikke; man er den, man er og det er lidt forældet at komme løbende med klasseanalysen hele tiden. At individets personlige præferencer spille større rolle"
L: "Jo, men er det ikke påfaldende, at det netop er ham, der tjener på af aflyse klasseanalysen, der gør det?"
S: "Altså det kan du selvfølgelig sige, men så kan jeg jo omvendt sige, at det er påfaldende, at det netop er dem, der tjener på klasseanalysen, der hele tiden aktiverer den. Det er jo en ufrugtbar diskussion. Hvis vi skal tage ham her P på ordet og interessere os for ham som andet end en stereotyp eller strømand for et eller andet, så må vi jo se på, hvad det er, han siger. Og det, han siger her, er, at han oplever sig som alle andre, og at han måske, i modsætning til dig, ikke synes, at titler er så vigtige. At han er professor eller lektor eller hvad

det var, fordi han tilfældigvis synes, at det emne, han nu beskæftiger sig med, er spændende, men at det ikke siger mere om hans person end noget andet. Han er egnet til dette og andre til noget andet. Og at han respekterer, at andre vælger anderledes. Altså respekterer i betydningen ikke værdsætter det lavere. Han synes reelt ikke, at det er så vigtigt, hvad folk er eller laver…"

L: "Men det er det jo. Der er jo stor forskel i økonomisk sikkerhed, i tryghed, sundhed og i samfundsstatus på at være professor og ja, hvad det nu kan være, P synes, at folk med en anden baggrund end hens er mere egnede til. Det kan du jo ikke bare relativisere væk. Altså i det øjeblik du tager en mellemlang uddannelse så lægges der jo 5 år på din gennemsnitlige livslængde[251]. Det handler jo ikke kun om 'status' og at hen ikke gør forskel på folk. Det handler om helt konkrete og materielle forskelle i livsvilkår. Og om hvem, der får tilgang til de goder, der nu engang er forbundet med en akademisk karriere i form af løn, prestige og så videre…"

S: "Jamen det gør jo dem, der er bedst egnede! Altså, jeg har ikke noget principielt imod at folk fra ikke-akademiske hjem bliver professorer, men jeg har noget imod, at de kvoteres ind foran mere egnede kandidater…"

L: "…Plus at hen jo også siger, at hen mest omgås folk, der ligner hen selv… Det er det, jeg mener med social nærsynethed. Det er lidt som med hvidhed, som jeg synes kan læses lidt parallelt med de privilegier jeg prøver at italesætte her…"

S: "Åh kære venner! Ikke også hvidhed…" Susann sukker opgivende, men jeg fortsætter ufortrødent;

L: "Richard Dyer har skrevet om det i White (1997) og sagt, at den hvide oplevelse af at være transparent og ikke tilhøre nogen speciel gruppe, kan give komplekser, og at vi som er hvide – eller hvis vi oversætter det; P her, der tilhører en privilegeret position i akademia - derfor forventer os, at personlighed, personlige kvaliteter og kompetencer er de eneste kriterier vi kan og skal vurderes på[252]."

S: "Men er det ikke det? Altså hvor ville vi ende, hvis vi begynder at tage alt muligt andet ind i vurderingerne? Hvis vi skal rende rundt og tælle hvor mange sorte, der er på hver institution? Er den slags kategorisering du er ude efter? Nej, meritter og kompetencer i et neutralt system er de eneste rimelige målestokke at bedømme nogen på"

L: "Men det, jeg siger, er jo, at de ikke er lige tilgængelige for alle"

S: "Ja, og det er der, jeg er uenig. Universitetsdøren står vidt åben for alle i Sverige"

Vi puster begge lidt ud. Uden at nogen siger noget, er vi enige om, at vi nok ikke kommer så meget længere af dette spor, men jeg beder alligevel Susann om en sammenfatning af sin læsning af stykket. Hun siger:

"Som jeg sagde, så læser jeg Ps position meget i stil med min egen, og jeg ved jo ikke mere, end hvad der står her, men hvis jeg kun skal se på dét, så siger han, at baggrund ikke spiller nogen rolle for hans karriere – at egnethed og lyst er det, der driver ham – men

---

251 Hemström/SCB 2013

252 Dyer påpeger, at eftersom hvide ikke er vant til at behøve se sig selv som tilhørende en racialiseret gruppe, men derimod altid at betone sin individualisme, så er alene ideen om, at centrale elementer i deres liv, kan være koblet til hvidhed, umulig at acceptere for deres (/vores) selvfølelse. Han mener, at hvide personer forventer sig, at personlighed, personlige kvaliteter og kompetencer er de eneste vurderingskriterier, der gælder for dem, hvorfor antydninger om, at andre faktorer kunne spille ind, let opfattes som provokationer (1997).

også, at det med akademisk position ikke er noget, han forstår sig selv igennem. Det er ham uvedkommende. Individet er frit til at vælge og han valgte dette. Men han går sådan set med på, at han økonomisk ligger i den bedre ende, så for mig at se benægter han ikke samfundsmæssig ulighed, sådan som du siger. Han mener bare, at det ikke er det, der har haft betydning for ham. For ham handler det mere om drivkraft og egnethed."
L: "Ok, ja…"
S: "Og hvis jeg skal tillægge noget mere, så må jeg sige, at jeg – altså nu har jeg jo ikke hørt, hvad der skete inden og efter, men jeg må sige, at jeg også ser en interviewer, der kører sit case ret hårdt og ikke rigtig lytter til det, der bliver sagt"

BAM. Kommentaren rammer lige mellem øjnene og jeg indser, at denne og lignende passager, som jeg længe har betragtet som supertydelige eksempler på den førstehed, jeg er på jagt efter, måske i virkeligheden bare er et udtryk for en banal pubertær dogmatisme. En uvilje imod at høre efter, når nogen, jeg ikke er enig med, taler. Der er stille i rummet. Susann lader mig tænke over hendes kommentar i fred. Først ser hun lige på mig, bagefter kigger hun væk og venter. Til sidst trækker jeg vejret dybt og siger: "Det kan jeg godt se, nu når du siger det. Jeg ved ikke hvad jeg skal sige… men jeg…"
S: "…du var optændt af en retfærdig harme, haha!"
L: "Ja, det var jeg nok. Og det er jeg nok. Men dette var jo videre refleksivt"
S: "Nej ikke ligefrem, men hvad er refleksion overhovedet? Det er jeg ikke sikker på at vi er enige om? For mig er det klart, at man skal være etisk i sin forskning og give deltagerne korrekt information og ja, som du gjorde nu, se kritisk på det man laver, men jeg forestiller mig, at du har helt andre krav?"
L: "jo, jeg mener jo at der også må en tydelig magtdimension til. At man må tænke sin egen position i relation til Den Anden og hvad den gør ved samspillet. Det er jo blandt andet derfor, dette er så hulens svært – fordi jeg er vant til at se relationen mellem forsker og beforsket som en ensidigt hierarki til forskerens fordel, men når den dynamik forskydes, så bliver refleksionen mere tricky.
S: "Ja og så bliver refleksionen endnu vigtigere…lad os se på en til!"

Jeg ryster stadig lidt på hånden af den selvindsigt jeg netop er blevet ramt af og bliver pludselig nervøs for, hvordan jeg opfører mig i det næste uddrag, synker, og lægger det frem på bordet imellem os:

> L: Men hur ser du på klassbegreppet då? Tycker du att det är relevant i dag?
>
> H: Alltså jag måste säga att jag blir lite trött på den diskussionen. Jag har suttit i en grupp som skulle göra en sorts policy för det som kallas breddad rekrytering, alltså att öka upptaget av studenter från andra bakgrunder – icke-akademiska förälder och så – och det blev ju som, i våra diskussioner, att vi bara utgick ifrån att det var den absolut viktigaste faktorn. Att intresse och lämplighet och vilja inte spelar någon roll alls. Och, måste jag säga, som att alla är lämpade till universitetsutbildningar – att vi inte ska sålla bort några studenter alls utan bara låta alla studera och hålla på även om de inte är lämpade. Och det håller ju inte makroekonomiskt. Och undervisningen blir lidande om vi måste ha med studenter som inte förstår det allra mest basala. Så då i den gruppen försökte jag, vad ska vi säga, nyansera

klassbegreppet lite och påpeka att motivation och lämplighet kanske är viktigare, och jag tror att vi var ganska överens om det men det var ju inte så det dokumentet skulle skrivas…

L: Hm, ok, vad var det som krockade där?

H: Ja, det var väl som att mina åsikter och också även min personliga erfarenhet av att bakgrund inte har spelat någon roll alls för mig i min karriär inte riktigt passade in i den ideologi som policyn skulle skrivas [inom] så… ja, det blev ju svårt att föreslå åtgärder om man inte tycker att de behövs…

L: Jo, men tidigare berättade du för mig att du är uppväxt i ett mycket… litterärt hem, tror jag att du sa, så du… dina erfarenheter…det kanske är några andra som syftas på i den policyn – eller som policyn ska hjälpa, menar jag?

H: Nej, men som jag sa har det inte haft någon betydelse på det sättet. Alltså, det har ju inte varit superlätt hela vägen för mig heller, jag har också tyckt att det varit jobbigt ibland men jag tycker inte att det ska vara någon särskild policy för mig av den anledningen. Och inte heller för andra…

L: Men tror du inte att det kan vara, eh, olika utmaningar man möter beroende på bakgrund? Att det som du tyckt varit jobbigt kanske varit ännu värre om du inte haft den allmänbildning och ekonomiska trygghet som din bakgrund ger?

H: Nej, alltså nej, jag tror inte på det där. Det handlar inte om mig! Det handlar om lämplighet och vilja och inte så mycket mer än så…

Vi læser begge i tavshed og da hun er færdig tager Susann sine briller af, placerer dem i håret og sukker:

"Det her lader jo til at være præcis samme person! Eller også er vi flere end jeg troede… haha, hvor har du fundet dem? Kan jeg få deres nummer? Nej, alvorligt talt så er jeg jo helt enig med både P og H. Det er jo så tydeligt ikke-comme il faut, at sige det her superfarlige, men også helt åbenlyse, at alle ikke er egnede til universitetsstudier, og at der må være en eller anden grænse for, hvor bred rekrutteringen skal være… men lad mig høre, hvad du tænker om dette?"

Jeg rømmer mig, stadig lidt nervøs og forklarer:

"Jeg ser egentlig denne passage som ret parallel til den vi diskuterede før. Ligesom P blev H mere og mere irriteret på mig under denne diskussion og vægrede sig ved at blive kaldt til positionering i et klasset betydningssystem og mod mine antydninger af, at hens baggrund skulle være relevant for den karriere hen har under opsejling: nej, baggrund er irrelevant, nej, jeg har ikke fået nogle fordele, nej, klasse er gammeldags siger hen. I stedet samler hen en noget mere bekvem historie om sin egen usædvanlige egnethed op. En historie, der for øvrigt kan forstås som en forlængelse af det, jeg kalder sløseridiskursen, som prægede de fleste deltageres barndomme, men lad nu det ligge. H's afvisning af min forklaringsmodel er lidt mere explicit end P's, idet hen påpeger, at det ikke har "varit superlätt hela vägen för mig heller", og dermed distancerer sig fra ideen om, at der er andre faktorer end egnethed og vilje,

der indvirker på individers muligheder for at tilegne sig en passede akademiskhed. Det andet, det med baggrund, økonomi og uretfærdighed, "det handlar inte om mig!" siger hen. Igen ser vi, hvordan den sociale nærsynethed muliggør en helt kontekst- og konfliktfri (man kan næsten kalde den post-politisk[253]) fortælling, om universitetet som en åben (og makroøkonomisk ansvarlig) organisation, og gør det, at opleve baggrundsrelaterede begrænsninger i denne organisation, til et individuelt valg/problem. Når H oplever, at baggrund ikke har spillet nogen rolle for hens meriter, bør det kort sagt heller ikke gøre det for andre. Hvilket ligger lidt i forlængelse af en bog af en norsk sociolog, Marianne Gullestad, som jeg sad og læste da du bankede på før…

S: "Jaja, ok, men hvad er det, du er er ude efter her? Hvad er det, der er spændende?

L: "Det, jeg synes, er spændende, er, at der ligger en vis normativitet gemt i den nærsynethed, H udtrykker – en slags diskret opfordring til at lade mit spor om ulighed ligge og lade den for H (og P) mere bekvemme egnethedsfortælling råde. Og den opfordring blotter, hvis jeg skal være lidt dybdepsykologisk, en smule af den sårbarhed, som jeg også mener, at citaterne og de irriterede reaktioner rummer, og som måske kan give et praj om hvad afvisningerne (også) handler om."

S: "Og hvad er det?"

L: "Altså jeg tænker, at… det godt kan være, som du påtalte, at irritationen mest handler om, at jeg ikke lytter, men jeg kan ikke lade være med at spørge mig selv, hvilke grunde P og H kan have til at med næb og klør ville opretholde tavsheden om baggrundens betydning i akademia?

S: "Ok, nu er du inde på din egen tolkning af bagtanker, for det, der står her er bare at han – H – ikke køber din forklaringsmodel. Det, han siger, er, at det ikke har været lettere for ham end for andre, og derfor synes han heller ikke, at andre skal have særlig hjælp"

L: "Jo, det er jeg med på, men min opgave er vel et eller andet sted at tolke min empiri og prøve at sige noget meningsfuldt om den, så det prøver jeg nu: Indledningsvis læser jeg irritationen som et tegn på P's og H's investeringer i meritokrati som samfundssystem og et forsvar for det, de kan have på spil, hvis en analyse, der i højere grad betonede betydningen af baggrund, vandt indpas. Det kunne for eksempel være den anerkendelse og berettigelse, der ligger i at have succes i et rent meritokratisk system. H og P oplever, at deres meritter er tilkæmpede på en neutral bane (dvs. en bane, som hvem som helst kan spille lige friktionsfrit på) og hvis de skulle tage imod min invitation til at justere dette billede ved at betydningstilskrive deres baggrund, ville det indebære, at de også måtte anerkende meritternes mere relative værdi – og måske tilmed også justere deres egen oplevelse af at være berettigede til de positioner, som de (og deres venner) i dag indtager."

S: "Ja, og det vil de givetvis ikke. Dels fordi de ikke oplever, at det er sådan, som du siger, og dels fordi det jo ikke ligefrem er små justeringer i selvopfattelsen, du beder om. Der er tale om voldsomme gennemgribende forandringer, der potentielt ville indebære en omkalfatring af hele det akademisk-meritokratiske system og de produktions- og publikationsdogmer, der dominerer her nu. Og de trives jo godt i det nuværende system, så hvorfor skulle de dog gøre

---

253 Som Chantal Mouffe i artikelen Politik och passioner (2003) kalder det liberala konsensus, som hun mener er blevet lagt over samfundsdebatten som en vådt tæppe og derved, ifølge Mouffe, umuliggør en reel debat om alternativer til den gældende orden.

det? Hvis jeg alligevel skal gå med på dine lidt konspiratoriske tanker, så vil jeg sige, at der er ret meget på spil ikke? Og de har jo ingenting at vinde på at gå ned af din vej - For hvad skal de i så fald gøre? Skal de blive martyrer og sige deres jobs op? Eller blive, hvor de er, og skamme sig?"

L: "Ja det er jo spørgsmål jeg kæmper meget med at kunne give en slags svar på. Hvordan kan man forvalte det her værdigt? Jeg ved det ikke…"

S: "Men i dine øjne er deres håndtering ikke så værdig?"

L: "Hmm, nej, det synes jeg ikke, at den er, men det bygger selvfølgelig på, at man anerkender præmissen om, at man har noget at forvalte. Altså at man besidder en position, der kræver en særlig forvaltning, så at sige..."

S: "Ja, og det gør de jo ikke"

L: "Nej, netop, men jeg tror alligevel, at der er noget produktivt i den vrede, som ideen om en anden forvaltning genererer i disse passager. Hvis vi inddrager bell hooks, så har hun jo påpeget, er vreden også et udtryk for kærlighed – en kærlighed til noget, der bliver "done wrong" og derfor må påpeges/beskyttes/undersøges (2000). Jeg tror, at begge betydninger af denne 'gøren forkert' er i spil her. Der er dels et element af, som du har påpeget, at jeg normativt synes, at deltagerne gør/forvalter deres positioner lidt forkert eller nærmere nærsynet, men der er også dels en påpegning af, at deltagerne udsættes for noget forkert, når de fastholdes i en meget specifik og snæver studievant persona i et, med Sedgwick's ord paranoidt akademisk system (2003). Så min indsats her skal jo i en eller anden grad forstås som en hooksk ethic of love – altså et tilbud om at hjælpes ad med at ændre denne dobbelte forkert-gøren og gøre noget Andet i stedet.

S: "Og hvad er det så?"

L: "Ja det er jo lidt diffust noget med at løsne lidt på disciplineringskjorten, træde ud af et hamsterhjul og se verden og videnskaben på en ny måde… Altså at ophøre både med the wrong-doings, men også med at blive done wrong…

S: "Det var ikke bare lidt diffust, det var helt ubegribeligt. Og desuden så lader det jo ikke til, at deltagerne oplever hverken den ene eller anden wrong-doing som så problematisk som du?"

L: "Det er rigtigt og selvfølgelig kan jeg godt se, at min bekymrede kærlighedsetik måske ikke umiddelbart fremstår som et så attraktivt tilbud for nogen, der har alt at vinde på det bestående, men som sagt tror jeg, uden at forfalde alt for meget til en neoliberal win-win-retorik, at et mere retfærdigt system med færre dogmer og større frihed gavner alle i længden."

S: "Altså, hvis jeg skal sige, hvad jeg mener, så køber jeg ikke rigtig præmissen om, at de her folk skylder mere værdighed end så mange andre. Men hvis jeg alligevel skulle sige noget om det, så ville det være, at værdighed i deres situation frem for alt må handle om at betone sin kapacitet og faglighed og undgå at forfalde til selvmedlidenhed. Så jeg ville nok nærmere læse dette i termer af kampe om retten til at definere et felt. At de ikke vil have, at du skal komme og blande dig i eller sætte spørgsmålstegn ved, hvem, der hører hjemme hvor. Hvis du nu slipper din dogmatiske temporalitet og insisteren på 'baggrund' som den eneste relevante faktor, så kan man måske se dette som udtryk for et behov for genkendelighed? Altså at H og P værner om akademia, sådan som det ser ud i dag, fordi det er det, de kender, og det, de sætter pris på og har investeret hele deres karriere i og… ja, de har vel ikke så meget andet, helt enkelt? Altså det er jo et djævelsk vilkår her; vi har jo ofte ikke noget, hvis det, vi laver,

ikke bliver anerkendt af andre, og det er jo allerede svært nok at finde kvalificerede læsere og kolleger at være i dialog med, så H her er jo bare rationel, når han påtaler, at det er nødvendigt, at dem, der kommer ind, forstår, hvad der foregår."

L: "Hvorfor? Mener du, at dem, der ikke er genkendelige, som du sagde, måske ikke er i stand til at bedømme os rimeligt?

S: "Nej, det siger vel sig selv, at anerkendelse er vilkåret af, at den, der tager imod dit arbejde, forstår, hvad du sysler med. Så en vis grad af genkendelighed og reproduktion er vel ønskværdigt – for at vi skal få den bedste forskning naturligvis…"

L: "Naturligvis…"

S: "…og ikke bare regredere til den laveste fællesnævner!"

L: "Nej"

S: "Så er vi nødt til at fastholde neutralitet…"

L: "Ajjj, du har jo lige sagt, at det var nødvendigt med homogenitet og reproduktion. Så kan du da ikke i næste åndedrag kalde det neutralitet?"

S: "Jo, for det er jo det, neutralitet er! Det er omdrejningspunktet for alt det her. Det er jo for at opretholde neutraliteten, at vi ikke kan have hvemsomhelst med. Ellers bliver det jo bare zoologisk have. Neutraliteten er den videnskab, der begås af os, der befinder os her på egne meritter – og genkendes af andre, der også er kommet hertil på egne meritter. Den er jo vilkåret for vores eksistensberettigelse!"

L: "Jeg kunne ikke være mindre enig! At hævde, at det bestående, det vil sige hvide midaldrende studievante, nordeuropæiske akademikeres version af virkeligheden, er neutralt, det er jo en ekstrem magtfuldkommenhed. Det er jo netop det, der er hele problemet – the God trick, som Haraway snakker om. Jeg tror tværtimod, at de her interviewsekvenser kan læses som fortællinger om deltagernes modvilje mod at blive opmærksomme på deres egne positioner - køn, etnicitet, race og så videre, men særligt her, mod at blive placerede i et klasset eller baggrundsmæssigt betydningssystem – altså mod det, at blive interpelleret som studievane. Og hvis vi forstår modviljen mod at udpege baggrund eller studievanthed som relevant faktor som en uvilje mod at selv indskrives i og komme til eksistens gennem en klasset kategori, så kan vi måske også forstå den som et udtryk for en abstrakt (men måske legitim – eller i det mindste forståelig?) frygt for at tabe neutralitet. En slags Butlersk melankoli over det ikke-sørgbare tab af umærkethed? Eller som Myong kalder det: tab af kategoriel uforpligtelse?[254] Eller omvendt: En klamren sig til et Sedgwickst uvidenheds-privilegium"

S: "Ok, du mener altså, at H's modvilje mod at tildele visse grupper særlige privilegier kan forstås som en modvilje mod at selv blive en del af en gruppe? Er det rigtigt opfattet?"

L: "Ja, som en (måske ubevidst?) strategi for at beholde sin neutralitet eller kategorielle uforpligtethed. En uforpligtethed, der er central for konsolideringen af det studievante hegemoni i akademia, fordi det bygger på den neutralitetsfortælling, som jeg skrev om i brevet til dig og det meritokrati, vi talte om før. Ved at insistere på sin uvidenhed/nærsynethed slipper P og H for at forholde sig til de retfærdighedsmæssige implikationer, der måske kunne være af at befinde sig i - og drage fordele af - et ulige system, og kan fortsætte med legitimt at hævde deres meritters universelle gyldighed."

---

263 Butler 1997, Myong 2009:246.

S: "Altså, som du sikkert forstår, så synes jeg, at det lyder meget langt ude. Jeg kan godt se, hvad du mener med, at man ikke vil komme til syne som nogen, hvis baggrund spiller rolle, fordi det i din optik så også indebærer, at man skal tage ansvar for alle dem, der ikke er her, og det er der jo ingen, der vil. Så som sagt, går jeg med ned af din konspiratoriske sti, så lyder det jo meget plausibelt, men det forudsætter jo, at du fastholder, at de har en hemmelig agenda om at undgå at blive set og…"

L: "Jeg sagde ikke, at det var en bevidst hemmelig agenda. Jeg sagde, at det måske var ubevidst…?"

S: "Ok, men uanset hvad, så tror jeg, som én, der deler deres standpunkter langt hen af vejen, ikke, at der er nogen bevidst eller ubevidst plan. Jeg er for eksempel ikke ude på at blive 'kategorielt uforpligtet' eller hvad det var, du kaldte det. Jeg synes bare ikke, at de analyser du tilbyder, er relevante for mig. Jeg accepterer ikke den position, du vil give mig..."

L: "Nej men kan det ikke være et udtryk for netop det, jeg snakker om – at du ligesom H og P er benhårdt investerede i meritokratiet? Altså det her med at selvbilledet og potentielt hele akademia skulle omkalfatres hvis min fortælling vandt indpas? Og med, at der ikke eksisterer en værdig position at indtage?"

S: (pause…) "Jo, ok, måske, hvis jeg nu skal prøve at tænke om,… så kan der være noget om det i forhold til meritokratiet. Konsekvenserne af at tænke på meritokrati på en anden måde - altså som det, du siger, de er… ja, uoverstigelige… så derfor… gør man det bare ikke. Fordi… altså fordi, at for mig, så er det her jo den værdige position. For mig, ligesom for ham H her, så er det uværdigt at komme kravlende og råbe struktur, hver gang man ser en forhindring… det, vil jeg ikke være med til"

L: "Nej…?"

S: "Nej, så derfor går det ikke an at tænke det på andre måder. Jeg vil ikke være den person, som jeg ville blive… og derfor synes jeg, at det er vigtigt, det han siger her (nikker mod bordet, hvor interviewpassagen med H stadig ligger) om individets egen kraft, evnerne, egnetheden interessen og så videre – og det vigtigste i det citat; at det måske ikke passer præcis alle unge at læse på universitetet. Og det er jo om noget en kontroversiel, men yderst relevant ting at sige"

L: "Men det lyder også meget politisk i mine ører…"

S: "Nej, mener du det? Se lige hvad ham H siger; hans forståelse af problemet passede ikke ind i den dominerende ideologi. Der var helt klare ideer om, hvad der skulle stå i den plan og det var ikke at studenterne selv må tage lidt mere ansvar! Det er jo præcis sådan, det er…"

L: "Hvordan?"

S: "Jamen at 'nu har vi bestemt at kvinder og folk fra ikke-akademiske hjem er undertrykte' og så skal alle acceptere det og skrive planer, og jeg ved ikke hvad, men altså at den der offer-ideologi er den eneste accepterede måde, at se på det problemet"

L: "Hvordan synes du at det skulle løses så?"

S: "Jeg synes jo ikke, at der er noget problem – eller jo, det synes jeg, men det som er problemet er den der ideologi, der forkrøbler folk og får dem til at tro at de er begrænsede"

L: "Suk! Skal du gå all Ayn Rand[255] on me now?"

S: "Gerne! For det er da bemærkelsesværdigt, at du slet ikke overvejer at han kan have ret? At problemet er ideologien og ikke personen?"

L: "Ja, måske. Men det handler vel om at dette projekt i grunden er mere allieret med

dem, der står udenfor akademia og vil ind, end dem, der allerede er her?"
S: "ja og jeg er mere allieret med universitetets grundlæggende idé end tilfældige ligestillingsdiskurser, der dukker op her og der… vi kommer måske ikke længere her?"
L: "Nej, det ser ikke sådan ud, lad os se på et sidste uddrag."

Kaffen er blevet kold, konstaterer jeg, da jeg tager den sidste slurk, mens jeg finder det tredje uddrag frem. Jeg forklarer:

"Som jeg har læst de stykker vi har diskuteret, så fremstår det, som om det, at deltage i opretholdelsen af en neutralitetsfortælling er et centralt element i at genkendes som legitim akademiker. Jeg ved, at du siger, at I er få, men det er altså 18 af 22 deltagere i dette studie, der forstår sig selv som akademiker langs samme linjer, som du lægger ud. Linjer, der generelt fraskriver baggrund betydning. Men den her neutralitet kan gøres på forskellige måder og her kommer T, der har en lidt anden strategi end P og H idet hen benytter det, jeg kalder en klasseblind strategi for at fastholde klasseneutralitet.
S: "Aha, så der er ikke længere tale om nærsynethed? ham her er blind!"
L: "Ja, altså… i overført betydning…"
S: (himler med øjnene og sukker)

> L: Hur ser du på det [klasseprivilegier, lhb] här på institutionen? I relation till kolleger och studenter och så?
>
> T: Ja deet, det vet jag inte. Det är inget jag tänker på faktiskt. Det är ju jätteviktigt såklart att behandla alla lika, men jag skulle nog säga att alla här är rätt så lika trots allt så jag… Jag tror inte att det spelar så stor roll här faktiskt.
>
> L: Men jag tänker på om du tror att bemötandet och villkoren är de samma för alla här? Jag tänker tex på studenterna – tror du det är lika lätt att följa utbildningen för alla oavsett bakgrund?
>
> T: Alltså ja, självklart. Vi behandlar alla helt lika – det måste vi ju! … jag skulle aldrig hålla på att sortera folk utifrån deras bakgrund. Det kan man ju inte. Och det är ju inte det som räknas! Det är ju helt andra saker som är viktiga... Och jag har haft väldigt duktiga studenter som kommit hit med extremt olika förutsättningar och ja, varit jätteduktiga, så jag är väldigt optimistisk vad gäller det där. Jag skulle bestämt säga att kla- eh, social bakgrund, inte spelar någon roll här. Alla får samma chans! Och där är vi ju ganska lyckligt lottade här i Sverige skulle jag säga…
>
> L: Hur menar du?
>
> T: Ja, vi är ju ett land där alla får samma chans. Där vi inte gör skillnad på folk – var de kommer ifrån, vilket kön de har osv. Det ska ju inte spela någon roll här. Det är ju verkligen en ideologi som präglar Sverige, tycker jag. Sen finns det såklart idioter, men det är ändå

---

[255] Ayn Rand (1905-1982) var en amerikansk filosof og forfatter, hvis filosofiske skole objektivismen udgøres af et forsvar for rationel egoisme, individualisme og lassez- faire kapitalisme samt en objektiv moral.

ganska få. Så jag tror att det finns goda förutsättningar för alla att klara sig här. Att lyckas menar jag… för vi tillmäter inte bakgrunden och hudfärgen eller vad det nu kan vara så stor betydelse utan det är vem du är som räknas.

L: Men… men hur ser du på skillnaden mellan att behandla alla lika, som du säger att ni gör, och att alla inte har samma utgångspunkt i grunden? Tycker du att det finns ett dilemma där?

T: Alltså vi kan ju inte göra så mycket mer än att behandla alla lika. Och det måste jag säga att vi gör! Och det är ju det viktigaste. Jag ser verkligen inte klass i våra undervisningssalar så som du pratar om det. Jag ser bara studenter. Och för mig är det ju ett uttryck för att det finns mycket att vara optimistisk kring. Självklart finns det orättvisor i världen, men om vi fortsätter med att inte låta dem få betydelse så tror jag inte att de behöver spela så stor roll för individens möjligheter. Så jag är ganska optimistisk.

"Jaha, hvad sige du om dette?" spørger Susann
L: "Jeg er mere nysgerrig efter hvad du synes?"
S: "Spontant så synes jeg at han lader til at være en lille idiot."
L: "Haha! Ok?"
S: "Altså han taler jo virkelig i den der ideologi ikke? Som en lille nyttig idiot for systemet: "Vi skal behandle alle ens" (vrænger)"
L: "Men er han ikke netop din ideologi? Det her med at han ikke ser klasse og at vi ikke tilskriver baggrund og hudfarve betydning…?"
S: "Nej men ikke på den måde! Han siger jo at der er forskelle og at verden på en eller anden måde er uretfærdig, mens jeg siger, at forskellene er arbitrære og uden betydning. Var det ikke også det, du mente med gradsforskellen mellem ham her og de to andre?"
L: "Jo det var det. Som du sagde anerkender T at "verden er uretfærdig" og at der nok findes steder, hvor baggrund og hudfarve mv. spiller rolle for ens chancer i akademia/samfundet, men hen understreger samtidigt, at dette ikke gælder 'her' og/eller for hen."
S: "præcis – og det er altså bare tyndt at være så vag"
L: "Ja det kan du sige. Jeg tænker på hens engagement for klassekategorier og deres betydning som selektivt - hen ser uretfærdigheder 'der', men i hens egne undervisningssale er der kun studenter. Og fordi hen ikke 'ser' uligheder 'her' kan hen, i det, jeg vil kalde den klasseblinde diskurs, per definition heller ikke forskelsbehandle. Hen positionerer sig så at sige (i tråd med P og H) som nogen, der er 'forbi' klasse som forskelsparameter, men modsat dem, lader hen til at gøre det, med det bevidste formål at afmontere de eventuelle rester af ulighed, der måtte gemme sig i hens omgivelser. Klasseblindheden er således strategisk og politisk/ideologisk motiveret modsat nærsynetheden, som jeg i højere grad forstod som en måde at beskytte en virkelighedsforståelse, hvori klasse var irrelevant."
S: "Du mener altså, at T gør det her, eller siger sådan her, fordi hen i grunden har samme analyse som dig, men bare i en meget større skala?"
L: "Ja, lige præcis, men hvis vi inddrager min husgud Ruth Frankenberg her…"
S: "Oh Jesus Christ! Mere hvidhed!"
L: "Ja! Frankenberg skriver nemlig også om, hvordan hendes informanter kunne benytte 'blindhed' i et selvpostuleret progressivt øjemed, men at deres engagement i racekategorien ofte var selektivt og deres 'farveblinde' strategier derfor uden effekt – udover

at holde dem selv uden ansvar for nogen uretfærdigheder."[256]
S: "Ok?"
L: "Frankenbergs pointe er, at strategier, der undgår at artikulere magt og race ofte producerer en mangel på opmærksomhed på den (racialiserede) ulighed, der netop genererer spænding, negative følelser og social distance. I den forstand kan man sige, at race- og magtundvigende (farveblinde – eller i mit tilfælde; klasseblinde -) praksisser ofte både sammenfalder med og reproducer de dynamikker, som de søger at omgå. De kan, som hos T, forstås som forsøg på at komme 'forbi' den ulighed, som artikulationen af kategorier som klasse eller race aktiverer, uden at behøve tage ansvar for sine egne privilegier."
S: "Nu tabte du mig lige, mener du, at T snakker udenom, når du prøver at aktivere klasse i samtalen?"
L: "Njaj, mere som at Ts klasseblinde strategier i og for sig godt kan forstås som velmenende og som båret af en forhåbning om at afmontere klasse som kategori, men at de samtidigt på paradoksal vis bidrager til at understøtte hierarkiserede klassifieringsprocesser og eksisterende magtforhold, herunder frem for alt hens egen studievante position som usynliggjort norm. Gennem Ts klasseblinde etablering af og insisteren på ikke at snakke om studievanthed og baggrund, konserveres uligheden, hvorved neutralitetsfantasien og 'optimismen' kan opretholdes. Implikationerne af klasseblindheden adskiller sig således ikke så voldsomt fra den sociale nærsynethed, som P og H viste eksempel på, selvom den til sin form kan fremstå langt mere progressiv og velmenende."
S: "Nå, der var ikke meget goodwill at hente for stakkels T. Jeg havde ellers troet at du ville være mere nådig her? Det, der bliver sagt, er jo bare, at han gør sig umage for at ikke forskelsbehandle og at han deler dit mål om et mere ligeligt eller repræsentativt universitet og tror, at vi er godt på vej til at opnå det…"
L: "Ja, men hvordan tolker du det så?"
S: "Ja du, altså jeg læser ham mere som en pleaser, altså en, der gerne vil sige det rigtige – som vil spille på begge heste, tror jeg. Både tilpasse sig den dominerende sosse-ideologi og understrege sin egen fortræffelighed. Og det er jo bare svagt, synes jeg! Han er jo nødt til at bestemme sig…"
L: "Jeg er lidt nysgerrig efter, hvad du mener om det, hen siger om, at hvis vi bare lader være med at lade os påvirke af uligheden, så forsvinder den. Ser du også sådan på det?"
S: "Både ja og nej vil jeg sige. Jeg forstår, hvad han mener, og jeg synes jo også, som sagt, at folk må holde op med at trække struktur-kortet hele tiden, men omvendt så er strategien med at stikke hovedet i sandet, hvis der er noget, der skal forandres, ikke videre effektiv."
L: "Nej, der har du helt ret!. Men jeg ser det nok ikke bare, som et udtryk for fejhed,

---

256 (1993:142ff) Ifølge Frankenberg implicerer en farveblind strategi en magtundvigelse, uanset at engagementet kan spænde over grader af accept og inklusion af en racialiseret forskellighed. Selektiviteten består i, at der oftest kun bliver tale om inklusion af de former for forskellighed, der, for det pågældende subjekt, genererer positive følelser, mens de former eller aspekter af forskellighed, der generer negative og ubehagelige følelser undgås eller kun delvist italesættes. Frankenberg anskueliggør, hvordan spørgsmål om ulighed og skæv magtdistribution undgås af hendes hvide, og i egen selvforståelse, anti-racistiske, informanter, fordi disse temaer erfares som ubehagelige at tale om og fordi der samtidigt navigeres ud fra et (velmenende) ønske om at overvinde inter-racial spænding (ibid. 156 ff)."

om man så må sige. Jeg ser nærmere den blindhed, som T opviser her, som en ideologi, der holdes oppe af idéen om, at et individs baggrund eller klasseposition ikke (længere) har nogen betydning for hendes muligheder i akademia. Altså det, som du også siger."

S: "Jaha?"

L: "Ja, det er jo rigtig mange eksempler i mit materiale på, at folk, lidt i stil med dig, fortæller, at de ikke 'ser' folks baggrunde, at de behandler alle lige og at studievante ikke har nogen betydning for dem – eller i deres relation med andre. Men til forskel fra dig, så hører jeg T her sige, at hens 'blindhed', som jeg kalder den, i nogen grad er strategisk og at hen mener, at der findes et anti-differentierende potentiale i den. At hen på en eller anden måde kan transcendere (de immaterielle aspekter af) klasse eller baggrund gennem en klasseblind diskurs. Som jeg sagde tidligere, mener eksempelvis Gullestad, at ligeværd i en nordisk kontekst ofte er tæt forbundet med et ideal om lighed, der indebærer en impuls til at underkende eller underbetone forskelligheder. Vi kender nok bedst dette fænomen fra (forlent) antiracisitiske diskussioner, hvor der, som jeg var inde på før, ofte tales om farveblindhed og hvordan det, at ikke 'se' race er en vej til at overkomme racistiske strukturer. Men som vældigt mange racisme- og hvidhedsforskere[257] har påpeget, handler dette ikke så meget om respekt og anerkendelse af uligheder, men snarere om ensretning og om at minoriteten pålægges at tilpasse sig den herskende hvide/skandinaviske (eller i dette tilfælde: studievante) norm. En norm, der reproducerer sig selv gennem en kollektiv fantasi om lighed – bevist gennem en realiseret farve-(eller her: klasse-)blindhed[258].

S: "Jamen, det er faktisk også lige det jeg mener! At den insisteren på lighed, og at alle er ens og kan det samme, som mange af diskussionerne om kvotering og så videre bygger på, er bullshit. Der er jo store forskelle, men jeg synes bare ikke, at det er nogen anden end den enkeltes opgave, at forholde sig til det. Jeg mener ikke, at nogen på forhånd er mere eller mindre egnede, men at samme regler må gælde for alle."

L: "Ja, men det, jeg synes er interessant ved blindhedspositionen, som T eksempelvis indtager, er, at den konstruerer eksempelvis studievanthed som et 'tom' signifikant. En betydningsløs kategori og/eller et historisk problem, der nu er overkommet. Farve- eller klasseblindheden bliver en slags opnået ideal. Det har forskellige konsekvenser, dels for de mennesker, der gøres til genstand for marginaliserende og historisk forankrede eksklusionsprocesser og dels for de dominerende forståelser af klassede (og/eller racialiserede) formationer i dag[259](Myong 2009). Ved at henvise til differentiering på grund af baggrund som et tidligere problem og/eller til klasseblindhed som et realiseret ideal, bliver magtfulde eksklusionsprocesser tilslørede, trivialiserede og individualiserede og påpegninger af konkret

---

257 Se eksempelvis Dyer 1997, Hervik & Egaa 2002, Hartigan Jr. 2005, Gallagher 1999, og Steyn 2001. "As the unmarked catagory against which difference is constructed, whiteness never has to speak its name, never has to acknowledge its role as an organizing principle in social and cultural relations " skriver Lipsitz (1998:1). Som ideologi tjener farveblindhed på den måde til at bestyrke og underbygge racialiserede (hvide) normer og neddysse spørgsmål om racial ulighed. fordi der samtidigt navigeres ud fra et (velmenende) ønske om at overvinde inter-racial spænding
(ibid. 156 ff)."

258 Hervik beskriver i "Lighedens diskrimination. Den danske farveblindhed i det flerkulturelle samfund" farveblindhed i Danmark og skelner mellem en historisk position, der opstod efter 2. verdenskrig og havde til formål at ikke gøre forskel på mennesker ud fra race og religion i lyset af de nys overståede grusomheder, og en aktuel farveblindhed, der i højere grad bygger på lighed og ensretning (2001)

og aktuel klasserelateret differentiering kan afskrives som 'gammeldags' eller paranoia. Den her klasseblinde diskurs som T promoverer, den umuliggør og delegitimerer jo reelt italesættelser af netop erfaringer af klassedifferention, hvilket ikke kan undgå at få betydning for, hvilke typer af agens og modstand, der bliver mulige at udføre, for den der ikke bliver 'set'."

S: "Ja så står jeg af igen, for nu siger du vel, at der er en grundlæggende ulighed, men at blindheden gør det umuligt at tale om den?"

L: "Netop, jeg mener, at den velmenende blindhed umuliggør forståelser af baggrundsmæssig, racialiceret, kønnet osv ulighed som strukturelt eller systematisk fænomen. Diskrimination reduceres til en individualiseret handling, udført af et individ mod et andet (eller en gruppe af andre) uden hold i større samfundsstrukturer. På den måde bliver ulige vilkår og diskrimination (eller privilegering) af studenter fra en vis type af baggrund alene gjort til et spørgsmål om individuelle afvigelser fra en klasseblind norm. Når T usynliggør studievante normer og konventioners betydninger i akademia og lade dem stå uantastede hen, forbliver de politiske, økonomiske, kulturelle og symbolske privilegier, der effektueres herigennem uproblematiserede, fordi det bliver illegitimt at udpege studievanthed(/klasse) som en virksom kategori. Således er det ikke kun klassede eksklusionsprocesser, der tilsløres, men også de (interagerende) processer, der genererer førstehed, forrang og normativitet.

S: "Jeg tror at vi må blive enige om at ikke være enige om dette, for jeg kan som sagt slet ikke følge dig i disse konspiratoriske tanker. Jeg tror helt enkelt ikke, at de der onde strukturer, du snakker så varmt om, er så dominerende, som du vil fremstille. Tværtimod tror jeg, at vi kunne komme langt forbi alle de ting, du snakker om, hvis vi satte individet frit fra de ideer, som du vil trække ned over hovedet på det. Hvis vi troede lidt mere på individets kapacitet og ikke bare holdt hinanden fast i evige prædestinerede positioner af over- og underordning. Men det er jo din analyse, jeg er bare gæst her og skal snart gå, så du må gøre, som du vil. Der er bare en ting, jeg lige vil høre, inden jeg går, og det er, hvad grunden, i din optik, skulle være til, at så mange i dit materiale forfægter den blinde position, som du beskriver? Hvad mener du, at de får ud af det?"

L: "Jeg sad faktisk netop og tænkte på det, da du kom, og det, jeg kom frem til var, at det i grunden handler om det, som du også snakkede om da jeg interviewede dig; autonomi. Om at være/blive frisat, som du sagde. Jeg tror, ligesom du, at det er en stærk drivkraft, men måske særligt for den, der ikke til hverdag mærker de strukturer, jeg taler om, men derimod føler sig begrænset af, at der snakkes så meget om dem. Jeg tror, at de fleste, der støder imod strukturer, godt ved, at de findes og at frisættelse nok nærmere er en utopi end et realistisk mål, mens de, der ikke på samme måde oplever at begrænses i deres udfoldelser, i højere grad kan hævde autonomi som princip. Og specifikt i relation til akademia, tror jeg, at pointen med at hævde autonomi kan være, at undgå at relativisere det meritokrati, som vi alle i en eller anden udstrækning bekender os til. Som du sagde tidligere, ville det kræve for store forandringer i både den akademiske organisation, kultur og selvforståelse, at påbegynde en omfortolkning af, hvad meritokratiet står for. Så i grunden tænker jeg mig blindhedsideologien[260] som et våben i en kamp for at fastholde det bestående som upolitisk, ukontroversielt og umærket. Som det neutrale."

---

259 - for klassekonstruktioner er givetvis altid allerede racialiserede og omvendt. Og omvendt. Og omvendt

[260] Jeg anvender ideologibegrebet for at understrege, at denne betoning, ligesom enhver anden, er politisk og får implikationer for hvilke visioner for akademia og dets rolle i samfundet, det bliver muligt at forestille sig, men jeg kunne også have valgt at kalde det et blindhedsimperativ, for at understrege, hvor kravfuld og uundkommelig blindheden kan fremstå.

Vi rejser os, tager kopperne ud og går gennem samtalegangen tilbage til entreen. Vi er begge lidt matte, men udveksler nogle artigheder mens Susann tager hatten på og slår paraplyen op og siger så adjø. I døren, på vej ud i stormen, vender hun sig om og siger: "Jeg forstår at du gør dette af kærlighed, men hold øje med din egen blindhed og vær lidt forsigtig med renoveringen. Glem ikke hvor gammelt og svagt dette hus i virkeligheden er. Der skal ikke mere end et par uovervejede politiske beslutninger eller hug med trykluftsboret til, for at sænke den helt. Vi har nok i grunden mere at redde end at dissekere". Så er hun væk i mørket.

Da jeg vender mig om er det som om at hele rummet snurrer. Jeg er svimmel af Susanns kommentarer og deres implikationer for hele projektets udformning. Hvad skal jeg stille op, hvis jeg, som hun siger, ikke formår at høre noget andet end mine egne dogmatiske forståelser? Hvad betyder det, for en undersøgelse, at den tager afsæt i en relativt klart formuleret undren over en tilstand, hvis jeg ikke formår, at se problematikken fra andre vinkler?
Som en sporhund med blodvittring dukker Koret op:

KORET:	ENDELIG EN RATIONEL STEMME I DETTE INFERNO.
Doktoranden:	jae, det var vel vand på jeres mølle?
KORET:	HVORFOR LOD DU HENDE GÅ? LØB UD OG HENT HENDE
Doktoranden:	det er jo, som hun sagde, min tekst og min renovering. Jeg må selv stå for dette
KORET:	ØV

Jeg tager mig sammen og rejser mig op. Det er på tide at konfrontere spøgelserne...

Det hjemsøgte loft

Langs bagvæggen på loftets store rum er der opsat et rødvinsrødt stofstykke, der dækker de nederste 2-3 meter. Foran dette har nogen bygget en scene, der i dag ser noget ramponeret ud, men som i sine glansdage må have dannet ramme om generationer af studentikose teateropsætninger. På rummets øvrige vægge hænger plakater fra en del af dem, næsten alle med lumre titler på faux-latin, mindre tekster med underfundige ordspil og karikerede tegninger af mennesker (og dyr!) med kvindelige og/eller racialiserede kropstegn, ofte bestegne eller nedlagte af prototypen på en ung student. Jeg sukker og bliver mærkeligt selvbevidst om, at mine tidligere analytiske konstateringer af at kønskategorien er mere eller mindre problemfri i dagens akademia måske ikke er helt forankrede i alle organisationens dele. På scenen ligger et gammelt manus og mens jeg venter på at noget skal ske, giver jeg mig til at læse:

HAMLET
af W. Shakespeare

Vagtskiftet, som indleder stykket, udspiller sig på Kronborg slots volde, der er mørke og kolde. Soldaterne Bernardo og Marcellus, har to nætter i træk set et spøgelse klædt i den rustning, som Kongen bar på sit seneste krigstogt mod Norge. Bernardo kommer for at tage en anden soldat, Francisos, vagtplads, men ser han ham ikke, da han kommer og spørger derfor: 'Who's there?'. Han spørger, fordi han fornemmer, at der er Noget på vagtpladsen; Francisco, sandsynligvis, men måske fornemmer han også spøgelset igen? Francisco, der mener, at det er ham, der er på vagt og derfor er den, der stiller spørgsmålene, svarer: 'Nay, answer me!' Bernardo svarer, til trods for at han har set Kongens spøgelse, som en loyal soldat: 'Long live the King', vagten skifter og Francisco forlader scenen.

Horatio og Marcellus entrerer. Bernardo og Marcellus har fortalt den lærde Horatio om spøgelset, men denne har afvist historierne som fantasi. Alligevel er han kommet med til vagtpladsen for selv at undersøge det, Bernado kalder 'the dreaded sight twice seen by us… that if again this apparition come, He may approve our eyes and speak to it'. Horatio er skeptisk: 'Tush, tush 'twill not appear'. De sætter sig og mens Bernardo begynder at genfortælle hvad de har set, dukker spøgelset op. Marcellus siger: 'Thou art a scholar, speak to it, Horatio! Look it not like the King?' og det gør det. Horatio svarer: 'Most like. It harrows me with fear and wonder'.

Kongen er genopstået. Han bærer sin krigsrustning. Det harver frygt og undren. Og 'it would be spoke to' siger Bernardo. 'Speak to it, Horatio' udbryder Marcellus, og Horatio forsøger, men indser hurtigt, at han måske fornærmer spøgelset med sine spørgsmål om hvad (ikke hvem) det er –'what art thou that usrup'st this time of night?' – og med sit krav om, at spøgelset skal tale – 'By heaven, I charge thee, speak!'. Spøgelset svarer ikke direkte, vil endnu ikke tale direkte til disse mænd, hans trofaste vagter. Men det overleverer alligevel sit budskab.

(citater fra Lippincott 1877)

Jeg lægger mig ned på scenen og funderer over de spøgelser, der flagrer rundt i denne undersøgelse. Både mine egne og deltagernes. Hvordan de uden at tale overleverer sine budskaber og harver frygt og undren. A for eksempel, der dukker op, lader mig forstå at hen lytter, men aldrig svarer. Susann, der hjemsøger mig med sine spørgsmål, studenten, hvis forhåbninger om en akademisk karriere Sonja knuste - og hende, der råbte op og sagde fra på forelæsningen om arbejdet for bredere studenterrekruttering. Alle spøger i mit baghoved som påmindelser om, at der er noget undertrykt og uartikuleret, der ligger og lurer her. Og det er jo bare mine associationer! Inddrager vi de overraskende mange referencer til død, begravelse, spøgelser og parapsykologi, der figurerede i samtalerne og interaktionerne med undersøgelsens deltagere, bliver det tydeligt, at akademia er fuldt af spøgelser. De flagrer forbi som hurtige påmindelser om kolleger, der forsvandt, de sætter sig i halsen når kritiske kommentarer skal repliceres på seminarier, de hjemsøger institutioner med forvarsler om konflikter og inddragede forskningsmidler og med remindere om intriger, uretfærdigheder og frustrationer i den fælles historie. Som Marcellus påpeger, lader 'lærde' til at have en særlig faldenhed for at kommunikere med gespenster. Og måske er interessen gengældt? Her er noget på færde, tænker jeg, tænder et stearinlys og genkalder jeg mig Avery Gordons pointe, at hjemsøgelser er udtryk for nødvendigheden i at nærme sig "the screaming presence of that which appears not to be present" (2008:7) og at spøgelser kan være indikationer på, hvad det er, der mangler i en given sammenhæng - og som derfor må undersøges[261]. Ved at tage spøgelserne alvorligt kan vi således måske få greb om noget af det, der ellers ligger og lurer i udkanten af eller lige udenfor vores synsfelt. Det, vi fortrænger. Jeg tænker videre på de mange aktuelle tematiseringer af død, sorg og hjemsøgelser i nutidige queer teorier og giver jeg mig ivrigt til at skrive:

Nekropolitik og hjemsøgelsens ontologi

Den vestlige forståelse af spøgelser som blot en immateriel illusion og resultat af en overophedet fantasi, er relativt ny. Inden oplysningstiden var spøgelser og gespenster i vid udstrækning væsener i sin egen ret, der kunne hjemsøge gader og kirkegårde og mørke kroge, som de bedst selv ville. Men med rationalitetens paradigme blev spøgelserne henvist til margenen af den materielle virkelighed. Alligevel fortsatte nogle mennesker med at høre lyde om natten og se eller fornemme uidentificerbare skikkelser i sine omgivelser og

---

261 Som eksempel på dette giver Gordon Sabina Spielreins – kvinden, der mangler i et fotografi:
I 1904 blev en ung russisk kvinde hentet til Zurich for at blive behandlet for hysteri og schizofreni. Hun udvikler et dybt emotionelt bånd til sin behandler og analytiker Carl Jung og doktoren blev forelsket i sin patient. Hun bliver helbredt og påbegynder en strålende forskningskarriere i psykologi i hvilken hun – blandt andet i dialog med først Jung og siden Freud bidrager signifikant til udviklingen af psykoanalysen med sin opfattelse af kønsdriften som indeholdende både et instinkt af destruktion og et instinkt af transformation, som foregriber båder Freuds 'death drive' og Jungs tese om 'transformation'. Trods dette er Spielrein ikke med på 'familiefotografiet' fra den tredje Internationaler psychoanalytischer Kongress i Weimar i 1911 som arrangeredes af Jung (Gordon 2008). Er Spielreins fravær tilfældigt eller overlagt? Historien giver ikke nogle svar, men fraværet hjemsøger, Gordon, der ser historien som en illustration af videnskabens blindhed, repræsentationens begrænsninger, betydningen af det uhyggelige og erfaringen at blive hjemsøgt. Det konkrete eller metaforiske negative rum efter noget, der ikke er, eller noget, der mangler, bliver i historien om Spielreins i sig selv en indikation på, at dette 'Noget' er på spil.

rationalistiske tænkere ændrede derfor strategi og gav sig til at forklare i stedet for at forvise. Dermed blev spøgelser og fantomer interpellerede i maskineriet af den vestlige rationelle ontologi, hvilket indebar at overnaturlige kreaturer overgik til at forstås som projektioner – enten af den enkeltes fantasi eller gennem de maskinelle filmprojektorer, som kunne findes på fantasmagorier i Europa og USA omkring slutningen af forrige århundrede. Det mystiske og metafysiske gjordes med andre ord til et spectacle – til noget, der skulle ses, observeres og begrundes, men som altid forudsatte et kritisk perspektiv og en forståelse af, at synet kan forføres[262]. På denne baggrund forstås dagens vestlige spøgelser – hvad enten de opstår som fantasifostre eller af avancerede CGI teknikker i moderne horrorfilm - typisk a priori som tricks, blændværk og underholdning og – dermed - som en slags antitese til akademias logik og rationalitet. Men i læsningen af denne undersøgelses deltageres fortællinger, fremstår denne forståelse for begrænset for at fange de effekter, som metafysik og spøgelser lader til at have for selvforståelser og konceptualiseringer af relationelle bånd både bagud og fremad i tiden. Der lader til at være noget Andet på spil. Noget, der sætter pres på de dominerende dikotomier, vi sædvanligvis aktiverer for at skabe rationalitet og troværdighed. Noget, der vender tilbage.

En udbredt tolkning af hjemsøgelser (som blandt andet mange analyser af passagen fra Hamlets indledning har givet ophav til) er, at de er en måde, hvorpå effekterne af magtmisbrug eller uretfærdighed giver sig til kende – til trods for at de angiveligt er overståede, eller deres undertrykkende karakter kontinuerligt benægtes. Spøgelset er altså ikke usynligt eller ubekendt eller konstitutivt udenfor i Derridask forstand (en 'Anden' til livets Første), men snarere en måde, at rette opmærksomheden mod det dvælende, det, som burde være overstået, men alligevel ikke er det (Gordon 2008). Spøgelserne genereres således af det, der opholder sig i kulisserne og som er et vilkår for at forstå en given sammenhæng. At blive hjemsøgt er dog ikke ensbetydende med at (personligt) blive udnyttet, traumatiseret, eller undertrykt, (selv om det kan indebære disse erfaringer eller til og med genereres af dem), snarere er det en påmindelse om en animeret tilstand, hvor en undertrykt eller uløst social vold giver sig til kende, til tider meget direkte, undertiden mere skævt, men altid af en årsag (Gordon 2008). Det kan, som i Toni Morrissons roman Beloved (1987) være globale historiske uretfærdigheder som imperialisme, slavehandel, etniske udrensninger, landappropriering osv. eller der kan, som i nærværende undersøgelse, være tale om lokale institutionelle konflikter om professorpromoveringer, forskningsanslag, undervisningsfordeling og lignede. Til trods for, at en officiel diskurs kan fastslå, at de hjemsøgelsesgenererende hændelser er udredte og overståede og at det givne fællesskab bør rette sin energi i andre mere presserende retninger, kan uretfærdighederne, som spøgelser, dvæle halvslumrende i mellemrummene, næsten glemte og uden betydning, for siden pludselig at manifestere sig med fuld kraft i helt uventede sammenhænge. Det er der flere eksempler på i materialet[263], og det er dem, og de måder

262 For en udvikling af spøgelseshistoriernes genealogi se Henriksen 2016.

263 Baggrunden til disse fortællinger om akademiske spøgerier er således den overraskende kraft med hvilken referencer til død og begravelse, spøgelser og parapsykologi, slår igennem i materialet. Nærværet af disse temaer er indiskutabelt (og for hver gennemlæsning slås jeg af nye afarter af disse) og derfor relevant som analysetema i sin egen ret, men særligt interessant er det, som kontrast til hvad en kan kalde metafysikkens generelle status som (absolut) ikke-comme-il-faut i akademia, hverken som analyseobjekt, forklaringsmodel eller metodestrategi.

hvorpå forskellige figurer i materialet skrives ind og ud af livet, der er orienteringspunktet for følgende analyser.
For at begribe disse (symbolske) dødsliggørelser er Achille Mbembes begreb nekropolitik relevant. Begrebet kan forstås som en spejling af Foucaults begreb biomagt, der beskriver hvordan kroppe og befolkningsgrupper udpeges som værdige og kan 'optimeres' (det vil sige reguleres og disciplineres) gennem internalisering af de i kontexten gældende normer (Heede 2002:88ff). Nekropolitikken tager i modsætning hertil afsæt i 'det Andet' i Foucaults teori - de/t 'døde' og/eller ikke-værdige liv, altså de kroppe og befolkningsgrupper, der må dø eller forsvinde, for at de liv, der i biopolitikken forstås som værdige (eller overhovedet levende), kan optimeres (Mbembe 2003, Petersen 2010:56). Mbembe skriver at hans undersøgelsesobjekt er "the generalized instrumentalization of human existence and the material destruction of human bodies and populations" (2003:14) – altså den konstruktion af et ikke-(værdigt) eller allerede dødt - og derved også usørgbart – liv, der sker som konsekvens af etableringen og optimeringen af 'det sørgbare og (beskyttelses)værdige liv'.[264] Herved bliver det, som bland andre kønsforsker Michael Nebeling Petersen har påpeget, tydeligt, at bio- og nekropolitikken er gensidigt konstituerende og må forstås som én sammenhængende magtform, i hvilken magten virker gennem ekstreme andetgørelsesprocesser (eksempelvis gennem diskursive og fysiske dødeliggørelser) og (voldelige) udstødelser af det Andet lokalt og globalt (Petersen 2010:57). Det er netop om en meget lokal og subtil version af de andetgørelsesprocesser, der kan folde visse subjekter ind i en (symbolsk) død, og hjemsøge de endnu levende, som følgende fortællinger kredser om. Selvom der er et spring fra livet i det besatte Gaza (som Mbembe og Butler foreslår at betragte gennem en nekropolitisk linse) eller dagens refugee internment camps i Tyrkiet, til inden- og udenforskabet i svensk akademia, er der lignende (men langt mere subtile) mekanismer på spil. De følgende analyser skal se på, hvordan det ikke-akademiske liv andetgørs og castes som ikke-levbart i mit materiale, men alligevel dvæler i gangene på de institutioner, jeg har besøgt, som en påmindelse til de endnu levende om deres (karrierers/livs) forgængelighed. Der er noget råddent i Danmarks rige, og det er derfor spøgelserne vender tilbage. De kommer altid af en anledning.

---

264 I sine senere bøger har også Butler forholdt sig til spøgsmålet om forskellige livs varierende grader af sorgbarhed (2009:13). I hendes analyse hænger disse varitationer sammen med kroppes genkendelighed og begripelighed og de rammer indenfor hvilke disse genkendelser og begripeliggørelser sker (Petersen 2010:56). Rammerne producerer, blandt andet baseret på identitetspositioner og geografisk situering, befolkninger, der kan genkendes, forstås og sørges og befolkninger, der fremstår ubegribelige og derfor ugenkendelige og ikke-sørgbare, hvorfor de har stor betydning i aktuelle tendenser til at fremstille interventionskrige som feministiske eller sexualpolitiske projekter (Butler 2009: 101ff, 2006. Se også: Puar 2007, Haritaworn et al 2012, Petersen 2010, 2012)

Vinde eller forsvinde – om dødens lurende nærhed blandt de endnu levende

Den Nye Institution
For enden af den gang, som udgør centralaksen i den Nye Institution er en dør, der altid er låst. Jeg lagde mærke til den allerede den første gang, jeg besøgte institutionen, fordi den, modsat de andre døre, der leder ind til de ansattes kontorer, ikke er udskiftet til stål eller glas, men derimod er beklædt med noget, der ligner tyndt teaklaminat og har et håndtag af gråt plast. Den minder mig om et levn fra mit barndomshjem i 1980-erne, hvor alt var teak inden min mor ramtes af shabby chick-bølgen og malede det hele hvidt. I løbet af min tid på institutionen forstår jeg, at rummet bag den tynde teakdør kaldes 'Kisten' og er fyldt af gamle rapporter, tidskrifter, afhandlinger, bøger osv. som denne og tidligere institutioner har udgivet i årenes løb. Ingen lader til at bruge rummet som andet end sidste depot inden lossepladsen, men risikoen for, at ens arbejde skal ende på de støvede hylder i Kisten og aldrig nå en større kreds end edderkopperne og de andre overgivne papkasser med bøger og ringbind, lader alligevel til at være present hos de fleste på institutionen. "Ungefär var femte år får Pernilla [forskningssekretæreren lhb] ett ryck och städar ur Kistan, och då känns det alltid lite sorgligt att se hur allt arbete som folk har gjort och slitit med bara slängs. Det blir en påminnelse om hur meningslöst detta system egentligen är. Hur mycket resurser som bara slängs... Men det fylls på magiskt vis snabbt på igen…" fortæller Johanna, da jeg spørger, hvem der har ansvar for rummet. I en anden sammenhæng kommenterer Niklas lidt tragikomisk de vilkår, han oplever dikterer hans fremstillingsmæssige udfoldelsesmuligheder i akademia: "det har blivit lite av en joke att man 'skriver för Kistan' när man håller på med något väldigt abstrakt och världsfrånvänt, som ingen kommer läsa".

(Lig)kisten kan, i en vestlig kulturkristen tradition forstås som et fysisk mellemrum mellem livet og døden. Døren til dødsverden. Beholderen, hvori liget placeres inden det kremeres eller begraves, og indramningen for de pårørendes sidste møde med den afdøde. Sandsynligvis er det også her, eventuelle spøgelser udskiller sig fra kroppen og går videre til en mere svævende tilværelse. Det er altså en symbolladet reference, som Den Nye Institution har valgt til sit pulterkammer. Og meget rammende. For som sidste holdeplads for ældre udgivelser, som der i en optimistisk stund blev bestilt lidt flere end nødvendigt af, eller som viste sig at ikke blive helt så efterspurgt, som man havde håbet, medvirker 'Kisten' som begreb til at understrege det menneskelige i det materielle; de mange arbejdstimer som hver rapport, antologi, afhandling og udredning symboliserer og det vemod, med hvilket, forskere kan se tilbage på gamle projekter, visioner og forhåbninger. Det hele havner - ligesom vi selv - før eller

siden i Kisten og ligger der, til det bæres væk, smides ud og glemmes. Den akademiske død lurer således i meget konkret forstand lige nede for enden af gangen på den Nye Institution.

I løbet af min tid på institutionen fik jeg dog en fornemmelse af, at den trussel som Kisten udgør, ikke er helt lige fordelt på institutionen. Dette forstod jeg blandt andet, da jeg en dag hjalp Pernilla med at bære nogle kasser med tiloversblevne rapporter fra fakultetets innovationsråd ned i Kisten. Foruden de mange kasser med oversigter, antologier, rapporter, monografier, tidsskrifter osv. som institutionens ansatte på forskellig vis har medvirket i, fandt jeg på de øverste hylder også lange rækker med titler og forfatternavne, som jeg ikke genkendte, og Pernilla forklarede, at der var tale om gamle doktorander og tidligere ansatte, der var "forsvundet" fra institutionen fordi "de inte höll måttet", men som har "lämnat kvar sina alster som någon jävlig form av påminnelse om deras existens." Pernilla var træt af, at folk (og frem for alt folk, der ikke hører til på institutionen længere) brugte Kisten som "en sorts privat grovsoprum" og beklagede sig til mig over, at institutionsledelsen ikke har været bedre til at kræve, at folk tog sine gamle publikationer med sig, når de forsvandt; "Vi har ju en hel regnskog liggande här och ingen bryr sig". Jeg kunne i situationen godt forstå, at det måtte være irriterende for Pernilla at holde orden på hylder med efterladte bøger, som ingen tager sig af, men ramtes samtidigt af en stærk melankoli ved synet af rækkerne af ejerløse bøger bag den låste Kistedør. Jeg tænkte, ligesom Johanna i notatet ovenfor, på alle de håbefulde kolleger, der havde kæmpet med sine tekster på samme måde, som jeg kæmper med denne, og som endelig til sidst, formodentlig stolte og glade, havde stået med bogen i hånden og håbet at den skulle blive en billet ud i en fremtidig karriere. Og så tænkte jeg på de ukendte omstændigheder, der gjorde, at disse håbefulde kolleger sidenhen var forsvundet, uden at nogen kunne fortælle hvorhen. Synet af bøgerne gav mig en klar fornemmelse af alle dem, der havde været her, men nu manglede på institutionen og af at deres tilintetgjorte forhåbninger dvælede i Kistens vægge og trykkede mig på brystet, da vi åbnede døren. Jeg prøvede at ryste det af mig, men tanken om de ukendte navne på bøgerne og Pernillas lakoniske indstilling til dem og deres arbejde, blev ved med at komme tilbage til mig og minde mig om, hvordan min tilstedeværelse i akademia indirekte bygger på andres fravær og – dermed - om min egen akademiske dødelighed.

Fornemmelsen af de fraværendes implicitte nærvær fik mig til at begynde at spørge mere explicit efter 'de forsvundne' og 'det manglende' i interviewene, og disse samtaler ledte til fortællinger om ubehagsfornemmelser og små ryk af epistemologisk akademisk prækaritet, der jog gennem deltagerne, når de blev mindet om det, Niklas kaldte "akademins slumpmässighet" dvs. fornemmelsen af ikke vide, hvorfor visse kolleger pludselig forsvinder. Gunnel sagde eksempelvis: "Ja det är ju ganska mycket vinna eller försvinna i akademin. Tyvärr, men så är det. Vissa, och då ofta de som har kontakter och kan spelet, sugs upp och andra, de som är lite nya i systemet och inte så säkra i sin roll, de försvinner" og Leila fortalte at hun "ibland drabbas av en sån där känsla av 'just det, han var ju också här en gång' när jag läser en artikel om [et emne som en tidligere kollega beskæftigede sig med lhb]. Och det kan vara lite olustigt att få den påminnelsen (…) för att han inte längre är här". Samme fornemmelse vidner Lydia om, da hun forklarede: "Det kan ju kännas lite… om man hittar en gammal bok eller avhandling som någon har skrivit – som inte är här längre – då blir det ju en lite märklig känsla,

typ: 'vad har hänt med den?', men annars tänker jag inte så mycket på att folk försvinner. Det är ju tyvärr så att vissa inte har det som krävs… och då tänker jag inte bara på intellektet utan också på nätverk och kännedom om fältet och kontakter och så."

I det sidste citat beskriver Lydia dels den mærkelige fornemmelse hun, ligesom jeg, får, når hun ser en bog som en tidligere, nu 'forsvundet' kollega har skrevet, og dels de vilkår, der medvirker til at strukturere hvem, der kan blive og hvem, der må gå. Visse har helt enkelt ikke det, som det kræver, at holde fast i sin plads (i form af både intellekt og netværk), mener hun, og det er, som det også fremgår af Gunnels kommentar, dem, der forsvinder og glemmes. At disse uafladelige ankomster og exits ikke er helt sporadiske, vidner Gunnels kommentar om. Dem, der er nye og ikke har kontakter og er usikre i sine roller (med andre ord de studieuvante, som i en meget lokal tillempning af Puars pointer[265] kan forstås som akademiske queers) sidder længst ude på pinden og tættest på risikoen for at forvises til positionen som den, hvis navn på bogryggene i Kisten giver overlevende kolleger en lidt mærkelig fornemmelse i maven. Det handler om at vinde eller forsvinde siger Gunnel, men det lader til, at dem, der forsvinder, alligevel ikke er helt væk. Deres tanker og indsatser, materialiseret i bøger og rapporter, dvæler i Kisten og hjemsøger institutionens gange, hvor de spreder urolige og mærkelige fornemmelser til folk som Leila og Lydia.

Fra sin diskrete plads i institutionsperiferien udøver Kisten både som symbol og fysisk plads indflydelse over sine omgivelser – som et bindeled mellem de endnu levende og vitale kolleger, dem på (kiste-)kanten og de nu forsvundne; spøgelserne. Alene med sin tilstedeværelse, og Pernillas rituelle tømning hvert femte år, hjemsøger Kisten Den Nye Institutions befolkning med påmindelser om risikoen for, at den meningsløshed, der er dødens (og 'systemets') også indbefatter deres eget arbejde. Vi kan sige, at tekstmasserne, der dvæler i Kisten, trækker sine forfattere med sig ind i det temporære mellemrum mellem at være og at have været kollega/akademiker/universitetsansat/forsker. At have sit navn på rapporterne på Kistens hylder er, med andre ord, et første skridt mod en symbolsk akademisk død, ligesom det, at skrive utilgængeligt/ikke-kommercielt kan betragtes som en bevidst flirt med døden (eller i et andet fortolkningsmodus: som en heroisk opgør med dødsmærket).

Fra kisten til kirkegården

En dag efter frokost fortæller Ivar om sin ambivalente holdning til sit "liv i akademin" og de uretfærdigheder, han oplever, at systemet frembringer. På den ene side elsker han sit arbejde og at bidrage til og udvikle Videnskaben. På den anden side oplever han, at universitet er elitært og udemokratisk. Han fortæller:
"Jag är väldigt medveten om att akademin, alltså mitt arbete, och de, ja privilegier eller vad man nu ska kalla det som följer med det, är byggt på en kyrkogård av fallerade projekt och, ja, kvarlevorna av duktiga kollegor som inte lyckats (…). Den känslan av att det skulle kunna

265 Altså objektet for en lokal og specifik udgrænsning og andetgørelse. Se forelæsningen i kapitel 3 for en udvikling Puars argument om den objektløse queerteori.

vara jag som åkte ut nästa gång är ständigt närvarande när jag är här och när jag pratar med kollegor… Det är lite ruttet på det viset."

I Ivars beskrivelse er verden udenfor akademia dødsmærket. Både åndeligt og korporligt. De, som ikke er "her" er forpassede til kirkegården og udenfor universitetsmurerne lurer "resterne" af de dygtige kolleger, der ikke lykkedes at holde sig fast. Og disse akademiske kadavere hjemsøger Ivar. De er konstant nærværende når han rører sig i gangene på sin institution. Med sin lidt rådne lugt, der sætter sig i næsen og på tøjet og er svær at få væk, forfølger de Ivar, puster ham i nakken og minder ham om akademias (og livets) eksistentielle usikkerhed. Spøgelsernes dvælen i Ivars bevidsthed kan forstås som en påmindelse om den konstante selektion, akademia bygger på og Ivars kommentar vidner om, at han er meget bevidst om dennes til tider uretfærdige karakter.

En lignende historie fortalte Carolin. Et par måneder inden vi mødtes til interviewet, havde hun været til en julefest hos præfekten på hendes institution. Til festen var, blandt mange andre, også en tidligere kollega, som havde søgt, men ikke fået forskningspenge og derfor efter et par år som vikar havde været nødsaget til at stoppe sin akademiske karriere. Carolin fortalte, at hun snakkede kort med kollegaen, men ellers undgik ham resten af aftenen. Da jeg spurgte hvorfor, svarer hun: Det kan bli lite sådär – reality check – när man träffar en tidigare kollega som lämnat den här världen och som kanske gör något helt annat än att forska… Här ser och hör man ju bara de kollegor som klarar sig och det kan vara lite sådär – alltså, ja, lite obekvämt, att bli påmind om att det ju går runt en massa folk därute som inte klarat det och att vi kanske har våra jobb på deras bekostnad. Och att det kanske skulle kunnat vara tvärtom! Annars är det ju mer att man jämför sig med de som presterat ännu bättre…" I citatet installerer Carolin, ligesom Ivar, sin gamle kollega i en position som (akademisk) spøgelse. Han har forladt denne verden og går nu rundt "derude" og gør hende ubekvem med sine påmindelser om akademias (og livets) uretfærdigheder og om, at Carolins karriere hverken er omkostningsfri eller given, hvilket lader til at være en indsigt som hun gerne ville være sluppet for. Carolin er vant til at måle sig mod de kolleger, der omgiver hende til hverdag og som klarer sig godt, men i konfrontationen med den ikke-succesfulde spøgelseskollega leder netop dennes (eller i Ivars tilfælde, disses) fravær i "denne verden" til et meget præsent ikke-fysisk nærvær, blandt de 'levende' (modsat – eller analogt med - Kisten, der jo var nærværende, men blev en reminder om et (potentielt) fravær). Påmindelsen om kollegaens fravær leder til en undren, en tanke, et reality check hos Carolin: Det kunne have været omvendt! Måske fornemmer hun samme rådne lugt som Ivar, når hun ser sin spøgelseskollega til festen og orienterer sig derfor mod sine levende og vitale kolleger i det akademiske fællesskab? Måske lurer frygten for, at selv blive ramt af lugten, dødsmærkes og diskret forvises til den akademiske gravplads, hvis hun kommer for tæt på? Eller også er det bare ubekvemt at forholde sig til en anden verden end denne?

I det, der fortrænges, gemmes væk og forkastes opstår hjemsøgelsen. I Ivars og Carolins fortællinger om dem, der ikke er i livet, dem der mangler på deres institutioner, fremmanes også deres egne historier om rædslen for at falde igennem i et stadig mere neoliberaliseret akademi. Spøgelserne bliver (i stil med Kisten) de (usynlige) Andre, der i glimt både gør Carolins

og Ivars egne førsteheder synlige, men som også påminder om dens flygtighed. Endnu er det dem, der færdes levende i akademias gange, men når gravstenene på kirkegården begynder at røre på sig eller når døren til Kisten klaprer og truer med at sprænges af alle glemte indsatser som spøgelseskollegerne har udført, bliver det akademiske livs flygtighed svær at ignorere. Som Kongen i Hamlet behøver de akademiske spøgelser ikke gøre meget andet end at vise sig for at overlevere sit budskab. Med sin åbenbarelse afbryder de den stilhed gældende spørgsmål om første- og andenhed - nærhed og fravær, som deres ikke-tilstedeværelse har forårsaget. Den udskiftes med et diskret brus, en ubehagelig lugt eller en lille enerverende tinitus-tone i baghovedet på de endnu levende. En reminder om, at der er noget råddent i akademias rige… Men mødet med spøgelset er også en slags opvågning fra den virkelighed, der ellers præger Carolins hverdag i akademia, hvor det altid er det intern-akademiske kollegiale forhandlinger og sammenligninger, der dominerer synsfeltet. Den tidligere kollegas spøgelse fungerer dermed også som en påmindelse fra 'realiteterne' – og placeres således diskursivt i 'den virkelige verden' hvormed akademia reduceres til en arbitrær boble, til og med mere virkelighedsfjern end spøgelset. Hvor Ivar ækvivalerer den ikke-akademiske verden med døden bliver den i Carolins version en slags avatar – både de (akademisk) dødes rige, men samtidigt også dér, hvor virkeligheden findes.

"ändå lite creepy"

På en after work med nogle kolleger og mig fortæller Noura en historie, der minder lidt om Carolins. Det handler om at hun pludselig var stødt ind i en tidligere kollega i kontorgangen på den Klassiske Institution:

> "Det var en jättemärklig situation. Han och jag hade tävlat om samma anställning kan man säga och så plötsligt… alltså det var jag som fick den och ganska kort tid efter försvann han. Alltså inte till en annan institution utan han gav upp alltihop kan man säga och började jobba i butik eller något sånt i stället och vi såg honom typ aldrig igen… (Anette, Anna-Karin og Sara mumler bekræftende) Men så plötsligt stod han där mitt i korridoren utanför Lars rum alltså tre år senare och jag bara… alltså jag blev helt stum och stel och det kändes… alltså inte bra, det kändes obehagligt för vi hade ju typ glömt bort att han existerade, och han såg som lite… alltså lite skum ut och han bara stod där och tittade på mig. Och jag tänkte 'vad händer nu liksom?' men sen gick dörren upp och han försvann", "Det låter jätteskumt" siger Anna-Karin og Sara foreslår at han nok skulle diskutere noget med Lars (præfekten) og tillægger: "men ändå lite creepy att stå sådär tyst och titta på dig… man undrar ju vad det betyder". "Han är säkert fortfarande arg" slår Valentina fast. Der bliver for et øjeblik stille ved bordet, og det er som om, aftenen aldrig rigtig kommer op i omdrejninger igen.

Episoden ovenfor var den eneste gang, jeg under mine besøg på de to institutioner hørte den type af tematikker (at nogen må forsvinde for at andre kan vinde), diskuteret spontant blandt deltagerne. Jeg forsøgte mange gange aktivere denne type af samtaler, men generelt blev mine forsøg hurtigt lukket ned. Den spøgelsesagtige gamle kollega kunne altså Noget, som jeg ikke kunne. Når den gamle kollega, der før var til stede på samme præmisser, som alle andre på institutionen, vender tilbage, er det i en skummel og creepy variant, der vækker

frygt og undren. Han sætter sig på Nouras sanser, så hun bliver stum og stiv og fyldes af et udefineret ubehag, fordi hun havde glemt, at han eksisterede. Saras spørgsmål om, hvad spøgelseskollegaens tilbagevenden mon kan betyde, (og Nouras 'hvad sker der nu?') kan forstås på flere måder. For det første kan det læses meget konkret; Hvad betyder det, at den tidligere kollega er tilbage i gangene på institutionen? Skal han begynde at arbejde her igen? Betyder det færre undervisningstimer til mig? Har han fået forskningsmidler? En anden tolkningsmulighed er, at Saras og Nouras spørgsmål var mere abstrakte og eksistentielle og skulle forstås som en invitation til en diskussion af, hvad det betyder, når noget uventet sker? Hvad betyder det, når nogen, man har glemt og afskrevet som diskursivt død, pludselig dukker op igen? Hvad betyder det, at være levende når andre er døde? Hvis vi med hjælp af

Gordon skal sige noget om det, kan vi først konstatere, at hjemsøgelsen altid sker af en årsag. På baggrund af noget, der ikke står rigtigt til - en (oplevet) uretfærdighed. Læst således kan spøgelseskollegaens 'funktion' være, at påminde Noura om det akademiske livs forgængelighed. Denne påmindelse og den creepyhed, han spreder, giver Noura ubehagsfornemmelser, måske fordi den indirekte tydeliggør hendes position i et symbolsk biopolitisk system, hvori sikringen af hendes liv, fremtid og karriere skete på bekostning af hans ditto. Da hun blev indfoldet i sikkerheden og fællesskabet, røg han ud og siden har han befundet sig i periferien af Nouras og de andres bevidsthed. Hverken synlig eller relevant at forholde sig til. Når han så pludselig vender tilbage til den plads, som han tidligere forvistes fra, kan det måske være et varsel om, at forandringer er på vej. Tilstanden er måske ikke animeret endnu, men Den Anden Side er begyndt at røre på sig…

Noura, Sara og Anna-Karin hjælpes i episoden skyndsomt ad med at tilbageføre det ubehag, som påkaldelse af en bevidsthed om ulighed, genererer, til spøgelset, ved at udpege det/ham som skummel og creepy, men det er alligevel som om, den indsats som det indebærer, at udgrænse (visse) andre som ikke-sørgbart kød, for at bevare sin egen status som 'liv', sætter sig på samtalen og gør det svært at gå tilbage til den glade stemning, der rådede inden Noura tog episoden op. Spøgelset har leveret sit budskab. Vi drikker vores øl op og går hjem hver for sig.

At besejre døden - zombie eller Jesus?

En anden måde at omgå(s) døden kan være at genopstå fra den. Nouras og Carolins historier kredsede om kolleger, der på forskellig vis foldes ud af det akademiske liv og gøres til spøgelser, der af og til viser sig og varsler ubehag, men i grunden beholder sin status som 'ude af denne verden'/død. Nu skal vi inddrage en historie om et særligt tilfælde, hvor et sådant spøgelse ikke accepterer sin svævende tilstand, men vender tilbage til 'livet' (dvs. akademia). I løbet af interviewet med Gunilla, spøger jeg, om hun har haft kolleger som ufrivilligt har måtte afslutte sine forskningskarrierer. Hun tænker sig længe om og siger først "ja det har ju varit en del, men det är ju bara en del av livet här. Det är hård konkurrens och folk försvinner. Jag kommer nästan inte ihåg alla som har kommit och gått". Vi snakker lidt om det specielle at glemme folk, der har været en del af ens hverdag, og så kommer Gunilla pludselig i tanke om en gammel kollega fra en anden institution, Torsten, som også 'forsvandt' fra akademia, men som siden vendte tilbage: "Han hade varit borta hur länge som helst. Inte publicerat eller

hörts av på något sätt. Helt död liksom. Men så plötsligt efter kanske 14 år så återuppstod han ur ingenstans. Plötsligt var han överallt – i alla medier, på alla konferenser och uttalade sig om allt möjligt. (…) Och det enda vi kunde konstatera var att han inte hade uppdaterat sin analys alls under alla åren."

Hvad indebærer det at besejre døden? I Gunillas fortælling hører vi først, hvordan hun ikke kan huske de mange, som har passeret revy og forsvundet fra hendes arbejdspladser gennem årene. Døden er en del af livet, konstaterer hun lakonisk (eller måske snarere; med Mbembes (og Ivars) ord: Nogles akademiske død er en del af andres akademiske liv) og konkurrence er en del af akademia. At færdes blandt spøgelser er således et vilkår man må acceptere, mener Gunilla, hvis man vil blive hængende. Når hun siden kommer i tanke om Torsten, der trodsede dette narrativ og pludselig genopstod 'fra ingenting' anes en smule bitterhed over den plads han, trods sin tid som spøgelse, beredes i både akademia og offentligheden. Spørgsmålet om, hvordan han kunne komme tilbage til 'livet' lurer i kulissen. Hvordan kunne han omgå de regler, der definerer liv og død i akademia? Hvordan kunne han, der ikke engang havde opdateret sin analyse, uden forvarsel dukke op, tage plads og ukritisk blive hyldet af folket? Dette brud med den herskende dramaturgi for 'livet her' – i hvilken nogle dør og forpasses til en tilværelse i marginalen, hvorfra de muligvis kan spøge lidt i de akademiske kulisser, men ikke vender tilbage og kræver/gives anerkendelse – lader til at forstyrre Gunillas ordenssans. Den genopstandelsesfigur, som Torsten beskrives som, passer ikke i den meritokratiske fortælling om den konstante konkurrence (om forskningsmidler, ansættelser, undervisning osv.) der udskiller de dygtigste og mest talentfulde forskere til en plads i livet og samtidigt diskret folder alle andre ind i døden. I historien om Torsten perverteres denne fortælling, så han ikke alene trodser de regler, der umuliggør en genopstandelse, men også samtidigt hyldes for og beredes plads og legitimitet i offentligheden og på konferencer med en analyse, der af Gunilla og hendes (endnu levende) kolleger, diskvalificeredes allerede for 14 år siden.

Som læser kan man måske forestille sig, at denne genopstandelse, denne overvindelse af døden og betvingning af den offentlige opinion ville indgyde respekt. At Torsten ville læses som en slags akademisk Jesus, der trodser de love om liv og død, man ellers troede var lige for alle i akademia, men som antydet ovenfor, er det ikke tilfældet. Tværtimod lyder Gunilla lidt foragtfuld, når hun fortæller om Torsten. Lidt komisk fremstår han jo, når han udtaler sig om alt muligt med sin gammeldags analyse og er det ikke lidt suspekt at han hele tiden skal være med i medierne? I stedet for Jesus læser Gunilla snarere Torsten som en zombie – en levende død, der alene gennem sin tilstedeværelse forurener, de logikker, som det akademiske liv er underlagt. Den, der en gang er blevet udelukket og diskursivt dødeliggjort ved ikke at passe ind på de præmisser, organisationen fordrer, skal, i de levendes diskurs, kende og acceptere denne ikke-levende plads som sin. Med sin lidt distancerede tone er det, som om Gunilla prøver at trykke Torsten tilbage til sin tilværelse i skyggerne. Jo, måske er han genopstået, men han er ikke levende på samme måde som os – Os, der er kritiske, opdaterer vore analyser, er bevidste om hvilke sammenhæng vi bliver set i osv. Gennem denne distancering kan Gunilla fastholde sin position som mere akademisk levende end Torsten og som den, der sætter præmisserne for, hvad et 'rigtigt' akademisk liv indebærer. En besejring af døden er ikke nok – for at vende tilbage til det akademiske liv kræver, forstår man, også en bemestring

af positioner, der signalerer seriøs (ej populistisk) og kritisk (ej fastlåst) forsker, hvilket bidrager til at positionere Torsten som snarere zombie end Jesus.

Hillevi, the friendly ghost

Spøgelsernes funktion er, som tidligere betonet, aldrig entydig. Vi skal gå lidt videre og se på en anden historie, hvori spøgelset bestemt ikke er stille, men derimod blander sig i de daglige gøremål og stiller krav.

Ewa er meget succesfuld forsker i sit felt. Sammen med sin med sin nære ven og kollega Hillevi, havde hun flere store anerkendte forskningsprojekter, men pludselig en dag omkom Hillevi i en bilulykke på vej hjem fra arbejdet. Ewa beskriver hændelsen som et chok og det efterfølgende forløb som "ett stort svart hål" og forklarer, at det først er det sidste år, fire år efter ulykken, at hun rigtig kan holde ud at tænke på Hillevi og deres samarbejde igen: "Vi var väldigt nära. Både som kollegor och som vänner och mycket av det vi gjorde och skrev, skrev vi tillsammans. Alltså satt tillsammans och skrev. Det har jag aldrig kunnat göra med någon annan. (…) Och när hon då var borta så blev det först som en sorts fantomsmärta när jag skrev. För att jag saknade henne så och var så van att bolla alla idéer och tankar med henne. Och det har tagit nästan fyra år att komma vidare."

Beskrivelsen af savnet efter kollegaen som en fysisk smerte i en amputeret eller lammet legemsdel er interessant, fordi den dels indikerer den intellektuelle og følelsesmæssige nærhed mellem Ewa og Hillevi og dels de måder, det åndelige akademiske arbejde altid i nogen grad er forankret i kroppen. At de to var tætte, skal nok både forstås både emotionelt og fysisk. Inden Hillevis død sad hun og Ewa sammen, side ved side, og skrev fælles tekster og diskuterede ideer og indfald. Når Hillevi nu er væk, mangler hun både intellektuelt og rent fysisk ved siden af Ewa i skriveprocessen, hvilket giver hendes humanistiske (og derfor populært forstået 'åndelige' og 'immaterielle') arbejde en konkret (men dog fantom/spøgelsesagtig) fysisk-kropslig dimension. Men savnet og smerten kan også forstås som udtryk for at Hillevis spøgelse dvæler i Ewas arbejde og hjemsøger hendes tanker:

> Sedan Hillevi gick bort så kan jag ibland… alltså det kanske låter konstigt, men jag kan liksom höra hennes röst i mitt huvud när jag skriver. Det blir som att hon skriver genom mig. Att hon säger åt mig vad jag ska göra… jag förstår att det låter knäppt, men det är så jag upplever det. Vi arbetade ju väldigt nära innan, så det… men ibland när jag läser tekster jag har skrivit så känns de inte som 'mina' utom som hennes, förstår du? Trots att hon varit död i, ja, vad blir det? fem år nu… och det är inte bara jag, utan flera kollegor här har påpekat att mina tekster ibland låter väldigt mycket Hillevi.
>
> L: Hur känns det? Är det läskigt?
>
> Ewa: Nej, alltså nej, det är det inte. Mer konstigt, men faktiskt också fint på ett sätt. Som att jag plötsligt fått en extra hjärna… (…) Och det är rätt så påtagligt, så ibland känns det som att det mest rimliga vore att skriva hennes namn som medförfattare på mina artiklar, men det går såklart inte. Folk skulle ju tro att jag helt förlorat konceptet.

Hvordan kan vi forstå Ewas fornemmelse af Hillevis tilstedeværelse i hendes hjerne og tekster? Måske dukker hun op for at trøste og støtte Ewa, der har været igennem en længere depression og arbejdsmæssig regression efter Hillevis bortgang. Den høje produktionstakt og internationale gennemslag, som Ewa og Hillevi opnåede, blev abrupt afbrudt, da døden kom imellem dem. Siden var det, som nævnt, som om Ewa befandt sig i et stort sort hul og det har været en svær vej tilbage til arbejdet. Men siger Ewa: "En grej som hjälpte mycket var, att vårt arbete fortfarande var efterfrågat. Att vi blev citerade och använda. Då kändes det som att vi i alla fall hade hunnit göra något meningsfullt."
Selvom hun er fysisk død kan Hillevi altså i nogen udstrækning stadig tilhøre de levende i akademia. Modsat de spøgelser, som Noura og Carolin fortalte om, der ikke efterlod nogle spor og derfor var uventede og skræmmende, når de vendte tilbage, er Hillevis navn og virke fortsat nærværende og 'levende'; Hendes arbejde vedbliver at fluktuere og generere nye tanker blandt kolleger verden over og hendes skrivestil og måde at tænke på er blevet hængende i Ewas hjerne og fortsætter at inspirere, guide og udfordre. Hillevis død (fysisk, men ikke åndelig) kan således forstås som en omvendt spejling af de andre spøgelser – der beskrives som åndeligt, men ikke fysisk døde, og kan måske sige os noget om forskellen på at forstås og ikke forstås som hjemmehørende i en given kontekst (her: akademia)? Om hvem, der opfattes som sørg-bare, og hvem, der må forstås alene som 'kød' (og derfor usørgbar). Hvor de implicit studieuvane spøgelser hos Noura og Carolin diskret henvises til en tåget periferi af ikke-liv, der omgærdes af en nødvendighedsretorik (nogle er nødt til at forsvinde, for at andre skal få plads), hyldes, sørges og – ikke mindst - huskes Hillevi, den velsubjektiverede og velintegrerede akademiker og den videnskabelige verdens diskursive muligheder for at trodse opdelingen mellem død og levende aktiveres for at opretholde hendes status, således at 'den immaterielle Hillevi' posthumt kan foldes tilbage ind i 'det immaterielle liv'.

Modsat Torsten, hvis genopstandelse i Gunillas fortælling ikke vækkede varme følelser, og som jeg derfor foreslog at læse som en zombie, kan Hillevis immaterielle dvælen måske forstås som eksempel på en Jesusfigur, der snarere end at forsvinde helt, transformeres til en anden tilstand som død (men ikke borte), hvorfra hun fortsat kan 'være til stede' og øve indflydelse over det akademiske liv. Foruden disse politikker af hyldest, dødsforagt og sørgbarhed, er der en anden aspekt i Ewas fortælling som jeg finder interessant at samle op. Det handler om oplevelsen af at have tilgang til en ekstra hjerne, som Ewa beskriver, at hun får gennem sin (tidligere) tæthed med Hillevi. Læses denne passage lidt mere jordnært end ovenstående, kan beskrivelsen forstås som en måde at tale om den kropslige kundskab og uforklarlige viden, der kommer af mange år i akademia og – måske – af positionen som studievant.
Denne antagelse kommer af, at historien om Hillevi kom som respons på mit spørgsmål til Ewa om, hvad hendes studievante baggrund har betydet i hendes karriere. Ligesom de fleste andre deltagere, er Ewa ikke så interesseret i at diskutere dette og svarer: "nej det, det finns det inte så mycket att säga om… [uhørligt] det är helt andra saker som spelar in för mig. Det är lite mer metafysiskt än så, haha!" Som forsker var det svært, at ikke lade sig lokke til at glemme sit oprindelige spørgsmål af en invitation som denne, så jeg slap mit interviewmanuskript og spurgte, hvad Ewa mente med metafysik og fik historien om Hillevi udfoldet. Nu, når jeg efterfølgende læser passagen, tænker jeg, at det også er muligt, at forstå hele historien som Ewas respons til mit initiale spørgsmål. Som en måde at tematisere privilegier og succes uden

at aktivere hverken en lidet smigrende selvhævdelsesdiskurs eller acceptere det, jeg antager, at hun (i lighed med majoriteten af deltagerne) opfatter som min betonstrukturalistiske førstehedsinterpellation. Det er en måde, at placere årsagen til akademisk succes helt udenfor subjektets rækkevidde – at gøre den svævende, tilfældig og metafysisk. Og måske også en måde at generere stilhed om det, Ewa ikke vil diskutere? Uanset hvilket, var strategien effektiv, for hvem siger nej til en god spøgelseshistorie?

Spørgsmålet, der følger denne læsning, er naturligvis, hvorfor det er så vigtigt at aflede mit spørgsmål? Hvorfor vil en succesfuld forsker som Ewa hellere henvise til spøgelser og metafysik end overhovedet diskutere, om hen befinder sig i en privilegeret position?
For at undersøge dette, kan vi inddrage Göran, der som respons på mit spørgsmål om baggrundens betydning også vender sig til metafysikken og forklarer sin succes gennem en fortælling om, hvordan han som ung student oplevede at kunne læse sine underviseres tanker.

Tankelæseren Göran

I vores samtale om hvad det var, der instinktivt gjorde, at universitetet føltes som 'hjemmebane' for Göran, da han som ny student satte foden i forelæsningssalen for første gang, giver han et interessant svar. Udover de i materialet gennemgående henvisninger til kundskabstørst og litteraturinteresse, forklarer han, hvordan han som student oplevede, at kunne gå ind i den undervisende professors hoved og læse hans tanker og derved give det forventede svar på de spørgsmål, der blev stillet:
"När jag lyssnade på vad vissa av mina medstuderande hade att säga, så var det som att jag redan visste vad professorn skulle säga om det. Att jag redan förstod hur han tänkte och uppfattade det som hände. Och ibland hann jag före och sa just det som han [professoren] skulle säga, och då kände jag ju att han blev nöjd och uppskattade att jag fanns där." Göran fortæller om dette i en nøgtern tone og lader ikke til at finde sine evner for tankelæsning specielt opsigtsvækkende. Det er selvfølgelig oplagt, at forstå denne forklaring til Görans succes som student som en metafor for den studievanthed og akademiske hjemmevanthed, som jeg spørger efter, men i så fald det er ikke en metafor, som Göran selv anstrenger sig for at synliggøre. Skal vi tage Göran på ordet, så er han tankelæser og tilskriver denne evne en stor del af æren for sin karriere. Nogle får, som Ewa, hjælp af kollegiale spøgelser og andre læser tanker.
Alina har en lignende erfaring: "Det är något lite oförklarligt i det. Lite spooky nästan. Ibland så vet man bara vem som är bra [af studenterne, lhb]. Helt instinktivt… man bara känner på sig det. Innan någon har sagt något. Och det stämmer varje gång. Det är lite av ett sjätte sinne det där…" Både Görans og Alinas kommentarer tyder på, at der er en form for magi i luften, når forelæseren møder studentergruppen for første gang. Positioner etableres, tegn og symboler udveksles, tanker læses. Oversat til en mere rationel logik kan dette forstås som, at Alina besidder et Bourdieusk blik for klasseforskelle/selvsikkerhed, der gør det muligt for hende at bedømme studenternes habitus alene på deres udseende – og at Göran netop var sådan en student, der qua sin habitus blev genkendt som autentisk/"bra" af sin tids Alina – samt at der sandsynligvis er et stort element af performativitet i netop det, at interpelleres som 'god' student – en slags social magi, der gør, at de, der opfattes som 'gode', også har stor chance

for at blive det. Derfor foreslår jeg i det mindste også læse Görans clairvoyante evner som en måde at forklare den – måske uforklarlige – doxa/praktiske sans der følger af studievanthed og som ikke kan udlæres eller demokratiseres. Der er nemlig, i Görans historie flere tanker, der bliver læst (og (i mit analysemodus): privilegier, der bliver givet videre). Men for at fange dem, skal der flere tidsakser i brug, for der er tale om flere simultane (tanke)tråde, der trækkes mellem personer på tværs af tid og rum og tilsammen danner den epistemologiske knude, som er Görans situerede position og plads i et professordynasti.

For det første er der naturligvis Görans studenter-jeg, der læser sin daværende professors tanker, hvilket giver ham adgang til noget, der allerede er konceptualiseret som hans hjemmebane. Det er det blandt andet i kraft af hans fars professorat i samme emne, og at faderen har ladet Göran forstå, at han gerne så, at sønnen fulgte i hans fodspor. Selvom det aldrig artikuleres så tydeligt, fortæller Göran "jag visste ju såklart vad han tänkte om detta [at Göran skulle forfølge en karriere i samme fag som faderen] och jag hade aldrig någon anledning att tycka annorlunda än honom". Det er således ikke første gang Göran læser tanker, da han sidder som student til forelæsningerne. Han er allerede qua sin far indskolet i professorers tankegange, ligesom det lader til at den undervisende professor og faderen, der begge identificerer Göran som én, der passer ind i akademia og har potentiale, har udvekslet eller i alle fald synkroniseret sine tanker – i identifikationen af ham som et godt 'emne'. De forskellige tråde af tankelæseri forstærker og bekræfter således hinanden i Görans autenticitet.

Videre lader professorens og frem for alt faderens hoved til at have rullet frem til dagens Göran: "Nu när jag sitter här i detta kontor som min pappa också hade, så är det ju lite grann som att han är med mig när jag jobbar. Det är ju något väldigt speciellt med det som… jag skulle inte säga att jag har påverkats av honom så direkt i mitt karriärsval, men nu när jag är här där han också var så är han ju med mig på något vis i det jag gör, det jag tänker… han finns lite grann i väggarna kan man säga". At faderen sidder i kontorets vægge kan både forstås helt konkret i form af et stort portræt, (som Göran viser mig, da vi sætter os for at starte interviewet) og mere subtilt som et udefineret nærvær og en stemme i Görans tanker. Og man kan få på fornemmelsen, at historien i Görans tilfælde er ved at gentage sig selv. Foruden at han lader til at indtage og praktisere en professorposition, der lægger sig tæt op ad den, han selv som ung student observerede hos sin far, så venter også Görans egen søn videre ude i fremtiden. Hans tanker har Göran dog ikke helt så let ved at læse: "Jag vet ju vad han tycker, men det är inte helt lätt att hänga med, det är lite komplicerat för honom. Jag tror att han är rädd att gå direkt i mina fotspår, även om det aldrig var frågan om att inte hålla på med [det samme fag som Göran, lhb]."

Clairvoyancen er således ikke et værktøj, der er forbeholdt de initiale inkluderingsmekanismer, men derimod noget, som Göran bruger både fremad og bagud i tiden og stadig lader til at have glæde af i sit arbejdsliv, også nu, hvor han selv indtager professorpositionen og måske selv får sine tanker læst af stræbsomme studenter? Da jeg spørger om dette, siger han:

Ah ja, jag känner igen det där idag. Ibland, fast väldigt sällan numera, kan det finnas enstaka studenter som liksom lyckas ta orden ur munnen på mig och säga just det som står på nästa [powerpoint lhb] slide – eller en poäng, som jag trodde var min egen.

L: Vad tänker du då, när det händer, vad…?

Göran: Jag blir lite glad. Det gör jag. Att det fortfarande finns lite… alltså den typ studenter som är på hugget och – vad ska jag kalla det? – är kunniga och snabbtänkta, det… det gör mig glad. Det ger lite hopp… men det är ju väldigt sällan numera, så jag kanske framförallt blir förvånad när det händer, men det är såklart väldigt positivt

L: kan du… kan du säga något om vilka studenter det är? Är det en speciell typ?

Göran: haha, neeej, det kan man inte bara säga! Det är, det kan vara alla möjliga… men om jag ska säga något, så är det främst… nu får jag akta mig, det är nog främst… nej, man kanske kan säga att det är studenter som är ganska klassiskt skolade som jag var, alltså som, vad ska jag säga, som vet vem Sartre är, som är läslystna helt enkelt. De har ett försprång där, tror jag"

L: in i ditt huvud?

Göran: in i mitt huvud ja, haha! In i mina tankar…

Jeg kan, når jeg læser disse uddrag, ikke lade være med (igen) at overraskes over Görans afslappede indstilling til det uforklarlige, at nogen kan læse (hans) tanker. Men uanset om tankelæsningen skal forstås bogstaveligt eller som om ikke en metafor for, så en association til, den studievante doxa, bliver det i uddraget ovenfor tydeligt, at Göran er bevidst om, at evnen ikke er helt tilfældigt fordelt. Nu skal jeg passe på, siger han, når han skal udpege, hvilke studenter, der har et forspring ind i hans tanker. Det tyder på, at han er bevidst om, at han bevæger sig på grænsen for, hvad der kan rummes indenfor den legitime diskurs i akademia. Ligesom han i passagen ovenfor var påpasselig med at understrege, at faderen ikke har påvirket ham i karrierevalget, lader det til, at det er vigtigt at ikke entydigt udpege visse studentpositioner som de potentielt bedste tankelæsere (med alt hvad der i Görans fortælling heraf følger af akademiske karrieremuligheder). Måske skyldes disse påpasseligheder, at en erkendelse af baggrundens betydning (ift karriere og tankelæseri/doxa) risikerer at bryde med den neutralitetsfortælling, som jeg ridsede op tidligere og som samtlige deltagere i nogen udstrækning er investerede i? Eller af, at en sådan udpegning uundgåeligt vil indebære en ikke-udpegning (og derved en potentiel udfoldning) af andre fra det akademiske fællesskab. En praksis som få, qua neutralitetsfortællingen, ønsker at forsvare.

Det interessante her er dog ikke, mener jeg, hvorvidt studievante studenter har forspring til Görans tanker (som metafor for akademia i stort). Jeg tror at henvisningerne til Satre og

'klassisk skolning' for de fleste læsere vil vække den slags associationer. Det interessante er snarere, mener jeg, hvorfor det for Göran er så kontroversielt at sige, at ulighed eksisterer, at han hellere trækker på metafysiske (og højst uvidenskabelige) forklaringer til sin karriere? Ligesom i tilfældet med Ewa og hendes ekstra hjerne implicerer tankelæsermetaforen en form for neutralisering af baggrundens betydning og trækker i stedet på en diskurs om Görans (meget) særlige evner, der kvalificerer ham til den karriere, han har fået. Effekten af begge disse strategier er en afpolitisering og ansvarsfraskrivning af de positioner, den talende selv indtager og dermed en legitimering af bestående ulighed. Læst i dette modus kan metafysikkens og spøgelsernes overraskende, men utvetydige nærvær i materialet måske især forstås som (nye) måder at italesætte de enerverende påmindelser om akademias uretfærdighed, som jeg (og tilstedeværelsen (ligesom fraværet) af 'de Andre') insisterer på at fokusere. Spøgelseshistorierne giver sproglige gevandter at (for)klæde uligheden i, æteriske gevandter, der ikke afviser uligheden og baggrundens betydning for akademisk succes direkte, men som gør, at de havner behændigt udenfor det mest centrale synsfelt i diskussionerne. Ud i de periferier, hvor spøgelserne bor og hjemsøgelserne tager afsæt.

***

Jeg vågner med et sæt af en kold vind, der fyger gennem loftrummet, blæser stearinlyset ud og et vindue op, og forsvinder ud i natten. Der er helt mørkt omkring mig og det er kun lyssprækken fra døren og månelyset over parken, der indikerer, hvor jeg er. Min krop er kold og stiv af at ligge på det ujævne scenegulv og jeg rejser mig desorienteret op og stavrer mod lyset fra trappen. På vejen over gulvet får jeg en klar fornemmelse af, at der er flere til stede i rummet, og spørger, frit efter Horatio 'Hvem er du, som flyver omkring og forstyrrer midt om natten?' og lægger efter endnu en stund af stilhed til 'Tal, for himlens skyld, tal!'. Men jeg får ikke noget svar og tænker at den, der flagrer omkring, enten ikke kan sin Shakespeare eller har storhedsvanvid og tror, at hen er Kongen. Jeg går ud på trappen og ned mod varmen igen.

I observationsgangens arkiver

Jeg har fremskudt oprydningen og gennemgangen af materialet i observationsgangen alt for længe. Konsekvent taget samtalekorridoren for at undgå at snuble over de store bunker af feltmateriale, der fylder mapper og ringbind og hober sig op i alle hjørner og kroge i den sniklede observationsgang. Der er notater, fotografier, kopierede dokumenter, logbøger, konferenceplancher, bøger, som deltagerne har skrevet, flyveblade fra en aktion, der blev organiseret af et netværk mod stiftelsesreformen[266] på Den Nye Institution, tomme Läkerol-æsker, en trøje jeg ofte havde på under observationstiden, en digtsamling af Inger Christensen og meget mere. Da jeg endelig tager mig sammen og går ind i gangen, slås jeg næsten direkte af den tunge og kritiske stemning, der præger både materialet og mine minder fra indsamlingen, og mens jeg bladrer i nogle ringbind og stiller dem i rækkefølge på gulvet, tænker jeg på, hvor stærke mine ubehagsfornemmelser var under tiden, mens jeg fulgte efter og byggede alliancer med de deltagere, som jeg nu på behagelig afstand kan underkaste en kritisk analyse. Dengang jeg var midt i deres institutionelle hverdag, fulgte deres gøremål og lyttede til deres ræsonnement om dette og hint så åbent og ukritisk,

266 I samme periode som en del af interviewene blev foretaget, fremlagde den daværende Regering et forslag til en stiftelsesreform af svenske universiteter. En reform, der ville indebære, at universiteter og högskolor ville kunne omdanne sig til stiftelser, og derved vinde større autonomi end de har som offentlige institutioner i dag. For eksempel ville de kunne tage imod donationer, eje virksomheder, opbygge egne økonomiske ressourcer, ligesom reformen skulle forenkle visse former for internationalt samarbejde. I departementspromemorian (Ds 2013:49), der udgør grunden til forslaget, fremkommer det, at det er "de särskilda behoven av självständighet, flexibilitet och ökad internationell konkurrenskraft för vissa universitet och högskolor på högskoleområdet som motiverar reformen".

jeg kunne, var det svært at værge sig for de associationer og formodede alliancer, denne positionering medførte[267]. I mit observationsarbejde indgik at overhøre bagtalen, nedgørelse og hån af kolleger og/eller studenter uden at reagere, ligesom det prægedes af at skulle håndtere og parere modvilje, vrede og fejlagtige antagelser om mig, min videnskabelighed og mit projekt. Det var både fagligt og emotionelt en anstrengende periode, der prægedes af en fornemmelse af hjemløshed, fordi mine intentioner med den igangværende undersøgelse i så høj grad kolliderede med de loyaliteter, der udkrævedes af mig for at få tiltræde til de rum, jeg ville analysere. "Men," tænker jeg, "en vis selvpåført friktion er måske nødvendig for at holde blikket skærpet, selvom det i dag, når jeg tænker tilbage, fremstår som en høj pris. Jeg kaldte jo faktisk en del af min metode for bevidste glædesdrab og det kan man selvfølgelig ikke gøre, uden at regne med ballade."

Ang. bevidst glædesdrab

Jeg griber en mappe, hvorpå der står 'glædesdrab' og læser fra mine notater og reaktioner umiddelbart efter jeg første gang var nødt til at afbryde et interview, fordi jeg bevidst havde presset på med spørgsmål om betydningen af baggrund, privilegier og førstehed, selvom deltageren, Margareta, tydligt signalerede, at hun ikke ville snakke om det.

> **Bevidst glædesdrab** (post interview med Margareta):
> Interviewet havarerede fuldstændigt. Har det elendigt og føler mig som universets værste forsker. Men hvad havde jeg egentlig forestillet mig??? Målet og meningen med et glædesdrab er jo aldrig andet end dårlig stemning. "To make everyone a little less happy", som Kinciad siger[268]. Men Ahmed skriver jo faktisk også, at konflikterne eventuelt kan generere en opmærksomhed på lykkens ulige distribution og – måske – en selvrefleksion hos den 'dræbte' og det var der, jeg håbede at vi skulle komme hen. Jeg troede, at jeg ville kunne vende glædesdrabet til en sprække i samtalen, der ville kunne lede til nye horisonter og Margareta glad ville tage imod min invitation til kritisk at diskutere hendes privilegier, hvorefter vi begge ville rejse os, emanciperede og berusede af den berigende samtale. Det skete ikke. I stedet trodsede jeg alle hendes signaler, ligesom mine egne kropslige reaktioner af skam, sved og bæven og pressede på med spørgsmål, der Ahmedsk udtrykt var både metodisk, orienteringsmæssigt og måske også etisk *out of line.*

Da jeg genlæser notatet strømmer frustrationen fra glædesdrabssekvenserne i interviewene over mig igen og jeg stopper hurtigt dette og de omkringliggende ringbind ned i den sorte skraldesæk, jeg har medtaget til ubrugeligt materiale. I mit hoved genoplever jeg skammen over at have brudt mod den usynlige kontrakt om venlighed og forståelse, der bør kendetegne et kvalitativt forskningsinterview[269], og over at have udsat et andet menneske

---

267 Den indledende passage, hvor Sonja afviser at hjælpe en håbefuld student, er et (af mange) eksempler på en sådan ubekvem situation.

268 Se Snell 1997

(der oven i købet havde taget sig tid til at snakke med mig) for noget, der gjorde hende vred og ubehagelig til mode. Men samtidigt som de transporterer mig tilbage til den modløshed, jeg oplevede under materialeindsamlingen og fylder mig med resignation over både min egen og akademias fremtid, får de frustrerede følelser mig også til at fundere over den voldsomhed med hvilken meritokratiet og neutralitetsidealet manifesterer sig i materialets glædesdræbende passager. Hvad er det, udover min kluntethed, der er på spil her og genererer så voldsomme reaktioner? Hvad er det, ved mine spørgsmål, der får en ældre professor til at råbe, at det, jeg vil snakke om, er komplet irrelevant, rive døren op og bede mig om at gå hjem nu med det samme, som om jeg var et 10-årigt barn? Måske indikerer den intensitet, der emanerer fra netop denne del af materialet, noget mere end bare min fallit som forsker? Måske kan den også forstås som et tegn på, at der faktisk er noget vigtigt på færde i glædesdrabene. Noget, der til trods for min instinktive vilje til at g(l)emme og fortrænge det, fortjener analytisk opmærksomhed? Fornemmelsen får mig til at tøjre lysten til at forpasse ringbindene med udskrifter og notater til den evige og enorme akademiske mødding af irrelevant og overskydende materiale og jeg stålsætter mig, åbner sækken og giver mig til at læse passagerne igen.

At genlæse de dele af materialet, der gik allermest galt, er ikke godt for egoet. De passager hvor misforståelser, modvillighed og urimelighed kanter både forsker og deltagers reception af hinanden og som overordnet præges af en fornemmelse af at befinde sig helt udenfor de linjer, man sædvanligvis orienterer sig efter, ville normalt være dem, jeg ville undgå at fremvise i den færdige tekst, for at kunne stipulere kohærens, kontrol og rette linjer fra projektets start til slut. Mens jeg læser, må jeg igen og igen påminde mig selv om, at det, jeg læser, udspiller sig til sidst i interviewene, ofte efter lange og gode samtaler, og at situationerne bygger på mit eget bevidste valg om at insistere på at gøre op med deltagernes neutralitetsfortællinger og dermed også med den forskerrolle, som jeg (ligesom de medvirkende) er skolet i. Det er situationer, hvor jeg bevidst går fra at være en opmuntrende, initieret og 'neutral' samtalepartner til en kritisk og næsten monstrøs politisk konfrontatør. Eller hvor jeg, med Ahmeds queer-fænomenologiske begreb, ophører med at være i linje[270]. Linjer kan med en lidt vag analog forstås som de normer, der dominerer i en given kontekst, og som sådan er de performative: afhængige af gentagelser for at etableres, og etableres som effekt af gentagelser af lokale normer og konventioner. At være i linje indebærer at være bekvem -

---

269 Se eksempelvis Kvale 1994, Back 2007, Fog 1995

270 Ahmed 2006. En kritisk læser kan med rette indvende, at en fænomenologisk analysemodus kolliderer med det poststrukturalistiske tankesæt, der overordnet indrammer denne afhandling. Feministisk fænomenologi tager som teoretisk tradition udgangspunkt i eksistentialfænomenologiske forståelser af kroppen-i-verden (oftest gennem Simone de Beauvoirs og Maurice Merleau-Pontys arbejder om forkropsliget subjektivitet som levet erfaring (Young 2005:7ff)) og forudsætter således et fokus på den oplevede (kvindelige) krop, snarere end den kønnede krop som diskursiv effekt. Toril Moi har blandt andet kritiseret den poststrukturalistiske forståelse af køn som genus og foreslået, at forstå kroppen som en situation/levet erfaring, der "tar sin utgångspunkt i det upplevande subjektet, förstått som alltid situerat och alltid förkroppsligat, men också alltid med en frihetsdimension" (1997:121). Iris Marion Young, hvis feministiske fænomenologi udgør afsættet for Ahmeds, betoner ligesom Beauvoir, den kvinde-kroppede erfaring, en erfaring, der for Young karakteriseres af en oplevelse af kroppen som begrænset (2005). Kvindelighed skal her ikke forstås som en essens som alle 'kvinder' (for hvad er overhovedet en kvinde?) deler, men derimod som "ett antal strukturer och villkor som avgränsar själva situationen att vara kvinna i ett särskilt samhälle, samt hur denne situation levs och upplevs av kvinnorna själva" (2005:259, kursiv

at opleve kroppen i rummet som en enhed, der bliver understøttet og udbredt af rummets udformning, mens kroppen, når den er udenfor linjen, bryder denne enhed/stoppes i sin udbredelse og bliver ubekvem. Linjerne er således de spor, der ligger fremfor subjektet og som i sin vanemæssighed kan fremstå naturlige, men som ofte også kan fungere ekskluderende for alternative orienteringer (lidt i stil med det, jeg tidligere har kaldt selvfølgelighedsstrukturer). Nogle linjer er tykke, hårdføre og bestandige mens andre er tynde og næsten transparente og deres mangfoldige retninger, tilstedeværelse i nogle rum og ikke andre, krydsen ind og ud af hinanden og lokale knopskydninger kan forstås som rhizomatisk og uafvindelig, men altid i nogen form normerende[271]. I et glædesdrab trædes der aktivt og bevidst udenfor de tråde af forventninger og implicitte antagelser, der strukturerer et møde mellem to mennesker (som et interview ofte er) og en queer-fænomenologisk tilgang kan gøre disse konventionsbrud og de kropslige ubehagsreaktioner, det genererer, taktile og teoretisérbare. Den oplevelse af at være out of line, som jeg beskrev i notatet ovenfor, er et typisk eksempel på, hvordan denne kropslige og metodologiske fornemmelse kan udtrykke sig – som en skamfuld erkendelse af, at have tabt orienteringen og bevæge sig udenfor de vedtagne regler. Det er denne fornemmelse, jeg genoplever, mens jeg læser passagerne – og mens jeg skriver dette.

Første glædesdrab

> Margareta: Jag skulle nog beskriva mig själv som ganska mycket a self-made woman. Jag har kommit hit för att jag velat det och för att jag har kämpat. Det är inte så, att jag har blivit upplyft från golvet av någon rik farbror eller så. Jag har bara råkat vara bra på detta och haft forskningsintressen som stämde väl överens med det som finansiärerna var ute efter. Och talang såklart… (lige på og hårdt. Her skal ikke holdes nogle sprækker åbne. Med sit blik fastholder hun mit, og lader mig forstå, at hvis hun tvivler på sin neutralitetsfortælling, så kommer hun ikke til at afsløre det.)
>
> L: Ok, men om jag skulle vara lite kritisk till den berättelsen, så kommer du ju från en bakgrund som på många sätt möjliggör detta. Tror du inte att det har hjälpt dig lite? (forsøger at virke naiv, men Margareta mærker nok den kritiske undertone)
> Margareta: Alltså det där går ju inte att säga. Skulle mina föräldrars yrke avgöra att jag blivit professor? Knappast. Nej, jag har gjort detta av egen kraft och det är min förtjänst! (irritation i stemmen, om dette vil hun ikke diskutere)
>
> L: (ikke længere så naiv) Självklart avgör inte dina föräldrars yrke det, men det är väl ganska etablerat att de möjliggör en karriär som din på ett annat sätt än för någon som inte alls har de ingångarna? Det är ju därför allt detta arbete för att bredda

---

i original). Kvinders relationer til deres kroppe, til rummet de indgår i og til tingene der omgiver dem, er begrænsende, mener Young, hvilket er en effekt af "den särskilda situation av sexistiskt förtryck som kvinnorna lever under" (ibid.:273, kursiv i original). Dette leder blandt andet til et bevægelsesmønster, karakteriseret af "ambivalent transcendens, en återhållen intentionalitet och en bruten enhet med omgivningen" (ibid. 264, kursiv i original). Det er denne erfaring af at blive stoppet, som Sara Ahmed, hvis fænomenologiske begreber, jeg her benytter, tager afsæt i. Men i modsætning til Young fokuserer Ahmed ikke på den Andre (Kvinden) men derimod de Andre – de queer kroppe, der også stoppes, transcenderes og placeres udenfor linjerne (se for eksempel Lööv 2014).

271 se foruden Ahmed, eksempelvis Göransson 2012, Lööv 2014, Lundell 2013 oma.

rekryteringen görs – för att man vet att vissa har mycket lättare för sig än andra i akademin. Eller, att akademin belönar en viss bakgrund framför en annan. Det finns ju statistik som visar att bland till exempel professorer är - om det är 89 procent från studievana hem, det vill säga är uppvuxna med akademiskt utbildade föräldrar. Det är ju knappast en slump? (Svedige håndflader, flammende kinder, skammer mig voldsomt over at tale hendes selvbillede imod, alt i mig skriger: hold op nu!)

Magareta: (ophidset) Jo vet du, det tror jag faktiskt att det är! Eller högst en marginell parameter i relation till allt annat. Folk som du kan alltid komma med statistik, men det är individen som driver verket. Jag har bara mig själv att tacka! (rigtigt vred nu. Dette er åbenbart følsomt. Og slet ikke hvad hun ventede sig)

L: Jo, jag säger inte att du inte drivit verket, jag säger bara att det finns några strukturer som har hjälpt dig och som inte hjälper alla andra i lika hög utsträckning. Det är väl inte så kontroversiellt? Det behöver ju inte devalvera det, du har gjort? (måske en retræte - et lidt fumlende forsøg på forsoning? Stadig kantet af skam i alle fald)

Magareta: Det är väl klart att det gör! Du låter som jag föddes med en silversked i munnen, men det… så är det inte! Jag har jobbat! Och jag, jag är faktiskt jävligt trött på att få höra att det är mer synd om alla möjliga andra! Om det är det du vill prata om så tror jag inte att vi kommer så mycket längre. (samtalen lukkes ned. Hun vil ikke diskutere dette. Jeg føler mig som en total fiasko og hun virker vred og såret.)

Som det fremgik af notatet ovenfor, var jeg miserabel efter dette første forsøg på glædesdrab. På trods af, at neutralitetsfortællingen hele tiden havde domineret samtalerne, havde jeg en idé om, at deltagerne i hvert fald i nogen grad delte den grundlæggende forståelse, som også universiteternes planer för breddad rekrytering bygger på, nemlig at menneskers baggrunde har (for) stor betydning for deres muligheder for at lykkes med en akademisk karriere. Sådan var det ikke! Margareta kendte tydeligvis godt den analyse, jeg kom slæbende med, men hun var ikke interesseret i at aktivere den. Selvfortællingen om autonomi og hårdt arbejde havde hvervet hende. Der er ikke nogen rig onkel, der har hjulpet hende og derfor er hun træt af at høre om alle de andre, som det er 'mere synd for' end hende. Og hvis jeg skal spekulere, og gribe tilbage til noget af det, Susann påpegede, da hun var på besøg, og som tidligere analyser af neutralitetsbegæret også viste, så er Margaretas strategi fuldt begribelig. For hvad har hun egentlig at holde fast i, hvis vi afmonterer myten om, at hun (og vi alle) – objektivt set – er bedst/mest kvalificerede til at gøre vores arbejde? Hvad ville konsekvensen blive, af at internalisere den diskurs, jeg tilbød, om studievan baggrund (ligesom hvidhed) som

---

[272] Hvordan skulle den selvforståelse, som denne diskurs implicerer, forvaltes på en værdig måde – og på en måde, der kan overbevise præsumptive arbejdsgivere og forskningsfinansieringskilder om, at man er noget at satse på? Men hvilken pondus ville man kunne fremlægge en præsentation på en konference eller bogmanuskript hos et forlag, hvis der altid i ens baghoved kører et banner med påmindelser om, at man reelt ikke er berettiget til den position, fra hvilken man taler, fordi den er opnået på ulige vilkår? Spontant fremstår dette tilbud som lidet attraktivt og forstået på den måde, er det ikke mærkeligt, at Margareta siger nej tak.

stærkt mulighedsgenererende komponenter for tilgang til akademisk succes?[272] Ved at sætte spotlight på de linjer, der muligvis også har bidraget til Margaretas succes, der har gjort det muligt for hende at brede sig ud og være bekvem i akademiske rum, truer jeg i passagen ovenfor med at forvandle hendes bedrift fra storslået til medioker? Det har hun ingen interesse i, og derfor må den relativisering, som en artikulation af ulige orienteringsmuligheder indebærer, pronto afvises med det for materialet symptomatiske "Jeg har kun mig selv at takke" og en nedlukning af samtalen.
Konflikt eller dårlig stemning var som nævnt ikke målet med glædesdrabet. Forhåbningen var, at det kunne udgøre en mulig vej til et sted, hvor netop den ulige distribution af lykke/privilegier kunne diskuteres. Ikke (nødvendigvis) for at opnå forandring der og da i interviewet, men nærmere for at iværksætte en undersøgelse af strategier for at komme til et sted (et exitscape), hvor en (forpligtende) diskussion om førstehedsmærkede subjekters rolle i den ulige distribution af lykke bliver mulig. Selvom dette mål er langt mere beskedent end en reel forhåbning om forandring, viste det sig at være kompliceret at nærme sig. At skabe konflikt og dårlig stemning var ikke svært. De to første gange (hvoraf ovenfor beskrevne er én) jeg aktivt opponerede mig mod mine deltageres verdensbillede og identiteter som autonome og (udelukkende) selfmade agenter, måtte interviewerne afsluttes umiddelbart efter polemikken. Det perspektivforandrende element, som jeg, havde forestillet mig, at konfrontationen havde potentiale til at generere, udeblev. I hvert fald i stunden. Men på grund af min følelse af, at have gået over en linje sendte jeg et, om ikke undskyldende, så forklarende mail til Margareta et par dage efter vores møde og i svaret jeg fik, trak hun noget i land i forhold til interviewet og beskrev situationen, som at hun havde "overreageret" samt pointerede at "det är klart att bakgrund också spelar in för, var jag befinner mig i dag". Svaret var en enorm lettelse og gav mig en forhåbning om, at glædesdrabet måske alligevel kunne have en refleksionsinitierende funktion på en lidt længere bane[273].

Andet og tredje glædesdrab

I toget på vej mod interviewet med Hampus – det første, efter at Margareta afsluttede vores samtale så abrupt – skrev jeg i min notesbog om, hvor vigtigt det var, at dette interview gik godt, så jeg ikke ville blive desillusioneret og kan holde gejsten oppe. Derfor, skriver jeg, vil jeg ikke gå så hårdt til ham i glædesdrabssekvensen. I stedet for at klippe hans orienteringslinjer helt over, ville jeg prøve, som jeg skriver, "…at successivt lade dem tone ud". Som det fremgår af nedenstående, var jeg derfor meget forsigtig i mine initiale spørgsmål og helt uforberedt på den reaktion, jeg fik:

---

[273] Derfor begyndte jeg at inkorporerede mundtlig eller skriftlig opfølgning som en del af mit metodiske materiale. Både for at ikke brænde alle broer og for at prøve at få en fornemmelse af, hvad glædesdrabene havde for effekt. Det viste sig at være meget givende. Deltagerne lod generelt til, at have lettere ved at udtrykke privilegierefleksioner i skrift. Måske fordi der er lidt mere betænkningstid i mailkorrespondancer end ansigt-til-ansigt. Opfølgningerne blev en slags bro mellem de mest betændte passager i interviewene og de følelser, der både hos mig og (formoder jeg) informanterne blev hængende efter vores møde. Ligeledes blev det en mulighed at vise den omsorg, som jeg ikke havde kunnet udtrykke i disse dele af interviewsituationen. Ved at anlægge en venlig og betænksom stil i opfølgningsbrevene åbnedes en ny arena for at forholde sig til de af mine spørgsmål, der havde genereret konflikt (og for mig at reparere min middelklassede konfliktskyhed.)

L: Skulle du säga att du haft, vad ska jag säga, nytta av din bakgrund i din karriär?

Hampus: Hm, alltså det är ju säkert någon form av intresse som jag nog har fått med hemifrån… det skulle jag nog säga.

L: Ja, berätta gärna mer om det…

Hampus: nej men alltså det betyder nog inte så mycket egentligen, men det var ju mycket, ja prat om [et emne som Hampus nu beskæftiger sig med forskningsmæssigt lbh] och så, men jag vet inte om det betyder något nu alltså…

L: Nej, men det finns ju en del diskussioner om det här med breddad rekrytering, alltså att vi ska få in fler…

Hampus: Nej, men det, alltså det är inte alls på det sättet. Jag har inte någon fördel så!

L: Jaha? Hur menade du då, det här med intresset för [emnet, lhb]?

Hampus: Nej, men det var mer… nej inte alls så. Jag skulle inte säga att det är någon skillnad på mig och någon annan. Det var det inte.

L: Men du sa nyss…

Hampus: (pludselig vred) Hör du inte? Det är ingen skillnad!

L: Jo, men… (overrasket, ved ikke hvad der forårsagede forandringen i Hampus humør)

Hampus: Jag har gjort det här själv alltså. Ingen har hjälpt mig! (meget bestemt)

L: Ok, ok, men du vet nu kommer jag ju från genusvetenskapen och där brukar vi ändå också tycka, eller tänka, att vem man är spelar roll… var man kommer ifrån, vilken bakgrund och så där – vilket kön…

Hampus: Nej men det… så är det inte. Det är ju teorier, ja, ursäkta mig, för små små människor. Det har inget att säga. Vi håller på med vetenskap, ingen sån där Rättviseförmedling. Det är så lågt att komma dragandes med det här 'vit kränkt man' (vrænger)

L: (også vred nu, men prøver at holde en neutral tone) Men det gjorde jag ju inte heller! Jag bara undrade om du tycker att din bakgrund…

Hampus: Nej! Det tycker jag inte! Och försök nu lyfta dig ut ur den där sura genusanalysen. Det är så otroligt okonstruktivt…
(dårlig stemning en masse, vi afbryder interviewet og tager en pause)

Hvad skete der? Spørgsmålet hang igen over mig, da jeg forlod Den Klassiske Institution kort efter interviewet med Hampus. Jeg havde slet ikke set dette komme. Alle de linjer og orienteringer, jeg havde identificeret i rummet, blev på få sekunder afbrudte i takt med at Hampus vrede steg og min krop reagerede med rystelser, ubehag og tilbageholdt frustration over, hvad jeg oplevede som urimelig og uretfærdig behandling.

Initialt kom Hampus mig mere i møde end de fleste andre deltagerere og foreslog selv at sammenhængen mellem emnerne, der blev diskuteret i barndomshjemmet og hans nuværende forskningsinteresser måske ikke var helt tilfældig. Hvilken betydning dette sammenfald kunne tilskrives var ikke defineret, og det var af den vej, jeg troede, at vi skulle bevæge os, da der pludselig skete et voldsomt omslag i hans analyse (og tone) sandsynligvis forårsaget af, at jeg aktiverede diskursen om nødvendigheden af en bredere studenterrekruttering. En diskurs, der tydeligvis i Hampus ører implicerer politik, forudindtagethed og en aflysning af de præmisser for den fælles udforskning af, hvad der kan have bevæget hans karriere, som han troede, at samtalen skulle kredse om. Og på andre præmisser vil han ikke diskutere. I stedet aktiverer Hampus neutralitetsfortællingens mantra jeg har selv gjort det her og lukker den del af samtalen, der handler om hans baggrund, ned. Det var som om, Hampus pludselig blev opmærksom på, hvad implikationerne af hans initiale medgivenhed kunne blive (dvs. at interpelleres som nogen, der har haft (utilbørlig?) fordel i sin akademiske karriere) og derfor satsede alt på at aflyse denne tolkning. Alle bånd måtte klippes, alle linjer rulles ind, kroppene i rummet måtte re-orienteres. Med min aktivering af min egen position som kønsforsker, blev stemningen markant dårligere, og Hampus interpellerede mig som dels et lille, lille menneske og dels som nogen, der arbejder ud fra en sur genusanalyse. Samtidigt caster han sig selv i rollen som hvid krænket mand eller måske snarere i rollen som offer for en forestilling om hvide krænkede mænd. Der hænger således mange stereotyper og anklager i luften – både fra min og Hampus' side - i denne sekvens. Jeg får tydeligvis iværksat fornemmelser af dogmatisme og Hampus får blottet sin interpellation af mig og mine intentioner. Udover dens funktion som eksempel på den følsomhed, der i visse tilfælde omgærder spørgsmål om privilegier (selv når de stort set ikke når at artikuleres, men blot fornemmes), kan passagen tjene som et næsten overtydeligt eksempel på de reaktioner, et (præsumptivt) feministisk glædedrab kan forårsage. Aktiveringen af smålighed og surhed koblet til genusanalysen er typeeksempler på de reaktioner Ahmed forbinder med glædesdrabet. Ansvaret for den dårlige stemning placeres hos den, der påpeger den, hvorved 'den dræbte' unddrager sig (sin egen) opmærksomhed og derved implikation i problemet. På den måde kan en praksis, der vedbliver at skabe uretfærdighed (eller ulykke i Ahmeds terminologi) fortsætte – simultant med, at den, der 'udfører' praksis, kan vedblive at hævde, at hen ikke kender til problemet og dets konsekvenser. Det er på den baggrund klart, at der er meget på spil for både Margareta og Hampus. Hele neutralitetsfortællingen står og falder jo, som vi har set, med en vis grad af bevidst eller ubevidst blindhed for de uligheder, som jeg med glædesdrabet insisterer på at rette spotlightet mod.

Der er dog flere andre mulige læsninger og en, som jeg her vil udvikle lidt, sætter tryk på de psykologiske effekter af de organisatoriske vilkår, der omgiver deltagerne i dette studies forskerliv. Margareta og Hampus arbejder begge indenfor det humanistiske videnskabsfelt og begge på felter, der i forhold til videnskabens øvrige kommodificering kan karakteriseres som

ikke-rentable og hvis koblinger til produkter og patent er stort set ikke-eksisterende[274]. I en verden, hvor mere og mere af det, der siges og skrives om videnskab, handler om dets nytte og varemærke[275], opstår et legitimitets-tomrum omkring de discipliner, der ikke kan hævde et sådant varemærke eller en sådan nytte. Og der opstår måske videre, blandt de mennesker der udfører arbejdet, en fornemmelse af manglende mening - en skræk for, at deres arbejde/tid/position er (eller måske snarere: bliver tolket som:) meningsløst (Hasselberg 2012). For at bevare sin værdighed og forsvare både sit arbejde og sin videnskabssyn, må den ikke-rentable videnskabs foretrædere således kæmpe benhårdt for sin legitimitet og relevans, hvilket risikerer at sætte dem i en tilstand, man måske kan kalde humanvidenskabelig paranoia[276], der måske igen kan lede til en stærk mistro mod nogen, der som jeg, vil sætte spørgsmålstegn ved deres positioners legitimitet – selvom det er af helt andre grunde end dem, der hævder rentabilitet som kriterium for 'rigtig' eller 'god' videnskab.

I kraft af ovennævnte tendenser har deltageres mange år i akademia formodentlig forset dem med en veludviklet og refleksmæssig fornemmelse for angreb på deres arbejde eller den videnskab, de repræsenterer. Selvom det ikke er min intention, er det meget muligt, at mine ansatser til glædesdrab af deltagerne (paranoidt) læses ind i denne tradition, og at det kan være én forklaring til den voldsomme reaktion mine spørgsmål forårsagede. Det er der i hvert fald noget, der tyder på, i min samtale med Gudrun, der helt kategorisk og næsten voldsomt afviser mine spørgsmål om hendes baggrund:

> L: jag skulle vilja prata lite mer om din bakgrund. Hur… Tror du att den har haft någon betydelse för det, du gör i dag?
>
> Gudrun: Nej det har den inte
>
> L: Ok, aha, kan du förklara vad du menar?
>
> Gudrun: ja, jag ska vara helt tydlig med dig nu, så det inte blir några missförstånd; det har inte påverkat alls. Det är två helt separata saker.
>
> L: hmm, det är intressant, för jag skulle nog säga, om någon frågade mig, att jag har haft jättemycket fördel eller gagn av att mina föräldrar är akademiker. Och de är ju inte

---

274 Når jeg skrive disse linjer tvivler jeg med fingrene over tangenterne. De føles som en hån mod det store og vigtige arbejde som unægtelig udføres af Hampuser og Magaretaer på lignende institutioner over hele landet (ja, hele Verden). Men når jeg tænker mig om en ekstra gang, indser jeg, at min reaktion i sig selv er et tegn på videnskabens pågående kommodificeringsproces. Det er i dag næsten umuligt at fremskrive beholdningen af videnskab alene for videnskabens skyld. Noget vi måske burde øve os i. Se også Hasselberg 2012 år jeg skrive disse linjer tvivler jeg med fingrene over tangenterne. De føles som en hån mod det store og vigtige arbejde som unægtelig udføres af Hampuser og Magaretaer på lignende institutioner over hele landet (ja, hele Verden). Men når jeg tænker mig om en ekstra gang, indser jeg, at min reaktion i sig selv er et tegn på videnskabens pågående kommodificeringsproces. Det er i dag næsten umuligt at fremskrive beholdningen af videnskab alene for videnskabens skyld. Noget vi måske burde øve os i.

275 se eksempelvis Ylijoki 2003, Slaughter & Rhoades 2004, Hasselberg 2012

276 Med dette begreb trækker jeg på Eve Kosofsky Sedgwicks påstand, at paranoia idag er kritiske forskeres primære arbejdsmetode. Sedgwick beskriver paranoia som en 'strong theory', en slags kritisk autopilot som risikerer "blotting out

ens liksom… de har bara en examen, men det tänker jag ofta på som en fördel i mitt jobb i som doktorand

Gudrun: Jaha. Jag skulle säga att med den analysen kommer du inte långt här…

L: Vad menar du?

Gudrun: Jag menar, att jag inte skulle säga så, om jag vore du.

L: Men vad menar du… varför inte?

Gudrun: För att det inte är så. Vi är ju här för att vi har bäst meriter. Inget annat

L: Men det ifrågasätter jag ju inte. Jag är helt övertygad om att du är bäst meriterad för ditt jobb… jag är mer ute efter vad det är, som har möjliggjort det för vissa, för oss, att få de meriterna? Om det finns några mekanismer där? Och kanske vad som avgör, vad vi förstår som 'bäst' i olika sammanhang?

Gudrun: Men det där… (råber) ARGH! Jag blir så jätteprovocerad av det där. Alltså vad vill du ha? Att folk ute på åkern ska komma in och hux-flux bli professorer? Eller ska vi lotta ut tjänster? Eller hur har du tänkt dig? Jag blir så arg på detta kvinnliga professorssnacket… (rejser sig og går mod døren)

L: Jamen jag försökte bara fråga…

Gudrun: (råber fra døren) Jag vet vad du vill fråga och svaret är NEJ
[interviewet afbrydes]

Samtalen med Gudrun var den eneste hvori jeg reelt oplevede, at føle mig truet. Ikke fysisk, men som at det, jeg gjorde, opfattedes som så provokerende, at jeg ikke vidste, hvad der kunne ske i situationen. Når jeg genlæser passagen synes jeg ikke at den truende fornemmelse kommer rigtig frem, selvom den kan anes i kommentarerne om at jeg ikke vil komme (karrieremæssigt?) langt med den analyse, jeg foreslår, og om, at Gudrun ikke ville sige det, jeg siger, hvis hun havde været mig. Disse kommentarer, ligesom Gudruns høje udbrud og flugt gennem døren, peger, som jeg ser det, på, hvor investeret Gudrun er i det loyalitetskrav til neutralitetsfortællingen og meritokratiet, der, som det har fremgået, er en central del af akademikersubjektiveringen. Denne investering træder yderligere frem i kommentaren om, at den relativisering af definitionen af "bedst" og af meritokratiets objektivitet, som jeg vil aktivere, indebærer, at "folk ude på markerne" skal komme ind og uden videre blive professorer eller at der skal trækkes lod om jobbene i akademia – dvs. en total nedmontering af det eksisterende system. Videre forstår Gudrun, ligesom Hampus, mine spørgsmål gennem noget, der måske kan kaldes et præsumptivt (og lidt paranoidt) genusvetenskabligt filter,

---

any sense of the possibility of alternative ways of understanding or things to understand" (2003:130-131) men, som hun understreger, "to practice other than paranoid forms of knowing does not in itself, entail a denial of the reality or gravity of enmity or oppression" (ibid. 128). Se også Burroughs 2016:63

der indebærer en antagelse om, at det, jeg altid a priori vil, er, at aktivere en diskussion om (kvotering af) kvindelige professorer. Endnu en gang står kønnet (og/eller forskerens affiliering) altså glubskt klar til at sluge analysen – eller i det mindste farve deltagernes forståelser af, hvad der spørges om – og dermed også hvilke svar der kan gives[277]. Jeg tolker voldsomheden i Gudruns reaktion som et udtryk for en frygt for et urent akademia, hvor det korthus, der er ideen om, at positioner og prestige opnås på 'rene meritter', vakler. Som sådan er det også et glimt af en sårbarhed, der ellers gemmes godt væk i interaktionerne – formodentlig ud fra en ambition om at være neutral. Inden jeg fordyber denne tanke yderligere, skal vi inddrage et sidste eksempel på glædesdrab fra samtalen med Patrick.

En lidt anden slags glædesdrab

Efter de første otte forsøg på glædesdrab, som jeg, trods forbrødring i den skriftlige opfølgning, oplevede som særdeles mislykkede, fordi de sluttede i så låste positioner, at samtalen måtte afsluttes, gik jeg, som beskrevet i metodesalonen på jagt hos andre forskere efter konkrete strategier for samtaler om privilegier. Målet var mindre direkte friktion i samtalerne, men det medførte også – kan man hævde - mindre substans (hvis man med substans mener konkrete og kontante reaktioner på det, at interpelleres som privilegeret og disse reaktioners potentialer som exitscapes til en mindre låst samtale om lykke og privilegiers ulige distribution). Da jeg ændrede strategi og inspireret af Frankenberg bad deltagerne om at forholde sig til, hvordan de troede, at andetgjorte Andre kunne opleve en given situation og gætte på, hvorfor forskelle i oplevelsen opstod, var fortællingen om den egne fortræffelighed og/eller den Andres ladhed/mangel på indsigt/misundelse meget belejlig at samle op. Det kunne eksempelvis lyde sådan her:

> Patrick har fortalt om en situation, hvor han, af sin mors gamle kollega og veninde er blevet inviteret som oplægsholder til en konference i et emne, der ligger lidt ved siden af hans eget. Han var stolt over invitationen, men påpeger også selv, at det ikke er helt klart hvorfor det lige er ham, der skal være der; "men de saknade väl ett namn som kunde ge en lite annan vinkel och då – ja, då kom hon väl på mig på något sätt. Vi har alltid haft en fin relation…"
>
> L: Hm, vad tänkte du om det?
>
> Patrick: Ja, det är väl så det är? Att man söker i sina nätverk när man ska hitta någon till olika uppdrag? Det tycker jag inte är så konstigt… men det är klart, att det är en fördel…
>
> L: att vad?
>
> Patrick: nej, inget. Jag tror att det nästan alltid, är så det går till.
>
> L: Ok, men hur tror du att någon som inte har ditt nätverk, som inte kommer från

277 Jævnfør Notat V i den umærkede karnap

samma akademiska bakgrund som du, skulle tänka om detta?

Patrick: Ja, det är ju svårt att veta. Det är klart att man skulle kunna tolka det som att jag fick detta på grund av min mamma, eller hennes och Annettes vänskap, men… (paus)

L: ja?

Patrick: ja, men det handlar ju om mycket mer än så. Att jag håller på med det jag gör och har publicerat även i deras fält och…

L: Ok, men om du ska sätta ord på vad en kollega utan din bakgrund skulle tänka om detta, vad skulle det då vara?

Patrick: Alltså, jag tror inte att de skulle tänka så mycket. Kanske 'jaha, fick han det? Det var oväntat'. Eller nått sånt. Jag vet inte ens om någon annan vill ha det, haha! Men det kanske de vill. Då kanske de skulle bli, ja svartsjuka, men… Det är ju inte någon hemlighet att min mamma var verksam i det fältet, men jag tror inte att någon skulle påstå… (pause)

L: att?

Patrick: …att det finns något samband. Inte på det viset i alla fall.

L: vad menar du med det? (tøver – måske går jeg lidt for hårdt på?)

Patrick: nej men bara att det är klart att jag fick frågan för att jag är kompetent och har gjort relevanta saker (let irritation)

L: Ok, men jag hör ändå att du säger att de kanske skulle undra lite grann? Och att du säger, att det inte finns något att undra över? Varför tror du att det är så?

Patrick: Det vet väl inte jag? Det är klart att det alltid går att vara kritisk eller avundsjuk eller vad man ska kalla det, men så är det! Jag har ju mycket mer insikt i det här än vad en kollega som varken känner mig eller Anette har. Och vad du har! Och mitt anförande var väldigt uppskattat, och har faktiskt lett till nya uppdrag inom [feltet] så jag känner mig trygg med att jag var det rätta valet.

I denne situation nåede stemningen ikke at blive så dårlig, som med Margareta og Hampus, men som Frankenberg beskrev, blev de taknemmelighedsøkonomier, der ellers kendetegner forskningsinteviewet, alligevel udfordret af, at jeg bragte 'de Andre' på banen og bad Patrick om at forholde sig til dem. Ligesom i eksemplerne ovenfor opstod irritation og anklager, når jeg spurgte ind til noget, der kunne antyde, at Patrick havde haft fordele i sin karriere, men i dette tilfælde lykkedes vi at bevare en relativt sober tone i samtalen og fortsætte uden afbrydelser. I det henseende var Frankenbergs strategi mere konstruktiv end min bulldogfacon, men heller ikke med dette oplæg, opnåede jeg at skabe sprækker, der kunne lede til genforhandlinger, perspektivforskydninger eller andre nye indsigter i samtalen.

Ligesom Tomas, Raschid og Gunilla beskrev i tidligere analysedele, beskriver Patrick i uddraget, at han er tryg med, at resultatet af hans indsats er bevis nok for, at han var den rette taler på konferencen. Han iværksætter, ligesom ovennævnte, det, jeg kalder en postneutralisering, ved at trykke på, at så længe resultatet blev godt, så er vejen dertil underordnet – også selvom han egentlig slet ikke vil gå med på, at det er nogen sammenhæng mellem hans mors venskab med konferenceorganisatoren og det, at hans navn havnede på plakaten. Til at starte med prøver han imidlertid at tale opgaven ned og forklare, at han ikke er sikker på, at der er andre, der ville være interesserede i den, men han stopper derefter sig selv og siger undrende, at det vil de måske. Jeg får fornemmelsen af, at det er en tanke, der ikke har slået ham inden, men da den gør det, kan han godt se, at andre måske kan blive misundelige fordi, formoder jeg, at de antager, at sammenhængen ikke er helt tilfældig. Derfor lader det til at være Patrick magtpåliggende at aflyse denne associationsrække og betone rigtigheden i valget af ham, ved at henvise til, at hans præsentation var populær og har ledt til nye opgaver i samme felt[278].

Meritokratiets voldsomhed

Hvordan kan vi forstå de reaktioner, der omgærder mine aktiveringer af betydningen af baggrund i samtalerne? Jeg bliver nysgerrig på, hvad Patricks kommentar om, at jeg ikke ved noget, hans antagelser om 'de Andres' misundelse, og den aggressivitet, som Margareta, Hampus og Gudrun udtrykker i respons på mine spørgsmål, egentlig betyder? Hvorfor vil Patrick understrege min uvidenhed om en situation, som vi begge ved, at jeg slet ikke har med at gøre? Hvorfor vil Hampus sænke sig til et niveau hvor smålige stereotype fordomme om genusforskere aktiveres? Hvorfor begynder Margareta at snakke om alle andre, det (ikke) er mere synd for end hende? Hvorfor kommenterer Gudrun næsten truende, at jeg ikke vil komme langt her (i akademia?) med min analyse, når jeg foreslår, at hendes professortitel kan have (lidt) at gøre med hendes opvækst med to professorforældre? Hvad er det, der gør spørgsmål om baggrund så følsomme, at alle disse voksne mennesker med seniorpositioner i svensk akademia benytter sig af så relativt 'billige' tricks, for at møde dem? Både med hensyn til alder, karriere og 'videnskabelig status' er samtlige interviewede (langt) foran mig og burde ikke behøve at lade sig provokere af mine spørgsmål, men der er noget, i mine påpegninger af deres karrieremæssige fordele, der lader til at prikke til meget sensitive nervebaner.

Et aspekt af denne modvilje, tolker jeg som et udtryk for autonomiidealet og den skepsis mod ideen om at være afhængig af hjælp, der springer heraf. Stort set samtlige deltagere betoner indgående deres selvhjulpenhed og kapacitet, i forhold til deres karriere (bortset fra dem, der som Niklas og Ola, som vi hørte om på baggrundsafsatsen, fortæller om en installation, der er foregået næsten mod deres vilje, men også de afviser mine læsninger af dette som 'hjælp'

---

278 En måske perfid indvending mod denne argumentation kunne være, at netop fordi konferencepræsentationen har ledt til flere opgaver (præsentationer, publikationer, netværk osv.), der ser ud til at have styrket Patricks meritokratiske position, er mekanismerne bag fordelingen vigtige at belyse. Netop det, at de er subtile og svære at indringe – og svære for udefrakommende at få del i – kan ses som en klar anledning til at prøve at kortlægge dem. Men det mener Patrick ikke, og som han påpeger, ved han meget mere om denne historie end mig, hvorfor mine spørgsmål først og fremmest tolkes som konspiratoriske.

i begrebets traditionelle betydning), hvilket får mig til at undres over, hvad det er, ved det, at modtage hjælp, der er så vigtigt at tage afstand fra?

Vender vi os til cripforskningen har fx McRuer påpeget, at diskrimination må forstås ikke bare som negativ særbehandling af minoriserede positioner og kroppe (gennem for eksempel utilgængelige bygninger), men også som usynliggørelsen af den særlige form for positiv særbehandling, som majoritetens positioner og kroppe hele tiden modtager (2002). Hjælp er med andre ord noget, alle får – men en del hjælp usynliggøres og naturaliseres, mens hjælpen i andre former er diskuterbar, problematiserbar og økonomiserbar[279]. Således er det kun når den kobles sammen med en vis type position eller krop (de ej normative), at hjælp kommer til syne som netop 'hjælp' og i kraft af denne udskilning af de hjælp-behøvende fra 'de Første' opstår, som jeg læser mit materiale, behovet for markering af distance og autonomi. Når tilstedeværelsen af 'hjælp' også for de i egen opfattelse selvhjulpne artikuleres – gennem for eksempel en udtalt bøn om hjælp fra nogen, der ikke er selvhjulpen[280] (eller af en nysgerrig interviewer) vækker det ubehag, fordi det dels påviser hvordan den normative krop rent faktiskt konstant bliver hjulpet, men også, og måske vigtigere, fordi det synliggør hvordan den normative positions selvfølgelighed og uproblematiske tilstedeværelse i et givet rum sker til prisen af den ikke-normative krop eller positions muligheder i samme rum. Vi kan således forstå det, der sker i ovenstående passager som at den naturaliserede kapable krop/position momentalt bliver distraheret i sin mulighed for at føle sig selvhjulpen og identitets-transcendent, hvilket sætter pres på det neutralitets- og autonomikrav, der er centralt i meritokratiet. Gennem af-usynliggørelsen opstår både friktion og sårbarhed, der kan komme til udtryk på voldsomme måder.

Andre årsager til modstanden kan naturligvis være, at alle deltagere (som vi har set i tidligere analysedele) har både materielle og ideologiske investeringer i et meritokratisk status quo, og disse investeringer trues af den måde, jeg tilbyder at forstå dem på. Disse investeringer kan være materielle i form af et arbejde, en karriere, en løn, som risikerer at relativiseres (og måske potentielt forsvinde), hvis en læsning af deres meritter som delvist opnåede i kraft af en privilegeret baggrund vinder indpas[281] og ideologiske i form af en neutral selvopfattelse og en forestilling om alles lige muligheder og tilgang til akademia (og i forlængelse heraf; de egne meritters relative værdi som opnåede i lige konkurrence mellem lige og frie individer). I tillæg til dette kan lægges de ovenfor beskrevne organisatoriske/psykologiske aspekter af humanvidenskabelig paranoia og de forventninger om illegitimt politiserede som denne forskers videnskabelige affiliering bringer med til samtalen. Resultatet af denne cocktail kan man måske tale om i termer af meritokratiets voldsomhed, i det at meritokratiet både tvinger sine allierede og dem, der er investerede i det, til at indtage hårdføre forsvarspositioner samtidig med at det hårdhændet udleverer dem til en unådig selektion, mod hvilken de

---

279 De i skrivende stund aktuelle diskussioner om nedskæringer i støtten til mennesker med andre funktionsforudsætninger end den normerede er tydelige eksempler på en sådan relativisering af tilgangen til hjælp – udtænkt på den naturaliserede normats præmisser. Se eksempelvis Boling 2016.

280 Se filmen Examined Life for eksempel på en ikke-normativ krops insisteren på hjælp i et samfund udformet for normater (Taylor 2008).

har afhændet sig alle opponeringsmuligheder. At abonnere på neutralitetsfortællingen og forfægte meritokratiidealet indebærer, trods alle eventuelle privilegier, også at underkaste sig et system, der potentielt kan fravælge én og derved også at blive sårbar. Abonnementet eller investeringen indebærer nemlig også samtidigt en forpligtelse til at stå op for de beslutninger, der tages i meritokratiets navn, selv når de går én selv imod.

En flirtende airbag

Genlæsningen af passagerne gør mig træt og nervøs. De voldsomme affekter som findes mellem siderne forplanter sig i kroppen og gør læseoplevelsen tung og anspændt. Efter de første fire sekvenser lægger jeg noterne fra mig for at hvile tankerne lidt, men da jeg flytter nogle bøger for at sidde bedre, får jeg øje på en mappe hvorpå der står Erland <3 og fyldes af en varm fornemmelse ved mindet om den gang forhåbningen om uortodoksi og gensidig inspiration faktisk lykkedes. Jeg åbner den hurtigt og bladrer frem til mine notater fra min første samtale med Erland, der også var et initialt forsøg på at applicere det abstrakte flirtbegreb, der udgør en metodologisk ramme for undersøgelsen, lidt mere konkret og metodisk:

> L: Hej Erland, får jag följa med dig i dag? ((lidt) læbstift på, heteroredt hår, hovedet på sned)
>
> E: Varför det? (lidt brysk, men løfter blikket fra det, han kiggede på og ser forundret ud, jeg bliver usikker på om han overhovedet kan genkende mig fra præsentationen på personalemødet)
>
> L: Jag är ju här och observerar för min avhandling och jag blev nyfiken på vad du gör när du arbetar, hur din vardag ser ut och vad du gör när du forskar? (han er ikke imponeret, jeg må smøre endnu tykkere på) Och så vill jag gärna veta lite mer om dig och dina tankar om akademin och din bakgrund – vad det är som har fått dig att hamna här? (sagt så uskyldigt som muligt, naivt smil, forsøger at tindre med øjnene)
>
> E: Hm, men jag är inte så värst intressant. Jag tror säkert att du kan hitta någon roligare att följa… (bløder op, er nok lidt overrumplet – måske genert?, men tydeligvis glad for opmærksomheden)
>
> L: Det är mycket möjligt, men nu är det dig jag är nyfiken på. Jag tycker att du har sagt några väldigt intressanta saker på seminarierna och ditt [emne lhb]-projekt verkar superspännande, så nu skulle jag gärna vilja veta lite mer om dig och se vad du gör (smiler meget, lægger en let hånd på hans arm – indser at det var en løgn om seminariet, for han har ikke været med på nogle af dem, jeg har deltaget i, men det lader ikke til at genere ham)

---

281 Se kapitlet BANK BANK BANK og nota i øvrigt bene at dette hverken er min læsning eller min hensigt, men derimod det, jeg opfatter som deltagernes fantasi om mine hensigter

E: Tycker du det? Ja, då har jag väl inte så mycket att stå emot med (smiler, men måske mest til sig selv?) Jag tycker också att du verkar… ja, engagerat och det är ju det viktigaste för att lyckas med forskning. Att man brinner för det man gör… (klapper mig på skulderen, indtager bekvemt rollen som den alvidende professor) men jag har bara kontorsarbete i dag och ett hemskt möte (vender sig og begynder at gå mod sit kontor)

L: Det låter härligt med ett hemskt möte! Om det är ok följer jag gärna med och observerar och ser på när du arbetar och så kanske du kan berätta lite mer för mig om vad det är du gör i din forskning? (følger efter)

E: Jaja, men det är på egen risk (begge griner, jeg lidt for højt)

Fra mine notater:
Hvordan gør man når man flirter? Hvordan går det til helt praktisk? Og kan man fremstille det i tekst bagefter? Erland var ikke typen, der af sig selv inviterede nogen ind i sit kontor. Han var snarere den 'grumpy old man', der kom sidst og gik først fra alle de sammenhænge, hvor han kunne risikere at møde sine kolleger. "*ja, jag undviker gärna folk här om jag kan. Att forska är en underbar ensam sysselsättning och jag är bara här när jag måste. Nu har jag tvingats köra en introduktionskurs här i september, så nu måste jag vara på plats, men när det är klart kommer jag inte tillbaka resten av året.*" Han var på mange måder afvisende – ikke bare overfor mig, men også de fleste andre på institutionen, og derfor undgik de fleste af hans kolleger også at interagere for meget med ham. Samtidigt omgærdedes han, især på grund af sine uomtvistelige meritter, af en vis aura, der manede til respekt, og gjorde ham umulig at ignorere, hvorfor alle de kollegiale henvendelser til ham så ud til at præges af forbeholden venlighed i kombination med en irriteret men ærbødig distance, der for mit udefrakommende blik meget vel forklarede hans ønske om at undgå at befinde sig for meget i det selskab.

Med den frivolitet og ansvarsløshed, der kendetegner flirten, var det muligt at nærme sig Erland på en anden måde end kollegernes. Netop ved at sætte parentes om ærbødigheden og flirtende og ironiserende sætte spørgsmålstegn ved hans positioner og principper, fandt jeg en vej til at få tilgang til 'noget andet' end det forventede. Eksempelvis var Erland efter ovenstående indledning ikke det mindste grumpy – tværtimod var han både beleven og underholdende og bød på portvin (selvom (eller måske netop fordi) det var mod institutionspolicyen) og anekdoter fra sin lange karriere. En kritisk læser vil måske hævde, at jeg med den flirtende tilgang tilpassede mig heterosexistiske strukturer og underminerede min egen autoritet, men det, som er flirtens finesse er, at den, simultant med at de implicerede i nogen grad må tilpasse sig et normerende manuskript, også fremmaner et rum, hvori manuskriptet kan udfordres og hvor artikulationen af 'tyst viden' og forgivettagne sandheder bliver mulig. Det var netop det, jeg oplevede. Ved at spille udenfor

det forventede register og afstå fra at definere situationen som enten et interview eller en flirt, var det muligt at både gøre og høre 'noget Andet' end det forventede – også i de mere glædesdrabslignende sekvenser:

> Efter passagen hvor Erland beskrev, at han gør hvad han kan for at undgå, at møde sine kolleger og være på sin arbejdsplads, spørger jeg lidt spøgefuldt, hvordan han vil beskrive sin rolle på institutionen. Vi griner først lidt begge to af spørgsmålet, hvorefter han svarer:
>
> Erland: Jag är ju lite grann institutionens, eller till och med fakultetens, dinosaur. Alltså den som håller fast i de gamla formerna och ämnena och inte imponeras så värst av sociala medier eller vad allt heter nu. (…) Jag känner väldigt starkt att det är min uppgift att hålla fast vid det klassiska och någon form av saklighet, och det är inte alltid en tacksam position, ska jag säga dig"
> L: Varför inte?
>
> Erland: Jo, för att de flesta tycker ju att jag är extremt gammaldags och ointressant. Som ett utrotningshotat släkte ungefär. Men en som man inte behöver vara rädd om. Sur och gammaldags. Men det är jag ju för att de är så extremt käcka och vill ha så trevligt hela tiden. Det är något manisk i det där. Varför kan vi inte bara få vara själva och göra det vi gör? Jag har ju inget gemensamt med det de håller på med. Varför ska jag sitta på seminarier och lyssna på dom prata om facebook eller vad det är? Nej, då är jag hellre hemma och läser något som kan ge mig någonting. Och det uppfattas nog som en ganska sur och konstig inställning – lite gubbig sådär. Och nu när jag tänker på det är det kanske inte så märkligt…?
>
> L: Ok, men Erland, det kan ju vara så att du skulle kunna lära dig något nytt? Höra något om [faget] 2014? Kanske det mööjligen skulle kunna vara liiite interessant för dig? Om inte annat för att kunna såga det i en artikel i [high impact tidskrift i Erlands emne]
>
> Erland: Haha, ja, jo, kanske, men jag orkar faktiskt inte befatta mig med det. Inte ens för att såga. Och det kan jag förövrigt göra helt utan att lyssna på dom först. [vi griner igen] Men när det är sagt så är det såklart också lite av en persona. Alltså har man väl börjat vara såhär – lite gammal och sur – så blir det ju också tacksamt på ett sätt. Och till slut blir det ju det enda man kan vara. Och så tror jag att jag får mycket mer som jag vill än de som är mer till lags. Det är ingen här som förväntar sig något socialt av mig. (…) Nej, den enda rimliga anledningen jag kan tänka på för att vara här, och det är också anledningen till att jag tar den här introduktionen, det är för att säkerställa vidareförandet av [Erlands meget specifikke forskningsfelt og metode]
>
> L: Ja, det är klart! Det är naturligtvis den enda rimliga anledningen för en professor att närvara i undervisningen! Hur gör du det mer konkret?
>
> Erland: [griner] Ja, det är mycket travande genom hopplösa fall såklart men i bland – ibland! - kommer det någon ung man, ja det är faktiskt alltid män, även om du säkert

inte gillar det? Som förstår vad jag gör och är intresserad på riktigt och som lyckas ta sig förbi allt nonsens som de andra undervisarna håller på med och ja… som kan inge hopp om att dinosaurierna kanske inte har utrotats helt än [begge griner igen].

L: Du söker en ung Erland alltså?

Erland: Haha, ja, det kan man säga. Men helt så bra som jag blir han nog aldrig, haha…

Selvom der ikke er tale om glædesdrab i helt samme forstand som i eksemplerne ovenfor, ligger der også i samtalen med Erland en ambition om at udforske og udfordre hans selvfølgeligheder og insistere på at synliggøre de vilkår, der kanter hans akademikersubjektivering. Men den flirtende og lidt mindre seriøse tilgang til den persona, han har opbygget, skabte et frimodigt rum, der, mener jeg, i høj grad bidrog til at hans selvkritiske analyse blev mulig. Nu, når han fik anledning til at tænke over det, er det måske ikke så mærkeligt, at kollegerne opfatter ham som en asocial og sur 'gubbe', selvom han selv snarere betragter disse træk hos sig selv som en bekvem persona, der kan trækkes på, når opvaskemaskinen i institutionskøkkenet skal tømmes. Jeg kan naturligvis kun gætte, hvordan et mere traditionelt/formelt forskningsinterview ville have forløbet, men det fremstår for mig usandsynligt, at disse småt ironiske selvovervejelser, der foruden det strategiske i surheden også blotlægger en sårbarhed (eksempelvis at det til sidst ikke længere er muligt at fravælge den sure persona – den er blevet den eneste rolle Erland kan spille i institutionskonteksten) ville have blevet mulige, hvis samtalens form ikke allerede var lidt løsere i kanterne. Hvis jeg ikke allerede i den indledende kontakt havde brudt rammerne for 'det akademiske forskningsinterview' med min læbestift, svingende hår, fysiske berøringer og lidt for høje latter. Disse brud muliggør videre en intimitet og en tilgang til Erland, en mere venskabelig og respektløs approach, i hvilken jeg kan lave lidt sjov med hans persona og sætte spørgsmålstegn ved hans valg om ikke at deltage på institutionens seminarier, hans implicitte afvisning af rimeligheden i at skulle bidrage til institutionens undervisning samt hans udtalte søgen efter en ung (mandlig) protegé. Og det er netop disse drillende spørgsmål, som får Erland til fortælle om sine personlige valg og om det, som ellers – måske – ville høre til det private. I frivoliteten ligger kimen til en større oprigtighed gemt, fordi muligheden, at det hele er useriøst eller blot et spil, fungerer som en slags social airbag, der udlover en sikkerhed også ved lidt farligere manøvrer. Derved åbnes i den flirtende samtale diskursive exit-scapes, der i glimt indikerer tilstedeværelsen af andre muligheder end de umiddelbart forhåndenværende, heriblandt en mere selvreflekteret (og muligvis i forlængelse heraf ansvarstagende) position som studievant akademisk dinosaurus.

World-making pågår
- metodisk udviklingsarbejde in action

"Som sagt er det ligegyldigt hvor man befinder sig. Blot må man sørge for at bevidst styre direkte ind i det umulige. Undervejs må man selvfølgelig holde balancen. Men kun på betingelse af at balancen gøres usikker. Stadig mere usikker."

(Inger Christensen, Det, 1969)

Den feministiske glædesdræber er en personage, som Sara Ahmed introducerer for at vise hvoran lykke kan forstås som et normativt krav i senmoderniteten. Dette krav opererer dels ved at drage koblinger mellem lykken og bestemte normative livsformer og dels gennem en forventning til individet om at opretholde andres lykke ved selv at 'blive lykkelig' (hvilket i denne logik alene kan ske gennem en tilpasning til de normativt lykkebringende livsformer, hvorved deres status som essentielt lykkebringende cementeres) (ibid. 218, Bissenbakker 2012, se også kapitel 2 i denne bog). Ahmed peger dog på, at vi i nogle situationer kan være tvungne til at vælge 'livet' (vores eget) over 'lykken' (den almene) - måske fordi vi vil forfølge en anden form for lykke end den normerede, måske for at afvise lykke-forpligtelserne helt og holdent (ibid.). Disse valg kan af de normative omgivelser opfattes som drab på den almene glæde, fordi de udstiller lykkens konstruerede og ekskluderende natur. Det, der foregår i passagerne, jeg har beskæftiget mig med ovenfor og som jeg efterfølgende har diagnosticeret som glædesdrab er, at jeg bevidst fravælger det, man måske kunne kalde 'den bekvemmelige interviewstruktur' og 'de rimelige spørgsmål' og - som konsekvens heraf - deltagerenes 'lykke' i interviewsituationen. I stedet for at bidrage til at opretholde den fortælling om fri og lige meritokrati i akademia, der, som det tydeligt er fremkommet i tidligere analysedele, er central for en 'lykkelig' akademisk selvfremstilling, afstår jeg i disse situationer fra det forventede og behagelige og lykke-genererende og gør, hvad jeg kan, for at dræbe den neutrale og meritokratiske selvforståelse.

Disse afståelser medførte, som vi så, massiv dårlig stemning og brudte orienteringsmønstre hos såvel deltagerne som mig selv, men netop ved at gøre det, bidrog de også til at, på lidt længere sigt, åbne sprækker mod noget andet end det forventede. Sprækker, hvorfra voldsom os og kemiske dampe væltede ud og som få tilstedeværende derfor havde lyst til at nærme sig i stunden. Men ikke desto mindre sprækker, der måske kan udforskes og udvides, når den værste røg har lagt sig og når deres konturer og alvorlighedsgrad bliver lettere at afgøre? Der og da kan de måske udgøre små krak i facaderne eller små sten i skoen, der kan påminde de studievante subjekter om tilstedeværelsen, at en anden (mindre lykkelig) (bag)side til den studievante førstehed og således udgøre mulige afsæt for en forandret (mindre blind og mere ansvarstagende) førstehedsposition, som det er disse undersøgelsers emancipatoriske ambition at fremkarve. På lignende vis, men med omvendt fortegn, genererede den flirtende tilgang til interviewet som form, sprækker i facaden. Her var det frivoliteten i interaktionen, og det uortodokse rum, den skabte, der muliggjorde nye måder at betragte og forholde sig til sin egen position. Således udgør de interviewmæssige konfrontationsindsatser skitser til et metodisk udviklingsarbejde, der vil kunne undersøge mulige strategier for at udfordre en given konsensus og muliggøre en utopi.

I den reorientering, som glædesdrabet fremtvang, reagerede deltagerne i første omgang med at intensivere kapitaliseringen på sine privilegier, gennem dels en næsten animeret andengørelse af såvel forsker som præsumptive studieuvante kolleger, og dels trusler, vrede og ved at afslutte vores samtale. Alligevel vil jeg ikke afvise dets subversive potentiale. For drabene gør også noget andet. Ved at insistere på det, der ellers afvises, skaber de et nærvær af det (eller dem), der ikke er der, i samtalen. Som vi så på loftet, er der meget uforløst, der lurer i akademias kroge og mange forsøg på at fortrænge eller udgrænse det dvælende. Glædesdrabet gør det modsatte ved at give det fortrængte en platform og forholde dem, der er der til det, dem, der ikke er der, siger. Og ved at skabe et rum for affekter og frustration i en ellers dogmatisk diskret og affektfri organisation[282]. På så vis kan drabet forstås som en form for katarsis. En måde at fremmane det usagte og ubekvemme og - måske - komme hjemsøgelsen i forkøbet? Med opsigelsen af den interviewtekniske bekvemmelighedskontrakt (eller lykke-forpligtelsen) beredes plads for både deltagerens og (i nogen grad) forskerens irritation og vrede, ligesom der tilbydes en platform for mere direkte formidlinger af forestillinger om 'den Anden' – både i de abstrakte fantasier om den (ikke-studievante), der kommer ind fra markerne og bliver professor, og i konkret form i form af genusforskeren. Glædesdrabet gør, med andre ord, modsætninger tydelige, hvilket er en forudsætning for, at de skal kunne forhandles.
De metodiske interventioner udførtes under inspiration af Inger Christensens poetiske anti-vejledning fra digtet 'Det', og således med en ambition om bevidst at styre direkte ind i det umulige og insistere på, at gøre balancen stadig mere usikker. Og usikkert blev det. Deltagerne blev i og med glædesdrabet kastet ud i et epistemologisk tomrum, hvor de linjer, de normalt orienterede sig efter, var brudte og hvor deres forsøg på at genvinde kontrollen og lukke samtalen overhørtes. På samme måde forsattes forskeren både fysisk og mentalt ubehag ved at insistere på det, der (måske i kraft af hendes semi-studievante middelklassede

282 se eksempelvis Ahmed 2012 og Bloch 2003

baggrund) fremstod umuligt i situationen; at være grov, dogmatisk og ikke-lyttende. Som fænomen var glædesdrabet således kantet af skam, usikkerhed og ubehag for alle implicerede og derved ikke videre produktivt i traditionel forstand. Alligevel tøver jeg ikke med at kalde det world-making fordi det satte det velkendte ud af spil og muliggjorde sprækker og nye interaktionsformer og derved også tilgang ny og anden viden. Når kortene skrives om, får vi nye udsyn, og nye stier kan optrampes. Derfor er Christensens pointe så selvklar: Vi må insistere på stadig mere usikkerhed.

***

Temporære lukninger i Førstehedskuben

Indkaldelse til byggemøde

I anledning af de forestående (og delvist påbegyndte) renoveringer af den akademiske grundbygning indkaldes hermed alle interessenter (såvel fysiske som metafysiske, humane som nonhumane) til byggemøde

5 maj 2017 i førstehedskuben

På mødet vil byggeforperson L Haj Brade præsentere de påbegyndte og planlagte renoveringer og gennemgå resultatet af de undersøgelser, der ligger til grund herfor. Der vil også være mulighed for at stille spørgsmål til projektet og diskutere, på hvilke måder renovationen kan forbedre arbejdet for bredere rekruttering til akademia på kort og langt sigt.

Det føles godt at indkalde til møde og få en mulighed for at forklare alle de tanker, der har fremkommet gennem mine rundvandringer i det hus jeg har besat/været besat af den seneste tid. Det er på tide at åbne døren og slippe flere ind i diskussionerne. Alligevel sidder nervøsiteten over mit projekts form og retning stadig i kroppen, og naturligvis dukker Koret op, netop som jeg taper indkaldelsen fast på hoveddøren

KORET: BYGGEMØDE! ER DET DET BEDSTE DU KUNNE KOMME PÅ?

Doktoranden: Ja, selvom det faktisk var Kerstins idé, men det er jo en slags svensk informationsmøde om de forandringer, eller renoveringer, som jeg kalder dem, der ser ud til at være nødvendige for at komme videre i arbejdet for bredere rekruttering. Jeg synes at det er en god måde at summere det, jeg har set i analyserne...

KORET: HAR DU TÆNKT PÅ MULIGHEDEN AT SKRIVE NORMALT? AT NU TIL SIDST TAGE CHANCEN OG SAMMENFATTE PÅ EN MÅDE SÅ DEM, DER KUN LÆSER KONKLUSIONEN, IKKE BEHØVER UDSÆTTES FOR DINE FORMEKSPERIMENTER?

Doktoranden: Tja, egentlig ikke, hvorfor skulle de slippe?

KORET: FORDI ALLE BURDE SLIPPE! DU HAR FÅET FIRE ÅRS LØN AF DEN SVENSKE STAT FOR AT PRODUCERE VIDEN, DER RIMELIGVIS SKAL VÆRE BRUGBAR!

Doktoranden: Altså, det sagde de altså ikke noget om. Desuden er det alt for sent at begynde at udrulle skyldargumenter og en eller anden idé om anvendelighed nu. Der er kun nogle uger tilbage til det hele skal afleveres... Men her på falderebet skal jeg da gerne erkende, at der har været (mange) øjeblikke, hvor jeg i mit stille sind har givet jer ret og ønsket, at jeg havde lyttet til jer og valgt en anden vej…

KORET: JA, GODT GØR DET RIGTIGE SÅ…

Doktoranden: men det er som sagt for sent at tænke på nu, og desuden har jeg haft det langt sjovere end hvis jeg ikke var brudt ud af mit kontor…

KORET: SJOVT? SIDEN HVORNÅR ER DET BLEVET ET KRITERIUM FOR VIDENSKABELIGHED? TROR DU AT NIETZSCHE HAVDE DET SJOVT? HVA? ELLER SIMONE DE BEAUVOIR? TROR DU AT NINA LYKKE SIDDER OG GRINER HELE TIDEN, MENS HUN SKRIVER?

Doktoranden: Øh, ja, det tror jeg faktisk. Eller måske ikke dem alle sammen hele tiden. Det var for eksempel nok ikke så sjovt at prøve at have en nogenlunde ligestillet relation med Sartre, og Nietzsche var vel sindssyg det meste af sit liv, men Lykkes cosmodelfiner er da ret sjove! Og jeg tror generelt bare, at de bedste tanker kommer, når man har det skægt og ikke er alt for neurotisk... Og derfor må jeg nu helt enkelt bede jer om at holde kæft!

KORET: HVA? DET KAN DU DA IKKE?

Doktoranden: Jo, jeg er nødt til at mobilisere al energi jeg kan, for at få dette møde til at rulle, og så kan jeg simpelthen ikke have jer siddende og mumle. Som I har påpeget, er det mig og ikke jer, der skriver dette, så nu slukker jeg simpelthen for jer. Farvel!

Beruset af viljestyrken, som det tog at slukke for Koret, skynder jeg mig tilbage til mit skrivekammer og sender den pressemeddelse, jeg har forberedt afsted. Jeg ved, at de ansatte på universitetsbladet ikke har meget at lave om eftermiddagen, og det tager ikke mere end et par minutter inden telefonen ringer. Den momentære følelse af hybris sidder stadig i kroppen, da jeg svarer:

Autointerview III

Praktikanten: Så, nu har jeg fulgt dit arbejde fra du først hejste piratflaget på hovedbygningen og til dette afsluttende byggemøde og jeg er ved at færdiggøre artiklen til Universitetsbladet om dit projekt, denne besættelse, du har gang i. Jeg vil egentlig starte med at stille dig det helt klassiske spørgsmål: Hvad du egentlig er kommet frem til? Hvilke er dine tre hovedfund?

L: Åh, hvad er det for et spørgsmål? Herregud, mit arbejde er så komplekst og originalt at det slet ikke kan fabrikeres i sådan nogle mundrette soundbites, som journalister som dig efterspørger! Jeg opererer jo med learning moments på multiple niveauer og spørgsmålet om mine fund er i høj grad afhængigt af, hvilket niveau du spørger efter og hvilken grad af kompleksitet du behersker… Læs bogen, det er mit bedste råd!

Praktikanten: Ja, ok, men pointen med et interview er jo at du skal processe tankerne lidt for mig… vælg du frit, hvilket niveau, du synes, er vigtigst.

L: Jo tak, men der er jo både metodologiske, teoretiske og analytiske pointer. Det er absolut

helt umuligt at sige noget kort om mit bidrag til feltet. Det ville være enklere at tale om det, jeg ikke har gjort…

Praktikanten: Godt så, men jeg foretrækker nok alligevel at høre hvad du har gjort. Lad os så starte med det metodiske, fortæl om dit bidrag her…

L: Herregud. Hvad skal jeg sige? Hvor skal jeg starte? Hvis vi taler om et helt konkret metodologisk plan, så kan mit arbejde, min oeuvre, forstås som et bidrag til poststrukturalistisk normativitetskritisk metodeudvikling gennem en udforskning af flirt og glædesdrab som interviewstrategier. Mit arbejde med disse metoder var forsøg på at finde måder at skabe sprækker i og diffraktion af den neutrale personage, som udgjorde mange deltageres selvfremstilling, her gennem at bryde med formen for det traditionelle forskningsinterview. I glædesdrabet var det bekvemmelighedsstrukturerne og taknemmelighedsøkonomierne, der kom under pres, når jeg insisterede på en anden virkelighedsbeskrivelse end den, deltagerne ville formidle. I de tilfælde, hvor flirten kom i omdrejninger i samværet med deltagerne, var det en legende og seriøst useriøs tilgang til den i princippet formelle interviewsituation, der glimtvis indikerede den studievante positions kontingens. Som sådan, var disse nybrydende metodiske indsatser men Muñoz begreb fundamentalt world-making i det, at de muliggjorde et blik for – og potentielt i forlængelse heraf: disidentifikation med – de måder, hvorpå de herskende systemer fungerer i dag. Glædesdrab er tidligere af blandt andre Ahmed og Danbolt blevet fremhævet som en aktivistisk strategi for at få luft i ekskluderende rum og insistere på en anden fortælling, ja, en anden lykke eller et andet liv end normens, . men som privilegieforsker har jeg savnet en mere etisk funderet undersøgelse af dets forskningsmæssige potentiale i emancipatorisk forskningsarbejde. Som mit orakel RuPaul siger; "If the world lacks something you need – go fix it!"[296] . Det gjorde jeg, og jeg håber, at andre vil tage ved og udvikle – og måske i større grad end jeg lykkedes med – samtænke flirten og glædesdrabet som konkrete metodiske strategier for sprækkedannelser i det førstehedsmarkerede subjekts (dis)positioner.

Praktikanten: Aha, og hvordan… kan du sige lidt mere om hvad formålet med disse sprækkedannelser er? Hvad skal verden så at sige bruge dem til?

L: Undskyld, kære du, men er det ikke åbenlyst? Det helt overordnede formål med mit arbejde har jo været at undersøge, hvad en subjektivering kantet af studievant førstehed indebærer og hvordan den udspiller sig i svensk akademia i dag, og det, der meget hurtigt blev tydeligt i arbejdet, var, dels at studievanthed har en stor betydning for karriereveje og udfoldelsesmuligheder i denne kontekst, men også dels at det er en betydning, som deltagerne helst undviger at artikulere og som derfor underspilles eller 'neutraliseres'. Det var derfor nødvendigt at udvikle metodiske strategier, der kunne fange eller i det mindste påpege denne umærkethed, så vi kan beskæftige os med den analytisk. Hvis den altid tillades at undgå den forskningsmæssige opmærksomhed, taber vi også muligheden for at synliggøre og ansvarliggøre den. Det var netop det, jeg var ude efter – altså at synlig- og ansvarliggøre.

296 RuPaul's Drag Race (2015).

Både i den direkte interaktion mellem mig og deltagerne, men også - og frem for alt – på et generelt plan, hvor jeg mener, at der politisk og organisatorisk lægges alt for meget krudt på at forme og tilpasse 'de Andre' i et givet system, og alt for lidt på at ændre de strukturer eller vaner eller hvad man nu vil kalde det, der fungerer ekskluderende. Måske fordi dem, der befinder sig i en position, hvorfra noget kan ændres er jo dem, for hvem, forandringerne er mindst presserende. Imidlertid er disse positioner i høj grad investerede i en selvfortælling, der betoner deres og systemets neutralitet, så sprækkerne var nødvendige for at dechifrere denne neutralitets ekskluderende karaktér og give plads til 'de Andres' stemmer i fortællingerne om akademia.

Praktikanten: Ok, jeg tror at jeg forstår, men fortæl lidt mere om, hvad der så er på spil analytisk? Hvad kendetegner førsteheden, når den undersøges i sin egen ret? Uden at spejles i andenheden, mener jeg. Hvis jeg har forstået dig rigtigt, er det vel sådan, du fange den?

L: Præcis, det er netop det, der er pointen! At se førsteheden som en egen subjektivitet og ikke bare det neutrale baggrundstæppe, som andenheden projiceres på! Jo, altså analysens fundamentale og måske ikke videre overraskende fund handler om selvoplevet neutralitet som position og dogmatik. Det, der fremkommer i mine indledende analyser er, at der med studievantheden lader til at følge et højst normerende neutralitetskrav. Hanne Haavind har engang skrevet, at det er bemærkelsesværdigt, hvordan akademias beboere oplever at neutraliteten tilfældigvis bor netop i deres rygrad[28], og det kan unægtelig undre. Mine analyser tyder på, at et meget klart vilkår for en vellykket akademikersubjektivering netop er at tilegne sig og reproducere en neutralitetsfortælling, i hvilken alle andre akademisk genkendelsesproducerende parametre (såsom studievanthed, men også hvidhed og heteroseksualitet) end ens ukuelige intellekt og stærke tro på meritokratiets velgørenhed, underkendes. Det er med andre ord næsten ikke muligt at blive genkendt og installeret i akademia, hvis man ikke besidder (eller tilegner sig) en sådan Haavindsk rygrad. Dette kommer blandt andet til udtryk i de dogmer for 'god' videnskab, der fortælles frem i materialet, hvor det bliver tydeligt, at neutraliteten frem for alt forstås gennem et ideal om diskretion og fravær af personlig investering. Tilsvarende viser det sig i deltagernes insisteren på at fastholde en 'blindhed' overfor ulighed og stratificering i samfundet generelt og i akademia specifikt.
Det paradoksale i forhold til dette er, at der simultant med at neutraliteten hyldes, foregår forskellige subtile aktiviteter for at muliggøre og fremme visse subjekters installation heri. Meritokratiet twistes, netværk aktiveres, opgaver tildeles og positioner sikres for at muliggøre en akademisk interpellation af subjekter, der på meget subjektive præmisser genkendes som potentialebesiddende eller autentiske. Præmisser, der i materialet forklares i termer af tradition, spejling og tankelæseri, og ikke lader til at behøve præciseres yderligere, fordi de efterfølgende (kan) forsvares og neutraliseres med henvisninger til, at fornemmelserne, der vejrede 'de installeredes' potentialer, har vist sig at have ret (qua eksempelvis 'den installeredes' efterfølgende succes). Sådanne post-neutraliseringer er meget udbredte i materialet og efterlader et tydeligt billede af et meritokrati, der, pænt formuleret, er relativt.

---

297 Se Haavind 1989

Praktikanten: Forstår jeg dig ret, hvis jeg siger at dine analyser tyder på, at meritokratiet omgås for at sikre installationen af studievante subjekter?

L: Ja, det var vel det, jeg sagde? Givet undersøgelsens kvalitative karakter kan jeg ikke sige noget om, hvor udbredt dette fænomen er, men det var en overraskende udramatisk aura omkring meritokratiets relativisering i materialet. Sådan er det jo bare, sagde mange. Hvis jeg skal spekulere, så tror jeg at denne fatalisme hænger sammen med et andet centralt analytisk fund, nemlig den studievante reproduktions ufrihed.

Praktikanten: Ja, fortæl mere…

L: Rolig nu! Nuvel, noget af det, der overraskede mig i samtalerne om den studievante baggrund, var tilstedeværelsen af en meget tydelig idé om akademias til enhver tid overlegne status som identitetsmæssig hjemstavn for det studievante subjekt. Jeg kalder det med vilje ikke bare 'overlegne status som arbejdsplads' fordi jeg opfatter, at interpellationen er mere fundamental end som så, men konkret handler det givetvis om en norm i barndomshjemmet om, at man arbejdsmæssigt 'høre hjemme' i akademia. I analysen kalder jeg dette for en sløseridiskurs, fordi den kommer til udtryk som en idé, der formidles i opvæksthjemmet, om, at alt andet end akademia er spild af det studievante subjekts unikke evner. Denne diskurs medfører, at en del af deltagerne har oplevet, at forventningerne om en akademisk karriere næsten har fremstået som et imperativ under opvæksten, hvorved omgåelsen af meritokratiet muligvis er blevet en nødvendighed. Eller i hvert fald en acceptabel del af et system, i hvilket de kun til en vis grad befinder sig frivilligt. Ligeledes ligger der i sløseridiskursen også en indbygget legitimering af subjekternes akademiskhed, der måske kunne fordre, at de ikke behøver bevise sit tilhør med meritter, sådan som et ikke-sløseridiskursiveret subjekt forventes at gøre. I dette foregår også en aktiv post-neutralisering i det, at det betvingende i barndommens sløseridiskurs efterfølgende affærdiges/neutraliseres med henvisninger til, at deltagerne i dag er glade for sine positioner og at forældrene trods alt ved bedst.

Praktikanten: Ok, men hvordan kommer det til udtryk i dag så? Udover det her med post-neutraliseringer?

L: Ja altså eksempelvis gennem det, jeg kalder meritokratiets voldsomhed, der betegner den frenesi, med hvilken deltagerne afviser al tale om baggrundens betydning, når jeg leder den på tale i glædesdrabene. Det er selvfølgelig forventeligt med modstand, men voldsomheden i den fik mig til at forstå, hvordan den studievante førstehedssubjektivering også er kantet af sårbarhed. Hvor meget der er på spil. Forstår du, jeg er begyndt at tænke på reaktionerne på mine spørgsmål lidt som en sorgbearbejdelse – en slags akademisk melankoli, hvor de mest voldsomme reaktioner på mine spørgsmål måske kan forstås som udtryk for en eller anden form for indledende benægtelses- eller chokfase.

Praktikant: Nu træder vi vist lidt udenfor mit spørgsmål om pointerne, men forklar lige lidt mere. Hvad er det de sørger over? Hvad er det for objekt, der er tabt?

L: Jamen dels handler det om, tror jeg, at jeg påpeger en uretfærdighed, som deltagerne aktivt, gennem passivitet, er del af. Det, tænker jeg, kan lede til både benægtelse og chock. Og dels handler sorgen mere fundamentalt, tror jeg, om et tab af neutralitet. Altså om, at jeg i glædesdrabet opløser ideen om renhed og prøver at holde dem fast på sin studievanthed og klasse og de privilegier, der kommer heraf. Og denne opløsning genererer vrede, sorg og modstand, fordi deltagerne jo meget tydeligt, som vi så i de præmisser for 'rigtig' videnskab, der fremkom i interviewene, er investerede i deres egen neutralitet og uforpligtethed. Vi kan også forstå reaktionerne i termer af nostalgi over en svunden tid, hvor videnskabens og videnskaberens autoritet som sandhedsvidne ikke på samme måde som i dag er under pres – både indefra og udenfor akademia. En tid hvor hverken feminister, queers, racialt andetgjorte, 'folk ude fra markerne' (eller Kellyann Conway for den sags skyld) stillede kritiske spørgsmål om ens taleposition og implicitte antagelser. Kort sagt, en nostalgi over en svunden tid af 'naturlig' autoritet og uproblematiseret neutralitet i akademia. Og det er jo absolut ikke noget nyt fænomen! Der er mange eksempler på lignende reaktioner i litteraturen og forskellige førstehedspositioner, måske frem for alt i studier af hvidhed, hvor samme type af sorgreaktioner over en svunden historisk og befolkningsmæssig 'ren' epoke (eller måske nærmere forestillingen[285] om en sådan historisk epoke) konceptualiseres i termer af hvid melankoli. Hübinette og Lundström beskriver dette som en form for regressiv ressentiment, der umuliggør en dekonstruktion af melankoliens objekt – i deres tilfælde den svenske hvidhed, i min undersøgelse den akademiske neutralitet[286]. Jeg tror egentlig at begrebet akademisk melankoli, som McNee har foreslået[287] - eller måske akademisk nostalgi? Eller neutralitetens melankoli? – er meget rammende for det, der foregår.

Praktikanten: Ok. Så du siger at voldsomheden i reaktionerne på dine udfordringer af meritokratiets uantastelighed kommer af en nostalgisk længsel efter en anden tid hvor den akademiske position omgærdedes af mere respekt og af sorgen over at tabe neutralitet? Og en slags ressentiment hos deltagerne. Er det korrekt?

L: Jo, ja og også nej. Egentlig er det i højere grad deltagerne, der tilskriver 'de Andre' ressentiment, men jeg vil gerne knytte en kommentar til det., for jeg mener jo, at på samme måde som 'de Andre' beskyldes for at sidde fast i den struktur i hvilken deres 'skade' er opstået, som Brown siger, så kan 'de Første' tilsvarende læses som fangede i samme struktur, der i stedet for at skade, privilegerer dem. På samme måde som bitterheden bliver del af ressentimentbærerens identitet, bliver måske ideerne om autonomi og neutralitet integrerede dele af førstehedspositionen? Ideer som de må de give slip på for at befries fra overlegenhed og privilegieblindhed.

---

285 Og det har måske i virkeligheden også med studievantheden at gøre? Måske kan man tale om en vis latens i det billede af akademia, der formidles igennem familiedynastier, hvilket medfører at diskrepansen mellem forventning og oplevelse intensiveres?

286 På svensk introduceredes denne term af Hübinette & Lundström 2011, der henviser til Twine & Gallagher 2008, Frankenberg 1993 og Eng 2010

287 Lisa McNee bruger begrebet academic melancholy (2003) i sin karakteristik af den depression og opgivenhed, der kendetegner hendes kollegers arbejde i African Litteratur Studies. Se også O-H Ylijoki for en udvikling af bagrebet academic nostalgia (2005)

Praktikanten: Ja, jo, ok, var det din vigtigste analytiske pointe?

L: HVAD? Nej, altså kære venner, det er jo bare en brøkdel af mine fund! Der er jo også førstehedens umærkethed, blindhedsideologien og ikke mindst alle spøgelserne!

Praktikanten: Øh… ok, men jeg har kun en halv time, så det… Blindheden har du været lidt inde på, og jeg kan måske godt selv begribe, hvad umærketheden handler om, men spøgelser???

L: Ok. Lad mig begynde med en kontrastering: Der er i litteraturen ligesom i mit materiale mange historier om mulighederne for en baggrundsmæssig transcendens nedefra og op. Om dem, der mod alle odds kom ind og lykkedes med at skaffe sig en position i en elitær organisation som akademia. Fortællinger, der ofte både i mit materiale og i akademias selvfortællinger tages til indtægt for organisationens egalitære udformning og meritokratiets retfærdighed. Den modsatte bevægelse - fra integreret til 'falden' – gives langt mindre opmærksomhed. Fortællinger om den nedadgående klasserejse, er nemlig ikke lige så brugbare som sin modsats. Der er ikke meget goodwill at hente i den, hverken for den akademiske organisation, for den, som må forlade den eller for dem, der er blevet tilbage. Derfor er den stort set fraværende – både i materialet og i forskningsfeltet generelt. Med et udtryk fra Achille Mbembes nekropolitiske teoriapparat kan 'de forsvundne' forstås som ikke-sørgbart 'kød', der må aflives/skaffes af vejen for at de tilbageværendes liv/status kan optimeres. Uden en direkte artikulation af det, vi kan kalde 'afskafningens mekanismer', foldes 'de mislykkede' qua denne ikke-italesættelse ud af det akademiske liv, i samme bevægelse som de tilbageværende cementerer sin status som endnu levende. Men trods denne diskursive død dukker 'dem, der forsvandt' alligevel af og til op – som spøgelser der flakser forbi og påminder om systemets sprækker, livets (det akademiske) forgængelighed og alles erstattelighed. Avery Gordon har foreslået at forstå disse hjemsøgelser som effekterne af de frustrationer og uretfærdigheder, der er blevet undertrykt/g(l)emt/ignoreret for længe. Og i denne metafysiske form er fortællingerne om 'den Anden verden'/'verden udenfor' og visse kollegers forflyttelser hertil, overraskende nærværende i materialet. Den damp-agtige spøgelsesform lader med andre ord til at være den måde, deltagerne er mest bekvemme med at snakke om førstehedens grænser og eventuelle opløsning, hvilket får mig til at tænke, at Hegel måske havde ret i sine ideer om Åndens transcendensiske status - som den mulige vej til en overskridelse af dikotomien mellem Herren og Slaven/selvet og 'det andre'/Første- og Andenheden. I de Beauvoirs, Saids og Spivaks teoretiseringer af 'the Other' og otheringsprocesser, der som du sikkert ved, bygger på Hegel, har de 'afåndeliggjort' ham, og derved annulleret muligheden for at overskride positionerne Første og Anden. Imidlertid mener jeg, at den overraskende tilstedeværelse af spøgelser i mit materiale tyder på, at de fylder en funktion, og mit bud er, at de fungerer som en måde at artikulere tilstedeværelsen af overskridelser af de tydelige kriterier, der omkranser studievant førstehed – herunder kriteriet succesfuld karriere. Spøgelserne kan således ses som eksempler på tilfælde, hvor subjektiveringen/installationen er slået fejl, hvor førsteheden mis-performer og hvor meritokratiets relativitet – måske - risikerer synliggørelse, hvilket jeg tror, er grunden til at de hurtigt og effektivt udgrænses som ikke-sørgbart ikke-liv.
Videre peger tilstedeværelsen af spøgelser og metafysiske fænomener i materialet på den prækaritet som 'livet' som akademiker (også) kantes af. Den potentielle døds nærvær i

deltagernes fortællinger siger noget om, hvordan deltagerne værdisætter sine positioner i relation til andre(s). De gennemgående referencer til arbejdslivet udenfor akademia som dødt/den anden side/udenfor denne verden, underbygger de tendenser, jeg tidligere har påpeget, om deltagernes opfattelse af akademia som den eneste mulighed for dem eller med andre ord på deltagernes voldsomme investeringer i netop deres 'akademiskhed' og tydelige afstandstagen fra alle andre karriereveje.

Praktikanten: Spændende… og meget uventet! Nu har du jo så fortalt lidt om metode og analyse, kan du så bare kort sammenfatte, hvad du vil sige er dit bidrag teoretisk? Selvom det selvfølgelig er svært…

L: (afbryder) Førstehed! Min teoretiske intervention handler frem for alt om at konkretisere førstehedsbegrebet teoretisk – fremskrive dets genealogi, samtænke dets centrale elementer og emancipatoriske potentiale og vise, hvordan det kan sættes i anvendelse.

Praktikanten: Øh, ja…, det var kort og koncist. Vil du sige noget mere om det?

L: Haha, ja, hvor lang tid har du tilbage? Overordnet kan vi jo se arbejdet her som en øvelse i at indfange og fokusere den konstitutive inderside af akademikersubjektiviteten ud fra en idé om, at det er ved at studere dét, der iscenesættes som 'det normale' (eller 'de/t neutrale'), at vi kan få øje på de tandhjul, der holder reproduktions- og eksklusionsmaskineriet i gang. Det, jeg har argumenteret for teoretisk i denne undersøgelse, er, at førstehedsformationer ofte udspiller sig i krydsfeltet mellem de centrale begreber hegemoni fra maskulinitetsforskningen, normativitet fra det, der kan sammenfattes som queer teorier og analyser af ikke-erfaring og/eller umærkethed som særligt kritiske hvidhedsstudier har teoretiseret. Mødet mellem disse tre afsæt for menneskelig tilblivelse finder jeg særdeles produktivt i forhold til at indfange den privilegieproducerende position, som kendetegner førsteheden. Qua mit poststrukturalistiske udgangspunkt var mit grundlæggende ærinde at udfordre ideer om naturlighed og pege på de ekskluderende magtstrukturer, der kan være på spil bag diskurser om eksempelvis 'den neutrale forsker' eller 'videnskabens neutralitet' og en ting, der var meget tydeligt i undersøgelsen, var, hvordan førstehedssubjektiveringen ufravigeligt er indskrevet i en dikotomisk (eller med Derridas ord supplementlogisk) relation til Andenheden, hvilket indebærer, at det først og fremmest er i udgrænsningen af 'de Andre'/'det Andet', at førstehedens mere gribbare konturer kommer til syne. Som det, de Andre ikke er. I materialet udgøres dette Andet frem for alt af ikke-usynlige kroppe (ikke-hvide, ikke-straighte, ikke-binære, ikke-kapable), affekter (ikke-kontrollerede, ikke-passende) og kendetegnes ved (ofte) at politisere sin position og ved at være i behov af hjælp. Som implicit modsætning til disse elementer fortæller førsteheden sig frem som neutral og autonom eller helt enkelt som 'rigtig' i den akademiske kontekst. Og i denne 'rigtiggørelse' sammensmeltes normativitet, hegemoni og umærkethed.

Det sidste bliver særligt synligt, hvis man ser nærmere på fortællingerne fra de deltagere, der i kombination med studievantheden besidder andre ikke-hegemoniske positioner som eksempelvis ikke-hvid, ikke-svensk eller ikke-straight. I disse tilfælde forskydes nemlig også den studievante umærkethed bemærkelsesværdigt ofte og positionens

kontingens fremtræder. Forvaltningen af en ikke-hegemonisk position i kombination med studievantheden gøres på forskellige måder i materialet (fra kapitalisering til disidentifikaiton), men gennemgående er det tydeligt, at i de tilfælde hvor førstehedserfaringen ikke er 'total', relativiseres både umærkethed og normativitet i forhold til studievanthed.
Yderligere en interessant twist på denne tendens, som jeg gerne vil fremhæve, er, at cis(kvinde) køn som kategori ikke i samme udstrækning fordrer opmærksomhed på studievanthedens kontingens. Tværtimod fremstår 'genusanalysen' som behageligt afpolitiseret, men udpeges interessant nok samtidigt konsekvent af deltagerne som 'vigtigere' end andre ulighedsskabende faktorer. Med dette mener jeg, og det er nok også lidt kontroversielt, at køn i materialet fremstår som en grådig kategori og uligestilling som en belejlig uretfærdighed. Dette skyldes sandsynligvis kønnets formodede stabile ontologiske status, der indebærer, at øget kønsligestilling (når det italesættes i termer af win-win) ikke formodes indebære nogen særlig radikal forandring af akademias udformning og derved opfattes som ufarligt – en tendens, som jeg vil vove at påstå også er gældende på andre arenaer, hvor alene kønsmæssig ligestilling efterspørges. Dette skyldes nok videre, at der er rigtig mange hvide (hetero) ciskvinder, både herinde og udenfor, der har store personlige investeringer i at opretholde køn som et fokusområde. Dels fordi det trods alt er det, der påvirker dem mest, dels fordi det er deres levebrød og dels – måske? - fordi det muliggør en blindhed overfor andre uligheder? Så tillykke til dem, kan vi sige, men bagsiden af kønnets privilegering og grådighed er, at det nu i en svensk diskurs fungerer som undskyldning for at ikke 'se' (eller i hvert fald ikke reagere på) de andre former for ulighed, der udspiller sig i akademia i dag.

Praktikanten: Ja, det var da noget af en påstand! Kan jeg citere dig på det?

L: Ja, det er vel derfor at vi taler sammen?

Praktikanten: Jo, det er klart, men må jeg lige spørge, hvordan du kom frem til det? Hvordan manifesterede kønnets grådighed sig?

L: Det er jeg glad for at du spørger om, for jeg tror faktisk, at disse fund kan tilskrives mit konsekvente førstehedsfokus, der har muliggjort synsvinkler, der ellers ville være forblevet dunkle. For eksempel er dette med visse identitetspositioners forskellige grader af sultenhed en pointe, som ikke ville have trådt frem med samme tydelighed, hvis jeg ikke med mit analysemodus havde tvunget deltagerne til at tage stilling til sine egne førstehedsformationer. Dermed fik jeg nemlig øje på den voldsomme hastighed med hvilken mine fortolkningsmodi blev lukket ned og kønnet åbnet op og kunne begynde at spekulere i, hvilke motiver, der kunne ligge bagom denne tendens. Havde jeg spurgt mere åbent om differentiering i almenhed, ville jeg sandsynligvis ikke have lagt mærke til dette. Ligeledes mistænker jeg, at analysen let kunne have forfaldet til diskursrepetition a la 'vi må emancipere de studieuvane', hvis ikke jeg havde insisteret på at betragte den anden side af denne mønt, nemlig af-emanciperingen/af-neutraliseringen af den studievante, der i dag opfattes som neutral.

Praktikanten: Ok, tak, men så er vi måske også ved at være færdige, er der noget mere du vil tillægge? Måske noget om din form og metodologi?

L: Ja, det er jo et helt interview i sig selv! Hvordan skal jeg sammenfatte det…? Lad os starte med Gavin Butt, hvis begreb scholarly flirtation udgør et centralt afsæt for mit arbejdes form og analyser. Han indledte sin teoretisering af flirten og den camp videnskab med at sætte spørgsmålstegn ved 'det seriøse' som videnskabens mål og mening. Brady Burroughs påpeger i sin afhandling, ligesom Butt, at humanistisk og social- og samfundsvidenskaberne generelt (og, mit tillæg; genusforskningen specifikt) længe har været under pres for at bevise sin legitimitet og videnskabelighed fra 'the hard sciences' og at der derfor idag råder et stærkt (næsten paranoidt) seriøsitets- og dygtighedsdogme i disse videnskabsfelter (2016:493), hvilket også tydeligt er kommet frem i mine analyser. Butts pointe er, at vi bedst kan revitalisere kritisk videnskab ved at tage det, der ofte forstås som overfladisk, seriøst, eller omvendt ikke tage det, der ofte forstås som seriøst, så seriøst, hvilket resonerer vældigt godt med den queer og lidt campy indstilling, jeg har haft til mit projekt.

Praktikant: Så du vil bare være mere useriøs? Er det budskabet?

L: Nej, eller måske både og? Jeg mener ikke, at det er useriøst eller overfladisk at kritisere 'det seriøse'. Det handler mere om at på en lidt uortodox måde pege på, at det, der har opnået sin position som seriøst/vigtigt/rigtigt, har gjort det på grund af vaner og normer, der altid er sammenlænkede med magt. Ideen med flirten i denne undersøgelse var, at hele tiden prikke og spørge til denne magt for at påvise den konstruerede status. Butt spørger et sted om "acts of scholarly flirtation may offer up a more activated model of scholarship?" [288] og det tror jeg, at det kan, fordi flirten og 'det useriøse' holder os på tæerne og tvinger os til at se vores antagelser med nye øjne. Som jeg skrev et sted, er jeg i første hånd ude efter en poetisk sandhed om mit felt…

Praktikant: Jo tak, men det e r jo heller ikke voldsomt konkret. Har jeg forstået det korrekt, hvis jeg siger, at din form og renovering handler om at holde læserne vågne?

L: He-he. Nej, ikke kun. Style is never not content som Ali Smith har sagt.[289] Jeg har flere gange betonet, at jeg har en normativitetskritisk ansats, og på én måde kan studiens form forstås som en manifestation af dette. Der ville jo unægtelig være noget selvmodsigende i at på den ene side kritisere akademias hierarkiserende og ekskluderende strukturer, og på den anden side samtidigt reproducere dem i form og skrivestil. Så alene af den grund var et brud nødvendigt. Men det handler også på et mere teoretisk plan om, hvilke forpligtelser vi har som forskere og hvilken slags videnskab, vi vil se. Jeg er, inspireret af ovenstående, ude efter en mere tydeligt forpligtet vidensproduktion, hvor såvel forsker, 'objekt', teori og form samspiller mod en fælles telos – eller utopi, skulle jeg måske hellere kalde det. I denne undersøgelse er den praktiske del af dette telos en mere ydmyg og situeret akademisk førstehed manifesteret i renoveringen af den bestående bygning og den mere principielle utopi en variant af den ethics of love som bell hooks har skrevet må gennemsyre al menneskelig interaktion…

288 Butt 2006:187

Praktikant: Stop, vent lige lidt! Ethics of love? Det må du forklare mere! Jeg tænkte mere på Butlers ethics of violence når jeg læste visse dele af din analyse. Den er jo meget kritisk…

L: Kære ven, det er jo fordi du sidder fast i en lidt firkantet forståelse af kærlighed. Butler skriver jo om det svære i at give an account of oneself og at den, der dømmer andre, uden at afsløre sin egen sårbarhed "indulge in an ethics of violence". [291] Jeg kan forstå, hvorfor du og andre læser mig som kritisk og dømmende, men for mig er det vigtigt at i kritikken holde fast ved Butlers pointe og være sig det etiske ansvar bevidst - blandt andet ved, som Burroughs også påpeker, at anerkende, at de positioner, vi taler fra, "altid er delvise og ustabile konstruktioner og at denne sårbarhed deles af både den kritiserende og den kritiserede. Hvis vi insisterer på at dømme og definere (for eksempel nogen som kritisk/nogen som Første, mit tillæg LHB) taber vi muligheden for en gensidig respektfuld relation og for at bevare og udvikle den viden, der kan opstå her." (2016:466-467, min oversættelse) Butler siger jo, at "recognition must be sustained for ethical judgement to work productively"… [292]

Praktikant: Men er det ikke netop det, du gør? Du dømmer og placerer folk i bås. For Butler er anerkendelse jo grundlæggende er gensidigt[293]! Gensidighed er vel ikke direkte det, der kendetegner et glædesdrab?

L: Det kan du sige, men anerkendelse var, og det må jeg insistere på at holde fast ved, min intention. Det kan godt være, at det ikke var en jævnbyrdig relation, i og med jeg organiserede og orkestrerede samtalen, og ledte den de veje, jeg ville gå, men for mig er glædesdrabet frem for alt en insisteren på, at tale med deltagerne som voksne mennesker og prøve at nå nye fælles indsigter. At bede deltagerne om at give en lille smule account of dem selv, for at åbne sprækker og nye perspektiver i samtalen. Jo mere jeg genlæser disse passager, jo mere må jeg sige, at de faktisk fra min side var informerede af en hooksk ethics of love, men mødtes af en kraftfuld ethics of violence.

Praktikanten: Ok, det må blive de afsluttende ord, for jeg må tilbage til redaktionen, hvis jeg skal nå at skrive dette sammen til en artikel inden deadline.

---

[289] Smith 2012: "Ali Smith: Style vs. Content? Novelists should approach their art with an eye to what the story asks" The Guardian, August 18 2012

[290] hooks 2000

[291] Butler 2001:31, 2005

[292] ibid.

I telefonen hører jeg, hvordan praktikanten skriver noget på et papir og griner lidt for sig selv. Så rømmer hun sig og siger farvel og lover at maile artiklen for gennemsyn inden publicering. Jeg når lige at påminde hende om at komme til byggemødet, inden vi afslutter samtalen. Al energi og hybris forlader lynhurtigt kroppen og en voldsom nervøsitet for, hvad hun vil skrive, hvad hun grinede af og min lidt for overlegne tone i samtalen indfinder sig. Jeg prøver at ryste den af mig, og sætter mig til at skrive de breve, der skal sendes inden mødet.

---

293 ibid.

K A.

Jeg skriver med lidt blandede følelser for at fortælle, at mine undersøgelser er ved at være færdige, og jeg derfor snart flytter ud igen. Det har været en spændende og udfordrende tid her, men nu må både du og jeg videre, tror jeg. Inden jeg går, har jeg dog, som du måske har set, indkaldt til et byggemøde, hvor jeg håber, at du og andre berørte dukker op, så vi sammen kan diskutere mine undersøgelser og de forslag til ombygninger, som jeg har draget af dem. Du er jo er lidt gammel og skrøbelig og ideerne er i nogle henseender vidtgående, og derfor tænkte jeg, at jeg ville sende dig dem i forvejen, så du kan forberede dig lidt på, hvad der er i vente.

Det første, jeg forestiller mig at vi skal gøre på mødet, er at anerkende det arbejde på bygningens indgangsparti, som du har initieret. I løbet af den tid denne besættelse har været i gang har jeg set og hørt mange folk derude ved hovedindgangen, der på forskellig vis (og ofte i modvind) prøver at lægge ramper ud, installere elevatorer og file på trappetrinene for at forenkle adgangen for præsumptive studenter fra studieuvane hjem. Det er et stort og vigtigt arbejde, men eftersom det lader til at rulle på af sig selv og desuden finansieres af allerede afsatte midler i organisationen, er det mit forslag, at vi på mødet beslutter at afvise den ansøgning om et tilskud til en udstilling af portrætfotografier af studieuvane rollemodeller i velkomstområdet, der er indkommet fra en gruppe af disse strateger. Jeg er ikke principielt imod dette initiativ, men stiller mig skeptisk overfor dets effekter og mener derfor, at vores ringe midler kan bruges bedre inde i bygningen.

Mit mest gennemgribende forslag til forandring af dine indre (ædlere) dele er en successiv demolering af alle vægge på første sal. Det handler først og fremmest om plexiglasset rundt om De Høje Ånders førstehedskube, som jeg allerede har prøvet at skænde så meget som muligt ved at male og bore huller, men som nu skal helt væk. Derved åbnes kuben op og kan foldes ud og opfylde det neutrale rum, karnappen og den blinde passage. Videnskabet skal vi have bugseret ud (måske op til Dig på loftet?), og det skal erstattes med åbne hylder, hvorfra alle kan hente inspiration. Det bliver altså en helt åben etage, som jeg forestiller mig kan indrettes lidt pø om pø med lidt (ikke-hvid!) maling og nogle flytbare vægge, når det bliver mere tydeligt, hvilke behov der opstår, når/hvis De Høje Ånder forsvinder eller absorberes i de nye beboere. Helt sikkert er det dog, at dit portrætgalleri af ældre hvide mænd må ned. Det er på tide, at det er andre(s) blikke, der hviler på os, mens vi arbejder.

Manifestet for god viden, som jeg slog op på væggen i metodesalonen, var inspireret af andre typer af stemmer og blikke, og mit forslag er, at vi kan sætte dem, det vil sige Combahee River Collective, Sandy Stone, rummets.se, Susan Sontag, Valerie Solanas og Lady GaGa op i rammerne, indtil de nye beboere på demokratisk vis bliver enige om hvem, der skal betragte dem, mens de vidensproducerer. Jeg ved, at det nok er en stor kamel at sluge for Dig, men hvis du vil, kan du få portrætterne af dine forgængere op på loftet, så kan I måske finde en måde at hygge jer på deroppe?

I mit renoveringsforslag indgår også en dekonstruktion af trappen op til det, der ikke længere vil blive kaldt første sal, men derimod situeringsplanet. Først og fremmest må vi forandre baggrundsafsatsen, så de historier om opvækst og akademisk installation, der fortælles der, bliver langt mere heterogene, ujævne og overraskende. Som det er i dag, er fortællingerne alt for konforme og kedelige til at lokke nogen, der ikke deler dem, til at fortsætte videre op af trappen. Der må lidt mere disco i det selvspillende klaver og nye perspektiver i boghylderne for at bryde denne onde cirkel, så jeg håber at mødet vil bifalde min idé om at forflytte afsatsen til et sidespor for dem, der er nysgerrige på baggrundshistorier, og i stedet for trappen bygge flere forskelligartede gangsystemer, rulletrapper og ramper, der kan tage den, der vil, op til det store rum på situeringsplanet. Vejen derop skal altså ikke længere være vilkåret et ophold på baggrundsafsatsen, men kunne ske på mange forskellige måder.

I metodesalonen synes jeg, at vi skal at gøre hullet i væggen permanent (men sætte en skydedør op for at holde på varmen) og i øvrigt installere flere podier for fiktioner, performances, visuelle og sensoriske metoder og alternative genalogier. Vilkårene for beboernes eventuelle companion spieces og andre significant others skal også forbedres. Det må være muligt at kombinere et ophold her med politiske, kulturelle og emotionelle forpligtelser, og de bidrag som disse Andre giver os – blandt andet i form af ansvar, nærvær og tillid – skal anerkendes og gives plads, som elementer i udviskningen af forestillingen om neutralitet. I det hele taget skal vi have gang i en ordentlig rengøring af hele hytten, så alle fordringer på neutralitet kommer frem i lyset og kan undersøges og diskuteres i basisgrupper. Det er ikke sikkert, at det bliver nødvendigt at skylle dem alle sammen ud i afløbet, men samtlige må vrides op og udsættes for en dekonstruerende analyse, inden de forlader metodesalonen.

Jeg forstår, at dette er voldsomme forandringer, og at du måske ikke rigtig vil acceptere alle planer, og målet med mødet (og renoveringen) er heller ikke at opnå konsensus eller gøre alle tilfredse – det tror jeg slet ikke er muligt.

Alligevel håber jeg, at du vil give mine forslag en chance. For at massere dig lidt, tænker jeg, at dit residens, loftet, fredes i første omgang. Hverken jeg, eller nogen anden, tror jeg, har mod på at begive sig op til dig og de andre spøgelser og begynde at rive vægge ned, så I kan have teateret og hele den etage for jer selv. Forhåbningen er selvfølgelig, at ombygningerne i resten af huset skal mindske behovet for den ventil, som jeres hjemsøgelser kan forstås som, men det er nok ikke sandsynligt, at renoveringerne kan gennemføres helt uden undertrykt irritation og frustration, og derfor tror jeg, at det er klogt, at skabe en særlig plads til jer, hvor I kan flagre omkring og måske køle lidt ned, inden I hjemsøger os andre.

Ja, kære A, nu pakker jeg snart mine ting sammen og forlader huset, men jeg håber at vi ses på mødet inden da, for det ville være lidt trist, hvis vores korrespondance (eller rettere; min monolog) sluttede sådan her. Jeg har godt set, at der er en konference om *Corporate Universities as Global Hubs for Innovation, Entreprenuership and Market Alignment* på Utbilningsdepartementet i Stockholm samme dag som mødet, men jeg regner med, at du prioriterer din egen renovering og fremtiden for dine beboere over markedstilpasningen? Uanset hvad, så kommer jeg til at savne fornemmelsen af at du glider forbi mens jeg arbejder ligesom forhåbningen om, at der er nogen der lytter i den anden ende (selvom du jo rent faktisk aldrig har svaret mig). Måske mødes vi igen i det nye hus? Hvis ikke, kan vi måske tage et glas sherry, når jeg også snart overgår i din ikke-materielle form? Eller også er du vred over alt det rod, jeg har forårsaget og vil aldrig mere have noget med mig at gøre? Vi får se hvad der sker.

Bedste hilsner
L

Jeg skynder mig op af trapperne til loftet og stopper brevet ind under døren. Står og lytter lidt, for at høre, om der er nogen respons, men som altid er der fuldkommen stille. Jeg overvejer et øjeblik at gå ind igen og se om jeg endelig kan få fat i A, men tænker så, at hen jo kommer til mødet og vi må snakke der, og løber derefter hurtigt ned til brevpapiret igen.

Kære stakkels strateg

Tusind tak for den ansøgning om bidrag til en portrætudstilling, du sendte! Det glæder mig meget, at der er interesse for mit arbejde og jeg vil tage ansøgningen op på det byggemøde, jeg har indkaldt til 5 maj. Tanken med mødet er, at vi skal diskutere, hvordan en renovering af de akademiske grundbygninger kan udformes blandt andet for at gøre dit arbejde for bredere studentrekruttering mere effektivt. Det passer derfor vældigt godt at diskutere dine ideer om at fremvise inspirerende forbilleder for studieuvane studenter.

Men for at være ærlig vil jeg sige, at jeg personligt ikke vil stemme for at bevilge flere midler til indsatser, der er rettet 'udad' (dvs. mod dem, der skal 'komme ind'). Lad mig her kort forklare hvorfor:

Jeg var en af dem, der lyttede, da du fremlagde universitetets arbejde for bredere rekruttering. Du måtte da håndtere en del modstand fra en gruppe seniore medarbejdere og blev kaldt "*prægtig middelklasseluder*" af en anden deltager. Selvom jeg personligt nød at opleve, at der for en gangs skyld var lidt kant og passion og ikke kun pligtskyldighed i reaktionen på det arbejde, du udfører, forstår jeg, at situationen ikke har været så let for dig. Uanset dette, så havde din forelæsning en meget ansporende effekt på mig. Den fik mig til at interessere mig for det, vi kan kalde den 'smalle' del af rekrutteringsarbejdet, altså et fokus på de studievante i stedet for de studieuvane. Derfor iværksatte jeg en undersøgelse, der gennem en indkredsning af nogle af de specifikke logikker, der konstituerer dominerende former for studievant tilblivelse i svensk akademia har haft som ambition at udfordre/udvide de dominerende paradigmer for arbejdet for bredere rekruttering af studerende. Mine undersøgelser af dette 'smalle' har vist, at den førstehedsposition, jeg tilskriver deltagerne, især struktureres ud fra både et teoretisk begær efter, en subjektiv oplevelse af og et normativt videnskabsteoretisk påbud om *neutralitet*. En neutralitet, der medfører, at studievant baggrund (ligesom, om end i mindre udstrækning, andre majoriserede positioner) i materialet overordnet fortælles frem som en *umærket* og *betydningsløs kategori*, der savner relevans i et forestillet baggrundsblindt akademia i hvilket alene videnskabelige meritter har betydning. Førsteheden manifesterer sig med andre ord ikke (så meget) gennem eksempler på en aktiv og tydelig priviligering af visse over andre, men derimod nærmere som deltagerenes

oplevelser af neutralitet – af at være autonome og selvhjulpne brikker på et åbent og neutralt spillebræt. Men som du så elegant viste i din forelæsning, er spillet langt fra neutralt, og efter min mening er det en nødvendig præmis at få tydeliggjort for alle implicerede, fordi det netop er med neutraliteten som argument, at de i dag gældende systemer reproduceres.

Den ufrie reproduktion

Et er selvfremstillingerne, noget andet omgivelsernes indvirkning, og et fund, der overraskede mig i analysearbejdet, og som måske kan være af interesse for det videre arbejde for bredere rekruttering, var, hvor betvingende den familiære reproduktion af akademikeridentiteten fremstod. Selvom samtlige deltagere beskrev sine karrierevalg som netop valg eller kald, så giver materialets tvær-generationelle samstemmighed i beskrivelsen af akademia som det rette/naturlige/bedste sted at være, den, der lytter, en fornemmelse af ufrihed i den akademiske reproduktion. Teoretisk forstår jeg dialektikken mellem frihed og tvang, valg og underkastelse, som centrale gensidigt konstituerende vilkår i subjektiveringen. Her kan man virkelig tale om, at en studievant opvækst Butlerskt' formuleret består af *mulighedsgivende begrænsninger*, (i nærværende materiale er baggrunden meget konkret mulighedsgivende i form af hjælp med sprog, tankelæseri, kontakter og installation og ligeså konkret begrænsende igennem installationen af en tydeligt normerende diskurs om, at alt andet end akademia er sløseri med det studievante subjekts evner og ressourcer.) Den i materialet gennemgående implicitte (og nogle gange explicitte) forståelse af akademia som 'hjemstedet for de bedste hjerner' fordrer, at alle andre karrierevalg end akademia for deltagerne fremstår som et 'nedkøb' (det, jeg kalder *sløseridiskursen*). Det forekommer sandsynligt, at børn, der er opvoksede i en kultur, der hylder intellektualisme og videnskabelighed, vil søge sig til de steder, hvor netop disse evner præmieres, men det var overraskende med hvilken kraft, uviljen til en karriere indenfor 'noget andet' end akademia fremkom blandt deltagerene. At *ikke* få en akademisk karriere blev beskrevet som et svigt mod forældrene, som en indikation på intellektuelt forfald og ækvivaleredes til og med med en diskursiv død – kort sagt som noget, der til enhver pris skulle undgås, hvorved reproduktionen, selvom den taltes frem som lystfuld, også samtidigt bar et skær af tvang og eneste respektable udvej[294].

Dette er ikke kun relevant i forhold til de individuelle *life trajectories*. Som du givetvis ved, kan subjekternes vilje til/begær efter denne akademiske

294 Studievant respektabilitetsarbejde kunne man måske med et vink til Skeggs (1997) kalde denne praksis.

reproduktion også få betydning for, hvilke positioner, de vælger at indtage, hvilke forskningsspørgsmål, de vælger at formulere, samt hvilke 'fund' de vælger at fremhæve. Indtagelsen af *før* kontroversielle standpunkter, brugen af ikke-etablerede metoder eller bare en modvilje mod at tilpasse sig den i øjeblikket gyldige akademiske form, kan nemlig medføre en potentiel eksklusion og/eller akademisk ugenkendelighed – og, hvis den er for grænseoverskridende, også en skamfuld udvisning af fællesskabet og en spøgelseslig tilværelse 'udenfor murerne'. Gennem det akademiske imperativ, der præger den generelle opvæksthistorie i materialet, stækkes nytænkning, utraditionel rekruttering og andre videnskabeligheder end de for nærværende herskende. Derfor er reproduktionen ikke bare uretfærdig, den er også i allerhøjeste grad (selv)reproducerende og (forsknings)politisk (og det er en at grundene til, at dit arbejde er så vigtigt!).

Implikationerne af dette i forhold til dit arbejde er mange For det første lader det til at det, for at muliggøre større plads for akademikere med studieuvant baggrund, er nødvendigt at bryde den ophøjethed, akademia indtager i studievante akademikeres bevidsthed. Vi må med alle tilgængelige midler forsøge at relativisere sløseridiskursen, hvis vi skal stoppe den tvangsmæssige akademiske reproduktion. Muligvis er det nødvendigt med strukturalistiske indgreb, hvis forandring skal opnås. Den ufrie reproduktion og rædslen for '(ikke-)livet udenfor' tyder på, at det selvbillede og de privilegier, der knytter sig til en akademisk karriere, ikke er nogle, studievante subjekter er rede at afstå frivilligt. Derfor er alene konsensusorienterede løsninger på problemet med overrekruttering af studievante studenter/forskere sandsynligvis tandløse. I stedet må det klargøres, at alle børn af professorer ikke nødvendigvis kan blive professorer selv. Hvis vi skal ekspandere denne tanke lidt, kan ikke alle etablerede forskningsparadigmer tilsvarende reproduceres som centrale forskningsparadigmer. Ikke alle prestigetyngede forskningsrutiner og fremgangsmåder og alle forskningsgenrer og tidsskrifter og reviewprocedurer og gatekeepingpraksisser, samt fundingsystemerog så videre bærer i sig selv ret til evig reproduktion. Ikke al reiteration af 'akademiskhed' i hverken diskursiv, materialiseret, kropslig og identitetsmæssig forstand, kan foregå så stramt, som den gør nu. En opblødning af reiterationen, af meritokratiets uantastelighed, vil få konsekvenser for vidensformer, videnstyper, videnstilgange, for rekruttering, for karriereforløb, for magtudøvelse – helt enkelt for udøvelsen af 'det akademiske' på alle planer. Ikke i form af en udslettelse af det, der gennem flere hundrede år er blevet udviklet som videnskabelighed, men derimod i form af en større åbenhed og lydhørhed og villighed til diversitet i handleformer og realiseringsformer end det, vi ser i dag.

Modviljen i mit materiale mod at overhovedet at diskutere disse spørgsmål og tage plads i et betydningssystem, hvor baggrund anerkendes som en relevant faktor, gjorde det tydeligt for mig, at vi i dag snakker alt for lidt om privilegier og betydningen af udsigtspunkt og om normens neutralitetsbegær – både generelt og specifikt i arbejdet for bredere rekruttering. Det, min undersøgelse frem for alt har vist, er, at deltagernes dominerende oplevelse af status quo (og deres positioner heri) som 'neutral' gør, at alle indsatser for at ændre det bestående kan afskrives som utidig (og ofte også identitetsbåren) politisering og at du, jeg og alle andre, der påtaler behovet for forandring, som bærere af en Nietzsche'sk ressentiment. Konsekvensen af dette bliver, at forandringsarbejdet, ligesom den platform, fra hvilken kritik af det bestående kan artikuleres, taber legitimitet, og uden legitimitet kan arbejdet/kritikken umuligt implementeres og få effekt. Jeg vil derfor på baggrund af nærværende undersøgelser mene, at en af-neutralisering af førsteheden og et synlig- og ansvarliggørende af dens bærere, er en absolut central, hvis ikke den mest centrale, opgave for den slags arbejde, du udfører. Det er først, når førsteheden gøres synlig og tildeles ansvar for sine investeringer i det bestående, at forandringer – diskursive og/eller materielle – kan artikuleres, diskuteres og eventuelt implementeres. Så længe vi alene har som ambition at udvide eller justere status quo uden at genere nogen, kan vi ikke regne med forandring. Og jeg må desværre sige, at den portrætkampagne, I lægger op til, gør netop det.

Derfor håber jeg, at mine undersøgelser kan inspirere til en nyorientering i den måde, du, vi, alle forholder os til konsensuskravet i forandringsarbejde og få implikationer for *hvem* og *hvad* det er, vi forestiller os at arbejdet skal nå og forandre.

Mange solidariske hilsner
Din kammerat,
L

PS: Måske vil du finde vedlagte kontrakt, som jeg fandt i forbindelse med din forelæsning, interessant? Jeg forestiller mig, at den kan være et godt kort, at have på hånden, næste gang du skal forhandle om arbejdets udformning med universitetsledelsen.

PPS: Er "prægtig middelklasseluder" ikke en oxymoron?

Ok, tænker jeg. Et sidste brev, så er alt klart.

Kære venner, kære det kollektiv, jeg længes efter!

Som jeg dog har savnet jer! I de lange tider jeg har været i halvfrivilligt eksil i denne rådne gamle kasse, er der ikke gået en dag, hvor jeg ikke har ønsket, at I var her. At vi var flere der skrev, tænkte, hamrede og analyserede. Flere, der kom med ideerne, flere der kritiserede dem og flere som eksekverede dem. Flere, der råbte op, sagde fra, luftede lagener eller bare holdt hinanden i hånden når modstanden kom væltende og flere, der åbnede cava'en og tændte for Beyonce, når noget lykkedes eller vi kom forbi en hurdle. Men skrivning er i grunden en ensom aktivitet, og eremitlivet har nok været en forudsætning for at få denne sidste del af mit arbejde ud over rampen (og slippe for basisgrupperunder inden hvert punktum). Nu, hvor jeg pakker arbejdet sammen, vil jeg invitere jer ind igen og håber, at vi kan have hinandens ryg i den videre kamp for en akademisk utopi ala den, Siv Fahlgren, Angelika Sjöstedt Landén og Diana Mulinari udpeger i teksten *En annan värld är möjlig* (2016). Der er møde den 5 maj. Jeg håber, at I kommer!

Inden vi ses, vil jeg lige benytte lejligheden til at fortælle kort om, hvad det er, jeg har lavet og hvordan vi kan bruge det. Hvad er det, den form for teoretisk perspektiv, jeg har benyttet og de lidt experimenterende typer af analyser, der kommet ud heraf, egentlig kan? Og hvorhen skal vi gå nu?

Lad mig begynde med at inddrage en historie fra det virkelige liv, der på fin vis eksemplificerer den slags praktik, som jeg håber, at mine analyser (i mindre skala) har bidraget med. Brady Burroughs refererer i sin afhandling en episode fra den lille svenske by Strömstad hvor en neonazistisk gruppe påbegyndte en illegal demonstration foran den lokale dagligvarebutik (2016:23). En af dem, der ufrivilligt blev indlagt til at høre på deres taler, var Johan Gongora, en svensk-colombiansk mand, der, når han så demonstrationen, tog den spontane beslutning, at tage alt sit tøj af, og danse nøgen rundt på torvet foran demonstranterne. Burroughs referer en artikel i Göteborgsposten (070616), hvori Gongora fortæller, at han følte, at han måtte agere, da han så nazisterne, og at han spontant valgte nøgendans, fordi nøgenhed for ham repræsenterer menneskelighed. Hans intervention og insisteren på humanisme desarmerede den ubehagelige stemning på torvet og fik demonstrationen til at opløses, fordi de forbipasserende, i stedet for at være nødt til at lytte til nazisterne, grinede af dansen og fik mod til at tage sit torv tilbage (ibid.).

Jeg tager episoden op her fordi jeg finder Gongoras heroiske handling

interessant som eksempel på, hvordan en normativitetskritisk flirtende intervention i en fascistisk virkelighed kan se ud. Selvom flirts sjældent er konkret manifesterede og så udsatte som en nøgen ikke-hvid krop foran en gruppe aggressive nazister, er de ikke altid behagelige. De kan også være risikable, ja, farlige, og de kræver (nogle gange store) indsatser, uden at kunne garantere et resultat. Burroughs skriver, at Gongoras handling ikke skal forstås som klassisk oppositionel, men frem for alt som kritisk, og den udsprang af et ønske om at modvirke den frygt og det had, som demonstrationen spredte på det lille torv (2016:24). Jeg er enig i denne analyse, men vil tillægge at det unikke i historien fra mit perspektiv er det komiske og/eller 'useriøse' i måden kritikken leveres på – og den slående effekt denne form har i en situation, hvor mange andre mulige interventioner havde risikeret at modvilligt bidrage til at legitimere eller generere publicitet til nazisterne. Uden videre sammenligning i øvrigt har mine ambitioner med nærværende arbejde, i stil med Gongoras intervention, været at kaste et kritisk – og lidt komisk – lys over fænomener, som jeg finder det presserende at problematisere. Med denne forhåbning og med mine teoretiske og metodologiske investeringer, har jeg således været ikke bare nødt til, men også langt mere interesseret i at gå (eller danse) andre veje end dem vi oftest tager, for at indfange og fokusere det forgivettagne, neutrale akademiske Første. Jeg har oplevet det påtrængende, at adressere mennesker og institutioner på nye måder og indbyde refleksions- og fantasigenererende gestalter som spøgelser, kor, flirtende forelæsere, katte osv. til at vandre med mig langs mine analyser for at skabe udsyn til og plads for noget Andet end det umiddelbare både i og udenfor førsteheden.

Hvad er så dette Andet, spørger I nok, og det har jeg også tænkt meget på de sidste måneder. Hvordan skal vi påbegynde en nøgendans? Hvor skal vi danse hen? Og hvad vil vi opnå? Et sted at starte er ved at diskutere, hvad en værdig forvaltning af privilegier kan indebære, fordi netop værdigheden måske er det vigtigste kort vi, som er kantede af førstehed på en eller flere parametre, har, at spille med så længe akademia – og verden – ser ud som den gør. Det er i hvert fald et spørgsmål, jeg vedbliver at vende tilbage til:
Hvordan kan vi, der virker i ekskluderende organisationer og er underlagt, men også reproducerer, hierarkiserende subjektiveringer, agere, for at på bedste mulige vis – og med vores psykiske helse i behold – demolere de samme strukturer, som holder os oppe?

Til dette spørgsmål gives ikke nogle enkle svar. De positioner, der i dag

umiddelbart står til rådighed, for den, der vil forholde sig kritisk til sine privilegier, er få – og i mine øjne hverken særligt attraktive eller konstruktive (hvilket dog ikke forhindrer, at jeg selv praktiserer elementer af dem hver dag): Vi kan indtage forræderpositioner (*traitorous identities*[295]), desidentificere os med de positioner, vi er tildelte, og mønstre hos de normkritiske guerillatropper, hvor vi sammen med ligesindede kan kritisere det meste, uden at udrette så meget. Vi kan også forholde os til vores privileger gennem skam og dårlig samvittighed og (for)blive handlingslamme og skyldbetyngede. Eller vi kan give op, blive fatalister og tænke, at verden er umulig at forandre og at vi ikke fortjener bedre. Alle disse positioner kan i nogen grad forstås som værdige, hvis vi med det mener, at de (måske) ikke bidrager til at gøre ulighedsproblemet værre, men jeg vil meget gerne kunne give bedre svar på spørgsmålet om, hvad vi skal gøre, end dem.

Et sådant svar, som jeg i denne undersøgelse har foreslået og kæmpet for at skabe plads for, er, at den værdige position opnås ved at synliggøre sin position og påtage sig ansvar for dens effekter – med andre ord ved at ophøre med at reproducere privilegieblindhed. I mit materiale er det dog blevet meget tydeligt, at indtagelsen af en sådan position i sig selv indebærer at gøre op med nogle af de allermest centrale komponenter i førstehedspositioner generelt og akademikerpositionen specifikt – umærketheden og/eller neutraliteten. Dette indikerer, vil jeg hævde, at en værdig forvaltning af privilegier og førstehed indebærer et element af *mis-performativitet*, det vil sige, at skubbe lidt til de normer, der holder en oppe, at gøre dem teatralsk, camp eller bare (en smule) forkert, og derved bidrage til at synliggøre, udvide og udvande dem.

Et andet og lige så vigtigt svar på spørgsmålet er, at en værdig håndtering af privilegier forudsætter en villighed til en Ahmed'sk queer des- eller reorientering i de velkendte rum med henblik på at udfordre vore investeringer i 'det etablerede'. Mere konkret kan man måske kalde det en forpligtelse på ubekvemhed, på at befinde sig i rum, i hvilke man ikke er neutral, på at agere tværtimod sin position, i rum hvor man er neutral og i på positionen som flirtende glædesdræber.

Yderligere et svar kunne fokusere på værdigheden i at synliggøre den

295 Se eksempelvis Bailey 1998, 2000

privilegerede positions paradoksale sårbarhed i det system, der er opbygget for at understøtte hens førstehed og den deraf følgende nødvendighed af at demolere og ombygge samme. Og så selvfølgelig, at værdighed forudsætter en forpligtelse på ansvarlighed og solidaritet i det utrættelige arbejde, der må og skal gøres organisatorisk, politisk og i mellemmenneskelige interaktioner, for at synliggøre og afmontere de ulige vilkår, vi alle er underlagte.

Det sidste forslag, som jeg vil præsentere, er det, som har været min ledetråd i dette arbejde, nemlig, at prøve at pirke lidt til selve den form, som de strukturer, vi vil udfordre, antager. At tage både mit eget tøj og det, vi plejer at klæde nogle af ekskluderingsmekanismerne i, af, og danse lidt rundt omkring dem. . Hvorfor det, spørger I måske, og svaret er, at jeg tror, at det, at gøre noget Andet end det forventede kan være en måde at tage et problemformuleringsprivilegium tilbage og berede plads for noget nyt. Forandringskraften i denne type af kreative sårbarhedsskabende og (deraf) værdighedsgenererende indsatser ligger nemlig andre steder end i lovreguleringer, politiske indgreb, og emanciperende aktiviteter. Den kan i stedet findes i de diskursiverende, materialiserende processer, som (magt) assymetrierne er indlejret i og agerer fra. Den ligger i sprækkedannelser, exitscapes og reelle og metaforiske worldmaking praksisser. I at udpege kontingens og sætte sig selv på spil. Og den ligger i de poetiske sandheder, vi i fællesskab kan fremkarve i dag og de verdener, vi kan bygge i morgen.

Kærligst
din ven, L

5. maj 2017

Jeg er nervøs inden mødet. I dagene inden har jeg bagt ca. 100 kanelbullar (heraf 25 glutenfri og 25 veganske), købt kaffe og urtethe og fyldt køleskabet med diverse former for (laktosefri) ko-, soja- og havremælk. Jeg har gennemgået min præsentation, skrevet handouts og overvejet min påklædning og placering nøje. Selvom jeg synes, at jeg har en retfærdig sag og gode argumenter for nødvendigheden af noget nyt, bliver uroen for den konservatisme, der præger organisationen, usikkerheden på hvorvidt nogen vil forstå, hvad jeg har gang i og angsten for den vrede, jeg mødte under materialeindsamlingen, ved med at melde sig. Selv nu på falderebet sidder nervøsiteten over mit projekts form og retning i kroppen og det føles helt uvant, at Koret ikke dukker op og bekræfter denne fornemmelse, tænker jeg, mens jeg låser hoveddøren op og klistrer sedlen med forklaringer af vejen til første sal fast i øjenhøjde på dens inderside. Jeg har bevidst sørget for, at lede mødedeltagerne gennem den nu helt tomme samtalekorridor, udenom det store hul i metodesalonen og op af den del af teoritrappen, der kun er beklædt med 'klassiske' teorier om othering. Ved hjælp af analysernes understregninger af førstehedens kraftfulde, men kontingente karakter, har jeg fundet flere døre gennem plexiglasset ind til Førstehedskuben. Dem har jeg malet i klare farver, og slået op, så hvem som helst kan komme ind og sidde i chaiselongerne. De Høje Ånder har jeg låst inde med et par flasker sherry i det lille kitchenette bag den største boghylde og jeg har, jeg siger det igen; SLUKKET FOR KORET. Der er således, så vidt jeg kan se, ikke noget, der kan forstyrre mødet.

Jeg sætter mig ved bordet mellem de fyldte fade og optimistiske dimensioneringer af rene kaffekopper og termokander. Kigger lidt på mine talekort, men kan ikke koncentrere mig. Lægger dem fra mig og rejser mig og går hen til vinduet for at se, om der kommer nogen. Det gør der ikke. Jeg går rundt om bordet et par gange, tager et glas sherry, sætter mig igen og tænker at A da i det mindste må komme. Men tiden går og ingen, hverken mennesker, spøgelser eller katte dukker op.

*

Litteratur

Adeniji, Anna (2009). Inte den typ som gifter sig? Feministiska samtal om äktenskapsmotstånd. Stockholm: Makadam.

Ahmed, Sara (2012). On Being Included: Racism and Institutional Life. Durham & London: Duke University Press.

Ahmed, Sara (2010). The promise of happiness. Durham & London: Duke University Press.

Ahmed, Sara (2006). Queer Phenomenology. Orientations, objects, others. Durham & London: Duke University Press.

Ahmed, Sara (2004). The cultural politics of emotion. New York: Routledge.

Almqvist, Anna (2016). Den ekonomiska ojämlikheten i Sverige. Rapport/Landsorganisationen i Sverige. Stockholm: Landsorganisationen i Sverige Bantorget Grafiska AB.

Altbach, Philip G. (1999). "The logic of mass higher education". Tertiary Education and Management 5(2): 105-122.

Alvesson, Mats & Sköldberg, Kaj (1994). Tolkning och reflektion - Vetenskapsfilosofi och kvalitativ metod. Lund: Studentlitteratur.

Ambjörnsson, Ronny (1998). Den skötsamme arbetaren. Idéer och ideal i ett norrländskt sågverkssamhälle 1880-1930. Stockholm: Carlssons.

Amhøj, Christa Breum (2007). Det selvskabte medlemskab: Om managementstaten, dens styringstekonologier og indbyggere. Diss., Frederiksberg: Samfundslitteratur.

Andersen, Astrid, Hvenegård-Lassen, Kirsten & Knobblock, Ina (2015). "Editorials Feminism in Postcolonial Nordic Spaces". NORA 23(4): 239-245.

Andersen, Vitus Kathrine (2005). Problembørn, pædagoger og perkere : - identitet og ambivalens i mødet mellem etniske minoritetsbørn og systemet. Diss., Københavns Universitet.

Andersson, Eva, Malmberg, Bo, Östh, John (2012). "Travel-to-schooldistances in Sweden 2000-2006: Changing school geography with equality implications". Journal of Transport Geography 23: 35-43.

Andersson, Malinda (2014). "Närvaro som märks". I Kerstin Sandell (red.). Att bryta innanförskapet: Kritiska perspektiv på jämställdhet och mångfald. Göteborg: Makadam.

Andreassen, Rikke, Henningsen Folke, Anne & Pedersen, Lene Myong (2008). "Hvidhed". Kvinder, Køn & Forskning 2008/(4): 3-8.

Andreassen, Rikke (2005). The Mass Media's Construction of Gender, Race, Sexuality and Nationality. Diss., Toronto University.

Austin, John L. (1962). How to do things with words. Cambridge: Harvard University Press.

Ayvazian, Andrea (1995). "Interrupting the cycle of Oppression: The Role of Allies as Agents of Change". Fellowship (Jan-Feb): 7-10.
Aas, Gro Hanne (1997). "Akademisk mikropolitik. Kön och konkurrens på universitetet". Häften för Kritiska Studier 30(4): 5-14.

Back, Les (2007). The Art of Listening. Oxford: Berg Publishers.

Back, Les (2004). "Ivory towers? The academy and racism". I Law, Ian & Turney, Laura & Phillips, Deborah (red) (2004). Institutional racism in higher education. Stoke on Trent: Trentham.

Bailey, Alison (2000). "Locating Traitorous Identities: Towards a view of Privilege-Cognizant White Character". I Sandra, Harding & Uma, Narayan (red). Decentering the Center: Philosophy for a Multicultural, Postcolonial and Feminist World. Bloomington: Indiana University Press.

Bailey, Alison (1998). "Privilege: expanding on Marilyn Fry's Oppression". Journal of Social Philosophy 29(3): 104-119.

Becker, Sarah & Brittnie, Aiello (2013). "The continuum of complicity: 'Studying up'/studying power as a feminist, anti-racist, or social justice venture". Women's Studies International Forum 38: 63-74.

Bendix Petersen, Eva (2004). Academic Boundary work: The discursive constitution of 'scientificty' amongst researchers within the social sciences and humanities. Diss., Københavns Universitet.

Benner, Mats (2001). Kontrovers och konsensus. Vetenskap och politik i svenskt 1990-tal. Nora: Nya Doxa.

Bergström, Göran (1993). Jämlikhet och kunskap: Debatter om reformstrategier i socialdemokratisk skolpolitik 1975-1990. Stockholm & Stehag: Symposium Graduale.

Berlant, Lauren (2008). The Female Complaint: The Unfinished Business of Sentimentality in American Culture. Durham: Duke University Press.

Bettie, Julie (2000). "Women without Class: Chicas, Cholas, Trash and the presence/absence of class identity". Signs: Journal of Women in Culture and Society 26(1): 1-35.

Bissenbakker, M. F (2012): "Skammerens datter: Håndbog i feministisk glædesdrab" i: KVINFOs webmagasin, http://kvinfo.dk/webmagasinet/skammerens-datter-handbog-i-feministisk-glaedesdrab (hentet 2017-03-12)

Bissenbakker, M. F. (2008). Dannelser og dissonanser. En normativitetskritisk undersøgelse af det danskfaglige curriculums subjektkonstruktioner specielt med henblik på italesættelsen af køn og etnicitet. Diss., Københavns universitet.

Bissenbakker, M. F. (2005). Begreb om begær: Queeringer af nyere dansk litteratur. Odense: Syddansk Universitetsforlag.

Bloch, Charlotte (2003). "Følelsernes skjulte spil i akademia". I Lis Højgaard och Dorte Marie Søndergaard (red). Akademisk tilblivelse: Akademia og dens kønnede befolkning. København: Akademisk forlag.

Bloch, Charlotte (2002). "Følelser og sociale bånd i Akademia". Dansk Sociologi 13(4): 43-61.

Blomqvist, Paula & Rothstein, Bo (2000). Välfärdsstatens nya ansikte. Demokrati och marknadsreformer inom den offentliga sektorn. Stockholm: Atlas förlag.

Boling, Anders (2016). Snålblåst kring assistansersättning. Dagens Nyheter 30 oktober 2016. http://www.dn.se/nyheter/sverige/snalblast-kring-assistansersattning-vacker-oro/ (Hentet 2017-03-12).

Boltanski, Luc & Maldidier, Pascale (1970). "Carriere scientifique, morale scientifique et vulgarisation". Informations sur les Sciences sociales 9(3): 99-118.

Bondestam, Fredrik (2004). En önskan att skriva abjektet : analyser av akademisk jämställdhet. Diss., Uppsala Universitet.

Bottero, Wendy & Irwin, Sarah (2003). "Locating difference: class, 'race' and gender and the shaping of social inequalities". The sociological Review 51(4): 463–483.

Bourdieu, Pierre & Passeron, Jean-Claude (2006). Reproduktionen. Bidrag til en teori om

undervisningssystemet. København: Hans Reitzels Forlag.
Bourdieu, Pierre (red)(1999). The Weight of the WORLD: Social Suffering in Contemporary Society. Cambridge: Polity Press.

Bourdieu, Pierre (1997). Den praktiske sans. København: Hans Reitzels Forlag.

Bourdieu, Pierre (1992). An invitation to Reflexive Sociology. Cambridge: Polity Press.

Bourdieu, Pierre (1988). Homo academicus. Stanford: Stanford University Press.

Bourdieu, Pierre (1984). Distinction: A social critique of the judgement of taste. Cambridge: Harvard University Press.

Brade, L.H., Petersen, M. L., & Eriksen, C. B. (2016). "Førsteheder". Kvinder, Køn & Forskning 2016(4): 3-6.

Brade, Lovise (2015). "Just so you know, I'm absolutely completely normal…" NORA 23(3): 170-186.

Brade, Lovise (2014). "När rekryteringen ska breddas". I Kerstin Sandell (red). Att bryta innanförskapet: Kritiska perspektiv på jämställdhet och mångfald. Göteborg: Makadam.

Brade, Lovise (2010). De/t umærkede – en undersøgelse af tilskreven og subjektiv førstehed blandt mandlige danske ingeniører. Kandidatspeciale, København Universitet.

Brade, Lovise, Engström, Carolina, Sörensdotter, Renita, Wiktorsson, Pär (2008). I normens öga: metoder för en normbrytande undervisning. Stockholm: Friends.

Brah, Avtar & Phoenix, Ann (2004). "Ain't I a woman? Revisiting intersectionality". Journal of International Women's studies 5(3):75-86.

Braidotti, Rosi (1994). Nomadic Subjects: Embodiment and Sexual Difference in Contemporary Feminist Theory. New York: Columbia University Press.

Bremer, Signe (2011). Kroppslinjer: Kön, transsexualism och kropp i berättelser om könskorrigering. Stockholm: Makadam.

Broady, D., Börjesson, M., & Palme, M. (2002). "Det svenska högskolefältet under 1990-talet: Den sociala snedrekryteringen och konkurrensen mellan lärosätena". I T. Furusten (red). Perspektiv på högskolan i ett förändrat Sverige. Stockholm: Högskoleverket.

Bromseth, Janne & Darj, Frida (red)(2010). Normkritisk pedagogik: makt, lärande och strategier för förändring. Uppsala: Uppsala Universitet.

Brown, Wendy (2003). "Neo-liberalism and the End of Liberal Democracy". Theory & Event 7(1): 37-59.

Brown, Wendy (2001). "Sårade förbindelser". Fronesis 2001(6-7).

Bræmer, Marie Højlund (2014). Love Matters. Dilemmas of desire in transcultural relationships in Hanoi. Diss., Aarhus Universitet.

Brännström, Leila (2008). "Nödvändigheten av att lämna sorgen bakom sig". I Brown, Wedny, Brännström, Leila & Gundenäs, Henrik (red). Att vinna framtiden åter. Texter om makt och frihet i senmoderniteten. Stockholm: Atlas.

Burroughs, Brady (2016). Architectual flirtations. Diss., KTH, School of Architecture and the Built Environment (ABE), Architecture, Critical Studies in Architecture.

Butler, Judith (2009). Frames of war: When life is grievable. New York: Radical Thinker.

Butler, Judith (2007). "Performativitetens sociale magi". I Søndergaard, Dorte Marie (red). Feministiske Tænkere: en tekstsamling. København: Hans Reitzels Forlag.

Butler, Judith (2005). Giving an Account of Oneself. New York: Fordham University Press.

Butler, Judith (2004). Precarious life. The power of mourning and violence. London & New York: Verso.

Butler, Judith (2004b). Undoing gender. New York: Routledge.

Butler, Judith (2001). "Giving an Account of Oneself". Diacritics 31(4): 22-40.

Butler, Judith (1999) [1990]. Gender Trouble. New York: Routledge.

Butler, Judith (1998). "Merely Cultural". New Left Review 1998(227): 33-44.

Butler, Judith (1997). Excitable Speech: A Politics of the Performative. New York & London: Routledge.

Butler, Judith (1993). Bodies that Matter: On the Discursive Limits of "Sex". New York: Routledge

Butt, Gavin (2006). "Scholarly Flirtations". I Angelika Nollert, Irit Rogoff, Bart de Baere, Yilmaz Dziewior, Charles Esche, Kerstin Niemann & Dieter Roelstraete (red). A.C.A.D.E.M.Y . Frankfurt: Revolver.

Byrnes. R. M. & Library Of Congres, Federal Research Division (1997). South Africa: a country study. https://www.loc.gov/item/96048983/ (Hentet 2017-03-07)

Carbin, Maria & Rönnblom, Malin (2012). "Jämställdhet i akademin. En avpolitiserad politik?". Tidskrift för Genusvetenskap 2012(1/2): 77-97.

Carbin, Maria & Tornhill, Sofi (2004). "Intersektionalitet - ett oanvändbart begrepp?". Tidskrift för genusvetenskap 2004(3): 111-114.

Carlberg, Axel (1995). Likvärdighet i skolan: en antologi. Stockholm: Statens skolverk.

Catomeris, Christian (2004). Det ohyggliga arvet: Sverige och främlingen genom tiderna. Stockholm: Ordfront.

Cawood, Sarah Højgaard (2007). Velkommen til Pussyland - unge positionerer sig i et seksualiseret medielandskab. Diss., Danmarks Pædagogiske Universitet.

Cawood, Sarah Højgaard & Juelskjær, Malou (2005). "Kropslig subjektivering". Kvinder, Køn & Forskning 14 (3):19-31.

Chase, Susan E. (1995). "Taking narrative seriously: consequences for method and theory in interview studies". I R. Josselson and A. Lieblich (red). Interpreting experience: The narrative study of lives. Thousand Oaks: Sage.

Christensen, Ann-Dorte & Siim, Birte (2006). "Fra køn til intersektionalitet – intersektionalitet i en dansk/nordisk kontekst". Kvinder, Køn & Forskning 19(2-3):32-42.

Christensen, Inger (1969). Det. København: Gyldendal.

Clark, Terry Nichols & Lipset, Seymour Martin A. (1998). "Are social Classes Dying?" International Sociology 6: 397-410.

Collins, Patricia Hill (1998). "It's all in the family: Intersections of gender, race and nation". Hypatia 13(3): 62-82.

Collison, Davis & Hearn, Jeff (1994). "Naming Men as men: Implications for work, organisation and management". Gender, Work and Organisation 1(1): 2-22.

Combahee River Collective (1977). The Combahee River Collective Statement. http://circuitous.org/scraps/combahee.html (Hentet 2017-03-09).

Connell, R. W. (1995). Masculinities. Cambridge: Polity Press.

Connell, R. W. & Messerschmidt, James (2005). "Hegemonic Masculinity: rethinking the concept". Gender & Society 19(6): 829-859.

Crenshaw, Kimberle W. (1991). "Mapping the Margins - Intersectionality, Identity Politics and Violence Against Women of Colour". Stanford Law Review 43(6): 1241-1299.

Crenshaw, Kimberle W. (1989). "Demarginalizing the Intersection of Race and Sex: A Black Feminist Critique of Antidiscrimination Doctrine, Feminist Theory and Antiracist Politics". University of Chicago Legal Forum: 1989(8): 139-67.

Danbolt, Mathias (2011). Queerfeministisk glædesdrab. Motkraft 1 oktober 2011. http://spip.modkraft.dk/sektion/queerkraft/article/queerfeministisk-glaedesdrab (Hentet 2017-01-27).

Davies, Bronwyn (2000). (In) scribing body/landscape relations. Lanham: Alta Mira Press.

de Angelis, M. and Harvie, D., (2009)."Cognitive capitalism' and the rat-race: How capital measures immaterial labour in British universities". Historical Materialism 17 (3): 3–30.

de Beauvoir, Simone (1999). Det andet køn. København: Tiderne skifter.

de Lauretis, Teresa (1991). "Queer theory Lesbian and Gay sexualities. An introduction". Differences: A Journal of Feminist Cultural Studies 3(2): iii-xviii.

de los Reyes, Paulina (2007). Att segla i motvind: en kvalitativ undersökning om strukturell diskriminering och vardagsrasism i universitetsvärlden. Stockholm: Arbetslivsinstitutet.

de los Reyes, Paulina & Mulinari, Diana (2005). Intersektionalitet – kritiska reflektioner över ojämlikhetens landskap. Malmö: Liber.

Derrida, Jacques (1982). "Signature, event, context". I Derrida, Jacques (red). Margins of Philosophy. Brighton: Harvester Press.

Devine, Fiona, Savage, Mike, Scott, John, Crompton, Rosemary (red) (2005). Rethinking Class. Culture, Identities & Lifestyle. Hampshire: Palcrave Macmillan.

Douglas, Mary (1997/1966). Renhet och fara. En analys av begreppen orenande och tabu. Nora: Nya Doxa.

Ds 2013:49. Högskolestiftelser –en ny verksamhetsform för ökad handlingsfrihet.

Dyer, Richard (1997). White. Essays on race and culture. London: Routledge.

Egeland, Cathrine (2001). "Men det har ikke noget med kønnet at gøre": Køn, kønsbarrierer og Akademia – konstruktioner af et ugyldigt problem. Diss., Syddansk Universitet.

Egeland, Cathrine (2001b). "Bergsklätterskan och de militanta lebiska feministerna: om könskarriärer och jämställdhet inom akademin". Kvinnovetenskaplig tidskrift 22(1):53–67.

Ehereich, Barbara (2009). Bright-Sided. How positive thinking is undermining America. New York: Picador.
Ehn, Billy & Löfgren, Orvar (2004). Hur blir man klok på universitetet? Lund: Studentlitteratur.

Ekins, R., & King, D. (2005). "Transgendering, men, and masculinities". I M. S. Kimmel, J. Hearn, & R. Connell (red). Handbook of studies on men and masculinities. Thousand Oaks: Sage.

Elstad, Jon Ivar (2005)."Klasseanalyse i dag – marxistiske og sosiologiske tilnærminger". Rødt. Marxistisk Tidskrift 2005/(4):48-59.

Eng, David (2010). The Feeling of Kinship: Queer Liberalism and the Racialization of Intimacy. Durham: Duke University Press.

Eng, David L., J. Halberstam & Jose Esteban Muñoz (2005). "Introduction: What's queer about queer studies now". Social Text 23(3-4 84-85).

Erikson, Robert & Jonsson, Jan O. (red)(1994). Sorteringen i skolan. Studier i snedrekrytering och utbildningens konsekvenser. Stockholm: Carlssons.

Erikson, Robert & Jonsson, Jan O. (1993). Ursprung och utbildning. Social snedrekrytering till högre utbildning. SOU 1993:85. Stockholm: Fritzes.

Espersson, Malin (2014). ”Isärkoppling som strategi. Om spänningen mellan meritrokrati och likabehandlingsarbete vid ett svenskt lärosäte”. I Kerstin Sandell (red). Att bryta innanförskapet: Kritiska perspektiv på jämställdhet och mångfald. Göteborg: Makadam.

Essed, P & Goldberg D T (2002). “Cloning cultures: the social injustices of sameness”. Ethnic and Racial Studies 25(6): 1066-1082.

Examined life (2008) [film]. Instruktion: Astra Taylor. Ontario/Canada: Sphinx Productions, National Film Board of Canada, Ontario Media Development Coporation, TVOntario & Knowledge Network.

Faber, Stine Thidemann (2008). På jagt efter klasse. Diss., Aalborg Universitet.

Faber, Stine Thidemann (2006). ”Klassernes fortsatte forsvinden”. Kvinder, Køn & Forskning 15(2-3): 81-92.

Fahlgren, Siv, Sjöstedt Landén, Angelika & Mulinari, Diana (2016). ”En annan värld är möjlig”. I Siv, Fahlgren, Angelika, Sjöstedt Landén, Diana, Mulinari (red). Ambivalenser och maktordningar: feministiska läsningar av nyliberalism. Göteborg & Stockholm: Makadam.

Fine, Michelle (1994). ”Working the hyphens: Reinventing self and other in qualitative research.” I Norman K.,Denzin, & Yvonna S., Lincoln (red). Handbook of qualitative research. Thousand Oaks: Sage Publications.

Fishkin, S. F. (1995). ”Interrogating ‘whiteness’, complicating ’blackness’: Remapping American culture”. American Quarterly 47(3):428-466.

Florin, Christina & Niskanen, Kirsti (2010) (red). Föregångarna. Kvinnliga professorer om liv, makt och vetenskap. Stockholm: SNS förlag.

Florin, Christina & Kvarnström, Lars (2001) (red). Kvinnor på gränsen till medborgarskap. Genus, politik och offentlighet 1800-1950. Stockholm: Atlas akademi.

Fog, Jette (1995). Med samtalen som udgangspunkt. København: Akademisk forlag.

Foucault, Michel (2000). The Archaeology of Knowledge. London: Routledge.

Frankenberg, Ruth (1993). White women – race matters. The social construction of whiteness. Minneapolis: University of Minnesota Press.
Fraser, Meriam (1999). ”Classing Queer. Politics in Competition”. Theory, Culture & Society 16(2):107-131.

Gaga, Lady (2011). Born this way [film]. https://www.youtube.com/watch?v=wV1FrqwZyKw (Hentet 2017-03-14).

Gallagher, CA (1999). ”Researching race, reproducing racism”. Review of Education, Pedagogy, and Cultural Studies 21(2): 165-191.

Garland-Thompson, Rosemarie (1997). Extraordinary bodies: figuring physical disability in American culture and literature. New York: Columbia University Press.

Gay, Roxane (2014). Bad feminist. New York: HarperCollins.

Gillies, Val (2005). “Raising the ‘Meritocrazy’: Parenting and the Individualization of Social Class”. Sociology 39(5): 835–53.

Goldberg, David Theo (1990). “The social formation of racist discourse”. I David Theo, Goldberg (red).

Anatomy of racism. Minneapolis: University of Minnesota Press.

Goodman, D. (2001). Promoting Diversity and social justice: Educating People from Privileged Groups. Thousand oaks: Sage.

Gordon, Avery (2008). Ghostly matters. Haunting and the sociological imagination. Minneapolis: University of Minnesota Press.

Gottzén, L. & Straube, W (2016). "Trans masculinities". NORMA International Journal for Masculinity Studies 11(4): 217-224.

Grau Larsen, Anton, Ellersgaard, Christoph, Steinitz, Sarah (2016). Magtens atlas –kort over netværk i Danmark. København: Foreningen for Elite- og Magtstudier.

Greider, Göran (2001). Arbetarklassens återkomst. Stockholm: Pocky.

Gullestad, Marianne (2002). Det norske sett med nye øyne. Oslo: Universitetsforlaget.

Gullestad, Marianne (2001). "Likhetens grenser". I Marianne, Lien, Hilde, Lidén, & Halvard, Vike, (red). Likhetens paradokser, antropologiske undersøkelser i det moderne Norge. Oslo: Universitetsforlaget.

Gullestad, Marianne (1984). Kitchen table society. Oslo: Scandinavian University Press.

Gusterson, Hugh (1997). "Studying Up Revisited". PoLAR: Political and Legal Anthropology Review 20(1): 114–119.

Göransson, Michelle (2012). Materialiserade sexualiteter: Om hur normer framträder, förhandlas och ges hållbarthet. Göteborg & Stockholm: Makadam.

Göteborgs Universitet (2009). Likabehandlingspolicy 2007-2010. Beslut 2009-12-18, dnr F 1 780/07.

Halberstam, J. (2012). Ga-Ga feminism, sex, gender, and the end of normal. Boston: Beacon Press.

Halberstam, J. (2008). "The Anti-Social Turn in Queer Theory". Graduate Journal of Social Science 5(2): 140–156.

Halberstam, J. (2005). In a Queer Time & Place – transgender bodies, subcultural lives. New York: New York University Press.

Halberstam, J. (1998). Female Masculinity. Durham: Duke University Press.

Hansen, Erik Jørgen (1992). "Social Klasser og social ulighed". I Heine Andersen(red). Sociologi – en grundbog til et fag. København: Hans Reitzels Forlag.

Hanington, Bruce & Martin, Bella (2012). Universal Methods of Desigh: 100 Ways to Research Complex Problems, Develop Innovative Ideas, and Design Effective Solutions, Pittburg: Rockport Publishers.

Haraway, Donna J. (1991). "Situated Knowledges: The Science Question in Feminism and the Privilege of Partial Perspective". I Donna J, Haraway (red). Simians, cyborgs, and women. The reinvention of nature. London: Free Association Books.

Harding, Sandra (1991). Whose Science? Whose Knowledge: Thinking from Women's Lives. Ithaca: Cornell University Press.

Haritaworn, Jin, Kuntsman, Adi, Posocco, Silvia (red) (2012). Queer Necropolitics. London: Routledge.

Hartigan, John Jr. (2005). Odd tribes. Towards a cultural analysis of white people. Durham: Duke University Press.

Harvey, David (2010). The enigma of capital: and the Crises of Capitalism. London: Profile Books.

Harvey, David (2005). A brief history about neoliberalism. Oxford: Oxford University Press.

Hasse, Cathrine, Henningsen, Inge & Søndergaard, Dorte Marie (2003). "Køn og magt i Akademia". I Anette, Borchorst (red). Kønsmagt under forandring. København: Hans Reitzels Forlag.

Hasse, Cathrine (2000). Kraftfeltet: kulturelle læreprocesser i det fysiske rum. Diss., Aarhus Universitet.

Hasselberg, Ylva (2012). Vetenskap som arbete. Normer och arbetsorganisation i den kommodifierade vetenskapen. Möklinta: Gidlunds förlag.

Heartfield, James (2005). "Hegel Dispirited: the reification of the Other in Kojève, De Beauvoir and Sartre". I Becky, Shaw & Gareth, Woolam (red). Us and Them, Static Pamplet Anthology 2003-04. Liverpool: Static Gallery. http://www.heartfield.org/hegeldispirited.htm (Hentet 2017-03-09).

Heede, Dag (2002). Det tomme menneske: introduktion til Michel Foucault. København: Museum Tusculanum

Hegel, Georg Willhelm Friedrich (2005). Phänomenologie des Geistes Gebundene Ausgabe. Leipzig/ Frankfurt: Die Deutsche Nationalbibliothek.

Heinskou, Marie Bruvik (2010). En kompleks affære. Anmeldte voldtægter i Danmark. Diss., Københavns Universitet.

Hemström, Örjan (2013). Medellivslängden ökar mest för högutbildade. Statistiska Centralbyrån, Nr 2013:50 (2013-06-25). http://www.scb.se/sv_/Hitta-statistik/Artiklar/Medellivslangden-okar-mest-for-hogutbildade/ (Hentet 2017-03-12).

Henkel, M. (2000). Academic identities and policy change in higher education. London: Jessica Kingsley.

Henningsen, Inge (2003)."Modselektion eller efterslæb?". I Lis Højgaard & Dorte Marie Søndergaard (red). Akademisk tilblivelse: Akademia og dens kønnede befolkning. København: Akademisk forlag.

Henriksen, Line (2016). In the Company of Ghosts: Hauntology, Ethics, Digital Monsters. Diss., Linköpings Universitet.

Hervik, Peter & Jørgensen, Rikke Egaa (2002). "Danske benægtelser af racisme". Sociologi i dag 32(4):83-102.

Hervik, Peter (2001). "Lighedens diskrimination. Den danske farveblindhed i det flerkulturelle samfund". Mennesker och Rettigheder. Nordic Journal for Human Rights 2: 41-53.

Hilding, Lars-Olof (2011). Är det så här vi är –om utbilding som normalitet och om produktion av studenter. Diss., Lunds Universitet.

Holmlund, Helena, Häggblom Josefin, Lindahl Erica, Martinson Sara, Sjögren Anna, Vikman, Ulrika & Öckert, Björn (2014). Decentralisering, skolval och fritstående skolor: resultat och likvärdighet i svensk skola. IFAU RAPPORT 2014:25. Uppsala: IFAU.

Holmqvist, Mikael (2015). Djursholm: Sveriges ledarsamhälle. Stockholm: Atlantis.

hooks, bell (2010). Teaching critical thinking: practical wisdom. New York & London: Routledge.

hooks, bell (2000). all about love: new visions. New York: Harper Perennial.

hooks, bell (1994). "Theory as Liberatory Practice." I bell hooks. Teaching to Trangress: Education as the Practice of Freedom. New York: Routlege.

hooks, bell (1984). Feminist theory from margin to center. Boston: South End Press.

Husu, Liisa (2014). "Att verka på lika villkor i akademin - om jämställdhet och likabehandling". I Sara Eldén & Anna Jonsson. Efter festen: Om konsten att utvecklas från doktor till docent eller en överlevnadsguide för den postdoktorala tillvaron. Lund: Studentlitteratur.

Husu, Liisa (2010). Mot mera jämställda universitet: en internationell översikt över strategier och åtgärder. Rapporter 2010:6/ Delegationen för jämställdhet i högskolan. Stockholm: Delegationen för jämställdhet i högskolan.

Hübinette, Tobias & Lundström, Catrin Lundström (2011). Den svenska vithetens melankoli. Eurozine. www.eurozine.com. http://www.eurozine.com/den-svenska-vithetens-melankoli (Hentet 2017-03-12).

Hyde, C. (1995). "The meaning of whiteness". Qualitative Sociology 18(1):87-95.

Högskoleverket (2007). Utvärdering av arbetet med breddad rekrytering till universitet och högskolor - en samlad bild. Rapport 2007:43. Stockholm: Högskoleverket.

Højgaard, Lis (2007). "Styringsballade. Om materialitet, forskersubjektivering og sty- ringsteknologier". I Kofoed & Staunæs (red). Magtballader - 14 for- tællinger om magt, modstand og menneskers tilblivelse. København: Danmarks Pædagogiske Universitetsforlag.

Højgaard, Lis & Staunæs, Dorthe (2007)."Forandring, handling og subjektivitet". I Dorte Marie Søndergaard (red). Feministiske tænkere - en tekstsamling. København: Hans Reitzels Forlag.

Højgaard, Lis & Søndergaard, Dorte Marie (red) (2003). Akademisk tilblivelse: Akademia og dens kønnede befolkning. København: Akademisk forlag.

Haavind, Hanne (2000). "Analytiske retningslinier ved empiriske studier av kjønnede betydninger". I Hanne, Haavind (red). Kjønn og fortolkende metode- metodiske muligheder i kvalitativ analyse. Oslo: Gyldendal Akademisk.

Haavind, Hanne (1989). "Rasjonalitet, makt og følelser". Nytt Norsk Tidskrift 6(3):248-262.

Jagger, Gill (2008). Judith Butler. Sexual politics, social change and the power of the performative. London: Routledge.

Jensen, Sune Qvortrup (2011): "Othering, identity formation and agency" i Qualitative Studies, Vol. 2, No. 2, 2011, p. 63-78.

Jensen,Sune Qvortrup (2009): "Er det noget med bander? - Om modstand, andenhed og positioner i et sociologisk feltarbejde." i: Dansk Sociologi, Vol. 20. årg., No. 1, 2009, p. 45-64.

Jensen, Sune Qvortrup (2007). Fremmed, farlig og fræk. Unge mænd og etnisk/racial andenhed – mellem modstand og stilisering. Diss., Aalborg Universitet.

Johansson, Thomas (2000). Det första könet. Mansforskning som reflexivt projekt. Lund: Studentlitteratur

Johnson, Paul & Lawler, Steph (2005). "Coming home to love and class". Sociological Research Online 10(3).

Juelskjær, Malou (2009). En ny start : bevægelser i/gennem tid, rum, krop og sociale kategorier via begivenheden skoleskift. Diss., København Universitet.

Kimmel, Michael S. (2013). Angry White Men: American Masculinity at the End of an Era. New York: Nation Books.

Kimmel, Michael S. (2003): "Toward a Pedagogy of the Oppressor". I Michael, Kimmel & Andy, Ferber (red). Privilege: A reader. Boulder CO: Westview Press

Kimmel, Michael S. & Ferber, Andy L. (red) (2003b). Privilege: A reader. Boulder: Westview Press.

Kofoed, Jette (2004). Elevpli: Inklusion-eksklusionsprocesser blandt børn i skolen. Diss., Danmarks Pædagogiske Universitet.

Kofoed, Jette & Staunæs, Dorthe (red) (2003). Magtballader: 14 fortællinger om magt, modstand og menneskers tilblivelse. København: Danmarks Pædagogiske Universitetsforlag.

Konur, Ozcan (2004). "Disability and racial discrimination in employment in higher education". I Law, Ian & Turney, Laura & Phillips, Deborah (red) (2004). Institutional racism in higher education. Trentham: Stoke on Trent.

Krauss, Chris (2016). I love Dick. Stockholm: Modernista.

Krøjer, Jo (2003). Det mærkede sted - køn, krop og arbejdspladsrelationer. Diss., Roskilde Universitet.

Kumashiro, Kevin K. (2002). Troubling Education: "Queer" Activism and Anti-Oppressive Pedagogy. New York: Routledge.

Kuokkanen, R. (2007). Reshaping the university : responsibility, indigenous epistemes, and the logic of the gift. Vancouver: UBC Press.

Kvale, Steinar (1994). InterView. En Introduktion til det kvalitative forskningsinterview. København: Hans Reitzels Forlag.

Lakritz, A. (1995). "Identificaton and Difference: Structures of privilege in Cultural Criticism". I Judith, Roff & Robyn, Wiegman (red). Who Can Speak?: Authority and Critical Identity. Chicago: University of Illinois Press.

Laskar, Pia (2005). Ett bidrag till heterosexualitetens historia. Kön, sexualitet och njutningsnormer i sexhandböcker 1800-1920. Stockholm: Modernista

Law, John & Urry, John (2005). "Enacting the Social". Economy and Society 33(3): 390-410.

Law, John (1997). The Manager and His Powers. Lanchester: Centre for Science Studies, Lancaster University. http://www.comp.lancs.ac.uk/sociology/papers/Law-Manager-and-his-Powers.pdf (Hentet 2017-03-12).

Lawler, Stephanie (2005). "Disgusted Subjects: The Making of Middle-Class Identities". The Sociological Review 53(3): 429–446.

Lawler, Steph (1999). "'Getting out and getting away': Women's Narratives of Class Mobility". Feminist Review 1999(63): 3-24.

Ledman, A.-L. (2015). "Turning the Gaze from 'Them' to 'Us' - Challenging the Mainstream". I Peter, Sköld, Moa, Sandström & Bolaane, Maitseo (red). Under the same sun: parallel issues and mutual challenges for San and Sami peoples and research. Umeå: Vaartoe/Centre for Sami Research (CeSam).

Leiulfsrud, Håkon (1991). Det familjära klassamhället: en teoretisk och empirisk studie av blandklassfamiljer. Lund: Arkiv.

Leondar-Wright, Betsy & Yeskel, Felice (2007). "Classism curriculum design". I M. Adams, L. Bell & P. Griffin (red). Teaching for diversity and social justice. New York: Routledge.

Lewin, Kurt (2015). Principles of Topological Psychology. Worcestershire, Eastford: Martino Fine Books.

Lewis, Hywel D. (1946). On poetic truth. Philosophy 21(79): 147-166.

Lien, Marianne, Lidén, Hilde & Halvard Vike (2001) (red). Likhetens Paradokser. Antropologiske undersøkelser i det moderne Norge. Oslo: Universitetsforlaget.

Liinason, Mia (2011). Feminism and the academy. Diss., Lunds Universitet.

Lindensjö, B & Lundgren, U (2002). Utbildningsreformer och politisk styrning. Stockholm: Högskoleförlaget vid Lärarhögskolan i Stockholm.

Lippincott, J.P. (1877) (red). A New Variorum Edition of Shakespeare: Hamlet. Philadelphia: Lippincott Company.

Lipsitz, George (1998). The possessive investment in whiteness: how white people profit from identity politics. Philadelphia: Temple University Press.

Lister, Ruth (2004). Poverty. Cambridge: Polity Press.

Livholts, Mona (red)(2012). Emergent Writing Methodologies in Feminist Studies. London: Routledge.

Lorde, Audre (1984). Sister Outsider: Essays and speeches. Berkley: Crossing Press.

Lundell, Erika (2014). Förkroppsligad fiktion och fiktionaliserade kroppar - Levande rollspel i Östersjöregionen. Diss., Stockholms Universitet.

Lundmark, Lennart (2002). ”Lappen är ombytlig, ostadig, och obekväm”. Svenska statens samepolitik i rasismens tidevarv. Umeå: Norrlands Universitets förlag.

Lunds universitet (2009). Handlingsplan för breddad studentrekrytering 2009-2011 Lunds Universitet. Handlingsplan/Lunds Universitet. Stockholm: Lunds Universitet. https://www.yumpu.com/sv/document/view/48387939/handlingsplan-far-breddad-studentrekrytering-lunds-universitet (Hentet 2017-03-14).

Lykke, Nina (2016): ” Er tiden inde til et skift fra genus til genus*?: Om navngivningspraksisser i akademisk feminisme” i Tidskrift för genusvetenskap vol.37, nr 4

Lykke, Nina (red)(2014). Writing Academic Texts Differently. Intersectional Feminist Metodologies and the Playful Art of Writing. London: Routledge.

Lykke, Nina (2014b). ”Passionate Disidentifications as an Intersectional Writing Strategy”. I Nina, Lykke (red)(2014). Writing Academic Texts Differently. Intersectional Feminist Metodologies and the Playful Art of Writing. London: Routledge.

Lykke, Nina (2008). Kønsforskning – en guide til feministisk teori, metodologi og skrift. Frederiksberg: Samfundslitteratur.

Lykke, Nina (2005). ”Nya perspektiv på intersektionalitet. Problem och möjligheter”. Kvinnovetenskaplig tidskrift 2005(2-3): 7-17.

Lykke, Nina (2003). “Intersektionalitet – ett användbart begrepp för genusforskningen?”. Kvinnovetenskaplig Tidsskrift 24(1): 47-56.

Lönn, Maria (2016). ”Den brutna vithetens opacitet: om femininitetens renhet och färgskala”. Lambda Nordica 2016(1-2):46-79.

Lööv, Anna (2014). Maskulinitet i feminismens tjänst. Dragkingande som praktik, politik och begär. Diss., Lunds Universitet.

Markusson Winkvist, Hanna (2003). Som isolerade öar : de lagerkransade kvinnorna och akademin under 1900-talets första hälft. Diss., Umeå Universitet.

Martinsson, Lena (2009) ”Social mångfald?: om förutsägbar bildning och om demokrati som sätter värden på spel”. Tidskrift för Genusvetenskap (1): 43–58.

Martinsson, Lena (2005). “Är klass en kategori bland andra?”. I Paulina de los Reyes & Lena Martinsson (red). Olikhetens paradigm – intersektionella perspektiv på o(jäm)likhetsskapande. Göteborg: Studentlitteratur.

Martinsson, Lena (1997). Gemensamma liv: Om kön, kärlek och längtan. Stockholm: Carlsson Bokförlag.

Mattson, Katarina (2005). ”Diskrimineringens andra ansikte – svenskhet och ´det vita västerländska’ ”. I Paulina de los Reyes & Masoud Kamali (red). SOU 2005:41. Bortom Vi och Dom - Teoretiska reflektioner om makt, integration och strukturell diskriminering. Stockholm: SOU.

Mattsson, Tina (2014). ”Duktiga flickor. Kön, femininitet och vetenskaplighet”. I Kerstin Sandell (red). Att bryta innanförskapet: Kritiska perspektiv på jämställdhet och mångfald. Göteborg: Makadam.

Mbembe, Achille (2003). “Necropolitics”. Public Culture 15(1): 11–40.

McClintock, Anne (1995). Imperial leather. London & New York: Routledge.

McIntosh, Peggy (1988). “Unpacking the Invisible Knapsack”. I Peggy, McIntosh (red). White privilege and male privilege: A personal account of coming to see correspondence through work in women’s studies. Wellesley: Wellesley Center for Research on Women.

McNay, Lois (2007). ”Subjekt, psyke og handling”. I Dorte Marie,Søndergaard (red). Feministiske Tænkere en tekstsamling. København: Hans Reitzels Forlag.

McNee, Lisa (2003). “Academic Melancholy, Romantic Cynicism and The Road Not Taken “. African Studies Quarterly 7(2-3):211-213.

McRuer, Robert (2002). “Compulsory able-bodiness and queer/disabled existence”. I Sharon L., Snyder, Brenda Jo, Brueggemann, & Rosemarie, Garland-Thompson (red). Disablility studies: enabling the humanities. New York: Modern Language Association.

Merton, Robert K. (1938).“Social Structure and Anomie”. American Sociological Review 3(5): 672-682.

Mills, C. W. (1956). The power elite. New York: Oxford University Press.

Mitchell, D. T. & Snyder, S.L (2000). Narrative prosthesis: disability and the dependencies of discourse. Ann Arbor: University of Michigan Press.

Mohanty, Chandra Talpade (2003). Feminism utan gränser : avkoloniserad teori, praktiserad solidaritet. Hägersten: Tankekraft.

Mohanty, Chandra Talpade (1991). “Under Western eyes: Feminist Scholarship and Colonial Discourses”. I Chandra Talpade, Mohanty, Ann, Russo & Lourdes Torres (red). Third world women and the politics of feminism. Bloomington: Indiana University Press.

Mohr, Sebastian (2016). Just an Anthropologist? An Interview with Esther Newton. Dialogues, Cultural Anthropology. https://culanth.org/fieldsights/992-just-an-anthropologist-an-interview-with-esther-newton (Hentet 2017-03-07).

Moi, Toril (1997). ”Vad är en kvinna? Kön och genus i feministisk teori”. Res Publica (35-36): 71-158.

Moraga, Cherrie & Andaluzia, Gloria E. (red) (2015). This Bridge Called My Back: Writings by Radical Women of Color. Albany: Suny Press.

Morrisson, Toni (1987). Beloved. New York: Alfred A. Knopf.

Mosca, G. (1939). The ruling class. New York: McGraw Hill.

Mouffe, Chantal (2005). On the Political. London: Polity Press

Mouffe, Chantal (2003). ”Politik och passioner – demokratins hörnstenar”. Ord och Bild (3): 85-93.
Mouth to Mouth with Ruth Frankenberg. Dyke FM. 1999-09-18.

Mulinari, Diana (1999). ”Vi tar väl kvalitativ metod – det är så lätt”. I Katarina, Sjöberg (red). Mer än kalla fakta. Lund: Studentlitteratur.

Muñoz, José Esteban (2009). Cruising Utopia: the then and there of queer futurity. New York: New York University Press.

Muñoz, José Esteban (1999). Disidentification: Queers of Color and the Performance of Politics. Minneapolis: University of Minnesota Press.

Musset, Pauline (2012). “School Choice and Equity: Current Policies in OECD Countries and a Literature

Review". OECD Education Working Papers, 2012/(66).

Münch, Richard (2014). Academic cannibalism: Universities in the Global Struggle for Excellence. New York: Routledge.

Myong, Lene (2009). Adopteret : Fortællinger om transnational og racialiseret tilblivelse. Diss., Danmarks Pædagogiske Universitetsskole, Aarhus Universitet.

Mälck, Paula (2014). "Kunskapspolitikens blinda fläck – rasifiering i akademin". I Kerstin Sandell (red). Att bryta innanförskapet: Kritiska perspektiv på jämställdhet och mångfald. Göteborg: Makadam.

Mørck, Yvonne (2005). "Why not intersectionality? A concept at work in modern complex societies. Intersectionality and class travels." FREIA's tekstserie 61.

Nader, Laura (1974). "Up the anthropologist: perspectives gained from studying up". I Dell H. Hymes (red). Reinventing Anthropology. New York: Pantheon Books.

Newton, Esther (1993). "My Best Informant's Dress: The Erotic Equation in Fieldwork." Cultural Anthropology 8(1): 3–23.

Nielsen, Mette Lykke (2008). Far, mor og ingeniør. Tilblivelser af hverdagsliv mellem arbejds- og familieliv. Diss., Roskilde Universitet.

Nietzsche, Friedrich (1887/2010). Moralens genealogi. Oslo: Spartacus Forlag.
Nisbet, Robert A. (1959)."The Decline and Fall of Social Class". The Pacific Sociological Review 2:11-17.

Nocella, A, Best, S. & Mclaren, P. (2011). Academic Repression: Reflections from the Academic Industrial Complex. Edinburgh: AK Press.

Nyström, Anne-Sofie (2012). Att synas och lära utan att synas lära: En studie om underprestation och priviligerade unga mäns identitetsförhandlingar i gymnasieskolan. Diss., Uppsala Universitet.

Olsson, Anna-Clara & Olsson, Caroline (2014). I den akademiska garderoben. Stockholm: Atlas.

Ortner, Sherry B. (2010). "Reflections on Studying Up in Hollywood". Ethnography 11(2):211-233.
Ortner, Sherry B. (2003). New Jersey Dreaming. Capital, Culture and Class of '58. London: Duke University Press.

Palme, Mikael (2008). Det kulturella kapitalet. Studier av symboliska tillgångar i det svenska utbildningssystemet 1988-2008. Diss., Uppsala Universitet.

Paluski, Jan & Waters, Malcom (1996). The Death of Class. Thousand Oaks: Sage.

Pease, Bob (2010). Undoing Privilege: Unearned advantage in a divided world. London: Zed Books.

Pease, Bob (2002). "(RE)constructing Men's Interests". Men and Masculinities 5(2): 165-177.

Pease, Bob (2000). Recreating men: Post-modern Masculinity Politics. London: Sage.

Pease, Bob (1997). Men and Sexual Politics: Towards a Profeminist Practice. Adelaide: Dulwich Centre Publications.

Perry, B. (2001). In the name of hate: understanding hate crimes. New York: Routledge.

Petersen, Michael Nebeling (2016). "'These are queer times indeed': en introduktion til homonationalisme i en dansk kontekst". Kvinder, Køn & Forskning 16 (4): 55-66.

Petersen, Michael Nebeling (2012). Somewhere over the rainbow: biopolitiske rekonfigurationer af den homoseksuelle figure. Diss,. Københavns Universitet.

Philips, Adam (1994). On flirtation. Cambridge: Harvard University Press.

Prieur, Annick (2002). "Objektivering og refleksivitet - om Pierre Bourdieus perspektiv på design og interview". I Jacobsen, Michael Hviid, Kristiansen, Søren & Prieur, Annick (red). Liv, Fortælling, Tekst –

Strejftog i kvalitativ sociologi. Aalborg: Aalborg Universitetsforlag.

Pringle, Keith, Balkmar Dag & Iovanni, LeeAnn (2010). "Trouble in paradise: Exploring patterns of research and policy response to men's violence in Denmark". Nora 18(2):105-121.

Proposition 2001/02:15. Den öppna högskolan.

Puar, Jasbir (2007). Terrorist assemblages, Homonationalism in queer times. New York: Duke University Free Press.

Puar, Jasbir & Rai, Amit (2002). "Monster, Terrorist, Fag: The War on Terrorism and the Production of Docile Patriots". Social Text 72 (3): 117-148.

Purwar, N. (2004). Space invaders: race, gender and bodies out of place. Oxford: Berg.

Qvarström, Moa (1993). Det måste finnas bättre sånger : kvinnliga klassresenärers kulturmöten på väg mot ny identitet. Stockholm: Centrum för kvinnoforskning vid Stockholms Universitet.

Raun, T. (2016). Out online: Trans self-representation and community building on YouTube. London: Routledge.

Reay, Diane (1998). Class Works. Mothers' Involvement in their children's Primary Schooling. London: Routledge.

Reay, Diane (1998b)."Rethinking social class: qualitative perspectives on class and gender". Sociology 32(2): 259-275.

Reay, Diane (1998c): "Engendering Social Reproduction: Mothers in the Educational Marketplace". British Journal of Sociology of Education 19(2): 195-209.

Regleringsbrev. Utbildningsdepartementet, Regeringen. 2003-12-18. U2003/4918/UH. 2003-12-18.

Rich, Adrienne (1994). "Compulsory Heterosexuality and Lesbian Existence". I Rich, Adrienne. Blood, Bread, and Poetry: Selected Prose, 1979-1985. New York: Norton & Company.

Rich, Adrienne (1994b). "Towards a Politics of Location". I Rich, Adrienne. Blood, Bread, and Poetry: Selected Prose, 1979-1985. New York: Norton & Company.

Reinharz, Shulamit (1992). Feminist methods in social research. Oxford: Oxford University Press.

Richardson, Laurel & St Pierre, Elisabeth Adams (2005). "Writing. A method of inqury". I Denzin, Norman K., Lincoln, Yvonna S. (red). The Sage handbook of qualitative research. Thousand Oaks: Sage Publications.

Rodenstedts, Ann (2015). Living in the calm and safe part of the city: The socio-spatial reproduction of upper-middle class neighbourhoods in Malmö. Diss., Uppsala Universitet.

Rosenberg, Tiina (2007). "Queerfeminisme". I Dorte Marie, Søndergaard (red). Feministiske tænkere - en tekstsamling. København: Hans Reitzels Forlag.

(Rummet): Backström, Valerie Kyeyune, Díaz, Camila Astorga, Kiros, Judith, Quezada, Mireya Echeverría (2014). Manifest. Rummet. http://rummets.se/blog/manifest/ (2017-03-07).

RuPaul's Drag Race. Sæsong 2, avsnitt 1. 2015. World of Wonder Production.

Rönnblom, Malin & Keisu, Britt-Inger (2013). "Constructions of Innovation and Gender (Equality) in Swedish Universities". International journal of gender and Entreprenuership, Special Issue on Gender and Innovation 5(3): 342-356.

Rönnblom, Malin (2011)."Vad är problemet? : konstruktioner av jämställdhet i svensk politik". Tidskrift för genusvetenskap 2011:2/3: 33-55.

Said, Edward W. (2003). Orientalism. London: Penguin Books.

Salih, Sarah & Butler, Judith (2004). The Judith Butler Reader. Oxford: Blackwell Publishing.

Sandell, Kerstin (2014). "Framgångsrika homosexuella akademiker: ett villkorat innanförskap?". I Kerstin Sandell (red). Att bryta innanförskapet: Kritiska perspektiv på jämställdhet och mångfald. Göteborg: Makadam.

Sandgren, Petter (2015). Internatskolorna. Att fostra en elit. Stockholm: Atlantis.

Sandström, Ulf, Wold, Agnes, Jordansson, Birgitta, Ohlsson, Björn & Smedberg, Åsa (2010). Hans Excellens. Om miljardsatsningarna på starka forskningsmiljöer. Stockholm: Delegationen för jämställdhet i högskolan

Savage, Mike, Bagnall, Gaynor & Brian Longhurst (2001). "Ordinary, Ambivalent and Defensive: Class Identities in the Nordwest of England". Sociology 53(4): 875-892.

Savage, Mike (2000). Class analysis and social transformation. Philadelphia: Open University Press.

Schierup, Carl-Ulrik & Magnus Dahlstedt (2007). "Svensk välfärsstat i omvandling: Medborgarskap, arbete, utbildning". I Ålund, Aleksandra, Fredrik Hertzberg, Magnus Dahlstedt and Susanne Urban (red). Arbete, Utbildning och medborgarskap, strategier för social inkludering i den mångetniska staden. Umeå: Borea.

Schneider, Jack (2008). "Escape from Los Angeles: White Flight from Los Angeles and Its Schools, 1960–1980". Journal of Urban History 34(6):995-1012.

Schoug, Fredrik (2004). På trappans första steg. Doktoranders och nydisputerade forskares erfarenheter av akademin. Lund: Studentlitteratur.

Schultz, Ida (2005). "Kampen om at definere virkeligheden: Journalisten, forskerne og interviewet som et møde mellem to felter". I Margaretha, Järvinen, & Nanna, Mik-Meyer (red). Kvalitative metoder i et interaktionistisk perspektiv. København: Hans Reitzels Forlag.

Schwalbe, Michael (2000). "The Elements of Inequality". Contemporary Sociology 29(6): 775-781.

Sedgwick, Eve Kosofsky (2003)."Paranoid reading and reparative reading, or, you're so paranoid, you probably think this essay is about you". I Eve Kosofsky, Sedgwick (red). Touching Feeling: Affect, Pedagogy, Performativity. London: Duke University press.

Sedgwick, Eve Kosofsky (1990). Epistemology of the closet. London: Penguin Books

Sehlin MacNeil, K., & Marsh, J. (2015). Indigenous research across continents: a comparison of ethically and culturally sound approaches to research in Australia and Sweden. Batchelor NT: Batchelor Press.

Sennett, Richard & Cobb, Jonathan (1972). The Hidden Injuries of Class. Cambridge: Cambridge University Press.

Shear, BW, Hyatt, SB, Wright, Susan (red)(2015. Learning under neoliberalism: ethnographies of governance in higher education. Higher education in critical perspective - Practices and policies, vol. 1. New York: Berghahn Books.

Shildrick, Margrit (2005). "The disabled body, genealogy, and undecidability". Culture studies 19(6): 755–770.

Shore, Chris & Wright, Susan (2015). "Audit culture revisited: rankings, ratings, and the reassembling of society". Current Anthropology 56(3): 421-444.

Short, James F. (2002). "Foreword: What Is Past Is Prelude: Gangs in America and Elsewhere". I C. Ronald, Huff (red). Gangs in America III. Thousand Oaks: Sage.

Sjöstrand, Aleksandra, Barck-Holst, Peter & Hellgren, Carina (2016). Kan excellens uppnås i homogena

studentgrupper? Rapport 2016-04-01/ Universitets- och högskolereådet. Stockholm: Universitets- och högskolerådet.

Skeggs, Beverley (2005). ”The Re-Branding of Class: Propertising Culture”. I Fiona, Devine, Savage, Mike, Scott, John, Crompton, Rosemary (red). Rethinking Class. Culture, Identities & Lifestyle. Hampshire: Palcrave Macmillan.

Skeggs, Beverly (2004). Class, Self, Culture. London: Routledge.

Skeggs, Beverly (1997). Formations of Class and Gender. London: Sage.

Skolverket (2012). Likvärdig utbildning i svensk grundskola? En kvantitativ analys av likvärdighet över tid. Rapport nr 374. Stockholm: Skolverket.

Skolverket (2009). Vad påverkar resultaten i svensk grundskola? – Kunskapsöversikt om betydelsen av olika faktorer. Kunskapsöversikter. Stockholm: Skolverket.

Skolverket (2009b). Resursfördelning utifrån förutsättningar och behov? Rapport nr 330. Stockholm: Skolverket.

Skyllborg, Charlotte (2016). Nazistdemonstration stoppades av nakendans. Göteborgsposten 2016-07-16. http://www.gp.se/nyheter/v%C3%A4stsverige/nazistdemonstration-stoppades-av-nakendans-1.3491024 (Hentet 2017-03-12).

Slaughter, S. & Leslie, L. (1997). Academic capitalism: Politics, policies and the entrepreneurial university. Baltimore: Johns Hopkins University Press.

Slaughter, S. & Rhoades, G. (2004). Academic capitalism and the new economy: Markets, state and higher education. Baltimore: The John Hopkins University Press.

Snell, Marilyn Berlin (1997). Jamaica Kincaid Hates Happy Endings. Motherjones. http://www.motherjones.com/politics/1997/09/jamaica-kincaid-hates-happy-endings (Hentet 2017-01-27).

Smith, Ali (2012). “Style vs content? Novelists should approach their art with an eye to what the story asks”. The Guardian 18 Augusti 2012. . https://www.theguardian.com/books/2012/aug/18/ali-smith-novelists-approach-art (Hentet 2017-03-12).

Smith, L. T. (1999). Decolonizing methodologies: research and indigenous peoples. London: Zed.

Sohl, Lena (2014). Att veta sin klass – kvinnors uppåtgående klassresor i Sverige. Stockholm: Atlas Akademi.

Sontag, Susan (1964). ”Notes on camp”. I Susan Sontag (red). Against interpretation and other essays. New York: Picador.

Spivak, Gayatri Chakravorty (1985). ”The Rani of Sirmur. An essay in reading the archives”. History and Theory 24(3): 247-272.

Staunæs, Dorthe og Søndergaard, Dorte Marie (2006). ”Intersektionalitet -udsat for teoretisk justering”. Kvinder, køn & forskning (2-3):43-56.

Staunæs, Dorthe & Søndergaard, Dorte Marie (2006b). “Corporate Fictions”. Norsk Tidsskrift for Kjønnsforskning 2006(3): 1-13.

Staunæs, Dorthe & Søndergaard, Dorte Marie (2005). ”Interview i en tangotid”. I Margaretha, Järvinen, & Nanna, Mik-Meyer (red). Kvalitative metoder i et interaktionistisk perspektiv. København: Hans Reitzels Forlag.

Staunæs, Dorthe (2004). Køn, etnicitet og skoleliv. Frederiksberg: Samfundslitteratur.

Staunæs, Dorthe (2003). "Where have all the subjects gone? Bringing together the concepts of intersectionality and subjectification". Nora 11(2): 101-110.

Steyn, Melissa (2001). Whiteness Just Isn't What It Used To Be. White Identity in a Changing South Africa. New York: SUNY Press.

Stevens, Garry (1998). The Favored Circle: The Social Foundations of Architectural Distinction. Cambridge, Massachusetts & London: The MIT Press.

Stockholms Universitet, Studentavdelningen (2009). Handlingsplan för breddad rekrytering 2009- 2012. Dnr SU 29-0405-09.

Stone, John (1985). Racial conflict in contemporary society. Cambridge: Harvard University Press.

Stone, Sandy (2006). The 'empire' strikes back: posttranssexual manifesto. Sandystone. http://sandystone.com/empire-strikes-back.pdf (Hentet 2017-03-08).

Straube, Wibke (2015). Trans cinema and its exit scapes. Diss., Linköping Universitet.

Svallfors, Stefan (2004). Klassamhällets kollektiva medvetande: klass och attityder i jämförande perspektiv. Stockholm: Boréa.

Svensk författningssamling (SFS) 2016:828. Diskrimineringslagen.

Svensk författningssamling (SFS) 2008:567. Diskrimineringslagen (2008-2015).

Svensk författningssamling (SFS) 1992:1434. Högskolelag.

Svensson Chowdhury, Matilda (2012). När något blir annorlunda: skötsamhet och funktionsförmåga i berättelser om poliosjukdom. Diss., Lunds Universitet.

Svensson, Ingeborg (2007). Liket i garderoben : bögar, begravningar och 80-talets aidsepidemi. Stockholm: Ordfront.

Söder, Mårten & Nirje, Bengt (2010). Normaliseringsprincipen. Lund: Studentlitteratur.

Søndergaard, Dorte Marie (2005)."At forske i komplekse tilblivelser - kulturanalytiske, narrative og poststrukturalistiske tilgange til empirisk forskning". I Torben, Bechmann Jensen og Gerd, Christensen (red). Psykologiske og pædagogiske metoder - kvalitative og kvantitative forskningsmetoder i praksis. Roskilde: Roskilde Universitetsforlag.

Søndergaard, Dorte Marie (2005b). "Making sense of Gender, Age, Power and Dis- ciplinary Position: Intersecting Discourses in the Academia". Feminsm & Psychology. 15(2): 189-208.

Søndergaard, Dorte Marie (2003). "Orientering og deorientering i Akademia". I Lis, Højgaard & Dorte Marie, Søndergaard (red). Akademisk tillblivelse: akademia og dens kønnede befolkning. København: Akademisk forlag.

Søndergaard, Dorte Marie (2002). "Consensual and disensual university cultures: gender and power in academia". NORA 9(3):143-153.

Søndergaard, Dorte Marie (2000). Tegnet på kroppen. Køn: Koder og konstruktioner blandt unge voksne i akademia. København: Museum Tusculanums forlag.

Søndergaard, Dorte Marie (2000b). "Destabiliserende diskursanalyse : veje ind i poststrukturalistisk inspireret empirisk forskning".I Hanne, Haavind (red). Kjønn og fortolkende metode- metodiske muligheder i kvalitativ analyse. Oslo: Gyldendal Akademisk.

Tillväxtverket (2015). Öppna upp! Nationell strategi för ett företagsfrämjande på likvärdiga villkor 2015-2020. Rapport/Tillväxtverket: Info 0600. Stockholm: Tillväxtverket.

Torfing, Jacob (1999). New Theories of Discourse. Laclau, Mouffe and Zizek. Oxford: Basil Blackwell.

Trondman, Mats (1994). Bilden av en klassresa. Sexton arbetarklassbarn på väg till och i högskolan. Stockholm: Carlssons.

Trumberg, Anders (2011). Den delade skolan. Segregationsprocesser i det svenska skolsystemet. Diss., Örebro universitet.

Twine, France & Gallagher, Charles (2008). "The future of whiteness: a map of the 'third wave'". Ethnic and Racial Studies 31(1): 4-24.

Törnqvist, Maria (2006). Könspolitik på gränsen debatterna om varannan damernas och Thamprofessurerna. Lund: Förlag Arkiv förlag/A-Z förlag.

Universitetskanslersämbetet (2016). Universitet och Högskolor. Årsrapport 2016. Rapport 2016:10. Stockholm: Universitetskanslersämbetet.

Uppsala Universitet (2009). Beslut, plan för breddad rekrytering perioden 2009-2010. Beslut 2009-03-31 dnr UFV 2008/2256.

Uppsala Universitet (2009). Mångfaldsplan 2009-2010. Rapport. Uppsala: Uppsala Universitet.

Vigil, James Diego & Yun, Steve Chong (2002). "A Cross-Cultural Framework for Understanding Gangs - Multiple Marginality and Los Angeles". I C. Ronald, Huff (red). Gangs in America III. Thousand Oaks: Sage.

Vigil, James Diego & Long, John M (1990)."Emic & Etic Perspective on Gang Culture: The Chicano Case". I C. Ronald, Huff (red). Gangs in America. Thousand Oaks: Sage.

Vidal-Ortiz, S. (2002). "Queering sexuality and doing gender: Transgender men's identification with gender and sexuality". I P. Gagné & R. Tewksbury (red). Gendered sexualities. Bingley: Emerald.

Wahl, Anna, Holgersson, Charlotte, Höök, Pia, Linghag, Sophie (2011)(red). Det ordnar sig. Lund: Studentlitteratur.

Warner, Michael (1990). "The Ethics of Queer Life". I Warner, M. (red). The Trouble with Normal: Sex, Politics, and the Ethics of Queer Life. New York: The Free Press.

Wennerström, Ulla Britt (2003). Den kvinnliga klassresan. Diss., Göteborgs Universitet.

Wennerås, Christine & Wold, Agnes (1997). "Nepotism and sexism in peer-review". Nature 387:341-342.

Westergaard, John (1998). "Overklassens usynlighed". Dansk Sociologi 9(8):89-99.

Willis, Paul (1997)."Theoretically informed ethnographic study". I Stephen, Nugent & Chris, Shore (red). Anthropology and Cultural Studies.

Willis, Paul (1978). Learning to Labour. How Working Class Kids Get Working Class Jobs. London: Ashgate.

Woolf, Virginia (2015). Ett eget rum. Stockholm: Modernista.

Yang, Chia-Ling (2010). Othering Processes in Feminist Theaching: A case study of an adult educational institution. Diss., Lunds Universitet.

Young, Iris Marion (2005). Att kasta tjejkast: Texter om feminism och rättvisa. Stockholm: Atlas.

Young, Michael (2001). "Down with meritotracry". Guardian 2001-06-29. https://www.theguardian.com/politics/2001/jun/29/comment (Hentet 2017-03-09).

Young, Michael (1958). The rise of the meritocracy, 1870–2033. London: Thames & Hudson.

Ylijoki, Oili-Helena (2005). "Academic nostalgia: A narrative approach to academic work". Human Relations

58(5): 555-576.

Ylijoki, Oili-Helena (2003). "Entangled in academic capitalism? A Case-Study on Changing Ideals and Practices of University Research". Higher Education 45(3): 307-335.

Yuval-Davies, Nira (2006). "Intersectionality and Feminist Politics". European Journal of Women's Studies 3(3):193-209.

Ziman, J. M. (2000). Real science- what it is, and what it means. Cambridge: Cambridge University Press.

Žižek, Slavoj (2001). Ideologins sublima objekt. Göteborg: Glänta Produktion.

Sammenfatning

VI, DE NEUTRALE. SKITSER TIL UDFORDRING AF AKADEMISK FØRSTEHED

Universitetets kommandocentral besat
Af: Lov Haj (journalistpraktikant)

I løbet af de seneste år har en PhD-studerende fra Genusvetenskapliga Institutionen på Lunds universitet besat den universitære kommandocentral og gennemført et antal renoveringer med henblik på at ændre præmisserne for arbejdet for bredere studentrekruttering i den universitære organisation.

"Udgangspunktet for renoveringerne var," fortæller hun, "at rette blikket mod de vilkår, strukturer og normer som 'de studieuvante' skal ind i, og i stedet for at fokusere på hvordan 'De' skal tilpasses 'Os', se nærmere på hvad dette 'Os' implicerer og hvordan det reproducerer ekskluderende strukturer. Der er altså tale om et skift i fokus fra 'de Andre' til 'de Første' - fra eksklusion til inklusion."

Med afsæt i et materiale bestående af dels 22 interviews med seniore fastansatte akademikere fra humanistiske og samfundsvidenskabelige felt, der er opvoksede i familier med mindst en disputeret forælder og dels tre måneders feltarbejde på to institutioner med en høj andel ansatte med studievan baggrund på to forskellige universiteter i Sverige, analyserer doktoranden, hvordan studievane (ikke) kommer til syne i den akademiske hverdag: "Formålet med vores samtaler og møder var at få svar på undersøgelsens hovedspørgsmål: Hvad indebærer en subjektivering kantet af studievant førstehed og hvordan udspiller den sig i svensk akademia i dag? Jeg var interesseret i erfaringen af at passe ind, ikke generere friktion og opfatte sin tilstedeværelse som uproblematisk og selvfølgelig, ligesom jeg var interesseret i at undersøge førsteheden i sin egen ret – altså uden at den skulle reflekteres i eller kontrasteres mod andenhedspositioner, som det ofte bliver tilfældet, hvis begge sider af mønten inddrages i en analyse. Jeg var nysgerrig på, hvad jeg ville få frem, hvis jeg rendyrkede den side (eller de positioner), der ganske ofte formår at glide under radaren, når ulighed og differentiering diskuteres – de Første" siger doktoranden.

Ideen at fokusere på normen i stedet for afvigeren er ikke ny. Siden antropologen Laura Nader kommenterede at "antropologists value studying what they like and liking what they study and, in general, we prefer the underdog" og opmuntrede sine kolleger at forlade sine trygge rum og begynde at studere 'opad' (1972) har vi set eksempler på det, besætteren kalder normativitetskritiske studier, og særligt de sidste tre decennier har forskningstraditionerne kritiske studier af mænd og maskuliniteter, kritiske studier af heteronormativitet ('queerstudier') og kritiske hvidhedsstudier samt crip-studier været i rivende udvikling og bidraget til en omkalfatring af de måder vi tænker og forstår reproduktionen af ulighed og privilegier. I denne undersøgelse tilbydes begrebet førstehed som en prisme for at samtænke centrale elementer i disse struktureringsprincipper: hegemoniforståelsen fra maskulinitetsstudier, normativitetstanken fra (objektløse) 'queer'- (og crip-)studier samt ideen om umærket- og usynlighed, der er central i kritiske hvidhedsstudier. Førstehedsbegrebet udgør således, ifølge studenten, en opfordring til en åben, men kritisk og destabiliserende intervention i samspil og/eller dissonanser mellem en eller flere simultane majoriseringsprocesser og deres 'førstegørende' effekter i en given kontext, baseret på en ambition om at nedmontere dets normerende status og ansvarliggøre og 'af-priviligere' dem, der drager fordele heraf. Videnskabsteoretisk er undersøgelsen således forankret i en poststrukturalistisk tradition for subjektnære studier af menneskelig tilblivelse, og arbejder ud fra en ambition om at dekonstruere normativitetslegitimerende essensbaseret

tænkning med henblik på at demonstrere dens kontingente – og potentielt foranderlige - karakter.

Men hvordan indfanges så førstehedspositionerne, når de, blandt andet, kantes af normativitet og umærkethed? Doktoranden fortæller: "Det var en stor metodemæssig udfordring, at finde konstruktive måder at tale om emner, der af undersøgelsens deltagere spontant blev afvist som relevante. Foruden megen dans om den varme grød, var jeg i de fleste tilfælde nødt til at iværksætte deciderede feministiske glædesdrab (Ahmed 2010) for at fastholde fokus på deltagernes positioner og ikke ende med at reproducere minoriserende epistemologier ved at lade fokus glide fra førsteheden over på 'de Andre'. Ambitionen med disse glædesdrab kan med José Esteban Muñoz begreb kaldes worldmaking - at gennem dis-identifikation med hegemoniske positioner skabe sprækker i den neutralitetsdiskurs, der i høj grad var definerende for feltet, og derigennem få udsigt til noget Andet end det, diskursen foreskriver. Metoden viste sig dog at være for konfrontatorisk til at umiddelbart opnå et sådant fælles mulighedsrum, men i de efterfølgende kontakter med de glædesdræbte deltagere, begyndte sprækker at kunne skimtes, hvilket gav studenten en forhåbning om glædesdrabets lidt mere langsigtede potentialer. En anden, mere direkte vej til frivole tankefællesskaber, hvori andre verdensordner blev grib-bare, var en flirtende tilgang til interviewpraktikken og til ideen om 'det seriøse' som den eneste vej til videnskabelighed. Inspireret af Gavin Butts arbejde om nødvendigheden af scholarly flirtation for at prøve at finde en plads, hvorfra vi, som Susan Sontag skriver, kan være: "serious about the frivolous, frivolous about the serious" (1964:44), har jeg gennemgående i studien indtaget en flirtende, det vil sige legefuld og ukonventionel, tilgang – både til empiriindsamlingen, metodologi og fremstillingsform."

Neutralitet i mange former

Hvad vil det så sige, at indtage en studievant position i svensk akademia? Med afsæt i en rundvandring i det besatte hus, udfolder doktoranden i sine analyser et portræt af et omfattende, men u(be) mærket (akademisk) positioneringsarbejde. Narvet i dette arbejde fremstår som en længsel mod (videnskabelig) neutralitet konkretiseret i en stærk tro på retfærdigheden i det meritokratiske system og på det blinde peer review princip som bolværk mod diskriminering, ligesom en opfattelse af, at selv være upåvirket af ydre faktorer (såsom køn, alder, baggrund, racialisering etc.) i sin akademiske gerning. Samme længsel kan identificeres i materialets fortællinger om, at det videnskabelige arbejde, for at sikre sin neutralitet og derved legitimitet, nødvendigvis må udføres af en apolitisk, krops- og affektløs samt ambitionsfri forsker.

Neutralitetsbegæret kom også til syne i deltagernes fortællinger om opvækst og baggrund, der generelt taltes frem i termer af almindelighed (eller obligatorisk middelkassehed, som doktoranden kalder det for at pege på naturaliseringen og afpolitiseringen af den specifikke erfaring, der er middelklassens) men også som underlagte såvel en sløseridiskurs som et akademisk imperativ. Disse begreber peger på, hvordan deltagerne gennem sine forældre har fået formidlet en oplevelse af, at sidde inde med en særlig unik begavethed og en heraf følgende pligt til at vie dette 'læsehoved' til akademia for at undgå spild af unikke ressourcer. Få beskriver således, at de oplevede, at akademiske studier og fortsat karriere var et valg de selv tog. Snarere kan det forstås som en intentionel interpellation, der, somme tider uden overhovedet at behøve artikuleres, fik deltagerne til at gøre sig til subjekter for akademiskheden og indtræde på den bane, der var udlagt til dem. Interessant i dette henseende er også materialets tværgenerationelle samstemmighed, der indebærer, at de allerfleste deltagere havde internaliseret forældrenes positioner og også helst så, at deres egne børn fulgte deres fodspor (om end de ikke beskrev samme vilje til at intervenere for at opnå dette, som de kunne fortælle, at deres forældre havde opvist). I materialet fandtes således kun én historie om at forsøge at modvirke næste generations reproduktion af det akademiske imperativ, ligesom der kun var få (5 af 22), der beskrev en opfattelse af, at den reproduktion, som alle kunne fortælle om på individniveau, også eksisterer på samfundsniveau.

Yderligere en twist på neutralitetsbegæret opstår i historierne om deltagernes (og de protegéer, der

genkendes som 'gode emner') altid smertefrie installation i akademia. Ved siden af fortællinger om genkendelse og hjemmevanthed var der nemlig i materialet en overraskende omfattende tilstedeværelse af historier om at omgå de meritokratiske principper for at installere eller installeres på lovende poster i den akademiske organisation. I forhold til den styrke med hvilken vigtigheden af (i alle fald et relativt) meritokrati betones (jf. ovenfor), er det overraskende, hvor udramatisk denne praksis ter sig, når den beskrives mindre principielt og mere hverdagsnært. Gennemgående retfærdiggøres omgåelserne af formelle veje med henvisninger til, at deltageren/protegeen jo nu – i retrospekt - har vist sig at være et godt kort at satse på, det, der i undersøgelsen kaldes post-neutraliseringer.

Et andet aspekt i den analytiske indfangen og indrammen af neutraliteten, kunne gribes i samtalerne om de måder, hvorpå førsteheden indtogs og erfaredes i arbejdsfællesskabet. Også her var neutraliteten – det vil sige fravær af oplevelse – central. At være studievant og arbejde sammen med andre studievante indtager majoriteten af deltagerne som en umærket position – dvs. en position, der i modsætning til 'de Andres' (de ikke-studievante) fremstod som neutral, irrelevant og u(be)mærket, og derfor generelt svær at diskutere og gøre til afsæt for (politiseret) identitetsformation.
Men netop dette aspekt af neutraliteten var, fremkommer det, i højere grad end ovennævnte, nødvendig at nuancere, da det viste sig, at visse deltagere havde en langt mere umiddelbar tilgang til umærketheden end andre. Selvom alle var kantede af den førstehed, der er knyttet til en studievant baggrund i akademia, blev det i analyserne tydeligt, at der var flere parametre, der spillede ind i umærketheden. Således fortalte de ikke-hvide, ikke-svenske og de ikke-heterosexuelle deltagere, ligesom visse kvinder, om førstehedserfaringer, der dels kunne mærkes og dels var mere temporære og kontextspecifikke end de deltagere, hvis positioner på de fleste parametre overensstemmer med den cismandlige, hvide heterosexuelle og kapable middelklassekrop, der udgør samfundsnormen. En del af disse deltagere mærkede således ikke alene de parametre, som gør, at de afviger fra normen, men også hvordan deres norm-overensstemmede positioner giver dem medvind og i visse fald kan kompensere afvigelserne. Endvidere er det alene materialets ikke-hvide, ikke-svenske og ikke-straighte deltagere, der artikulerer en kritik af de privilegier, der kommer af studievan førstehed og påtaler uretfærdigheden i dette. Der var med andre ord et tydeligt sammenfald mellem det, at have erfaring af at indtage en andenhedsposition og forståelsen af behovet for at kritisk betragte også den studievane førstehed. Yderligere et vigtigt aspekt i disse differentieringer af 'mærkede' erfaringer, er det, der i analysen kaldes kønnets grådighed, hvilket henviser til de måder, hvorpå kønnet som differentieringskategori i svensk offentlighed generelt og akademia specifikt nyder langt større opmærksomhed, end andre – måske på grund af deres (formodede) politisk og ontologisk ufarlige status? – og derfor uproblematiseret tillades at æde andre analyser op.

Endnu et, lidt uventet, aspekt af neutraliteten fremkom i den relativt omfattende tilstedeværelse af metafysiske og dødsrelaterede referencer og fænomener i materialet. Spøgelser, kister, tankelæseri og lignende forekommer stort set ukommenteret i materialet og indikerer subtilt de brutale konsekvenser af et "neutralt" system for dem, hvis karrierer må afsluttes, for at andres skal udvikles. Disse referencer vækker desuden en undren over, hvem og hvad, der kan forstås som sørgbar(t) i svensk akademia i dag, ligesom over styrken i neutralitetsfortællingen, der altså ser ud til at gøre en position som paranormalt investeret akademiker mere tilgængelig end en som bevidst ikke-neutral.

(Baggrunds)blindhedsideologien
Alle de ovennævnte neutralitetsstrategier smelter i nogen mening sammen i noget, der kan forstå som en (baggrunds)blindhedsideologi, hvilket udgør et af undersøgelsens centrale bidrag til en revideret tilgang til ligebehandling i akademia. Blindhed som ideologi handler om måderne hvorpå ulighed overses og/eller tones ned for at give plads til fortællinger om neutralitet, egnethed og autonomi. Dette læses i forlængelse af Marianne Gullestads teori om et særlig nordisk lighedsideologi baseret på en samfundsmæssig forestilling om lighed som ligeværd, der gør, at parterne i en samtale spontant vil anstrenge sig for at undgå at påtale forskelle dem imellem, (fordi det, at udpege nogen som ulig en selv i denne ideologi også automatisk implicerer at værdisætte dem anderledes) hvorved materielle ligesom kulturelle forskelle ikke synliggøres

og forandring bliver (næsten) umulig (2001,2002). Ligesom Gullestads teori om lighedsideologien tager blindhedsideologien afsæt i en idé om lighed som ligeværd, men i stedet for at nedtone uligheder, som Gullested mener, at mennesker godt ved eksisterer, insisterer ideologiens udøvere i mit materiale, på at helt afvise tilstedeværelsen af ulige vilkår i dagens Sverige generelt og i forhold til tilgangen til akademia specifikt.

Doktoranden fortæller: "Jeg opfatter betoningen af usynlighed som central i denne ideologi, fordi den skaber en logik, der handler om, at kun det, der kan rummes i den aktuelle persons synsfelt, 'findes' og bør ageres på. Alternative opfattelser/oplevelser/ synsvinkler diskvalificeres gennem deres usynlighed for det studievante subjekt og derved opretholdes den neutrale histories generalisérbarhed. Dette kan i et kritisk tolkningsmodus forstå som en strategi for at bevare sin kategorielle uforpligtigelse og opretholde fornemmelsen af at være hævet over og derfor uden ansvar for, effekterne af eksempelvis studievant baggrund i forhold til eksempelvis akademisk karriere – altså som en måde at fraskrive sig både ansvar for og implikationer i (sine) privilegier og sløre de magtfulde eksklusionsprocesser, som studie(u)vanthed i alle fald statistisk vedbliver at iværksætte. Eller det kan være udtryk for et forsøg på en progressiv praktik, der bygger på en forståels af baggrundsbaseret ulighed som et tidligere, men nu 'løst' problem (en argumentation, der ligger tæt op af mange af de slags forsvar, der løbende aktiveres for såkaldt 'farveblindhed' og som lider af samme problem som denne – dels at den er ensidig og magtblind og dels at den reducerer platformen for modstand og forandring).

Baggrunden til ovennævnte ideologi skal i min analyse findes i det hegemoni, som neutralitetsfortællingen og fortællingen om meritokrati som mulighedsgenerator udøver i dagens akademia. For at opretholde disse centrale søjler kræves blandt andet at (kunne) hævde, at ens meritter og stillinger er opnåede på lige (retfærdige og retsikre) vilkår, at ens forskning er objektiv, ligesom at man i sin akademiske praktik (undervisning, forskning, bedømmelser) behandler alle ens. Denne blinde og neutrale selvfortælling fremtræder i materialet som nødvendig for at indtage en genkendelig akademikersubjektivitet (og således i nogen grad mere som et påbud end et tilbud) – og medfører, interessant nok, at det, at artikulere kritik af systemet eller være kritisk til sin egen taleposition i sig selv konfigureres som en praktik, der delegitimerer ens akademiske status. På så vis bliver det akademiske neutralitetssystem autoreproducerende og selvforstærkende."

Analyserne og rundvandringen afsluttes med et åbent byggemøde, hvortil alle interesserede er velkomne for at diskutere, hvordan en radikal, men kærlig renovering af det bestående kommandocentralen kunne se ud. Endvidere udstikkes retningsangivelser for en værdig håndtering af akademisk førstehed og enkelte råd til omorganisering af arbejdet for bredere rekruttering af studenter til universiteten.

Summary

WE, THE NON-SUBJECTIVE. SKETCHES TO CHALLENGE ACADEMIC FIRSTNESS

The University's Command Centre squatted
By: Lov Haj (journalist trainee)

Over the past few years a Ph.D. student from the gender studies department at Lund University has occupied the academic command centre. She has conducted a number of renovations in order to change the university's ongoing policies for broader student recruitment.
In her own words: "point of departure of the renovations was to direct attention to the terms and structures that people with backgrounds different than the academic norm are supposed to effortlessly become a part of. Rather than focusing on how 'they' adapt to 'our' way of doing things, I try to get a closer look at what this 'Us' imply and how that reproduces excluding structures. In other words, I try to shift the focus from 'the Others' to 'the Firsts' – from exclusion to inclusion."
The doctoral squatter investigates how her research participants' familiarity with academia largely becomes obscured for the participants in everyday academic life. Her body of research is composed of 22 interviews with senior tenured academics within the humanities and social sciences with family backgrounds with at least one parent holding a Ph.D.. Further, three months of fieldwork was carried out in two different university institutions with a relatively high percentage of employees reporting being brought up in academic homes.

"The point of the investigations was to catch a glimpse of what it entails to be subjected as non-other in terms of fitting in at academia, and what this process specifically looks like in Swedish universities. In order to stress that the direction of the study is 'up' I use the term "Firstness" as a replacement for "non-otherness" and I try to insist on focusing on the constitutive inside of 'academicness' rather than its much more often debated outside. In other words: I was interested in the experience of fitting in, not generating any friction and of being rightful in the position you inhabit. I wanted to look at firstness in its own right. That is, without it being reflected against or contrasted to positions framed by otherness, which is often the case if both positions are included in an analysis. I was curious to see what would appear if I focused solely on the positions that quite often manage to slip under the radar, when inequality and differentiation are discussed. These are the Firsts."

The idea to focus on the norm rather than the deviation is not new. Since anthropologist Laura Nader 1972 commented that "anthropologists value studying what they like and liking what they study and, in general, we prefer the underdog" and encouraged her colleagues to leave their save spaces and start studying 'up', social sciences has seen multiple examples of studies that are critical of normativity and normative positions. Particularly in the last three decades the research disciplines of critical studies of men and masculinity, critical studies of heteronormativity ('queer studies'), critical whiteness studies as well as crip studies have developed and expanded intensively. This has contributed to a radical rethinking of the ways we understand the reproduction of inequality and privilege. This investigation puts forward the concept of firstness as a prism to co-think key elements in these structuring principles: the understanding of hegemony from masculinity studies, the idea of normativity from (objectless) 'queer' (and crip) studies and the idea of unmarkedness and invisibility which is key in critical whiteness studies. According to the candidate, the idea of firstness as a research subject is to encourage an open, but critical and destabilising intervention into the interactions and/or dissonances between one or more simultaneous processes of majorization and their 'firsting' effects in a given context, based on an ambition to dismantle and de-privilege its normative status and hold those who benefit from it accountable. Scientifically, the study is anchored in a poststructuralist tradition of

subject-close investigations of human becoming, driven forward by an ambition to deconstruct the kind of essentialist based thinking, that often functions to legitimize normativity.
However, positions that are framed by firstness, are often characterized by normativity and unmarkedness and thus uneasy to capture empirically. The squatter explains: "It was a great methodological challenge to find constructive ways to discuss subject matters that most of the participants regarded as irrelevant and sometimes even illegitimate. Apart from a lot of different subtle approaches and indirect questions in certain situations, I had to perform active killjoy rituals in order to keep focus on the participants' positions and not ending up reinforcing minorizing epistemologies by letting the focus flow back onto the Others. The ambition of the killjoys performed as part of the investigation was to allow for cracks in the discourse of neutrality that generally defined the material and enable a move toward a more vulnerable, ethical and empowering. Academic culture. José Esteban Muñoz' concept 'worldmaking' and its link to the necessity of dis-identifying with hegemonic positions is a great way to capture how these cracks might allow for a view to an elsewhere, beyond the discourse of neutrality. However, the method turned out to be too confronting to spontaneously enable that kind of shared vision of something else, but sometimes in the interactions that followed the joykillig sessions permitted for minor cracks. Another, less complicated route to new ways of shared imaginations was to adopt a flirting approach to the interviews and to the idea of 'the serious' as the only legitimate scientific mode of operation. Inspired by Gavin Butts' concept of the necessity of scholarly flirtation, I try to find a way of being "serious about the frivolous, frivolous about the serious" in the words of Susan Sontag (1964:44), assuming a playful and unconventional approach to the subject matter in my research data collection, methodology and concept."

The many shapes of neutrality

So, what does it mean to inhabit a position in Swedish university structures when coming from an academic background? While exploring and re-decorating the squatted house, the student analyse her participants' extensive, yet unmarked efforts to position themselves as neutral and ordinary. At the center of this positioning, there is a longing for scientific neutrality, demonstrated in a strong belief in the justice of the meritocratic system, that blind peer reviews protect against discrimination, and that the individual subject perceives its academic accomplishments as unaffected by external factors as gender, age, background, ethnicity etc. The same desire can be identified in the participants' repeating 'narrative of neutrality' that require the academic to be neutral and deprived of political leanings, bodily affections, emotions or ambition in order to be able to do legitimate research.

The desire for neutrality also appears in the subjects' tales of upbringing and background, which are generally spoken about in terms of ordinariness (or compulsory middleclassness, as the squatter calls it in order to point out the naturalisation and de-politicization that surround the middleclass experience). However most of the participants also convey being subjected to an academic imperative fuelled by a "squandering discourse". These concepts points at the ways the participants, throughout their upbringing, has been given a feeling of being uniquely talented and thus 'owing it' to the world to stay within academia in order not to put the talent to waste. Very few participants describe having made a conscious choice to start university studies or to pursue an academic career. Rather, their career paths can be understood as consequences of intentional interpellations throughout their childhoods, that, without ever having to be articulated, made the participant subject her- or himself to the academic path that was rolled out ahead of them. What is interesting here is the cross-generational consensus, that implies, that most of the participants', despite some annoyance with the lack of ability to choose career for themselves when they were young, had internalised their parents' positions and explained that they also preferred their children to follow their academic pathway. Throughout the material only one participant told of measures she had been taking in order to counteract the reproduction of the academic imperative in her own family, just like only few, (5 of 22) thought that the reproduction they could tell of in their own family also exist on a general, societal level.

Another twist in these stories about neutrality emerges when the participants tell about their (and their apprentices) always-effortless installations

into university structures. Next to the stories about recognition and familiarity in 'the academic', the material conveys a surprisingly large number of stories about bypassing the meritocratic principles in order to be installed or installing someone else in promising positions within the university organisation. Compared to how thoroughly the necessity of meritocracy is emphasised, it is surprising how mundane this bypassing practice appear. The workarounds the formal structures are generally justified by referring to the fact that the installed person (the participant or the apprentice) now, (much) later, has proven to be a success, which makes a little twisting of the rules earlier on acceptable. A phenomenon, referred to as post-neutralization by the squatter.

Another aspect of the participants experience of 'neutrality' was detectable when talking about how firstness was experienced in the working community. Here too, neutrality – that is, the absence of experience – was key. Being a person from a home with study habit and working in an environment in which most colleagues share that experience, was for most participants an unmarked position – that is, a position, that compared to 'the Others' (ie people from backgrounds with no study habit), presented as neutral, irrelevant and unnoticed, and thus, hard to discuss and establish as impetus for (political) identity formations.
However, this particular aspect of neutrality proved to be more relative than the ones mentioned above as it turned out, that certain participants had a far more direct access to the unmarked position than others. Thus, the participants who inhabited positions as not-white, not-Swedish, not-straight as well as certain women, told about experiences of firstness that was tangible and far more temporal and context specific than the participants whose dispositions generally corresponded with the normative cismale, white, straight and capable middleclass-body. Some of these participants could tell not only about how they sometimes derive from the norm, but also, and perhaps more importantly, how their norm-corresponding positions (in this case their academic background) functions as a discrete back wind, which, in certain cases compensate their deviations. Furthermore, in this material, only non-white, not-Swedish and not-straight participants articulate a critique of the privileges that accrue in relation to academic background. There were, in other words, a significant overlap between the experience of being 'othered' in some aspect and being willing to critically examine the implications of an academic background when pursuing an academic career in Sweden.
Another important aspect of these differentiations appeared in relation to a tendency, referred to as the greediness of gender by the doctoral squatter. This concept draws attention to the ways in which differentiation based on gender in Sweden in general and in Swedish Universities in particular receive far more attention than all other areas of discrimination (perhaps because gender is presumed ontologically and politically 'harmless' today) and therefore tends to take over and swallow the discussions whenever something related to equality, but not (primarily) about gender is discussed. This tendency was very manifest also in this investigation.

Last but not least a quite unexpected aspect of neutrality appeared in the surprisingly widespread presence of metaphysical and death-related references in the material. Ghosts, caskets, mind readings and other supernatural phenomena appear more or less uncommented in the interactions between the researcher and the interviewees and indicate subtly the brutal consequences of the 'neutral' system, for those, whose careers has to be concluded in order for other's to take off. Further; The haunting references generates a curiosity as to who and what that can be considered 'grieveable' in Swedish universities today and a fascination with the idea that a position as paranormal to many participants seems to be more accessible than a position as consciously not-neutral researcher.

The (background) blindness ideology

All of the above mentioned neutralisation strategies melt together in an ideology of (background) blindness, which is one of the investigation's central contributions to a renewed approach to diversity and equality interventions in (Swedish) university structures. The ideology of blindness points at the ways in which inequality is overlooked and/or toned down in order to make room for stories about neutrality, suitability and autonomy. Norwegian sociologist¬ Marianne

Gullestad has presented a theory about a special Nordic ideology of equality which is based on a general perception of equality as equalness, which implies that the participants in a conversation generally will do their best to avoid pointing out whatever differences there might be between them, because the mentioning of dissimilarities in this ideology automatically imply suggesting a difference in value. The consequence of this being, that it becomes more or less impossible to articulate and make visible material (and to a lesser extend: cultural) differences, which again makes change almost impossible. Just like Gullestads theory, the blindness ideology departs from an idea about equalness as equality, but rather than toning down the differences the blindness ideology dismiss the existence of unequal possibilities in Sweden (and Swedish universities) altogether.

The squatter explains: "In my view, invisibility is key in this ideology , because it creates a logic in which only that which is within someone's sight 'exists' and can be acted upon. Alternative comprehensions, views and experiences are disqualified by their invisibility to the normative position (in this case the person with academic background) and as a consequence the idea of neutrality can be generalized. Read critically this can be interpreted as a strategy to keep a position of non-commitment to the identity position one inhabits and support the sense of being without responsibility for, the effects of (for instance) academic background in relation to (for instance) academic careers and positions. More generally spoken, this embodied mechanism dismiss both responsibility for and implication in (ones own) privileges and blur the powerful processes of exclusion, that (for instance) differences in background continues to produce – at least statistically. In a (little) less critical interpretation, the insistence on the invisibility of differences can be read as an attempt to cling on to an idea of class based inequality as a previous, but now solved problem (that is a re-enactment of some of the ways so-called colour-blindness is often defended). The problem with both strategies is the same: they are one-sided and lack an analysis of power and, most significantly; they reduce the platform for resistance and change.
The reason why these ideologies have grown so strong has, in my analysis, to do with the hegemony of the ideas of neutrality and meritocracy in modern university structures. In order to keep up these principles and perform appropriate 'academicness' it is necessary to be able to claim that ones merits are gained in a fair and equal competition, that ones research is objective and that one treat everybody equally when teaching, reviewing and grading. This blind and neutral self-presentation appears in my material to be necessary if one is to pass as a recognizable academic subject, and thus to an extent more like an order than an offer. The consequence is a system in which critical articulations (of the system or of ones own position) is configured as a practice that delegitimize ones academic status. In that way the academic system of neutrality becomes auto-reproducing and self-perpetuating."

The analysis and occupation of the academic command centre ends with an open meeting, where everyone is invited to discuss what a radical, but affectionate rebuilding and renovation of the command center would entail. Furthermore, a series of guidelines will be presented, proposing a worthy handling on academic firstness along with advice for reorganizing the policies for broader student recruiting.

Sammanfattning

VI, DE NEUTRALA. SKISSER TILL UTMANING AV AKADEMISK FÖRSTHET

Universitetets ledningscentral ockuperat
Av: Lov Haj, journalistpraktikant

Under de senaste åren har en doktorand från Genusvetenskapliga Institutionen vid Lunds universitet ockuperat en akademisk ledningscentral. Doktoranden har genomfört ett antal renoveringar med mål att förändra premisserna för arbetet med breddad rekrytering av studenter från studieovana hem vilka är underrepresenterade både vad gäller deltagande i universitetsutbildning och som anställda forskare på universitet

"Utgångpunkten för renoveringarna var," berättar doktoranden, "att rikta blicken mot de villkor och strukturer, som 'de studieovana' möter och istället för att fokusera på hur 'De' ska anpassas till 'Oss', försöka titta närmre på, vad detta 'Oss' implicerar och hur det reproducerar exkluderande strukturer. Det handlar alltså om att skifta fokus från 'de Andra' till 'de Första' – från exkludering till inkludering."

Med utgångspunkt i material från dels 22 intervjuer med seniora fastanställda akademiker från humanistiska och samhällsvetenskapliga områden, som alla är uppväxta i familjer med minst en disputerad förälder, dels deltagande observationer på två institutioner med en hög andel anställda med studievan bakgrund vid två olika universitet i Sverige, har doktoranden analyserat innebörden av en subjektivering som färgas av studievan försthet och hur den utspelar den sig i svensk akademia idag. –"Jag var intresserad av erfarenheten av att passa in, att inte generera friktion och att uppfatta sin närvaro som oproblematisk och självklar. Jag ville undersöka förstheten i sig själv – alltså utan att reflektera eller kontrastera den mot andra positioner, så som det ofta blir om båda sidorna ingår i en analys. Jag var nyfiken på vad jag ville få syn på om jag renodlade den sida eller de positioner som ofta förmår att glida under radarn när ojämlikhet och differentiering diskuteras – de jag kallar 'de första'" säger doktoranden.

Idén att fokusera på normen istället för avvikaren är inte ny. Sedan antropologen Laura Nader (1972) kommenterade att "antropologists value studying what they like and liking what they study and, in general, we prefer the underdog" och uppmanade sina kollegor att lämna sina trygga rum och rikta (forskar)blicken uppåt har vi sett exempel på det, som doktoranden beskriver som normativitetskritiska studier. Speciellt under de senaste tre decennierna har forskningstraditionerna kritiska studier av män och maskuliniteter, kritiska studier av heteronormativitet ('queerstudier') och kritiska vithetsstudier samt crip-studier utvecklats och bidragit till en omskrivning av de sätt vi tänker och förstår reproduktionen av ojämlikhet och privilegier. Denna studie erbjuder försthet som prism för att samtänka centrala element i dessa struktureringsprinciper: hegemoniförståelsen från maskulinitetsforskningen, normativitetstanken från (objektlösa) 'queer'- (och crip-) studier, samt idéerna om omärkthet och osynlighet som är centrala i kritiska vithetsstudier. Försthetsbegreppet utgör, enligt doktoranden, en uppmaning till en öppen, men kritisk och destabiliserande intervention i samspel och/eller dissonanser mellan en eller flera simultana majoriseringsprocesser och deras 'förstgörande' effekter i en given kontext, baserad på en ambition om att montera ner deras normerade status och ansvarliggöra och 'av- privilegiera' de som drar fördelar härav. Vetenskapsteoretiskt är undersökningen förankrad i en poststrukturalistisk tradition av subjektnära studier av mänsklig tillblivelse och baseras på en ambition om att dekonstruera normativitetslegitimerande essensbaserat tänk-ande.

Men hur kan då försthetspostionerna undersökas, när de bland annat karakteriseras av normativitet och omärkbarhet? Doktoranden berättar: "Det var en stor metodmässig utmaning

att hitta konstruktiva sätt att prata om teman som undersökningens deltagare många gånger avvisade som relevanta. Flera gånger undvek deltagarna att svara på mina frågor eller så fick jag svar på något annat än det jag frågade efter. Därför var jag i vissa fall tvungen att utföra utpräglade feministiska glädjedråp (Ahmed 2010) där jag uppmärksammade deltagarnas positioner och privilegier för att inte hamna i att reproducera minoriserande epistemologier genom att hela tiden tillåta fokusskifte till 'De Andra' Ambitionen med dessa glädjedråp kan, med José Esteban Muñoz (1999) begrepp kallas 'worldmaking' – att genom dis-identifikation med hegemoniska positioner skapa sprickor i den neutralitetsdiskurs som i hög grad definierade materialet, och därmed få syn på något Annat än det normen föreskriver. Metoden glädjedråp visade sig dock vara för konfrontativ för att i stunden skapa ett sådant möjlighetsrum, men i mina efterföljande kontakter med deltagarna började små sprickor att synas vilket gav mig en förhoppning om glädjedråpets lite mer långsiktiga potentialer.

En annan mer direkt väg till worldmaking och frivola gemenskaper som kunde utmana neutralitetshegemonin var en flirtande ingång i forskningsarbetet och en vilja att utmana idén om 'det seriösa' som det enda sättet att utöva vetenskaplighet på. Jag inspirerades här av Gavin Butts (2006) begreb scholarly flirtation som jag tyckte var användbart för att hitta till en plats och/eller position där vi kan vara 'serious about the frivolous, frivolous about the serious' som Susan Sontag skriver. Därför har jag sökt efter ett flirtande – det vill säga lekande och okonventionellt – sätt att göra 'vetenskaplighet' på. Både i empiriinsamlingen, metodologin och i de former framställningen antar."

Många nyanser av neutralitet

Vad kan det då innebära, att inneha en studievan bakgrund på svenska universitet? Doktoranden gör en rundvandring i det ockuperade huset och målar samtidigt i sina analyser upp en bild av ett omfattande men o(be)märkt akademiskt positioneringsarbete. Navet i detta arbete utgörs av en längtan efter (vetenskaplig) neutralitet konkretiserad i en stark tro på det meritokratiska systemets rättvisa, på dubbelblind förhandsgranskning som garanti mot diskriminering liksom av en uppfattning om att själv vara opåverkad av "yttre faktorer" (såsom kön, ålder, bakgrund, racialisering etc.) i sitt akademiska arbete. Samma längtan återfinns i deltagarnas syn på det vetenskapliga arbetet, som för att säkra sin neutralitet och därmed legitimitet, måste utföras av en forskare som är apolitisk, kropps-och affektlös samt utan personliga ambitioner.

Begäret efter neutralitet kom också fram i deltagarnas berättelser om sina bakgrunder och uppväxtmiljöer, som generellt blev framställda i termer av vanlighet (eller obligatorisk medelklassighet, som doktoranden kallar det för att peka på naturaliseringen och avpolitiseringen av den specifika erfarenhet som är medelklassens). Vidare framkom i berättelserna hur deltagarna genom sina föräldrar och uppväxtmiljö förmedlats en känsla av att sitta på en alldeles speciell och unik begåvning och att de har en skyldighet att använda den inom akademia för att undvika slöseri med sina unika resurser. Doktoranden kallar detta en slöseridiskurs och förstår deltagarnas barndomshem som präglade av ett akademisk imperativ. För de flesta framstår processen från att ha tagit studentexamen till att inta en senior position i akademin som oreflekterade effekter av en intentionell interpellation genom uppväxten, som, i kombination med vissa föräldrars påtagliga interventioner för att placera deltagaren på "rätt bana", har gjort dessa deltagare till "subjekt för akademiskheten". Således beskriver enbart ett fåtal deltagare att de själva aktivt valt att studera på universitetet och förfölja en akademisk karriär - mer vanligt är en beskrivning av att "det bara blev så".

Ytterligare en twist på neutralitetsbegäret kan hittas i berättelserna om deltagarnas (och deras protegéers) alltid smärtfria installationer i akademin. Bredvid berättelserna om igenkänning och trygghet, innehöll materialet också många historier om att kringgå de meritokratiske principerna för att installera någon annan eller själv installeras på centrala eller lovande poster i den akademiska organisationen. I relation till kraften i upprätthållandet av meritokratin är det förvånande hur odramatisk kringgående praktiker verkar uppfattas när de utspelar sig i en vardaglig kontext. Generellt rättfärdigas praktikerna med hänvisningar till att deltagaren/protegeen ju nu – i retrospektiv – har visat sig varit ett bra kort att

satsa på. Denna form for rättfärdigande kallas i undersökningen för post-neutraliseringar.

En annan aspekt av neutraliteten kunde inringas i samtalen om de sätt som förstheten (inte) märktes i arbetsgemenskapen. Att vara studievan och arbeta tillsammans med andra studievana kolleger var för en stor majoritet av deltagarna en omärkt position. Det vill säga en position, som i motsättning till 'De Andras' (alltså de inte-studievana) framstod som irrelevant och ointressant och därför svår att diskutera. Men för vissa deltagare förhöll det sig annorlunda och de hade en långt mera konkret tillgång till omärktheten. Även om alla ingick i den studievana förstheten, var det i analyserna tydligt att det fanns fler parameter som spelade in i den omärkta erfarenheten. Således berättade de icke-vita, icke-svenska och icke-heterosexuella deltagarna, liksom enstaka kvinnor, om försthetserfarenheter, som de märkte och som var temporära och kontextspecifika – något som inga av övriga deltagare tog upp. Det var enbart dessa deltagare som artikulerade en kritik mot de privilegier som kommer av studievan försthet. Med andra ord fanns det ett tydligt samband mellan att ha en erfarenhet av att inta en position som 'Annan' och viljan att kritiskt granska den studievana försthetspositionen. Ytterligare en viktig aspekt i dessa differentieringar av erfarenheters 'märkthet' var en tendens som i analysen kallas 'könets glupskhet'. Detta begrepp syftar på tendensen att kön som differentieringskategori är så väletablerat i en svensk offentlighet att fokus ofta läggs här även när frågan handlade om något annat, varvid kön som kategori tenderar att äta upp analysen och omöjliggöra anda förståelseramar.

Ännu en, lite oväntad, aspekt av neutraliteten framkom i den omfattande närvaro av referenser till död och metafysik i materialet. Spöken, kistor, tankeläsare och liknande förekom i stort sett okommenterat i materialet vilket kan förstås som indikation på de subtilt brutala konsekvenser av ett 'neutralt' system i vilket vissa kollegor tvingas sluta och lämna forskningsarbete på universitetet för att andra ska kunna utvecklas. Närvaron av dessa metafysiska referenser väcker en undran över vem och vilka som kan förstås som "sörjbar(a)" i svensk akademia i dag, liksom över styrkan i neutralitetsberättelsen vilken verkar göra en position som paranormalt investerad akademiker mer tillgänglig än en som medvetet icke-neutral.

(Bakgrunds)blindhetsideologin

Alla ovan nämnda neutralitetsstrategier smälter i någon mening samman i något som kan förstås som en (bakgrunds)blindhetsideologi, som utgör ett av studiens centrala bidrag till en reviderad ingång i arbetet för likabehandling och breddad rekrytering i akademia. Blindhet som ideologi handlar om de sätt ojämlikhet ignoreras och/eller tonas ner för att ge plats åt berättelser om neutralitet, lämplighet och autonomi.

Doktoranden förklarar: "Betoningen av osynlighet är centralt i denna ideologi, eftersom den bygger på en logik, som handlar om att enbart det som ryms inom någons synfält 'finns' och behöver ageras på. Alternativa uppfattningar/upplevelser/synvinklar diskvalificeras genom deras osynlighet för det studievana subjektet. Därmed upprätthålls den neutrala berättelsens generaliserbarhet och den görs till den måttstock som alla bedöms efter. Med ett kritisk tolkningsmodus kan blindhetsideologin förstås som en strategi för att bevara ett icke-åtagande i relation sin maktposition – ett sätt att frånskriva sig ansvar för privilegier och dölja de exkluderingsprocesser som studievan bakgrund fortsatt genererar – i alla fall statistiskt. Ideologin kan också förstås som en variant av diskursen om 'färgblindhet' som bygger på en idé om rasism (eller här: klassbaserat ojämlikhet) som ett tidigare, men nu 'löst' problem. Problemet med båda dessa 'orsaker' till blindhet är de är ensidiga, maktblinda och att de reducerar plattformen för motstånd och förändring.

Bakgrunden till blindhetsideologin finns i min analys i den hegemoni som neutralitets-berättelsen och idén om meritokrati som möjlighetsgenerator utgör i dagens akademia. För att upprätthålla dessa centrala element av den akademiska självframställingen är det nödvändigt att kunna hävda att ens meriter är uppnådda på lika (rättvisa) villkor, att ens forskning är objektiv och att man i sin akademiska praktik (undervisning, forskning, granskningar) behandlar alla lika. Denna blinda och neutrala berättelse framstår i materialet som nödvändig för att inta en igenkännbar akademikersubjektivitet (och fungerar därför också mer som en order än som ett erbjudande) – och den medför att artikulation av kritik av systemet, eller att vara kritisk till sin egen position, konfigureras som en praktik som

delegitimerar ens akademiska status. På så vis blir det akademiska systemet autoreproducerande och självförstärkande."

Analyserna och rundvandringen avslutas med ett öppet byggmöte, till vilket alla intresserade är välkomna för att diskutera hur en radikal, men omsorgsfull, renovering av ledningscentralen kan utformas. På mötet presenteras också tankar kring en värdig förvaltning av privilegier liksom förslag till en omorientering av det fortsatta arbetet för breddad studentrekrytering presenteras.

Tak

Hvis man, som jeg, ikke er en fremgangsrig kunstner, der hyldes på glamourøse gallaarrangementer, er det ikke ofte, man får chancen for at helt officielt takke alle de mennesker, der betyder noget for ens arbejde og liv. Derfor har jeg i projektets tidligere stadier glædet mig til at skrive dette stykke, og forestillet mig at skrivningen skulle være en eftertænksom stund af genuin taknemmelighed, hvori jeg skulle meditere over mine biologiske og valgte slægtsskaber og komponere velvalgte hilsner til hver og en af de mange mennesker, der har haft en plads i mit hjerte eller hjerne i de år, jeg har levet med dette arbejde. Virkeligheden bliver dog sjældent som fantasien og nu, hvor jeg i de sidste skælvende timer sidder og kæmper for at få fodnoter og korrektur på plads, er det svært at rigtig fremmane den ro og selvindsigt som DEN taksigelse ville kræve. Så bær over med mig, og vid, at min dybfølte taknemmelighed ikke er så fattig som mine ord.

Først og fremmest takker jeg givetvis studiens deltagere – de mennesker, dyr og spøgelser, der udgør substansen i dette arbejde. Tak for jeres tid, de gensidige glæder og frustrationer vi gav hinanden, og for at I har gjort mig både klogere, modigere og mere ydmyg som forsker. Tak for at jeg fik lov til at forfølge jer og for at I stadig forfølger mig med nye input i min daglige navigation af det akademiske.

I første række for tak står også min hovedvejleder og akademiske terapeut Kerstin Sandell, der generøst har støttet, inspireret og udfordret mig gennem hele dette projekt og de mange uventede drejninger, det har taget. Den loyalitet og skarphed med hvilken du har læst mine mere og mere outrerede tekstforslag, lodset mig gennem akademias snirklede veje og er blevet ved med at tro på mig og mit projekt (specielt når jeg af og til ikke selv gjorde det) er intet mindre end enestående. Jeg er oprigtigt dybt taknemmelig for din indsats og ser frem imod mindre neurotiske samtaler i fremtiden!

Foruden Kerstin har jeg på Institutionen för Genusvetenskap, Lunds Universitet, haft stor glæde af at indgå i et fantastisk doktorandkollektiv. Tak frem for alt Maria Tonini, Katrine Scott, Ina Knobbloch og Kristin Linderoth for originale og indsigtsgivende samtaler, mental støtte og fælles politisk og faglig inspiration og indignation. I er, på alle måder, de fineste kolleger en forvirret doktorand kan ønske sig. Også tak – og held og lykke – til Marco Bacio, Mikael Karlsson og Riya Raphael, som nu bærer fanen videre. Og til Anna Olovsdotter Lööv, Maja Sager og Mia Liinason som banede vejen og var omsorgsfuldt erfarne og velkommende i de første usikre år af doktorandtiden.
Tak også til alle andre kolleger på institutionen for engagement, opmuntring og udfordrende læsninger af mine tekster på de interne seminarier. Og ikke mindst for altid spændende lunchselskab og det fantastiske arbejde I alle gør for at udbrede genusvetenskapens nødvendighed til verden i såvel forskning som undervisning. Særligt tak til Diana Mulinari, som generøst og med stor teoretisk forankring har læst og kommenteret udkast til kapitler, til Helle Rydstrøm, hvis analytisk og metodologisk skarpe kommentarer har fået mig til at gentænke mit projekt og hvæsse mine argumenter flere gange og til Irina Schmitt, som har opmuntret

og entusiastisk bekræftet nødvendigheden af normativitetskritik, når jeg selv af og til har tvivlet. Tak også til Helena Gyllensvärd, Camilla Lekebjer og Irene Pelayo for tålmodighed, forståelse og administrativ og praktisk hjælp – specielt når jeg ikke har været fysisk til stede.
Sidst men mest vil jeg i institutionssammenhæng takke Matilda Svensson Chowdhury, min akademiske storesøster og fantastiske ven. Tak for din opbakning og tro på mig og mit projekt, tak for din ukuelige loyalitet, dine superskarpe læsninger af såvel tekst som akademia i almenhed og for at vi sammen kan privatisere det politiske og politisere det private. Uden dig var denne afhandling sandsynligvis ikke blevet til noget.

Samtidigt som det er inspirerende at have en hjemstavn med så spændende kolleger, som jeg har haft, er det også et enormt privilegium at af og til forlade sin andedam og tage toget til Danmark og en helt anden type af læsninger og kommentarer. Her har jeg (og teksten!) nydt godt min anden vejleder Dorte Marie Søndergaard's skarpe analytiske blik, opmuntringer til metodisk uortodoksi, initierede og distancerede betragtninger om dansk/svensk akademia og anselige teoretiske og metodologiske gerning, der allerede længe inden jeg påbegyndte dette arbejde, har påvirket mit verdenssyn og tilgang til forskning fundamentalt. Tak for det og for at du har formået at få mig til at forlade vores møder mere inspireret, optimistisk og i de fleste tilfælde også klogere – eller i det mindste mere kvalificeret forvirret – end da jeg kom. Jeg håber, at vi kan fortsætte dialogen.

Foruden vejledere, indsatte venner og kolleger, samt snart sagt alle, jeg har kunnet overtale til at læse, har jeg haft to vigtige udefrakommende læsninger af teksten i sin helhed. Begge disse gav, hver på sin måde, retning og substans i netop det stadie, jeg da befandt mig i. Ulrika Schmauch læste mit noget rodede halvtidsmanus i 2014 og lykkedes med bedriften at empatisk og kritisk sortere, strukturere høstakken og finde de tråde, der var værd at spinde videre på. Tak for det! Anna Adeniji var en solidarisk og opmuntrende medlæser af mit slutmanus og gav både inspiration og udfordring til at ro de sidste pointer hjem. 1000 tak skal du have!

Udenfor de allernærmeste rækker har jeg haft glæden at fremlægge dele af mit arbejde i forskellige seminarierækker. Normkritiska seminariet på LU's læsninger gav mig opmuntring, solidaritet og kloge kommentarer, da jeg behøvede det mest i den kritiske slutskrivning. Doktorandkollegiets interne seminarier har været fantastiske som trygge rum for nye tekster. Jeg er også meget taknemmelig for at have fulgt netværket critical methodologies' virtuelle diskussioner og ved enkelte tilfælde også kunnet deltaget i møder. Videre er jeg glad for at have fået muligheden at præsentere mit arbejde på utbildingsvetenskapliga forskningsseminariet (UFO) i Helsingborg og for invitationen til COS-seminariet på sociologen i Umeå og samt at have fulgt seminarier på Sociologisk Institut på Københavns Universitet og Genusvetenskapliga Institutionen i Stockholm. Jeg har også hentet enorm inspiration, indsigt og vilde ideer fra de mange aktivistiske sammenhæng, hvori jeg har præsenteret eller bare diskuteret mit arbejde gennem årene, ligesom fra samtaler med studenter, når jeg har undervist og kan på den baggrund konstatere det, som mange nok allerede ved, at det er i græsrødderne fremtiden gror.

En anden kilde til stor inspiration og fundamental reorientering i undersøgelsens design

var mit ophold som gæsteforsker på University of Witwatersrand i Johannesburg i 2014. Her fik jeg mulighed for at præsentere mit arbejde i mange forskellige kontekster og fik kritiske perspektiver, der åbnede nye horisonter for, hvad en afhandling kan og bør være. Så: A very warm thank you and shout out to the Centre for Diversity Studies at Wits University and to Haley McEwen and Melissa Steyn for inviting me as guest researcher, and for taking wonderful care of me during my months in Joburg. Tak også for økonomiske bidrag til FAS utlandsstipendie, Lars Hiertas Minnesfond og Sven och Dagmars Sahléns stiftelse for at gøre dette ophold muligt. Og apropos fonde, tak til Samhällsvetenskapliga fakultetens resestipendier for at muliggøre min deltagelse på en meget givende konference arrangeret af ACRAWSA (Australian Critical Race and Whiteness Studies Association) i Adelaide 2012.

De sidste fem år har jeg indgået i redaktionen for tidskriftet Kvinder Køn og Forskning, der har udgjort mit anker i dansk kønsforskning og altid er et forum for spændende diskussioner om forskning og politik. Tak for det til alle varierende redaktionsmedlemmer gennem årene og et særligt tak til Hilda Rømer Christensen for at du på din egen særlige måde holder det hele kørende.

Her på falderebet vil jeg også rette et tak til Tiina Rosenberg og Marie Bruvik Heinskou, der hver fra sin kontekst inspirerede og opmuntrede mig til doktorsstudier for snart syv år siden. Og til Rikke Andreassen for begejstrende diskussioner om mål og mening frem for alt i projektets startfase.

***

Alle, der skal igennem en slutskrivningsfase, burde have venner som mine og ikke mindst en opmuntringsgeneral som Mika Handelsman Nielsen. Tak for dine fantastiske breve med ustoppelig pep i de mørkeste stunder. Snart bliver det roadtrip! Og tak ligeledes Tove og alle andre fantastiske dele af min valgte familie i Stockholm: Birta, Sandra, Linn, Malin, Reb, Tove, Pär, David, Janne, Isa, Nanny, Adam, Kristina, Fkadu, Brady, Karin og ikke mindst Andy Candy Darling (tack för att du du aldrig låter mig glömma min medelklassighet!). Og tak til Malmö finest, der har gjort vores to år her til et socialt eldorado: Vores udvidede familie Maria & Matilda og alle andre fantastiske: Anna, Sara, Erika, Lena, Tove, Åsa, Lea, Niels, Martin & Spoke. Tak også til mine fabuløse danske venner; William (min flotteste ven), Marianne, Marie & Ole, Anna B-O, Anna Banana, Karen, Niels & Anders, Mette & Martin, Daniel & Maja. I er alle, som Emil Jensen siger; inte vackrast i världen, men världen är vackrast i er!

Udover alle disse fantastiske mennesker er jeg begavet med de to dejligste brødre og svigerinder nogen kan have og med (akademisk uddannede) forældre, der har støttet og opmuntret mig gennem det meste – også når det ikke har været helt tydligt, hvor jeg var på vej hen og hvad meningen med det hele var! 1000 tak for alt. Tak også til min svigerfamilie - Ulla og Eilif, Mona-Lisa og Lennart, Björn, Ingrid og Martin for hjælp med alt fra bil til børnepasning og mange fine stunder gennem årene.

Visse af ovennævnte har bidraget mere end hvad man rimeligt kunne forvente til nærværende bog: Tak William, Henrik, Christine, Gustav og Mathias for omfattende korrekturlæsninger.

Tak Ulla, Matilda og Christina Svensson for korrektur af de svenske citater. Tak Aase for litteraturlisten. Tak Julie – big time – for et fantastisk (og enormt) arbejde med layouten (obs: kommentar til den reviderede version: Julie har ikke layoutet denne, så alle grimme layoutfejl er helt og holdent min skyld). Og tak Marianne for den herligt suggestive forside, for dine indsigtsfulde læsninger og for at holde mig telefonisk i hånden, da sidste del af projektet skulle ud over rampen.

Jeg vil også rette en tak til alle mere eller mindre queer kids, som forgylder mit og mine børns liv og giver gyldne håb om fremtiden: Henning (+1), Ivan, Rion, Billie, Anouk, Enid, Minna, Samuel, Jakob, Olav, Agne, Moa, Arvid (kanske inte riktigt ett 'kid', men ändå) Nomi, Sven Olof, Sigurd, Anna, Simon, Noel, Ellis, Lovi, Edith, Lycke, Mika, Siri, Simon, Shola, Niels-Vibeke, Hemulen og posthumt også tak til Haj-Britt.

Til sidst:
A: min partner og kompagnon. Tak for det enorme usynlige arbejde du har gjort for at få hverdagen til at fungere og denne afhandling klar – også når du ikke var her. Tak for din støtte, din kærlighed og din stædighed. Med dig det svære lettere og det sjove sjovere. Og nu er det – endelig – tid til nye projekter!
Og V og H: Uden at blive spurgt er I blevet tvangsindlagt til at leve jeres første år med denne bog og alle de affekter, den har forårsaget, som konstante gæster ved middagsbordet. Trods dette er I blevet de fineste små mennesker, jeg kender. Tak for at I viser mig nye veje at gå, nye måder at forstå, nye verdener at kæmpe for.

*